„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI. évf. 1. szám
1995. február
50,— Ft

Túlélést mindenkinek!

Búcsú az igazság monopóliumától

A leprásokról

Moha-mese

Hol szülessék a gyerek?

Giuseppe naplója

Milyen lesz a 3. évezred egyháza?

Népesedés és élelmiszertermelés

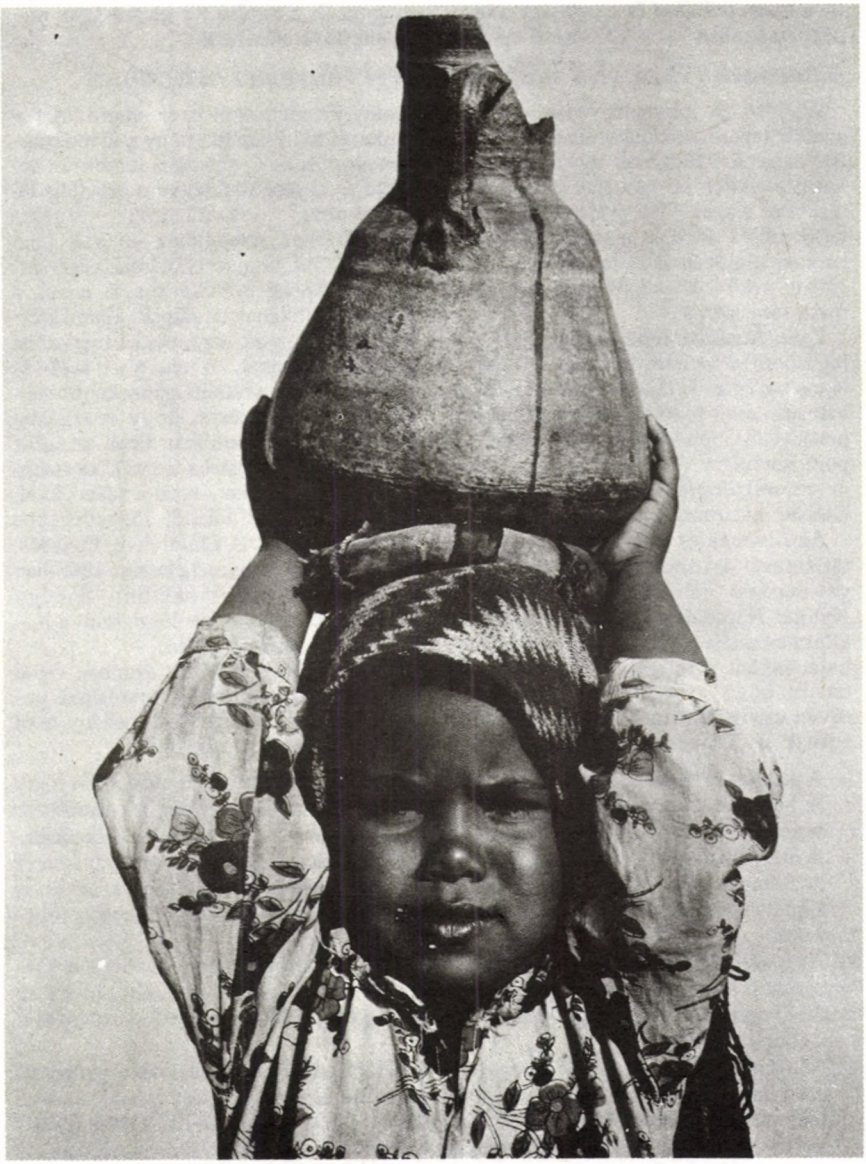

Franz J. Hinkelammert – Norbert Arntz

Minden ember számára biztosítani a túlélést

Közbekiáltás a kairói Népesedési Konferencia alkalmából

A kairói Világnépesedési Konferenciának szembe kell néznie azzal a kihívással, hogy javaslatait a lehetetlenség vitán felül álló elvéhez igazítsa: lehetetlen, hogy az ember táplálék nélkül életben maradjon. Az első pillantásra látszólag elcsépelt elv jobban megvizsgálva azonban a legrobbanékonyabbnak bizonyul, ha az ember Lima vagy Sao Paulo, Kalkutta vagy Nairobi nyomornegyedeiben körülnéz. Az elvet ott politikailag és gazdaságilag nyilvánvalóan naponta vitatják. Pozitívra fordítva azt — a maga politikai és gazdasági robbanékonyságában — a következő módon fogalmazhatnánk: lehetséges, sőt szükséges olyan világszemléletre törekedni, amelyben minden egyes ember határozott keretek között biztosítani képes életlehetőségét, s a keretek magukban foglalják a természet megőrzését. Az ilyen világ célkitűzése realista politikát jelent. Ezt a tételt és annak robbanékony velejáróit szeretnénk kifejteni a következő cikkben. Elsőként a pillanatnyi világpiaci helyzet elemzéséből indulunk ki, másodszor e helyzet ideológiai hátterét mutatjuk be, és befejezésül konkrétan megalapozzuk a szolidáris gazdaságra irányuló követelésünket.

A harmadik és az első világ a jelenlegi világpiaci helyzetben

Az első és harmadik világ országai közötti kapcsolatok mélyrehatóan változtak meg. A változások ugyan a nyolcvanas években következtek be, de jeleikre már a megelőző évtizedekben mutattak rá, és döntően a szocializmusnak a Szovjetunióban és Kelet-Európa országaiban bekövetkezett összeomlása határozta meg azokat.

Latin-Amerika fejlődésében a II. világháború után nem következett be világos bevágás. E fejlődést az ötvenes és hatvanas évek fejlődő gazdaságáról (importkiváltás, fejlődési ideológia) az exportgazdaságra (1982-től egyre inkább az adósságtörlesztő gazdaságra) történő átmenet határozza meg.

Az ötvenes és hatvanas évek kapitalizmusát Latin-Amerikában a nyugat-európai (Belgium, Svédország, Nyugat-Németország) mintájú jóléti állam eszméje ihleti. A fejlődést ipari haladásként értelmezik. Arra számítanak, hogy a gazdasági növekedés révén egyre több munkaerőt integrálhatnak és következésképpen az alacsony jövedelmeket is emelhetik. A politika azon igyekszik, hogy a jövedelmeket elossza és új szociális törvények segítségével lehetővé tegye a szociális lakásokhoz, oktatáshoz, egészségellátáshoz, nyugdíjhoz stb. való hozzájutást. Az importkiváltással végrehajtott iparosítási politika képezi ennek a szociálpolitikának az alapját; állami szervezeteket hoznak létre, például tervezési minisztériumokat, az energia-, acél- és építési szektor számára pénzeket bocsájtanak rendelkezésre, hogy mozgásba hozzák az ilyen politikát. Ezek az egész kontinensen mozgásba hozzák az integrációs folyamatokat, azzal a szándékkal, hogy a külföldi tőkétől függetlenebbé tegyék magukat. A Chile, Peru, Ecuador, Kolumbia és Venezuela között 1968-ban megkötött Andok-paktum éppúgy ugyanezzel a céllal jött létre, mint a Közös Közép-Amerikai Piac.

Ezek az erőfeszítések azonban mind elpárolognak, amikor az iparosítási politika válságba kerül. Csak néhány okot említsünk meg itt vázlatosan:

- A gazdasági növekedés nemcsak a munkaerőtől, hanem a termelékenységtől is függ. A hatvanas évek óta az ipari növekedés inkább a termelékenység növekedésére vezethető vissza, mintsem a többletmunkaerő alkalmazására. A bérek csökkennek.
- A mezőgazdaság iparosítása következtében a termelési folyamatból sok munkaerőt bocsátanak el, a vidéki lakosság a nagyvárosokba vándorol. Az ottani ipar azonban képtelen integrálni ezt a munkaerőt. A nagyvárosok körül létrejönnek a nyomorövezetek.
- Az iparosítás függ a csúcstechnológiától, vagyis a külföldi tőke közvetlen beruházásaitól. A külföldi tőke importál ugyan ilyen technológiát, de nem járul hozzá az illető országok műszaki fejlesztéséhez. Nem tud kifejlődni a nemzeti — független — kapitalizmus.
- Minél inkább beteríti a külföldi tőke a belső piacot, annál kevesebb devizára képesek szert tenni. A hagyományos exportgazdálkodás nem tud lépést tartani az ipar dinamikájával, ennek következtében inkább még devizahiány áll elő. Ennek következménye, hogy a külföldi adósságokat nem tudják törleszteni, mindenekelőtt azért, mert a külföldi tőke kivonja nyereségét az országból.

A harmadik világban élő emberek „túlnépesedéssé” válnak

A harmadik világ gazdasági struktúrái munkaerejüket a nyersanyagok termeléséhez és exportjához szükséges alapon fejlesztették ki. Az első világ számára a harmadik csak nyersanyagraktárként volt szükséges, amit az ott adott munkaerő termelt ki. Ahol nem állt rendelkezésre megfelelő munkaerő, ott azt a rabszolgakereskedelem segítségével erőszakkal teremtették elő. Az ipari országok fejlődésének az alapját a harmadik világ nyersanyagexportja képezte.

A harmadik világ nyersanyagtermelése a világpiac jelenlegi helyzetében irányzatszerűen veszít fontosságából. A „természet” több nyersanyagát „szintetikus” nyersanyagokkal pótolják. Ezért a „természetes” nyersanyagokat kitermelő munkaerő is veszít jelentőségéből. A harmadik világ bizonyosan jelenleg is még sok pótolhatatlan nyersanyagot bocsát rendelkezésre, de az ezek termeléséhez a helyszínen rendelkezésre álló munkaerő már nem játszik pótolhatatlan szerepet. A világkereskedelem úgynevezett liberalizálása az ipari országok számára lehetővé teszi a nyersanyagok saját eszközökkel — például csúcstechnológiával — történő kitermelését. A „szabadkereskedelmi zónák” csupán más eszközei a gazdasági hatalom területi terjeszkedésének. Ezt a politikát olyan tyúkudvarhoz lehetne hasonlítani, ahol a tyúkok napi fogyaszthatását a róka szervezné magának.

Ez a harmadik világ átstrukturálásához vezet. Abból a világból, amelyben nyersanyagot nyernek ki, a helyi munkaerő kizsákmányolásával olyan világ jön létre, ahol a lakosság fölöslegessé válik. Ha a helyzetet az első világ és annak gazdasági igényei szerint szemléljük, akkor ma a harmadik világ lakossága — a 100 évvel ezelőtti helyzettől eltérően — fölöslegesnek számít. Persze ez nem jelenti azt, hogy az első világ fejlődéséhez a harmadik világra már nincs szükség. Továbbra is szükség van a harmadik világra, annak nyersanyagaira, tengereire, levegőjére, természetére, ha másért nem, hát mérgező hulladékok szemétládájaként. A latin-amerikai kontinensen — beleértve a karibi szigetvilágot is — a világ népességének 8 %-a él. Itt található a Föld mezőgazdaságilag művelt területeinek 23 %-a, a vízienergia készlet 19,5 %-a, az erdők 23 %-a, a trópusi faállomány 46 %-a. Fakitermelés terén a kontinens

a 80-as évek elején világrekordot ért el: összterületének 2,21 %-án irtotta ki az erdőt, miközben Afrikában és Ázsiában csak fél-fél % esett a rablógazdálkodás áldozatául.

Amire az első világnak már nincs szüksége, az a harmadik világ népessége. Ezt a megállapítást egy, a Worldwatch-Institut által kiadott tanulmány azzal igazolja, hogy a világ gazdagai számára termelt hús előállítása megsemmisíti a szegények életének alapjait. Így Egyiptom termőterületének nagy részén, ahol korábban búzát, rizst, cirkot és kölest termeltek a lakosság számára, 25 éve takarmányt termelnek exportra.[1]

Az első világ tehát nem vonul vissza a harmadik világból, hanem inkább azt sugallja, hogy ott fölösleges népességgel van dolgunk. A technika fejlődése, a modern kapitalizmus szerkezete már egyáltalán nem teszik lehetővé a világnépesség teljes kizsákmányolását. *Ezért a népesség azon része, amelyet már nem lehet kizsákmányolni, „túlnépesedéssé" válik, amelynek tulajdonképpen nem kellene léteznie,* de hát mégiscsak itt van. Visszatérhet a kolerajárványok korszakába. Ezen kívül a „túlnépességet" egyre inkább veszélynek tekintik. Ezért beszélnek „népességrobbanásról". A DIE ZEIT hetilapban volt olvasható: „Fölösleges dolog azt kérdezni, hány embert bír el a Föld. Inkább arra van szükség, hogy kemény rendszabályokkal megállítsák a népességrobbanást a Földön, mindenekelőtt a fejlődő országokban /.../. Már ma sincs minden ember számára elegendő ennivaló. Megszámlálhatatlan iskola, munkahely, egészségügyi intézmény hiányzik. A víz és energia sem elegendő már mindenki számára. A Föld természeti erőforrásai csökkennek, a környezetet napról napra egyre jobban lerombolják."[2]

A szerzőnő hallgat az elszegényedés strukturális okairól és a felelősökről, hogy azt kimondatlanul a harmadik világ népeire hárítsa. Holott régóta ismernie kellene a valóságot, hogy ti. a világszerte helyrehozhatatlan károkat éppen az iparilag fejlett országok okozzák, mert pazarló módon bánnak az erőforrásokkal. A felvilágosult ökotudat tendenciájának megfelelően alkalmasint ezt újra meg újra hallani és olvasni lehet. Mégis, ha arra kerül a sor, hogy megköveteljék a gyakorlati tennivalókat és az azonnali megtérés szükségességét, akkor szinte kizárólag a harmadik világ „túlnépesedése" ellen hozandó sürgős rendszabályokról beszélnek. Ha a kemény szövegek még nem tették volna elég világossá, kitől indul ki az agresszió, akkor végül megteszik ezt azok a képek, amelyek az összes veszélyt bemutatják. Nem egyszerűen akárkik azok, akik elárasztják bolygónkat, azok majdnem mindig „nem-fehérek".

Ebben az összefüggésben változik a tartalma annak a szónak is, amit az ember kizsákmányolásnak nevez. A kizsákmányolás klasszikus jelentése — mint ismeretes — a rendelkezésre álló munkaerőre vonatkozik, akit beállítanak a termelésbe, és akitől, lgalább részben, termékét kisajátítják. A marxista hagyomány fejlesztette ki a kizsákmányolásnak ezt a definícióját Európában a 19. század elején, vagyis egy olyan világban, amely csúcskonjunktúra idején lehetővé tette a teljes foglalkoztatottságot, és a munkanélküliséget csak a konjunktúraválságok alatt bekövetkező foglalkoztatottsági ingadozás problémájaként ismerte. A modern kapitalizmusban azonban a helyzet teljesen megváltozott. A harmadik világ népességének egyre nagyobb tömege nem tartozik már az ilyen értelemben „kizsákmányoltak" közé. Munkaerőként nem használhatók, és a jövőben sem fogják őket többé ilyenként felhasználni.

Bár sok tekintetben Hans-Magnus Enzensberger nemrégiben megjelent „Aussichten auf den Bürgerkrieg" (A polgárháború kilátásai) című könyve élénk ellenzést váltott ki, mégis egyet lehet érteni a következő megállapításával: „New Yorkban éppúgy, mint Zairéban, a világvárosokban éppúgy, mint a szegény országokban, egyre több embert taszítanak ki végképp a gazdasági vérkeringésből, mert kizsákmányolásuk már nem fizetődik ki."[3]

Minél több ember válik feleslegessé, annál inkább elveszti jelentőségét a kizsákmányolás klasszikus fogalma. Ezt fel lehet ismerni a munkásság teljesen megváltozott tudatán is. A munkás egyre kevéssé érzi kizsákmányoltnak magát, ahogy érzi kiváltságolt helyzetét a fölöslegessé váltakkal szemben. Bizony az ilyen világban „kizsákmányoltnak" lenni kiváltságnak számít. Egészen más lesz a viszonya a kizsákmányoláshoz is. Ez nyomon követhető az iparilag fejlett világban is, de a harmadik világot rendkívül keményen sújtja.

Ezenfelül a kizsákmányolás és kizsákmányoltságtudat megváltozása azzal a következménnyel jár, hogy a fölöslegessé tett népességnek nincs hatalma. Aki fölöslegessé vált, annak nincs hatalma a tárgyaláshoz, nem képes sztrájkolni és sztrájkkal fenyegetni. A 19. század büszke jelmondatát: „Ha erős karom odanyúl, a kerék többet nem fordul!" a harmadik világ népessége nem kiálthatja, még ha az olajválság idején talán úgy látszott is. Az különleges helyzet volt, amelyben csak sajátosan meghatározott országok fejthettek ki nyomást, kivételes lehetőségek biztosítása érdekében. Még a „Világ proletárjai, egyesüljetek!" felhívás is elvesztette jelentését. Ez olyan tudatot fejezett ki, amely tisztában volt tárgyalási hatalmával, ha egységre tudott jutni. A harmadik világ népeinek olyan csekély tárgyalási hatalmuk van, hogy még beleszólási lehetőséget sem tudnak kivívni maguknak, sőt még létükben is fenyegetettek. A modern kapitalizmus nem akar törődni a népek sorsával. Az uralkodó gazdasági rendszernek már nem kell azt a látszatot keltenie, amiért az ötvenes és hetvenes években még fáradozott, tudniillik hogy emberarcú legyen. Ma már olyan kapitalizmusként mutatkozhat be, amelynek nincs emberarca.

Akadályozzák a harmadik világ fejlődését

Ebben a helyzetben a harmadik világ országai elveszítik minden lehetőségüket arra, hogy fejlődéspolitikát valósítsanak meg. A fejlődéshez ma az egyetlen lehetőséget a világpiaci részvétel jelenti, amely piac nem más, mint az, amit a centrum iparosodott országai irányítanak. Ez a piaci kapcsolat a legtöbb ország számára nyersanyag-szállításra korlátozódik, amely mind jelentőségében, mind a piaci részesedésben csökkenő tendenciát mutat. Éppen ezért szélsőségesen kiéleződik a konkurenciaharc a harmadik világ országai között. Az egyre nagyobb exportmennyiség mellett stagnál, sőt csökken a devizanyereség. Következetesen végiggondolva a dolgot, a latin-amerikai, vagy akár a harmadik világhoz tartozó összes országok számára a fejődéspolitika szinte lehetetlennek bizonyul a hagyományos termelési szerkezet bázisán. Ha lehetővé akarnák tenni a népesség javát szolgáló fejlődést, akkor ezt olyan gyors ipari növekedésre kellene építeni, amely a világméretekben kialakult munkamegosztásba integrálódnék.

Minél nagyobb jelentőségre tesz szert azonban a környezeti problematika a gazdasági számításokban, annál rosszabbul jár a harmadik világ. Egyértelmű, hogy a harmadik világ gyümölcsöző fejlődéséhez nem a fejlett országok útja vezet. A környezet összeomlana. Ugyanígy világos, hogy az első világ ésszerű fejlődésének velejárója technológiai döntéseik és termelési szerkezeteik olyan kritérium szerinti átalakításának kötelezettsége, amely az összemberiség számára biztosítja a túlélést. Mivel ehhez nincs meg a politikai és gazdasági készség, az első világ arra utazik, hogy saját környezetét a harmadik világ kárára tehermentesítse, és így a lehető leghosszabb ideig mentesítse magát a károktól. Ez nem más, mint a kollektív pusztítás hősiessége. (*A szerzők által használt „hősiesség" szó helyett „rablógyilkosság" lenne a helyes kifejezés. — A ford.*)

1 1991. július 15-i napilap szerint.
2 G. Venzky, Die Folgen der Bevölkerungsexplosion, in: DIE ZEIT, 1991. május 10.
3 H.-M. Enzensberger, Aussichten auf den Bürkerkrieg, Frankfurt/M. 1993, 42 o.

Ezen a ponton szólnunk kell a harmadik világ külföldi adósságainak szerepéről. A külföldi adósságok azért jelentősek, mert lehetővé teszik az első világ számára, hogy szabályozzák, vagy akár megakadályozzák a harmadik világ fejlődési lehetőségeit. Döntő eszközzé teszik a külföldi adósságokat annak érdekében, hogy ők diktálhassák a harmadik világ eladósodott országainak gazdasági és fejlesztési politikájukat. Ez figyelhető meg a Nemzetközi Valutaalap által megkívánt úgynevezett „struktúrailleszkedési rendszabályok" tendenciájában. Ezek egyértelműen megakadályozzák a fejletlen országok ipari termékeinek bebocsátását a nemzetközi munkamegosztásba. Ehhez kiváló eszköz a külföldi adósság. Elreteszelik a harmadik világ fejlődését olyan kötelezettségekre utalva, amelyeknek látszólag semmi közvetlen kapcsolatuk nincs a fejlesztéssel, tudniillik egykor megkötött szerződések megtartására utalnak, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy ezeket a nemzetbiztonság állami terroristáival megegyezésben kötötték meg, és azok legnagyobbrészt úgynevezett „fejlesztési segélyekből" tevődnek össze. A fejlődés megakadályozásának valódi szándékát a „pacta sunt servanda" (a paktumokat meg kell tartani) mottóval födik el. Csak az országok eladósodása és kötelességük az adósság törlesztésére marad csak látható. Végeredményben a harmadik világ országait szinte kétségbeesett nyersanyagtermelésre kényszerítik, ami teljesen lefékezi az ipar fejlődését.

A politikai következmény: lemondanak a szociális államról és annak reformjairól, az oktatást és az egészségügyet privatizálják, a hagyományos mezőgazdasági struktúrákat és a közös gazdálkodás intézményeit lebontják.

Világos jelek mutatják, hogy a centrum országai már nem fogadják el a fejlesztési koncepciót. Új formulát találtak ki erre, a „feltételekhez kötött fejlesztési segély"-t. A harmadik világ egyik-másik kis országa ugyan megmenekülhet a centrum országai által rájuk kényszerített sorstól, tendenciájában azonban megfigyelhető, hogy az „emberarcú kapitalizmus" korszakában létesített ipar nem fejlődik, vagy tönkremegy. A centrum országai a maguk számára már semmi előnyt nem látnak a harmadik világ fejlesztésében, legfeljebb csak hátrányt.

A tények ideológiai háttere

Ma a kapitalizmus győztesnek hiszi magát. Az USA külügyminisztériumában a történelem végét hirdető filozófia kapott lábra. (Ez Hegel abszolút eszméjének megvalósulására utal.) Ez a filozófia olyan jövőt ígér, amelyben nem lesz történelem, nincsenek konfliktusok, amelyben az első világ már megtalálta békéjét, a harmadik világ pedig nem számít többé.[4]

Az „emberarc nélküli kapitalizmus" ideológiai atyja, Friedrich Hayek, már évekkel ezelőtt követelte a gazdaság teljes erkölcsmentesítését eme fejlődés számára.

„Az olyan világ, amely az egyenlőség eszméjén alapszik, nem tudja megoldani a túlnépesedés problémáját... Ha garantáljuk, hogy minden megszületett gyermek életben marad, akkor nagyon hamar abba a helyzetbe kerülünk, hogy ígéretünket nem tudjuk teljesíteni. A túlnépesedés ellen csak egyetlen fék létezik, mégpedig az, hogy csak azok a népek maradjanak meg és szaporodjanak, amelyek meg tudják oldani élelmezésüket."[5]

Ezzel olyan világot hirdetnek meg, amelyben már csak egyetlen úr és mester van, amelyben csak egyetlen rendszer számít, egyetlen birodalom létezik az egész világ felett. E világuralom elől menedék sehol nem található, mindent elborít. Totális hatalma birtokában az első világ magabiztosan mutatja fel: mi vagyunk a megvalósult eszme! Ahogy Leszek Kolakowski lengyel filozófus az ötvenes években szembe került a sztálinizmussal, azt vetve ellene, hogy egyetlen alternatívával akar zsarolni.[6] Kolakowski azonban nem tudta elképzelni, mi történik, ha az egyetlen alternatívával történő zsarolás világszerte abszolút hatalommal rendelkező rendszerből indul ki.[7] Valójában ma vált az egyetlen alternatívával történő zsarolás korlátozás nélkül lehetségessé. A harmadik világ országai totális alávetettségbe kerülnek. A függőségi helyzet teljessé válik, de tilos beszélni róla. A harmadik világban élő emberek egyszerűen fölöslegesek.

A dolog világos: a fölöslegessé tett emberek végül is fölöslegesnek látszanak, és megszűnik emberi méltóságuk. Ezen az emberi jogok nyilatkozatainak ezrei sem változtathatnak. A *kizsákmányoltakat* emberi méltóságukban sértik meg, de a *fölöslegesek* már azt a méltóságot sem kapják meg, ami egyáltalán még megsérthető volna. Ezzel az emberi jogoknak minden egyetemessége elpárolog, amit a demokratikus világ a hidegháború idején annyi nyomatékkal panaszolt fel. Mindenki egyenjogúan nem egyenlő. Mindenki egyenjogúan harcol a másik ellen. Mindenkitől egyenjogúan megtagadják a biológiai élet jogosságát. Azonban mindenkinek egyenjogúan rendelkezésére áll a szabad választás lehetősége: úgy élhetnek, ahogy akarnak — ha tudnak.

A polgári társadalomban zajló halálos küzdelem — minden lehetséges alternatíva ellen — egyben halálos küzdelmet jelent az emberi méltóság elismerése ellen. Az embernek nem biztosítják a jogot ahhoz, hogy emberhez méltó módon élhessen. Az élethez, sőt a jó élethez való jogot csak akkor nyeri el, ha sikerül elismertetnie magát a piacon. Ha ez nem sikerül, a piac bebizonyítja, hogy nincs emberi méltósága, és joga sincs arra igényt tartani.

Az a társadalom, amely nyíltnak nevezi önmagát, eljutott az első tökéletesen zárt társadalom állapotába, amely elől már nincs kitérő. Ennek megfelelően Karl L. Popper, a német politikusok házi filozófusának meggyőződése szerint „mindnyájan biztosan érezzük, hogy álmaink szép, tökéletes társadalmában mindenki boldog lenne, és földi mennyország lenne az a világ, amelyben mindnyájan szeretnénk egymást. Azonban mindig poklot eredményez az a kísérlet, amely a mennyországot a földön rendezné be. Ez a kísérlet vallásháborúkhoz vezet, és a lelkek inkvizíció általi megmentéséhez."[8]

Az ilyenfajta propaganda tönkreteszi a más alternatíva létezését elfogadó tudatot. Úgy tűnik, az a meggyőződés harapódzik el, hogy valóban nincs több alternatíva.

---

4 Vö. F. Fukuyama, Das Ende der Geschichte?, in: Europäischer Rundschau 17 /1989/4. füzet; vö. még H. Gallardo, Francis Fukuyama y el triumfo del capitalismo burgués. El final de la historia o el deseo de finalizar el ser humano?, in Pasos No. 27/1990; uő. Francis Fukuyama: El final de la historia y el tercer mundo, in Pasos No. 28/1990.

5 Wirtschaftwoche vom 6. März 1981, idézi E. Altvater, Die Zukunft des Marktes, Münster/Westf. 1991. 346. o. Hayek arra is rávilágít, mire szolgál ez az áldozat: „A szabad társadalomnak meghatározott morálra van szüksége, amely végső fokon az élet fenntartására korlátozódik: nem minden élet fenntartására, mert szükségessé válhat más egyedi életek feláldozása nagyobb számú élők csoportjának megmentése érdekében. Ezért az élet mérlegeléséhez egyedül érvényes erkölcsi mérce csak a magántulajdon és a szerződés lehet." F. A. Hayek, Interwiev in El Mercurio, 1981. április 19. (Hayek ezt az interjút a Mont-Pellerin Társaság Chilében tartott ülése alkalmából ott tartózkodásakor adta.)

6 L. Kolakowski, Der Mensch ohne Alternative. München 1960. Kolakowski sajnos nem foglalkozott a problémával Angliába költözése után.

7 L. Kolakowski, Der Mensch ohne Alternative. München 1960. Kolakowski arról nem beszél, hogy ő viszont olyan társadalomban él, amely mindennemű alternatívát visszautasít.

8 K. R. Popper, Die offene Gesellschaft und ihre Feinde. Tübingen 1980, II. kötet, 14. fejezet, 292. oldal.

A történelmi szocializmus összeomlását arra használják fel, hogy elvegyék a harmadik világ eshetőségét a szocializmus eszméjéhez történő visszakanyarodástól, amikor az eszmék világában alternatív elképzelések után kutat. A szocializmus eszméjét nem használhatja fel az alternatíva tényleges meglétének bizonyítására, mégha fogyatékos is az. Nem állíthatja, hogy ilyen alternatíva létezik, hogy annak van jövője; ez volna a bizonyítéka annak, hogy lehetséges más jövő, és hogy a jövőben más is lehetséges, mint ami van.

Létrejön a kétségbeesés anti-kultúrája, amely áthatja egész jelenlegi kultúránkat. A kétségbeesés anti-kultúrája nagy meggyőző erővel terjed, amikor azt propagálják, hogy a szocializmusnak vége és nincs más alternatíva. A változásra törekvő egyszerű nép mozgalmai az ötvenes és hatvanas években a „remény kultúrájának" összefüggésében keletkeztek. Legalábbis reményt fogalmaztak meg, néha manipuláltan ugyan, de mindig arra támaszkodva. A népi mozgalmak megsemmisítése a nemzeti biztonság uralmának éveiben, és a szociális állam lerombolása az úgynevezett demokratizálódási fázisban, véget vetettek a remény kultúrájának. Ebben a folyamatban, amelyben az alternatívákat módszeresen lerombolják és az embereket fölöslegessé teszik, egyben az emberi méltóság érzését is olyan mértékben le kell rombolni, hogy a fölöslegessé tettek maguk is fölöslegesnek tekintsék magukat. Úgy hiszszük, korunkban ezért folyik az ideológiai harc. A szocializmus összeomlása megnyitotta a lehetőséget, hogy az emberi méltóság tagadását valóban végletesen kiélezzék. Ez egyfajta pszichológiai háború. Felfedezik, hogy a kétségbeesés is stabilizálólag hat. Minél mélyebbre hatol a kétségbeesés, annál kevesebb ellenzékiség érzékelhető. Elterjednek a kaotikus viszonyok, az emberek közötti kapcsolatok lerombolódnak, a bűnözés, és annak részeként a kábítószerkeres kedelem növekszik. Az emberek személyes azonossága elbizonytalanodik. Ha a népek átadják magukat a kétségbeesésnek, és lemondanak a felszabadulásba vetett reményükről, erre túlnyomórészt letargiával vagy az öngyilkosság hősiességével reagálnak. 1989 februárjában a caracasi (Venezuela) felkelés, valamint a Haitiból és Kubából menekült „boat people" (csónakos emberek) meggyőző bizonyítékai ennek.

A pszichológiai háború, amely legalábbis a harmadik világban mindenütt jelen van, arra irányul, hogy a fölöslegessé tett embereket tényleges fölöslegességükről meggyőzze, azzal a következménnyel jár, hogy kölcsönösen tönkreteszik egymást ahelyett, hogy szolidárisak lennének egymással. Elsőként Friedrich Nietzsche írta le ezt a mechanizmust teljes meggyőződéssel. Hihetetlen, mennyire világos volt előtte, hogy a fölöslegessé tett emberek fölöslegesnek fogják érezni magukat és ezzel kölcsönösen tönkreteszik egymást.

Nietzsche szövege a 20. századi polgári társadalom alapprogramjaként olvasható, először a náci korszakban és most az úgynevezett szabad világban.

„Ha a szenvedő, a megvetett elveszíti hitét abban, hogy joga van megvetni a hatalom akarását, akkor eljut a reménytelen kilátástalanság állapotába /.../. A bajbajutottat a morál megóvta a nihilizmustól, mivel az mindenkinek végtelen, metafizikai értéket tulajdonított, amely a világi, hatalmi és rangrenddel ellentétben megbocsátást, alázatot stb. tanított. Amennyiben e morálba vetett hit tönkremegy, úgy a bajbajutottak elveszítik vigaszukat — és maguk is tönkremennek."

Ezt nevezi Nietzsche aktiv »nihilizmusnak«, amely abban nyilvánul meg, hogy a rosszul jártak vigasz nélkül maradnak: rombolnak, hogy őket is tönkretegyék, mivel a moráltól elszakadva nincs már okuk a »megbékélésre«, az ellentétes elv talajára helyezkednek, maguk számára is hatalmat követelnek, ők kényszerítik a hatalmasokat, hogy hóhéraikká váljanak.[9]

A modern kapitalizmust ez a szellem hatja át a gyakorlatban, ha elvitatja az alternatívákat. Aki így beszél és így cselekszik, az a harmadik világ emberétől elvitatja azt a lehetőséget is, hogy emberhez méltóan élhessen. Ezzel együtt az emberi méltóság minden konkrét formáját is elvitatják és tartalom nélküli, elvont elvet csinálnak belőle. Szükségünk van az alternatívára. Ennek oka nem egyszerű romantikus vágy, vagy valamely etika alkalmazása, amely a Sínai törvényre hivatkozik. Az alternatíva szükségszerűséggé válik, ha eldöntöttük, hogy biztosítani kívánjuk gyermekeink jövendő életét.

Alternatívák keresése

Éppen a politikai realizmus sürgeti az alternatívákat, azért, mert ma a szabad piaci „societas perfecta" (tökéletes társaság) nevében lerombolják a világot, az embert, a természetet. Ma a politika realizmusának olyan világot kell megcéloznia, amely minden egyes ember számára biztosítja élete lehetőségét olyan kereteken belül, amelyek egyidejűleg biztosítják az élet, a természet, az ökológia alapjait. Aki ilyen követelménnyel lép fel, semmiképp sem elégedhet meg romantikus nyilatkozatokkal, ha nem akarja, hogy követelése puszta frázissá csökevényesedjék. Minden alternatívát kereső tisztában kell hogy legyen azzal, hogy végső fokon a nyugati világ újjáalakításáért és annak meghaladásáért emeli fel szavát. Az újjáalakításnak a természetből és azok életéből kell kiin-

9 F. Nietzsche, Aus dem Nachlass, in: uő., Werke in drei Bänden, kiadta K. Schlechte, München 1982, II.kötet, 854.o.

dulnia, akiket a nyugati civilizáció kirekesztett magából. Erre még Seattle indián főnöke is felhívta a figyelmet híres beszédében. Manapság ugyan megkísérlik a szöveg hitelét azzal a megjegyzéssel rontani, hogy azt csak később adták a főnök szájára, ő azt soha nem mondta el. A le nem írt hagyományok bagatellizálása még inkább igazolja, a nyugati világ milyen módon igyekszik megszabadulni alapvető kritikusaitól. Ez a názáreti Jézusra éppúgy érvényes, mint a Seattle-i főnökre. „Mi tudjuk: nem a Föld az emberé, hanem az ember a Földé. Mi tudjuk, minden mindennel összefügg, ahogy a vér eggyé teszi a családot. Minden, amit a Földnek adunk, azt a Föld gyermekeinek is adjuk. Nem az ember szőtte az élet szövetét; ő csak gyermeke annak. Amit az ember az élet szövetéhez hozzátesz, azt magának teszi."

A főnök érvelése nem valami utópikus etikát hiányol, hanem a világ emberközpontúságát, ugyanakkor valóságérzéket és gyakorlatiasságot. Felszólít annak megszüntetésére, hogy a természet és a másik ember adás-vételi számítások tárgyát képezze. Ezzel arra is rámutat, hogy a nyugati kultúra sem ésszerűen, vagy valóságérzékkel, sem gyakorlatában nem jár el helyesen, noha folyton éppen ezt állítja magáról. A főnök követelése számunkra ma azt a kategorikus imperativuszt jelenti, amely egyedül képes feltartóztatni a fenyegető megsemmisülést.

A kategorikus imperativusz korántsem jelenti azt, hogy a kidolgozott alternatívát ki lehet rázni a kisujjunkból. Igazolható a népirtás a harmadik világban azzal, hogy az áldozatok nem rendelkeznek kidolgozott alternatívával az első és harmadik világ számára? Mehet tovább egyszerűen az Amazonas és a Himalája tönkretétele, ha még nincs a kezünkben a kidolgozott alternatíva? Minél kerekebb a világ, és ezért minél inkább egymásra vagyunk utalva, annál inkább öngyilkossághoz vezet a másik ember kirekesztése. Igazolható a kollektív öngyilkosság azzal, hogy még senki nem rendelkezik kifejlesztett alternatívával? Ha nem akarunk öngyilkosok lenni, ne legyünk tovább gyilkosok.

Szükséges az alternatíva, és mindenkinek az a problémája, hogy alternatívát keressen. Nyilván sokféle alternatíva roppant össze. De semmi okot nem látunk arra a győzelmi énekre, amelyhez a hangot ma a polgári társadalom adja meg. Minden összeroppant alternatíva inkább az elveszett reményt jelenti, hogy a polgári társadalom által készített kollektív öngyilkosságtól meg lehet menekülni. Nem is lehet az alternatívákat gyorsan egy kongresszuson, vagy íróasztal mellett kidolgozni. Egyre nehezebbé válik az alternatívák kidolgozása, mert azokhoz elképesztő szellemi és technikai erőfeszítések szükségesek, amelyek egy éjszaka nem hozzák meg a kívánt eredményt. Az alternatívák kifejlesztéséhez szükséges technikai feltételek a polgári társadalom birtokában vannak.

E folyamatok a szolidarítás új formáinak szükségességét, sőt kétségkívül egészen középponti jelentőségét bizonyítják. A szolidarítás már nem elégedhet meg a felhívással, hogy legyünk egységesek, szervezzük meg magunkat és kölcsönösen segítsünk egymáson. A szolidarítás ma annak megmutatásából áll, hogy az emberiség számára nincs túlélés, ha nem fáradozik azon, hogy az uralmon lévő rendszerrel szemben alternatívákat találjon. Alternatíva soha nem található kész recept formájában. Az alternatívákat nem úgy gyártják, mint a virslit, hogy aztán a piacon felkínálják azokat. Alternatíva csak akkor van, ha az egész világ kiált utána, mert világos előtte, hogy szükség van rá. Először létre kell jönnie annak a tudatnak, hogy alternatíva nélkül elveszünk. Akkor rátalálunk az alternatívákra is.

Az alternatívának továbbá meg kell mutatnia — szemben mindenkivel, aki azt alapjában megveti —, hogy kiáll minden ember emberi méltóságáért, és hozzájárul ahhoz, hogy az emberi méltóság helyreállíttassék. A szolidarításnak nyilvánvalóvá kell tennie, hogy aki megtagadja az alternatívák keresését, az az emberi méltóságot vitatja el. A szolidarítás tehát az értékeket is igazolja, és éppen azokat az értékeket, amelyek nélkül senki nem képes élni. Ez a megtérés azonban csak akkor valósul meg, ha minden kirekesztett és „fölösleges" ember életét biztosítjuk. Ez nem egyszerűen etikai követelmény, hanem alapja minden etikának.

Az emberi méltóság azon alapszik, hogy lehet emberhez méltó módon élni. Az emberi méltóság elismerése egyben az emberhez méltó élet jogának elismerését is jelenti. Az emberhez méltó élet azt jelenti, hogy mindenkinek van ennivalója, háza, számíthat az orvosi ellátásra és oktatásra, stb.. A piaci konkurencián kívül termelő munka még mindig emberi munka. Az a termék, amit a verseny által meghatározott piac feltételeitől függetlenül állítottak elő, még mindig rendelkezik használati értékkel. A piacon kívül növekvő búza is táplál, a piacon kívül készített télikabát is melegít. Ha a piaci feltételek konkurenciája nincs abban a helyzetben, hogy mindenkit ellásson, akkor a piaci feltételeken kívül kell termelni. Ha alternatívákat akarunk keresni, azok itt találhatók.

Ezzel nem a fejlődési ideológiákhoz történő visszatérés mellett szólunk. Ez ugyanis feltételezte a gazdasági növekedést, hogy munkahelyeket biztosítson, és lehetővé tegye a szociális államot. Ez az illúzió maga mutatta meg, hogy nem más, mint önbecsapás, éspedig azért, mert a világ népessége nem képes elérni a G–7 országok technológiai színvonalát, de méginkább, mivel a Föld gömbölyű és természeti forrásai korlátozottak.

Itt csak néhány vonással mutathatjuk be, milyen irányban képzeljük a lehetséges kiutat. Szükségesnek tartjuk:

- a verseny szerepének korlátozását,
- fejlesztési térségek létrehozását, amelyekben a foglalkoztatottság és jövedelemelosztás a gazdasági növekedéstől függetlenné tehető,
- a gazdasági növekedés és a természet megóvásának összekapcsolását.

Az ilyen feladatok csak azokban a gazdasági térségekben valósíthatók meg, amelyek újfajta gazdasági integráción alapszanak. Ehhez nem nyújt mintaképet sem az Európai Közösség, sem az újonnan létrehozott „szabadkereskedelmi zónák". Az ilyen integráció alapelemei a következők lehetnének: új világgazdasági és világpénzügyi rend, a nyersanyagpiaci rend megvalósítása, új foglalkoztatási és jövedelempolitika, világkörű oktatási és egészségügyi politika, olyan ökológiai rend létrehozása, amely a piacok gazdasági növekedését úgy irányítja, hogy azok hosszú távon tartsák tiszteletben a természet és önreprodukciója határait. Az emberiség túlélésének biztosítása ezeket a feladatokat követeli meg tőlünk.

Ezekből az elemekből azonban csak akkor lehet alternatívát fogalmazni, ha az fontos a társadalom számára, és ezt az akaratát átviszi a mindennapok politikájába. Az alternatíva keresése feltételezi, hogy egy bolond világban nem akarunk mi is bolondokká válni. „A politikusoknak bátorságot, országunkban pedig a növekvő észak-dél politikai lobbinak szilárdabb meggyőződést kellene, hogy adjon az Infratest vizsgálati eredménye, amely szerint a németek 60 %-a a Dél fejlődésének esélyeit mindenekelőtt az Észak megváltozásában látja. Már csak 2 % reméli ezt a nagyobb fejlesztési segélyektől és adományoktól."[10]

A politikai realizmus tehát szélesebb körben terjedt el, mint azt általában feltételezik. Ezt a harmadik világban mi is az ellenállás és a remény jelének tekintjük — a valóság minden keserű elemzése ellenére.

Fordította: —elká—

F. J. Hinkelamert Costa Rica-ban,
N. Arntz Németországban él.

Forrás: Orientierung, 1994, augusztus 15./31.

---

10 Wir haben uns im Unrecht eingerichtet. Globale Entwicklungschancen werden im Norden verhindert, in: Frankfurter Rundschau, 1991. augusztus 13.

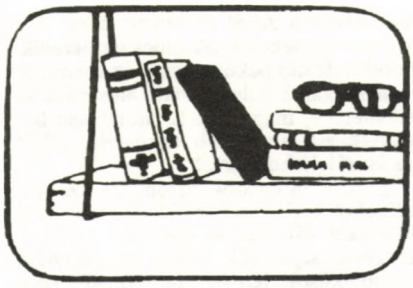

Miért: sem együtt, sem egymás nélkül?

(A keresztény–zsidó viszonyról — mélypszichológiai szemszögből *)

A zsidóság és a kereszténység manapság — különösen a holocaust horrorjának hatása alatt — sürgető szükségét érzi annak, hogy *a megértés új készségével* forduljon egymás felé. Ez természetesen csak akkor sikerülhet, ha az ember egyenesen, őszintén, tárgyilagosan és tudományosan jár el.

Csakhogy a kiegyezés és a harmonizálás minden harcosa *két masszív, kollektív komplexus* igézetében él, s ezek a komplexusok ráadásul *autonóm komplexusok*. (Autonóm komplexusokká azok a tartalmak válnak, amelyek elől ki akarunk térni, vagy amelyeket egyáltalán nem akarunk észrevenni, mivel túlságosan terhesek vagy kínosak számunkra. Ezért nem integráljuk őket a tudatunkba, hanem elfojtjuk őket. Így bár lesüllyednek a tudattalanba, de ezzel egyáltalán nem szűnnek meg rendkívül eleven, hatékony hatalmak maradni, s ha a pszichikai körülmények lehetővé teszik, tudattalanul előtörnek és meghatározzák gondolkodásunkat és cselekvésünket, úgyhogy már nem mi gondolkodunk és cselekszünk, hanem ezek a tudattalan tartalmak; immár megszűntünk urak lenni a saját házunkban, bármilyen mindenhatóknak tüntetjük is fel magunkat.)

Ami mármost a zsidókat illeti, nem tudnak megszabadulni **Golgota-komplexusuktól**. Ezért aztán ma számos zsidó tudós bizonyítja történet-kritikailag, hogy Jézusnak a főpapok előtti perére, amelyről az Újszövetség beszámol, egyáltalán nem is került sor. A korabeli zsidók, mondják, sosem ítélték el Jézust; bármi történt is vele, az a rómaiak számláját terheli. A kiáltozó, Jézus megfeszítését követelő tömeg a zsidóellenes tendencia találmánya. Egyetlen zsidónak sincs semmi köze Jézus halálához. (Hogy Jézus megátkozása még az újkorban is szerepelt a zsidó imádságokban, azt természetesen elfelejti ez a komplexus-gondolkodás.) Ellenkezőleg, arról biztosítanak, hogy a zsidó jámborságnak semmilyen indítéka nem volt a Jézussal szembeni ellenségeskedésre, hiszen ő talpig haladó rabbi volt, aki semmi olyat nem tanított, amit a kor minden haladó rabbija ne hirdetett volna. Zsidó tudósok és írók egész falanxa lépett föl, hogy Jézust „mint egyet közülük" visszakövetelje, hogy őt „hazavigye" oda, ahová tulajdonképpen tartozik, nevezetesen a zsidó közösségbe: „Jézus testvért", akit sajnos túl gyakran félreismertek.

Mindenesetre megvan ennek a barátkozásnak a polemikus fonákja is; a dolgok általános újragondolására van szükség, mondják. A kereszténységnek meg kellene tanulniok megérteni, hogy az ő ún. Újszövetségük a világirodalom „leginkább zsidóellenes könyve", ezért azt zsidóbarát módon teljesen át kellene írniok; s mivel ez aligha sikerülhetne, a tisztesség kedvéért tulajdonképpen félre kellene dobniok.

De mi, keresztények is egy autonóm komplexus tudattalan, kemény kényszerei alatt állunk. Korábban Auschwitz-komplexusnak neveztük ezt, de alighanem helyesebb lenne **holocaust-komplexusról** beszélni.

Rögtön a dolog lényegéhez jutunk, ha fölidézzük *Adolf von Harnack* idevágó gondolatait: „A világtörténelemben szinte hallatlan az a fajta igazságtalanság, amilyent a pogánykeresztények követtek el a zsidósággal szemben. A pogánykeresztények mindent elvitatnak tőle, elveszik szent könyvét, és miközben ők maguk nem mások, mint transzformált zsidóság, elvágnak minden összefüggést magával a zsidósággal: A leány eltaszítja anyját, miután kifosztotta őt." (Marcion: Das Evangelium vom fremden Gott, Leipzig 1921, 81. o.)

Az első tanúk, a korai hívők, a kezdeti gyülekezeti körök az első pillanattól fogva azon vallási alapkérdésekre adott válaszként értelmezték a Krisztus-eseményt, amelyek évszázadok óta foglalkoztatták a zsidóságot; a legfontosabbak ezek közül: ígéret és beteljesedés, törvény és (immár ezzel összeütközésben) evangélium, azután az igazságosság és a megigazulás. A *tematika* átvételével kikerülhetetlenül fontos döntéseket hoztak *tárgyi* szempontból is. De nemcsak a tematika tekintetében maradtak függők, hanem ténylegesen az addigi hagyományból sem léptek ki. Eltulajdonították az ún. zsidó üdvtörténetet, azután a zsidó szent iratokat, amelyek most Ószövetséggé lettek. Mindkét átvétel csak úgy volt lehetséges, hogy mind a hagyományt, mind az Írást *szigorú átértelmezéseknek* vetették alá. (A lényeges üdvkijelentéseket a teremtés szövetségétől az utolsó prófétáig immár mind „Krisztusra irányulóan" értelmezték. Amikor aztán az újkorban — a fejlettebb, tudományosabb módszerek létrejöttével — érezték, hogy a korábbi eljárás sok kínos helyzethez vezet, akkor a „Krisztus felől" történő értelmezés lett a jelszó. Jelentős előrelépést azonban ez sem hozott.)

Az, ahogyan a kereszténység hatalmába kerítette a zsidó hagyományt és a zsidó Szentírást, ahogyan „kifosztotta" a zsidóságot, tartós tárgyi *kényszerhelyzetet* teremtett.

A zsidók *„Krisztus-gyilkosokká"* lettek, ezért Isten népeként „elvettettek", „elvakíttattak" és „megátalkodottak lettek". Ennek következménye csak megvetés, elfordulás és távolságtartás lehetett, amiből aztán — számos szociológiai és politikai problémához kapcsolódva — pogromok, üldözés és *szociális jogfosztás* született.

Egyúttal azonban a keresztények sosem szűntek meg a zsidóknak Krisztust prédikálni, de nem csupán egyetemes, mindenkit érintő Üdvözítőként, hanem egészen különlegesen és sajátosan *mint az ő Messiásukat*. Újból és újból bizonyították nekik, hogy Krisztus ténylegesen az általuk várt Messiás. Ezt persze mindmáig csak úgy tehették meg, hogy saját krisztológiai értelmezésüket a zsidó üdvtörténetről és a zsidó szent iratokról mint egyedül helyeset, egyedül kötelezőt, mint Isten részéről egyedül akartat *kényszerítették rá* a zsidókra. — Ez magától értetődően azt is jelentette, hogy folyamatosan fel kellett világosítaniok a zsidókat, hogy teljesen félreértik saját múltjukat, saját Szentírásukat, saját vallásukat, ha e tekintetben más véleményen vagy a saját véleményükön vannak. Eszerint egyedül a keresztények értik helyesen a zsidóságot, amikor keresztény módon értelmezik, és a zsidók helytelenül értik a zsidóságot, amikor zsidó módon értelmezik. Ezáltal a keresztények a szociális jogfosztást megtoldották a *szellemi jogfosztással:* nem engedték meg, hogy a zsidók zsidó módra fogják fel és éljék zsidóságukat, követve saját hagyományaikat.

Amit itt viszonylag egyszerű szavakkal szociális és szellemi jogfosztásként írtunk le, de ami mögött történelmileg annyi félelmetes esemény áll, annak *hátterében kiváltó okként* kettős *projekció* (kivetítés) húzódik meg.

A keresztények *egyrészt* — ahogyan már említettük — egész egyszerűen *beleolvasták* a maguk Krisztus-értelmezését a zsidó forrásokba. Gondoljunk csak példaként az ádventi misék olvasmányainak ún. jövendöléseire. A valóságban egy sem vonatkozik Jézusra eme ún. jövendölések közül. Az ilyen értelmezések mögött az ószövetségi próféták mágikusan primitív értelmezése áll, akik természetesen nem voltak varázsló jövőfejtők.

A *másik* projekció azzal a kérdéssel függ össze, vajon honnan ered a keresz-

---

* Hozzászólás az „Érted vagyok" 1994. augusztusi számában megjelent, „Sem együtt, sem egymás nélkül" c. cikkhez.

tényeknek az az egyenesen fanatikus buzgósága, hogy élősködőként gyökerezzenek abba a zsidóságba és annak vallási javaiba, amelyet másfelől sokszorosan megvetnek. Ezzel eljutottunk a fő problémához, nevezetesen a *keresztény önazonosság* sikertelen vagy csak részben sikeres megtalálásához. Ugyanis az ismételten megfigyelhető mélypszichológiai folyamat a következő: Azt a problémát, amelyet az ember saját magában nem képes megoldani, *kivetíti* kívülre, megfojtó hálóként veti rá gyakran más emberekre vagy dolgokra. Még egyszerűbben szólva, az ember kívül keresi azt a fogódzót, amit önmagában nem képes megtalálni.

De ezzel még nem magyaráztuk meg teljesen, *miért kerülhet sor* másfelől *újból és újból* oly masszív *agresszióra* a zsidósággal szemben, hogy a keresztények holocaust-komplexusáról beszélhetünk. — Nos, ahogyan a pozitív *kapcsolódási és harmonizálási* kísérletek oka mélypszichológiailag nézve a keresztények hiányos önazonosságában rejlik, *ugyanúgy* áll a dolog a zsidósággal szembeni keresztény *agresszióval.*

A zsidók ugyanis mindenkor *eleven szemrehányást* jelentenek a keresztények számára. Kerek-perec visszautasítják az Ószövetség krisztológiai értelmezését; nem tűrik a zsidó ún. üdvtörténet keresztény átvételét; a rájuk erőszakolt Messiást kétezer év után sem fogadják el; a törvény, ahogyan maguk a zsidók értik, változatlanul a zsidó vallásosság alapja, s még sokáig folytathatnák a sort. Mindez azonban mégiscsak azt jelenti a keresztények számára, hogy összes kapcsolódási és *harmonizálási kísérleteik sikertelenek* maradtak. Csakhogy ezt — néhány kivételtől eltekintve — *nem látják be*, és magabiztosan ragaszkodnak a régi álláspontokhoz. Egyúttal azonban tudattalanul érzik, hogy az egész ügyet illetően valami nincs rendben. De mivel projekciókban élnek, nem teszik fel a kritikus kérdést, vajon mi a zavaró tényező **bennük.** A projekcióban élő ember gondolkodásában ugyanis kivétel nélkül mindig **a másik** a hibás, ebben az esetben tehát a zsidók; és *minél szenvedélyesebben irányítanak valakit a projekciói, annál mértéktelenebb lesz a projekció áldozatával szembeni agressziója.* Így fest a projekciós folyamat mindenkori működése.

A zsidósággal szembeni keresztény agressziók gyökere tehát, akárcsak a harmonizálási kísérleteké, a keresztények hiányos önazonosságában rejlik. Ez világos tényállás. Bárki beláthatja, föltéve, hogy hajlandó kilépni a régi, ortodox projekciókból. De azok, akiknek ebben elöl kellene járniok, az egyházak, a püspökök, a szinódusok, az egyháztanítók vagy az ún. derék keresztények, a halálos projekcióknak nagy nevet adtak, amelyért, amint mondják, bátran kezeskedniök kell; „igaz hitről" beszélnek.

Ez mindenesetre perverzzé, de egyúttal őszintétlenné és reménytelenné is teszi a helyzetet. **Ha** ragaszkodunk ahhoz, hogy Izraelnek el *kell* fogadnia Jézust Messiásnak (mert különben meginog a dogmatikánk), **akkor** ez azt jelenti, hogy varratmentesen belevetítjük magunkat (és másokat) a zsidó üdvtörténetbe, *ahelyett hogy végre megtanulnánk keresztényekként a saját lábunkon állni.* Ám az ilyen projekcióknak nincs tartóerejük, **halálbiztosan** bekövetkezik az enantiodrómia, azaz a dolog lázadó átcsapása az ellentétébe, magyarul: halálbiztosan **bekövetkezik az újabb agresszió, tehát az ismételt holocaust.**

Ezek a mondatok bizonyára szenvedélyeket korbácsolnak fel és kárhoztató ítéleteket váltanak ki. De *csak* azokból, akiknek sejtelmük sincs az autonóm komplexusok lényegéről. Az autonóm komplexusok ugyanis ragadozó vadállatok, amelyeknek pusztító veszélyességéről általában tényleg nincs az embereknek még csak megközelítően kielégítő elképzelésük sem. Mindazonáltal, *ahol autonóm komplexusok uralkodnak,* akár a házasságban, akár a családban, az egyes pártokban vagy a népek között, *ott mindig holocaust van.*

Mivel azonban az autonóm komplexusok ilyen *gigantikus veszélyt* jelentenek, ezért a helyzetet olyan kemény szavakkal kell néven nevezni, amilyeneket megkíván — hogy napvilágra hozzuk *katasztrofális* jellegét.

A megoldás érdekében fel kell tehát idéznünk *a régi tömlőket és régi szöveteket, amelyekről Jézus azt mondja, hogy nem akarja beléjük tölteni új borát, és nem akarja őket megfoltozni új szövettel, hanem vessük azokat a történelem szemétdombjára.*

Ehhez azonban fel kellene fedeznünk a valódi Jézust, meg kellene ismernünk a rárakódásoktól megtisztított, eredeti evangéliumát — és úgy kellene őt követnünk.

h.w. – g.g.a.

„Rasszizmus? Kösz, nem!"

Ez a felirat virított a pólómon tavaly május 1-én délután Szegedről hazafelé jövet. Túl voltunk egy háromnapos bulin, kiránduláson, majálison, így testileg-szellemileg tompa, álmos fáradtság uralkodott rajtam. Egy meleg fürdő és egy ágy iránti vágyakozásomban határozottan érdektelen volt számomra, hogy mit is viselek. Annál inkább foglalkoztatta azt a nálam vagy három évvel fiatalabb alacsony srácot, aki a forgalmas újpesti metróállomáson hozzámlépett, és az iránt érdeklődött, honnan szedtem a pólót, és hogy mit értek rasszizmuson. Elmondtam neki, hogy '93 februárjában vettem a Rasszizmusellenes Hét egyik rendezvényén. Séta közben, ásítozások közepette belekezdtem a rasszizmus fejtegetésébe. Emlékszem, épp egy mondat közepén tartottam, amikor a srác tiszta erejéből „spontán" nekilökött egy parkoló autónak. Még meglepődni se igen volt időm, amikor egy nálamnál (meg a sokéves átlagnál) jóval tekintélyesebb méretű kopasz fiú folytatta az „érvelést" — mondanivalóját az amúgyis gyűrött arcomra elhelyezett egyetlen hatalmas pofonba sűrítve.

Gyanítom, hogy csak a szerencsémnek meg a nagy forgalomnak köszönhető, hogy nem kaptam többet, se ököllel, se bakanccsal. Mindenesetre a fiúk rögtön hátráltak vagy három lépést, onnan közölték, hogy „zsidó-arab-buzi" vagyok, (vagy valami ilyesmi) és ha mégegyszer meglátnak az újpest-központi metróvégállomáson, akkor megkapom a többit is. Még utánuk néztem, ahogy távolodtak — vagy nyolc társuk várt röhögve a sarkon. „Albakörös" lévén egyébként sem vagyok bosszúálló típus, verekedős meg pláne nem, de mint eme megaláztatás elszenvedője azért átfutott az agyamon, hogy utánuk megyek, s vagy megbeszéljük a dolgot, vagy széttépnek.

Aztán persze mégsem mentem — egyrészt mert így, hogy megírom a dolgot, többet érek tán, másrészt viszont hirtelenjében nem is tudtam volna mit mondani nekik. Hogy mondjam el, hogy tévednek? Mert tényleg, mi is a rasszizmus?

A rassz „bizonyos örökklődő tulajdonságok tekintetében eltérő kisebb csoport a fajon belül". Létező kategória, nyilvánvalóan megkülönböztethető embernél–állatnál egyaránt. De ha valaki (áltudományosan) „magasabb és alacsonyabb rendűeket" különböztet meg, az már rasszista. Természetesen nem lehet nem észrevenni a különbséget egy palotapincsi és egy dán dog között, ahogy egy amerikai kosaras és egy japán zongoraművész között sem. De milyen alapon állíthatja bárki, hogy az egyik alacsonyabbrendű a másiknál? A természetben, a világban a sokszínűség a legszebb, az, hogy a dolgok nem egyformák. Minden létező mást tud, másra jó, és tökéletes — azaz felsőbbrendű — nem létezik.

Ráadásul én csak egy koszos póló miatt csúsztam lejjebb a szemükben, hiszen más alapjuk a megkülönböztetésre nem volt. Azaz a rasszizmus már nem egyszerűen faji kérdés, ez már bőszi ideológia. Rasszizmus az is, ha egy embert annak megismerése nélkül, pusztán másodlagos és sokadlagos jegyekből ítélek meg. Az előítélet persze lehet jogos, de a körülmények ismerete nélkül a legritkább esetben bizonyul igaznak. Tőlem is megkérdezték, szeretem-e az arabokat. Vagy a cigányokat, zsidókat? Nem, nem szeretem őket. Azért én nem szeretek senkit, mert ilyen vagy olyan rasszba tartozik, legyen az akár a saját magyar „fajtám". Azért viszont igen sok embert tisztelek, szeretek, amit csinál az életben, amilyen a személyisége és a hozzám való viszonya — jóllehet zsidó, cigány, arab vagy skinhead. Pont arra a srácra, aki megszólított, nem mondtam volna, hogy skinhead, hiszen nem úgy nézett ki. Nemrég hallottam, hogy az Antifasiszta Akció egyik tagját megverte néhány cigány, mert skinheadnek hitték. Mi ez, ha nem előítélet, lényegtelen dolgokból történő hibás ítéletalkotás és ennek értelmében való cselekvés — azaz rasszizmus?!

Perneczky László

Norbert Copray

Búcsú az igazság monopóliumától

Miért vezet az új teológiai gondolkodás nyitott kereszténységhez

A kereszténység fejlődőképességét eddig mindenekelőtt úgy biztosította, hogy az idegen kultúrákat és vallásokat vagy maga alá vetette és beépítette, vagy leküzdötte és megsemmisítette azokat. De az idők megváltoztak. Az egyházi kereszténységnek most már csak abban az esetben lesz jövője, ha ezt a gyarmatosító stílust valódi hajlandósággal cseréli fel a párbeszédre. Érezhető módon kell megvalósítania az idegenek és mások iránti tiszteletet. Aki meggyőző módon akar párbeszédet folytatni, annak mindenképpen nyitnia kell befelé és kifelé egyaránt. A kereszténység csak akkor lesz képes megőrizni fejlődőképességét, ha megtanulja felismerni saját határait és hajlandó lesz produktív módon bánni azokkal.

Sok keresztény fölényességét ezidáig az a felismerés táplálta, hogy saját vallása a hit olyan rendkívül fejlett formáját nyújtja, amelyet egyetlen másik vallás sem képes felölmúlni. De az abszolutizmusnak ez az igénye sok hívő nő és férfi számára már régóta megszűnt. Reinhold Bernhard evangélikus teológus a Kreuz kiadónál megjelent új könyvének címében „A nagyzási őrület, a fanatizmus és a hitvallás bátorsága" között helyezi el ezt az abszolutizmust. Ehhez hozzátartozik az a hit, hogy Jézus Krisztusban egyszerien és soha többé felül nem múlhatóan lezárult a kinyilatkoztatás. De egy idő óta éppen ez a meggyőződés rendül meg a különféle teológiai–keresztény irányzatok képviselőiben. Mindenesetre eddig még nem került sor a kereszténység egészének képét megváltoztató következményekre. Azonban teológiai áramlatoknak egész sora létezik, amelyek már most hozzájárulnak a kereszténység alakjának megváltozásához. Ilyenek:

— *A feminista teológia.* Ez kritizálja az egyoldalúan férfi módra elképzelt istenképeket és a férfi Názáreti Jézusban megjelent kinyilatkoztatást sem lezártnak, sem elégségesnek nem tartja. Ellentmond annak a felfogásnak, amely Jézus kereszthalálát tekinti az ember Isten részéről történő megváltása középponti eseményének. Küzd azon kísérlet ellen, amely visszaélő módon a bibliai szövegeket akarja felhasználni a férfiuralom igazolására az egyházban és a társadalomban.

Bár Jézusban a feminista teológusnők is az emberré lett „Isten Fiát" látják, de ezen kívül más kiinduló pontokból is közelítik Isten emberréválását. Sokan közülük Jézusban messiási prófétát látnak ugyan, de nem a végleges messiást (Rosemarie R. Reuter). Jézusban az emberlétnek nem azt a sajátos, egyetlen mintaképét látják, amely a nők számára is eligazítást nyújt. Isten sokkal nagyobb és átfogóbb, semhogy a férfi Jézusban teljesen nyilvánvalóvá válhatott volna, hangzik érvelésük; ugyanis „a férfiben Isten a rövidebbet húzta" (Inge Wenck).

A feminista teológusnők kritizálják azt az egyházban még mindig elterjedt elképzelést a megváltásról, amely szerint Jézus, mintegy anti-hősként, feláldozta önmagát. A Názáreti Jézus mint egyedi ember által az emberi erőszak és halál fölötti isteni győzelem érdekében vállalt keresztáldozat elképzelése leértékeli a közösség és a mindennapi szeretettevékenység által létrehozott megváltást. A keresztáldozattal szemben Jézus a szolidáris közösség megváltó erejét teszi nyilvánvalóvá, amit a feminista teológia a „hatalom–a–kapcsolatban" szakszóval fejez ki, és ez az idők folyamán középponti fogalommá vált számukra. Ez a hatalom azonban túlmegy Jézus konkrét alakján.

Hogy az emberiség ősbűne az Istennel szembeni engedetlenség és az a kísérlet volt, hogyan lehet az ember olyanná, mint az Isten, ezt az elképzelést a feminista teológusnők pusztán férfiakra jellemző bűnértelmezésnek tartják és így viszonylagossá teszik. Ezzel szemben sok feminista nő számára a nők ősbűne abban áll, hogy lemondtak önértékelésükről, önátadásukban elmentek egészen önmaguk elvesztéséig és megtagadták saját énjüket. A nők számára tehát a megváltást az jelentené, ha megtanulnának igent mondani önmagukra, és messiási szövetségben Jézussal bontakoztatnák ki önmagukat. Ebből a szempontból tehát Jézus az, aki felszólítja az embereket, „vegyék igénybe saját hatalmukat a kapcsolatban" (Mary Grey). Jézus ráirányítja szemünket Istenre, aki forrása a „kapcsolatban rejlő hatalomnak", s ezáltal üdvözítő eggyéválás jön létre vele.

— *Az indián, latin-amerikai és afrikai felszabadítási teológiák.* Ezek küzdenek a kereszténység európai–gyarmatosító formája ellen, amely sok rítusban és teológiai elképzelésben is kifejezésre jut. Az isteni kinyilatkoztatás forrásaként el akarják ismertetni a bennszülöttek azon ősi tanúságtételeit, amelyek a kereszténnyé tétel előtt léteztek. Marcelo de Barros Souza és Luis Caravias szerint azoknak a népeknek, amelyek saját vallásos hagyományukat komolyan veszik és Isten Jézusban történt kinyilatkoztatásának fényében újraértelmezik, „nem kell végigdolgozniuk magukat az Ószövetségen". Saját történelmükben fedezhetik fel az isteni kinyilatkoztatás magvát, és azt egyenrangúan állíthatják az Újszövetség mellé. Csak ilyen módon szabadulhatna meg szoros történelmi béklyójától a kereszténység. Az ilyen módon megújult kereszténység lenne aztán képes arra, hogy Jézusban felfedezze az afrikai ember ősét, a nyomorgót Sao Paolo utcáin, és az indiánarcú Istent.

A különféle felszabadítási teológiák szemlélete szerint minden teológia kiindulópontját a társadalmi, politikai és gazdasági feltételek, valamint az emberek konkrét lelki tapasztalásai kell, hogy alkossák. Hangsúlyozzák a szegények melletti állásfoglalás elsőségét, a gyakorlat

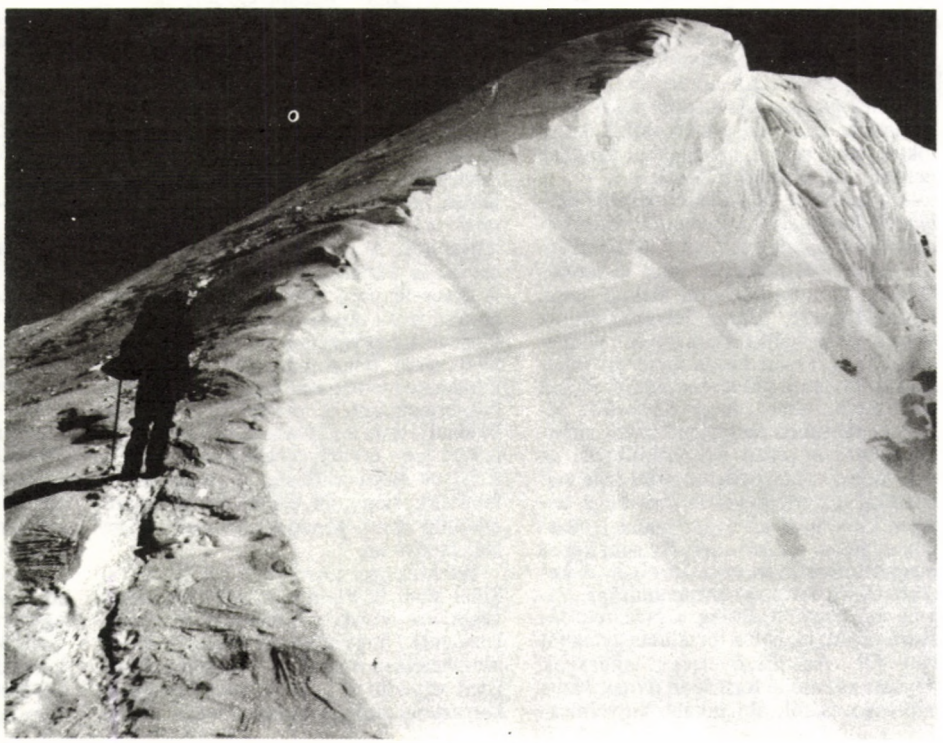

elsőségét az elmélettel szemben, valamint a vallásos megtapasztalás elsőségét a tan tisztaságával szemben. Számukra a bűn társadalmi–strukturális értelmezése döntőbb, mint a hagyományos–egyéni felfogás. Nem értenek egyet a fennálló viszonyokkal, hanem azok kritikájára és megváltoztatására hívnak fel. Számukra a világméretű társadalmi igazságosság fontosabb, mint az úgynevezett „nemzetbiztonság", amit legtöbbször mások boldogtalanságának árán vásárolnak meg.

— *A mélypszichológiai irányultságú teológia.* Ez rámutat az egyházilag közvetített emberkép határaira, amely kép egyrészt az erkölcsi akaraterőből, másrészt az ember elcsábíthatóságából indul ki. Ezt a szemléletet kibővíti azzal, hogy tudomásul veszi a pszichében jelen lévő, akarattól független tudattalant, valamint a belső képek hatóerejét. Ezen teológiai irányzat számára a valóság belső megtapasztalása — minden realitás belső oldalának élménye — jelenti a hit forrását. Az ember maga a vallásos szimbólumok forrása és egyik helye az isteni kinyilatkoztatásnak. Nem a dogmatikailag szabatosan szabályozott nyelvezet számít, hanem az, amit az ember saját egzisztenciális igazságaként ismer fel a Jézus Krisztussal történt találkozásában. Jézust belülről üdvözítőnek fogják fel, aki az Isten által az embernek adott erőt üdvös önmegismerésre indítja. Például Eugen Biser müncheni vallásfilozófus számára az ilyen misztikus hit Jézust tanítóként, gyógyítóként és barátként fedezi fel, aki benne van az emberben és aki őt személyiségének magvában, énjében mélyebben megérinti, mint ahogy egy ember erre az önmegtapasztalás keresése során saját erejéből bármikor is képes volna.

A mélypszichológiai irányultságú teológusok ezért arra hívják fel a kereszténység figyelmét, hogy nyerje vissza hozzáértését a gyógyítás és a pszichoterápia területein, anélkül hogy újra elkövetné a gnosztikus gondolkodók hibáját, akik Istent és az embert azonosnak tekintették. Ahogy azt Eugen Drewermann állandóan ismétli: az önmagára találás és az Istenre találás elválaszthatatlan egységet képeznek. Az ember csak belső képeinek gazdagsága alapján veszi észre az Istent. Isten kinyilatkoztatása külső lökést jelent ugyan, ugyanakkor azonban belülről kifelé zajló történés is.

— *A kultúrák és vallások közötti párbeszéd teológiája, valamint a vallástudományok ismeretei.* Ezek a Názáreti Jézus személyét nemcsak mint a kereszténység abszolút-központi alakját teszik viszonylagossá, hanem jelentőségét az összes többi vallás számára is. Mindenekelőtt az ázsiai kultúrákkal és vallásokkal folytatott párbeszéd világít rá: aki ragaszkodik ahhoz, hogy a Názáreti Jézus személyében megjelenő isteni kinyilatkoztatás egyszeri és kizárólagos, az nem képes komoly párbeszédre más vallásokkal. Egyetlen vallás sem tudja teljesen kimeríteni az egész isteni igazságot, egyetlen emberi személy sem képes megjeleníteni Isten végtelenségét. A kereszténység krisztusközéppontúsága, vagyis az, hogy kizárólag a Názáreti Jézusra tekint, inkább a tévtanítás gyanúját veti fel. Az újszövetségi tanúságok ugyanis különféle formában óvnak Jézus bálványozásától, aki inkább figyelmeztetésnek és Isten eszközének, Istenhez vezető útnak, mint a vallásos tisztelet végső céljának akarta tekinteni önmagát. Raimunde Panikkar indiai teológus például abból indul ki, hogy Isten Jézusban és Buddhában vált emberré. Panikkar így lehetőséget nyit arra, hogy a vallási tapasztalás különböző kulcsalakjaiban Isten jelenlétét meglássák, Jézus istenségének kisebbítése nélkül.

Felvetődik a kérdés: nem kellene az eddiginél valóban sokkal komolyabban vennünk a bibliai igéretet, hogy mindnyájan istengyermekségre vagyunk hivatva?

A vallástudományi kutatások megmutatták, hogy a kereszténység is együtt hömpölyög a nagy, régi vallások széles áramlatával, hogy a zsidóság és a görög kultúra közvetítésével például olyannyira át van szőve egyiptomi és távol-keleti vallási felfogásmintákkal. Tehát nem is kell, hogy nagyon megerőltessék magukat annak megmutatásához, hogy az emberiség jelképhagyományától és a szent sokféle megtapasztalásától, a lelki ősképektől — C. G. Jung úgynevezett archetípusaitól — a kereszténység nem határolhatja el magát teljesen új és önálló jelenségként.

Istent csak személynek lehet és szabad elképzelni? A vallások közötti párbeszéd nyitottabb istenfogalomhoz vezetett. A teológus Hans Küng megfontolásaiban Isten kimondhatatlanságát és felfoghatatlanságát helyezi előtérbe. Ő „Isten transzperszonalitásáról", személyentúliságáról beszél, ami a személyről alkotott elképzeléseinket meghaladja. Isten akkor is megszólítható „szemben-lét" marad, ha például „teremtő szabadsággal rendelkező szellemként" képzeljük el. Ebbe az irányba mutatnak kollégáinak, Jürgen Moltmann-nak és Matthew Foxnak a gondolatai is, akik számára Isten a kozmosz teremtő ereje, az a Szellem, aki végtelen módon bontakoztatja ki magát mindabban, ami van.

— *A zsidó–keresztény párbeszéd.* Ez elvezetett annak felismeréséhez, hogy a kereszténység zsidó út. Olyan keresztény ószövetséges szakemberek, mint Erich Zenger és Manfred Görg rámutatnak: A kereszténység fölényessége máig terjedően abból is származik, hogy nem ismerik a jézuskorabeli zsidóság áramlatait és csoportosulásait, sőt egyáltalán a zsidó hitet. Így szerintük Istennek a héber Bibliában, az Ószövetségben szereplő ígéretei az Újszövetségben semmiképp sem teljesültek. A zsidókkal együtt a keresztények is várják az eljövendő messiást. A kereszténység tartalmilag semmi újat nem hozott etikai alapmagatartásával, Pusztán kihegyezetten értelmezi a meglévő zsidó hagyományokat, amint ezt mindenkor tették a rabbinikus és jámbor csoportosulások a zsidóságon belül is. Például Jézus felhívása az ellenségszeretetre nem eredeti állásfoglalás, mert a Krisztus előtti zsidóság is ismeri azt a felhívást, hogy az éhező és szomjazó ellenség iránt gondoskodó magatartást kell tanúsítani.

Erich Zenger „Am Fuss des Sinai" (A Sinai lábánál, Patmos) című könyvében véget vet annak a borzalmas értelmetlenségnek, hogy a keresztény istenképet szembeállítsa a zsidóval: mintha a zsidó Isten egyedül a bosszú Istene volna, a keresztény pedig a szeretet Istene volna. Az istenszeretet és felebaráti szeretet: mindkettő Mózes törvényének középpontját alkotja.

— *A történet-kritikai kutatás.* Eredményei megmutatják, hogy a Názáreti Jézusról történelmileg valójában milyen keveset tudunk. Az egyházi dogmatikában gyakran többet „tudnak" Jézusról, mint ami valóban megalapozottan és bizonyíthatóan elmondható lenne róla. Az újszövetségi tanúságtevők egymásnak ellentmondó jézusképeit teológiai spekulációkkal állítólagos közös nevezőre kényszerítik. Ezzel megkerülik azt a teológiai végkövetkeztetést, hogy a keresztények egészen különféle módokon láthatják és hihetnek Jézusban — és mégis keresztények maradnak. Tehát ahogy Hans Küng mondja, nem létezik „egyetlen normatív krisztuskép, csak különböző, másra és másra hangsúlyt tevő krisztusképek vannak".

Időközben az egyetemi teológiában alkalmasint jelentkezik az a törekvés, hogy a történet-kritikai kutatás eredményeit tárgyilagosan átvegyék és azokkal megtermékenyítsék, sőt akár helyesbítsék saját teológiai gondolkodásukat. Azonban a hivatalos teológia, főleg a katolikus egyházé, amint az a római megnyilatkozásokban, pápai enciklikákban és katekizmusokban kifejezésre jut, ettől még igen messze van. Még mindig abban a hitben él, hogy az egész egyházi tanítás alátámasztására tetszőlegesen felhasználható bizonyítékokat megtalálja a Bibliában. A „Katolikus katekizmus felnőttek számára" ugyan megengedi, hogy az evangéliumok nem történelmi tudósítások, hanem a hit tanúságtételei, tehát arról vallanak, hogyan értették és hogyan értelmezték az emberek istenélményeiket, aztán azonban ugyanazon lélekzetre azt is állítja, hogy a négy evangélium azt tanítja, mit mondott és tett Jézus a valóságban, történelmileg tekintve. Sőt, a Világkatekizmus még többet „tud", mint amennyit a Biblia mond például arról, hogyan feküdt Jézus a sírban és hogyan támadt fel.

— *Az ökológiai teológia.* Günter Altner például, az evangélikus teológus és biológus az „élet tisztelete" elvét ragadja meg, amint azt Albert Schweitzer megfogalmazta. Ezzel a máig uralkodó, egyedül az emberre mint középpontra és kiindulópontra koncentráló keresztény etikát egy kozmikus szemléletű etika irányába tágította.

Az anglikánokhoz nemrég átlépett egykori domonkos, Matthew Fox a valóban ökológiai irányultságú teológia számára nem lát más lehetőséget, mint azt, hogy túl kell lépni a kereszténység teizmusán. Fox nyíltan terjeszti a misztikus panteizmust, amely szerint „Isten mindenben és minden Istenben van". Fox ezzel tartalmilag a vallások közötti párbeszédhez közelít, amint az hinduisták, buddhisták és keresztények között zajlik.

Walbert Bühlmann svájci kapucinus teljesen a kozmikus teológiára épít, ami a kozmikus kereszténység létrejöttét mozdítja elő.

Az ökológiai módon gondolkodó teológusok egyébként a kereszténységnek egy tipikus dilemmáját tárják fel: a géntechnika, az atomenergia, a napenergia korszaka, az autók ügye, az életforma kérdésének megválaszolásáról a Biblia semmit nem mond, mert más időbeli,

kultúrális és természettudományos kontextushoz tartozik. A keresztény ember azonban méltó és szolidáris élethez akar szempontokat nyerni hitéből. A kereszténységnek tehát más területről származó, sok információ felé kell fordulnia, észre kell vennnie, hogy a kereszténységen kívül is vannak olyan új dolgok, amelyek kinyilatkoztatási jelleggel rendelkeznek és amelyek új meglátásokhoz segítik a kereszténységet, és nem egyszerűen a meglévő elképzeléseket mélyítik el. Tipikus példa volt a katolikus egyház számára az a hosszú út, amit a dogmatikus elutasítástól a vallásszabadság tiszteletben tartásáig megtett, amint az a Második Vatikáni Zsinaton bekövetkezett, és annak folyományaként más vallások tiszteletben tartása és a velük folytatott párbeszéd megindult.

Ezzel lezárul azoknak a példáknak és szempontoknak köre, amelyek a nyitott kereszténység irányában jelentenek kihívást és megrendítik a mai egyházi kereszténység alapjait. A dogmatikailag megmerevedett, az egyházvezetés által fegyelmezett és ellenőrzött kereszténység elősegíti a fundamentalista törekvést, majd végül önellentmondáshoz vezet, mert azt a téveszmét táplálja, hogy az írásban rögzített állásfoglalás inkább üdvözít, mint a nyílt párbeszéd. Rá kell vezetni az embereket a szabad hitre, hogy lehetővé váljon a nyitott, tanító, egyesek és csoportosulások tapasztalataira építő kereszténység.

Az egyházon kívül tapasztalható új lelki–vallásos kép nagyrészt annak a tehetetlenségnek köszönhető, hogy az egyházak képtelenek voltak önmagukban megvalósítani a belső sokféleséget és kötelmeket, vagyis a sokféleséget az egységben. Ezidáig az egyes ember vagy azt követte, amit a hivatal és dogmatika eléje adott, de akkor csalódott saját értelmében és tapasztalataiban, majd végül önmagához lett hűtlen; vagy pedig követte saját felismeréseit és tapasztalatait, amik arra kényszerítették, hogy csalódjon a tanítóhivatalban és a dogmatikai tanításban, ami egy idő után elidegenedést eredményezett, végül pedig az egyházból való kilépést. Miért nem lehet mármost a sok csoport és egyén kapcsolatát elősegíteni az egyházak részéről, anélkül hogy a kötelmek feltétlenül egységesítést jelentenének?

A kereszténységre drámai átalakulás vár. A következő évezred során hagyományos formáiban el fogja veszíteni világító és alakító erejét. De saját határainak elismerésével új szerénységet fog tanulni és el kell felejtenie azt az arroganciát, amely az egyetlen érvényes igazság birtoklására vonatkozó igényéből fakad. Remélhetőleg azt is megtanulja, hogy ne olyan kérdéseket válaszoljon meg és írjon elő állandóan, amelyeket senki sem tett fel. A szerény és másokat meghallgató egyház valóban kész lenne a párbeszédre azokkal az emberekkel, valamint azokkal a népekkel és kultúrákkal, akik, ill. amelyek számára a kereszténység idegen, vagy ilyenné vált.

Fordította: H.K.

Forrás: Publik–Forum, 1994. május 13.

Norbert Greinacher

A katolikus egyház fekete napja

Már hetekkel ezelőtt úgy hírlett „vatikáni körökből”, hogy a pápa reagálni fog arra, hogy az anglikán egyházban engedélyezték a nők pappá szentelését. Am hogy a pápa ilyen ellentmondást nem tűrően fog válaszolni — „olyan ügy ez, amely magának az egyháznak az isteni alkotmányát illeti” —, ez még a bennfenteseket is megrettentette.

Először is meg kell állapítani, hogy ez az „apostoli irat” formáját tekintve nem „ex cathedra döntés”, tehát nem tévedhetetlen dogma, akkor sem, ha a pápa kijelenti, hogy „az egyház minden hívőjének végérvényesen ehhez a döntéshez kell tartania magát”. Elméletileg a következő pápa revideálhatja ezt a döntést; más kérdés, hogy ténylegesen megteszi-e majd.

Számomra nem kétséges, hogy 1994. pünkösdjének e nyilatkozata az egyetemes katolikus egyház fekete napját jelenti. A pápa egymagában hozta nyilvánosságra ezt a nyilatkozatot, Isten népe nagy többségének egyetértése nélkül. A pápa messzemenően egyedül áll döntésével az egyházban! A pápa semmibe veszi a „magisterium cathedrae magistralis” (Aquinói Tamás), azaz a teológusok tanítóhivatalának nagy konszenzusát. Példaként csak a tübingeni „Theologische Quartalschrift” 1993/3. számára utalok, amely a nők pappá szentelésének kérdését tárgyalja, s amelyben minden szerző kiáll amellett, hogy lehetővé kell tenni a nők pappá szentelését. Tehát a pápa az, aki elhatárolja magát az egyház nagy többségétől!

A pápa nagy kárt okozott az egyháznak ezzel a megnyilatkozásával. Itt az ideje, hogy ez a pápa lemondjon a pápai hivatalról!

Visszaélés a keresztény hittel

A keresztény hittel még ma is, mindig és újból és újból visszaélnek, amikor az égbe kiáltó szociális igazságtalanságok igazolására használják a tulajdon, a szabadság, a rend istenakarta jogának nevében – és mindig annak érdekében, hogy az uralkodók vékony rétegének szabadsága, tulajdona és kiváltságainak érinthetetlensége csorbát ne szenvedjen.

E tekintetben nemcsak hogy nem szabad elhallgatni, hanem kifejezetten rá is kell mutatni, hogy ma is vannak, és mindig is voltak az egyház történelmében egyes keresztények, papok és püspökök, még pápák is, akik – gyakran életük kockáztatásával – szembefordultak ezekkel a szociális igazságtalanságokkal és a keresztény hit révén történő igazolásukkal. Hadd emlékeztessünk olyan nevekre, mint Ambrus, aki Theodoszioszosz császárral szemben lépett föl annak tesszaloniki vérfürdője miatt, olyan férfiakra, mint Savonarola, Las Casas, Ferenc vagy manapság Dom Helder Camara.

De egészében nézve az ilyen keresztények mégis csak kivételek voltak. Ma és holnap csak akkor szerezhet új hitelességet az egyház, ha egészen határozottan elhatárolja magát a szociális igazságtalanságok effajta hamis igazolásától, és ezzel teljesen ellentétben Jézus Krisztust követő egyházként is az emberek átfogó javával törődik, és határozottan az alulprivilegizáltak pártjára áll. Ha megteszi ezt, semmilyen hatalom- vagy befolyásnyereséget nem könyvelhet majd el magának; az uralkodók szidalmazni, szorongatni és üldözni fogják. De akkor nem fogja rossz társaságban találni magát, mivel Jézus maga ebben az ún. rossz társaságban tartózkodott.

Tiszta utópia ez? Képes lesz-e ezt valaha is megtenni az egyház? Új hitelességre tesz-e szert valaha is sok ember szemében, nem azáltal, hogy igazolja az igazságtalanságot, hanem azáltal, hogy beveti magát az igazságtalanságok legyőzése érdekében, hogy ily módon megtalálja saját igazolását Isten előtt?

Fordította: Gromon András

Forrás: N. G., Christliche Rechtfertigung – gesellschaftliche Gerechtigkeit, Zürich 1973, 41-42. old.

Dr. Norbert Greinacher a Tübingeni Egyetetem katolikus teológiai fakultásán a gyakorlati teológia professzora. — A témával kapcsolatos megnyilatkozásaiért Walter Kasper püspök — egykori professzortársa! — megintette és felszólította, hogy „korrigálja nyilatkozatait” és „álljon az egyház talajára”.

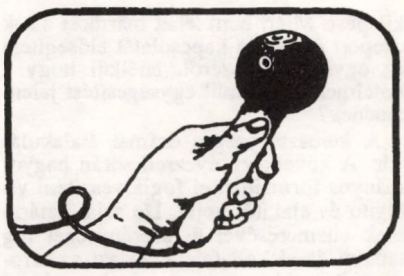

A leprások között

Máriaremetén, a Pedagógus Otthonban lakott nemrég bekövetkezett haláláig Szikszai Mária rk. ny. óvónő, szerzetes nővér, aki egész életét a leprások között töltötte, Argentinában. Ez a vele készült korábbi interjú közel visz minket a leprások világának jobb megismeréséhez és gondozóik még nagyobb megbecsüléséhez.

Megvallom, nagy kíváncsisággal és nem kis szorongással jöttem erre a beszámolóra. Számunkra valami félelmetes betegségnek tűnik a lepra. És valami rendkívüli embernek, aki arra vállalkozik, hogy a leprások közé menjen. Mária néni nemcsak arra vállalkozott, hogy bemenjen egy lepratelepre, de egész életét is a leprások ápolására szentelte.

— Most, hogy idős kora miatt végleg hazatért, hogyan gondol vissza az ott töltött évekre?... Először is mennyire elterjedt betegség a lepra? Hol volt ez a telep? Rendje küldte oda?

Húszmillió leprás él az egész világon. A leprások ápolására önként kell jelentkezni, *oda senkit nem küldenek*. Sahatorio Sommer többé nem börtön, mint régen, hanem rehabilitációs központ intenzív gyógyító terápiával; a betegséget kutató intézmény is, gyógyíthatatlan betegek állandó ellátásával. A telep a fővárostól mintegy 40 mérföldnyire fekszik. Azért van ilyen távol a fővárostól, mert a régi időben úgy gondolták, hogy a lepra nagyon ragályos, de rájöttek, hogy a legenyhébben fertőző betegség, s így bármikor kórházban is lehet ápolni. Így most már a dupla vasrácsos kapu, a dupla, vasszöges kerítés eltűnt. Az emberiségnek mintegy 40%-a nem kapja meg ezt a betegséget.

— Hogyan terjed ez a betegség? A gyermekek is betegen születnek?

A betegség sebről sebre vagy nyálkahártyán keresztül vagy az együttéléssel *fertőz*. A gyermekek egészségesen születnek, tehát a betegség nem örökölhető, csak akkor betegszenek meg, ha hosszabb ideig a szüleikkel vannak. Ezért születés után megmutatjuk az anyának a gyermeket, s azután a fővárosban lévő intézetbe szállítjuk, ahol szerzetesek gondozzák, nevelik őket. 3 éves koruk után minden hónapban egyszer autóbuszon elhozzák őket szüleik látogatására. Eleinte vasráccsal voltak elválasztva, de ez kegyetlen dolog volt, most az ott lakó ferences atya, aki velük foglalkozott, megengedte, hogy az ő parkjában legyen a találkozó, természetesen csak felügyelet mellett. Csak sterilcsomagot szabad átadni a gyermekeknek, és nem szabad megcsókolni őket.

— Mit érzett akkor, amikor először lépett be a telepre?

Önként jelentkeztem a leprás betegek ápolására, mégis *szorongás fogott el*, amikor főnököm átadta nekem a 60 súlyos beteg pavilonját. Csontvázzá romlott betegeket találtam, mély szemüregekkel, az orr helyén tátongó lyukkal, fülük szinte élettelenül vállukat seperte, nem beszélve az ujjatlan kéztőről, lábakról, amelyek élettelenül váltak le testükről, a rothadásnak indult bűzös, gennyes sebekről, amelyek férgeket teremnek. Először megremegtem és gyávának éreztem magamat, de aztán szent Erzsébetre és Margitra gondoltam és nekibátorodtam.

— Milyen volt a másnap? Milyenek voltak a betegek, akiket Mária nénire bíztak?

A teleptől tízpercnyire van a *nővérek otthona*, rózsaszínre meszelt kis ház, rózsafákkal és pálmákkal körülvéve, ott új erőre kaptam. Másnap aztán a főnővér a súlyos férfibetegek pavilonjába vezetett, ahol már egy éve nem volt ápolónő. A betegek területét hatalmas vasrács választotta el. Miután az öltözőben tetőtőltalpig átöltöztünk, a betegek parkjába léptünk, ahova egy gyönyörű hosszú fasor vezetett. Minden pavilon rózsaszínre volt festve, amelyet virágos kertek, hatalmas fenyőfák és pálmák öveztek és tisztára söpört parkok. Mindenütt csonka kezű, lábú, karú betegek nyüzsögtek, dolgoztak. *Beléptem a nekem szánt betegek kórtermébe.* Az első teremben nagyon súlyos betegek és haldoklók feküdtek. A levegő nehéz, kellemetlen volt, itt-ott haldoklók nyöszörgése hallatszott. A saját ruhájukban, rendezetlen ágyakban hevertek, ágytálak, éjjeli edények félig megtelten, piszkosan az ágyak alatt, a bűz csaknem kibírhatatlan volt. Egy pillanat alatt átláttam a sürgős tennivalókat. A *többi három teremben* ugyanaz a helyzet fogadott. Ott voltak a krónikus idős betegek, lábak, kezek nélkül, végtagjaikon csontig bemélyülő sebekkel. Megdöbbenve álltam az emberi csontvázak előtt, akik élnek mint én, és éreznek mint én. Hiányosak voltak a WC-k, gömbölyű lyukszerűség a kövezeten, amit nehezen használtak ezek a szegény betegek.

— Kik főztek a betegeknek? Ki vezette a konyhát?

A súlyos betegek részére a *konyhán* betegek főztek, a maguk számára a felét eldézsmálva. Nem nagyon szívesen fogadtak, mikor kijelentettem, hogy a konyhát én vezetem, a menüt én állítom össze, és ugyancsak én osztom ki. A vezető főorvos segítségével tiszta ágyneműt szereztem és szigorúan megköveteltem a fehérnemű használatát. Nagytakarítást végeztettem. A tiszta környezet, a jó tápláló étel megszülte hatását. A fent járó betegeket beszerveztem ápolásra és a rend és tisztaság fenntartására. Energikus fellépés, felügyelet, határozottság kellett mindenütt, ami eleinte sok áldozatba, verejtékbe került. A betegek eleinte bizalmatlanok, erőszakosak voltak. Amikor megérezték segíteni akarásomat, a jég megtört és mind több bátorsággal közeledtek hozzám, elmondták életük szörnyű tragédiáját, hiszen mindegyik külön-külön szomorú dráma volt.

— Mennyien voltak a telepen? A betegek is dolgoztak?

A telep *950 beteget tud befogadni.* A fent járó betegek naponta öt órát *dolgoznak* munkaterápiaként; mint ápolók, takarítók, gondozók és egyéb szakmákban is, mert egészséges dolgozót semmi pénzért nem lehet kapni. Ezért a munkáért az állam bizonyos díjat fizet a betegeknek.

— Hogyan néz ki a telep? Van-e ott pl. büfé vagy mozi?

A telepnek van *bárja, színháza, mozija, fényes csemege üzlete, ruházati áruháza,* valóságos kis város ez. Van gyönyörű parkja, csodaszép *temetője.* Azelőtt a halottaikat elhamvasztották, az utolsó időben engedélyezték a temető fenntartását. Van szép *temploma, plébániája,* amit ők maguk építettek.

— Mennyire vannak elzárva a külvilágtól? Van-e aki meggyógyul? Fájdalmakkal jár ez a betegség? Elhagyhatják a telepet?

A külvilág számára ők nem léteznek, semmiféle joguk nincs, amikor bejönnek, még a nevüket is megváltoztatják, hogy a család ne érezze a betegség hatását. Olyanok ők, mint a halálra-ítéltek, akik megadással viselik szomorú sorsukat. Ez a titokzatos betegség nagyon hosszadalmas, *40–50 évig is eltart,* de nem leprában halnak meg, hanem más egyéb betegségben. Legtöbbször urémiában, mert a rengeteg erős gyógyszer rendszerint a vesét támadja meg. Utolsó pillanatig öntudattal szenvednek borzalmas kínokat, ekkor semmiféle fájdalomcsillapító nem enyhíti fájdalmukat. A betegek legtöbbje szegény indián törzsekből és a legegyszerűbbek közül való, de van Európa minden nemzetéből és osztályából. Ott demokrácia van minden megkülönböztetés nélkül, ott mindenki csak leprás, az emberi társadalom kitaszítottja. Ha a városba akarnak utazni, számukra rendelt járművel mehetnek, a közös kocsikról leszállítják őket.

— Beszéljen nekünk a betegség keletkezéséről, folyamatáról, a gyógymódról! Mi terjeszti leginkább ezt a betegséget?

A betegség fehér vagy barnás érzéketlen *folttal kezdődik,* mely évekig eltarthat, amit sajnos kevés orvos ismer fel; máj- vagy egyéb betegségnek kezelik, s így alattomosan *beljebb húzódik* a szervezetbe. Végül 40 fokos láz kíséretében kitör; a beteg teste tele lesz égési hólyagokhoz hasonlító hólyagokkal, melyek nagyon fertőzőek. A beteg különböző *antibiotikumokat, injekciókat* kap, majd a láz kezd csillapodni, a hólyagok visszahúzódnak, egy nagy hólyag azonban a végtagokon kipattan, gennyes seb

keletkezik. A seb a csont felé húzódik, szinte gyógyíthatatlan, mindig nagyobb lesz és *már fájdalommentes,* de naponta kell fürdetni, fertőtleníteni, különben rothadni kezd, büzös lesz, férget termel. Így vesztik el ujjukat, karjukat, lábukat, orrukat. *Naponta kapják* vénásan az igen erős injekciókat, ezek többé-kevésbé károsak a vesére. Ami segítene rajtuk, a *szigorú diéta,* — de ezt nem tudják betartani. Sok húst kívánnak, és italba fojtják minden bánatukat. Igen alacsony erkölcsi színvonalon állnak, úgy tartják, hogy a leprásnak mindent szabad, mert azok annyit szenvednek itt a földön, hogy úgyis a mennyországba jutnak. Mivel a betegség sebről sebre fertőz, vagy nyálkahártyán keresztül *terjed,* úgy gondolom, ehhez vezet az úgynevezett Maté tea szenvedélyes használata is, amely a békepipára emlékeztet. A Maté teaszűrő, hosszú szárral, s kemény, olyan mint a kistök kivájva, ebbe teszik a náluk termő különleges Maté teát, amelyet forró vízzel öntenek le és azt szívják fel. Körülviszik a társaságon, visszautasítása a legnagyobb sértés. Szerintem ez is lehet a betegség terjesztője.

— Siralomház-hangulat uralkodik a telepen? Van-e, aki az öngyilkosságba menekül?

A betegek általában *vidámak,* csak a jelennek élnek, szeretnek jól enni-inni, azután amit a jövő hoz, arra nem gondolnak. Az öngyilkosság ritka eset náluk, *ragaszkodnak az életükhöz.* Többek között volt egy betegem: süket és vak, se kezén, se lábán nem volt egyetlen ujja sem, úgy kellett etetni. Járni nem tudott, lábszárán csontig mélyülő sebbel, de ha gyógyszert adtam neki, megkérdezte: jól megnéztem-e, nem árt-e neki, mert nagyon félt a haláltól. *Félnek egymástól* is. Egyszer hoztak egy új beteget, kértem a betegápolót, hogy bontsa ki a beteg lábát, mert éppen injekcióztam. Dehogy nyúl azokhoz a büzös, piszkos rongyokhoz — felelte az ápoló, — csak nem betegíti meg magát még jobban, úgyis elég beteg, — s azzal otthagyott. Mikor elvégeztem a munkámat, nekifogtam az új betegnek. Kibontogattam a piszkos rongyokat, rothadó hús büze áradt, azt hittem elájulok. De amikor könnyes tekintetét láttam, összeszedtem magam, tovább csináltam. Amig kibontottam, férgek százai hullottak ki a sebből, nagy fehér kukacok. Fertőtlenítővel öntöttem fel a rendelőt, a beteg lábát hipermangános fürdőbe tettem, utána pedig lekezeltem. A tiszta kötés, a fehér ágy mély álomba merítette a szegény szenvedőt.

— Hogyan halnak meg? Hogyan temetik őket?

Rendszerint *hosszú ideig haldokolnak,* néha egy hónapig is eltart. Ilyenkor nagyon ragaszkodók, sokat elmondanak életükből. A legmeghatóbb a *haláleset,* amelyből sajnos minden héten van egykettő. Az elhunytat szépen felöltöztetve a rendelőben, vagy a társalgóteremben felravatalozzák. Este a nővérek gyászszertartást tartanak és az elhunytat imával, énekkel, kis beszéddel búcsúztatják társaiktól. Akik olyan állapotban vannak, hogy ottmaradhatnak, virrasztanak egész éjjel, énekelnek, imádkoznak. Ilyenkor nincs se TV, se rádió. Másnap aztán elviszik a templomba és szentmise keretében még egyszer elbúcsúztatják. A pap beszenteli, azután négy beteg vállára veszi a gyalulatlan deszkakoporsót, kiviszik a temetőbe, amely nagyon messze fekszik a pavilontól. Néha csak pár nővér és a pap kíséri a gyászos menetet.

— Ha megkérném, hogy gondolatban vezessen végig a telepen, megtenné?

Egy nap egy dominikánus nővér jött a betegek látogatására, ő is megkért, hogy *vezessem körül a telepen.* Elkísértem a *tíz nagybeteg-pavilonba,* mindegyik elég távol áll egymástól. Külön a férfiak, külön az idősek, külön a fiatalok, külön a mozgásképtelenek, külön a dolgozni tudók, akiket kis *családi villákba* helyeznek el. Betegség szerint is osztályozzák őket. A rácsos szúnyoghálóval ellátott, rózsaszínre meszelt pavilon négy hatalmas teremből áll, mindegyikben 14 beteggel, akik kettesével-hármasával, kis falrésszel vannak egymástól elválasztva.

— Milyenek a termek?

A *termek* szellősek, tiszták, erősen fertőtlenítettek, minden héten ágynemű-csere, sőt, ha szükséges, többször is. Minden pavilon rendelkezik egy konyhával, ahol minden betegnek van egy kis konyhaszekrénye, ahol kénye-kedve szerint főzhet vagy melegíthet magának ételt. A könnyebb betegek főzhetnek maguknak. A dolgozóknak és fekvő betegeknek a központi konyha szállítja az étkezést, de mindenki kap az intézettől fél kiló húst, fél liter tejet és 4 kis zsemlekenyeret, ezenkívül zöldséget, gyümölcsöt és dzsemet. Kétszerannyi a férfibeteg, mint a női. Bevezették, hogy a dolgozó betegek béréből 4 %-ot levontak a fekvő betegek részére. Így mindenkinek volt egy kis költőpénze. Volt még egy *nagy társalgó, azaz díszterem,* azonkívül orvosi rendelő minden szükséges eszközzel és felszereléssel. Volt még két különszoba fürdőszobával, előszobával, WC-vel. Az egyikben az úgynevezett *Cába* lakott, aki mindenért felelős volt a nővér távollétében , a másikban egy súlyos beteget helyeztek el. Minden teremnek volt még két kisebb szobája, amelyben minden beteg részére lakattal zárható vasszekrény állott, amelyben a ruhájukat őrizhették. A betegterem mellett egy hatalmas fedett *hall* volt, ahol a betegek pihentek, kézimunkáztak és dolgoztak. Volt még egy teakonyha-szerűség a nővér gondozási munkájához. A pavilonok hatalmas eukaliptusz- és fenyőfákkal, virágos kertekkel voltak körülvéve.

— A pavilonokon kívül voltak családi villák is a telepen...

Ezenkívül mintegy *150 kis villaszerűség* volt, ahol két-két család lakott, akik dolgozni tudtak. Mindegyiküknek volt szép nagy külön szobája, előszoba, konyha, fürdőszoba, teljes összkomfort; szép nagy zöldségeskert, és még állatokat is tarthattak.

— Még hová vitte a domonkos nővért? Esetleg a munkahelyekről mondana valamit?

Azután *elmentünk a szövőgyárba,* ahol a betegek dolgoznak. Szövik az ágyneműjüket, saját ruhájukat. Minden beteg évente kap nyári és téli alsó- és felsőruhát és lábbelit. A *varrodában* szintén dolgoznak a betegek. Van központi nagy *mosókonyhájuk, rendelőjük, orvosi műtőjük,* ahol a legügyesebb orvosok operálják a betegeket, van hatalmas, jól felszerelt *röntgenjük, patikájuk, laboratóriumuk.* De van *börtönük* is, mert sok az alkoholista, akik aztán hamar bicskázzák egymást. Különben a városból is idehozzák a bűnözőket, ha leprásak.

— Említette Mária néni, hogy szívesen beszélne az ünnepekről...

A betegek nagyon szeretik az *ünnepeket.* A *karácsony* nagyon kedves számukra. Már egy hónappal előbb nekifognak a karácsonyi betlehem készítéséhez, szinte versenyeznek, hogy melyik pavilon legyen szebb. Hiányos ujjaikkal, fúrnak-faragnak, minden áldozatot meghoznak. Szívesen tanulták velem a szép karácsonyi énekeket, amelyeket hegedűvel kísértem. Ez nagyon boldoggá tette őket.

— Milyen volt a szenteste?

Karácsonyeste, aki csak tudott, a díszterembe jött, hogy részt vegyen az ünnepélyen. Az egész terem csak úgy ragyogott a sok apró villanykörtétől. A jó öreg ferences atya kedvesen beszélgetett a betegekkel, kiosztotta az édességeket, süteményeket. A szanatóriumtól mindenki kapott egy üveg pezsgőt és egy kuglófot. Éjfélkor van a nagymise, mindenki el szokott jönni, aki csak kicsit is mozogni tud. Fent a kórusban jól szervezett, betanított énekkar énekel, és aki tud, gitározik. Mindenki boldog, amikor a templomból kijövünk, a betegek sorfalat állnak, hogy először ők kívánjanak boldog karácsonyt. Csak reggel öt óra felé csendesül el minden. Másnap már tíz óra körül érkeznek a látogatók. Mindenféle fajta vallási küldöttségek érkeznek kocsikkal, csomagokkal; nagy az öröm, szép, értékes ajándékokat, ruhákat kapnak a betegek, egész nap szól a zene, az egész telep ünnepel. Nagy ünnepi ebéddel végződik a parkban, ahol nem hiányzik a pezsgő, bor és különféle üdítő italok.

— Gondolom, a húsvétot is megünnepelték...

Nagyon kedves még a *húsvét* szent ünnepe. Az ünnep ugyan az őszi időszakra esik, ilyenkor sárgulnak a levelek, a fák hullatják lombjaikat, a természet haldoklik. Ez az idő az, amikor legjobban ragadja el betegeinket a halál, naponta jelenik meg a templomban a gyalulatlan deszkakoporsó, mert örök álomra szenderült egy nagy szenvedő második Krisztus az örök stigmákkal felékesítve. A szegény leprást ez nem zavarja, természetesnek találja a várva várt halált, amely megadja a belépést az összeroncsolt testének a dicsőséges átváltozásra, a boldog feltámadásra.

— A Nagyhét napjain hogyan zajlott az ünneplés? Pl. Virágvasárnap?

Virágvasárnap — pálmaszentelő vasárnap: előző héten betegeink nagy lelkesedéssel vágják a kétméteres szúrós pálmaágakat, megcsonkított kezüket, karjukat megtépi a tövis, ruhájukon végigfolyik pirosló vérük, de Krisztus vér-

tanúi ezt mosolyogva tűrik, végre eljön a nagy nap. Már korareggel gyülekeznek a férfiak a templom előtt, ki mankóval, ki kis kocsival, ki sántán — vak társát vezetve, hatalmas pálmáját szorongatva. Ha esik az eső, ha fuj a szél — ők kitartanak, hisz megszokták, hogy áldozatot hozzanak. Megindul a diadalmas menet, aminél meghatóbbat még nem láttam. Kinn a parkban van a pálmaszentelés, a nők olajágakkal, harsogó énekszóval vonulnak be a templomba. Szentmise után elszélednek, ki-ki a pavilonjába, a dolgozók kicsi villájukba. Titokzatos csend ül a telepre, mely jól összehangolódik az őszi elmúlás szomorú hangulatával.

— Nagycsütörtökön és Nagypénteken mi volt?

Nagycsütörtökön egész éjjel szentségimádás, óránként jönnek a különböző pavilonokból, élén a nővérrel; egész éjjel énekek, imák, beszélgetés a szentségi Jézussal, kedves, meleg megnyilatkozása a léleknek.

Nagypénteken szép napsugaras őszi délután tartottuk a keresztutat. A nagy parkban nagyböjti ének, fájdalmas rózsafűzér váltották egymást, igazi fájdalmas keresztút. A betegek ketten-hárman egymásba kapaszkodva, vagy kis kocsin, mankókkal. Úgy éreztem, hogy a jóságos Istennek megesett a szíve rajtunk. Nyolcas sorokban mentünk mintegy pár százan, buzgón énekelve egyik állomástól a másikig. Az elmélkedést a betegek maguk végezték. Megindító volt, amint a szívükből feltörő könyörgés esdekelt az Úrhoz, hogy segítsen vinni a keresztet, mert összeroskadnak alatta, mert egyedül csak az Ő erejével tudják ezt az emberfeletti gyötrelmet, kínt elviselni. Így ment minden állomásnál, míg végre beértünk a templomba, ahol csonka misével végződött minden, azután csend, mindenki a maga helyére tért vissza.

— Gondolom a Húsvétot Nagyszombat éjjel ünnepelték?

Nagyszombaton éjjel 11 órakor zúgnak a harangok, olyan kedvesen, hívogatóan. Az egész park fényárban úszik, és jönnek kedves betegeink, de jön az orvosi kar is és az egészséges dolgozók. A templom megtelik, a betegek énekkara énekel. Ugyancsak ők olvassák fel a próféták jövendöléseit és ők segédkeznek az oltárnál. Nagyon szép a keresztségi fogadalom megújítása, az erős, egészséges bariton egyesül a betegekével, csak úgy zúg a templom. Sok az áldozó, és lelkesen énekeljük a húsvéti ünnepek énekeit. Miután boldog húsvéti ünnepeket kívánunk egymásak, drága betegeink elfeledkezve fájdalmaikról, velünk örülnek, velünk boldogok. Azután megkezdődik a nagy ünnepi agapé, az ünnepi vacsora. Egész éjjel szól a zene, rakéták röpködnek, szóval ünnepel mindenki, mintha nem is betegek lennének, hanem egy ünneplő sereg tele boldogsággal. Másnap az emberbaráti szeretet lehetővé teszi, hogy ne hiányozzék semmi kedves betegeinknek. Délután megérkeznek a különböző intézmények, felekezetek képviselői, és elhalmozzák betegeinket meglepetésekkel, ajándékokkal. El mondhatjuk, hogy ott találkozik a szeretet, a humanizmus minden nemzetiségi és valláskülönbség nélkül.

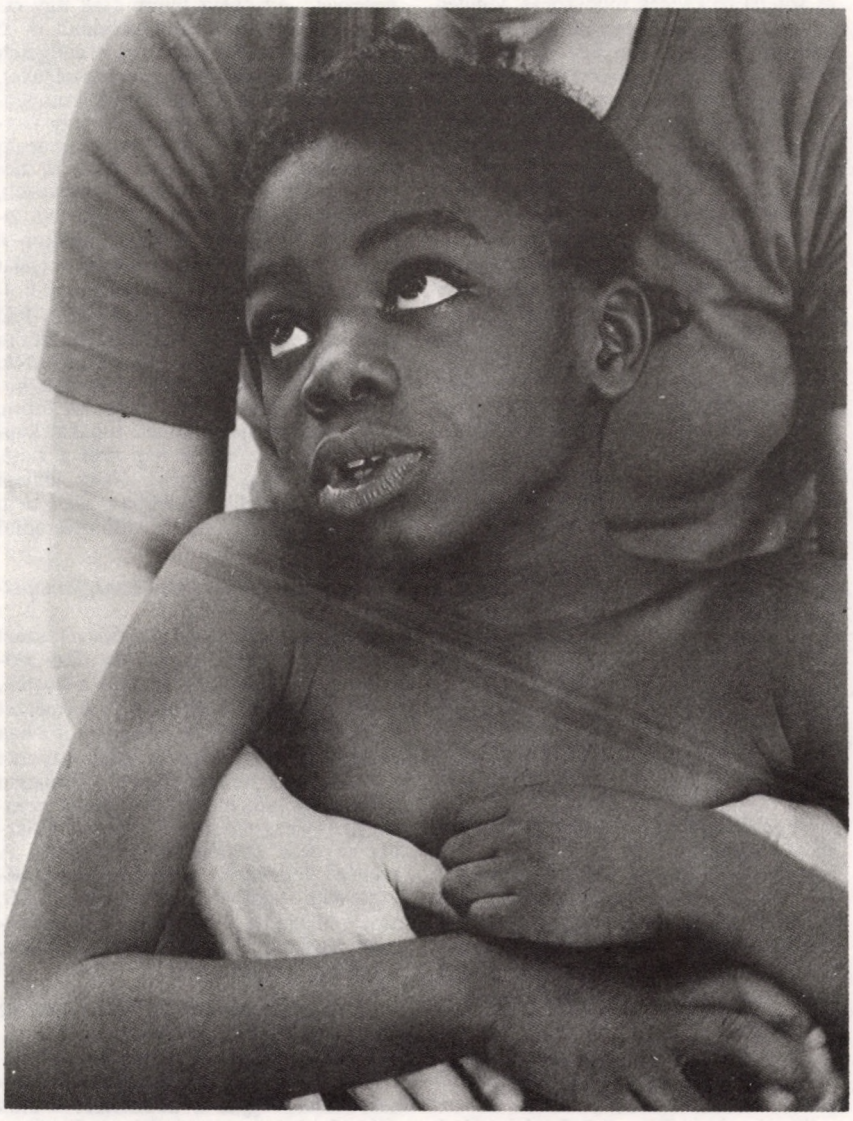

— Volt még más nagy ünnep is?

Igen nagy ünnep *szent Erzsébet napja,* aki a betegek és betegápolók patrónája: november 19-e. Ilyenkor reggeltől estig szól a zene a parkban. Szőröstől-bőröstől nyárson sütnek egy tehenet, mindenki annyit vághat belőle, amennyit akar. Nem hiányzik a disznótoros hurka, kolbász, no meg a jó borocska, pezsgő, amely ingyen áll a rendelkezésükre. Ezt megelőzően a templomban róják le hálájukat a mi Szent Erzsébetünknek, édes jó hazám lánglelkű hősének. Igen, ez a szent a miénk, a magyaroké, aki királynő létére nem átallotta saját kezével ápolni ezt a rettenetes betegséget.

— Még azt szeretném kérni, hogy mondjon valamit nővértársairól is.

A telepen *16 szerzetes nővér dolgozik,* akik önként ajánlották fel magukat, hogy a társadalom ezen kitaszítottjainak anyja, barátja, testvére, ápolója és gondozója legyenek. Az intézet igazgatója szerint ők a szíve-lelke az egész telepnek. Ők felelnek mindenért, valóságos őrangyalai a betegeknek éjjel-nappal. De bőven fizetnek ezért a betegek szeretetükkel, ragaszkodásukkal. Ha a beteg haldoklik, a nővért el nem engedi, amíg csak utolsót nem sóhajt.

— Nyilván gondoskodnak a betegek lelki életéről is...

Általában van *lelki élet a telepen,* a vasárnapi misén a templom tele van. Különben a misét rádión közvetítik a pavilonokba, hogy a fekvő betegek is hallják. Ez ad nekik erőt. hogy mosolyogva tudjanak szenvedni.

— Kik voltak állandó vendégei a telepnek?

Szent Kamill Klubja, amelyhez a *leggazdagabb polgárok* tartoznak, kéthetenként fényes kocsijukkal eljönnek a telepre, átöltözve ágytól-ágyig mennek.

— Köszönöm, Mária néni, a nem mindennapi beszámolót és főleg nem mindennapi életét.

K.L.

Boldog Damian de Veuster, az AIDS-korszak szentje

II. János Pál pápa május 15-én avatja boldoggá Damian de Veuster belga szerzetest. Damian atya, aki a leprás betegek ápolására áldozta életét Molokai szigetén a Hawaii turistaparadicsomban, 49 évesen halt meg lepráskén a leprások között.

A település orvosa egy nappal halála előtt kereste fel őt, nem mintha hitte volna, hogy valamit tud még tenni érdekében. A sírt már kiásták, amikor az orvos még egy utolsó fényképet akart csinálni. A gép egy állványon állt az ágy lábánál. A többi látogató egyike tartotta a beteg fejét, vállát és karjait, majd a megfelelő pillanatban oldalt lépett, hogy az üveglemezképen csak egyedül ő legyen látható. Több próbálkozásra volt szükség a kívánt hatás érdekében: a borzalmas fáradtság az eltorzult arcon, a végtelen távolság a szemekben, a tönkrement kezek ernyedt nyitottsága a takarón, készen az élet feladására — ezeknek látszaniuk kellett.

Munkája a településen abból állt, hogy támasza legyen az embereknek a halálban. Most rajta volt a sor. Azt mondta, húsvétkor akar meghalni, hogy átélje Krtisztus megfeszítését, halálát és feltámadását. A felvételeket Virágvasárnap készítették. A következő reggel nyolc órakor, 1889. április 15-én halt meg, négy nappal Nagypéntek előtt, 49 évesen. 15 éven át volt misszionáriusa a katolikus egyháznak, 16 évig volt lelkipásztora a leprások közösségének és életének utolsó négy évében a leprától szenvedőként volt ismert.

A leprás

A világ számára ő volt a leprás Damian. Elég sajátos, hogy létét egyáltalán tudomásul vette a világ. Ugyanis Kalawao, a leprástelep egy félreeső helyen volt: Molokai megközelíthetetlen földnyelvén, a félig lakatlan és ritkán látogatott szigeten a Hawaii szigetcsoportban, amely maga is az Észak-Csendes-óceáni térség legelszigeteltebb részén fekszik.

Damian nem azért ment Kalawaora, mert betegsége miatt kellett volna félrevonulnia, hanem mert a betegek papjaként segíteni és lelkeket menteni akart. Meg kellett nyílvánulnia végső elhatározásának, hogy tulajdonképp mások halálos nyomorúságát akarta magára venni. Ebben rendkívüli ember volt, de nem egyedülálló. Mert a kirekesztetteknek támogatást nyújtó keresztény hagyomány magára Jézusra vezethető vissza, aki mindig különös együttérzést tanúsított a betegek iránt. Az egész világon mindenütt voltak szerzetesek, akik Kalawaohoz hasonló elhagyatott zugokban a lepra áldozatai között dolgoztak és ebben a betegségben haltak meg. Legtöbbjük ismeretlen maradt. Damiannak jutott az a különleges sors, hogy halála révén egyfajta képviselővé vált. Mint egy tanpéldán, rajta vált világossá, mit jelent „leprásnak" lenni, és saját nyomorúsága világított rá, hogy az összes ember számára mit jelenthet egyetlen ember sebekkel borítottsága.

Mogorva szent

Emellett korántsem volt szeretetre méltó ember. Kortársai bogaras, önfejű, zsémbes embernek mondták, aki fellépésében és kifejezéseiben érzéketlen, rendkívül bizalmatlan, makacsul keményfejű volt, mindamellett hogy a bajokra érzékenyen reagált, miután mindenkivel összeveszett.

Damian — a leendő új szent — végeredményben keményfejű flamand paraszt volt. Gondolható, hogy végső fokon kevés lehetősége nyílt egyénisége átalakítására. A legkisebb megértéssel sem rendelkező elöljárói vagy magára hagyták őt ügyei intézésében, vagy olyan testvéreket küldtek hozzá, akik még nála is komplikáltabbak voltak. Damian hajlamos volt a szélsőséges elhatározásokra, csak leprásaiért élt és az egész misszió szükségleteire nem volt gondja. Riasztóan magányos ember volt és fiatalságának pezsgő életkedve egyre inkább sötét akasztófahumorrá változott. Egyre többször esett bénult depressziós hangulatba.

Néhány olyan fölényes megnyilatkozása sem tetszik, amelyek korának missziós felfogása tekintetében jellemzők rá: teljes és kizárólagos elkötelezettje volt a kereszténység európai felfogásának, az elmaradott vadak fölött jóakaratúan anyáskodott, idegen kultúrákkal és vallásokkal képtelen volt a párbeszédre. Bárcsak ne olyan ódivatúan beszélt volna mindig. Ez a világtól idegen pátriarcha már fiatal papként is úgy lépett fel, mint saját nagyapja! Talán ezért kényszerítették ki hatalommal boldoggáavatását, mert az ilyen misszionáriusok veszélytelenek, irányítható és kiválóan elhárító figurák a gyarmati korszak bűneihez és a jelenkor nem kevésbé bűnös kereskedelmi struktúráihoz?

Osztozni a nyomorban

Damian de Veuster valóban nem a gipszszobrok világából való mintakeresztény. De azon halálos betegek iránt, akiket a világ minden része elkerült és kitaszított, határtalan szeretetet tanúsított ez a bogaras, keményfejű ember, és oroszlánként harcolt védenceiért a hawaii egészségügyi hatóságokkal és egyházi felsőbbségekkel. Damian minősítésében rendi elöljárója harapósan jegyezte meg: „Túlzóan veti be magát a leprásokért, mert képtelen mértéket tartani."

Nehezen deríthető ki, hogy a 19 éves, makkegészséges parasztlegény egyáltalán miért lépett be az „arnsteini atyák" közé. Damian számára elegendő volt ez a rövid megállapítás: „Isten hív és nekem engedelmeskednem kell." Az elhatározás, hogy életét megossza a leprásokkal, nem sok romantikus vágyódást mutatott a mártírium iránt. Ez egyszerűen józan következménye volt annak a képnek, amit Damian Istenről és emberről hordozott magában. Ha az ember valóban Isten képmása, akkor e méltóságának megfelelő módon kell kezelni őt már itt a Földön. Ha Isten ezen a nyomorúságos Földön emberré lesz, akkor nem a távoli túlvilágban megvalósuló üdvösségről kell álmodozni, hanem azért kell fáradozni, hogy az élet helyévé alakítsuk ezt a világot.

A 20. század páriái

Damian az erőszak és kétségbeesés boszorkányüstjében egy csapásra megtapasztalhatóvá akarta tenni a szeretet Istenét és a mennyei reményről akart prédikálni. Csak úgy tudta mindezt hitelre méltóvá tenni, ha nem csupán látogatója lesz a koszban fetrengő, élve rothadó hullajelölteknek, hanem osztozik nyomorukban. Mesterkéletlen jelenlétével a nyomorúság kérge alatt képes volt visszaadni emberi méltóságuk egy darabját, vagyis a tiszteletet a sajnálkozás helyett. Ennyire egyszerű volt ez. Elismerte, hogy „borzalmasan néznek ki, de van lelkük, amit Szabadítónk vére váltott meg".

Ma, több mint száz évvel Damian atya halála után, a lepra még nem pusztult ki, de jól kezelhetővé vált. A modern összetett gyógymód a különféle gyógyszerekkel már gyakran hat hónapon belül sikert hoz. Az orvosi segítséggel együtt persze kéz a kézben kell járnia a társadalmi rehabilitációnak is, hogy a még mindig mindenki által elkerült beteget ki lehessen ragadni a gettóból. Ennek előfeltétele, hogy le kell győzni a félelmet az érintkezéstől.

Damian de Veuster, akit most avatnak boldoggá, nemcsak ezek miatt olyan alakja a misszió történetének, akit nem lepett be a por. Kihívó kortárssá válhatna, ha legalább ahhoz volna bátorságunk, hogy feltegyük az önkritikus kérdést, hogyan bánunk a magunk páriáival, a kellemetlen kortársakkal, akik fenyegetik rendíthetetlenségünket és magabiztosságunkat. Hogyan viselkedünk a be-nem-illeszkedőkkel, akik nevetségessé teszik felszínes értékeinket és azt, hogy életmódunkkal teljesen elégedettek vagyunk.

Damian de Veuster az AIDS-betegek, törvényen kívüliek és hajléktalanok védőszentje. Messzire világító vezéralak, aki világossá teszi, hogy a szeretet nem frázis, és hogy a „kirekesztés" a keresztények számára idegen szó.

Fordította: —l—y

Forrás: Kirche Intern 94/5

Damian atya életéről két órás fekete-fehér videokazetta kölcsönözhető: Dr. Dobos Károly, 1142 Bp., Erzsébet királyné útja 63. Tel.: 252–92–47.

Ágytól – (Úr)asztaltól?

Figyelemre méltó írás jelent meg a „Hitélet" katolikus folyóirat júniusi számában.

G. Murano taglalja Walter Kasper, Karl Lehmann és Oskar Saier közös pásztorlevelét „Az üdvösségből az újraházasodottak sincsenek kizárva" címmel.

Amikor e miatti örömömnek szeretnék hangot adni, azt is igyekszem leszögezni: nem hazabeszélek, mert első, egyedüli — és remélhetőleg végső — házasságomat élem.

Érdekes, hogy éppen ebben a lapban olvastam vagy másfél esztendeje azt a püspöki választ, amelyben a főpásztor válaszol egy gyötrődő, komoly lelki konfliktusban lévő asszonynak, aki második házassága ellenére is hatalmasan vágyódik az Oltáriszentség után. A főpap eszerint szomorú, de fájdalom, nem tehet semmit; az ő keze (miként az Egyházé is) meg van kötve az ilyen szituációkban. Amíg az „eredeti állapotot" nem állítja helyre az asszony, nem tér vissza első férjéhez (amit Isten egybekötött!), addig nem részesülhet szentáldozásban.

Ridegnek, rigorózusnak éreztem eme álláspontot, bármenyire szabályos is. Ez sütött belőle számomra: „Az ember van a törvényért!" A német püspökök közös pásztorlevelének hatalmas felismerése ezzel szemben az, hogy a házasság elsősorban nem betartandó törvény, hanem Isten ajándéka az ember számára. Olyan lehetőség, amely különféle vetületében segíti az ember (férfi–nő) biztonságos, és mégis szabadon vállalt összetartozásának megélését, ország-világ előtt kinyilvánított szövetségkötését, elköteleződését és az utódok jogtörvényi garanciáinak megteremtését. A „szentséget" magát is a házasulandó felek szolgáltatják ki egymásnak, amit — szabad akaratuk tiszteletben tartásával — Isten minntegy elpecsétel, tudomásul vesz, „ellenjegyez".

Mint minden ajándékot, a házasságot is el lehet rontani, nem vigyázván rá, nem rendeltetésszerű használattal, hozzá nem értéssel, mást–várván–a–csomagolás–láttán s csalódva a burok távolodtával, stb.

Felelős felnőttnek, ha nem játékszer vagy spekuláció a házasság, elég trauma lehet a felismerés: ezt nem lehet tovább csinálni, élni, muszáj megmásítani eskümet. Különösen nagy és szerteágazó a konfliktus, ha gyermek is született ebben a halódó házasságban. (Egészen más kérdés — ami nem jogosít az ítélkezésre —, hogy elvileg nem létezik olyan kibékíthetetlen ellentét, ami helyrehozhatatlan volna, csupán a kölcsönös jószándék és megbocsátó-készség a feltétele. Hiszen valami vonzó, értékelendő mégiscsak lehetett abban a másikban, ha már őt választottam, ha már engem választott...!? Igaz, sok (legtöbb?) házasság halála, hogy az egyik fél távozik, „kilép" az együttesből, hogy magára marad egyikük, mert elhagyják akarata ellenére. Így ő kénytelen tudomásul venni az új állapotot.

Minden szeretetkapcsolat — mert hát végül is ez a házasság — megromlása szomorú, sajnálni való dolog önmagában is. Viszont nemde inkább a kirekesztő „kőszívűség" nyilvánul meg a segítő együttérzés helyett az egyház és tagjai részéről, amikor az újraházasodott számára tiltó táblával zárja el az utat az Úr asztalához ? A bontóper, a válás egy speciális és több embert érintő, az „egybenövöttséget" szétszakító trauma. Ha ennek a gyógyulás reményével létrehozott folytatását, új állapotát, vagyis az újraházasodást bűnnek bélyegezzük — nem tévedünk-e? Hiszen a bűn nem más, mint szeretetlenség, békétlenség, önzés, károkozás. Kimondható-e kategórikusan ez az újraházasodásra mint olyanra, mintegy „megbocsáthatatlan bűnként", ugyanakkor pl. a gyilkosságra elképzelhető a feloldozás?!

Kikerülhetetlenül előviláglik Jézus esete a házasságtörő asszonnyal. Ki ítélkezhet és ki lehet ítéletvégrehajtó (mintegy megvédendő „Isten becsületét")? Pedig az esetnél feltételezhetően volt jelen vallási vezető is, mégsem utaltatott a főpap hatáskörébe az ügy! A kútnál sem azt mondja a többedik férfival együttélő asszonynak: „Nem mutathatsz be áldozatot, míg az első férjedhez vissza nem térsz". Azt viszont mondja másutt: „Ha áldozatfelviteled közben jut eszedbe, hogy haragosod van — hagyd ott, békülj meg, aztán mutasd be áldozatodat!"

A klérus állapotánál fogva nem követheti el az újraházasodás vétségét–tévedését. Az egyházat alkotó civilek, házasságban élők nem avval „szeplőtlenítik" a saját házasságukat, ha kirekesztik–megbélyegzik azokat, akik gyengék voltak az első házasságukat életben tartani. Félve és halkan kérdezem: ki az közülünk, aki a jézusi értelmű házasságtörést ne követte volna már el, gondolatban megkívánva mást (is) férjén/feleségén kívül? Avagy miként más a házasságtörés és az újraházasodás? S ha más, nemde az utóbbi a becsületesebb?

A három püspök körlevele nem kíván a bajból, bukásból erényt kovácsolni, nem esik az engedékenység végletébe. Nem segédkezik a „kényszerű szükségállapot" sokszorosításához, legalizálásához — csupán létező problémát modellez, keresi annak megoldását. Saját hatáskörében veti fel az irgalmas szeretet felelősségéből folyó feladat létét, illetve vizsgálja mibenlétét. Egyértelműen megfogalnazza az egyén, azaz az újraházasodott/ak/ lelkiismereti és döntési kötelességét az eucharisztiával kapcsolatban is. Ezt a feladatot az Egyház nem vállalhatja át az egyének, a házasfelek helyett. Viszont rá sem telepedhet kéretlenül az újraházasodottak lelkiismeretére hivatali hatalma jogán.

A Jézustól ránkhagyott viszonyulás mindannyiunk számára kötelező. Ez feltételezi bizalmával az újraházasodottak részéről a tiszta szándékot, hogy tisztában vannak vele, mivel tartoznak Istennek, hogy fennáll lelkiismereti megbékéltségük — amenyiben az Úr asztalához kívánnak járulni.

Az egyház tiszte ez esetben nem több, de nem is kevesebb, mint a tudomásulvétel és az *együtt-örvendezés!*

Mihálovics Zoltán

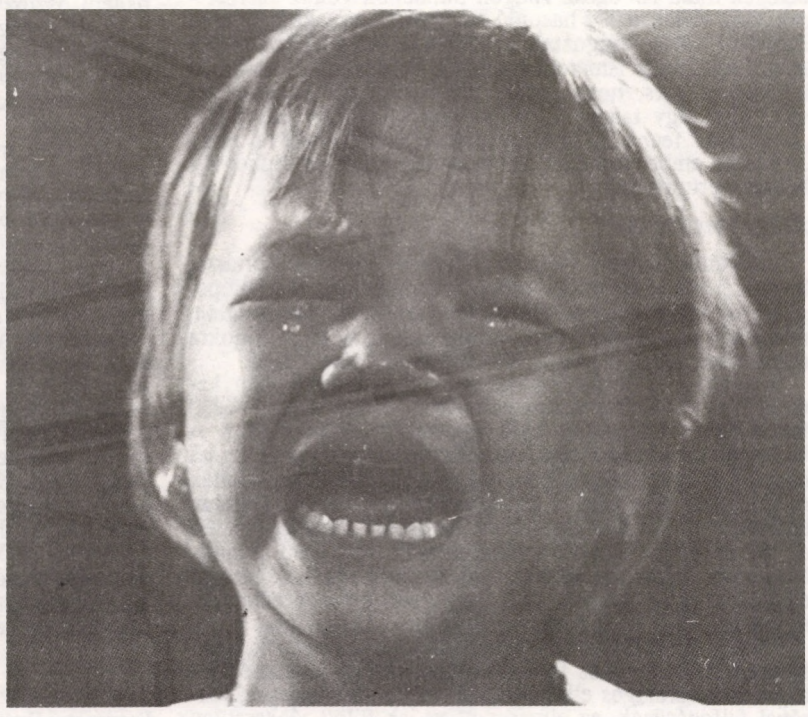

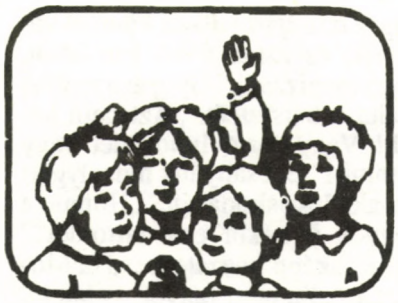

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Citromfácska

Egy téli estén, amikor Gyopár bátyám hazajött a ródlizásból, belebújtam a ködmönkémbe és kisiettem a kertünkbe. Meg kellett néznem, nem hagytam-e nyitva az üvegház ajtaját. Azon a nyáron ugyanis, nyolcadik születésnapomra, egy kis citromfácskát hozott nekem a nagybátyám, Boldizsár bácsi: „Nesze, Moha, honosítsad meg a citromot Törpeházán.” Ő csak tréfából mondta ezt, de Földigszakáll bácsi, igen nagy örömömre, kijelentette: „Nagyon valószínű, hogy meg lehet honosítani nálunk is.” Volt a kertünkben egy picinyke düledező üvegház, azt rendbehoztam, és elhelyeztem benne a fácskát. Körülnézett benne Gyopár is, és a végébe mutatott: „Oda meg beállítom a ródlimat, legalább majd nem havazom össze vele a verandát.”

Nem szóltam ellene, megszoktam már, hogy bármilyen zugot fogtam is használatba, tüstént ő is elhelyezte ott valami holmiját, hogy ne csupán az enyém legyen. Arra azonban nem gondoltam, hogy a havas napok beköszöntével mennyi keserűséget és izgalmat fog okozni nekem az a ródli. Gyopár ugyanis nap nap után nyitva hagyta a fűtött üvegházacska ajtaját, és mosolygásra ránduló szájsarokkal élvezte, hogy bosszankodom. Sőt! Amikor már vagy ötödször rohantam be hozzá dühöngve, a szemembe is nevetett: „Mért olyan fontos, hogy becsukjam? Hiszen te úgyis becsukod, amikor kiszaladsz megnézni, hogy becsuktam-e.” Ekkora szemtelenségre már szólni sem bírtam, belém fagyasztotta a szót a szavaiból, gúnyos mosolygásából felém áradó hidegség.

Azon a napon, amelyről beszélek, már akkora düh tombolt bennem az ismét nyitva hagyott ajtó láttán, hogy már a becsukásra se szánva időt, visszarohantam Gyopárhoz és üvöltöttem: „Csúnyaság és gazság, amit csinálsz! Szándékosan hagyod nyitva, hogy boszszants!” Egy pillanatra elégedetten elvigyorodott, de tüstént úrrá lett arcvonásain és mesterkélt szánakozással nevetgélt: „Ó, a kis elbizakodott! Azt hiszi, törődöm vele, hogy bosszankodik-e vagy sem. Hát te ilyen fontos személynek hiszed magad? Ó, te szegény kis szamár...”

Már félóra múlva megint keserített egy másik, szokásos bosszantásával. Történt ugyanis még nyáron, hogy egyszer ebéd közben, mialatt a következő fogásra vártunk, Gyopár a terítékem elé nyúlt, megfogta vízzel telt poharam, és közelebb tette a tányéromhoz. De nem az alját fogta meg, hanem fönt, ahol iszik az ember. Ott is maradtak az ujjlenyomatai, és mutattam neki bosszankodva: „Nézd, mit csináltál. Semmi kedvem ilyen pohárból inni. Mi szükség volt rá, hogy arrébb tedd?” „Hogy több helye legyen a tálnak” — de villant is a szeme örömmel. Megtudta, hogy ezzel bosszantani lehet engem. Ettől kezdve minden harmadik-negyedik napon, helycsinálás ürügyével, ott is hagyta az ujjlenyomatát poharamon. Ezt cselekedte azon az estén is, fél órával az ajtó nyitva hagyása után, és hogy ne vádolhassam édesapánk előtt, biztosította is magát: „Azért tolom arrébb, hogy több helye legyen a süteménynek.”. De ugyanakkor leste is mohón az arcomat: boszszankodom-e eléggé. Amit éreztem, több volt bosszankodásnál. Megalázottság volt, és a ravaszság gyűlölete, s minthogy már nem üvölthettem, sírni kezdtem.

Vacsora után Ugribugri öcsém meg én segítettünk a konyhán édesanyánknak, Gyopár meg már mosakodott a szobánkban. Amikor mi is bementünk, aggódva láttam, hogy le van kötve a haja törülközővel, tehát fejet is mosott. A szappanomhoz ugrottam, és már tört is ki belőlem a szidalom. Gyopár ugyanis minden kérésem, tiltakozásom és dühöngésem ellenére újból és újból, hogy ne a maga szappanát hajszálazza össze, fejmosáshoz az én szappanomat használta. Így cselekedett most is, és elégedett mosolyra ránduló szájsarokkal hallgatta, hogyan kiabálok: „Hát ennek már sose lesz vége?! Hiszen még idegennek sem szabad így viselkednie, nemhogy egy testvérnek! Mikor leszel már

jó?! Gyopár!” Aztán úgy tett, mintha nem is hallaná a szavam, olvasott az ágyban és nyugodtan fordított egy lapot, én meg úgy éreztem, hogy az a forduló lap jéghideg levegőt csap felém, és vacogott a szívem.

A következő tél közeledtekor már nem bírtam örülni neki, hogy nemsokára esni fog a hó. Hiszen remegnem kellett tőle, hogy Gyopár ismét megaláz, és felbőszít nap nap után az üvegház ajtajának nyitva hagyogatásával is. Cselekedte is. A fácskát azonban azon a télen mégse az ő rosszalkodása következtében fenyegette nagy veszedelem. Hosszú volt a tél, és egy március végi estén különösen erős hideget vártunk éjszakára. Viharos széltől is lehetett tartani. Jól meg-

...an hát az üvegház kis kályhá-...at. Reggel azonban szomorkás mosollyal jött be a szobánkba édesapánk: „No, kisfiam, a citrom törpeházi meghonosításából ezúttal nem lesz semmi. Feltépte a szél az ajtót, még az öntözőkannában is megfagyott a víz.”

A fácskán ugyan nem láttam semmi külső változást, de tudtam, hogy vége. Ekkora hideget nem bírhatott el. Földigszakáll bácsi, hogy megvigasztaljon, adott nekem néhány egyéb ritka növényt, én meg azokkal együtt tovább gondoztam az üvegházban a citromfácskát is, de most már gépiesen,

remény nélkül. Gyopár persze nevetett rajtam: „No látod, mégse én tettem tönkre a fácskádat, hanem a természet.” S minthogy most már hamarosan megjött a nyár és nem bántott, ha nyitva maradt az ajtó, poharam ujjlenyomatozásával, szappanom összehajazásával és más hasonlókkal kárpótolta magát. Én meg tovább kérleltem, dühöngtem és üvöltöztem rá eredmény nélkül.

A nyár közepe táján azonban, éppen azokban a napokban, amikor virágozni kezdtek ritkaságaim, különös dolog történt: Egy délelőtt ismét hajszálakkal elborítva találtam a szappanom, de igen nagy ámulatomra nem éreztem szükségét, hogy tüstént kirohanjak Gyopárhoz a kertbe és ráripakodjam. Néhány hét múlva már az is előfordult, hogy később se szóltam neki, a szó legszorosabb értelmében megfeledkeztem a haragomról. Ősz felé pedig már ugyanakkor, amikor dühbe gurultam valamely bosszantása következtében, el is nevettem magam Gyopáron. Nevetségesnek tűnt fel előttem, hogy még mindig ilyen törpelelkű törpe: élvezetet koz neki másnak a bosszantása. Ekkortájt már, ha szóltam is neki, csak ilyen szelíd feddéssel: „Ejnye, ejnye, Gyopár, nem méltó emberhez, amit megint cselekedtél.” Eleinte azt hitte, hogy csak titkolom a dühöm, hogy nem akarok örömet szerezni neki vele, de a tizedik, huszadik szelíd feddés után meg kellett értenie, hogy valóban nem gurultam dühbe. Ekkor megdöbbent, ijedten fürkészgette az arcom, és egyszer el is szólta magát. Dühösen robbant ki belőle titkolt vágya: „Jön még tél, megállj csak! Majd meglátjuk, akkor is ilyen nyugodt maradsz-e, ha nyitva hagyom az üvegház ajtaját!”

De már a tél elején újabb meglepetések érték őt is, engem is. Ha elhasználta a magamnak bevitt mosdóvizet, egyetlen szóval másikat vittem be, az ujjlenyomatos pohár helyett bosszankodás vagy sírás nélkül tisztát vettem elő. Egy este azonban, amikor ismét hajszálakkal borítva találtam szappanom és tisztogatása közben megszokásból odafordultam Gyopár ágya felé, annyira csalódottan és szomorkásan nézett rám, hogy belefájdult a szívem. Úgy tettem tehát, mintha bosszankodnék, megfenyegettem a mutatóujjammal. De nem vidult fel tőle. Dühösen mormogott valamit és visszasüllyesztette tekintetét a könyvbe. Fordított most is egy lapot, és a szánalom melegét érezte a szívem. Ekkoriban már nem is láttam nevetségesnek törpelelkűségét, hanem azon törtem a fejem, miként ébreszthetnék vágyat benne a jóság iránt. Ezt azonban nem bírtam kifundálni, csupán abban lettem egyre biztosabb, minél rosszabb valaki, annál fontosabb, hogy érezze a szeretetünket, hiszen ha mi is rosszak lennénk hozzá, jogosnak tarthatná, hogy ő is az legyen hozzánk.

Amit oly móhon várt Gyopár, hogy ismét fűtsek az üvegházban és essék a hó, végre bekövetkezett. Amikor azonban hazajött az első ródlizásból, olyan ijesztően köhögött, hogy megfeledkeztem róla, meg kéne néznem, becsukta-e az üvegház ajtaját. Megijedt édesanyánk is: „Tüstént feküdj le, kapsz mindjárt valami könnyű vacsorát, és aztán forró hársfateát, hogy megizzadj.” Gyopár azonban utálta a hársfateát: „Azt nem kérek! Vagy forró limonádét vagy semmit!” Édesanyánk mosolygott az akadékoskodásán: „Honnnan vegyek ilyenkor este citromot?” És tréfaképp hozzátette: „Ha Moha fácskája nem fagyott volna el, akkor talán termett volna rajta egy, és kaphatnál.” Gyopár durván felnevetett: „Mohától? Ő akkor se adna nekem!” Gonoszkás mosolyra rándult a szája sarka: „Különösen ma nem!” És elégedett vigyorgással nézte, hogy már rángatom is magamra a ködmönkémet, sietek becsukni az üvegház ajtaját.

Vagy húsz perc múlva benyitottam szobánkba. Gyopár már ágyban feküdt, már meg is vacsorázott, és most azt várta, hogy édesanyánk bevigye és beledíktálja az utált hársfateát. Reménykedve tapasztotta rám lázas tekintetét, dühöngeni fogok-e a nyitva hagyott ajtó miatt. Én azonban nyugodtan tettem le takarójára a kistálcát a párolgó teásbögrével: „Nesze, és minél melegebben idd!” Belekukkantott a bögrébe, aztán rám bámult: „De hiszen ez limonádé! Honnan került citrom?” „A fácskámon termett. De idd már, mert kihül!” Kortyintott egy picit: „Még nagyon forró. Dehát hogyan lehetséges, hogy termést hozott?” Földigszakáll bácsi azt mondja, neked köszönhetem. Azért nem ártott neki a tavalyi fagy, mert edzetté tetted a folytonos ajtó nyitvahagyással. Hozzászoktattad a hideghez.” Elgondolkodott. Megint figyelmeztetnem kellett, hogy igyék. Most már két kortyot ivott. Aztán anélkül, hogy felnézett volna a bögréről, ezt kérdezte: „És az hogyan lehetséges, hogy... hogy mostanában már nem gurulsz dühbe?” Most én gondolkodtam el: „Talán azért nem...mert én is megedződtem. A bosszantásaidtól, te csibész. Tehát kibírom azokat.” Több szó nem is esett. Most már sűrű kortyokban kiitta a limonádét, beburkolódzott a pokrócba és behunyta a szemét. Kályhánkban ilyenkor este már nem égett a tűz. Jól a válla alá gyűrtem hát a pokrócot, hogy sehol se juthasson hozzá az éjszakai hideg.

Otthonszülés – Születésház

„Van egy erő, ami születéskor eljön a nőkhöz. Nem kérik, egyszerűen csak elárasztja őket. Fölzúg a testükben. Összegyűlik, mint a felhő a szemhatáron, átsuhan az égen, és magával hoz egy gyermeket. A méhösszehúzódások észrevétlenül jönnek, fölerősödnek, míg nevetségessé nem válik mellettük bármilyen más munka, amit valaha is végeztünk. A szülés elhallgattatja énünket — arra az időre úgy érezzük, hogy egy magasabbrendű élet magábaolvaszt bennünket és keresztüllüktet rajtunk. A zsigereinkben szétáradó erő megtapasztalása tökéletes bevezetés az anyaságba. A szülői lét nemcsak kitágítja fizikai és pszichológiai tűrőképességünket, de ki is teljesíti minden egyes jellemvonásunkat."

Részlet Penny Armstrong és Sheryl Feldman: A születés művészete (Szülés bölcsen: a természet rendje szerint, a tudomány támogatásával) című művéből.

I.

A születés eseménye messze túlmutat önmagán és közvetlen hatása van az egyén, valamint a társadalom fejlődésére, kibontakozására. A születés egy tűzforró terület, amely szakmai misztifikációk miatt, anyagi és presztízs okokból szinte tabuként él a köztudatban: a születés, a szülés orvosi terület. Outsiderek ne kontárkodjanak bele! Sokan elfelejtik, hogy a születés, a szülés elsősorban családi esemény, a szülők, a testvérek, a rokonok és főleg az újszülött meghatározó, életre szóló élménye. Azok a tétova lépések, amelyekkel az egészségügyben némi teret engednek az anya, a család szándékának, csak kozmetikázzák azt a tragikus tényt, hogy egy bensőséges, intim családi eseményt rideg orvosi beavatkozássá alacsonyítottak. Nem adtak választási lehetőséget a szülés, ill. a születés körülményeinek megválasztásához.

A megszokás, a többgenerációs kizárólagos tapasztalat következménye az, hogy mára már természetesnek, normálisnak hisszük a kórházi beavatkozások egész sorát, megszabott menetét. Biztonságosnak, veszélytelennek tartjuk. Pedig ezek — bár sokszor vitathatatlanul szükségesek — megzavarják a szülés folyamatát fizikai, lelki és érzelmi síkon is. A borotválás, beöntés, burokrepesztés, a szülés ütemébe való gyógyszeres vagy egyéb módon való beavatkozás gátja az ösztönös, belső törvények szerinti szülésnek. Nem véletlenül javasolja a WHO 1985-ös ajánlása: „Bátorítani kell azt a fajta szülészi hozzáállást, amely kritikusan szemléli a technikaközpontú ellátást, és tiszteletben tartja a szülés érzelmi, pszichológiai és társadalmi vonatkozásait." A szülés az élet csúcsélménye lehet, egy mindenki által átélhető, transzcendens esemény, amely az együvé tartozás bizonyosságának megtapasztalásán keresztül a párokat mélyebben, talán örökre összeköti. Így a családok életminősége a belső kapcsolatrendszeren keresztül javul.

A demográfiai vetület: Érzelmi, pszichológiai és társadalmi vonatkozásban is kitörölhetetlen nyomot hagy a szülés élménye. Ez különböző újságok természetes szülésről szóló vitarovatának számos olvasói levelében is megnyilvánult a közelmúltban: „Olvasom Fekete Gyula cikkeit, könyvét, és elhatározom, annyi gyermeket szülök, amennyit Isten ad, de utána mindig eszembe jut első »élményem« a kórházban, és meggondolom. ...Elrontottam? Persze, mert még mindig csak egy fiam van, pedig négy év alatt szülhettem volna testvérkéket! Elrontottam, mert úgy terveztem, hogy (kb.) kétévente szülök, de visszatartott a kórháztól való rettegés! (Pesti Hírlap, 1993. február 9.) Érdemes a fönti gondolatnak és az abortuszok számának összefüggéséről is elgondolkodnunk." (Részletek az Alternatal Alapítvány dokumentációjából)

II.

„A Születésház alternatív hely a várandósok és családjuk számára, ahol információnyújtás, gondozás, szülésre való fölkészítés stb. folyik. A Születésház választható hely az életadásra is, az egészséges anyák és családjuk számára. A Születésház olyan kórházon kívüli hely, ahol háborítatlan, természetes szülések történnek komplikációmentes kihordást követően; ahol mód és hely van arra, hogy azok, akiket a nő születéskor a szaksegítségen kívül maga mellett szeretne tudni, mind ott lehessenek; ahol a nő, illetve a család megfelelő mennyiségű és minőségű információk birtokában, szakmai vélemények ismeretében felelősségteljesen dönthet minden egyes fölajánlott vizsgálat elfogadásával kapcsolatban, tisztában van a vizsgálat eredményével és azzal, hogy az mit jelent és milyen következményekkel jár vagy járhat; ahol támogatják a család aktív részvételét a gyermekvárás, a szülés és a gyermeknevelés folyamatában; ahol az újszülött és az anya, illetve a család többi tagja megszakítás nélkül együtt lehet; ahol biztosítják az újszülött gyermekorvosi ellátását; ahol a szülésre fölkészítő tanfolyamok keretén belül a párkapcsolat erősítésére szolgáló csoportfoglalkozások segítik a család hosszú távú együtt-

maradását; ahol hely és mód nyílik arra, hogy az ott találkozó családok igényeik szerint baráti közösségekké formálódhassanak; ahol nyitottak az új információk befogadására, szükség esetén a régi felülbírálására és megváltoztatására."

Ez a leírás jól tükrözi a lényeget, mégis érdemes a sarkalatos pontokat röviden kiemelni és összefoglalni:

a) Szemléletmód: A Születésházban „terhesek" nincsenek, csak áldott állapotú nők (és a párjuk). Ez a szó, hogy „terhes", azt sugallja ugyanis, hogy a másállapot teher, ami nem jelent mást, minthogy maga a baba az, aki teher nekünk. A teher pedig nem kívánt dolog, amitől mindenki szabadulni igyekszik.

A szülés családi esemény, amelynek főszereplője az anya — és a csecsemő —, aki a szülés alatt azt csinál, csinálhat, ami neki jólesik, senki nem próbálja rávenni olyanra, amit magától nem tenne, vagy nem esne jól (pl. arra, hogy hanyatt feküdjék egy asztalra, és tegye föl a lábait... stb., de itt ennél kisebb dolgok — pl. égjen-e a lámpa vagy sem — is ugyanilyen lényegesek lehetnek valakinek). Mindig az a legfontosabb, ami az anyának fontos; bármi legyen is, ami testi-lelki igényeit maximálisan kielégíti. Itt nem az orvos áll a középpontban, aki fehér lovon megérkezvén megmenti az anyát és gyermekét. Ő a szülést kiséri és nem (le)vezeti. A folyamatot hagyni kell, hogy megtörténjék, nem irányítani. Ilyenkor az minden jelenlévőt magával ragad, ezért irányító vagy külső szemlélő nem lehet senki.

A legtöbb szülés (külföldön kb. 80%, de Magyarországon sem sokkal kevesebb) problémamentesen zajlik (zajlanék) le. Ez azt jelenti, hogy zavarokat és kisebb-nagyobb komplikációkat okoz az, ha a szülő nőt számára negatív hatások érik. Ennek mértéke persze attól is függ, ki mennyire érzékeny, de egy kórház ehhez egyelőre nem tud alkalmazkodni.

b) Feltételek: Otthon csak az szülhet, akinek terhessége problémamentes volt, így szülése várhatóan komplikációmentes lesz. A ma szokásos terhesgondozás alatt elvégzett vizsgálatokkal ezt 99%-ig biztosan ki lehet szűrni. Előfordul, hogy mégis szükségessé válik beavatkozás. Alapos elővizsgálatok után a felmerülő komplikációk nem olyan természetűek, hogy megoldásukat a közeli háttérkórházba érkezés ideje hátráltatná. A kórházban fellépő komplikációk kezelését is megelőzi egy előkészítő fázis, értem ezen akár a műtő előkészítését vagy az altatást, ha épp az szükséges stb.; pl. egy császármetszés előkészítése kb. 20 perc. A háttérkórházba általában ennél gyorsabban át lehet érni.

Megfigyelték, hogy a hirtelen fellépő, erős vérzéssel járó — s ezért azonnali beavatkozást igénylő problémákat a legtöbb esetben vissza lehet vezetni valamilyen előző, orvosi jellegű beavatkozásra. Pl. a lepény leválása utáni erős vérzést okozhatja az oxitocin . A Születésházban semmilyen beavatkozásra nem kerül sor, és nem is erre van berendezkedve — erre valók a kórházak —, de arra fel van készülve, hogy ha kell, a kórházban elvégzendő beavatkozásokat előkészítsék és elkezdjék.

c) Hely, környezet: A szülés a család otthonában vagy az otthonához hasonló helyen, pl. Születésházban történik. (Olyan megoldás is létezhet, hogy egy barát adja „kölcsön" a szülés idejére a lakását.) Az otthonszülés és a szülőközpontban (az un. Születésházban) történő szülések között nincs alapvető különbség, hisz ezen intézmények célja az, hogy az otthoni szülés hangulatát és érzetét megteremtse. Ezen kívül azonban rendelkezik közeli háttérkórházzal, továbbá olyan eszközökkel, amelyekkel komplikációk esetén a megfelelő beavatkozások elvégezhetők, ill. elkezdhetők a kórházba érkezésig. Fontos, hogy a pár megismerje a helyet még a szülés előtt, és a maga számára otthonossá tegye (pl. néhány személyes tárggyal). A szülésnél jelenlevő családtagokat, barátokat, segítőket az anya választja ki.

d.) *Orvos*: figyelemmel kíséri a szülést, az anya állapotát. Ha vizsgálatot javasol, akkor annak, ha kell (hiszen az előzetes fölkészítésben erről is esik szó), elmondja a lényegét, előnyeit, hátrányait és a kockázatot, így felelősségteljesen dönthetnek. Az ő feladata, hogy idejekorán felismerje a komplikációt, és kezdeményezze a helyszín áthelyezését kórházba. Saját szakállára és felelősségére egyik fél sem dönthet, hiszen a szülők és a jelenlevő orvos egyformán felelős a gyermek és az anya egészségéért.

III.

A természetes, háborítatlan szülés több, a kórházitól eltérő jelenséget mutat. A csecsemők nagy része egyáltalán nem sír, csak nyeldes, esetleg köhög, tüsszög. Természetes körülmények között nem az kelti fel a gyanút, ha egy újszülött nem sír, hanem ha nagyon erősen sír, hiszen ez valami fájdalomra, betegségre utal. A legtöbb csecsemőt nem kell leszívni (200 szülésből 1 ilyen volt), mert a légutakat képes saját erőből megtisztítani — pl. a köhögéssel —. Teáztatni az első pár napban azért nem kell — még a tejtermelés beindulása előtt sem —, mert a gyomrában levő magzatvíz a tartaléka. Ha ezt a folyadékot nem szívják le vizsgálatok céljára, akkor ez elég neki, míg anyatejhez jut. A háborítatlanul született csecsemő hamarosan nézelődni kezd, feltéve, hogy nincs erős fény. Az újszülött, ha egy pillanatra sem veszik el az anyjától (akin kívül senki sem nyúl hozzá), és más módon sem zavarják meg, képes minden segítség nélkül az anya hasáról a mellre felmászni és szopni. A magzatmázat nem mossák le, mert abban rendkívül fontos anyagok vannak, amelyek az első két napban felszívódnak, táplálva a bőrét. A kórház ugyan sterilebb körülményeket biztosít, ám az otthoni baktériumflórával szemben a csecsemő még magzat korában immunitást szerzett. Ezért pl. szájpenész otthoni szüléseknél szinte egyáltalán nem fordul elő. Ezzel szemben a kórházi bacilusok könnyebben megfertőzhetik a gyerekeket, mert a gyakori erős fertőtlenítések hatására ellenálló baktériumtörzsek alakulnak ki, így már kisebb mennyiség is gondot okozhat.

Az otthonszülés hosszabb távú hatása a gyerekekre abban nyilvánul meg leginkább, hogy kevesebbet sírnak, nyugodtabbak, könnyebben teremtenek kapcsolatot számukra még ismeretlen személyekkel, és idegen környezetben nem túl félénkek vagy tartózkodóak.

IV.

Az utóbbi idők legalaposabb felmérését az USA-ban végezték. Ebben két éven át 84 szülőközpontot vizsgáltak, összesen 11 826 szülést. Itt a perinatális mortalitás (születés után, az első hét nap alatti csecsemőhalandóság) 1,3 ezrelék volt. Ezt az adatot a tanulmány összeveti négy kórházban végzett alacsony rizikófaktorú csoportra vonatkozó korábbi felmérés adataival is (összesen 30 354 szülést érintenek ezek a felmérések), ahol az átlagos perinatális mortalitás 2,5 ezrelék volt. Ennél lényegesen nagyobb mértékű eltérések vannak az alacsony rizikófaktorú csoportok kórházi és szülőközpontokbeli egyéb adatait figyelve, pl. burokrepesztés, gátmetszés, epidurális érzéstelenítés... (otthon szinte sosem végzik ezeket a máshol rutinszerűen alkalmazott beavatkozásokat, nem lévén szükség rájuk).

A szülés utáni depresszió háborítatlan szülést követően általában nem jelentkezik, de ha mégis, akkor enyhébb, és rövid ideig tart.

Számos tanulmány eredménye támasztja alá, hogy a modern szülőközpontok képesek kiszűrni a szülészeti szempontból alacsony rizikófaktorú csoportba tartozó asszonyokat, és képesek ezeket olyan ellátásban részesíteni, amely a kórházi ellátásnál lényegesen kedvezőbb számukra.

V.

A fejlett országokban a szülések 4–50%-a otthon, ill. szülőközpontokban történik. Látható, hogy az egyes országokban nagy az eltérés az igények között. A szülőközpontok csak az utóbbi évtizedekben jöttek létre, s kezdetben szinte mindenhol nagy szakmai ellenállással találkoztak. Mára azonban már elfogadottakká váltak, szerepük mind jelentősebb. Külön hasznuk, hogy létükkel a kórházakat is humánusabb körülmények megteremtésére és arra késztetik, hogy vegyék figyelembe az érzelmi vonatkozásokat is. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a szülések jelentős része nem kórházi eset, ezért felesleges odakényszeríteni az anyákat. Egy szülőközpont olcsóbb, mint egy kórház, de a kórháznak is megvan a pótolhatatlan szerepe. De nemcsak az intézmények közötti helyes szereposztásról, hanem a szakemberek tevékenységéről is érdemes szót ejteni. A szülésznőnek előtérbe kell kerülnie az orvossal szemben egy problémamentes szüléskor, az orvos viszont nélkülözhetetlen komplikációk esetén. Szerencsére a szemléletváltás folyamatban van, de ezt az egészségügyi szabályok változásának is követniük kell, a felelősség kérdésétől kezdve az első szülésekre kötelezően előírt gátmetszésig sokféle szempontot, de elsősorban az anya és a baba érdekét szem előtt tartva.

(Horváth — Vincze)

A Születésház címe: Bp. II., Aranka u. 3.
Információ: 226–15–94, Domján.

Giuseppe naplója

(1988. december — miután elhagyta Iránt)

Csaknem azonnal a pappá szentelésem után — amint az már évek óta érlelődött bennem — elköteleztem magamat egy, a szegények körében leélendő, kontemplatív életre. Carlo Caretto testvér volt az első, aki fogadott engem Spellóban, az őrá jellemző kedvességgel. Egyből átlátta, hogy mire van éppen szükségem, és még ugyanaznap, amikor megérkeztem, elküldött kőművesek társaságába dolgozni.

Imában töltöttem az estét, a többi testvérrel együtt. Négy hónappal később elkezdtem a posztulandátust. Ez egy próbaidőszakot jelentett, annak megállapítására, hogy valóban a kistestvérek hivatása-e az, amire az Úr hívott engem. Ezt az időszakot Milánóban töltöttem, egy rosszhírű munkásnegyedben kibérelt kis szobában élve, kamionokat kirakodó munkásként dolgozva. Ez volt az én „exodus”-om. Ha egyrészről sokat szenvedtem is, másrészről sosem éreztem még ennyire közel magamhoz az Urat.

Következett azután egy év noviciátus Spanyolországban, dolgos és imádságos élet, paraszti környezetben. A noviciátus végén azt javasolták nekem, hogy egy francia testvérrel együtt menjek Iránba új „fraternitás”-t alapítani, megosztva életünket egy ottani kis keresztény közösséggel. Ez lelki szempontból teljesen magárahagyott káld (szír) keresztény közösség volt, az iraki határnál fekvő városban. A káld katolikus püspök volt az, aki kitartóan hívott minket. Egyhetes, eléggé kalandos utazás után — autóbusszal és autóstoppal — megérkeztünk célunkhoz. Kezdetben két kis bérelt szobában telepedtünk meg, a város egyik legszegényebb negyedében. Rögtön észrevettük, hogy a helyzet cseppet sem nyugodt: nap mint nap sztrájkok, tüntetések, utcai összecsapások követték egymást, időnként pedig valóságos gerillaharcok folytak katonai erők és forradalmárok között, amelyekbe többször is akaratlanul belekeveredtünk, miközben az életünk is kockán forgott.

El akarták üldözni a sahot, akit önkényuralommal vádoltak. Igen hamar meggyanúsítottak minket, hogy nyugati kémek vagyunk: „Miért él két idegen ilyen egyszerűen egy szegénynegyedben?” Akkor arra köteleztek minket, hogy a templomba költözzünk be, és megakadályozták, hogy kapcsolatot tartsunk fenn muzulmánokkal. A mintegy 100 családból álló keresztény közösségbe való beilleszkedésünk azonban — az első közeledéskor tapasztalt gyanú elmúltával — kezdett nagyon biztató lenni számunkra. Mivel látták, hogy szegényen élünk és munkával keressük meg a mindennapi kenyerünket — amit addig még sosem láttak egy paptól —, őszinte szimpátiával kezdtek tekinteni ránk, és igen hamar fiaikká fogadtak minket. A mi életünk nagyon egyszerű volt. Reggel, az eukarisztia celebrálását követő adoráció után dolgozni mentünk: társam szobafestőként, én pedig kőművesként. Esténként gyakran összejöttünk keresztény családoknál, ahol az Evangéliumról beszéltünk vagy imaösszejövetelt tartottunk. Vasárnap a templomban ünnepeltük meg az eukarisztiát. Szép lassan kezdtük felismerni azt, hogy amióta a sah — más arab országokkal egyetértésben — maga kezdte diktálni az olajárakat, attól kezdve a multinacionális olajtársaságok kezdték fölhúzni az orrukat. Az Egyesült Államok kezdett távolságtartó lenni, Franciaország szívesen fogadta Khomeinit, és Anglia a rendelkezésére bocsátotta a BBC-t, amelynek révén ő Párizsból irányította a tüntetéseket Iránban.

Végül a sahnak távoznia kellett. Khomeini Iránba jött és kitört a forradalom, amelyet nagy lelkesedés, de sok kivégzés és vérbosszú is követett a sah támogatóival szemben. Dicsőítették a függetlenséget és fajgyűlöletet prédikáltak a Nyugat ellen. A félelem pillanatai voltak ezek a mi számunkra is, akik nem is nagyon mertünk a templomon kívül mutatkozi. Khomeini, akit kezdetben mindenki dicsőített, rövidesen kimutatta valódi szándékait: mindenkit, aki más pártokban és szövetségekben harcolt, és nem az iszlám pártban, módszeresen letartóztattak és gyakran agyonlőttek a fogságban, Allah nevében. Hatályba léptették az iszlám megtorló törvényeit, amelyek — túl azon, hogy kegyetlenek és elavultak — nagyon diszkriminatívak voltak a nem muzulmánokkal szemben. Attól kezdve nyilvános akasztások, férfiak és nők elleni vad megkövezések közepette éltünk. A keresztények elveszítették az iskoláik feletti ellenőrzést, nehezen vették fel őket dolgozni a hivatalokba és a gyárakba, nem építhettek már templomokat, nem jelentethettek meg folyóiratokat. Ujjáéledt a félelem légköre, különösen a kisebbségek körében, amelyek még emlékeztek a múltban elszenvedett kegyetlen üldözésekre. A Khomeini-rezsim, miután már belülről erősnek érezte magát, elkezdte azzal vádolni a szomszédos arab országokat, hogy azok elárulták az igazi iszlámot. És ekkor Irak megtámadta Iránt, azt gondolván, hogy a Khomeini-rezsim röviddel a forradalom után még nem eléggé szervezett, és könnyen legyőzhető, megadásra kényszeríthető. De ki volt az valójában, aki Irakot a háború elkezdésére biztatta? Ez olyan kérdés, amely alighanem mélyebb elemzést érdemelne...

Tanúi lettünk és igazi csoda folytán túlélői számos bombázásnak, amelyek egyenesen a mi városunkra irányultak, leírhatatlan pusztulást okozva. Ötös, tizes, húszas, esetenként harmincas csapatokban érkeztek a legmodernebb repülőgépek, amelyek Bagdadból 3 perces repüléssel érték el városunkat. Jónéhányszor láttam repülőgépeket, amint kidobnak húsz, negyven vagy még több, áttetsző burkolattal készített nagy csomagot, amelyek — a város fölé érve — szétnyíltak, és mindegyikből 2–300, borosüvegméretű bomba jött elő, úgy szóródva rá a városra, hogy minden 4–5 méterre jutott egy. Ezek a kis bombák, miután felrobbantak, apró, de halálos erejű repeszekre hasadtak szét, amelyek még a vasajtókat is át tudták lyukasztani. És azután mindenféle-fajta bomba. És képzelhetitek, mennyi halott és sebesült. Egy kilencvenkilós asszony testéből egy nylonzsákba szedtünk össze szétroncsolt darabokat. Egy másik keresztény asszony nem bírta ki a félelmet, és infarktusban halt meg az egyik bombázás idején. Egy zsidó barátunkat, akinek már korábban amputálták az egyik lábát, akkor találta el a halálos repesz, amikor — hallván a szirénát — éppen üzletének rolóját húzta lefelé. És túl a halottakon és sebesülteken, vetélések, infarktusok, otthon nélkül maradt családok, másoknál depresszió, őrjöngés vagy menekülés, és folytathatnám.

Többször volt úgy, hogy azt hittem, az utolsó keresztet vetem magamra és tényleg nem úszom meg élve. És be kell vallanom, egyik nap, amikor nem tudtam elmenekülni a — kiürült és teljes pusztulással fenyegetett — városból, mert egy keresztény öregemberre kellett vigyáznom, akinek egyik lábát amputálták és nem vállalta a menekülést, akkor csak az utolsó fél üveg misebor, ami még maradt a sekrestyében, mentett ki a szorongásos állapotból, amely már teljesen felőrölte az idegeimet és félig öntudatlan állapotba juttatott.

A fegyvernyugvás pillanataiban abból állt a munkánk, hogy nappal segítettünk keresztény társainknak úgy-ahogy megjavítani a házukat, amelyik még javítható volt. Este azután részben imaösszejöveteleket tartottunk, részben meglátogattuk a nagyobb megpróbáltatásokat elszenvedetteket: akik elvesztették családtagjaikat, vagy megsebesültek, vagy pedig elkeserítette őket az a tudat, hogy fiaik a fronton vannak. Majd azután, három hónapig tartó, csaknem rendszeres tűzszünetek után, minden kezdődött elölről: bombák, halottak, sebesültek, menekülés. — De meddig? — kérdezgettük egymást elkeseredetten.

Itt most meg kell vallanom, hogy a legnagyobb szenvedést számomra és keresztény barátaink számára nem az a diszkrimináció okozta, amelyben éltünk. Nem is a bombázásoktól való félelem, a halálfélelem. Higgyétek el, a legnagyobb szenvedés számunkra az volt: tudnunk és látnunk kellett, hogy azok a repülőgépek, amelyek bombázni jöttek minket, azok a bombák, amelyek szétrombolták a városunkat, azok a rakéták, amelyek porrá zúzták a lakónegyedeinket, azok az ágyuk, puskák, géppuskák és kézigránátok, amelyekkel fiataljainkat megölték és amelyekkel ők öltek, azok az aknák, amelyek hajókat borítottak fel a Perzsa-öbölben, nagy részben a mi „keresztény” országainknak a termékei voltak.

Egyre újabb és hatásosabb fegyverek érkeztek mindenfelől, még ha minden kormány tagadta is azt. A kőolaj ára, amely korábban 30 dollár fölött volt hor-

dónként, szédületes gyorsasággal 10–12 dollárig esett le. A háborút viselő országok nemcsak hogy nem tudtak megállapodni a kitermelés ellenőrzésében és az árban, hanem a lehető legtöbbet termelték ki és adták el bármi áron, hogy fegyvereket tudjanak vásárolni.

A NATO, különböző ürügyekkel odaküldve hadihajóit, megszilárdította egyeduralmát a Perzsa-öbölben. Oroszország — azonkívül, hogy fegyverekkel látta el Irakot — egy hosszú vezetéken át állandóan szállította az iráni gázt, amelyet azután eladott Európában, és ezáltal Irán fegyverekhez tudott jutni. Az Egyesült Államok szép titokban (Iran-gate) küldte a fegyvereket a Khomeini-rezsimnek, amely egyrészt háborút erőltető viselkedésével egyre jobben fölzaklatta a Közel-Keletet, másrészt természetes torlaszt alkotott az orosz kommunizmus irányában, amelynek ugyancsak lehettek a Perzsa-öböl felé irányuló ambíciói. Izrael nagy fegyvereladójává és — átjátszójává vált Iránnak. A háború elhúzása érdekében az arabokat harckészültségben tartotta egymás ellen, hogy ő ezáltal azt tehessen Palesztinában, amit akar.

Azokban a szorongásos és döbbenetes napokban történt, hogy sok keresztény barátom kérlelni kezdett, mondván: „Miért is vagy te itt, Giuseppe; mire jó az, hogy meghalj itt mivelünk? Vissza kellene térned saját országodba, és világgá kiáltanod azt, amit itt láttál; elmondani mindenkinek, hogy mennyire szenvedünk. A gazdag országok, mint a tied, azok állnak végül is mindezeknek a háterében!" Ezektől a szavaktól olyan elkeseredés és méreg töltött el, hogy már szégyellni kezdtem a származásomat. Mindez arra késztetett, hogy — valamilyen védelmező és megváltó szándéktól vezetve, de méginkább vállaljam velük a veszélyekben a sorsközösséget, hogy legalább az én életem áldozatával meg tudjam mutatni nekik, ha az Úr úgy akarja, hogy a nyugatiak nem mind olyanok, mint amilyennek gondolhatók, vagy legalábbis nem mindnyájan nyugszanak bele a történtekbe.

Néhány hónappal az Irán és Irak közti tűzszünet előtt váratlanul vissza kellett térnem Olaszországba. Néhány fiatal keresztény az én közösségemből, akik lelkiismeretüknél fogva elutasították, hogy meghaljanak egy abszurd, fanatizmustól vezetett háborúban — amely nemcsak, hogy nem volt tekintettel rájuk, hanem kisebbségi helyzetükben diszkriminálta őket —, menekülni próbáltak, átlépve az iráni-török határt. Szerencsétlen módon elfogta őket a török rendőrség, amely — különböző politikai és gazdasági érdekekre való tekintettel — úgy döntött, hogy kiadja a katonaszökevényeket Iránnak. Nagy volt a kockázat és meg kellett próbálni minden lehetségest, mégpedig sürgősen, a fiatal életek megmentésére. Előre sejtettem, hogy ha elmegyek, nem lesz többé lehetőségem visszatérni, de akkor — túl azon, hogy kötelességem megtenni minden lehetségest ezekért a fiatalokért — az is újra eszembe jutott, amit keresztény barátaim mondtak nekem: „Térj vissza a saját országodba, és kiáltsd világgá azt, amit láttál!" Rászántam magamat, de mielőtt elindultam, megesküdtem az Oltáriszentség előtt közösségem templomában — amelynek már nem voltak sem ajtajai, sem ablakai, sem csillárai —, hogy nem fogom elmulasztani kötelességemet; világgá fogom kiáltani mindazt, amit láttam, megértettem és elszenvedtem velük; szent kötelességemnek érezve ezt mindazokkal szemben, akiknek láttam vérét kiömleni és akiket láttam ártatlanul meghalni.

Miután az Úr megsegített engem, a Vöröskereszt és az ENSZ révén sikerült megmenteni és biztonságba helyezni a veszélyben lévő fiatalokat, tudomásul kellett vennem, hogy nem térhetek már vissza Iránba, így elindultam Olaszország felé. Az idegeim nagyon feszültek voltak. Minden repülőgépzúgásra, amit csak hallottam, összerándult a szívem. Éjjel álmaimban rohantam, mint egy őrült a bombák elől; újra és újra együtt haldokoltam azokkal, akiket láttam meghalni.

Nagy fájdalmat okozott nekem, valahányszor nevetgélve kérdezték tőlem azok, akikkel találkoztam: „Mikor fejezik már be ott azok az őrültek egymás gyilkolását?" Amikor sikerült túllépnem hirtelen mérgemen és a szívemet összeszorító érzésen, megpróbáltam egy kicsit gondolkodásra bírni őket, ezt mondva nekik: „Csak azok az őrültek, akik fanatizmusuktól hajtva harcolnak egymással, vagy pedig mi is őrültek vagyunk, akik nemcsak hogy nem teszünk meg minden lehetségest a leállításuk érdekében, hanem saját érdekeinktől vezérelve mi magunk adjuk a kést a kezükbe?" És akkor úgy néztek rám, mint egy marslakóra, aki soha nem hallott nyelven beszél.

Azután rá kellett jönnöm, hogy tulajdonképpen nem az ő hibájuk ez, hiszen az ő kérdésük teljesen logikus következménye volt annak, amit egy normális polgár a kapott információkból levonhat. Azokból az információkból, amelyek a háborús jelentésekre korlátozódtak, és úgy mutatták be a háborút, mint ami mások magánügye, illetve őrültsége. Sőt, ha időnként hírt adtak róla, az talán inkább azért volt, hogy tudatosítsák bennünk, hogy mennyivel jobb minekünk a mi „demokratikus" országunkban; és egyáltalán nem azért volt, hogy segítsenek nekünk megérteni azokat a játékokat, érdekeket és a felelősség kérdéseit, amelyek a háttérben meghúzódtak. Visszatérvén, szembeötlő volt számomra az a gazdasági és ipari fejlődés is, amit Olaszország elért. Megerősítették nekem, hogy a fegyvergyárak száma azért növekszik egyre jobban, mert ez tekinthető az egyik legbiztosabb és legjövedelmezőbb beruházásnak.

Csodálkoztam akkor is, amikor megláttam, hogy rokonaim házában, akik a Seruana-völgyben egy dombon laknak, központi gázfűtés van. Ugyanakkor Iránban, a földgáz és a kőolaj hazájában, nem tudtunk hozzájutni egy gázpalackhoz főzés céljára, vagy télen olajhoz fűtés céljára. A családok életszínvonala sokat javult. Mindenkinek van a szükségesen felül jelentős fölöslege is. De lassacskán észrevettem: mindezen jólét ellenére az emberek szomorúak.

A fiataloknak mindenük megvan, amit kívánnak, de úgy tűnik számomra, hogy ugyanakkor félelmetes üresség van bennük az értékek terén. Valóságos robotoknak tűnnek számomra, amelyek letérdelnek az ürességből csinált bálványok előtt, és teljesen a reklám és a divatok hatása alatt állnak. A tömegtájékoztatási

Foto: Szendrő Szabolcs

eszközök olyannyira hatásuk alá vonták a személyiségüket, hogy már azt gondolják, akarják, szeretik, sőt hiszik, hogy az a boldogság, az a legjobb életmód, és az maga az élet célja is, ami kényelmesebbé teszi a fogyasztói társadalmat.

Azután mély fájdalmat okoz nekem, amikor arra gondolok, hogy ez az üresség sok fiatalt mély boldogtalanságérzésbe, életundorba, önzésbe és a társadalommal szembeni abszolút érdektelenségbe taszít. Hát nem lepődöm meg már azon, hogy sokuk számára „megváltó és vigasztaló barátnő” a kábítószer, amely valójában helyrehozhatatlanul kiégeti a fiatalságukat. Még jobban fáját nekem, amikor jól informált forrásokból megtudtam, hogy Iránban nagy fegyver- és kábítószerpiac működik. Sok kormány, mivel nem tudta közvetlenül eladni fegyvereit — a nemzetközi egyezményekben foglalt tilalmak miatt — hadban álló országoknak, eladta hát közvetítők útján. Ezek olyan kereskedők, akiknek nincsenek gátlásaik — mint a maffia is —, akiknek sikerült Iránba és Irakba eljuttatni nemcsak pisztolyokat és puskákat, hanem ágyukat, harckocsikat és repülőgépalkatrészeket is; cserébe sokszáz kiló kábítószerért, amit aztán Európába vittek.

Nagy fájdalmat okozott nekem az is, hogy az újságok olyan módon üdvözölték az Irán és Irak közti tűzszünetet, hogy e két ország újjáépítését a kilencvenes évek nagy üzleteként állították be.

Undorral töltött el továbbá az, amikor látnom kellett, hogy minden európai állam bezárta kapuit az iráni menekültek előtt, akiknek súlyos nehézségeit és helyzetük veszélyességét jól ismerem. És mindez azért, hogy ne terhelje az Iránnal való kapcsolartokat. Mára egyetlen nagy munkaterületté vált Irán: tényleg mindent újjá kell építeni. Az érdekek, mint mindig, itt sem az emberek ügyeivel való foglalkozást és az igazságosságot helyezik előtérbe. Úgy akarják megoldani a menekültek problémáját, hogy becsukják előttük a kapukat és elűzik őket, nem is gondolva arra, hogy — ha lehetőségük lenne emberhez méltó módon élni — szívesen visszatérnének otthonukba. A mi részünkről meglévő igazságtalanság, illetve az igazságosság hiánya az ő országaikkal szemben, ez az, ami arra kényszeríti sokukat, hogy nyomorban éljenek. Ami meg gyakran azt a hatást váltja ki — akár tetszik nekünk, akár nem —, hogy növekszik a menekültek száma a mi országainkban.

Látva Olaszországban az érem másik oldalát — ahhoz képest, amit tíz éven át Iránból láttam —, arra kell gondolnom, hogy a világ milyen kicsi lett, és hogy minden probléma milyen szorosan összefügg a másikkal, szoros ok–okozati összefüggésben lévén vele. Itt még tökéletesebben meg vagyok győződve arról, hogy igazuk volt iráni keresztény barátaimnak, amikor azt mondták nekem: „Térj vissza a saját országodba...”. Nagyon is igaz, hogy éppen itt, a mi gazdag országainkban található meg a Dél sok bajának a gyökere, s a gyökerek egyidejűleg elkezdték rothasztani azt az egoista közeget is, amely táplálja őket.

Rögtön azután, hogy visszatértem, igyekeztem tudatni mindezeket a dolgokat a legmagasabb egyházi elöljárókkal, a békéért és igazságosságért küzdő különféle mozgalmakkal, valamint néhány vezető európai politikai tekintéllyel is. Azután — mivel idegileg és pszichikailag túlfeszített állapotban voltam —, hosszabb csend- és imaidőszakot tartottam megfelelőnek a magam számára, amely alatt hitemben feldolgozhatom mindazt, amit láttam és elszenvedtem abban a tíz, Iránban töltött évben.

Hosszú időket töltöttem remeteségben egyedül, imában az Oltáriszentség előtt, odahozva szívemben azokat a szenvedéseket, igazságtalanságokat és tragédiákat, amelyeket átéltem, és a világban lévő minden tragédiát. Igyekeztem szenvedésemet hozzákapcsolni Krisztus megváltó szenvedéséhez, hogy Ő legyen az, aki békéjét adja a szívembe, és hogy majd igazi, hiteles apostola lehessek az Ő békéjének.

Annak a megtört kenyérnek a szemlélése újra megláttatta velem hivatásom legmélyebb értelmét, hogy én is megtört legyek Őelőtte, hogy haljak meg és alakítsam magamat Őhozzá, hogy azután Övele, Őbenne és Óáltala lehessek — minden helyzetben — megtört kenyér a testvérek számára. Ez a hosszas imádság volt az, ami által — kiüresedvén kissé saját magamból és jobban Őbeléje gyökerezvén — újra remény gyúlt a szívemben.

Ezenkívül magammal vittem a remeteségbe néhány olyan könyvet is, amelyeket a mai világ társadalmi, gazdasági és erkölcsi problémáiban jártas szakemberek írtak, és este, az imában eltöltött nap után, érdeklődéssel olvastam őket. Jobban meg akartam érteni azokat az ördögien tekervényes mechanizmusokat, amelyek a mai világot uralják, valamint ezek kiváltó okait.

És tettem ezt azért, hogy holnap majd, az Eukarisztia által táplált szeretetem nyilát oda tudjam célozni, ahol az a legszükségesebb és leghatásosabb, vagyis ne akárhová, hanem a problémák gyökerére irányítsam. Közreműködve így nemcsak nagylelkű, hanem értelmes módon is a rossz és az igazságtalanság fájának kivágásában, hogy annak helyére az Ő békéjének olajfáját ültessük, hogy ez a béke igazsággal és testvériséggel járja át valamennyi népet.

Különösen meglepett engem Zanotelli atya bátorsága, amellyel előadja véleményét. Mindaz, amit láttam és elszenvedtem Iránban, mélységesen egybevág az ő könyvével, amelynek címe: A megígért halál. A Brandt-jelentés olvasásán kívül igen hasznos volt számomra Ciniavacci bátor és komoly elemzése a mai gazdasági és társadalmi helyzetről, amelyben megkísérli felfedni a jelenségek kiváltó okait is, majd összeveti ezeket az evangéliumi elvekkel, és konkrét irányelveket vezet le belőlük a mai keresztények számára.

Úgy látom, egyértelműen arra a következtetésre juthatunk, hogy mindazon igazságtalanságok mögött, amelyek állandósulnak a mai világban, mélységesen evangéliumellenes kiváltó okok állnak, úgymint: a magántulajdon abszolutizálása önmagában, és nem alávetve az egész emberiség javának, valamint — ebből következőleg — a maximális profit törvényességének elve, mégha ez részét alkotja is a polgári jognak. Ezeknek az elveknek a hatása az, hogy — egy olyan világban, ahol már nincsenek távolságok — a gazdagság egyre inkább kevesek kezében összpontosul. Ezek képesek befolyásolni a politikai hatalmakat, képesek ellenőrizni a világgazdaságot a tömegtájékoztatási eszközök segítségével, amelyeket nagyrészt ugyancsak ők felügyelnek. Mindig újabb civilizációs modelleket alakítanak ki, amelyek képesek garantálni számukra a maximális profitot.

Ami még előttünk áll, az egy igazi és mély civilizációs forradalom, amely képes felforgatni ezeket az erkölcstelen elveket abból a célból, hogy létünket bátran az evangéliumi elvek alapjára helyezzük, amelyek: a világméretű szolidaritás és az egész emberiség közös javának szüntelen keresése. Átgondoltam azt is, hogy ha a végén a mi önző struktúráinknak meg kell változniuk, akkor ennek a célnak az elérése szükségképpen a mi személyes és konkrét mindennapi döntéseinken keresztül történik. Amelyek — túl azon, hogy evangéliumi logikán alapulnak — prófétai jelentőségűek lesznek testvéreink irányában, miközben egy szolidaritáson és békén alapuló új civilizáció megteremtését célozzák.

Mivel nem térhetek többé vissza Iránba, az a lehetőség adatott számomra, hogy a spellói fraternitás tagjaként éljek. Kérem az Urat magamért, valamint Tommaso és Bernardo testvéreimért, hogy segítsen nekünk a mi spellói fraternitásunkat — Carlo Caretto testvér nyomdokain járva — a világba küldött prófétai kiáltássá alakítani.

Az Úr segítsen minket, hogy hűségesen és elmélyülten a „világ útjait járó elmélkedők” legyünk, Foucauld atya eszménye szerint. Olyan elmélkedők a világ útjain, akiknek a számára Isten szenvedése egybevág a testvér szenvedésével, az igazságosság és a béke sérülésének szenvedésével.

Fordította: Mihálffy László

Az iráni beszámoló szerzője fratel Giuseppe M., az „Evangélium Kis Testvérei” szerzetesközösség tagja. Ez egy Charles de Foucauld szellemében élő közösség, melynek tagjai többségében nem papok, és nem rendházakban élnek, hanem 2–3 fős fraternitásokban a szegények között, szerte a világon. Római katolikusok, de maximális türelmet tanúsítanak minden felekezet, ill. vallás iránt, és a minden emberrel való testvériségre akarnak életükkel példát mutatni.

Az olaszországi Spello községben (Assisitől 10 km) egy régi, elhagyott ferences kolostorban csaknem egész éven át fogadják az érdeklődőket, és itt lehetőség van — egyhetes, kötött programú, de baráti hangulatú együttlét keretében — lelkiségüket közelről megismerni. Fogadnak férfiakat és nőket 18 évtől fölfelé, házaspárt gyerekkel is. Előzetes jelentkezés szükséges.

Cím:

Piccoli Fratelli del Vangelo
San Girolamo
I – 06038 Spello
Italia

Bővebb információ Magyarországon:
Mihálffy László
Budapest
Szőlőligeti u. 43.
1151

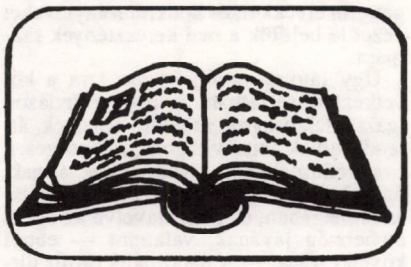

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Demeczky Jenő, a márciusiakat Gergely G. András írta.

1995. február 5. — Évközi 5. vasárnap — Lk 5,1–11 — Jézus, az emberhalász

Keresztelés a Jordánban, kísértés a pusztában, de azután vissza a szűkebb hazába. Galilea, Názáret, Kafarnaum, Genezáreti-tó. Ha valakire, akkor Jézusra igazán illik korunk alternatív gondolkodóinak kedvenc jelszava: „Think globally, act locally!”, azaz: „Gondolkodj világméretekben, és cselekedj ott, ahol vagy!”. Az első kísérlet az édes otthon városában teljes kudarccal végződik, csak céltudatos határozottsága és kikezdhetetlen szelídsége menti meg a majdani jeruzsálemi végjáték előrehozott, hazai változatától. Céltudatos és határozott, hiszen még meg sem szólalt szinte, még nem gondolhatja, hogy Izrael házának minden gyermeke hallott arról az egészen más Istenről, akit megmutatni jött.

Kafarnaum lakói nem voltak ifjúkori játszótársai, szüleit sem ismerik, a tóparti halászfalu zsinagógájában még őszinte érdeklődéssel hallgatják, a mindenkinek járó megelőlegezett bizalommal néznek rá, és nem csalódnak benne. Beszéde hatalommal teljes, és ezt a hatalmat megérzik azok is, akik szerencsétlen, gyenge embereket tartanak megkötözve. Tanít a zsinagógában, és gyógyít bárhol, ahol rátalálnak. Nem mondta, de mondhatta volna, ahogyan a szegényekről: betegek mindig lesznek veletek, de nekem szűkre szabott az időm. És inkább továbbmegy, Galilea többi zsinagógájában is tanít, és nyilván mindenütt gyógyít, ahol csak kérik.

Az első kafarnaumi gyógyító-est után a pusztába ment, majd tovább Galilea falvaiba, hogy föl ne billenjen a mérleg, tanítás és gyógyítás egyensúlya. A mai vasárnapra rendelt részletben Jézus valami újat kezd. Ha már a pusztában sem talál nyugalmat a szavára és gyógyító erejére vágyakozó sokaság elől, fordít a sorrenden, ezúttal nem a zsinagógában, hanem kint, a szabad ég alatt tanít. Akit valóban érdekel az, amit mond, itt is meghallgatja. Aki csak gyógyulni szeretne, eltűnődhet a környező táj szépségein, amíg sorra kerül. A tömeg szorosan körülveszi, szinte a tóba szorítják a nagy áhítattól. Jézus a helyzet nehézségét is saját elgondolásának javára fordítja, beszáll egy ott időző halászbárkába, és az öböl lankás partjain körülálló sokaság a fókuszba került Jézus minden szavát jól hallja. Korunk rugalmasságra és alkalmazkodásra nevelt vezetői tanulhatnának tőle.

Nemcsak helyzetfelismerést és alkotó problémamegoldást, de hosszú távú tervezést is. Az elmúlt napok, hetek történései olyan érdeklődést keltettek, amelyhez most már jó lenne munkatársakat találni. És az alkalmi pódiummá előlépett bárka gazdája éppen az a Simon, aki egyszer már vendégül látta Jézust. Ezúttal a saját szakmájában kap egy kis továbbképzést, munkatársaival és a másik hajóban dolgozó Zebedeus-fiúkkal együtt. Amilyen felületes hatást tehet egy férfira anyósának meggyógyítása, olyan lenyűgöző az eredménytelen éjszakai halászat utáni újabb próba eredménye. A nők külsőségekre figyelő hiúságánál csak a férfiak szakmai hiúsága nagyobb. Aki szakmai kudarcaik mélypontján váratlanul kiutat mutat, azt csak gyűlölni vagy szeretni tudják, mert különb náluk. Ha gúnyosan, lenézően kioktat, utálni fogják, ha szerényen, feltűnés nélkül vezet, örömmel állnak be hozzá, a sikeres csapatba.

Talán az előzmények magyarázzák a résztvevők félelemmel vegyes érzéseit; ugyanaz az erő működik most itt, amelynek a néma halaknál hatalmasabb létezők is engedelmeskedtek már. És talán a következményeket sejti Simon szabadkozása: „Uram, menj el tőlem, mert bűnös vagyok.”. A legidősebb halász már érzi, hogy ezúttal nemcsak és nem elsősorban a kéthajónyi hal került a hálóba, és azt is tudja, hogy bármilyen lelkesítő is a hatalmas szavú és gyógyító erejű rabbihoz tartozni, az eddigi Messiás-jelöltek mind elbuktak. Bizonytalan és veszélyes vállalkozás lehet ebből a nagy barátságból.

Jézus szava mintha a két ki nem mondott félelemre válaszolna: „Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel.”. Először is ne félj, mert az én hatalmam nem fordulhat ellened. És ne aggódj: emberhalász leszel, és emberekkel foglalkozni sokkal szebb és sokkal nehezebb, mint felkelést szervezni a megszállók ellen. Az út vége lehet, hogy ugyanaz, de ez az út maga az élet, és ez az élet többet ér, mint ágyban, párnák közt halni meg. Melyikünk állt volna ellen ennek a biztatásnak? „Kivonták a hajókat a partra, és mindenüket elhagyva a nyomába szegődtek.”

1995. február 12. — Évközi 6. vasárnap — Lk 6,17.20–26 — Boldogok vagyunk?

Az átvirrasztott, átimádkozott éjszaka után Jézus nem álmos, nem törődött, hanem világosan látó, erőtől sugárzó, határozott vezető, aki a körülötte sereglő sokaságból kiválasztja azt a jelképes létszámú belső kört, amelyre a tömegeket mozgató első esztendő kudarcait látva, rábízhatja majd legfontosabb mondanivalóit. Isten imádásának hegyéről a síkra érve, tekintetét tanítványaira emelve, talán éppen ezzel a legfontosabbal kezdi. A Máté evangélium nyolc boldogsága itt négy ellentétpárként jelenik meg, négy boldogság és négy jaj formájában.

Jólesik hallani, hogy a világ népességének nagyobbik része, napjainkban mintegy négyötöde, boldog. Körülbelül ennyi a szegények, éhezők, sírók, kirekesztettek, a létszám fölöttiek száma, akik már nem férnek be a fejlett észak-nyugati társadalmak gazdag egymilliárdjába, akik olyannyira lemaradtak a technológiai és szakképzettségi forradalomban, hogy már kizsákmányolni sem érdemes őket. Érthetetlen, hogy illegális bevándorlással azért csak megpróbálnak elfutni a nekik járó boldogság elől. Talán nem érzik jól magukat Isten országában, amely az övék? Vajon miért akarnak ők is gazdag, jóllakott, vidám, megbecsült polgárokká lenni? Hiszen jól tudják, hogy azoknak nincs más vigaszuk, mint a vagyon; a bőség dáridója után az elpusztított, kizsarolt földön éhezés vár rájuk is; nevetésük csak álarc, amellyel belső ürességüket és bizonytalanságukat palástolják, életük kritikus fordulópontjain nevetésük sírásra és jajgatásra fordul; az emberi hízelgés pedig csak addig tart, amíg a szerencse.

Lehet, hogy nem erről van szó? Lehet, hogy félreértem a síkföldi beszéd nyitányának élethelyzetét? Lehet, hogy mindez csak azoknak szól, akik Jézus tanítványaiként szegények, éhezők, sírók és üldözöttek? Talán azoké Isten országa, akik szegényen is elégedettek, mert tudják, hogy leleménnyel, ügyességgel, emberi munkával és idővel sok tárgy és alkalom pótolható, és többet hoz ki önmagukból, mint a készen vett megoldások? Az a boldog, aki tudja, hogy a figyelem és a törődés többet ad a másiknak, mint bármi, ami pénzzel megvehető? Akkor van köztünk az Isten országa, ha a megosztott kevésből mindenkinek jut?

Azok a sírók nevetnek majd, akiket az Emberfia miatt gyűlölnek, rágalmaznak és kiközösítenek? Vajon lehet-e boldog az, akiről jobb körökben, rendes emberek között kínos, szégyellnivaló dolog szót ejteni? De lehet-e másként boldog? Lehet-e boldog, ha nem azt mondja, amit Jézus tanítványaként gondol, ha nem arra törekszik, amiért érdemes és lehet szépen élni? Lehet-e boldog hízelgő elismerésektől?

Ha az ígéretek csak az éhező tanítványokra vonatkoznak, akkor a jajszavak is csak a jóllakott tanítványokat intik? Egyáltalán vannak, lehetnek, gazdag, jóllakott, nevető, megbecsült tanítványai Jézusnak? Vagy mégis minden megszorítás nélkül szólnak a boldogságok és jajok a föld minden hitű és állapotú emberéhez? Akkor hát hol van az emberi történelem embertelen hatalmi tébolyaiban elpusztított tízmilliók és a ma szűkölködő milliárdok számára az Isten országa, a bőség, a nevetés, a nagy jutalom? A mennyben? Csak ott lehet? Vagy lehetne már itt e földi létben is? Csak nem rajtunk, kései tanítványokon fordul, hogy lesz-e?

1995. február 19. — Évközi 7. vasárnap — Lk 6,27–38 — Szeresd ellenségedet!

Csak az előző hetek, hónapok során szerzett tekintélye magyarázhatja, hogy Jézust türelmesen végighallgatják az emberek. Hiszen kötöznivaló bolond lehet csak az, aki ilyeneket mond. Ellenségemet nem szeretni kell, hanem eltaposni, megsemmisíteni, amikor és ahogyan csak lehet. Különben ellenségem teszi meg ugyanezt velem. Egyébként is, lélektani lehetetlenséget kér itt Jézus a hallgatóitól, hiszen az ellenségemtől félhetek, utálhatom, gyűlölhetem, irtózhatok tőle, de hogyan lennék képes arra, hogy pozitív érzelmi hozzáállással viszonyuljak hozzá?

Jót tenni a haragosommal, éppen nem lehetetlen, de alaposan meglepődne és bizonyára lázasan kutatná, vajon mit forralok ellene, mibe fog ez neki kerülni. Ezen az úton nem lehet megállni, ezt folytatni kell, a legközelebbi ellenséges megnyilvánulására is újabb jótettel kell válaszolnom, amíg csak végleg meg nem győzöm, hogy értelmetlen és fölösleges erőpocsékolás haragudnia rám. Nem az vagyok, akire valaha — talán jogosan — haragudott.

Aki átkot mond rám, azaz gondolataiban és a saját életében méltatlannak tart minden emberi és isteni közösségre, arra ugyan miféle hatással lehet, ha én meg éppen ellenkezőleg, az Örökkévaló ajándékait hívom le rá? Talán meghallgatja kérésemet az Úr, és új, szelíd és békességes lelket ad neki? Vajon mit kérjek azoknak, akik hazudva minden rosszat terjesztenek rólam, hogyan imádkozzam rágalmazóimért? Kérjem, hogy szűnjön meg az életükben az a hiány, az a sikertelenség, amely iriggyé és féltékennyé teszi őket? Kérjem, hogy legyen olyan boldog életük, amelyben már nincs szükségük rágalmazásra?

Hallott már Jézus a jerikói út rablóiról, akik sokadmagukkal támadnak a magányos utasra, és jó ha csak félholtra verik, miután kifosztották? Ezeknek kellene a kezére játszani azzal, hogy az első pofon után a másik arcunkat is odanyújtjuk, ahelyett hogy drágán adnók az életünket? És a tolvajoknak is segítenünk kell, hogy még jobban kifoszthassanak, ha maguktól nem tették volna meg? Mi marad nekünk, ha mindenkinek adunk, aki kér tőlünk? És még csak vissza sem kérhetjük azt, amit tőlünk vettek el? A bűnözőkön kívül kinek jó ez? Nagyon hamar nincstelen, földönfutó emberekké válnánk, és csak növelnők a hajléktalanok számát. Az az indoklás, amellyel ezt a képtelen követelménysort zárja, még meglepőbb, mint az előző fölszólítások. Azért kell mindezt az őrültséget követnünk, hogy úgy bánjunk másokkal, ahogyan azt a magunk számára elvárjuk! Hát minek néz minket Jézus? Talán ellenséges érzület van bennünk bárki iránt is? Haragszunk valakire? Kívántuk mi valaha is valakinek, hogy az Isten verje meg? Gondoltunk mi bárkiről is rosszat, amikor érthetetlen volt számunkra a viselkedése? Netán még terjesztettük is, amit csak föltételeztünk róla? Talán még a kezünk is előbb járt, mint az eszünk, amikor valaki nagyon fölbosszantott? Ha kértünk is valamit azoktól, akiknek többjük van, mint nekünk, tolvajok és rablók talán csak nem vagyunk? Ami a közös tulajdont illeti, ... hát az csak nem olyan nagy bűn?

A családunkat, a barátainkat szeretni, velük jót tenni, kölcsönt adni, ez nem elég? Csak az a legény, aki az ellenségével is jót tesz, kölcsönt ad neki és vissza sem várja? Olyanok legyünk, mint az Isten? Jók legyünk a hálátlan és gonosz emberekhez is? A mennyei Atya végtelen irgalma és türelme a mérce? Ki képes erre? És miért?

Csak így kerülhetjük el az igazságos ítéletet! Csak így kapunk bocsánatot bűneinkre! Csak így kapjuk meg azt a nagy jutalmat, hogy a Magasságos fiaivá leszünk! Lehet, hogy csak így maradhatunk életben már ezen a földön is?

1995. február 26. — Évközi 8. vasárnap — Lk 6,39–45 — Gyümölcseikről ismeritek meg őket

„Nektek, akik hallgattok, ezt mondom” — így kezdte Jézus az ellenségszeretetről, az önzetlen adásról, az erőszakmentes szelídségről és a határtalan megbocsátásról szóló beszédét. Úgy tűnik, csak a tanítványaira vonatkozik mindaz, amit szinte emberfeletti erőt kívánóan nehéznek látunk. Konkrétan, akkor és ott, valóban csak nekik szólt. De a tanítványok által és a tanítványok tanítványai által a mai napig folytatódóan mindenkihez szól, aki hallja és meghallja Őt. A mai vasárnapon olvasott hasonlatokkal ennek a továbbgyűrűző hatásnak a feltételeiről beszél.

Már a természetes adottságok sokfélesége miatt sem vagyunk egyformák, de az Ő tanításának ügyében ezeken túl, különleges vonások is kifejezik azt a fokozott felelősséget, amely küldetésünkkel jár. Igen, Jézus vezetőben és vezetettben, küldöttekben és a küldötteket el- és befogadókban, élcsapatban és tömegekben, kovászban és tésztában gondolkodik. Magától értetődő nyilvánvalóságként áll gondolkodása hátterében az a tétel, amelyet Toynbee majd kétezer évvel később így fogalmazott: a történelem kerekét mindig az ihletett, alkotó kisebbség forgatja előre, akik visszavonulva megvilágosodnak, majd életükben megvalósítják a kapott látomást, és követhető életmintaként kínálják föl a többieknek.

Az elmúlt kétezer év történelmét látva kényelmetlen érzésünk támadhat e gondolatok nyomán. Mintha az elhivatottak, a küldetéstudattal rendelkezők, a kiválasztott kevesek, a társadalom élcsapatai több bajt és szenvedést zúdítottak volna a világra, mint a közömbösek, az éppen csak békében élni vágyók, az egyszerű kisemberek.

A '89-es fordulat után az egyik — értékekre és etikára talán leginkább fogékony — szellemi előkészítőt csodálkozva kérdeztem, miért választott értéksemleges, kizárólag gyakorlati problémákra összpontosító pártot. Válaszként elmesélte, hogy a hatvanas években egy francia íróbarátjával gyakran járt Párizs ama kocsmájába, ahol esténként a Sorbonne hallgatói váltották meg a világot. Ott ismerkedett meg néhány nagyon intelligens, lelkesen idealista kambodzsai fiatalemberrel. Nagy dolgokat terveztek hazájuk fölemelésére, határozottan képviseltek bizonyos baloldali értékeket és eszméket, amelyekkel minden jóérzésű ember egyetérthetett. Később a Pol-Pot rendszer vezetőiként több mint három millió honfitársukat mészárolták le.

Jézus tudott valamit, amit mi csak most, ennyi véres zsarnokság, forradalom és újabb zsarnokság után látunk át. És ezért fűzött forradalmian új és fölháborítóan igényes tanításához csaknem ugyanolyan terjedelemben jónéhány módszertani figyelmeztetést. Tudta, hogy akiket elkap a Lélek szele, azok maguk is lobogó hittel és akarattal száguldják be a földet, meg akarják majd forgatni a világot. És óvott.

Először is a vakságtól. A kevés tudásból nagyot keríteni akarástól, a kiválasztottságtudat, az egy ügyre elhajítottság beszűkítő hatásától. A tanítványok vezetői ambícióitól, amíg el nem érik a mester szelídségét és bölcseségét.

Óvott a tiszta látáshoz olyan könnyen társuló tisztogatási hajlamtól. A bűnösök megbüntetésétől, kivizsgálásokkal és tisztító tüzekkel történő megjavításától. Tartott attól, hogy megajándékozottságunk és elvi tisztánlátásunk mellett és ellenére hajlamosak leszünk megfeledkezni saját korlátainkról, hibáinkról és bűneinkről.

Óvott a dogmatizálástól és a terméketlen liturgiától. Gyümölcseikről ismeritek meg őket: életünk és törekvéseink valódi középpontját tárják fel tetteink. Ha rossz gyümölcsöt hozunk, ha szóba sem állunk a síksági beszéd képtelen követelményeivel, hiábavaló minden igazhitűségünk, ortodoxiánk.

A második évezred végéhez közeledve, a katolikus egyház társadalmi hatásának hazai és világméretű csökkenését látva, nem kellene legalább a módszertani megjegyzésekkel végre szóba állnunk?

Március 5. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Lk 4,1–13 — Jézus kísértései

Ha nem akarjuk misztifikáló ködbe burkolni Jézus megkísértéseit, akkor *ugyanúgy kell elképzelnünk* azokat, ahogyan a mi életünkben történnek: igényeink–vágyaink kielégítését, problémáink megoldását vagy terveink megvalósítását illetően rossz megoldások felé csábulunk. — Jézusnak azok a megkísértései, amelyekről az evangéliumokból értesülünk, egyszerre nagyon *egyéniek*, az ő helyzetéből fakadóak, és nagyon *általánosak* is, a legtöbb emberre, vagy éppen minden emberre jellemzőek.

A Lukács (és Máté) által összefoglalt három kísértésnek nagyon sokféle magyarázata született már meg az idők folyamán; feltételezhetően eredeti értelmükhoz azonban csak akkor kerülünk közelebb, ha belehelyezzük őket Jézus eredeti élethelyzeteibe; ekkor az is világossá válik, hogy a három kísértés minden bizonnyal három különböző helyen és időben érte, és a három közül csak az első illik bele a pusztai környezetbe.

Kísértés a pusztában: Kenyérre van szükséged, itt azonban csak kövek vannak. Ha valóban „Isten fia” vagy (ahogyan állítólag hallottad a Jordánnál), azaz: ha Isten szeret téged, akkor nem hagyhatja, hogy éhen halj. Próbáld ki! Mondd ki a hatalmi szót, és meglátod, adatott-e neked hatalom!

Kísértés a hegyen (talán a „Jeruzsálem szellemi meghódítására” indulás kezdetén): Az e világ összes országai fölött általad gyakorolt uralom (amit persze jobban csinálnál, mint ahogy az az Imperium Romanumban történik) — ez reális cél lenne. De Isten uralma a szeretet erejéből, ezekkel az emberekkel... — ez csak a te illúziód. A valós világban csak a fegyverek erejében lehet érvényesülni. Csak akkor hódíthatod meg tehát a világot, ha elismered ezt a realitást!

Kísértés a templomban: Jeruzsálem mértékadó körei csodabizonyítékot követelnek arra, hogy Isten valóban melletted áll. Ha a teljes nyilvánosság előtt sikerülne ennek igazolása, akkor egy csapásra megnyernéd magadnak a népet. Ha például leugranál a Templom magas párkányáról, akkor Istennek angyalaival kellene megmentenie téged. Vagy? Próbáld ki, valóban fiaként szeret-e téged Isten!

Jézus mindvégig megállta a kemény szakítópróbákat. Maradéktalanul *kibírt két ellentétes istentapasztalatot:* Isten boldogító szeretetének és nyomasztó hallgatásának tapasztalatát. Megkísértéseinek végeredménye az lett, hogy *feltétel és ellenőrzés nélkül* bízott (= „hitt”, v.ö. „pisztеuó” a görögben) Istenben.

Érthető, ha ő, aki az Istenbe vetett töretlen bizalomból élt, újból és újból arra hívta föl az embereket: térjenek meg — az Istenbe vetett *töretlen* bizalomhoz.

Március 12. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Lk 9,28–36 — „Őrá hallgassatok!”

Rendkívül bonyolult, sokszínű, kusza világba születünk bele, ebben növünk fel, ebben élünk. Rengeteg benyomás, hatás, élmény ér minket, a legkülönfélébb elvárásokkal szembesülünk, sokféle gondolattal, eszmével találkozunk, sokféle vágyunk, elképzelésünk van, sokféleképp dönthetünk, cselekedhetünk. Mindezek miatt legalapvetőbb emberi igényeink egyike, hogy *tájékozódni tudjunk a világban,* el tudjunk igazodni benne. Tudnunk kell, mi szerint alakítsuk életünket: honnan jövünk — hová megyünk — hogyan éljünk helyesen. Röviden: a legfontosabb kérdések egyike: „Merre menjek?”

Ilyen gondokkal küszködtek az apostolok is, és erre az alapkérdésre válaszol — többek között — a mai evangélium.

Az apostolok dilemmája a „Merre menjek?” kérdéssel kapcsolatban konkrétan a következő volt: Beleszülettek a zsidó vallásba, hitvilágba, értékrendbe, életstílusba, amit összefoglalóan Mózes és Illés jelképez. Azután összetalálkoztak — összebarátkoztak Jézussal, akitől egyre-másra azt tanulták, hogy másképpen kell gondolkodniok (v.ö. „meta-noia”) Istenről–emberről–világról, mint eddig — és másképpen is kell élniök, nem élhetnek tovább a régi normák szerint (v.ö. „metanoia”). Hát akkor most mit csináljanak? Merre menjenek?

Hárman közülük, Péter, Jakab és János visszavonulnak Jézussal egy hegyre (valószínűleg több napra, v.ö. Lk 9,37a), és ott Jézus imádságai és a Jézusból áradó világosság nyomán, de bizonyára a Jézussal folytatott beszélgetések, meg a saját töprengéseik, imádságaik, csöndjük nyomán is *rádöbbennek a válaszra: Jézus az „Isten szeretett fia”, azaz első számú küldötte, képviselője (nem pedig Mózes és Illés!), tehát Őrá kell hallgatniok, azaz Őt kell követniök!* — Most már tudják, merre menjenek.

A mi dilemmáink természetesen mások. Például: A hagyományos „keresztény” vallásosság a helyes, vagy a Jézus által mutatott út? A ma divatos erkölcsi elvek szerint éljünk, vagy Jézus tanítása szerint? A közvélemény nyomásának engedjünk, vagy a szívünkben csöndben megszólaló jézusi hívásra feleljünk?

Bárcsak mi is rádöbbennénk arra, hogy *egyedül Jézusra* kell hallgatnunk, hogy mindenképp Őt kell követnünk, hogy újból és újból Hozzá kell visszatérünk.

Hozzásegíthet ehhez a rádöbbenéshez, ha olykor mi is visszavonulunk a *csöndbe* — ha nem is néhány napra, de legalább néhány órára.

Március 19. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Lk 13,1–9 — Megtérés vagy pusztulás

A történet és Jézus válaszának megértéséhez *két „háttérinformációra”* van szükségünk: 1. Lemészárolt galileaiakról esik szó; „galileaiaknak” gyakran nevezték az ún. zelótákat, akik vallási buzgóságból meg akarták szabadítani Izraelt a megszálló pogány rómaiaktól, mégpedig terrorista módszerekkel. Pilátus helyőrségre ilyen galileaiakat öldösött le a Templom udvarán, amikor azok áldozatot akartak bemutatni. — 2. Jézus kérdéséből kiderül, hogy azok a galileaiak, akik erről az eseményről hírt vittek neki, úgy vélekedtek: Isten csak azért engedhetett meg ilyesmit, mert a legyilkolt zelóták bűnösök voltak; jámbor, istenfélő zelótákkal — mint amilyeneknek a hírvivők tartották magukat — ilyesmi nem történhetett volna meg.

Válaszában *Jézus a) leleplezi* a hírhozók helytelen felfogását, akik torz istenképet hordoznak magukban; *b) rámutat* Pilátus vérengzésének valódi okára, ami nem más, mint a zelóták forradalmi tevékenysége (tehát Pilátus nem „Isten ostora”); *c) figyelmezteti* honfitársait, hogy mindnyájan ugyanúgy fognak elpusztulni, ha meg nem változtatják gondolkodásmódjukat, forradalmi lelkületüket, és meg nem térnek, hanem továbbra is a megszállók erőszakos kiűzésének lehetőségeit keresik.

Más alkalommal azt is elmondta Jézus, hogy honfitársainak milyen irányban kellene megváltoztatniok vallási és politikai nézeteiket, nevezetesen *az ellenségszeretet irányában;* példaként azt említette, hogy „ha (a megszálló–elnyomó–pogány római katona) arra kényszerít, hogy 1000 lépésre (vidd a holmiját), (ne azt keresd, hogy egy óvatlan pillanatban hogyan szúrhatod le, hanem) vidd (a holmiját) 2000 lépésnyire” (Mt 5,41). — Ez nem csupán vallási útmutatás Jézus részéről, hanem konkrét politikai program is...

Az általános tanulság: Nincs szükség szent háborúra Isten Országának megvalósulásához, tehát ahhoz, hogy békés, nyugodt, emberi életet élhessünk, nem kell előbb elűzni a rómaiakat (vagy az oroszokat, a cigányokat, a románokat, a zsidókat...); ellenkezőleg: Isten Országa, tehát a kiegyensúlyozott, harmonikus emberi együttélés épp az ellenségeinknek történő megbocsátással kezdődik!

Akinek van szeme a látásra, az tudja, hogy *a történelem Jézust igazolta.*

Március 26. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Lk 15,1–3.11–32 — A tékozló fiú bátyja

A világirodalom egyik legszebb, legmélyebb, legtanulságosabb története ez. A legtöbben azt hiszik, a „tékozló fiú" a főszereplője. Akik jobban odafigyelnek, látják: az Istent jelképező apa egyenrangú szereplő. Sőt... S csak kevesen veszik észre, hogy még egy harmadik egyenrangú szereplő is van: az idősebb fiú.

Milyennek ábrázolja Jézus ezt az idősebb fiút?

1. Olyan valakinek, aki *rendes, becsületes, Istennek szolgáló, Isten törvényeit megtartó embernek tartja magát:* „Nézd, annyi esztendeje szolgálok neked, és soha nem szegtem meg parancsaidat." Nem ismerős? „Annyi esztendeje nem öltem, nem loptam, házasságot nem törtem, becsületesen dolgozom, templomba járok, a családomért élek..."

2. Olyan valakinek, aki *tele van indulatokkal.* Amikor megtudta, miért a zene, vigasság, „megharagudott, és nem akart bemenni".

Miféle indulatok forrnak benne? a) *Az irigység.* Irigyelte az öccsét, hogy apjuk levágatta neki a hizlalt borjút... De talán már korábban is irigyelte, pl. azért, hogy annak volt bátorsága kikérni az örökség neki járó részét, hogy lerázta az atyai ház törvényeit, hogy „kiélhette magát"... b) *A sértettség, becsapottság érzése.* „Annyi esztendeje..., *de* te még egy kecskegidát sem adtál..." Nem ismerős? „Annyi esztendeje nem öltem, nem loptam..., és mit kaptam cserébe Istentől? Legfeljebb hátrányokat, bajokat, szenvedéseket..." c) *A neheztelés Istenre.* „Nekem egy kecskegidát sem adtál... És nem akart bemenni." Nem furcsa? Látszólag apjának minden parancsát teljesíti, valójában látni sem akarja az apját. „Nem akart bemenni." d) *A kétkulacsosság feszültsége.* „Annyi esztendeje szolgálok *neked,* de... hogy mulathattam volna *a barátaimmal."* Látszólag az apjánál dobog a szíve, valójában a barátainál, a mulatozásnál.

3. Olyan valakinek, aki *önző, öntelt, részvétlen, örömtelen, a munka megszállottja.*

Nem kétséges: Az idősebb fiú a tisztességes, kötelességüket teljesítő, Isten parancsait megtartó, vallásos embereket jelképezi — akik, úgy tűnik, kívül rekednek a zenés–nótás, fényes lakomával jelképezett Isten Országán. Isten, az Atya azonban őket is kérleli: hagyjanak fel eddigi lelkületükkel és viselkedésükkel! Az ajtó nyitva, az atyai kar kitárva...

Hans Küng

A III. évezred egyháza felé

Nem, nem tudjuk, milyen lesz a Krisztus utáni III. évezred egyháza. De minden zsémbesség, minden szkepszis, minden diffúz cinizmus ellenére sem hagyjuk, hogy elvegyék tőlünk annak reményét, hogy az egyház, amely már elkezdett alulról növekedni, végül mégiscsak érvényre jut egészen a felső szintekig, mint a Zsinat idején, és virágzik majd: egy emberbaráti arculatú egyház. Milyen alapon? "Más alapot senki sem vethet", mondja Pál (1 Kor 3,11), "mint amelyik megvettetett, s az Jézus Krisztus!" Milyen mérték szerint? "Én vagyok", mondja Jézus János szerint (Jn 14,6), "az Út, az Igazság és az Élet!" A Názáreti Jézus üzenetének és sorsának, halálának és az örök életre feltámasztásának mércéjéből két dolog következik számunkra: A gyakran oly embertelen-bürokratikus egyház meghalhat, és az emberbaráti-jézusi egyház újból és újból feltámadhat a szívünkben.

Meghalhat az embertelen-bürokratikus arculatú egyház. Meghalhat az az egyház,

amelyben a dogmatikus mozdulatlanság, a moralizáló cenzúra, a jogi óvintézkedések és szankcionálások *rossz szelleme* uralkodik;

amelyben az a *félelem* dominál, hogy elmúlik mindaz, amit évszázadok óta dédelgetünk, s ezt az elmúlást a Gonosznak tulajdonítják;

amelyben az ordinariátusok bürokratáinak, az egyházi bíróságok paragrafusrabjainak, az egyházi bizottságok önfejű moralistáinak, az egyházilag uralt médiumok udvari hírközlőinek *korlátolt mentalitása* teng túl.

— Akkor végleg eltűnnének a Vatikán milliárdos nagyságrendű, homályos maffiakapcsolatokkal és titokzatos halálesetekkel terhelt pénzügyi botrányai, és helyet adnának egy áttetsző pénzügyi politikának. És egy ún. "Opus Dei" — a spanyol ellenreformáció szelleméből táplálkozó, fasisztoid vonásokkal rendelkező, tőkeerős titkos szövetség — nem terpeszkedhetnék többé fesztelenül, egészen fölülről támogatva, miután már elég régen elítélték és kiközösítették az olyan titkos társaságokat, mint amilyenek a szabadkőművesek is.

De megfordítva: újból és újból *feltámadhat* szívünkben a jézusi-emberbaráti egyház. Mert az ő, Jézus szellemében, a szolidáris emberiesség szellemében képesek vagyunk arra, hogy

lemondjunk magunk között a diszkriminálásról és az inkvizícióról: egy Leonardo Boffnak Brazíliában, Edward Schillebeeckxnek Hollandiában, Jacques Pohier-nak Franciaországban, Charles Curren-nek az Egyesült Államokban, Bulányi Györgynek Magyarországon és számtalan más, névtelen teológusnak Ázsiában és Afrikában többé nem lenne mitől félnie! Abban a korban, amikor maga a Kreml is kezdi rehabilitálni a maga disszidenseit, csak megkérdezhetjük őszintén, mit szándékozik tenni a Vatikán a magáéival. Továbbra is az inkvizíció szellemében akar eljárni, amely közülünk sokakat rezignációba, sőt a fizikai-lelki kimerülés és hivatásbeli megsemmisülés peremére vitt?

az egyházak és vallások bűnös történelmének kölcsönös felrovása helyett *gyakoroljuk a megbocsátást és merjünk újrakezdeni:* az interkommúnió többé nem lenne felbőszítő kifejezés, és a más vallások képviselőivel Assisiben megrendezett, örvendetes vallási megnyilvánulás nem lenne csupán egynapos kirándulás!

társadalompolitikailag is újra elköteleződjünk:

— a békemozgalomban, s nemcsak a leszerelés mellett, hanem mélyebben, a fegyverkezési őrület ellenében a békességesség szelleme mellett minden síkon (a magánéletben is);

— az ökológiai mozgalomban, s nemcsak a környezetvédelem mellett, hanem mélyebben, a kizsákmányolás őrülete ellenében a teremtés kímélésének és megőrzésének szelleme mellett minden síkon (a magánéletben is);

— az alternatív mozgalomban, s nemcsak a humánus termelési és fogyasztási mód mellett, hanem mélyebben, a pocsékolás őrülete ellenében az újjászületés, egy új alapmagatartás, egy új értékskála szelleme mellett (a magánéletben is);

— a szociális mozgalomban, s nemcsak a több szociális kötelezettség mellett, hanem mélyebben, a konkurencia őrülete ellenében a világméretű, ökonómiai partnerség és osztozás más szelleme mellett.

Ezen alapul tehát a mi "docta spes"-ünk, a mi *"kipróbált reményünk":* Ahol az Ő szelleme uralkodik, ott az egyháznak már most is van jövője. Ezért tudjuk megőrizni a reményt.

Fordította: —n —s

Forrás: Hans Küng: Die Hoffnung bewahren. Schriften zur Reform der Kirche, Zürich 1991, 196–198. old.

A természet egyensúlya

A természet évmilliókon át bonyolult egyensúlyban volt, s ennek a sokkarú mérlegnek egyes karjaira — szennyezéseivel — rácsimpaszkodott az ember. Az egyensúly felborulásának folyamata minden területen és minden szennyezésre nézve nagyjából három szakaszra tagolható:

Első fázis: a természetes öntisztuló képesség.

Második fázis: túlterhelődés után a természet öntisztuló képességének (a tisztító szervezeteknek) a lepusztulása, megszűnése.

Harmadik fázis: a szennyeződés halmozódása az elviselhetetlenségig.

Tudjuk, hogy az egyes szennyezések között (káros) keresztkölcsönhatások is lehetségesek, ti. egy szennyezésfajtától elpusztulhatnak olyan élőlények, amelyek egy másik szennyezéssel még sokáig megbirkóztak volna. Az is előfordul, hogy egy hirtelen, csapásszerű szennyezés tartósan felszámolja az öntisztulóképességet olyan területen, ahol ez egyébként nem volt várható. E kivételek ellenére, mégis használhatónak tűnik a fenti szakaszolás, és tapasztalaink is sajnos azt bizonyítják, hogy a természet pusztulása a környezetünkben az egyes területeken más-más ütemben, de elvileg azonos módon történik. Ezt a jelenséget, és ennek következményeit tárgyalja ez a dolgozat.

Gyerekkoromban édesapám hívta fel a figyelmemet a Duna öntisztuló képességére: ha pl. a vízbe dobunk egy almacsutkát, az hamar baktériumok és halak táplálékává válik, megszűnik nyomtalanul, a Dunával válik egyenlővé. De arra is ő hívta fel a figyelmemet, hogy minden élő víz túlterhelhető — például — szervesanyagokkal, s az ellégtelenedés után a vízből kipusztulnak az állati, majd a növényi szervezetek, s a víz még azt az öntisztulóképességét is elveszíti, amit ezek az élőlények kölcsönöztek neki. A folyó holt vízzé, szennycsatornák hígítóedényévé válik, s ekkor már az almacsutka is feldolgozhatatlan szennyezésként úszik az alatta lévő mérgező keverék habjain. (Ez a folyamat le is zajlott, az Elbán, a Rajnán, a Temzén; a Dunán most zajlik; később látni fogjuk, hogy a folyamat csak nagy erőfeszítéssel fordítható meg: nehéz egy folyót ismét élővé varázsolni.)

Hasonló, például, az erdők tisztító képessége: A fák és az aljnövényzet asszimilálnak, szennyeződéseket, port kötnek meg, stabil klímát alakítanak ki, magukba tudnak építeni még a kénes gázokból is valamennyit. De ha a savasesőket már nem tudják tovább elviselni, pusztulásba fordulnak, és maguk is szennykibocsátóvá válnak. Ugyanígy megismerhető a tavak, a talaj terhelhetősége, s hasonlóan az óceánoké, sztyeppéké, meghatározható egy adott zöldfelületmennyiséggel rendelkező város levegőjének terhelhetősége ugyanúgy, mint az egész légköré.

Most vizsgáljuk meg az elszennyeződés három fázisának folyamatát:

1) Az első fázis, az egyensúly, az öntisztulás fázisa évmilliókon át fennállt, de még az ember is évezredeken át használta úgy a természetet, hogy abból sem a természet, sem az ember nem sokat érzett. Ellenpéldaként szokták említeni, hogy az ókori ember már ki tudta meríteni az erdők megújulási képességét, több tölgyet és cédrust termelve ki hadihajók számára, mint amennyi makkból és sarjból újranőhetett. Így változtak balkáni és libanoni rengeteg erdőségek — máig — lepusztult hegyoldalakká. Minden más területen azonban a huszadik századig „kellett várni” a természet lehetőségeinek kimeríthetőségére.

2) A második fázis általában rövid, évekig, évtizedekig tarthat csak. Ennek okai: a természet pusztulása maga is terheli a természetet; közben az ember nemhogy csökkentené a szennyezését, hanem éppen ezekben az időkben általában megtöbbszörözi azt; a folyamatot gyorsítják a bevezetőben említett káros együtthatások is: egy élő rendszer egy elemének sérülésével nagyon gyakran felborul az egyensúly, és lebomlik az egész együttélő közösség. Ha pedig a természet feldolgozóképessége megszűnik, akkor nagyon hamar elérkezik a harmadik fázis, amikor az ember négyszemközt marad szemetével, s a további elviselhetőség már csak a hígító edényzet (a Föld élettelen terei) térfogatától függ.

3) Erre a harmadik fázisra jellemző, hogy a szennykibocsátás mértéke, ha lehet, lendületből még újabb nagyságrenddel nő; egyetlen pozitívum, hogy a viszonyok egyszerűsödnek: a bonyolult természeti folyamatok már kimaradnak a számításokból, a súlyos szennyezés mértéke könnyen mérhető és fizikai, kémiai modellekkel nyomon követhető. Mindazonáltal én az első fázist mégis egyszerűbbnek és kívánatosabbnak gondolnám: Ennek elve ugyanis az, hogy ha a természet határait felismerjük, és nem közelítjük meg, boldogan élhetünk itt a Földön.

Nem célom, hogy vitát indítsak a természet tűrőképességének határairól, csak példaként szeretnék megemlíteni néhány olyan szennyezési területet, ahol könnyen és egyértelműen eldönthető, melyik fázisban tartunk:

Első fázis: a légköri oxigén egyensúlya, az erdők porterhelése.

Második fázis: a Duna biológiai és szerves szennyezése, tavak eutrofizálódása, talaj savasodása.

Harmadik fázis: a talajvíz nitrátosodása, az őserdők letarolása, a városi növényzet küzdelme a por, só, kiszáradás, nitrózus gázok ellen, a szilárd hulladékok halmozódása, a levegő szénmonoxid, ózon, kéndioxid tartalma különösen városokban, ipartelepek környékén, veszélyes hulladékok, sugárzó szemetek felhalmozódása stb.

Mivel a második fázis tragikusan rövid, ezért részletesebben az első és harmadik fázissal szeretnék foglalkozni, megállapítva, hogy a két helyzetben gyökeresen eltérő élet-stratégiára van szükségünk. Nyilvánvaló, hogy ami az első fázisban megfelelő szabályozás, az a harmadik fázisban teljességgel alkalmatlan lehet.

Az első fázisban kézenfekvőnek tűnik a limitszabályozás. Ti. ha ismert a természet öntisztulási tűrőképessége, akkor ennél alacsonyabb szinten kijelölhetünk egy terhelési határt, amit semmilyen körülmények között nem szabad túllépnünk. Valami hasonlót láthatunk is megvalósulni, csak nagy furcsaságokkal: Egyes országok rendelkeznek bizonyos anyagok összkibocsátásáról, Amerikában még „kibocsátási jegyet” is bevezettek például széndioxidra, kéndioxidra, amit aztán a nagy erőművek adnak-vesznek. Az alapgondolat itt nyilván a limitszabályozás. Csakhogy a furcsaságokat is meg kell említeni, amelyek alapvetően megkérdőjelezik e stratégia értelmét:

- sok esetben nem a kibocsátási határt szabályozzák, hanem a megengedett növekedési ütemet (mintha a természet tűrőképessége még nőne is);
- a legtöbb esetben a történelmileg kialakult, jelenlegi szinten, vagy valamilyen más kellemesnek tűnő szinten szabályozzák a szennyezés mértékét (teljesen függetlenül attól, hogy ehhez mit szól a természet);
- és a legfőbb hiba, hogy sok esetben harmadik fázisú helyzetben alkalmazzák az említett limitszabályozást, aminek aztán végképp nincs semmi értelme (sebtapasz a haslövésre).

Hasonlóan viselkedünk mi magunk is, amikor — egyébként dicséretes módon — takarékoskodunk, fogadkozunk, hogy nem fogjuk növelni víz-, villanyfogyasztásunkat, és ezzel legalábbis a növekedés ütemét valóban korlátozzuk; kevesebbet autózunk, kevesebbet vásárolunk, de nem határozzuk meg, hogy milyen ütemben és milyen szintre csökkentjük fogyasztásunkat, és legfőképpen, hogy miért. Egy harmadik fázisú szennyezés esetén a limitszabályozás ugyanis elégtelen eszköz. Még a fogyasztáscsökkentés is csak a megoldás egyik fele a második,

illetve harmadik fázis esetén. Éppen ezért írtam le ezt a gondolatmenetet, hogy legalább ne kenődjünk el, ha tényleges erőfeszítéseinknek sem most, sem hosszabb idő múltán nem látjuk a gyümölcsét. Nem is láthatjuk. Ezt a logikai hibák világosan mutatják. Senki nem akar értelmetlenül áldozatot hozni, tehát tisztába kell jönnünk a valós helyzettel, hogy egyértelműen meghatározhassuk harmadik fázisú élet-stratégiánkat.

Mi a teendő a harmadik fázisban? Két dolog: a csökkentés és a helyreállítás. Tetszőleges sorrendben, de lehetőleg egyszerre. Szerintem nyilvánvaló, hogy ha valamit túlléptünk és tönkretettünk, akkor vissza kell lépnünk és helyre kell állítanunk, különösen ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a helyreállítás a záloga annak, hogy újból felálljanak azok a határok, amelyeket ha nem lépünk túl, akkor hosszan és boldogan élhetünk, mint a mesében. Tehát mindkettőre szükség van. Vigasztaljon az a tudat, hogy ha a csökkentés és a helyreállítás is sikerült, akkor a gyermekeinknek már valóban csak a határaikra kell majd figyelniük. A szép, új ökologikus világban már sokkal könnyebb lesz élni, mint azt elérni.

Tehát csökkentés: nem bizonyos ütemben és bizonyos arányban való csökkentgetésekről van itt szó, hanem az első fázis határainak meghatározásáról, és az annak megfelelő szintű új életmód sürgős kialakításáról. A megfelelő szint bárhol lehet a határokon belül, amit ha ötmillárddal megszorzunk, akkor még a természetnek „meg se kottyan”. Nem nyafoghatunk tehát: „Nekem olyan jó állásom van. Oly édes ábrándokat ábrándoztam kamasz koromban! Hadd pancsikoljak még egy kicsit a fogyasztói világ fürdőkádjában, de holnap, ígérem, már környezetbarát dezodort fogok vásárolni!” Nem. Itt fenntartható életmódról van szó. Ezer szerencsénk, hogy ez ma Magyarországon, vidéken és a világ számos táján „könnyen” kialakítható. Meg is élhető, és unokáinknak is csak ezt kell majd megélniük, meg a dédunokáinknak, meg az ükunokáinknak, STB. (A hangsúly ebben a mondatban a satöbbin van.)

És helyreállítás: vagyis több kárt tenni jóvá, mint amennyit okoztunk. Egészen pontosan: az emberek többségének több kárt tenni jóvá, mint amennyit a sötét múlt és a renitens kisebbség okoztak, okoznak és okozni fognak. Ez már nagyobb falat. Nemcsak magunkat kell megrendszabályozni, hanem egy tehetetlen többséget kell megnyerni... Nem csupán a méltányos fenntartható életmódra, hanem egy kifejezetten méltánytalan jóvátételre... A természet és gyermekeink érdekében... Annak jóvátételére, amit vérszerinti szüleink rontottak el, meg azok az újgazdag ficsúrok, akiknek gazdasági ügyeskedéseit a TV-ben bámuljátok.

Mint minden, a helyreállítás és a jóvátétel sem példa nélkül való. A háborúk utáni hadisarc sokszor még nagyobb és méltánytalanabb volt, de megadták a jóvátételre kötelezettek. A Temze folyót az állam tisztította meg és állította helyre, ilyen értelemben az adófizető többség akaratát hajtván végre. Egy város lakóinak jelentős része órák alatt felszedi azt a szemetet a közterekről, amit egy kisebbség hagyott el, amit a természet nem emésztett meg egy év alatt, csak a szél kavargatott ide-oda.

Összefoglalva: ökológiai pozitívumot kell felmutatnunk legalábbis addig, amíg a fenntarthatóság állapotát újra el nem érjük. Az ökológiai adósságot pedig ugyanúgy kamatostul kell megfizetnünk, mint az államadósságokat.

Befejezésül hadd mondjak egy példabeszédet az ökológiai pozitívumról. Egy rádiótelefonos ficsúr az ezredik masszázs-szalonjának megnyitására készülődve körbepöfögi az országot. Amit tesz, társadalmilag értéktelen, mégis jól él. Ökológiailag is negatív, de talán nem is tud róla.

Ugyanebben az országban egy pék hajnalban kel, és megsüti mindannyiunk kenyerét. Rengeteget fárad, és meg is kapja a megélhetéséhez szükséges fizetséget. Munkája társadalmi egyensúlyban van: meggazdagodni sose fog, hiszen nem ő az egyetlen pék az országban, de mindenki hálás a munkájáért. Azonban a kibocsátott füstöt még senki nem fizette meg, a kemence hamuját senki nem tudja visszaalakítani, és a pék sem tudja, hogy egész életében, negyven éve, mindennap csak ökológiai negatívumot termelt (meg társadalmi értékeket, amiért megkapta a fizetségét).

Egy napon a pék beállt az önkéntes tűzoltók közé, és részt vett egy villámsújtotta hegyoldal oltásában is. Fákat ültetett minden évben a felesége nevenapján, mert az ősszel volt, máskor pedig megakadályozta egy fa kivágását, pedig ezért a szomszédja hónapokig nem köszönt neki. A polgármester barátjaként sokat tehetett a helyi csatornázás meggyorsításáért, bár a szennyvízüzem még mind a mai napig nem épült meg. Egyszer még azt is megtette, hogy a város ifjúsága előtt beszédet mondott, és fontosabb harcnak nevezte a természet védelmét, mint a hazafias buzgóságot.

Másnap meghalt a pék, mert elütötte egy autó. Egy rádiótelefonos ficsúr volt, de nem a masszázs-szalonos, hanem egy másik. Mit gondoltok, amikor összegyűltek a temetésén a gyermekei és az emberek, mit köszöntek meg ennek a péknek?

— A szeretetet és a kenyeret.

Valóban, a kenyeret, amelyért megkapta a fizetségét, és maga is élelmet vásárolt, és a szeretetet, amit a jó gyermekei részben viszonoztak, részben meg továbbadtak a saját gyermekeiknek. De este eljöttek a madarak is, és csendes dalolással megköszönték a fészküket, az életüket és a fákat is, amiről mindenki más elfeledkezett a temetésen.

A pék pedig megbékélve, de szomorúan hallgatta őket, mert már tudta, hogy az élete még így is ökológiai negatívumban volt. Akinek füle van, hallja meg!

Dőry István

Az élelmiszertermelés és a népesedés összefüggései a környezetvédelem gondjaival

Az átlagember naponta másfél kilogramm szilárd táplálékot és másfél liter folyadékot fogyaszt. Táplálékának jelentős részét főzve, sütve, melegítve fogyasztja, amihez ugyanúgy tüzelőanyagra van szüksége, mint a komfort érzetét biztosító kb. 20 fokos hőmérséklet eléréséhez. Ez utóbbihoz szükséges ruházatát és hajlékát is jelentős részben a mező- és erdőgazdaságban termelt alapanyagok biztosítják. 5,5 milliárd ember fenti minimális szükségleteinek biztosítása óriási terheket ró környezetünkre. A környezetszennyezés és az éhezés, a nyomor ugyanarra az okra vezethető vissza, a túlnépesedésre. A gazdag országok túlnépesedése okozza az előbbit, a szegényeké az utóbbit. Meglepő módon a fejenként és évente elfogyasztott élelmiszer mennyisége alig különbözik a leggazdagabb és a közepesen fejlett, illetve szegény országok esetében (egyaránt öt mázsa körül van). Sajnos a legszegényebb országokról nincsen ilyen adatom. Róluk azt tudom, hogy 1500–1800 kalória körül van a napi fogyasztásuk, a 2600 kalóriás világátlaggal és a leggazdagabb országok 3200–3400 kalóriás átlagával szemben. A leggazdagabb országokban 120–130 kg gyümölcsöt, 100–100 kilogrammnál több zöldséget és húst fogyasztanak, és 40 kiló közelében van a cukorfogyasztás is. Folyadékfogyasztásuk döntő többsége sem víz, hanem tej és tejtermék (2–300 liter/fő), üdítőital (1–200 liter), sör vagy bor (100 liter körül). Fogyasztásukban viszonylag alacsony a gabonafélék, a burgonya és a zsír aránya. Ezekben az országokban a legmagasabb az átlag életkor (76–78 év), legjobbak az egészségügyi állapotok, legmagasabb az emberek fizikai és szellemi teljesítőképessége. Táplálkozási szokásaikban gondot okoz a túltápláltság, elhízás, egyes anyagok nem kívánatos mértékű felvétele (nátrium, telített vagy telítetlen zsírsavak, alkohol, állati fehérje), és a pazarlás. A közepesen fejlett és szegény országokban a napi kalóriafelvétel a világátlag és a gazdagok között mozog, gyakran megközelíti a leggazdagabbakat, pl. Magyarországon 3200 kalória/nap/fő, és a mennyisége sem kevesebb az öt mázsánál, de lényegesen rosszabb az összetétele. 30–60 kg gyümölcs, 50–80 kg zöldség, 20–30 kg cukor 40–70 kg hús, viszont 100–140 kg gabonaféle, 100 kg feletti burgonyafogyasztás, sok zsírfogyasztás jellemzi őket. Táplálkozási szokásaik és lehetőségeik következménye a túltápláltság, az elhízottság, a táplálkozási eredetű betegségek, a rosszabb általános egészségügyi helyzet és hiányos kondíció, a rövidebb

élettartam, a gyengébb fizikai és szellemi teljesítmény. A fogyasztás ezekben az országokban is pazarló, ellentétben azonban a gazdag országok csoportjával, itt a pazarlás ellenére sincs biztosítva az emberek harmonikus tápanyag, vitamin és mikroelem ellátása. A szegényebb országokban már a társadalmi igazságtalanság is szerephez jut a táplálkozási anomáliák kialakulásában. A legszegényebb országokban már az átlagos 1500 kalória is alultápláltságot, éhezést jelez, amit katasztrofális mértékben súlyosbítanak az igazságtalan elosztási viszonyok. Ezeket az országokat rendszeres éhínségek sújtják, ezekben a legalacsonyabb az átlag életkor, legrosszabbak az egészségügyi körülmények, a nyomorúság és ínség között vergődők szellemi és fizikai teljesítménye alig értékelhető. A gazdag országok lakói közé sorolható mintegy egymilliárd ember. Ez a csoport nemcsak önellátó, de ez az országcsoport állítja elő a világ élelmiszertartalékait, az élelmiszersegélyek forrásait úgy, hogy lakosságának mindössze 1–5 százaléka foglalkozik élelmiszertermeléssel. A középső csoportba az önellátó országok mintegy 3 milliárd lakosa tartozik, akiknek 20–80 százaléka foglalkozik élelmiszer termeléssel. A legszegényebb országok éhező, nyomorgó lakossága 90–95 százalékban élelmiszertermeléssel foglalkozik, mégsem képes az önellátásra még a legelemibb szinten sem. Ebbe a csoportba már több mint másfél milliárd ember tartozik, és számuk nyomasztóan növekszik.

Sokan vagyunk, világviszonylatban több mint negyvenhatan négyzetkilométerenként (120 millió km^2-en 5,5 milliárdnyian). Magyarországon 115-en, Hollandiában, Belgiumban 3–400-an. Magyarországon egy futballpályányi terület jut mindegyikünkre, amelyből az egyik térfél be van építve városokkal, utakkal, ipartelepekkel, és ennek a térfélnek a tizenhatosát borítják az erdőink. A másik térfélen folyik az élelmiszertermelés. Halászó-vadászó ősünk országrésznyi területeken kóborolt, hogy beszerezze a nyomorúságos létét fedező minimális élelmiszermennyiséget. Vajon hány napig bírta volna egy fél futballpályán? Hány napig bírta volna Hollandiában, ahol csak egy negyed futballpálya jut egy lakosra, amelynek az egyharmadán lehet csak élelmiszert termelni? A nem öltözködő, nem autózó, nem fűtő, vegetáriánus életmódot folytató szarvasok 0,3-an, az őzek ketten, a vaddisznók 0,4-en, a nyulak hatan, a fácánok húszan vannak km^2-ként. Amikor már úgy éreztük, hogy a varjak tűrhetetlen módon elszaporodtak, és elkezdték irtani őket, akkor hárman voltak. Az összes emlős állat és madár együttes száma sem közelíti meg az emberi populáció átlagos sűrűségét. Háziállataink állománysűrűsége viszont megdöbbentő képet mutat a táj természetes eltartóképességét tükröző vadpopulációkkal összevetve. 20 szarvasmarha, 80 sertés, 35 birka, 400 baromfi négyzetkilométerenként.Egy terület természetes eltartóképességét az adott területre jutó napenergia, az odahulló csapadék mennyisége és a talajban lévő felvehető ásványi tápanyagok mennyisége határozza meg. Az ott élő természetes növénytársulások optimálisan hasznosítják ezeket a forrásokat, és a legnagyobb biológiai produktumot, szervesanyagot állítják elő belőle. Ez a szervesanyagtömeg azonban egyáltalán nem felel meg optimálisan az ott élő állatvilág táplálékigényeinek. Gondoljunk például az aljnövényzet nélküli sűrű bükkösökre, fenyvesekre, de gondolhatunk a mocsarakra és a füves pusztákra is. Az állatok fajösszetételét és sűrűségét a táplálékhiány korlátozza azon a szinten, ami a természetes populációkra jellemző, azaz nagyon alacsony szinten. A természetes ellenségeit leküzdő ember a táplálékhiányon úgy lett úrrá, hogy kipusztított maga körül minden élőlényt, amit nem ehet meg. Ezt hívjuk mezőgazdaságnak.

A halászó, vadászó ősember tízezer éveken át szerény, ártalmatlan szereplője volt a természet nagy színpadának, létszáma alig gyarapodott, kártétele elenyésző volt (Florida három Magyarországnyi területén a múlt század végéig mindössze 30 000 szeminol indián élt nagy nyomorban, kőkorszaki színvonalon vadászva, halászva, ma ugyanott 12 millió ember él). Kb. tízezer évvel ezelőtt azonban döntő fordulat állt be, amikor őseink felhagyva a vándorló vadállatcsordák követésével és vadászatával, letelepedtek, háziasították az állatokat és elkezdtek földet művelni. Ettől a perctől kezdődött az a változás, amelynek során néhány százezerről 5 milliárdra nőtt az emberiség lélekszáma, szoros összefüggésben az élelmiszertermelés fejlődésével, és sajnos ez utóbbi során a környezet mind kíméletlenebb kizsarolásával.

A civilizáció története az emberi élet számára legkellemesebb helyeken kezdődött (Kína, Mezopotámia, Egyiptom, Palesztina stb.), majd miután túlnépesedett és tönkrement az a hely, egyre újabb, már kevésbé kellemes helyek meghódításával és lepusztításával folytatódott (Görögország, Balkán, Róma, Európa stb.). Mezopotámia az ésszerűtlen öntözés következtében elszikesedett, Palesztina elsivatagosodott, a mediterránumban az erdők kiirtása, a legeltetés és az erózió az alapkőzetekig lepusztította a tájat. A környezet pusztulása létalapjától fosztotta meg az ókori birodalmakat, amelyek sorra meg is buktak, elnéptelenedtek és megkezdődött a hidegebb, ridegebb északi tájak meghódítása. Amerika és Ausztrália felfedezése után már nincs több felfedezhető terület, tehát háborúkkal kell elhódítani a gyengébbektől az életet jelentő földet. A területszerző háborúk napjainkig tartanak, és ez az egyik alapvető motiválója a népesedéspolitikának. Kellenek a fiatal harcosok, a harcosokat szülő fiatal nők, az eltartásukhoz pedig újabb földek, több élelmiszer, és akkor újra többen lehetünk, teljesítve a bibliai parancsot szaporodunk, népesedünk és uralmunk alá hajtjuk a földet. Azután egyszer kipusztul alólunk a Föld, és úgy járunk, mint a lemmingek vagy a sáskák. Kinek jó ez? Kinek a rendelése ez? Miért jó az, hogy többen vagyunk, és meddig mehet ez még tovább? 8, 12, 15, 20 milliárdig? Miért nem volt és lenne jó a jövőben is egy milliárdnyian lenni, és ezen belül 200 millióan Európában és három milliónyian Magyarországon? Hárommilliónyi magyar között született meg Széchenyi, Kossuth, Petőfi, Erkel és a nemzet sírjáról fantáziáló Vörösmarty Mihály is. Tényleg elsüllyedne a nemzet, a keresztény világ vagy az emberiség, ha a jövő eszményévé az egyetlen gyermekét kiemelkedő gondossággal nevelő és taníttató család modelljét állítanók? Vagy netalán ezt csak másoktól várjuk el, miközben mi vígan szaporodunk, hogy felebarátainkat uralmunk alá hajthassuk? Ezekre a kérdésekre választ kell adni, mielőtt túlzó követeléseket fogalmaznánk meg a mezőgazdaság környezetkárosító hatásai kapcsán.

A mezőgazdaság által okozott környezeti ártalmak közül szinte mindig a műtrágyákról, a növényvédőszerekről és a gyomirtókról esik szó. Pedig a mezőgazdaság tízezer éves, a környezetet pusztító, de egyben az ember felemelkedését szolgáló történetében ez az utolsó ötven év, amióta vegyszereket használunk, csak egy epizód, és ma sem ez okozza a legfőbb gondot.A mezőgazdaság által okozott környezeti károk legfőbb eszközei évezredek óta változatlanul a balta, a fűrész, a tűz, az eke, a lapát, a talicska és a legeltetés. A túlnépesedés következtében egyre újabb erdőket vágunk ki évezredek óta, egyre újabb mocsarakat csapolunk le, egyre újabb folyókat szabályozunk, felégetjük a természetes növénytakaró maradványait, kiszántjuk a földből a gyökereiket, és miután mara-

déktalanul elpusztítottunk mindent, akkor bevetjük. A terményt elfogyasztjuk jószágainkkal együtt, és csak egy töredéke jut vissza trágya formájában a földbe. Az elfogyasztott élelmiszerek nagy része hő- és mozgási energiává alakul, más része szeméttè és szennyvízzé válik, és örökre elvész a termőföld számára. A földművelés és a túlzott mértékű legeltetés a növénytakaró nélkül maradó földek eróziójához és elsivatagosodáshoz vezet. Egyes térségekben a krónikus tüzelőanyaghiány is hozzájárul ehhez a folyamathoz. Az esőerdők irtása, az északi erdők túlzott ütemű kitermelése, az elsivatagosodás, a globális felmelegedés, amelyben a mezőgazdaságnak is van szerepe, de főleg a túlnépesedés klimatikus változásokhoz vezet beláthatatlan következményekkel.

A vegyszerek csak ott okozhatnak károkat, ahol használják őket. A Föld nagy részén gyakorlatilag egyáltalán nem használnak vegyszereket, mert nincs rá pénzük. A legjelentősebb, extenzív mezőgazdaságot folytató országokban olyan alacsony az egy hektárra eső vegyszerfelhasználás, hogy az még esetleges szakszerűtlen alkalmazás mellett sem okozna számottevő környezeti kárt. Ezekben az országokban az egy hektárra eső vegyszerfelhasználás 25 kg alatt van (Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Szovjetunió utódállamai). A mezőgazdasági kemikáliák szakszerűtlen és ésszerűtlen felhasználása elsősorban Nyugat-Európában és Japánban, másodsorban Közép-Európában okozhat környezeti károkat, ahol az egy hektárra eső felhasználásuk meghaladja a 200 kilogrammot, helyenként a 400-at is. A műtrágyák használata kevésbé kockázatos, mint a növényvédőszereké és a gyomirtóké. Ahol már ezer éve folyik mezőgazdasági termelés vagy még régebben, ott olyan mértékben elfogytak egyes kulcsfontosságú elemek a talajból, amit csak műtrágyával lehet pótolni (P, K, Mg stb.). A vetésváltással és az ugaroltatással csak egy sokkal alacsonyabb termésszintnek megfelelő tápanyagállapotot lehet elérni nitrogénből. Szakszerű tápanyag-utánpótlás és talajművelés mellett a tápanyagokat felveszik a növények, és az nem kerülhet sem a talajvízbe, sem az élővizekbe. A talaj elsavanyodása megakadályozható. Mindez természetesen nem mond ellent, sőt a szakszerűség egyenesen feltételezi azt, hogy minden lehetséges szervesanyagot, amit a föld megtermett, visszajuttassunk a földbe eredeti vagy komposztált formában. De ne áltassuk magunkat azzal, hogy az anyag- és energiamegmaradás elve épp a mi kertünkben bukik meg, ahonnan állandóan elhordhatunk, illetve elhasználhatunk anyagokat anélkül, hogy pótolnók.

A növényvédőszerek használata nem nélkülözhetetlen. Egyes kultúrákban egyáltalán nem használnak, pl. kukorica, másokban csak ritkán, ha valamilyen epidémia lép fel, pl. gabonafélék, tömegtakarmányok, legelők, kaszálók, márpedig ezek foglalják el a mezőgazdasági terület nagyobbik felét. A legtöbb növényvédőszert a kertészeti kultúrákban, a szőlőben, gyümölcsösökben és a zöldségtermesztésben használják. Az árutermő ültetvényekben általában biztosított a szakszerű alkalmazásuk, és ez csökkenti a kockázatot. A házikertekben, hobbykertekben, üdülőhelyeken és általában a lakott területeken jó lenne, ha minimálisra csökkenne a használatuk, mert ott sem a szakszerűség, sem a biztonság nem garantálható. Szerencsére nálunk a közterületeken minimális mértékben, az erdőgazdaságokban pedig egyáltalán nem használnak növényvédő szereket. A gyomirtók használata mérsékelhető, kiskertekben teljesen mellőzhető.

Környezetvédő körökben gyakran elhangzik az, hogy egyes régi fajták műtrágyázás és növényvédelem nélkül is jól teremtek, és hogy ezeket feleslegesen váltották fel a sok műtrágyát igénylő új fajtákkal. Össze kell hasonlítani a korabeli „jó terméseket” a maiakkal, és máris világossá válik hogy közben három-négyszeresére nőttek a termésátlagok. A világviszonylatban is kiváló Bánkuti búza termésátlaga a harmincas-negyvenes években nem érte el a legjobb években sem a 15 mázsát, a nyolcvanas években az új fajták és a megváltozott agrotechnika következtében az országos átlag 50 mázsa felett volt. Az elmúlt években visszaesett a mezőgazdasági kemikáliák forgalma egész Közép- és Kelet-Európában. Egyes országokban felére-harmadára csökkent a felhasználás. Nálunk is. A termésátlagok rohamosan hanyatlanak, az élelmiszerhiány és az import egyre növekszik. Másik közkeletű vélekedés, ami a fentiekkel is összecseng, hogy talán nem esnének vissza a termésátlagok a múlt századi szintre akkor sem, ha nem használnánk vegyszereket és gépeket, mert azóta a tudomány sokat fejlődött, és a nemesítés is látványos eredményeket ért el. Sajnos ez sem igaz, a tudásunk éppen a vegyszerekben és a gépekben manifesztálódott, és a nemesítés eredményei is a gépesített, vegyszeres technológia kínálta lehetőségek realizálására irányultak. Tehát az a feltételezés, hogy az új fajták a régi körülmények között is megállnák a helyüket, nem igaz, sőt ebben az esetben jöhetnek a régi fajták és velük együtt a fogyasztói társadalom ellentéte, a nélkülöző, éhező társadalom. Véleményem szerint valahol a kettő között van a szerényen fogyasztó, szegényesen élő, de a környezetét a jelenleginél kevésbé kizsákmányoló, kevésbé szennyező társadalom. De vajon elég-e ez a jelenlegi 5,5, a 2030-ra várható 8–9 milliárd és a későbbiekre előrejelzett 12 milliárd embert számláló bolygónk jövője szempontjából. A következő 3–500 évben biztos, hogy nem leszünk kevesebben, mint jelenleg. Nem átmeneti jelenségről van szó, amit csak át kell vészelni, és azután minden rendben lesz.

Visszatérő probléma évezredek óta a túlzott mértékű állattartás, legeltetés. A leggazdagabb országok környezetvédői rokonszenveznek a vegetáriánus életmóddal, és propagálják is, vagy legalább a kevesebb állati fehérje fogyasztására alapozott reformétrendet. Gyakran emlegetik, hogy 1 kalória állati termék előállításához az állat 6 kalóriányi takarmányt fogyaszt el. Ez igaz, de legyünk óvatosak a levonható következtetésekkel. Valóban pazarló eljárás ez, ha emberi fogyasztásra is alkalmas gabonafélékkel takarmányozzuk az állatokat (Európa baromfi- és sertéstartására ez elég jellemző), vagy olyan helyen legelnek, ahol emberi fogyasztásra is alkalmas élelmiszernövényeket lehetne termeszteni (természetesen a legelők, kaszálók, rétek feltörése után, ami szintén nem természetbarát technológia). De segítene-e ez a Szahel-övezet éhezőin, akiknek szinte kizárólagos élelmüket az emberi fogyasztásra alkalmatlan kórókat rágcsáló állataik szolgáltatják, vagy Dél-Ázsia népeinek, akiknek egyetlen állati fehérjeforrását, a tejet szintén a másképp nem fogyasztható fűfélékből állítják elő sovány tehénkéik. A világ hústermelésének jelentős hányadát az ausztráliai, amerikai, orosz, kínai, mongol sztyeppéken, préríken, pampákon legelő marhák és birkák szolgáltatják egy viszonylag kevésbé természetromboló gazdálkodás keretében. Mindaddig, amíg ez nem válik olyan mértékűvé, ami meghaladja az adott legelők eltartóképességét, mint a Szahel-övezetben, addig nem kellene kifogásolnunk. Ha a leggazdagabb országok lakói az egészséges mértékig csökkentik a húsfogyasztásukat, helyesen teszik, de azt, hogy csökkentsék-e az állattartást, csak azután döntsék el, ha választ adtak arra a kérdésre, hogy adtál-e enni az éhezőknek?

Biogazdálkodás, organikus gazdálkodás, autarchikus kommunák, alternatív közösségek: kedvenc gyermekkori olvasmányaim legszebb lapjai elevenednek meg ezekben romantikus vállalkozásokban. Verne-figurákat és Robinson Crusoet idéző hősök túrják a földet, gyűjtögetik a gyógyító füveket, s legeltetik állataikat szerte Európában és Észak-Amerikában. Szavaikból úgy tűnhet, hogy kemény fizikai munkával és nagyon szerény életvitel mellett a közösségük önfenntartó. Szeressük ezeket a felebarátainkat is, érdeklődjünk életük és tapasztalataik iránt, mert biztos, hogy tanulhatunk is tőlük egyet s mást, de ne áltassuk magunkat és főleg ne hirdessük ezt mint társadalmi alternatívát, mert ezek a közösségek a gazdag társadalmak élősködői, akik jómódú szüleik, támogatóik adományaiból, a társadalom nagyvonalú szociális ellátmányaiból (munkanélküli segély, betegbiztosítás, szociális segélyek, tartásdíjak) élnek elsősorban. Igénybe veszik a modern társadalom szolgáltatásait, utak, közművek, hírközlés stb., de nem járulnak hozzá a fenntartásukhoz. Nem véletlen, hogy ezek a mozgalmak csak a leggazdagabb országokban léteznek, vagy a még gazdagabbak neo- vagy antineokolonializmusaként jelennek meg egyes fejlődő országokban. Üdvözöljünk tehát minden olyan törekvést, amellyel igyekeznek saját élelmiszer ellátásukat részben vagy teljesen megoldani vegyszerek, gépek és külső energia felhasználása nélkül, szűkebb és tágabb környezetük rombolása nélkül. Ne becsüljük le azt se, ha munkájuk eredménye csak részleges önellátáshoz elegendő, de ne is értékeljük túl ezeket a törekvéseket, mert azzal nevetségessé tennők magunkat és a környezetvédő mozgalmakat. Ne képzeljük, hogy 5–10, esetleg 12 milliárd felebarátunk élelmiszerellátása a következő félévezredben ilyen módon megoldható. Tehát lehet-e vegyszerek nélkül gazdálkodni? Természetesen lehet, de csak azon a színvonalon, ahogy a vegyszerek megjelenése előtt. Lehet-e élni a környezetet károsító mezőgazdaság nélkül? Természetesen lehet, ha nem leszünk többen mint akkor (10 fő/km^2), és be is érjük annyival.

Geiszler János

TARTALOM

Tanulmány
Franz J. Hinkelammert – Norbert Arntz:
Minden ember számára biztosítani a túlélést 2–6
Norbert Copray: Búcsú az igazság monopóliumától 9–11
Reflexió
Miért: sem együtt, sem egymás nélkül? 7–8
Harmadik világ
A leprások között 12–14
Boldog Damian de Veuster, az AIDS-korszak szentje 15
Életproblémák
Mihálovics Zoltán: Ágytól — (Úr)asztaltól? 16
Gyerekeknek Moha-mese
Citromfácska 17–18
Családi oldal
Otthonszülés — Születésház 19–20
Erőszakmentesség
Giuseppe naplója 21–23
Elmélkedések
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27
Egyházunk életéből
Hans Küng: A III. évezred egyháza felé 27
Környezetvédelem
Dőry István: A természet egyensúlya 28–29
Geiszler János: Az élelmiszertermelés és a népesedés összefüggései a környezetvédelem gondjaival 29–31

Felhívás!

Kérjük azokat az olvasóinkat, akiknek az elmúlt év végén lejárt az előfizetésük, hogy újítsák meg azt.

A tavi beszéd nyolc boldogsága

Márk evangéliumának negyedik fejezetében Jézus a tó partján és a tavon is tanítja a köréjegyült, örömhírt szomjazó népet, tanítványokat. Itt mondja el a magvetőről, a nagy fává terebélyesedő mustármagról, a lámpásról és a magától növekvő vetésről szóló példabeszédeit. Ahogy a hegyen megszületett tanításából kikristályosodott a hegyi beszéd nyolc boldogsága, ugyanúgy megfogalmazhatta volna Jézus a tavi beszédek nyolc boldogságát. Valahogy így:

Boldogok, akik Jézust követik,
mert emberhalászokká teszi őket.
Boldogok, akik életüket rábízzák bárkájukra,
mert elérik a túlsó partot.
Boldogok, akik most szorongnak és félnek,
mert majd biztonságot és örömet lelnek az Úrban.
Boldogok, akik nem csüggednek el a viharban,
mert Istenük velük van bárkájukban.
Boldogok, akiknek erős a hitük,
mert nem süllyednek el a hullámokban.
Boldogok, akik újra meg újra kivetik hálójukat,
mert az életet teljességgel kifogják.
Boldogok, akik vízből és Szentlélekből újjászülettek,
mert övék lesz az Isten Országa.
Boldogok, akik Istenben bíznak,
mert az Úr nem hagyja el őket a bajban.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.
Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VI/1. (29) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk.**
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP BT nyomdaüzemében, Budapesten.
Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education, and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András — Address:
H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 360 Ft
10 példánytól (példányonként) . 312 Ft
szociális előfizetés . . . . . 252 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 360 Ft
egyéb külföldre . . . . . 1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI. évf. 2. szám
1995. április
50,— Ft

Húsvéti perlekedés

Szükségszerű volt-e Jézus halála?

Felhívás abortusz-ügyben

Tízéves iszákosmentő szolgálat

Emberi jogok az egyházban

Egy új európai teológia felé

A reklám — ópium a népnek

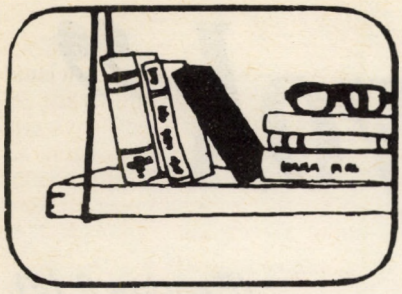

Bulányi György

Húsvéti perlekedés

I. De harmadnapra feltámad

Az történt, hogy „nagy próféta támadt Izraelben”. A nemzeti és vallási reménynek, Jahve királyságának megvalósulásáról beszélt. A próféta azt állította, hogy az *Ország térben és időben itt van közel,* s hogy megvalósulásához nem kell semmi más, csak a „tesuvah” (meg- és hazatérés Istenhez), avagy görög nyelven a „metanoia” (gondolataink odaformálása Isten gondolataihoz) — Izrael fiai és leányai részéről. Szava nem annyira, de személye hitelre talált Izraelben, hiszen etette szegényeiket, gyógyította betegeiket. Leginkább néhány tizenévesben talált hitelre, akik apjukat-anyjukat elhagyva csatlakoztak Hozzá, s Vele együtt vándorolták végig — mint tanítványai — Izraelt, az Ország közeli megvalósulásában reménykedve.

Aztán derült égből villámcsapásként — a nagyszerű galileai esztendő után, a szíriai közjátékot követően, hazafelé útjukban — Fülöp-Cezáreában a tanítványok kénytelenek egy furcsa bejelentést tudomásul venni Mesterük ajkáról. Azt, hogy Jeruzsálembe kell mennie... a főpapoktól meg kell öletnie... *de harmadnapon feltámad.* E bejelentés a tanítványok számára egyenlő volt reményeik megcsúfolásával, s mi több: a Mesterhez csatlakozásuk indítéka vált ezáltal semmivé. Az Országot, s nem ezt ígérte nekik.

A Tizenkettő nevében megszólaló Péter azonban közvetlenül nem erről a csődről beszél. Szava nem magára-magukra gondol, hanem a Mesterért van gondban. Két dolgot is mond neki. Az egyik: „Könyörülj meg magadon, Uram!”. Az imént vallotta Őt Péter „élő Isten Fiának”, tehát Úrnak, Istennek, akin fordulnak történések és események. *Hogyan is határozhatna Isten önmaga ellen?* Önpusztítás, önmagának szenvedést okozás, mazochizmus lenne így tennie. Az Isten szakmája a könyörület. Könyörüljön tehát magán is. A másik, amit Péter mond: „Semmiképpen se történjék ez veled”! Kibontása ez a könyörületnek: ha könyörül önmagán, akkor semmi sem lesz abból, amit bejelentett; s akkor marad érvényben, amiért elhagyták a hálót és követték Őt.

Jézus válasza nem arra koncentrál, amit Péter mond. Arra sem, amit Péter magáról–magukról megfeledkező és Jézus iránti szeretetétől hajtva ajánl, s arra sem, amit Péter nem mond ki, de szükségképpen gondol: reményükre, csatlakozási indítékukra. A „Távozz tőlem, Sátán!” válaszban Jézus önmagára koncentrál. Nem arra, hogy mennyit ér, amit Péter mond, hanem arra, hogy amit Péter mond, az Jézus számára megkísértés. Kísértés arra, hogy vonja vissza bejelentését, s utasítsa el magától a Golgotát. Sátáni kísértés, mert fülöp-cezáreai kijelentésének visszavonása sátáni lenne, az Isten gondolatával szembeszegülő. „Megbotránkoztatol, hiszen nem Isten koncepciójában gondolkodol...” mondja Jézus Péternek.

Számomra pedig Jézus válasza a megbotránkoztató. Mert könyörgök, mi az Isten koncepciója? Az, hogy a főpapok megcsúfolják, kiirtsák az életből Isten küldötteit, Országa szószólóit, s ezek sorában még tulajdon Fiát is?

Hogyan lesz akkor így Isten Országa? Miképpen valósulhat meg akkor a Szeretet Birodalma? Miképpen, ha az a történelem szabálya, hogy a főpap kiütéssel győz a próféta fölött? Jó ez az Istennek? Mazochista az Isten? Annak örül, ha veszt? Minket nem így s nem erre teremtett. Nyerni és győzni akarunk. Ő nem? Ha pedig nem, akkor hogyan ígérheti nekünk a jónak a megvalósulását: az Isten Országát? Jézusnak is éreznie kell ezt! Tudnia kell, hogy a fülöp-cezáreai bejelentést a tanítványok csak az Általa meghirdetett program visszavonásaként és csődként értelmezhetik. Jézusnak meg kell mentenie a maga és Isten becsületét, ezért szavainak végére oda is rakja a mindent helyreigazítani hivatott „de” szót: de harmadnapra feltámad.

II. És akkor mi van?

S most mondok egy pogány szót: ÉS AKKOR MI VAN? Mi ez a kérdésemben megbújó lekicsinylés? Honnan veszem a bátorságot? Elmondom hét egymásra következő pontban.

1. *Mind a mai napig nem rehabilitálták.* Nehogy ellenségesnek hasson ez a megállapítás, pontosabban is kifejtem megállapításom tartalmát. Ma is van zsidó nemzet, ma is van zsidó vallás. Mind a kettőnek van valami mai képviselete is. A zsidó nemzet és a zsidó vallás kétezer évvel ezelőtti hivatalos, törvényes reprezentánsa halálra ítélte a zsidó nemzetnek lehet, hogy nem legnagyobb, de a történelemre minden bizonnyal legnagyobb hatást gyakorló fiát. A zsidók még mindig nem rehabilitálták történelmük e rendkívülien nagy alakját, akit a zsidó nemzet és vallás kétezer esztendővel ezelőtti legfőbb papja és parlamentje kitessékelt az életből.

2. A feltámadás után, húsvétvasárnap délelőttjén Jézus nem sétált végig Jeruzsálem utcáin, nem látogatta meg Kaifást, nem hirdetett népgyűlést — mondjuk a pogányok udvarában, ahonnan kiűzte az árusokat. Nem azonosította magát semmiféle hivatalos szervnél. Csak meg-megjelent („jelenés”, vö. kísértet) tanítványai zárt körén belül, akik — legalább is kezdetben — maguk is úgy gondolták: hallucinálnak, kísértetet látnak. A feltámadás szinte azonnal „hittárgy” lett. *Mondhatnám: hittárgygyá süllyedt,* mert a feltámadott Jézussal találkozó tanítványoknak lehet vagy kell elhinnünk, és mindannyiunknak az idők végezetéig, hogy Jézus feltámadt a halottak közül. Tárgy, tartalom lett, amelynek nincs történelmi igazolása, amelyet el lehet hinnie annak, aki ilyesmit hajlandó elhinni.

3. *A történelem menetén ez a feltámadás nem változtatott semmit.* Aki Isten Országát hirdet, aki felcsap Isten prófétájának, ugyanolyan feltételek mellett teheti ezt, mint a feltámadás előtt. Elmondhatja, hogy közel van az Ország, s hamarosan elmondhatja utána azt is, hogy Jeruzsálembe kell mennie, s a főpapoktól, teológusoktól, gazdagoktól... azaz a hatalomtól meg kell öletnie. Persze hozzáteheti, hogy feltámad. Feltámad az örök életre, s feltámad a prófétákra visszaemlékező történelmi tudatban, s jó esetben a gyilkosok fiai–unokái díszítik majd az apák által megölt próféta sírját, az ő sírjukat is.

4. Annál inkább változtatott a Jézusra hivatkozók tudatán: *sajátos Jézus-értelmezést erdeményezett*; abban találta meg a keresztény utókor a Jézus-jelenség, a Krisztus-esemény értel-

mét, hogy Jézus feltámadt. Teológusok mondják: az evangéliumok valójában jelentések a feltámadásról, s ezek a jelentések természetesen beszámolnak haláláról is, és arról az előéletről, amely alapul szolgál a Jézusra kimondott halálos ítéletnek. A Jézus-mozgalom ettől kezdve egyre többek számára: jóhír Jézus feltámadásáról. Jóhír önmagában véve is, mert egy igaz embernek győzelmét jelenti a bűn erői fölött. Jóhír továbbá azért, mert ha Jézus feltámadt, akkor feltámadnak a Hozzá tartozók is, tehát feltámadunk mi is. Ennek következtében földi létünk csak zarándoklás az örök haza felé. Földi létünk csak siralomvölgy, melyet ki kell és ki is lehet bírnunk a ránk váró mennyország erejében. Megtudtuk tehát végre, hogy van örök élet, amit korábban is tudtunk. Bejuthatunk Krisztus nyomában oda, ahová bejutni korábban is reméltünk... Hová szakadtunk a galileai tavasztól, amely tudtul adta a nagyon jó hírt a térben és időben kibontakozó Szeretet Országáról? A reménytől az ópiumig?

5. *Innen már csak egyetlen lépés az Isten Országának és az evilági országnak egymásba mosódása.* A Hegyi beszéd még nem ismeri. Az még Isten Országát akar csinálni a Földön, és azt kiáltja: Jaj a gazdagoknak! A Róma 13 már úgy tudja, hogy a gazdagok leggazdagabbjai, az uralkodók Isten megbízásából forgatják a kardot. Ennek hatására hamarosan lecserélődik a Hegyi beszéd Jézus-alakja egy engedelmes és alázatos Jézus-eszményre, amelyben az életszentség tetejét jelenti a mindenkori törvényes elöljáró előtti meghunyászkodás... mondjuk szebben: meghajlás. Nem puszta engedelmesség, hanem az értelem és szív teljes azonosulása a „mindenkori törvényes tekintéllyel”. Immár nem az a szent, akit a királyok–főpapok kivégeznek, mert makacsul lelke Istenére figyel, hanem az, akinek sikerül kiérdemelnie törvényes elöljárójának a bizalmát.

6. A következő lépés: az ember kettéhasadása vallási és profán szférára. E feltámadás-koncepció történelmi kibontakozása azt eredményezi, hogy a fentiek szellemében kiformálódó vallásos ember használhatatlanná válik annak az Istennek a történelmileg kibontakozó terveiben, akit Izrael megismert, és akit Jézus az evangéliumban pontosított. A vallási vonalra állított ember beszorul a sekrestyébe, a profán tevékenység pedig hovatovább minden isteni megalapozás nélkülinek gondolódik. Husz János még a gazdagok ellen lázadva kap máglyát a főpapoktól, nála még együtt van a kettő. De Luther már kegyelemtani kérdésben „lázad”, s *reformáció-ellenreformáció háta mögött megy tovább az Isten szándékolta történelem.* A még hívő és elégetett Giordano Bruno nyomán már racionalista, Egyháztól függetlenülő, s hovatovább Istent is megtagadó, s csak Észistennőt elismerő ateisták hordják az ember gondját — mintha Isten és értelem szembeállítható lenne egymással. Kényszerülnek szembeállítani, ha egyszer az Igazság védelmére az egyház Hivatalt és máglyát rendszeresít. A szabadság, egyenlőség, testvériség — igenis jézusi — ideáljait ateista szellemek fogalmazzák újra egy közel száz százalékban Jézus nevét emlegető, de valójában közel száz százalékban a Hegyi beszéd Jézusát már tökéletesen megtagadott „keresztény Európában”. S ugyancsak ateista erők fogalmazzák a francia forradalom eszményeit utópiákból politikai programokká: a különféle szocializmusokat is, s köztük a történelmileg korszakos hatásúvá váló marxizmust is. Eközben a „vallásosak”, a Jézusra hivatkozók egyfelől e célkitűzéseket transzcendáló lelki dolgaikról beszélnek, másfelől pedig védés dacszövetségben élnek a liberalizmusnak ellenálló, politikailag is és istenországilag is legreakciósabb, azaz legelmaradottabb társadalmi erőkkel, a maguk kiváltságait védelmezőkkel. A francia forradalom eszmevilágát csak kétszázados késéssel teszi magáévá a II. Vatikáni Zsinat, az embertelenné alakuló „létező” szcializmus mellé pedig a terror egyszerűen odakényszeríti az egyházi hierarchiát, hogy aztán azzal, amit a terror hatására csak színleg akceptált, a következő nemzedékben valaminő módon azonosuljon is.

7. Végső summaként: Az egyház nagy-nagy botrányaként, a rajta kívülkerülők, az őt elhagyók, „a világ fiai” lettek hordozóivá annak az isteni szándéknak, amely emberibb világra törekszik. Ezzel szemben „az Ország fiai”, azaz a Jézusra hivatkozók történelmileg nem voltak színen, vagy csak a történelem tőzsdéjén nem jegyezhető módon: legfeljebb egyké magánvállalkozó, s az is a főpapoktól elhagyottan vagy meg is tagadottan. Volt tehát Egyház, amely a mozgalmakkal szemben a reakció oldalára állt, és *nem volt Egyház, amely belekiabálta volna a francia forradalomba és a marxizmusba:* jót akartok, de amíg ezt a jót a fegyverek erejében is akarjátok, semmire sem mentek; semmire sem mehettek, mert a világ, a teremtés nem tud szeretet nélkül előremenni.

III. Csak csőd, vagy feladat is?

Uram, Jézus, e hét pont végére érve döbbenten kérdem: mi mindent varrtam nyakadba? Mi mindent fűztem reá szavadra, hogy harmadik napon feltámadsz. Gondolkodom. S a vége az, hogy abból, amit elmondtam, nem vonok, mert nem vonhatok semmit is vissza. A tényeket pedig senki sem tagadhatja. Isten sem, Te sem. Egyetlen alternatíva az, ami rendelkezésedre áll. Egy vagy-vagy. Vagy ragaszkodol ahhoz, hogy fülöp-cezáreai bejelentésed nem vont vissza és nem másított semmit a Hegyi beszédben megfogalmazott programodon, de ebben az esetben nem vállalhatod azokat a következményeket, amelyeket a harmadnapon feltámadásodból történelmileg kibontottunk. Ez az egyik lehetőség. A másik: hogy *magadénak vallod ezt a kétezer esztendős történetet, de ebben az esetben nem vállalod tovább a Hegyi beszédet, s akceptálod azt az Egyházat, amely feltámadáson ujjongó néppé alakult.* Az összes következményekkel együtt. Azzal is, hogy „mi most már a feltámadott Jézus dicsőségében” - ahogyan ez Európa egy rangos szögletéből hallik — járjuk utunkat. Azzal is, hogy magadévá teszed e rád hivatkozók egész önbecsapását.

De magam csak úgy tudom gondolni, hogy a válaszod ennyi: *Nem módosítottam Fülöp-Cezáreában.* S amit ott mondtam, elmondtam a Hegyi beszédben is: Boldogok vagytok, ha énmiattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok... így üldözték az előttetek élt prófétákat is. Hogyan is vehettem volna ki magamat ezek sorából, ha egyszer miattam üldözik őket? *Mert a Golgota lehet az Isten Országának csődje, de sohasem lehet annak a feladata.*

Ez esetben viszont az emberiség tablója így alakul:

1. csoport: világ fiai, akik mit sem akarnak tudni Istenről, csak hasuknak élnek, s ebbeli törekvéseiket felszerelik ágyukkal és géppisztolyokkal — *materialista materialisták.*

2. csoport: világ fiai, akik ugyancsak Isten nélkül, de felelősséget éreznek az emberiség egészéért, és e megváltási jószándékukat ők is felszerelik ágyúkkal és géppuskákkal — *idealista materialisták.*

3. csoport: Istenre (Jézusra) hivatkozó emberek, akik a törvényes világi és egyházi uralkodók iránt alázatosan és engedelmesen igyekeznek előmozdítani földi és örök boldogulásukat... szent kötelességként lövöldözve halomba embertársaikat, amikor a haza erre felhívja őket... előbb természetesen szentáldozáshoz járulva a siker érdekében — *önámító idealisták.*

4. csoport: az Istenért és az ember ügyéért üldözöttek, a próféták, akik senkit sem hajlandók megölni, mert a javak szétosztását és a pusztító vasak ekévé es szőlőmetsző késekké alakítását gondolják Isten üzenetének — *Isten bolondjai.*

IV. Csak a kérdezők elégethetők...

Ez a negyedik csoport viszont nem fog kardot rántani; akkor sem, ha valakik azt állítanák, hogy nem támadtál fel. Áriusz azt képviselte, hogy nem testesültél meg, hogy akármilyen kiváló voltál is, csak ember voltál, mint akármelyikünk. *Elégettük őt és követőit.* Kérdését persze nem tudtuk elégetni... az ma is kérdés. Azokat sem akarja e negyedik csoport elpusztítani, akik azt képviselik, hogy csak úgy támadtál fel, ahogyan — hisszük, hogy — mindannyian feltámadunk a halálból és folytatjuk, ha erdemessé tettük magunkat rá, életünket Isten örök országában. Nem gyújtunk máglyákat, mert hiába pusztítanók el a kételkedőket, a kérdéseiket el nem pusztíthatnók. Azok maradnanak kérdéseknek.

Megtestesülés és feltámadás — nem kikövetkeztethetők Isten vagy az ember vagy a valóság mivoltából. Ellenőrizhetetlenek. Tárgyai a fides specialis-nak, azaz egyedek, csoportok őket jellemző sajátos hitének. Nem üdvösségfeltételek. Csak a fides universalis, ami bele van írva Istentől és Istenből kapott természetünkbe, az, hogy mindenkit szeretnünk kell! — csak ez az üdvösségfeltétel. A feltámadás nem tárgya a fides universalis-nak. Megtestesülés és húsvétvasárnap hajnali feltámadás csak esemény, csak történés, amely vagy tény, s akkor nem kell hinni benne, hanem egyszerűen csak tudomásul vesszük, vagy nem az, ill. tényszerűsége bizonytalan, és ezért csupán egy vallási közösség nagyon régi hagyománya — azaz fides specialis.

A feltámadás olyan fides specialis, amely nincs ellentmondásban a fides universalis-szal és ezért a negyedik csoportba tartozással sem. Nincs vele ellentétben. Akkor sincs, ha a harmadik csoport a feltámadásra hivatkozva tartozik a harmadik csoportba, s „engedelmeskedik” a prófétai-jézusi küldetés nélkül és annak ellenére. Éppen ezért akkor sem foglalok állást a megtestesülés és a feltámadás tartalmai ellen, ha tisztán látom, hogy a harmadik csoport e fides specialis tartalma, a feltámadás-hit címén és ürügyén hogyan teszi semmivé a jézusi üzenet és küldetés tartalmát. Nem foglalok állást ellene, *mert beletartozom egy hagyományba, amely ezeket a tartalmakat tényként–igazságként–valóságként éli meg és őrzi.* Így teszek, bár ha valaki érvel a feltámadás-hit ellen, problematikus, hogy mennyire vagyok képes érveit megcáfolni; és az is problematikus, hogy mennyire tudom megvédeni–alátámasztani akceptáló magatartásomat.

V. Mit ünnepelhetek?

Ezek után igazán tisztázandó már a kérdés, hogy mit jelent nekem húsvét, Jézus feltámadásának ünnepe. *Ünnep-e számomra, s ha igen, akkor miért ünnep?*

Ünnep először azért, mert hirdeti, hogy aki vállalja a küldetést és az üzenettovábbítást, az él. Akár úgy, hogy 40 napon át újra itt a Földön; akár úgy, hogy Isten örök Szeretetországában; akár úgy, hogy az emberiség emlékezetében, amely előbb-utóbb kirostál magából minden győztes hadvezért, és csak azokat őrzi, akik isteni énekeket énekeltek. Istenieket, mert csak ezek a kardokról nem éneklő énekek az egész emberiség énekei... a tied és mindenkié, mert csak ezek szólnak az emberiség egészének javáról. A hadvezérek csak valakiké. Csak a mindenkit átölelni akarók — mindenkié.

Ünnep ez másodszor azért, mert a prófétai sorba beállóknak nagy szükségük van erre az ünnepre ahhoz, hogy erőt tudjanak összekaparni maguknak a halálig hűséghez. Hogy tudják, igenis a *történelmi szemétdombra dobottak, igenis egyedül ők azok, akik élnek.* És tovább élnek akkor is, amikor azok a diadalívek, amelyeket az őket szemétdombra dobók maguknak állítottak, már rég elporladtak.

Ünnep harmadszor azért, mert a valóság, a hétköznap, a történelmi mindennap rendre a próféta megcsúfolódásának a napja, s csak a késői emlékezés szolgáltat igazságot a prófétának. Az egykori és első húsvétvasárnap hajnal is csak félelmet és ámulatot, csodálkozást és hitetlenkedést eredményezett a beavatottak kicsiny csapata számára is. A médiák, az akkori idő médiái semmit sem röppentettek világhírré, s a tett színhelyén húsvétvasárnapon ugyanúgy, mint nagypénteken, azzal hajthatta fejét álomra a közpolgár, hogy okosabb úgy viselkedni, ahogyan azt a hatalmasok kívánják. Szürrealista ünnep ez a húsvét. Nem a valóság, hanem annak égi mása. Fölibe emelkedik a valóságnak, de nem szakad el attól. A próféta addig próféta, amíg képes azt gondolni magáról, hogy nem szakad el a valóságtól, hogy köze van húsvétnak az élethez. Amíg van húsvét, addig van próféta. Amikor feladom a húsvétot, a győzelem reményét, megszűnik a prófétaság. Amikor pedig próféta nélkül akarnánk húsvétolni — Ország-program és érte vállalt Golgota nélkül — akkor Isten elfedi arcát, mert Vörösmartynk szép szavával, „bánatában ősz lett és öreg”.

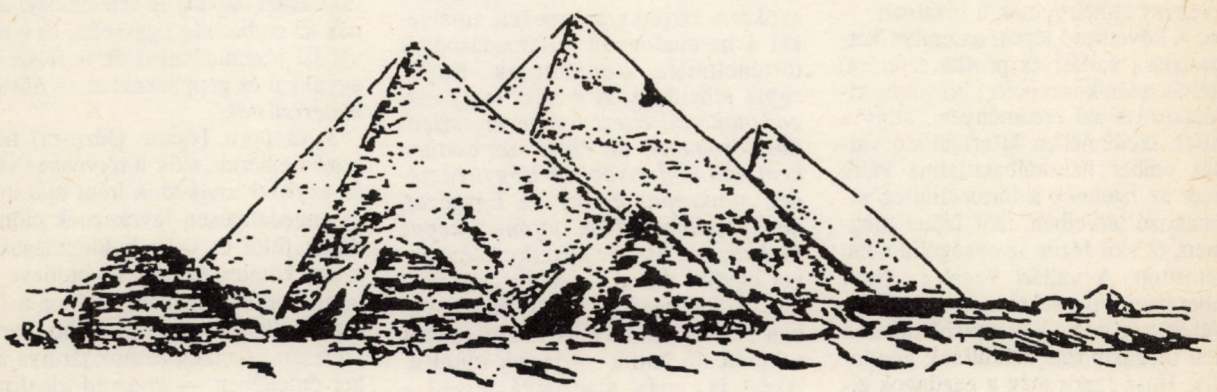

Barcza Barna

Miért bántják ezt a jó embert?

Nagypénteken csak kicsúcsosodik és robbanásig feszül az az alaphelyzet, amely Jézus nyilvános működése során egyre izgatóbb kérdéssé válik bennünk: Miért bántják ezt a jó embert? Ha valaki, hát Ő igazán csak jót tett. Miért nem értékelik a sok jót? Miért magyarázzák még a jót is rosszra? Például ördögűzéseit azzal, hogy ördöggel cimborál?

Ha valaki Jézus-életrajzot írna, alig kezdené Jézus nyilvános működését sorra venni, máris le kellene írnia ezt a mondatot: Egyre nagyobb a népszerűsége az egyszerű emberek előtt, és egyre nagyobb gyanakvás irányul feléje a nép vezetői részéről.

Itt most nem csupán Jézus iránti rokonszenvünket szeretnénk kinyilvánítani, hanem két másik szempont is vezet minket. Az egyik: az a sejtés, hogy *itt valami objektív, tárgyi törvényszerűségről van szó* a világ eme rendjében. Jézus esete nem kivétel, hanem inkább tipikus eset. A másik: ugyanennek a felismerésnek felénk eső oldala egy újabb felismerés: *ha jó emberek akarunk lenni,* ha számunkra is Jézus tanítása és élete a követendő példa, *akkor ránk is ugyanaz a sors vár,* mint Jézusra.

Most minden nagyobb rendszerezés nélkül próbáljuk egyszerűen összegyűjteni azokat az okokat, amik miatt bántották ezt a jó embert. Az okok összegyűjtése kedvéért kénytelen vagyok gondolatban azonosulni a nép vezetőivel, a vallás elöljáróival: a főpapokkal és hittudósokkal, hogy az ő nézőpontjukból vehessük észre ennek a jó embernek, a názáreti Jézusnak ilyen meg olyan veszélyességét, amelyek miatt végül is kiiktatták őt a zsidó társadalomból.

1) Nem tőlük kért megbízást a tanításhoz

Annyira öntudatos, annyira magabiztos arra vonatkozóan, hogy ő az igazság birtokában van, és ennek elmondása az ő sajátos küldetése, annyira megingathatatlan eme hitében, hogy eszébe sem jut az akkori hierarchiához fordulni engedélyért. Így is fogalmazhatunk: *hierarchiamentesen oldotta meg küldetését.* Mivel hallatlanul jól kiépített közvetlen vonala volt az Istennel, ezért nem kellett neki fölösleges kerülőket, fölösleges közvetítőket vagy inkább eltérítőket közbeiktatnia. Óvéit is arra biztatta, hogy zárják be kamrájuk ajtaját, s a megteremtett csendben máris működik ez a forró drót, ez a közvetlen vonal. Isten nem nehezíteni akarja a rátalálást hierarchikus lépcsőfokok közbeiktatásával, hanem könnyíteni.

A hierarchia viszont hasonló meggyőződéssel és magabiztossággal hirdeti ki saját nélkülözhetetlenségét az Istennel kapcsolatbalépés területén. A vallás hivatallá tette az Istennel kapcsolatbalépés lebonyolítását. Saját hivatalrendszerét Istentől eredeztette, és át nem gondolva az eredetet, a hagyomány alapján magát tartotta illetékesnek minden vallási ügyben intézkedni.

Van-e közvetlen vonalam az Istennel? Fel vagyok már töltve annyira, hogy nem hallgathatok? Tanításomat olyan testvérekkel egyeztetem, akiknek szintén van közvetlen vonala az Istennel? Figyelek az Egyház tanítására? Az Egyház tanítását Jézusével mindig egyeztetem?

2) Istenhez igazodott, és nem emberi előírásokhoz

Figyeljük csak meg: akinek Isten a legfőbb igazodási iránya, az akarva-akaratlan kénytelen kritikával illetni az emberi előírásokat. Mármint azokat, amelyek nem Istenhez igazodva születtek. Így *egy tőről fakad az Istenhez igazodás és a kritika.*

Jézus hányszor szemére vetette az írástudóknak, hogy hagyományuk kedvéért kijátsszák a szeretetet! Pl. az idős szülők támogatása helyett egyházadót fizettek. Nyilvánvaló, ami nem a szeretetet szolgálja, az nem születhetett Istenhez igazodásból.

A hatalom birtokosai viszont úgy gondolták, hogy csak akkor lehet rend akár állami, akár egyházi területen, ha az egyes ember a felsőbbséghez igazodik. Hiszen ők vannak hivatva annak kinyilvánítására, hogy mivel kell Isten kedvében járni. Szerintük veszedelmes az olyan ember, aki maga dönti el, hogyan kell Isten kedvében járni. Az ilyen fellazítja a közrendet. Relativizálja a vezetők tekintélyét. Nagyon veszélyes!

Hogyan valósítom meg elveim és életem Istenhez igazítását? Mit teszek, ha ütközik az Istenhez és az emberhez igazodás? Merem-e az egyházi előírásokat kritizálni? Istenhez igazodom akkor is, ha az Egyház ezért elmarasztal?

3) Másként és mást tanított, mert igazságfeltáró volt

Obszervanciák helyett a szeretetet. Aki az igazságot feltárja, az az Isten életének valóságát tárja fel. De az ember is erre az életre lett teremtve. Az igazság az Istenben: megvalósultság. Az igazság az emberben: feladat. Ti. *az a feladat, hogy életünket a szeretetre kell felhasználnunk.*

Ez háromszoros bosszúságot okozott a vallás vezetőinek. A legnagyobb bosszúság: mást tanít, mint mi. A következő bosszúság: hogy jön ez ahhoz, hogy helyettünk ő mondja meg, mi az igazság? S a harmadik bosszúság: másként tanít, mint mi. Levegősen, láttatóan, példabeszédekben, hihetően–beláthatóan, lelkesen és lelkesítve, egészen magával ragadóan.

Hívő vagy vallásos ember vagyok? Az igazságot keresem vagy a rendelkezéseket? Esetleg még az obszervanciákat sem tartom meg? Amit tanítok, az a meggyőződésem? Beláthatón adom elő az igazságot? Szembesítem az igazsággal azokat, akik nem az igazságot hirdetik?

4) Mert ember létére Istennek mondotta magát

Ez a zsidóknál óriási botránynak számított. Egymagában is elegendő volt a kivégeztetéshez, sőt a meglincseléshez, a megkövezéshez is. Igaz, Jézus éppen emiatt csínján bánt az ilyen kijelentésekkel. Végül mégsem tudta kikerülni, hogy a főpap előtti kihallgatás során ki ne jelentse eljövetelét az ég felhőin, amikor is ítélni jön. A főpap meg is szaggatta ruháit, ami jelzése volt eme nagy Isten-káromlásnak.

Szent igaz! A zsidók a környező pogány népekkel szemben nagyon hangsúlyozták az Isten szellemvoltát. Az Isten egészen más, mint a világ, tehát egészen más, mint az anyag. Ezért nem volt szabad az Istent sem képen, sem szoborban ábrázolni. Még jelképesen sem. Ezek után azt állítani, hogy az anyagban létező emberek valamelyike Isten lenne — képtelenségnek és nagy szentségtörésnek számított. Aki pedig magáról ilyet állít, azt minden vizsgálat nélkül halállal kell büntetni.

Tudom-e, hogy lelkem mélyén az Isten tart létezésben engem? Meg tudom tapasztalni magamban az Istent? Nem az anyagi, hanem a szellemi oldalammal érzékelem Őt? Jézusban fel tudom-e fedezni Istent? Istensége miatt fontosabb-e tanítása számomra, mint más embereké?

5) Másként mutatta be az Istent, mint a zsidók

Más a próféta és más a könyvekből tanuló tanító. A próféta közvetlenül tapasztalja Istent és eme belső tapasztalatát közli embertársaival. A könyvekből tanuló és a hatalom valamelyik polcán ülő főpapot mindig idegesíti a közvetlen tapasztalatból merítő és éppen ezért nagy közvetlenséggel és érzelmi töltéssel tanító próféta. Az is idegesíti, ahogyan tanít, és az is idegesíti, amit tanít.

A főpap Istene a jogrend védője. Az igazságot szolgáltató: jutalmazó és büntető. A sértéseket, bűnöket megtorló. A bűnösnek csapdát állító. Örök kárhozattal büntető.

A próféták prófétája, Jézus, *a tékozló fiú atyjaként mutatta be az Istent.* Aki eltűri rosszaságunkat, bár szenvedi hűtlenségünket. Aki hazavárja a megtérő bűnöst, s ha tényleg hazatér, akkor nem szidja, nem bünteti, hanem örömlakomát rendez neki.

Félek az Istentől vagy szeretem Őt? Menekülök tőle vagy kapaszkodom feléje? Tapasztaltam már a Vele időzés örömét? Engedek hívásának, szólítgatásainak? Szívesen járok küldetésében?

6) Csodákat tett, amit a főpapok nem tudtak tenni

Talán ezért is támadt egy-két tisztelője a Főtanácsból. Nikodémus hangosan meg is fogalmazta a sokakban bujkáló kérdést: Ha eljön a Messiás, tud-e majd több csodát tenni, mint a Názáreti? Ha pedig nem, akkor éppen Ő a Messiás.

Nikodémust azzal torkolta le a főpap, hogy támadhat-e próféta egy olyan jelentéktelen kis faluból, mint a galileai Názáret? Náluk többet számított a származás, a rang, a pedigré, mint egy ember Istenbe merültsége. Egy hivatalnok nem akar megtűrni semmi rendkívülit. S ha mégis letagadhatatlan a rendkívüliség, akkor igyekszik bagatellizálni vagy bemocskolni. Így fogták rá Jézusra, hogy az ördöggel cimborál. Ahelyett, hogy Nikodémus módjára használták volna Istentől kapott értelmüket, és éppen arra használták volna, hogy az Isten jeleit felismerjék, csak arra használták, hogy kibújjanak a nyilvánvaló következtetés kényszerítő erejéből. Ezáltal követtek el Szentlélek elleni bűnt, ezáltal fojtották el világosan jelentkező lelkiismeretüket. Ezáltal lepleződött le irigységük, féltékenységük. Nem viselték el, hogy a másik jobb, szentebb, igazabb, és nagyobb hatalommal rendelkezik, mint ők.

Van-e akkora hitem, erős-e annyira Istenbe merülésem, hogy tudok segíteni testi-lelki bajokban szenvedő embertársaimon? Nem vagyok irigy, ha másnál több erőt veszek észre? Hallgatok-e világos lelkiismeretemre? Nem manipulálom? Nem követek el Szentlélek elleni bűnt? Egyszerű vagy szegény embert tudok-e példaképnek tekinteni a jóság vonalán? Az erkölcsi nagyságot a társadalmi gúla alján lévőknél is észreveszem?

7) Féltékenység, hatalomféltés Jézus népszerűsége miatt

Nem vitás, hogy Jézus népszerűsége Galileában nagyobb volt, mint Júdeában. A megszálló hatalom elleni lázadás is a központi hatalomtól távolabb volt erősebb. Az emberek szegénysége, elesettsége, betegsége is ott volt nagyobb. Talán még az Isten-keresés romlatlansága is ott jelentősebb... Nem csoda, ha *tömegek mentek Jézus után, és lelkesedtek érte.* A központi hatalom kémszervezete azonban, a farizeusok vallási kémhálózata nagyon józan jelentéseket küldött a jeruzsálemi központba — végső soron a Főtanácsba. Bemérték az akkori politológusok, milyen robbanásszerűen nő Jézus népszerűsége. Az érte lelkesedés futótűzként terjedt. Aránylag könnyen elfogadták Jézus tőlük eltérő tanítását. A nép előtt hitelt érdemlőek voltak szavai. Elbűvölték őket emberszeretetből fakadó csodái. A kenyérszaporítás után pedig *egyenesen királlyá akarták őt tenni.*

Gondolhatjuk, hogyan fogadta a központ pl. erről a királyválasztási szándékról érkezett híreket. Talán ebben sommázhatnám: mi már a kutyának sem kellünk ott, ahol ez a jött-ment föllép.

Aztán ott van a Lázár föltámasztása utáni helyzet. Ez már a főváros közelében történt. Olyan jelentősnek ítélték a veszélyt, hogy nyomban összehívták a Főtanácsot. Ott a főpap hamar letorkolta az ügyetlenül tehetetlenkedőket, és helyettük kimondta a továbblépés mondatát: jobb, ha egy ember hal meg, semhogy a politikai egyensúlyhelyzet felboruljon. Ők is kiesnének a hatalomból, a nép is rosszul járna a megszálló hatalom bosszúja miatt, ha ez a Jézusért lelkesedő tömeg valami politikai meggondolatlanságra szánná el magát. Eszükbe sem jutott, hogy Jézus nem akarja a hatalmat átvenni.

Előttem miért népszerű Jézus? A benne való hit nem hatalmi álmaim táplálója? Jézus és az ő követői tényleg konkurenciát jelentenek a hatalom birtokosai számára? Jézus társadalmat átalakító szándékát hogyan képzelem el? Hatalommal vagy hatalom nélkül? Lehetséges, hogy én még nem utasítottam el magamtól a Sátán harmadik kísértését?

8) A viszonylagos politikai egyensúly féltése egy lázítótól

A rómaiakat a főpapok sem szívelték. Ám úgy gondolták, hogy a gyűlölt ellenségtől csak ők tudják megvédeni népüket. Az ő politikai bölcsességükkel, kisebb-nagyobb fondorlataikkal, melyek mindegyike a viszonylagos politikai egyensúly: a status quo fenntartására irányult. Nagyon sok munkát fektettek ennek az egyensúlynak a fenntartásába. Két irányban is. A megszállók felé, és saját népük felé. Hiszen a rómaiak csak addig tartották tiszteletben egy leigázott ország önkormányzatát, amíg nem lázadtak a megszállók ellen. Így nagyon sok függött attól, hogy ártalmatlanná tudják-e tenni a lázítókat. És éppen ezen a területen találkozott érdekük a megszállók érdekeivel. Itt számíthattak segítő közreműködésükre. Ezért is cipelték Jézust a helytartó elé. Egy lázadás kitörése nemcsak harcokat jelentett, hanem *sok kivívott előny és jog megsemmisülését* is. Ezért kellett likvidálni a Názáretit.

Miért vagyok hajlandó egy embert föláldozni? Nem az életét, hanem esetleg csak a jóhírét, becsületét, vagy csupán megélhetését? Igaz, hogy a közjónak alá kell rendelni az egyén érdekeit, de ezt csak maga az illető teheti meg?

9) A nyílt vitákban való alulmaradásuk

Más neveket is adhatunk ennek. Pl. szentírástudomány területén való megszégyenülésük. Vagy saját formális tekintélyük összedőlése...

Hány csapdát állítottak Jézusnak, amelyekből mindig kivágta magát! Igaz a farizeusok örültek annak, ha szellemi ellenfeleiket, a szadduceusokat összecsomagolta a vitában, és fordítva, a szadduceusok örültek, ha... Lassan azonban belátták, hogy a hatalom mindkét csoportosulása csak a rövidebbet húzhatja Jézus szellemi fölényével szemben. Azt nem engedhették meg, hogy a nép kaján örömmel szemlélje megszégyenülésüket egy tiszta ember, egy erkölcsi hatalom színe előtt. A hatalom mindig megokolja mindenáron való fennmaradásának szükségességét. *Pusztulnia kell annak, aki megtépázza a hatalmasok tekintélyét.* Talán a csőcselék kezébe kerüljön a hatalom? Nem. Ha nincs érvük, akkor jöjjön a legerősebb érv, az ultima ratio: az erőszak!

Nem szoktam formális tekintélyt kierőszakolni a magam számára fondorlattal, cselvetéssel, erőszakkal? Úgy élek és úgy beszélek, hogy értékeim valós tekintélyt biztosítanak számomra? Tudok vitában alulmaradni, hogy kiderülhessen az igazság? A másikat legyőzni, vagy az igazságot kideríteni akarom?

10) Jézus számára az ember volt a fontos, nem az előírások

Gondoljunk csak a sok szombatnapi gyógyításra, melyeket a zsidó törvények tiltottak. Azok a törvények, amelyeket emberek találtak ki a szombatnap szentségének körülbástyázására. Nem eredhettek Istentől, hiszen nem az ember érdekében fogalmazódtak meg, hanem csak egy rosszul értelmezett szentség kikényszerítésére.

Előírások helyett inkább jogrendet kellett volna mondanunk, akkor hamarább értenénk, miért is volt olyan fontos ezeknek a fönntartása még a konkrét emberek érdekei ellenében is.

Az emberközpontú Jézus, az embert megszabadító–megmentő Jézus szükségképpen szembekerült a törvényt, az előírást első helyre tevő főpapokkal. Elvontan: *a szeretet-csúcsértékű ember szembekerül a törvény-csúcsértékű testülettel.*

Gondolkodásomban és cselekedeteimben első helyen áll-e az ember érdeke? Össze lehet rakni életemet rövid- és hosszútávú ember-szolgálatokból? Merek-e felülemelkedni a törvényen, ha ütközik az ember érdekeivel? Igyekszem-e megváltoztatni a törvényt, hogy az egyre inkább embert segítő legyen?

11) A kivetettek, a lenézettek fölemelése

A zsidó társadalom egy sereg embert saját hibáján kívül (pl. betegek, szegények, alacsonysorsúak), másokat saját hibájuk miatt (pl. vámosok, utcanők...) vetett ki soraiból. Ezeknek a perifériára toltaknak szinte semmi esélyük sem volt az emberi megbecsülésre, de még csak a megváltozásra, az újra fölemelkedésre sem. *Jézus alapvetően ezek mellé állt.* Ezek bűnbánatát igyekezett fölszítani, és megbecsültségüket, szeretetüket társadalmilag elfogadottá tenni.

A főpapok ebben is a társadalom rendjének felforgatását, feje tetejére állítását látták. Másként értékelni társadalmi kérdésekben, mint ők, más rétegeket megbecsülni és fölkarolni — ez már magában is elítélendő, és az ilyen kioperálandó a társadalomból!

Lenézek-e valakit? Olyasmi miatt, amiről tehet? Engem mi miatt nézhetnének le? Odaálltam valaha egy lenézett, egy megvetett mellé? Rájöttem már, hogy könnyebb barátot szerezni a lenézettek, mint a lenézők közül? Segítem-e emberi öntudatában megerősödni a megvetettet? Följebb is emelem őt? Annyira, hogy ő is tudjon másokat fölemelni?

12) Nem tudott felmutatni felsőbb iskolai végzettséget, sem előkelő származást

Nemcsak Angliában és nemcsak most nézik, hogy ki végzett Oxfordban vagy Cambridge-ben. Kinek van teológiai doktorátusa? Azt is lehetőleg a Gregoriánán szerezte-e?

Régen is ez volt a helyzet. A jó iskolát végzettek pöffeszkedhettek. Nem azt nézték, hogy mit tud az illető, és főleg mit tesz. A központban élők lenézték a periférián élőket. A „Galileából nem támad próféta" közfelfogás is ilyen jellegű pöffeszkedésből ered, meg Jézus lenézése iskolázatlansága miatt. Akik azt állítják, hogy Jézus az esszénusok tanítványa volt, nem tudják igazolni állításukat. Mi viszont cáfolni sem tudjuk.

Jézus családfája ugyan a legelőkelőbb volt, hiszen Dávid királyig tudták visszavezetni, dehát a nagyszerű ősnek ő már csak elszegényedett utóda volt. Abból a hajdani fényből már semmi sem sugárzott rá. Ráadásul itt Jeruzsálemben valószínűleg még erről az előkelő ősről sem tudtak.

Összegezve: Egy ilyen sehonnai jöttment alak, aki ugyan sok mindent fölszedett élete során, mégis hogy jön ahhoz, hogy néptanítóként tetszelegjék?! A nép tanítása a mi feladatunk, akiknek iskoláink vannak, felhatalmazásunk is van. El kell hallgattatni ezt az önmagát feltoló falusit!

A másik ember okmányait vagy emberi értékeit tartom valamire? Mi szerint értékelek egy embert? Gyökereit vagy gyümölcseit vizsgálgatom-e? Szeretetem helyett nem diplomámmal dicsekszem? Igazságkeresésemben érveket várok a másiktól, vagy pecsétes írásokat?

13) Elrettentő példát kellett statuálniuk a nem engedelmeskedők megbüntetésére

Ez nem elhanyagolható szempont Jézus kivégeztetési okainak felsorolásakor. Hiszen minden ítélet, minden büntetés elrettentésül szolgál. Már eleve így hozzák a büntető törvényt. *Senkinek sem szabad megbontania* a rendet. Méghozzá *azt a rendet, amit a hatalmon lévők megszabnak.* Más rend nem is lehetséges. Hiszen szerintük az alul levők nem tudnak mindenkire érvényes rendet teremteni.

A felül levők nem is igyekeznek az alul levőket a maguk igazáról meggyőzni. Azok úgy sem elég műveltek ehhez. Elég, ha mi értjük, hogy miért ilyen a rend — mondották —, a tömegnek már csak engedelmeskednie kell. És ezt mindenki természetesnek kell, hogy tartsa. Ám ez csak akkor lehetséges, ha az első renitensnek a fejére ütünk. Ha az első engedetlennel elbánunk. Majd elmegy a kedve a többinek is. S akkor fennmarad a rend. A mi hatalmunk rendje.

Családomban engedelmeskedtetek vagy beláttatok? Milyen a családom rendje: hozzám-igazodás, vagy a szeretethez igazodás? Ha mégis büntetek, azt azért teszem mert rosszat tett, vagy azért, mert nem engedelmeskedett? Képviselem-e, hogy csak az Istennek kell engedelmeskednünk, pontosabban: Istenre kell hallgatnunk?

14) Kivégzése alkalom volt rövid politikai előnyök szerzésére

Például Pilátus sakkban tartására. Jézus letartóztatásakor még csak arra gondolhattak, milyen tekintélyt szereznek a rómaiak előtt azzal, hogy nem engedik kibontakozni a lázadókat. Jézus pere során azonban más fordulatot vett az ügy. Pilátus Jézus melletti állásfoglalása átfordította az ügyet éppen az ő zsarolása irányába. Följelentéssel fenyegették meg Pilátust, ha ki nem mondja Jézusra a halálos ítéletet.

Mellesleg Heródes és Pilátus kibékülése is Jézus pere kapcsán történt meg. Erre azonban előre nem gondolhattak a főpapok.

Ügyeskedő diplomata vagyok, vagy elvhű ember? Kit hoztam hátrányos helyzetbe saját előnyeim miatt? Más kárára emelkedtem-e már? Mások hátán emelkedem, vagy a magam hátán emelek másokat?

Miért bántják ezt a jó embert? — tettük fel az elején a kérdést. Azért, mert nem a hatalmasok érdekeit szolgálta, hanem az Isten Országát építette, az igaz emberek kibontakozását segítette. Ez a Jézus a hatalom világában vesztésre álló ügyet szolgált, ezért vesznie kellett. Vesznie kellett neki és minden követőjének abban a korban és minden időben egészen addig, amíg a kontrasztársadalom nem növi ki magát egész társadalommá. Ez azonban aligha fog egyhamar bekövetkezni. Hiszen Jézus kijelentése szerint mi mindig készülőben vagyunk, mindig kisded nyáj leszünk az egész társadalomhoz képest. Ha mégis eljutunk oda, hogy társadalmi méretekben tapasztalható lesz az Isten Országa, vagyis nagyon sok lesz az egymást szeretető jó ember, akkor miért is bántanák már a közéjük tartozó és hozzájuk hasonló jó embert?

Ne ítélkezzetek!

Nem csodálatos? Van itt valaki, aki ismételten lelkünkre köti: Ne ítélkezzetek! Irtsátok ki magatokból a bíráskodás szellemét! Inkább magatokat vegyétek nagyító alá! „Mit nézed a szálkát embertársad szemében, miközben nem veszed észre sajátodban a gerendát” (Mt 7,1–3)!

De megkérdezhetnénk: Annyira fontos ez? Manapság? Van ennek aktualitása? Hol találja telibe a mai világot? Egyáltalán érinti-e?

A bíráskodás szelleme — ma

Korunk félelmetes bírái az *ideológiák*. Az ideológiák nemcsak gettókba, gázkamrákba és krematóriumokba űztek embereket; azzal folytatják, hogy üldözik és elűzik azokat, aki másként gondolkodnak. A kínzás nem csupán a távoli múlt brutalitása, az ideológiák ma is folytatják a kínzást; a mai ideológiai bírák egyik különösen hatékony tortúrája a bojkott, amellyel a másként gondolkodókat és a kritikusokat annyira el lehet szigetelni, hogy elevenen is halottak.

A másik elítélésére és elhallgattatására mindig kész bíráskodás szelleme a 2. világháború óta közel 150 nagy és kis háborúhoz, számtalan erőszakhoz, emberek millióinak otthonukból történt elűzéséhez, töméntelen vérontáshoz vezetett.

A bíráskodás szellemének kiemelkedő képviselői manapság a *politikai pártok*. Még az állítólag demokratikus pártok is. Csak a „mi irányvonalunknak” van igaza, azt egyöntetűen végre kell hajtani, gyakorolva a pártfegyelmet, ahogyan mondják. Aki eltér a párt vonalától, azt kizárás, vagy legalábbis fegyelmi eljárás veszélye fenyegeti. Csakhogy ettől pártdiktatúrává válik a szabad demokrácia. Számos pro- és antibarikádot emelnek, amelyek súlyos sérüléseket okoznak a közösségnek.

Nagy forrása továbbá a könyörtelen bíráskodási szellemnek a *primitív önérvényesítés*, ami egyenesen megfertőzte már a népek, a közösségek és az egyes emberek életét egyaránt. Az én részesedésem a jólétből, az én érdekeim számítanak, az én szimpátiáim és antipátiáim döntenek, és azokat minden eszközzel keresztülviszem. A primitív önérvényesítés, a megsemmisítés e globális pszichikai hajlama nem riad vissza a terrorizmus, a gyilkolás, a rablás, a túszejtés és az erőszak semmilyen fajtájától sem. Mindenki, aki az utamba kerül, ellenségem. Az agresszív bíráskodás szelleme ily módon a társadalmak és a népek közös jellemzője lett. Következményei: ellenségképek létrehozása, háborús pszichózis és olyan politika, amely csak az elrettentés egyensúlyát képes megteremteni.

A bíráskodás szelleme — mélypszichológiai szemszögből

Márpedig igazam van!, mondja a vádló a vádlottnak. — Jézus azonban egyáltalán nem bocsátkozik bele azoknak az érveknek a tömegébe, amelyeknek az a rendeltetésük, hogy bizonyítsák saját igazunkat. Viszont minden bizonykodás kezéből kiüti a fegyvert, amikor emlékeztet a *saját* szemünkben lévő gerendára. Mit láthat a másikból az, akinek ilyen súlyosan korlátozott a látása?

Mélypszichológiailag nézve a gerenda és a szálka egyaránt az *„árnyékunkat”*, a „sötét oldalunkat” jelképezi. Az árnyék tudattalan valóság. Tartalmazza mindazt, amit még nem valósítottunk meg, ám belső szükségszerűségből fakadó feladatként előttünk áll; de azt is, amit elfelejtettünk, elutasítottunk, elnyomtunk, elfojtottunk, s ami így a tudatunkból lesüllyedt a tudattalanunkba; ezért itt könnyen megtelepedhetik minden, ami negatív, rossz vagy destruktív. Az árnyék valóban hatalmas „gerenda”. Minden embernek megvan az árnyéka; az hozzátartozik az emberi lélek szerkezetéhez. Ezért messzemenően találó az az általános érvényűség, amellyel Jézus érvel: Mindenki gondoljon a saját gerendájára!

Mint ismeretes, a primitív ember a külvilágba vetíti ki („projektálja”) a maga problémáit. Önmagává válása csak akkor indulhat meg, ha elkezdi ezeket a problémákat sajátjainak felismerni és önmagában feldolgozni. Ha erre nem kerül sor, akkor folytatólagosan kivetíti az árnyékát, különböző dolgokra és emberekre, és így — Jézus szavaival szólva — „szálkabíróvá” válik. A „szálkabíráskodás” tehát árnyék-kivetítés, és Jézus azt is világossá teszi, hogy az árnyék-kivetítés nem csupán nagyon destruktív jelenség, hanem az illetőre magára is rendkívül káros. Ezért fogalmaz meg ilyen komoly intelmeket:

„Ne ítélkezzetek, akkor ti sem részesültök elítélésben! Bocsássatok meg, és akkor ti is bocsánatot nyertek! Adjatok, és adatik majd nektek!” Alapvetően: „Amilyen mértékkel mértek, olyannal mérettek majd meg ti is” (Lk 6,37–38)!

Ennek semmi köze a fizetséggel vagy jutalommal kecsegtetéshez, vagy valamilyen fenyegetőzéshez. Egyszerűen azt fejezi ki, hogy az ember *összes negatív és pozitív következményeivel együtt megtapasztalja azt a pszichikai szintet, amelyen tartózkodik.* Jézus arról beszél, hogy minden magatartásunknak megvan a megfelelő *immanens következménye*. Az a mérték, amellyel a kivetítésem másokat megterhel, engem magamat érint. Nemcsak a másik károsul azzal, hogy rávetítem a saját negatívumaimat; magamnak is kárt okozok ezzel.

Az ítélkezés szelleme tehát *pszichikai pusztítást visz végbe mind a saját emberségünkben, mind az embertársunkéban.*

Nem a mi szintünk

De valóban igaz-e, hogy Jézus olyan határozottan kitart a „Ne ítélkezzetek!” mellett? Hiszen nem használ-e maga is bírói elképzeléseket?

Nézzünk meg ezért röviden néhány olyan példabeszédet, amelyek a legközelebb állnak Jézus gondolatvilágához: olyan példabeszédeket, amelyekben bírói elképzeléseket alkalmaz, és ügyeljünk arra, *hogyan* alkalmazza ezeket!

Itt van például „az igazságtalan bíró példabeszéde” (Lk 18,1–5). Mit mutat ez a példabeszéd? Azt mutatja, hogyan esik szét a bírói szerep. Kitartásával, rendíthetetlen bizalmával az özvegy belsőleg legyőzte a bírót. Ez a lényeg!

Vagy vegyük „a bíróhoz menésről” szóló példabeszédet (Lk 12,58–59)! Valaki azon van, hogy mindenáron bepereljen téged. „Csak fogod venni a fáradságot, hogy rendbehozd vele a dolgot, mielőtt perre kerülne sor! Ha már a bíróság előtt állsz, a bíró (könnyen) átad a rendőrségnek, a rendőrség meg börtönbe zár.” Onnan viszont nehéz kijutni. Ezért: Még az úton térj észhez, és egyáltalán *ne lépj rá arra a szintre, amelyik nem a tiéd,* amelyik lényegileg idegen tőled! Bőven vannak számodra más eszközök.

És mi a helyzet például „a búza és a konkoly példabeszédével” (Mt 13,24–30)? Ez a példabeszéd is *óv a bíráskodástól,* ami adott körülmények között igen *elsietett* lehet. Egyébként az a mellékgondolat is meghúzódik benne, hogy a gyom majd gyomnak bizonyul.

Ezek mind a bíráskodás ellen szóló példabeszédek. Nem is lehet másképp, hiszen Jézus magatartásának egésze felülmúlja a bírói, a jogi szintet.

Ellene vethetné valaki, hogy egészen más nézetekkel is találkozunk az evangéliumokban. Itt van mindjárt „a gonosz szolga”, akinek oly sokat elenged az ura, ő maga azonban gonoszul elbánik azzal, aki csekély összeggel tartozik neki. Azt halljuk róla, hogy átadják majd a kínzóinak (Mt 18,23–35). És azt a férfit, aki tiszta ruha nélkül megy a királyi lakodalomba, kidobják a külső sötétségre (Mt 22,11–13). Vagy a talentumokról szóló példabeszédben a harmadik szolgától minden bizalmat megvonnak és kilátásba helyezik, hogy a sötétségbe száműzik (Mt 25,14–30). — Ezekben aztán csak bíróságról és bíráskodásról van szó?

Erre „nem”-mel kell válaszolni, és pontosítva azt kell mondani: Jézus ismételten lelkünkre köti *a felelősség jelentőségét*; mindenütt félreérthetetlenül világossá teszi, hogy a rossznak rossz következményei lesznek; kemény döntés elé állítja az embereket, és tud arról is beszélni, hogy vannak eljátszott lehetőségek. A példabeszédek kiszínezésében népies vagy korabeli elképzelésekhez kapcsolódik, így telnek meg azok színnel és élettel; ezek az elképzelések tehát mindig asszociatív módon jelennek meg, és sosem hordozzák a mondanivalót.

A döntő az, hogy a bírói ítéletként hangzó szavak nem mások, mint *tények megállapításai*. Egy-egy sajátos magatartásnak megfelelő következményei vannak — *immanens konzekvenciaként*. A negatív magatartások negatív konzekvenciáira utaló jézusi kijelentések ezért nem az ő bíráskodási elképzeléseinek, hanem csalhatatlan *realizmusának* kifejeződései.

Világítélet?

De egyet csak nem lehet figyelmen kívül hagyni — vágnak majd vissza egyesek —, nevezetesen a végítéletről szóló nagy példabeszédet (Mt 25,31–46)! Eszerint Jézus, a világbíró úgy választja majd szét a jókat és a gonoszokat, ahogyan a pásztor a juhokat és a kosokat. Mindkét csoport tagjai csodálkoznak, hogy miért abba a kategóriába kerültek. Elhangzanak a súlyos szavak: „Éheztem, és ennem adtatok...” — „Amit egynek tettetek a legszegényebb testvéreim közül, velem tettétek.”

Ez a példabeszéd *így*, ahogyan előttünk áll, sok okból *nem* Jézustól származik; egyébként az evangélista nem is adja közvetlenül Jézus szájába. Az elbeszélés *kerete* ténylegesen csorbítatlan jogi szemléletet mutat — amit viszont Jézus sosem alkalmazott. Ebből következik, hogy a példabeszéd végső alakját megformáló *ősegyház* itt Jézus előtti bíráskodási elképzeléseket követ. *Maga Jézus* sosem húzott ilyen vonalat jók és rosszak közé, hogy a jók pártját fogja. Ellenkezőleg! A rosszak pártjára állt, és azt kereste, hogyan lehetnének ezek jóvá.

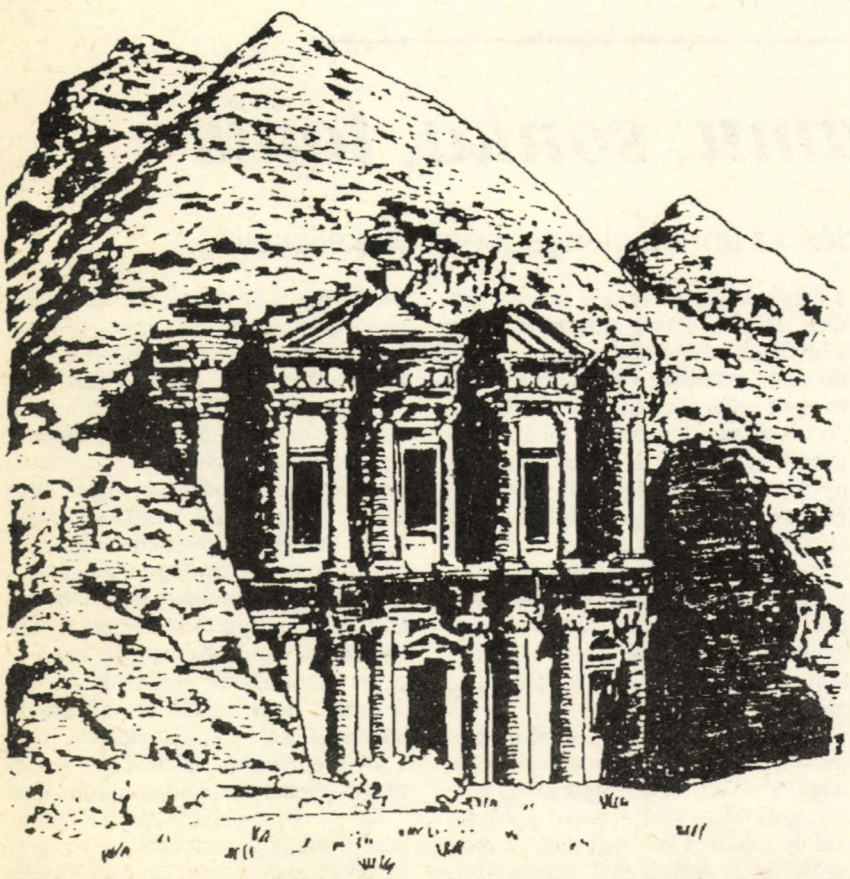

A vég nagy látomásának *keretét* tehát el kell vetni. De ki kell emelni, hogy ez a nem megfelelő keret vitathatatlanul lényeges *jézusi mondanivalót* őrzött meg.

Az „igazak” egyáltalán nem emlékeznek, mikor adtak volna a királynak enni... Ez tisztán áthagyományozott jézusi viselkedés! „Ne tudja a bal kezed, mit cselekszik a jobb” (Mt 6,3)! Pontosan így viselkedtek, akik itt csodálkoznak. — És itt van a szegény özvegy a két fillérével (Mk 12,41–44). Sejtelme sincs arról, hogy Jézus példaképül állítja. Nem henceg; egyszerű belső indíttatásból tette, amit tett. — Vagy gondoljunk arra az asszonyra, aki drága olajat hoz alabástrom edényben, hogy megkenje Jézust, de akit a tanítványok derekasan lehordanak. Jézus a védelmére kel. „Azt tette, amire képes volt.” Mindent megtett, amire képes volt; nagy magátólértetődőséggel tette (Mk 14,3–8).

A végítéletről szóló példabeszéd *jézusi tartalma* az az új magatartás, amelynek egyik fő jellegzetessége az *áradó spontaneitás*, amint azt különös világossággal szemlélteti az irgalmas szamaritánus példabeszéde (Lk 10,30–37). — A legalista, bírói elképzeléseket mutató *keret*, és a jézusi mondanivalót hordozó *tartalom* tehát két, egymástól teljesen különböző tudati szintet tükröz, ahogyan a következőkből is ki fog derülni.

A korai bíró-félreértés

Ennek az új tudati szintnek a tényét már az ősegyház sem volt képes megérteni és integrálni. Ezért — főképp az evangéliumok — beszámolnak ugyan Jézus szavairól és tetteiről, de a beszámolók szerzői, akik egyúttal mindig kommentátorok vagy magyarázók is, nem veszik észre, hogy saját interpretációik sok esetben nemcsak hogy nem felelnek meg az általuk áthagyományozottaknak, hanem gyakran egyenesen az ellenkezőjére fordítják azt. Jézus tudatszintje és áthagyományozóinak tudatszintje között túlságosan is gyakran tátong szakadék.

Azzal a magabiztos naivitással, amely az alapos félreértéseket jellemzi, Jézusból már maga az Újszövetség messzemenően világbírót csinál, aki eljön majd „ítélni eleveneket és holtakat” (2 Tim 4,1). Az itt végbemenő történelmi–eszmei fejleményeket felvázolni most nem feladatunk. De rá kell mutatnunk még az Újszövetség utolsó darabjára, a Jelenések könyvére, amely a bíró-elképzelésekkel összefüggésben minden jézusit egyenesen borzalmas módon szétzúz.

A *Jelenések könyve* úgy beszél a végítéletről, mint „az ő (ti. a Bárány) haragjának nagy napjáról”. Az ítélet a megsemmisítés elképzelhetetlen di-

menzióit ölti. „A gyűlölet, a harag, a bosszú és a pusztítás dühe tör ki, és árasztja el vérrel és tűzzel azt a világot, amelyet az imént még az Istennel való szeretetközösség számára próbáltak megmenteni" — kommentálja a Jelenések könyvét *C. G. Jung*, és úgy véli, ez a mű sokat hordoz szerzőjének árnyékából, de keveset az isteni Megváltóból.

Nyilvánvalóan így van ez, mert a jézusi „Ne ítélkezzetek!" és a Jelenések könyvének pusztítóan ítélkező haragos Báránya egyszerűen nem illik össze. Így maga az újszövetségi kánonhagyomány az, ami Jézus alakját részben teljes ellentétébe fordítja.

Ezzel súlyos megfigyelést teszünk. Azt vesszük észre ugyanis, hogy *magát a kánont is egymást alapvetően kizáró feszültségek szövik át.* Hogyan jöhetne létre akkor a keresztények valódi önazonossága? Ez csak úgy lehetséges, ha megtanulunk kritikusan különbséget tenni, nevezetesen a valóban jézusi elemek és az áthagyományozók és értelmezők — a jézusi elemekhez egyáltalán nem illő — nézetei és kivetítései között. Képesek erre a keresztények? Akarják ezt? A tapasztalat azt mutatja, hogy túlnyomó többségükben nem. De meg kellene tennünk. Mert ha nem, az azt jelenti, hogy *árnyék-dolgozatokat szentírásként vagy hitvallásként fogadunk el.*

A Jézus előtti Bíró-Isten

Az *égető kérdés* tehát így hangzik: Hogyan kerülhetett sor a dolgoknak erre az ellentétükbe történt átcsapására? Hogyan lehet megérteni azt, hogy a „Ne ítélkezzetek!"-ről ugyan beszámolnak, de jelentéstartalmát simán elengedik a fülük mellett, sőt ősrégi bíró- és bíráskodási elképzelésekbe építik be azt, mintha mit sem hallottak volna? *Két zavaró tényező felelős* ezért; mindkettő kollektív kiterjedésű, és ezért meghatározó tárgyi és pszichikai hatalommal rendelkezik.

Az egyik tényező: A keresztény hitre döntő hatással volt a zsidóság és annak elképzelése Istenről. Ezt az elképzelést azonban oly központian uralja a *bíró eszméje*, mint a vallástörténelem egyetlen más vallását sem. A bíró- vagy bíráskodási koncepció adja a zsidóság sajátos és központi jellegzetességét (vö. pl. Iz 33,22; Zsolt 58,12; 96,13). Ennek megfelelően kicsi koruktól kezdve arra tanítják az embereket, hogy féljék Istent, teljesítsék a mindenható Úr akaratát vagy a Törvényt, amennyire egyáltalán tudják — éppen azért, hogy az ítéleten megálhassanak.

Az első keresztények életében, akik maguk is zsidók voltak, hamarosan ismét érvényre jutott az, amit „ifjúságuktól fogva" megszoktak, azaz ebben az esetben: a Jézus előtti Bíró-Isten. Ez azonban nem más, mint *regresszió*, visszaesés Jézus álláspontja mögé.

A másik zavaró tényező az a tény, hogy Jézus az emberiség fejlődésének, az emberi és személyi létezésnek magasabb fokán áll, amelytől világok választják el az őt körülvevő tömegeket.

Mi választja el őket? Az abszolút módon uralkodó *patriarchátus*, amelyben nemcsak minden zsidó élt, hanem az egész antik világ is. Ebben a „férfias" értékek kormányoznak: bátorság, vitézség, félelmet nem ismerés a harcban, inkább meghalni, mint megalázkodni; továbbá: az elvek szigora, megingathatatlan jog, hatalom és tekintély. Ez csapódott le a vallási elképzelésekben is. Ezzel pedig közvetlenül együttjár a mérés, a mérlegelés és az összehasonlítás, magyarul: *az ítélkezés mindent átfogó folyamata.* A patriarchátus pszichikai hatókörében a vallás logikusan mindig törvényvallás, amit mélypszichológiailag az integrálatlan férfiasság vallásának is lehet nevezni (vö. Hanna Wolff: Jézus, a férfi; „Érted vagyok", 1993. június, 7–9. old.).

Ha viszont Jézus az integrált emberlét új lépcsőfokát hozta, akkor világos, hogy itt *nincs helye harmonizálásnak:* a patriarchátust — amelytől az ítélkezés elválaszthatatlan — annak kell nevezni, ami: ti. „régi tömlő" (Mt 9,17).

Ebből azonban mérhetetlen tragédia fakad Jézus számára. Sorsának végső soron ez a háttere.

h.w. — g.g.a.

Por, hamu, sonka, tojás

avagy elmélkedés az ünnep elengedhetetlen kellékeiről

Az ünnep az élet kellemetes dolgai közé tartozik, és illik jól megadni a módját. Általában még a szegénység, szűkösség is megtalálja a lehetőséget, hogy — legalább jelképesen — viszonylagos bőséget teremtsen az ünnep alkalmából. Az ünnep megszakítja a mindennapok unalmas egyhangúságát azáltal, hogy bizonyos időket kiemel, fontossá tesz. Az ünnepek ciklikus visszatérése segít abban, hogy az ember számára fogható, kezelhető legyen az idő. A díszes, szakrális helyek pedig a teret teszik bejárhatóvá, szervezhetővé, otthonossá.

Az ünnephez nemcsak a szimbólumok felmutatása, a liturgia, hanem a hagyomány felidézése is hozzátartozik. Mindezek átélése katarzishoz vezethet, ami az önazonosság és közösségi tudat megerősödését eredményezi. Az ünnep persze több ennél. Levezeti a feszültségeket, alkalmat teremt a kibékülésre, a kapcsolatok, az egység helyreállítására. Minden ünnep újjászületés egy jobb, tökéletesebb életre; közelebb jutás a lét forrásához. Összegezi a multat és újult erővel feszül neki a jövőnek. Az ünnep szokások színes ruházatában jelenik meg, amik az ünnep elvont lényegét megérteni, felfogni, átélni segítenek. De arra is alkalmasak, hogy elfedjék azt. Tudós szociológusok és etnográfusok minden bizonnyal sok további hasznos dolgot tudnának mondani az ünneppel kapcsolatban, de figyelmünket fordítsuk most a keresztény Húsvét és az azt megelőző nagyböjt felé.

A keresztény Húsvét a Jézus-esemény újra-átélése. Mondanivalója az, hogy a világhoz, önmagunkhoz, embertársainkhoz való viszonyt gyökeresen új alapokra kell helyezni, mert az eddigi utak zsákutcának bizonyultak, illetve pusztuláshoz vezetnek. Ez az üzenet ma is érvényes, mert a kereszténység közvetítésével ugyan bekerült tudatunkba az új gondolat, de a világ alakításában nem kapott számottevő szerepet. Napjainkban a világ állapotának rohamos romlása is figyelmeztet arra, hogy életmodellt kell változtatni. Az elszabadult tudás az ember ellen fordul: A technikai haladás ellenére egyre több olyan probléma van, amit nem tudunk kezelni (agresszió, önzés, szegénység, bizalomhiány, elmagányosodás, kultúra és környezet, élettér pusztulása stb.). Az ember kezében egyre hatékonyabb eszközök vannak, és ezeket egyre inkább hasonló eszközök készítésére fordítja ahelyett, hogy a világ emberibbé tételével és a környezet (élettér) megóvásával törődnék.

De mi köze mindennek az ünnephez? Cinikusan azt mondhatnók, hogy természetesen semmi, és igazából már rég nincs is mit ünnepelni. A szibólu-

mok elvesztették jelentésüket és üres formákat ismételgetünk... Pedig tudjuk, hogy az ünnepek és így a Húsvét *értelme* is az volna, hogy a felmutatott szimbólum és liturgia segítségével *átéljük a lét egységét és megtaláljuk a magunk helyét benne.* Csak így van esélyünk arra, hogy úgy éljünk, úgy viszonyuljunk az embertársainkhoz, a környezethez és a magunk által készített eszközökhöz, hogy azok az életet, életlehetőségeket, az egyén és a közösségek boldogulást szolgálják.

Minden ünnepet megelőz valamilyen *előkészület.* Ez részben az ünnep anyagi, külső feltételeinek megteremtésére irányul. Sokkal fontosabb azonban az, hogy az ember szellemileg, lelkileg felkészítse magát az ünnepre. Így lehet igazán megközelíteni azokat a tartalmakat, amik az ünnep, a szimbólum mögött vannak. Különböző kultúrák sokféle módszert, szokást alakítottak ki erre; az egyik leggyakoribb ilyen a testi, biológiai léthez kapcsolódó örömök (öltözködés, evés-ivás, szexualitás) visszafogása annak érdekében, hogy az ember figyelme szellemi, lelki dimenziói felé fordulhasson. De ez csak a passzív lehetőséget teremti meg. Az odafordulás aktivitást, erőfeszítést kíván. Ehhez ugyancsak sajátos technikákat dolgoztak ki a régiek: írások olvasása, elmélkedés, lelkigyakorlatok révén igyekeztek a lét magasabb régióiba emelkedni. Ettől remélték azt az erkölcsi felemelkedést, amely a másokhoz való pozitív viszony tettekben történő megnyilvánulásait is megalapozza. Így válik képessé az ember arra, hogy korlátain átlépve valódi közösségbe kerüljön embertársaival, az egész teremtett világgal és a mindenséggel.

Keresztény ember számára mindez az Istenhez való viszonyban gyökerezik. Az évszázadok során a hitre rátelepedett egyházak és hatalom azonban kisajátították és saját érdekeiknek megfelelően festették át a szimbólumokat és liturgiákat. Az előkészületben a visszafogottság, lemondás (böjt) kapott hangsúlyt a szimbólum jelentésének kibontása és aktualizálása, megvalósítása helyett. Mára alig maradt több a hagyományos formák ismételgetésénél. Az önvizsgálat, az egyéni elmélyülés is jobbára csak a bevett, deklarált normákhoz való felzárkózást célozza.

Pedig *Jézus* a „totálisan mást” akarta: A beszűkült emberi tudat kozmikussá tágítását az embertárson keresztül az Isten felé — amiben ki nem hagyható módon benne van a teremtett világ is.

Formulákat ismételgetünk, vagy új életet, jobb világot tervezünk? — Ez *a Nagyböjt kihívása* felénk. Jézus nem azt akarja, hogy elérzékenyülve álljunk a szent sírnál Husvétkor, hanem azt, hogy a természet tavaszi megújulásakor mi is *új, elszánt lélekkel fogjunk neki a világ helyreállításának.*

Ki kell szabadítani lelkünket bilincseiből, hogy az elszabadult tudás nyomába eredve megfékezhessük annak kártékony tobzódását. Ha nem tanuljuk meg kezelni önmagunkat, ha nem látunk hozzá a lét totális egységének visszaállításához, akkor két dolog történhet. Az egyik az, hogy az öncélú tudás szétverheti az ember szellemi és anyagi életterét (a kultúrát és a környezetet). A másik: a föld (teremtett világ, kozmosz) önvédelemből elnyelhet, elpusztíthat bennünket.

Lehet, hogy ezek a gondolatok ijesztőek és meghaladni látszanak felfogóképességünket, cselekvési körünket. Hagyományos, zárt világunkból nézve így is van. De a burok megrepedt. Számunkra legalábbis Jézus óta...

Vagy talán jóval régebben, a jó és rossz tudás fájáról vett gyümölcs megízlelésekor? Az emberiség tudatában benne vannak ezek a gondolatok, de a mindennapi cselekvése szöges ellentétben áll velük.

Az ember sóvárogva vár egy nagy, igazi ünnepre. Olyanra, amiben mindenki részt vesz. És nemcsak az ember, hanem a teremtett világ és maga a Teremtő is. Készülni kellene rá. Nemcsak félszívvel, holmi böjt, nagytakarítás meg adakozás révén, hanem a léthez való viszonyunk megváltoztatásával, rendezésével.

A világot csak úgy tudjuk menedzselni (megváltani, azaz megváltoztatni), ha ismerjük a viszonyait, struktúráit, tendenciáit, és tisztában vagyunk a létben elfoglalt helyünkkel, funkciónkkal.

A tudat, öntudatunk helyreállítása az első lépés. Majd a kapcsolódás, közösség keresése a többi létezővel; ha ez létrejön, az ünnep alapfeltétele már megvan.

Magunkon kéne kezdeni... Annyi bizonyos, hogy ha nem leszünk képesek a szimbólumok jelentésének újra-átélésére és e jelentéseknek gondolkodásunkba, életünkbe való beépítésére, csúf jövő vár ránk. Mert az ünnepi bőség nem az eszközökből, dolgokból ered, azok csak közvetítik. A bőség a lét forrásából ered. Csurran-cseppen még számunkra belőle valami? Vagy éppen hogy csőstül árad, csak nem fogjuk fel? Hol vannak a próféták, szentek, látnokok, sámánok, akik felnyitják a szemünket? Miért van az, hogy nem ismerjük fel őket?

Talán azért, mert mi magunk vagyunk azok. A búra szétrepedt, nincs többé külső és belső világ. *A felhívás önmagunknak szól.* Nem Isten fog cselekedni helyettünk. Ő elvégezte a dolgát, megteremtette a világot és az ember gondjaira bízta. Jézus személyében meg is mutatta, hogy kell csinálni: Tenni másnak, amit magunknak kívánunk. De lesz-e hozzá erőnk, ha a dolog nem kölcsönös... mit veszítünk és mit nyerünk vele... egyáltalán, ki az a más és mit is kívánunk igazából magunknak?

A hamu szórásakor, a húsvéti sonka mellett esetleg rágódjunk ilyesmiken is...

Márczi Imre

Jirí Wolker

Ember

Falu a dombon — április, este lesz nemsokára.
Az ember a friss erdő szélén leül a mohára,
és néz: mező, erdő, ég.
Az otthon eltűnt a távolban,
mintha őzike járna a hegyekben, olyan a csendesség,
s az őzikének emberszája van.

Este minden ablak fényre váltja színét,
új aratásillatú a lányok sóhajtása;
s az ember elmegy elinni a szívét
a faluvégi fekete kocsmába,
mert nincs, aki szeresse,
mert csak vár, hogy valaki megkeresse.

Zádor András fordítása

„Ha nem lennék olyan, amilyen vagyok”

Franz-Joseph Huainigg versei elé

Franz-Joseph Huainigg 1966-ban született az ausztriai Patemionban. Egy gyermekkori védőoltás után mindkét lába megbénult. Kórházakban, intézetekben élt hosszú ideig. Helyet változtatni ma is csak járógéppel és mankók segítségével tud. 1991-ben filozófiai doktorátust szerzett. A klagenfurti egyetemen germanisztikát és tömegkommunikációt tanult. Emellett verseket is ír, már három könyvét adták ki Ausztriában. Második, bővített kiadásban jelent meg nemrég a „Ha nem lennék olyan, amilyen vagyok” c. kötete. Ebből a kiadványból néhány versét lefordítottam és szeretném, ha mások is megismernék őket.

Talán azért is fontosak és értékesek ezek a versek, mert bepillantást engednek egy olyan világba, amit az ún. átlagemberek közül ma még igen kevesen ismernek. Egy „másik” világot tárnak elénk, ahol a hétköznapi élet dolgai felértékelődnek, különös jelentőséget kapnak a kivédhetetlen és átléphetetlen korlátok miatt. A látszólag nagyon egyszerű, teljesen letisztult alkotásokban rejtetten és közvetett módon érzékelhetjük a fizikai és lelki kiszolgáltatottság poklait. S bár a költő humorral és önirónával próbál szólni ezekről a fájdalmakról, mégis felfedezhetjük, milyen védtelen velük szemben és mennyire sebezhetővé teszik a lelkét. Csendes segélykiáltások ezek a versek; felhívások, hogy szeressék, gondoljanak rá. Engem éppen azért ejtett rabul Rejtelem c. verse, mert rendkívül egyszerűen és nagyon rejtőzködve fogalmazza meg a mozgássérült ember érzelmi kiszolgáltatottságát, a másik ember szeretete iránti vágyát, és hogy ezekben a kapcsolatokban — helyzete miatt — milyen passzivitásra kényszerül. Ő képes arra, hogy megérezze a másik magányosságát, és azonnal tud rágondolni. Neki viszont várnia kell, míg a másik gondol rá.

A versek olvastán felmerül az emberben a kérdés: vajon van-e, aki gondol rá? Van-e, aki őszinte, szánalomtól mentes szeretettel fordul felé? Van-e, aki felfedezi a benne lévő értékeket? És ha az ember továbblép, eltöpreng azon is, hogy vannak-e olyanok, akik elgondolkodnak a mozgássérült emberek helyzetén és el tudják őket fogadni olyannak, amilyenek. Vannak-e köröttük társak, akik valóban szeretik őket és nemcsak elfogadják a melegségüket. Merünk-e együtt lenni velük, és merünk-e rajtuk keresztül szembesülni önmagunkkal, saját életünkkel, önnön kihasznált és elszalasztott lehetőségeinkkel? Meg kéne próbálni! — Ebben is segítenek ezek a versek.

Horváth Klára

Ugráljunk-e?

Éppen
amikor fel akartam ugrani
és a lány után szaladni,
a barátom visszafogott
és emlékeztetett rá,
hogy a tolókocsiban ülőknek
nem egyszerű felugrani.
Különben is, a lány visszajön.

*

Félelem

Fél,
súgta,
hogy autóbaleset éri.
Fél,
mondta,
hogy hirtelen megáll a szíve.
Fél,
kiáltotta,
hogy egy pillanat alatt lebénul.
Nevetve fogta
a mankóit,
és továbbsántikált.

*

Azt mondod...

Azt mondod,
csodálsz engem,
de nem szeretsz.
Azt mondod,
jót tesz neked a melegségem,
de nem szeretsz.
Azt modod,
nagyon kedvelsz engem,
de nem szeretsz.
Én hallgatok szomorúan.

Ha nem lennék olyan, amilyen vagyok

Futnék
és legyőzném önmagam,
szaladnék
mezőkön, földeken,
tarka erdőkön át,
míg lélegzettel bírnám.
Ugrálnék,
hogy a boldogságom
mindenkinek megmutassam.
Táncolnék,
bolondoznék,
és lábujjhegyen lopakodnék
hozzád.
Így ülök itt,
mosolyogva álmodozom arról,
mi lenne, ha...
bár tudom,
hogy én
sosem álmodnék ily csodásat,
ha nem lennék olyan,
amilyen éppen vagyok.

*

Hogyan? Miért?

A gyűlölet a szemeidben
megijesztett engem.
Meg akartam kérdezni:
Hogyan? Miért?
Ám éreztem,
hogy a bizalom ideje
már lejárt.
Így hallgattam.
Sebzetten visszahúzódtam.
És nem tudtam:
Hogyan? Miért?

A sírásról

Azt kívántam,
bárcsak sírnál,
hogy azután
megvigasztalhassalak
és boldog legyek.
Én azonban nem tudok sírni.
Ha én is tudnék sírni,
ki vigasztalna meg engem?

*

Te?

Gyakran becsukom a szemeimet,
és akkor a gondolatok
gyengéden
suttogják nekem
a nevedet.
Hallom a nevetésedet,
érzem a pillantásodat,
és hogy itt vagy velem.
Ha kinyitom a szemeimet,
és meglátlak téged,
mindig újra megijedek,
hogy milyen idegen lettél nekem.

*

Rejtelem

Ha egyedül vagyok,
mint tegnap,
egy gondolatot küldök
hozzád,
s várok, míg Te rám gondolsz.
Ha egyedül vagy,
mint ma,
én megérzem azt és rád gondolok.

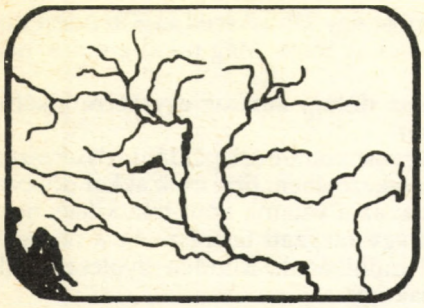

Rákócza Richárd

Abortusz

„*Neked* nincs lelked.
Neked, aki nem akarod, hogy éljünk.”
Philip K. Dick: Előszemélyek

Kedvelt vitatéma az abortusz, divatba jött, holott nem tartozik azon dolgok közé, melyekről az elmúlt évtizedekben nem illett vagy nem szabadott beszélni.

Szerte a világon jellegzetes az abortuszhoz való viszonyulás. A demokratikus országokban általában liberálisan kezelik, szemben a diktatúrákkal és a vallásokkal, melyek — gyökeresen eltérő okokból — általában ellenzik, és nem, vagy csak erős megszorításokkal engedélyezik a művi terhességmegszakítást.

A kommunizmus fiatal forradalmi ideológiaként még a szabad szerelem fölemlegetésével ejtette rémületbe a polgárságot; érdekes, hogy ez a mentalitás elsikkadt, s végül a kommunizmus az egyházaknál is prűdebb, korlátolt hozzáállást alakított ki. Indokolható a bordélyok bezárása, a pornográfia betiltása és üldözése; az már semmiféleképp, hogy a magyarországi nyolc általános iskolai év alatt jó, ha egyetlen osztályfőnöki órát szentelt a szexuális életre nevelésnek, mely legtöbbnyire a félművelt tanító néni ideges dadogásából és a tanítványok kuncogásából állt össze. Mondják, Kádár maga az átlagosnál jóval prűdebb volt; kísértetiesen vetült ez ki rendszerére. Az istenadta nép elégedett volt. Sok mindenről nem tudott; de az biztos volt, hogy gyakorlatilag bárki, akinek nincs kedve éjszakánként gyereksírást hallgatni, elkapartathatja a magzatot. A művelettel kapcsolatban nemhogy bűntudat nem alakult ki, de egyfajta gátlástalanság uralkodott el. Az emberek nem ismerik a fogamzásgátló módszerek használatát, előnyeiket és hátrányaikat. A szexuális kultúra alacsony, ezért nem konyítanak a nemi érintkezés kultúráltabb formáihoz sem, melyeknek nem velejárója a gyermekáldás.

Meg aztán még valamiről nem tudunk semmit. Nevezetesen arról, ami, azaz — és itt jön a lényeg: AKI — a leginkább érdekelt az egészben: a magzatról.

Pedig még az is meg van szabva, mennyi idős koráig lehet elpusztítani. Ezért aztán sokan azt hiszik, hogy míg ezt a kort el nem éri, addig nem is ember. Vele mintha senki nem törődnék. Leginkább még a katolikus egyház álláspontja veszi figyelembe, az is inkább csak mint tanításai rendszerének kissé elvont alanyát, hangoztatva mindenekelőtt, hogy az emberi élet szent és sérthetetlen. Annak kezdete pedig a fogamzás, s ebből egyenesen következik, hogy a magzat is szent és sérthetetlen.

Az emberi szabadságjogok bajnokai teljesen kizárják őt a mérlegelésből. Hiszen az apának joga van eldönteni, hogy el kíván-e tartani egy utódot, és az anyának is joga van meghatározni és befolyásolni saját biológiai folyamatait. Mindezt volt kolléganőm, gyakorló szülő, két gyermek édesanyja igen plasztikusan fejezte ki a velem folytatott vitában: „Na, az b...na be, ha nem én dönteném el, hogy mikor szülők és mikor nem!”

Ez megdöbbentő volt. És hirtelenjében nem is értettem, hogy két malomban őrölünk. Az édesanya két dolgot egyszerűen nem választ el. A saját jogait meg a magzat jogait. Mintha az valami furunkulus lenne, egy pattanás a hátsófelünkön, amit akármikor kinyomhatunk.

De hát nem tudja, hogy a méhmagzat emberi lény?

Nem tudta. És nem csak ő nem tudta. Régi barátom, aki művelt, egyetemet végzett, nyelveket beszél, jelenleg diplomáciai pályán van, ezt kérdezte: „Miért ne lehetne elkapartatni, az még nem emberi lény, vagy igen?”

Mondtam, hogy a negyedik héten javában ver már a szíve, az illető hölgy pedig még később kezdi kapisgálni, hogy „úgy maradt”. Elmegy az orvoshoz. Megejtik a vizsgálatot, azután megejtik a kontrollt. Később kérelmezi az abortuszt, azután megjelenik az AB-bizottság előtt, meg azután időpontot jelölnek.

A kivégzés időpontját.

A magzat bizony nem daganat, nem furunkulus. És nem előszemély.

Előszemélyek — The Pre-Persons — a címe a fantasztikus irodalom egyik nagy személyiségének, Philip K. Dick novellájának, mely a nem is távoli jövőben, a túlnépesedett Földön játszódik. Rettegett járművek, az abortuszkocsik járják Amerikát, hogy összeszedjék a elhagyott gyerekeket, akikről lemondtak a szüleik. S vajon miért ne? Ha el lehet pusztítani a méhmagzatot, miért ne lehetne egy újszülöttet, mikor semmiben sem különböznek egymástól?

„És eljött a nap, hogy már az újszülöttet sem tartotta többre, hiszen csak vegetál, nem ura a szeme mozgásának, nem ért semmit, nem tud beszélni sem... Ezzel érvelt hát az abortuszpárti banda a törvényszék előtt, és sikerrel, mert az újszölöttről kimondták, hogy magzat, csakhogy egy baleset vagy természetes folyamat kilökte a méhből. De mikor lesz személy az előszemélyből? Mikor először elmosolyodik? Mikor az első szót kiejti, vagy először nyúl kedvenc játéka után? Magasabbra, egyre magasabbra emelték a határt, mind könyörtelenebbül. És eljutottak a legmerészebb, legönkényesebb meghatározáshoz: csak az ember, aki képes arra, hogy megoldja a 'magasabb matematikai' feladatokat is.”

A kulcsszó: az önkény.

De persze szó sincs erről, ugye, nyájas Olvasó? Ez egy disztópia, nem? Ugyan már, ki akarna fájdalommentesen elpusztítani a három hónapos csecsemőt?

De fordítsuk meg az elbeszélés logikáját, és kérdezzük meg: ha nem akarjuk elpusztítani a három hónapos csecsemőt, akkor miért szabadna elpusztítani a háromhetes vagy három hónapos embriót? Hiszen tényleg nincs semmi különbség köztük!

Elterjedt az a téves elképzelés, hogy az abortusz voltaképp egy vakbélműtét, csak épp egyszerűbb és veszélytelenebb. Ahogyan a vakbél, úgy az embrió se érez semmit.

Hogyan fest tulajdonképpen az abortusz, művi terhességmegszakítás, kaparás, küret?

Ismeretes, hogy régebben hosszú, hegyes tárggyal — pl. kötőtű — böködték a magzatot, ami vagy kijött, vagy nem. Mindez megfelel a felkoncolásnak. Ma lé-

nyegében ugyanez folyik, csak éppen sterilebb körülmények között és fájdalommentesen (már ami az anyát illeti). Az érzéstelenítés, ritkábban altatás után az asszisztens úgynevezett lapocokkal feszíti szét a hüvelyt úgy, hogy láthatóvá váljék a méhszáj. A méh az embereknél körte alakú, és az elvékonyodó része a méhnyak. Ez egy elég izmos szerv. Ezt kell kitágítani.

A tágításhoz az orvos Hegar-pálcákat használ. A pálcák különböző vastagságúak. Az orvos előbb egy fél milliméter vastagságút nyom be a méhnyakba. Az még könnyen megy. Kihúzza, következik az egy milliméteres. Aztán a másfeles — az már szorul egy picit —, és így tovább: mindig fél milliméterrel vastagabb Hegar kerül a méhnyakba. A végén már a félcentissel neki kell feküdni, jókora erővel. Amíg aztán egy nagy reccsenést nem hall az orvos. Akkor szakadnak szét az izmok.

Most minden tocsog már a vérben, de a méhnyak tág.

A gyakorlott orvos a méh állapotából — nagyság, puhaság, egyenetlenség — megállapítja, körülbelül hol van a magzat. Mondjuk, a jobb felső sarokban. Következik a Winter-fogó. Benyúl vele. A magzat érzi a veszélyt: zseniális filmfelvételek tanúsítják, hogy ilyenkor igyekszik kitérni a Winter-fogó elől, persze hasztalan. Az őt eddig oltalmazó anyaméh rettenetes zsákutcává változik. És a fogó kétszeri, háromszori próbálkozás után belemar. Az orvos kihúzza. Ez egy kéz. Megint benyúl, most egy láb sikeredik. Kitépdesi darabokban. Másik láb. A törzs. Még mindig nincs meg a feje.

Az igazán klassz dolog, amikor egyszerre sikerül kitépni. Az a siker.

Van, mikor az orvost kudarc éri: például átlyukasztja a hasfalat nagy igyekezetében. Erre csak akkor döbben rá, mikor meglátja: az a valami, amit húz kifelé, nem úgy néz ki, mint egy magzati testrész. Az a nő bele. Ez nem minősül műhibának. Minden nyolcszázadik nőt kilyukasztanak így.

És a küret, azaz a curette, csak ezután következik: ez egy szerszám, gereblyére emlékeztet, csak éppen nem fogak vannak rajta, hanem egy él. Ezzel kaparják le a nyálkahártyát.

És vége.

A felvilágosító kiadványok általában nem foglalkoznak ezzel a visszataszító mészárosmunkával.

Nélkülük kell újragondolnunk érveinket, újra talán egész felfogásunkat. A polgári jog szabályai szerint a magzat ember. Örökölhet is, akár milliókat. Csak épp az élete forog kockán. Ha mint örökös áll útban, az édesanyja megölheti. És a gyilkosság törvényes.

Ő annyira tehetetlen, hogy még a jogairól sem képes lemondani. Akkor talán békét hagynának neki.

Megjelent a *Kapu* 1990. július–augusztusi számában.

Az abortusz-túlélés szindróma

Jellemző párbeszéd

A beteg: Doktor úr, szürnyű állapotban vagyok. Depresszió gyötör, gyakran gondolok öngyilkosságra. Nem tudok örülni az életnek. Úgy érzem, nem használtam föl megfelelően a képességeimet és a lehetőségeimet. Ez így volt egész életemben, és most, hogy ráadásul munkanélküli lettem, még rosszabbra fordult a sorsom. Folyton arra gondolok, kedvelnek-e az emberek, és szorongok, hogy elutasíthatnak. Nem bízom bennük. Képtelen vagyok bizalmat érezni a szüleim iránt. Mintha gonosz szellem fészkelne bennem. Úgy érzem, nem érdemlem meg, hogy éljek. Doktor úr mi lehet velem?

Az orvos: Azt hiszem, Ön abortusz-túlélő. Az Ön összekuszálódott érzelmei, kétségei, félelmei, önpusztító gondolatai onnan származnak, hogy anyja elvetette testvéreit, vagy fontolgatta, hogy Önt elveteti.

A beteg: Éppen most tudtam meg teljes bizonyossággal, hogy anyámnak volt egy abortusza. Már régen gyanítottam...

Ney professzor korábbi munkáiban már kimutatta, hogy az abortusz-túlélés szindrómában szenvedők konfliktusai igen hasonlóak azokéihoz, akik váratlanul veszítették el családtagjaikat (közlekedési baleset, betegség), illetve akik napjaink vagy a múlt népirtásainak túlélői. Az abortusz-túlélés szindróma nyolc típusát különbözteti meg Ney professzor.

Az *első* típusba a statisztikai túlélők sorolhatók. Olyan városokra vagy országokra jellemző ez, ahol sok abortuszt végeznek. Észak-Amerikában huszonöt százalék, Kelet-Európa egyes részein pedig kilencven százalék az esélye, hogy az emberi életnek a méhen belül vessenek véget. A megszületők így előbb-utóbb tudatára ébredhetnek annak, hogy őket is elpusztíthatták volna. Ez még akkor is előfordulhat, ha a szülők valóban várták a gyermeket, s föl sem merült bennük a megfogant élet elpusztításának gondolata. A környezetükben előforduló abortuszok gyakorisága döbbenti rá a gyermekeket és a serdülőket arra a helyzetre, amelyben élnek.

A *második* típusba a várt túlélők tartoznak. Az ő esetükben a szülők mérlegelték világrajöttüket. Megvitatták, van-e a gyermek világrahozatalához és eltartásához elegendő pénzük, a nagyszülők is beleszóltak, vállalják-e a terhek egy részét, s a szülők esetleg még azon is elgondolkodtak, nem népesedik-e túl a Föld. Beleszólt a genetikus, fennáll-e valamilyen örökletes betegség kockázata, s hogy a magzat valóban a kívánt nemű-e. A végleges döntés ezek után született meg. Sok millió ilyen eset van. Érthető, hogy az így megszületők gyermekekben súlyos értékítéleti konfliktusok alakulhatnak és alakulnak ki a későbbiekben.

Szenvedés és félelem

A *harmadik* típusba a testvér-túlélők tartoznak. Ezek a gyermekek olyan családokban születnek, ahol világrajövetelük előtt anyjuk már átesett egy vagy több abortuszon. A szülők gyakran úgy gondolják, hogy tettüket eltitkolhatják gyermekük előtt. Ez azonban csak rit-

kán sikerül. A gyermek többbnyire megtudja, vagy megsejti az igazságot. Ha másból nem, abból, hogy bizonygatják neki: az ő világrajöttét mennyire akarták. Az ilyen gyermekek és fiatalok túlságosan szüleik felé fordulnak, méltók akarnak lenni a bizalmukra, amiért megszülethettek. Eközben elmulasztják a környezet, a környező világ önálló fölfedezését. Ez súlyosan visszaveti fejlődésüket.

A *negyedik* csoportot a megfélemlített túlélők alkotják. Ők gyakran hallják szüleiktől a szemrehányást: nem is sejtik, mit állt ki az anya a várandóság során, és bármikor elvégeztethette volna az abortuszt. Az is előfordulhat, hogy a heves szóváltások közepette a gyermek azt hallja szüleitől, jobb lett volna, ha világra sem jön. E szemrehányások során gyakran ellenszenv, gyűlölet alakul ki a gyermekben a szülővel szemben. Ezek a sérült fiatalok nem képesek hatékonyan kibontakoztatni képességeiket, legtöbbször lusták, gyakran beilleszkedési zavarokkal küszködnek.

Az *ötödik* típus: a károsodott túlélők. Az új vizsgálati eljárásokkal már sok öröklött betegség felismerhető. Lehetőség van tehát arra, hogy csak azokat a magzatokat hagyják életben, akik a vizsgálatok alapján egészségeseknek mutatkoznak. Ha mégis beteg gyermek születik, gyakran bűntudat alakul ki benne, mekkora teher ő a szülei számára, és hogy mind a szülei, mind a közösség számára jobb lett volna, ha meg sem születik. Szörnyű teher ezzel a tudattal élni.

A *hatodik* típusba a túlélő ikertestvérek sorolhatók. Előfordul, hogy ikerterhesség esetén a művi abortusszal csak az egyik ikertestvér életét oltják ki. Nem ismerik ugyanis föl az ikerterhességet. Az ikrek méhen belüli kapcsolata igen szoros, egyikük erőszakos elpusztítása mély lelki nyomokat hagy a másikban.

A *hetedik* típus szenvedői: a megkísérelt abortusz túlélői. Egyre többen vannak, akik túlélik a „sikertelen” abortuszt. Szinte mindegyikükben súlyos lelki sérülések alakulnak ki, némelyek pedig testükön is őrzik az anyaméhben történtek nyomait: sebek, hiányzó vagy eltorzult testrészek, végtagok a beavatkozás letörölhetetlen emlékei és bizonyítékai.

A *nyolcadik* típusba a megölt túlélők tartoznak. Az előrehaladott várandóságban abortált magzatok némelyike valójában még életképesen jön a világra. Őket a legtöbbször a tényleges életképesség figyelembe vétele nélkül magukra hagyják, kivárják, hogy kilátástalan haláltusájuk után nyomorultul elpusztuljanak. Ezeknek a parányi túlélőknek az élete igen rövid, mégis kitörölhetetlen nyomokat hagy abban, aki találkozott velük. Sem az idő, sem az alkohol, sem a kábítószerek nem feledtetik el a megrázó élményt.

Ney professzor véleménye szerint az orvosnak mindenképpen ismernie kell az abortusz-túlélés szindrómát. A leghatározottabban ajánlja, hogy az abortusz kérdését beszéljék meg a szülőkkel és a gyermekekkel. Súlyos feladat, nagy megrázkódtatással járhat. Sokszor pszichoterápiára is szükség lehet utána, de *a konfliktus feltárása az igazi gyógyulás előfeltétele.* A leplezés káros, mivel fönntartja a kóros állapotot.

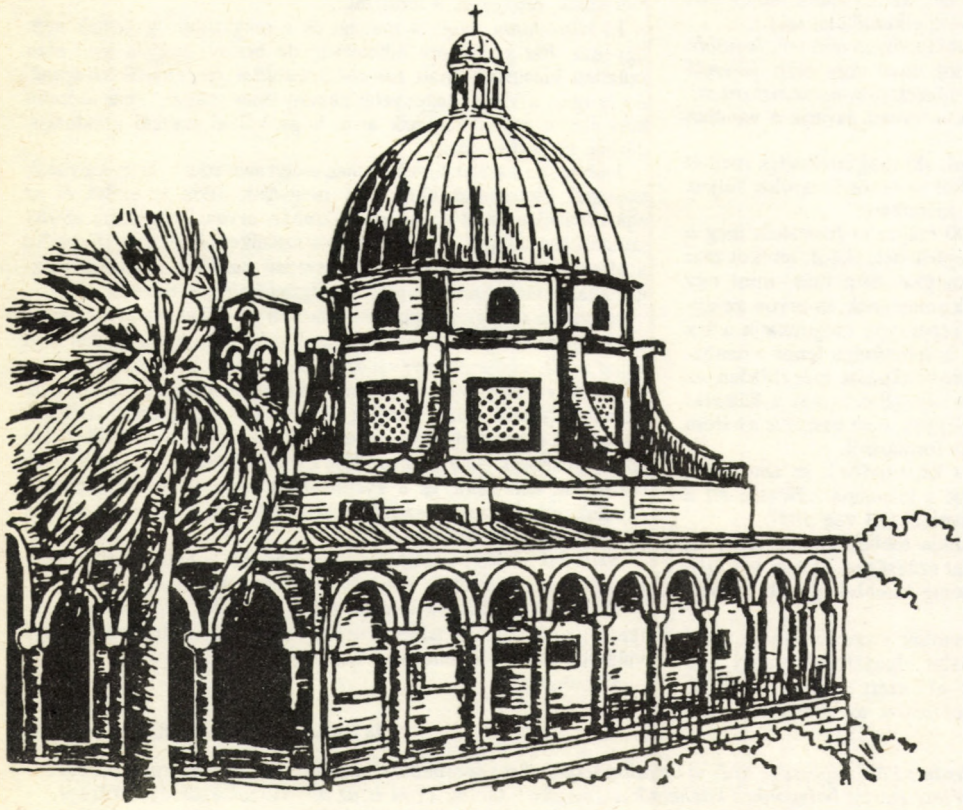

Van-e kiút?

Írásom bevezetésében egy párbeszédet idéztem. Most ennek a befejező mondataival folytatom:

A beteg: Szörnyűség! Ezek szerint a mai fiatalok jelentős része abortusz-túlélő, és ez alapvetően befolyásolhatja életüket. Szeretném tudni, mit jelenthet ez a világ számára.

Az orvos: Azt hiszem, rengeteg családi és szociális konfliktus származik ebből. A védtelenek meggyilkolásának következményei beláthatatlanok. Hacsak véget nem vetünk ennek a gyakorlatnak, ami szörnyű népirtásba torkollhat.

A beteg: Remélem, én is tehetek valamit a jó ügy érdekében.

Az orvos: Sohasem késő, hogy megpróbálja. Ha a világot nem sikerül is, néhány életet megváltoztathat, s ami a legfontosabb: közben önmaga „emberibbé” válik. Akárhogyan nézzük is, valamennyiünket szoros szálak fűznek egymáshoz. Felebarátaink kárából nem születhetik hasznunk. Ha szeretjük őket, magunkat is szeretjük, és átérezzük, milyen szép az élet.

Dr. Ferencz Antal

Átvéve
a cikk szerzőjének beleegyezésével a
Tál és Kendő V.évf. (1994) 1. számából

A magzat is ember?!

Felhívás abortusz-ügyben

Ez az írás nem a családtervezés vagy születésszabályozás ellen szól, csak a címbeli kérdéshez kapcsolódó gondolatokat próbálja összegyűjteni.

A magzatelhajtást az egyházak gyilkosságnak és súlyos bűnnek tartják. Ennek ellenére és a más születésszabályozási lehetőségek fokozódó elterjedése mellett az abortuszok száma, eltekintve az 1993-as esztendőtől, növekedést mutat Magyarországon. Az egyházak tiltása egyre kevesebbeket tart vissza a nem kívánt magzat elpusztításától. Sajnos.

Talán ahelyett, hogy az abortuszt végzők és azt magukon elvégeztetők súlyos bűnösségét emlegetjük, szinte gyilkosoknak nevezve őket, mást is tehetnénk.

Meg kellene vizsgálni:

— Miképp fogadhatják el sokan a magzatelhajtást mint a nem kívánt gyermekáldástól történő „megszabadulás" törvényes formáját?

— Miképp lehetne ezt a felfogást megváltoztatni?

Személyes tapasztalat(aink) segített(ek) a lehetséges válasz megfogalmazásában.

Feleségem kórházba került. Különösebb betegsége nem volt, csak a szíve alatt növekedő két apróság táplálását szolgáló méhlepény nem a legjobb helyen tapadt meg a méhfalon. Rögtön elhelyezték a régi, belvárosi kórház második emeletén, elvégezték a vizsgálatokat, gyógyszereket és pihenést írt elő az orvos. Teltek a napok, jobban érezte magát, beszédbe elegyedett szobatársaival. Ismerkedésre mégsem nyílt mód, mert a többiek általában néhány napig maradtak, utána már mentek is. A két-három nap alatt jutott idő a fölöslegesnek vagy károsnak nyilvánított apróság(ok) eltávolítására. A kórteremben kaptak helyet az abortuszra várakozók és a veszélyeztetett terhesek is.

Különös helyzet. Egy kórteremben fekszik a kismama, aki magzatait félti, és a többiek, akik szabadulni akarnak magzatuktól. Általában ugyanaz az orvos, ápolónő segédkezik itt is, ott is. (A tisztesség megkívánja, hogy elmondjam, az orvosunk tudtommal nem végez abortuszt, csak ha orvosilag elkerülhetetlen.)

A kórteremben a nők beszélgetéseiből nyilvánvaló lett, *legtöbbjük* azért akar szabaduli a magzattól, mert *úgy érzi, jövendő gyermekének nem lenne képes megfelelő életszínvonalat biztosítani.* Esetleg túl fiatalnak tartja magát, és a terveit zavarja a váratlan kis jövevény.

Megismerkedhettünk sok-sok nővel, aki magzatelhajtás mellett döntött, és néhány olyan esettel, amikor az orvos javasolta, súlyos magzati rendellenesség miatt, ezt a „kisműtétet".

Magyarországon évente kb. 90 000 magzatot fosztanak meg a világrajövetel lehetőségétől orvosi segédlettel, akkor, amikor már eldönthető, hogy az eltávolítandó magzat nem más, mint egy nagyon kicsiny *ember*. A várandós kismamának az orvos az ultrahang-berendezéshez kapcsolt TV képernyőn megmutatja a kis *embert*. Az abortuszra várakozónak is lehetősége lenne szembenézni parányi magzatával, mert a beavatkozást megelőzően az orvos rajta is elvégzi az ultrahangos vizsgálatot; már a hathetes magzaton is felismerhetők az emberi jegyek, nem beszélve a három hónapos *ember*kezdemény csodálatos formájáról.

Nem tudom, hogy szembenézve a képernyővel, az abortuszra váró is azt hallja-e az orvostól, amit a kismama: „Nézze, *ott* a feje, *ott* kalimpál a lábával és kezeivel..." (Ki van *ott*?!)

A lehetséges ellenérzéseket elnyomja többek között, hogy az eljárás az abortuszra jelentkező szerint szükséges, és *nem tud jobb megoldást* arra, mit tegyen a várhatólag kisebb-nagyobb kényelmetlenséget okozó gyermekével.

További szempont: a magzat és ember viszonya olyan, mint az ebihalé és a békáé; ha az ebihalat elpusztítjuk, senki sem mondja, hogy békát pusztítottunk el, azért magzat miatt se szomorkodjék senki... És *mégis szomorúak* az abortuszra váró lányok, asszonyok.

Egy kismama mesélte el, hogy lehetne gyermeke, de elvetette húsz évesen. A műtétet követően kiborult, fogyni kezdett, és évekbe került, amíg rendbejött. Nem tudja megbocsátani magának, hogy elvetette magzatát.

Ez is mutatja, nemcsak a gyógyszereknek van mellékhatásuk... Az abortusznak van *még néhány mellékhatása.* Többek között, hogy fogy a népesség. Évről-évre kisebb a munkaképes lakosság. Évről-évre kevesebb embernek kell több és több nyugdíjat megtermelnie. Az időseket gondozni kell. Kik gondozzák őket? A meg nem született fiatalok?

Akin abortuszt végeztek vagy aki végzi a műtétet, az önigazolás végett általában mások ilyen irányú tettét is helyesli. Mivel évről évre több a magzatelhajtás, így *az egyetértők, a megértők száma is nő.*

A nagyszámú abortusz *sok orvos és nővér munkáját veszi igénybe.* Előfordulhat, hogy az igénybevett ágyakon és műtőkben betegek életét lehetne megmenteni. Mire van jobban szüksége egy társadalomnak: korszerű műszerekre az abortusz elvégzéséhez, vagy (olcsó) gyógyszerekre, segédeszközökre azoknak az ellátásához, akik betegségük miatt nem képesek családjukat ellátni? Lehet, éppen ezért nincs más választásuk, mint a magzatelhajtás.

Súlyos mozgássérültek közül is többen bizonyították már, képesek családfentartásra. Jó tolókocsival a sérült eljut iskolába, munkába, míg anélkül intézetben tengődő eltartottá válik, akiben könnyen kialakul (kialakulhat) a kép, hogy ő alkalmatlan megszületendő gyermekei felnevelésére, ha magzatot hord szíve alatt, azt is a legjobb elpusztítani...

Szinte mellékes, hogy az elpusztított magzat *ember!*

Ki szomorú a rovarirtás miatt, mert elpusztított hernyókban pillangók halnak meg? Az, aki tudja, milyen unalmas a természet pillangók nélkül. (A mellékhatásról nem is beszélve: azok a madarak, amelyek a táplálékul szolgáló hernyók hiányában éhen maradnak, elhagyják a területet...)

El lehet *hinni*, hogy a magzat és a megszületető gyermek nem ugyanaz, bár számomra hihetetlen; de biztos, hogy a meg nem született kicsinyek miatt *sok-sok színfolttal szegényebb világunk.* Az is igaz, a világ szegényebb néhány éhes szájjal..., bár idősebb kort elérve sokan vágynak arra, hogy valaki szerető gondoskodásban részesítse őket.

Jobb az, ha a szájak birtokosainak esélyt sem adunk, hogy kinyissák szájukat? Elpusztítjuk őket, vagy megadjuk nekik az esélyt, és az elpusztításukra szánt energiánkat (kórház, orvos, gyógyszer) az *élet* szolgálatába állítjuk, a gyerekeket és szüleiket támogatva? Egyelőre a *társadalombiztosítás* a tőlünk beszedett járulékot szabadon használhatja, velünk fizettetve meg a magzatelhajtások tízezreit.

Ha valaki a magzatok pusztítása helyett *az élőket* akarja *támogatni* a saját munkabéréből elvont járulékkal, miért nem teheti? Talán mód lenne a TB rendjének megváltoztatására. Addig is **létrejöhetne egy alapítvány** (vagy valami hasonló) azoknak a támogatására, akik anyagi helyzetük miatt utasítják el magzatuk világrajöttét. Lehetne otthonokat támogatni, amelyekben a szüleik számára elfogadhatatlan apró jövevények találnának szállást. Lehetne a nehéz helyzetbe került családokat támogatni, és a gyermeküket egyedül nevelő anyákat... (Tudjuk, mindez sok visszaélésre ad lehetőséget; de mi az, ami nem ad lehetőséget visszaélésre?)

Nemcsak anyagi segítségre van szükség a nehéz helyzetben, hanem beszélgetésekre, konkrét segítségre, közösségre...

Mindazokat, akiknek ötletük van a kérdéssel kapcsolatban, kérem adjanak módot a találkozásra, jelezzék, ha az alapítvány (vagy valami hasonló) létrehozatalát támogatnák.

Köszönöm.

Sándor Zsolt
1034 Budapest, Bécsi út 88–90. IV. 149.

Utóirat: Az elmúlt évezredek során a Föld népessége új és új lakatlan területeket népesített be, megoldva ezzel a túlnépesedésből eredő nehézségeket. Ma sokak nézete szerint bolygónkra kitehetjük a „megtelt" táblát; ezzel is az abortuszok szükségszerűsége mellett érvelnek.

Talán a kiutat jelentené, ha az emberiség a fegyverkezésre fordított energiái egy részét vagy egészét az új lakatlan „vidék", a világűr felfedezésére, benépesítésére fordítaná...

De addig is, talán elférünk néhány milliárdnyian a Földön?

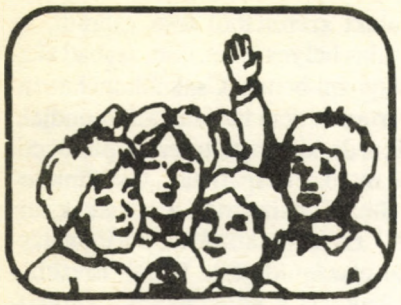

Leszkai András bácsi Moha-meséje

Szó és tett

Egy szép tavaszi délutánon, elsős vagy másodikos koromban, beszaladt a kertünkbe három kistörpe. A kerekképű Napraforgó, a sovánka Pojáca, mindkettő osztálytársam, és Napraforgó hugocskája, Kisfecske. Odafutottak nyitott ablakom elé, és Napraforgó beszólt hozzám: „Te Moha, édesanyám csak akkor enged le a faluba Pojácával, ha megírom előbb a leckét. De Pojáca már indult, nincs rá időm, hogy számolgassak meg törjem a fejem. Add kölcsön az irkáidat, te már biztosan megírtad, hadd írom le róla!” Meghökkentem. Bár még senki se mondta, éreztem, hogy nem szabad kölcsönadni lemásolásra a házi feladatot, és az a gondolat is bántott, hogy akkor nem én leszek holnap az egyetlen, akinek az irkájában ilyen érdekes jelzős főnevek vannak. Húzódozásomat persze rögtön észrevették, és Napraforgó fenyegető hangon kérdezte: „Nem adod ide? Hát ilyen irigy vagy?” Megijedtem. Ha rám sütik, hogy irigy vagyok, Kisfecske telecsipogja vele Törpeházát és kiáltozni fogják utánam az utcán: „Irigy Moha! Irigy Moha!” Sietve tiltakoztam hát: „Nem vagyok irigy! De észreveheti a tanító bácsi, hogy ugyanazt írtad. És különben is ezt nem szabad.” Pojáca ekkor megragadta Napraforgó karját: „Gyerünk Bérci Bercihez! Ő az első szóra ideadja.” De Napraforgó nem mozdult: „Bérci Berci messze lakik, ideadja Moha is, hiszen változtatok a nyelvtani leckén.” De még mindig ingadoztam. Ekkor azonban Kisfecske az arcára csapta a tenyerét: „Nahát, Moha! Ezt nem hittem volna! Rólad mindenki azt beszéli, milyen jó vagy! Pedig milyen irigy vagy! És aki irigy, az rossz!” Most már nem mertem tovább vonakodni. S mialatt asztalomhoz mentem az irkákért, átvillant a fejemen, hogy talán igazuk is van. Aki igazán jó, az első szóra odaadja az irkákat.

Ettől kezdve Napraforgó kerek ábrázata minden második-harmadik délután megjelent az ablakom előtt, és vitte az irkáimat. A tanító bácsi meg nap-nap után jobban csodálkozott Napraforgó egyre rosszabb és rosszabb feleletein: „De hiszen odahaza hibátlanul elvégezted ugyanazt az osztást!” „De hiszen odahaza hibátlanul tudtad, mi a különbség jelző és határozó között!” És egyre sűrűbben siklott ilyenkor énrám is a tekintete. De hogy miért, azt csak hetek múlva értettem meg. Ekkor ugyanis azt kívánta a tanító bácsi Napraforgótól, hogy mondjon egy egyszerű bővített mondatot. Minthogy nem tudott, így szólt hozzá: „Mondj hát azok közül egyet, amelyeket odahaza írtál.” És nézte Napraforgó irkáját: „Mondd például azt, amelyikben ez az állítmány: ’érdekel’.” De így se tudta. Ekkor elhangzott a felszólítás: „Keresd meg Moha irkájában!” Napraforgó elvörösödve olvasta az irkámból: „Engem minden érdekel.” A tanító bácsi lassan hozzám lépdelt: „Hogyan lehettél ilyen rossz hozzá?” Rémülten bámultam rá: „Rossz?! Hiszen én éppen jó akartam lenni Napraforgóhoz!” A tanító bácsi a fejét ingatta: „Hát még te is ilyen butuska vagy? Hiszen lehetővé tetted neki, hogy ne gyakorolja a szorzást, az osztást, hogy ne gondolkozzék a nyelvtanon. Megakasztottad a taulásban. Egy hónapi leckével maradt el miattad. Hát jó voltál hozzá?”

Még aznap délben elmondtam mindezt Földigszakáll bácsinak, hogy jó akartam lenni Napraforgóhoz, és az derült ki, hogy rossz voltam. Földigszakáll bácsi elmosolyodott: „Az volt a baj, hogy jobban figyeltél a szóra, mint a tettre. Hallottad, hogy irigynek neveznek és megijedtél. Ha a jövőben ismét ingadozni fogsz, képzeld azt, hogy valahonnan magasról nézel le mindnyájatokra, önmagadra is. Olyan magasról, ahova nem hallatszik fel a szó, ahonnan csak a tetted látod. Akkor majd nem a szótól ijedsz meg, hiszen ott nem is hallhatod, hanem attól riadsz vissza, amit látsz, hogy átnyujtod lemásolásra az irkáidat.”

Körülbelül egy hónap múlva egy este négy-öt kistörpével mentem hazafelé az erdőn át a törpeházi játszórétről. Egyszerre csak a kövér Szuszimuszi megállt és ravaszkás ábrázattal énekelni kezdte: „Uccu bizony, megérett a megy, uccu bizony, rajta maradt egy.” Megálltak a többiek is, és ravaszkás arckifejezésükből meg abból, hogy az ösvénykére néztek, amely Merengő bácsi házához vezetett, megértettem, hogy azt tervezik, megdézsmálják Merengő bácsi híres meggyfájának finom termését. Bérci Berci felnézett a lombok közt a Holdra és bólintott: „Éppen jókor.” Ez meg azt jelentette, hogy mire Merengő bácsi kertjéhez érünk, éppen alkalmas lesz a homály a rejtőzködésre. Szuszimuszi az ösvény felé mozdult: „No? Megyünk?” Ekkor azonban Kutykuruty rám nézett. Észrevették ezt a többiek is, ők is rám néztek, és Handabandi így szólt: „Az ám, itt van Moha is. Ő biztosan nem mer velünk jönni.” Én meg ebben a pillanatban félni kezdtem egy szótól, amely még nem hangzott el, és csak azért nem léptem rá tüstént elsőként az ösvényre, mert még reménykedtem benne, hogy valamelyikük ezt mondja: „Eh, mit, hagyjuk azt a meggyet, gyerünk haza!” Ehelyett azonban Kutykuruty már ki is mondta a szót, amelytől féltem: „Moha gyáva az ilyesmihez.” Most már nem várhattam tovább. Megindultam elsőként Merengő bácsi tanyája felé.

Egy jó negyedóra múlva már tömtük magunkba azt a nagyon finom, nagyszemű meggyet. Hárman-négyen fenn voltak a fán, Szuszimuszi meg én az alsó ágakat kopasztottuk. De jóformán még csak hozzákezdtünk az evéshez, amikor a szomszé-

dos fa árnyékából felhangzott Merengő bácsi szelíd és nyugodt figyelmeztetése: „Meg ne ijedjetek! Nehogy leessetek! Lassan másszatok le! Mert meggyet odabenn is kaphattok a házban.” De hiába figyelmeztette őket, kapkodó mászás, majd néhány ugrás, meg egy puffanás hallatszott, aztán meg futás és a kert sövénykerítésének a zörgése. Amikor Merengő bácsi megszólalt, futásra rezzentem magam is, de tüstént el is határoztam, hogy nem futok el. Éppen eléggé megaláztam magam a lopódzással, a csenéssel. Hogy még el is fussak a felelősségre vonás elől, azt már nem bírtam volna elviselni. Kiléptem a fa árnyékából a holdfényre, előlépett Merengő bácsi is, és mellette még valaki. A vendége. Azért is vette észre motozásunkat a meggyfán, mert éppen a kapuhoz kísérte. Ez a vendég Földigszakáll bácsi volt.

Merengő bácsi visszament a házba, hogy egy kosárka ajándék meggyel bizonyítsa, kérni is lehetett volna tőle, Földigszakáll bácsi azonban alig bírt megszólalni a csodálkozástól, hogy én is a meggyfadézsmálók közt voltam. Amikor már egymás mellett ballagtunk hazafelé, egyszerre csak megállt: „Dehát hogyan lehetséges, hogy még neked sem volt bátorságod azt mondani nekik, 'nem szabad'! Hát te ennyire gyáva vagy?” „Gyáva?! Hiszen én éppen azért jöttem velük, hogy megmutassam nekik, nem vagyok gyáva!” Földigszakáll bácsi most már szomorkásan mosolyodott el: „Értem már. Megint megijedtél egy szótól. Mert jobban figyeltél a szóra, mint a tettre. Pedig megmagyaráztam a múltkor, hogy mit tégy. Képzeld, hogy valahonnan a magasról nézel le mindnyájatokra, önmagadra is. Olyan magasról, ahova nem hallatszik fel a szó, ahonnan csak a tettet látod. Akkor nem attól ijedtél volna meg, amit hallasz, hogy gyávának neveznek, hanem attól riadtál volna vissza, amit látsz, hogy tolvajként átmászol egy sövényen, belopódzol egy kertbe.”

Nemsokára véget ért az iskolai esztendő, megkezdődött a nyári szünet. Egy délelőtt azzal a szándékkal mentem el hazulról, hogy felmegyek a Sziklás tetőre málnát eszegetni. A fő utcán azonban észrevettem egy csapat szaladó és kiáltozó, nevető kistörpét. A csapat közepén a nálam valamivel idősebb, erős kis Rezeda futott, és hahotázva tolt egy babakocsit. Nyilván a húga játékszerét. A többiek meg futás közben egyre a kocsiba tekintgettek. Gyanús volt nekem a kiáltozásuk. Hallatszott a rikkantásukon, hogy tudják, valami helytelent cselekszenek. Odasiettem hát hozzájuk és eközben észrevettem, hogy ott szalad a kocsi mellett Rezedáék cicája is. Futás közben aggodalmasan kapkodja a szemét hol a kocsira, hol Rezeda arcára, és láttam a tátogó szájacskáján, mert hallani nem lehetett a nagy ricsajban, hogy panaszosan nyávog. Ebből már tudtam is, mi van a kocsiban. Négy kiscica kapaszkodott rémülten a kocsi fonott nád falába,

egészen pici cicák, a szemük is csak egy-két napja nyílhatott ki. Tudtam, hogy ezt a játékot abba kell hagyatnom, hiszen a száguldó, zötyögő babakocsi könnyen feldőlhetett. De ha nem dőlne is fel, nem szabad fölöslegesen rémíteni a kiscicákat, aggodalommal gyötörni a cicamamát. Rákiáltottam hát Rezedára: „Ezt nem szabad! Vidd vissza őket a helyükre!” Mindnyájan megálltak és rám bámultak. Láttam az arcukon, hogy szívük mélyén igazat adnak nekem, de sajnálják is abbahagyni a játékot. Rezeda viszont ridegen végignézett rajtam: „Te akarod megszabni nekem, hogy mit szabad és mit nem? Tudd meg, hogy én szeretetből kocsikáztatom őket!” Diadalmas tekintete sorra megkereste társai szemét, mintha kérdezte volna: „Ugye milyen jól megfeleltem neki?” Most már a többiek is diadalmasan néztek rám, én pedig vesztesnek éreztem magam. Akkor még azt hittem, hogy a „szeretet” olyan szó, amely ellen nincs föllebbezés. Ha valaki szeretetből tesz valamit, az csakis helyes lehet, nem szabad akadályozni benne. Csak álltam hát zavartan és nem tudtam, mit mondjak. Rezeda kihasználta ezt a pillanatot és intett a csapatnak: „Gyerünk tovább! Kocsikáznak a cicuskák, ujjé!” És nagy lármával, kurjongatással elszáguldottak. Ugrált tovább a babakocsi a kődarabokon, zötykölődtek a rémült kiscicák, és tátogva futott a kocsi mellett a kétségbeesett cicamama...

Csak ösztöneim emlékeznek rá, hova indultam. Felindultságomban megfeledkeztem a Sziklás tetőről, és meglepődtem, hogy egyszerre csak a hegyoldalon találom magam, Törpeháza fölött. Nyugtatgattam magam, talán nem is rossz a cicáknak, ami történik velük, hiszen szeretetből történik, de nem sokat ért a nyugtatás. Gyötört a tett mulasztás kínja. Egyszerre csak észrevettem, hogy már a kis kilátónál vagyok és lebámulok a mélybe, törpeházára. Hang már nem jutott ide fel, innen már csak látni lehetett, ami odalent történik. A csapat már visszafelé futott a kocsival. Ekkor hirtelen eszembe jutott, hogy most nem képzeletben, hanem valóságosan vagyok olyan helyzetben, amiről Földigszakáll bácsi beszélt nekem. Magasról nézek le a tettre, olyan magasról, ahol már nem hallani a szót.

Csak öt-hat másodperc kellett rá, hogy nézzem a száguldva tolt kocsit, és már magam is száguldottam lefelé. A csapat közelében azonban lassítottam, és Rezedához már nyugodt mozgással léptem oda: „Állj félre!” Annyira elbámult, hogy szinte önkéntelenül engedelmeskedett. Én meg beemeltem a cicamamát kicsinyeihez, feltoltam a kocsit a sima és árnyékos gyalogútra és lassan tovább toltam Rezedáék háza felé. A csapat szótlanul lépdelt mögöttem egy kertnyi úton, várták, hogy mi lesz, aztán egyszerre csak hallom, hogy Rezeda azt mondja: „Eh, hagyjuk, hadd vigye, bolond!” Úgy tettem, mintha nem is hallanám. Enyicske tekintélytartást megengedhettem neki. A harmadik kert előtt, amikor már magunkban voltunk, a cicamama lefeküdt kicsinyei köré és nyalogatni kezdte a pofácskájukat. De azért énrám is vetett egy-egy futó tekintetet, teli bizalommal.

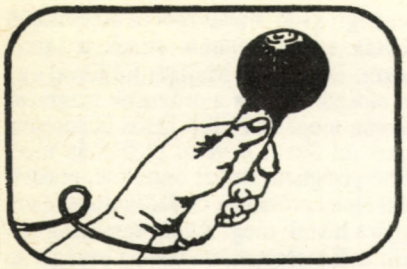

Koccintsunk?

Tíz éves a Bokor Alkoholistamentő Szolgálat

A Bokor bázisközösség ebben az évben ünnepli indulásának 50. évfordulóját. Megtudtuk, hogy a Bokron belül még egy kerek évforduló virradt ránk, az Alkoholistamentő vagy Iszákosmentő elindulásának 10. évfordulója. Ez utóbbi elsősorban Halász Endre ny. plébános nevéhez fűződik. Az évfordulón őt kerestem meg, hogy az elmúlt tíz évről beszéljen. „Bandi bácsit” a Nagyvárad térhez közeli Betánia szeretetszolgálat szuterénjének egyik kis szobájában találtam meg.

Bandi bácsi, mi ez a kétlakiság?

— Tudod, hogy meghalt a mozgássérült nővérem és a gondozónk is. Azóta itt kaptam helyet, de visszajárok Szadára is, és ellátom az ottani szolgálatot. Megvallom, mindkét helyen neheztelnek rám, hogy miért kell ebben a korban Szadára, ill. Pestre utazgatnom. Úgy látszik, féltékenyek.

Lehetnek is. És persze féltenek. Bár senki sem hinné el, hogy elmúltál 79 éves. Hogy bírod ezt? Plébániai munka, közösségi tevékenység, az iszákosmentő? Több műtéted is volt az utóbbi időben.

— Legutóbb az elmeszesedett koszorúér tisztításával segítettek. Hál' Istennek, bírom. Azt mondta az orvos, tíz évig garantáltan dobogni fog a szívem.

Nem gondoltál arra, hogy valamit leadj?

— A napokban kaptam egy levelet. Egy vidéki „küldőnk” írta, aki ott börtönmisszióval és az alkoholistákkal foglalkozott. Levelében az áll: „Nem tudunk segíteni... Befejeztük” ... Én képtelen vagyok befejezni. Nem tudok átgyalogolni ezeken az embereken. Ha rákényszerülök, abbahagyom. Néha hallatlan sikertelenség ér. Például a legutóbbi, novemberi lelkigyakorlatra csak egy ember jött el. De végigcsináltuk...

Talán ne a végén kezdjük. Tíz évvel ezelőtt hogyan is kezdődött? Külön karizmát éreztél erre a feladatra?

— Egyáltalán nem. Nem volt kapcsolatom az alkoholistákkal. Féltem is a részegektől, kikerültem őket, hogy ne kössenek belém. Nem is kötöttek, de kiderült, hogy az egyik képviselőtestületi tagom alkoholizál. Már a válópert is beadta a felesége. Kínos volt. A péceli református lelkész felfigyelt az ügyre. Szólt, hogy lelkipásztori segítésre átvette.

És te örömmel átadtad?

— Megkönnnyebbülve. Jó ökumenikus kapcsolat volt köztünk. Havonta találkoztunk református, evangélikus, baptista lelkésztársaimmal. Tudtam a reformátusok iszákosmentőjéről. Mátraházára küldték képviselőtestületi tagunkat a feleségével együtt. 1982 decemberében letette a poharat. Elkísérte az ártatlan, szenvedő felesége is a bűnös férjét és — mint később mesélte — ott döbbent rá, hogy neki is meg kell térnie.

Ez adta tehát az indítást. De te magad hogy kezdtél bele? Ekkortájt történt kényszernyugdíjazásod, amikor is a Bokorhoz tartozásod miatt az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására püspököd „egyházi érdekből és megromlott egészségi állapotodra való tekintettel” egyik napról a másikra nyugdíjba küldött.

— Igen. De már előtte éppen a református iszákosmentő vezetője, Siklós József megkereste Csanád Béla pasztorális professzort az egyetemen, hogy kapcsolódjanak be a katolikusok is az iszákosmentésbe. Meg is jelent az Új Ember újságban a felhívás, melyre hárman jelentkeztünk: egy orvos, egy civil és egy pap. A továbbiakban már én sürgettem a beindulást. Ekkor, 1983-ban nyugdíjaztak.

Úgy tudom, a szépen induló munka már a kezdet kezdetén sem volt zökkenőmentes.

— Csanád Béla talált egy plébániát és egy, az ügyre fogékony plébánost, így a józsefvárosi plébánián 1984 őszén létrejött az első találkozó. Bajzáth Ferenc plébános jó szervezőnek bizonyult. Templomában hirdette, személyesen is mondogatta. Jöttek is a jelentkezők, főleg a szenvedő feleségek és anyák. Szerdánként Mihálovics Zolival az irodában vártuk és fogadtuk a jelentkezéseket. Egy-két iszákos is jött. De most mit is csináljunk? Tartsunk egy lelkinapot. Bajzáth kijelentette: Csináld Szadán. 1985. január 19-én a lelkinappal megkezdődött az iszákosmenntő munka Szadán.

Az Iszákosmentő programjai:

Havi lelkinap:
minden hónap első szombatján
10–16 óra:
Rákosfalvi plébánia, Álmos vezér tér 1.

Lelkigyakorlat 4-szer évente:
(február, május, szeptember, november)
csütörtök estétől vasárnap délutánig:
Táborhegyi lépcső 11. (Toronya u. 1.)

Klub-szerű együttlét:
minden hónap harmadik szombatján
10–18 óra:
Betánia, VIII. Bláthy Ottó u. 10.

Kötetlen beszélgetés
(szabadult alkoholistáknak):
minden csütörtökön
18–20 óra:
Betánia, VIII. Bláthy Ottó u. 10.

1985. január 19-e tehát a Bokor Iszákosmentő születésének pontos dátuma.

— Igen. 1987-ig még Bajzáth Feri is aktív résztvevője volt a munkának. 1985 novemberében ő szervezte meg Iszkaszentgyörgyön az első lelkigyakorlatot. A helyet is ő járta ki Szakos püspöknél, aki a magyarországi karitásznak volt a felelőse. 1986 februárjában Szódön volt a lelkigyakorlat. Az ottanni plébános megtudta, hogy „bulányista” vagyok, és tárgyalt Bajzáthtal. 1987 februárjában is meghirdettük az iszákosoknak a lelkigyakorlatot, de nekem az Állami Egyházügyi Hivatal megtiltotta, hogy a templomon kívül beszéljek. (A templom pedig hideg volt.) Bajzáth megköszönte a munkámat. Később munkatársainknak is „felmondott”.

Csúnya dolog ez, Bandi bácsi. Te persze szelíden lenyelted?!

— Nem. Elhatároztam, hogy írok Csehák Judit miniszternek. Ettől meg is rettentek. De végül is lenyeltem. 1987 decemberében csak úgy a magam szakállára folytattam. Vártam, hogy kérdőre vonnak. Fogalmaztam is a mondókámat. Én nem vagyok goromba vagy kemény ember, de akkor azért megmondtam volna, ha most azért jött, hogy gratuláljon, mert 70 évesen ilyen munkát végzek, köszönöm. De hogy számon kérje, hogy nyugdíjas koromban alkoholistákkal foglalkozom, bocsánatot kérek, de ez már arcátlanság. Azóta sem jött senki.

Túlnézve a szégyenletes állami és egyházi aknamunkán, bizonyára sok szép élményt jelentett számodra az elmúlt 10 esztendő? Inkább erről beszélj.

— Az első lelkinapra meghívtam Papp László református lelkészt, aki maga is iszákos volt. Úgy mutatkozott be, hogy ő az a kutya, amelyből szalonna lett. Elmondta, hogy feleségével megromlott a kapcsolata, külön szobában aludtak. Szétverte a gyülekezetét is. Kidobta apósát, anyósát. Egyik paptársa elvitte az iszákosmentőre, és ott megtért. Én a betszaidai betegről elmélkedtem. V. Laci mamája ebéd közben azt hajtogatta, hogy fel kellene kapálni a kertet. Az úton hazafelé pedig kijelentette : Fogom ágyamat és hazamegyek. Gyógyultan.

Az első siker. Milyen volt az első három napos lelkigyakorlat?

— Ott sírva gyóntak az emberek... Egy kalocsai kisiparos úgy jött el, hogy micsoda szégyen, hogy ide jön, dehát szereti a feleségét, és eljött. Ő megbecsült szakember, és most iszákosmentőn vesz részt. Három nap múlva nagyon köszöni feleségének. Egy hónap múlva felesége is eljött. Elmondta, hogy férje a disznóvágás alatt sem ivott. Kigyógyult.

1987-nél tartottunk és a „saját szakálladnál”. Igaz is, hol kapott helyet a továbbiakban az Iszákosmentő?

— Ettől kezdve a Bokor Közös Dolgaiban hirdettem meg a szolgálatot, és a válaszokban Vincze Bandiék felajánlották épülő házukat lelkigyakorlatos helynek. Azóta a földszint az iszákosmentőké. A tízgyermekes házaspár pedig családterápiát jelent a résztvevőkek.

A lelkinapokat hol tartjátok?

— Valaki elmondta problémánkat a rákosfalvai plébánosnak, aki a jó ügy mellé állt. Felajánlotta a plébániát. Itt tartjuk a lelkinapokat. Nemrég új plébános került oda, ő is készséggel engedi.

Talán itt kellene a Betániáról is szólnod. Mi ez, ki vezeti, mi a célja?

— Az evangéliumi Betániában lakott Mária, Márta és Lázár. Jézus náluk szállt meg, amikor fölment Jeruzsálembe az ünnepekre. Ilyen vendégfogadó, barátságot és biztonságot árasztó háznak gondolták az új Betániát ennek a szeretetszolgálatnak létrehozói. Boglárynė Majláth Edinával egy temetésen találkoztam először. Éppen a drogosok megmentőjének ígérkező, de korán meghalt Szabó János temetésén. Edináék akkor az Ecseri úti Szent Kereszt plébánián tevékenykedtek egy raktárhelyiségben. Ruhát osztottak, ebédeltettek, az egyházközségi életet próbálták családiasabbá tenni. Munkatársaik lelkinapjára hívtak meg. Kilencven keddi napon mondtam el nekik a Keressétek az Isten Országát c. szentírásértelmezésünk tartalmait. Gyóntattam a résztvevőket.

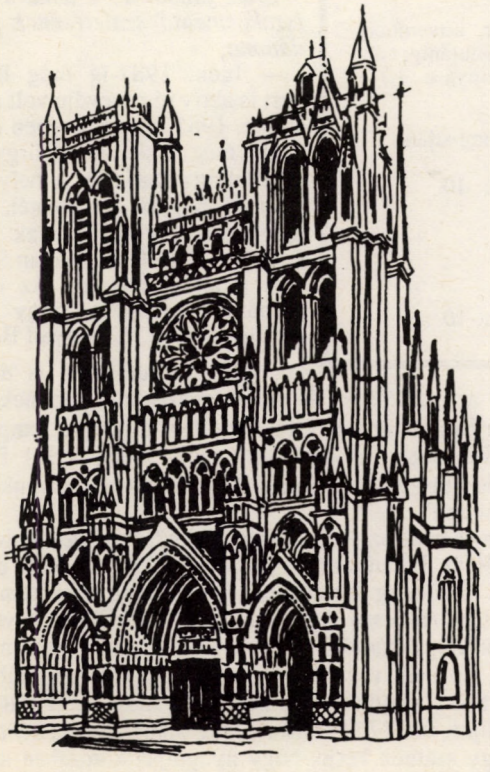

Úgy tudom, a Cursillo mozgalommal is itt kerültél kapcsolatba. Mi ennek a lényege?

— Kis kurzusokat tart a mozgalom hétvégeken, napi hat előadásban. Lényege: megújulás egy örömteli keresztény életre. Ők is a tanulni–tanítani modellt követik. Az új team elkészíti előadásait, a régieknek előadja, a javaslatok szerint átírja, majd ők szerveznek kis kurzusokat.

Úgy tűnik, hogy szellemi partnerekre találtál ezekben a karitatív és tanító közösségekben. Egy kicsit támaszt is, miután a nagy egyház kiadta utadat.

— Sokat köszönhetek nekik. Ezt a kis szobát is ők biztosítják, miután őket is kiebrudalták a Szent Kereszt plébániáról. Edinának sikerült az önkormányzattól visszaszereznie szülei házának alagsorát.

Nem beszéltél még a munkatársaidról. Kik ők? Hogyan tudtok együttdolgozni?

— A főmunkatársak a Bokor közösségből kerülnek ki. Az Iszákosmentő orvosa Varga Éva, szociális segítők Kovács Tádé és Bensó Bea, segítők Virt László, Mihálovics Zoltán, Barabás György (bár az utóbbiak lemaradtak). Mint említettem, az egész Vincze család és az új vő Horváth János, és testvére, Péter, akik gitároznak a misén. Vincze Endre egyébként a Család Alapítvány vezetője. A háziasszonyságot és étkeztetést Völgyesi Marika, Finta Gábor és Barna Tamásné Annuska látja el. Nemrég Nagkanizsáról is jelentkezett valaki, aki a TV-ből hallott rólunk.

Bokron kívüliek is vannak?

— A Betánia munkatársai is segítenek. A Gyáli úti kórházban megtért Meszlényi László és Bükkösi Gabriella... A legnagyobb segítőink pedig a nálunk megtért iszákosaink. Vannak, akik önállósították is magukat. Ketten pl. Iszkaszentgyörgyön szerveztek lelkigyakorlatot.

Sikerekről szóltál, de nincsenek-e kudarcaitok? Hányan gyógyulnak ki függőségükből?

— Tíz év óta 20 %-os az eredmény (a kórházi legfeljebb 10 %). Pisztora Ferenc, a miskolci alkohológia professzora mondta, hogy ők csak elvesznek valamit, de nem adnak helyébe semmit. Csak az alkoholra lőnek. Mi az egész személyiséget akarjuk megváltoztatni, és aki eljut a hitre, le tudja tenni a poharat. Vallom, hogy az alkohol rabságából is Jézus a Szabadító.

És a kudarcok?

— Sajnos vannak nagyon elkeserítő esetek. Egy dunántúli apa írta nemrég, hogy „úgy nyúl a golyóstollhoz, mint a mentőövhöz”. Kérte, hogy küldjük a meghívót. Ő még nem elveszett, mert tudja, hogy beteg. Amíg ugyanis valaki be nem látja, hogy függőségben van, és azzal áltatja magát, hogy akkor teszi le a poharat, amikor akarja, azon nem tudunk segíteni. Ilyen F.M., akinek a felesége kétségbeesetten írta, hogy férje azzal ment haza, hogy ő megtért és abbahagyja az ivást. Egy esküvőn tényleg nem ivott. De augusztus óta betegállományban van, leszázalékolják, iszákosságával csúszik lefelé. Dugiban iszik, most alkoholosan autózik. Úgy gondolom, hogy az igazi megtértnek közösségbe kell tartoznia és iszákosmentővé kell lennie, különben visszaesik.

Könyvekből vagy a tapasztalatból veszed az ehhez hasonló ismereteidet?

— Hogy ne vádolhassanak kontárkodással, jelentkeztem és évekig jártam a Pszichiátriai Társaság előadássorozatára, és ismerem a hozzáférhető irodalmat. De az igazi ismeretet a tapasztalatok során szerezheti be az ember. Ilyen tapasztalat az is, hogy a házastárs leplezni akarja párja bűnét és ezzel elősegíti, hogy még mélyebbre süllyedjék. Sok felé dívik az a mondás, hogy „az asszonynak akkora köténye legyen, hogy minden elférjen alatta”.

Úgy tudom, új kezdeményezés is született az iszákosmentésben, talán éppen ebből a tapasztalatból következően.

— Igen. Legutóbb nem a szabadulni vágyókat hívtuk lelkigyakorlatra, hanem az érintett hozzátartozókat. A szakirodalom társfüggőségről beszél. A hozzátartozóknak az alkoholfüggőség kifejlődésében és fennmaradásában is sokszor megvan a szerepük. Segíthetik vagy akadályozhatják a szabadulást.

Hogyan sikerült ez az új kísérlet?

— A találkozás két napig tartott. A meghívottak feleségek, édesanyák és felnőtt gyerekek voltak. A tanácsadók, pszichológusok (a Bokor közösségből Berényi Rita pszichiáter és nagynénje, Bertók Katalin pszichiáter) és többen a 30- 20-10 éves alkoholizálás után szabadultak feleségei, akik vállalkoztak arra, hogy bizonyságot tegyenek kudarcaikról és sikereikről, és ők is tanácsot adjanak.

Érdekes lenne ennek a két napnak anyagát olvasni.

— Olvasni nem, de meghallgatni oda tudjuk adni. Mert felvettük az egész tanácskozást 6 db 60 perces kazettára, amiből 2-szer 90 perceset készítettünk. Különféle újságoknak is jeleztem, hogy szívesen megküldjük a két kazettát azoknak, akiket érdekel. Jöttek is megkeresések, küldjük is a kazettákat.

Ritáék bizonyára sok új ötlettel segítettek?

— Megjelentették Debrecenben Winfried Huber: Fordulópont a szenvedélybetegek kezelésében c. könyvét (Debrecen 1993, Forrás könyvek 3.).

Az elején a legutolsó, novemberi lelkigyakorlat kudarcával kezdted, hogy csak egy ember jött el, de végigcsináltátok, mintha telt ház lett volna. A tíz év azért arról tanúskodik, hogy minden állami és egyházi támogatás nélkül is ment a kocsi.

— Ment és megy, csak nagyon nehéz így agyonhallgatva dolgozni. A régi rendszerben kértem Bánk érseket, hogy adjon hírt szolgálatunkról a papoknak írt egyházmegyei körlevelében. Kis cikk jelent meg arról, hogy az állam és a reformátusok is milyen jól dolgoznak. Felháborodtam: hallgatásából arra lehet következtetni, hogy ami nálunk van, az szóra sem érdemes. Írtam az érseknek.

Válaszolt?

— Elküldte a titkárát és megüzente vele, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal kihúzatta vele a mi iszákosmentésünkről szóló hírt. Nem tudták megbocsátani nekünk, hogy a katonai szolgálat ellen, az erőszak ellen tiltakozunk.

És most? Most már törvény biztosítja, hogy a katonai szolgálat helyett polgári szolgálatot teljesíthet bárki. Most már változott a rendszer és más a püspök is.

— Most Keszthelyi Ferenc váci püspöktől kértem újra, hogy adjon hírt rólunk. Még nem jelent meg a körlevél. A Karitász-püspököt, Takács Nándort is kértem, hogy tegye szóvá a Magyar Katolikus Püspöki Kar előtt munkánkat és hirdessék meg szolgálatunkat. Igérte, hogy szóvá teszi. Legutóbb az Országos Lelkipásztori Intézet kiadásában „Lelkiségek-mozgalmak a magyarországi katolikus egyházban” c. kiadványban a Betánia címszó alatt pár sor található a Katolikus Alkoholistamentő szolgáltról is. Reménykedem.

Bandi bácsi, te örök optimista vagy... Még csak azt kérdezném meg, hogy ezen a tíz éves jubileumon hogyan gratuálálhatnék? Talán, stílusosan, koccintsunk?

— Küldjetek iszákosakat, ne koccintsunk... Legutóbb felvetettem, hogy segítene-e a szenvedélybetegeken, ha mi sem innánk. Akkor meglepetésemre Tádé azt mondta: Két éve nem iszom... A teljes absztinencia, úgy gondolom, nem biblikus. De aki függőségbe került, az nem lehet szociális ivó, mert padlóra kerül.

Kovács László

Kinek megadatott egy kis darab kenyér,
s otthon, ahová este nyugodtan hazatér,
s nem kell mást szolgálni, s úrnak se kell lenni:
olyan boldogság ez, mely mindennel felér.

Omár Chajjám

Kedves Omár!

Eljutott hozzám is szép versed, s értem a vágyad, „hogy ne kelljen mást szolgálni és úrnak se kelljen lenni”. Vagy legalábbis érteni vélem, hogy mire gondolsz. Biztos, ami biztos, elmondom Neked, mit értek szavaidon. Az „úr” olyasvalaki, aki parancsol embertársának, az pedig engedelmeskedik neki, ha életben akar maradni, ha nem akar börtönbe kerülni, ha nem akar létbizonytalanságba jutni..., ha jót akar magának.Engedelmeskedik, és ez az engedelmeskedés fizikailag, szellemileg, lelkileg megnyomorítja őt. Az „úr” olyasvalaki, aki ezt a nyomorító szerepet elvállalja, mert ösztönbetegsége és/vagy gonoszsága következtében ebben kedvét leli. Vagy pedig dehogy leli kedvét benne, de egy nála nagyobb úrnak a kezében van ő maga is, és csak annak parancsait hajtja végre embertársán, azaz engedelmeskedik ő is amannak, mert életben akar maradni, mert nem akar börtönbe kerülni, mert nem akarja, hogy fizikailag, szellemileg, lelkileg megnyomorítsák őt is. Látod-e, Omár, máris belebonyolódunk az ellentmondásba, mert ez a te „urad” nem akarja, hogy megnyomorítsák, s ezért inkább önként elvállalja, hogy megnyomorodjék annak folytán, hogy elkezdi betölteni ezt az „úr”-szerepet, amelyben megnyomorít és megnyomorodik. Mérlegeli a kétféle megnyomorodási lehetőséget, s úgy dönt, hogy a kettő közül inkább „úrként” nyomorodik, mintsem „szolgaként”.

Kedves Omár, az eddigiekből mintha az látszanék, hogy vágyad utópia, mert mindenképpen meg kell nyomorodnunk, de választhatunk, hogy a megnyomorodásnak melyik fajához volna inkább kedvünk. Megvallom Neked, hogy sem úr nem szeretnék lenni, sem szolga nem szeretnék lenni ennek az úrnak a keze alatt. Ez pedig annyit jelent, hogy én is a te utópiádra vágyom ebben az emberek által benépesített világban, ahol eddig még mindenhol belebotlottam ezekbe az urakba. Azt is elmondom, hogy akármilyen furcsának tetszik is Neked vagy másnak, egyik úrhoz sem álltam be szolgának... azaz, inkább elviseltem ezektől az uraktól, hogy szolgájukká alázzanak engem. Gondolom, érted, miről van szó: nem voltam hajlandó szolga lenni náluk, ezért aztán szolga lettem náluk... Már megint nagyon értelmes végeredményre jutottam.

Amint látod, összekeverednek ezek a dolgok, nem tehetek róla. Igazán az a helyzet, hogy nem voltam hajlandó megnyomorítani magamat a kedvükért, ezért aztán elkezdtek megnyomorítani engem, én pedig álmodoztam Veled együtt, hogy milyen szép is lenne az a világ, amelyikben nem kellene senkit sem nyomorítanom, meg engem sem nyomorítana

senki. Sajnos ilyen világra nem találtam. Sem keleten, sem nyugaton, sem tervgazdálkodásban, sem piacgazdálkodásban nincs ilyen — még a római katolikus anyaszentegyházban sincs, pedig az aztán olyan jól tudja, hogy éppen az ő aklában található ez a világ, hogy ilyen biztosan talán még a Kreml sem tudta állítani a maga háza tájáról ugyanezt. Ez az utóbbi megjegyzésem azért nem egészen biztos...; a Kremlben sem bizonytalan férfiak ültek.

Kedves Omár, csak azt ne hidd, hogy csúfolkodom Veled. Nekem sincs hőbb vágyam a tiédnél. Ezért az utópiáért élek és halok. Mániákussá lettem érte. Valójában már régóta semmi más nem érdekel, csakhogy közös álmunk megvalósuljon. Sokra nem jutottam még, de azt már kétségtelenül sikerült elérnem, hogy az urak világa besorolt az ártalmatlanná teendő, igen kártékony bolondok közé. Szent Pál a Krisztus keresztjével dicsekedett. Valamivel hadd dicsekedjem én is. Hát én ezzel a besorolással dicsekedem. Mert mindenki azzal dicsekedik, amije van, nekem pedig ez van.

Mondd, Omárom, bele lehet ebbe nyugodni? Én azt mondom, hogy nem. Igaz, már húsz éves koromban azt mondta rólam egy idős kutató, hogy olyan „felhőkanalazó” típus vagyok. Hát ha ilyen, akkor ilyen... eszi, nem eszi, kanalaznia kell. Csinálom is, s közben rá is jöttem valamire. Arra, hogy amire vágyunk, az ugyan — legalábbis egyelőre — nem lehetséges, de azért addig is csinálhatunk valamit: választhatunk a fenti kettő között. Nem olvashattad Sánta Ferenc Ötödik pecsét című regényét. Egy kocsmában teszi fel a kérdést Gyurica, az órás: Tomoceuszkakatiti vagy Gyugyu akarunk-e lenni. Ez ugyanaz, mint az úr meg a szolga. Sánta körülbelül azt mondja, hogy becstelenség az úr-szerepet választani, de hazudik, aki azt mondja magáról, hogy a szolga szerepet választaná, ha választhatna. Nos, én mégis a hazudósok csoportjába tartozom. Azon az egyszerű okon, hogy azt még csak elviselem, hogy más nyomorítson meg, de hogy én nyomorítsak meg másokat, ettől igyekszem távol tartani magamat.

Megkérlek, feltételezzük egy pillanatra legalább, hogy ízlésem nem perverz, s így nem perverzitás következtében leszek inkább Gyugyu, mint Tomoceuszkakatiti. Megpróbálom igazolni választásom logikus voltát: ha mindenki kész Gyugyunak lenni, s nem akad majd egyetlen Tomoceuszkakatiti sem, akkor azonnal minden rendbe jön. Ha meg ellenkezőleg választunk, akkor marad minden a régiben. Ezen az alapon fel is szólítalak, hogy kezdjünk hozzá a világmegváltáshoz. A kísérlet körülményeit, javaslom, egyszerűsítsük: egyelőre álljon a világmindenség kettőnkből. Bejelentem Neked, hogy nem akarok úr lenni rajtad, s beállok hozzád szolgának. Te tiltakozol az ellen, hogy úr-szerepet gyakorolj felettem. Én ezt tudomásul veszem, s már létre is jött közöttünk a dolgozó nép okos gyülekezete, s elkezdjük vetni-hányni száz bajunkból a legelsőt, pl. azt, hogy le kell menni a boltba kenyérért meg tejért, ha reggelizni akarunk. Én választott szolgaszerepemnek megfelelően azonnal pattanok, mondván, hogy már megyek is kenyérért, tejért. Te pedig, aki szintén nem akarsz úr lenni, azt mondod, hogy amíg megjövök, rendet csinálsz a lakásban, meg kiszellőztetsz. Köztudott, hogy mindezzel még nem fedeztem fel semmit, mert ez a modell a történelem során már több ízben funkcionált. Adjunk neki nevet is: legyen *család-modell.*

Persze én is hallottam róla, hogy ez a modell tud nem-funkcionálni is, s a kísérlet válási kereset formájában a bíróságon és válással végződik. Ez azonban nem akadályoz engem abban, hogy továbbra is hitet tegyek modellünk mellett: azoknál nem sikerül, akiknél az egyik fél, a másik fél, vagy éppen mindkét fél időközben meggondolja magát — Tomoceuszkakatitivá akar formálódni. Amíg azonban a felek szilárdan állnak azon a talajon, hogy inkább Gyugyuk, semmint Tomoceuszkakatitik, addig a modell funkcionálhat.

Nem tudom, észrevetted-e időközben, hogy ebben a modellben nemcsak Tomoceuszkakatiti nincs, hanem valójában Gyugyu sincs. Magyarul: úr sincs, szolga sincs. A te *sem úr, sem szolga*-modelledben nem kerül említésre az emberhez méltó együttélés két nagyon fontos eleme: a szabadság és a szeretet. Sánta modelljéből is hiányzik ez, mert Tomoceuszkakatiti nem szereti Gyugyut, Gyugyu pedig nem szabad: nem vonhatja ki magát az előző hatalma alól. A fenti család-modellben viszont megvan mind a kettő: mindkét fél szabadon szereti a másikat. Nem tudom, ismered-e ezer évvel előtted élt írótársadat, a tarzusi Sault. Ő írta levelében Galáciában élő barátainak az alábbi mondatot: „Mert ti, testvéreim, szabadságra vagytok elhíva; szeretetben szolgáljatok egymásnak” (Gal 5,13).

Jól látható, hogy kétértelmű kifejezéssel van dolgunk, mert két egymástól teljesen különböző magatartást ugyanazzal a „szolgál” szóval jelölünk. Az egyik:

a) félelemből teljesítem egy másik ember parancsait, félelemből elviselem magam fölött egy másik ember hatalmát, akitől nem tudok megszabadulni... — S a másik:

b) szabadon és szeretetből megállapodom a másik emberrel az elvégzendő munkák teljesítésében.

Nyilvánvaló, hogy ennek a két magatartásnak a jelzésére két külön szóra lenne szükségünk. A görög nyelv rendelkezik a duleuó szóval az első magatartásra, a diakoneó szóval a másodikra. A latin a servire, illetőleg a ministrare szavakkal. A magyar nyelvben csak egy van. Nem kellene ilyent találnunk? Vagy talán születik majd egy új kifejezés, ha társadalmi méretekben fogjuk gyakorolni a második magatartást is? Addig pedig érjük be ezzel: muszájból szolgál, szeretetből szolgál?

Ez a *nyelvi kétértelműségünk,* tehetetlenségünk is arról beszél nekem, hogy a szolgálat nem zárható ki az ember, a társadalom életéből. Mindenképpen szükség van a munkára, ha élni akarunk. A kérdés csupán az, hogy dolgozzék-e mindenki, s hogy muszájból dolgozzunk-e. Így volnánk tehát a kétértelmű szolgálattal: vagy ilyen, vagy olyan értelemben, de mindenképpen része az életünknek. Egészen más a helyzet az uralkodással. Bár tele van vele a Föld, nem szükségképpeni jelensége az életünknek. A család-modellben nincs is helye. Kétértelmű kifejezés-e az uralkodás? Nem volna szabad jó és nem jó értelemben használni. Jó értelemben akarná használni az egyházi közmondás: Servire regnare est. Azaz nem az uralkodik igazán és jó értelemben, aki uralkodik, hanem az, aki jó értelemben szolgálja embertársait, s ezért: a szolgálat az uralkodás. *Fogalmi zavar* hívta életbe ezt a közmondást. Eredete Szent Ágostonra megy vissza, aki kidolgozta az *uralkodó Isten* fogalmát.

Jézus nem ismerte ezt a fogalmat. Sem Atyja, sem Ő nem uralkodik. A példabeszédbeli „úr”, ha ébren találja szolgáit, amikor megjön, „felövezi magát, asztalhoz ülteti őket, odamegy és felszolgál nekik” (Lk 12,37). Jézus maga is „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon” (Mk 10,45). Az utolsó vacsorán mondja egymással versengő tanítványainak: „Én pedig olyan vagyok közöttetek, mint aki szolgál” (Lk 22,27). A jézusi országon belül nincs uralkodó: „A népeken uralkodnak királyaik... Köztetek azonban ne így legyen, hanem a legnagyobb közöttetek olyan legyen, mint a legkisebb, és aki vezet, olyan legyen, mint aki szolgál” (Lk 22,25–6). Vezető van, de az „szolga-szerepet” tölt be... a szeretetből szolgálónak a szerepét.

Kedves Omár! Láthatod, hova csavartam szép versedet. Uralkodó nem akarok lenni, de szolgálni akarok szeretetből. S azt is láthatod, hogy a *„sem nem uralkodom, sem nem szolgálok”* — ez a világ egyszerűen nincs. Ami között választhatunk, az csak ez a kettő:

a) valaki uralkodik, valaki muszájból szolgál,

b) *senki sem uralkodik, de mindenki szeretetből szolgál.*

Nincs semmi kétségem, nagyra becsült Barátom, hogy mindezt Te is nagyon jól tudod, s szép versedben is erre gondoltál. Így hát most már csak az az egyetlen kérdés marad hátra, mit tehetnénk annak érdekében, hogy emberi fajunk a fenti két lehetőségből a b) változatot tegye magáévá. Két utat látok most. Az egyik: megírni egy vagy akár tizenkét kötetben azt a *gondolkodás- és viselkedéstant,* amely erre a b) változatra nevel. A másik: elindulni és megkeresni a tanítványokat, akik hajlandók arra, hogy a b) változatra építsék az életüket.

Persze megengedem, hogy másnak más juthat az eszébe. Például az, hogy megteremti azt a társadalmi alépítményt, amelyben az emberek *szükségképpen* a b) változat szellemében fognak viselkedni. Ez a kísérlet azonban — legalábbis egyelőre — a „létező szocializmusba” torkollott.

Egyben bizonyos vagyok: a b) változat megvalósulásának feltétlen feltétele — a hazatérés. Haza, hova? Hát Ahhoz, Akiből lettünk. Istenhez, aki szeret. Aki nem ismer ellenséget, mert „napját felkelti jókra és gonoszokra... esőt ád igazaknak és hamisaknak” (Mt 5,45). Haza kell térnünk Ahhoz, aki tékozló fiát is, mindenkit magához akar ölelni. A kísérletből nem szabad senkit sem kihagyni. Erre a feltételre és erre a b) változatra gondolt Jézus, amikor azon az első galileai tavaszon, tanítványokat gyűjtő útjának kezdetekor elmondta: „Tartsatok bűnbánatot és elközelgett az Isten Országa” (v.ö. Mt 5,17). Melyik bűnünket bánjuk? Mindegyiket, de főként uralomvágyunkat.

Nagy Katalin

Omar Chajjám (kb. 1040–1123) perzsa költő. — Az idézett versrészlet *(Hegyi Endre fordítása)* a mottója *Bozsik Valéria* Emberszabású szervezet c. könyvének (1983), amely a fenti írás ihletője.

Az egyházi megújulás távlatai

A Bokor Katolikus Bázisközösség szervezésében 1995. január 4–8. között Budapesten közösen ülésezett az „Emberi jogok az egyházban Európai Konferenciája" és az „Ébredő egyház Európai Hálózata". A vendéglátókon kívül Ausztria, Németország, Olaszország, Svájc, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Belgium és Anglia képviselői voltak jelen. E kettős konferencián hangzott el az alábbi két vitaindító előadás.

A jog kétféle fogalmáról, vagy a „jog" szó kétféle jelentéséről

1. A csecseneknek akkor lesz önrendelkezési joguk Csecsenföldön, ha ezt fegyveres erőszakkal biztosítani tudják a maguk számára. Ha ehhez nem lesz elegendő erejük, nem lesz önrendelkezési joguk sem.

2. Egyházunk pillanatnyilag nem rendelkezik gyufával a máglyákhoz, de rendelkezik a kiátkozás, felfüggesztés és letiltás eszközeivel, következésképpen a Bokor és általában a laikusok önrendelkezési joga végetér lakásaik ajtajánál. Aki akaratát nem képes vagy nem akarja büntetéssel kikényszeríteni, az nem bír önrendelkezési joggal sem Csecsenföldön, sem Bokorországban, sem Laikusországban.

3. Ez lenne a jog *egyik* fogalma: annak van joga, *aki akaratát* büntetéssel *ki tudja kényszeríteni.*

4. Rendelkezünk azonban a jognak egy *másik* fogalmával is. Jog az, *ami a* természetes vagy jogi *személyt megilleti,* neki kijár, módjában áll. Akkor is, ha ez a természetes vagy jogi személy nem tudja érvényesíteni a maga jogát. Akkor is, ha nem akarja érvényesíteni e jogát, mivel nem hajlandó használni az ehhez szükséges eszközöket.

5. Az egyház tagjait kétségtelenül minden tekintetben *megilleti* a szavazati jog, hiszen éppen ennek az egyháznak tagjai. A hierarchia azonban úgy gondolja, hogy a laikusoknak csak az engedelmesség joga jár ki. Ugyanígy gondolkodott XVI. Lajos francia király a polgárok jogairól. Erre válaszul a polgárok megostromolták a Bastille erődjét, és mivel ostromuk sikeres volt, a szavazati jogot az erőszak eszközével megszerezték maguknak. Készek vagyunk megostromolni a Citta del Vaticano erődjét? Amennyiben nem, úgy egyházunkban csak a második fajta joggal fogunk rendelkezni (megillet bennünket a szavazás joga, mégsem szavazhatunk), amit a jogfilozófusok az erkölcsfilozófia tanszékéhez utalnak át.

6. „Én pedig azt mondom nektek: ne álljatok ellene a gonosznak, hanem aki megüti a jobb arcodat..." stb. Ha hűek akarunk maradni ehhez a jézusi örökséghez, akkor ragaszkodnunk kell a jog e második fogalmához.

7. Kérdés következik: Ez esetben tehetetlenek maradunk és minden eszköz híjával jogaink érvényesítésére? Helyzetünk megváltoztatására kétféle utat választhatunk. Az egyik: siránkozunk; mondjuk úgy, hogy „mégsem szép a hierarchiától, hogy minden jogot magának foglal le". Valószínűleg ezt fogják válaszolni: az egyház nem demokrácia, hanem misztérium, és jobban meg kell tanulnotok a teológiát, hiszen a Második Vatikánum szövegeiben is olvasható a figyelmeztetés: „...legyenek készek arra, hogy azok ítéletének vessék alá magukat, akik Isten egyházának kormányzásában a vezetők." (PO 15.). Aki pedig jó és illedelmes, csak köszönetet mondhat ezért a zsinat által megerősített tanításért.

8. Van egy másik út is. A jézusi örökség szellemében dolgozni egy olyan jézusi egyházért, amelyben a jogok ostromok nélkül is érvényesülnek. Mi módon? A szeretet ereje és hatalma révén. Ez a szeretet tudja, hogy az emberi személyt Isten akaratából megilleti a *második* fajta jog, és bűnnek tartja felebarátai *ilyen* jogának megsértését. Az alulról építkező egyházban, vagy másképp, a bázisegyházban nem sértjük meg testvéreink ilyen jogát, mert az ilyen egyházakban minden személy öntörvényű (autonóm). Ezért aztán azt gondolják, mondják és teszik, amit akarnak. És az ilyen egyházak minden tagja a maga kötelességének tekinti, hogy az emberi személy ezen alapjogait tiszteletben tartsa. Tehát *jogaink érvényesítését kölcsönösen ajándékozzuk egymásnak.* Nem kell azt erőszak alkalmazásával kivívnunk.

9. Ami az első utat illeti, ez a *„nyilatkozatok"* európai (ALE) és amerikai (Swidler) útja. Kétségtelenül közölnünk kell a hierarchiával, hogy kötelességük volna tiszteletben tartani az egyház tagjainak istenadta jogait. Hiszem, hogy ezt az utat nyugodtan folytathatjuk, akkor is, ha szinte semmi reményünk sincs a meghallgatásra. De a második utat sokkal reményteljesebbnek tartom. Magunk, hierarchiánk és a világ számára a gyakorlatban kell bebizonyítanunk, hogy a jézusi örökség útja járható út — minden történelmi tapasztalat ellenére, vagy inkább azt kellene mondanom, hogy a történelmi tapasztalatok minden hiányának ellenére is.

10. Jézus mondta: Ti vagytok a világ világossága. Ha ezekben a bázisegyházakban képesek lennénk megvalósítani az emberi együttélés büntetés nélküli világát, amelyben az ima és szeretet erejének és hatalmának segítségével az emberi együttélés összes problémái megoldhatónak bizonyulnának — még azok is, amelyek a gazdagok és szegények között állnak fenn —, akkor valóban a világ világossága lennénk. Ez esetben a külvilág számára is bebizonyítanók, hogy a szeretet hatalma hasznosabb, mint a hatalom szeretete. Valóban megvalósítható volna ez? Igen. De bizonyára nem a különféle szent és nem szent „archiák" üldözései nélkül.

Bulányi György

Európa mint erődítmény

Egy politikus–prófétai egyház feladata–szerepe (Nyugat-) Európában...

Ha egy politikus–prófétai egyház szerepét kutatjuk az egyesülni akaró és minden idegentől egyre inkább erődítményként elzárkózó (Nyugat-) Európában, akkor mindenekelőtt *a próféták eredeti funkcióját* kell felidéznünk, ahogyan az annak idején megjelent Izraelben a Kr. e. durván tíz évszázadban. Ekkor a próféta, a mai közhiedelemmel ellentétben, nem vallási ügyekkel kapcsolatos jövendőmondó és esetleg a nép bűneit ostorozó személy volt, hanem nevének (nabi, azaz tolmács) megfelelően Isten tolmácsa, szócsöve, *Isten „akaratának"*, azaz szándékainak, terveinek *tolmácsolója*; méghozzá nem csupán elvileg és nagy általánosságban; és egyáltalán nem csupán — sőt nem is elsősorban — „vallási" értelemben, hanem nagyon is *konkrétan*, korának konkrét személyeire és történéseire lebontva, ill. a valóságos élet, a „hús-vér" történelem vonatkozásában, nevezetesen *politikai–társadalmi kérdésekben.* Talán elég, ha példaként most csak Ámosz és Jeremiás személyére utalunk. *Ámosz* kíméletlen kritikát gyakorol a gazdagokon és hatalmaskodókon (2,3; 3,15; 4,1; 5,10–12; 6,1.4–6; 8,5–6) /persze klasszikus hely ebben a vonatkozásban Izajás 58. fejezete is/, *Jeremiás* pedig a nagypolitikába avatkozik bele, amikor azt tanácsolja népének és vezetőinek, hogy hódoljanak meg Babilon királyának, mert csak így kerülhetik el a pusztítást és a száműzetést (27,11); nem csoda, ha később a vezetők azt a katonapolitikai vádat fogalmazzák meg ellene, hogy „szántszándékkal megbénítja a városban maradt harcosok kezét" (38,4).

Mi következik ebből témánkra nézve? Röviden: Ha az egyház prófétai egyház akar lenni az éppen adott Európában, akkor nem szorítkozhatik a szokásos értelemben vett „vallás" területére, nem húzódhatik vissza a templomba vagy éppen a sekrestyébe, hanem meg kell tanulnia, hogy szóban és tettben *képviselje Isten konkrét, mai akaratát a valódi élet minden vonatkozásában:* a politikában, a gazdaságban, a társadalomban, a kultúrában és természetesen a szűkebb értelemben vett vallás területén is.

Ennek a feladatnak nyilvánvalóan *sok vonatkozása van;* én most csak egyetlen egyre térek ki, amelyet kissé leegyszerűsítve *„teológiai feladatnak"* nevezhetnénk, és tömören így foglalhatnánk össze: Az eddigi *„államteológiákkal" szemben* (amelyek Isten akaratára hivatkozva legitimálják a mindenkori államhatalmat, ill. a politikai–gazdasági hatalom más formáit), valamint az *„egyházteológiákkal" szemben* (amelyek arra törekszenek, hogy az elnyomás közepette hamis békét, osztozás és igazságosság nélküli, olcsó kiengesztelődést prédikáljanak), egy prófétai egyháznak ki kell fejlesztenie és aztán hirdetnie kell a maga *„prófétai"* teológiáját, amely a fentiek értelmében a valós élet minden szektorát felöleli.

Ez a „valós élet" pedig jelenleg nem más, mint a tervezett és kialakulóban lévő *„Egyesült Európa"*, amelynek *lényegét* az 1985-ös Schengen-szerződés, ill. az 1986-os Egységes Európai Akták így foglalják össze: „a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlása" (az Európai Közösség határain belül); s ha valakinek kétségei lettek volna, hogy mit jelent ez *a Közösségen kívül maradókra nézve,* az megbizonyosodhatott az 1990-es pótmegegyezés nyomán, amely a következő pontokat tartalmazza: „intézkedések a külső határok megerősítésére, közös vízumpolitika, közös menekült- és menedékpolitika, adatbankrendszer létrehozása". Egy prófétai teológiának *erre* a valóságra kell reflektálnia, s a továbbiakban ennek a prófétai teológiának néhány lehetséges fejezetét szeretném röviden vázolni.

a) *Dogmatikai (és fundamentális) teológia.* Mondhatnók: *új* dogmatikai teológia. Ennek mindenekelőtt a vallás természetét és rendeltetését, az istenképet és a megváltás–megigazulás–üdvözülés tanát kellene a hagyományos, kódosító és az embert megnyomorító dogmatikáktól *gyökeresen eltérően* megfogalmaznia — úgy, hogy az ne adhasson alapot semmiféle „állam- és egyházteológiához". Ez persze önmagában véve is óriási feladat, de megérné elvégezni, mert ebből *szinte* automatikusan adódnának a gyakorlati következtetések.

b) *Erkölcsteológia.* Jézus evangéliuma alapján világosan ki kellene fejtenie és meggyőzően alá kellene támasztania, hogy az uralkodás *minden* formája Isten- és emberellenes, az erőszak *minden* formája Isten- és emberellenes, a meggazdagodás *minden* formája Isten- és emberellenes, s hogy aki (közvetlenül vagy közvetve) uralkodik, (közvetlenül vagy közvetve) erőszakot alkalmaz vagy gazdag, az nem keresztény, az *ipso facto* kiközösítette magát az egyházból, az nem üdvözülhet — amíg meg nem tér („magánetika").

c) *Politikai (és társadalmi) teológia.* Az említett dogmatikai és erkölcsteológiát kellene alkalmaznia a politika területére (politikán ekkor már nem *hatalomgyakorlást,* hanem egy-egy ország vagy nép, ill. nagyobb egységek *vezetésének* elméletét és gyakorlatát értenénk), valamint a társadalmi élet, az emberi együttélés szabályainak megfogalmazására („szociáletika"). Egy effajta politikai teológiának *például* kíméletlenül le kellene lepleznie a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank sátáni üzelmeit, vagy az egyes kormányok retorikája mögött meghúzódó tényleges hatalmi és anyagi érdekeket.

d) *Gazdasági teológia.* A fenti dogmatika és morális alkalmazása lenne ez a gazdaságra. Egyfelől élnie kellene a *prófétai kritikával* a mai rabló és pusztító „világgazdasági rendszerrel", a „világpiaccal", a fogyasztás, a növekedés, a (pénzimádó) pénzszaporítás („Geldver/m/ehrung" — U. Duchrow) és mindenek áruvá változtatásának bálványozásával szemben, másfelől ki kellene dolgoznia a *mindenki* megélhetéséhez biztosított anyagi javak előállításának *jézusi modelljeit,* azoknak összes tudományos–technikai vonatkozásaival együtt.

e) *Ökológiai teológia.* Közvetve és ki nem mondottan már nagy lépéseket tett ebben az irányban az *ökológia* és az *ökofilozófia.* Ezt kellene a fenti dogmatikával és morálissal *megalapozni,* ill. annak alapján *továbbfejleszteni.* Daniel Quinn találó fogalompárjával élve: ki kellene dolgozni annak teológiáját, hogyan válhatnánk „elvevőkből" „meghagyókká".

f) *Az ökumené teológiája.* A *keresztény vallások* közötti és a *világvallások* (és végső fokon az *összes* vallások) közötti ökumené teológiája. Ennek rá kellene mutatnia egyrészt arra, hogy az annyi vér kiömlését okozó *vallási ellentétek* részben a vallások hamis dogmatikájából fakadnak, részben a vallási vezetők maguk szítják azokat mesterségesen, a legkülönfélébb (hatalmi, anyagi, túlélési stb.) okokból, másrészt pedig arra, hogy (legalábbis rendeltetése szerint) minden vallásnak *közös az igazi lényege:* előmozdítani az ember javát, „üdvösségét" — evilági és túlvilági értelemben egyaránt.

* * *

Mindez nyilvánvalóan óriási, legalábbis évtizedekre szóló feladat. *Elvégzése nélkül* azonban Európának (és az emberiségnek) *nincs jövője* — emberinek nevezhető jövője semmi esetre sem.

E feladat elvégezhetőségének azonban van egy előzetes feltétele. Csak olyanok alkalmasak rá, akik *legalább elvben* készek a prófétai sors vállalására (amely nem ritkán azonos a vértanúsággal), hiszen a felvázolt teológia szükségszerűen fogja kiváltani megfogalmazóinak prófétai sorsát. E sors vállalásának *készsége* nélkül azonban senkinek sem fognak eszébe jutni azok a gondolatok, amelyek a körvonalazott teológiának elengedhetetlen alkotórészei kell, hogy legyenek.

Gromon András

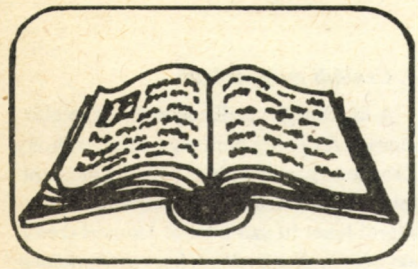

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Kovács László, a májusiakat Garay András írta.

Április 2. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 8,1–11 — A meghurcolt asszony

A nő fiatal lehetett és vonzó. A bírák (írástudók és farizeusok) idősebbek, netán vének. Halálát akarták. Nemes vagy nemtelen szándékból?

Lehetett nemtelen indíték. Talán ők is próbálták elcsábítani ezt a nőt, de mással csalta meg a férjét, nem velük. Megfizetnek érte. Vagy talán mindegyikükek volt már vele dolga, és most kiderült, hogy milyen romlott ez a nő. Akkor ezért is megfizetnek.

Lehet, hogy nem nemi vágy volt a nemtelen szándék. Egy biztos, hogy az asszonnyal együtt ezt a népbolondító názáreti prédikátort is szívesen agyonvernék. Ez biztosan nemtelen dolog. Mert az asszony ügye csak ürügy a Názáreti ügyének „elrendezésére”.

De nem volt-e nemes szándékuk is? A vallási törvény tisztelete! Aligha. A nemtelen szándékot öltöztetik csupán szép, nemes, vallási köntösbe: A Mózes törvényén esett csorbát kell kiköszörülni, a szent törvénynek érvényt szerezni: a házasságtörőt agyon kell kövezni. Ezzel állnak Jézus elé: Mester, ehhez kell most a te eligazításod!

A Mester pedig nézi a nőt és nézi őket. A meghurcolt asszonyt és a vér után lihegő erkölcscsőszöket. És ebben a vad ösztönökkel és vallásos indulatokkal kevert, köveket ragadó lincshangulatban Jézus az emberi együttélés egészen új szabályát ragyogtatja fel.

1. Nincs halálbüntetés!

Mózes törvénye az istenkáromlást, a házasságtörést és a gyilkosságot a bűnös meggyilkolásával (megkövezéssel) büntette. A tényeket tekintő jog egyáltalán nem tekintette az ember szándékvilágát. Meg sem hallgatták a bűnöst, hogy miért káromkodott, miért tört házasságot, miért ölt. A szubjektív indíték, ami alapján ítélhető meg az ember személyes bűnössége, az objektív jog számára ismeretlen. Ennyire embertelen a Törvény! Az említett esetekben visszafordíthatatlan büntetést oszt. Az embertelenség mellett ez a Törvény végzetes önellentmondásban is szenved. Az ötödik parancs ugyanis kijelenti, hogy ne ölj, és rögtön hozzáteszi kommentárját: aki pedig öl, azt meg kell ölni (Kiv 21,14). Ki láthat bele az emberbe, hogy halálra ítélje? Hogyan ölhet az, akinek a „Ne ölj” a törvénye?!

2. Nincs büntetés sem!

A jog a bűnös megbüntetésétől várja a világ jobbulását vagy rosszabbá nem válását. De vajon a vádló, az ítélkező és az ítéletvégrehajtó bűntelen? Ha pedig ő is bűnös, milyen alapon bünteti a másik bűnöst? Talán mert ő kevésbé bűnös? Talán mert a jog felhatalmazása őt bűntelenné teszi? Talán mert a büntetés elmulasztása újabb bűnök forrása? Aki komolyan belegondol, tudja, hogy valami nem tiszta ebben a büntetés ügyben. Bűnös büntet bűnöst? Jog tesz bűntelenné? Büntetéstől jobb lesz az ember?

Jézus szembesíti saját bűneikkel a vádlókat, és kijelenti: „Aki bűntelen közületek, az dobja rá az első követ”.

3. Irgalom kell!

Jézust még ellenségei sem tudták bűnről vádolni, tehát neki „joga” lenne felemelni az első követ. De nem teszi. Jézus tudja, hogy a bűnöst nem büntetni kell, hanem jobban szeretni. Nem elítélni kell és az ítéletet végrehajtani, hanem meg kell ítélni erkölcsileg a bűnt, és szeretni a bűnöst. Az irgalomtól várható a bűnös megjavulása, ha valamitől egyáltalán várható. Az irgalmatlan elítéléstől soha!

Jézus lemond az ártatlannak fenntartott „jogáról”: „Én nem ítéllek el. Menj, de többé ne vétkezzél!”

A közösségi és társadalmi életnek ezt az új szabályát miért nem vezetjük be? Mert így nemtelen szándékainkat nemes köntösbe öltöztetve bármikor és bárkin végrehajthatjuk ítéleteinket?!

Április 9. — Virágvasárnap — Lk 19,28–40 és Lk 23,1–49 — A felmagasztalt Jézus

A pálmavasárnapi felmagasztalás és a kereszten való felmagasztalás a liturgiában egy napon hangzik fel: virágvasárnap. Azon gondolkodom, hogy melyik „felmagasztalás” esett jobban a názáreti Jézusnak? Nevetségesnek tűnhet ez a kérdés, mégis feltészem.

1. Felmagasztalás a diadalúton

Királymenetben, mint Dávid, szamárháton vonulni, ujjongó tömegben, micsoda fejedelmi dolog. Emberek ruháikat vetik le és terítik ünnnepi szőnyegként a vonuló elé, micsoda öröm. Virágból, lombokból készült virágszőnyegen bevonulni a fővárosba, micsoda bódulat. Hallani a vallásos és politikai jelszavakat, amelyek az Istent és Isten Fölkentjét dicsőítik, micsoda diadalmas érzés! Tudni azt, hogy a kövek fognak megszólalni, ha a tanítványok tömege elhallgat, micsoda győzelmi mámorba hajthatja az emberi szívet! Odadörgölni az ellenségnek, hogy tehettek bármit, én győztem, enyém a nép, enyém a Város, enyém az ország, az ilyen felmagasztalás, megdicsőülés kinek ne esnék jól? Éppen Jézus lenne a kivétel, aki ezt egyáltalán nem élvezi?

Pedig nem élvezte. Csak tovább kell olvasni az evangéliumot, ahol az áll, hogy „zokog” a város láttán. Miért sír? Talán azért, mert tudja, hogy nem lesz övé a hatalom és dicsőség Jeruzsálemben, és sajnálja azt? Talán azért, mert tudja, hogy Jeruzsálem elpusztul? Talán azért, mert nem ismerték fel benne a Messiáskirályt? Dehát éppen a Messiáskirályt ünnepli most benne a nép!

Jézus örömét saját bevallása szerint az rontja meg, hogy Jeruzsálem nem ismeri fel azt, ami békességére szolgál. Nem ismerik fel őt és nem fogadják el őt: a szelídség prófétáját.

A nép elgondolta politikai Messiásnak és királynak lenni tehát nem szolgál Jeruzsálem békességére? Öncsalás a hatalom városmányosainak és birtokosainak a győzelmi mámor? Rettenetesen rosszul lehet és kell éreznie magát az embernek vallási és politikai Messiáskirályként, mert ez nem szolgál senkinek békességére?!

2. Felmagasztalás a kereszttúton

Megvetett rabszolgaként, vállán a szégyen fájával menetelni, ez lenne felemelő érzés? Elviselni az áruló tanítvány közreműködésével végbement letartóztatást, elviselni a főpap házában a dagadtra pofozást, a helytartó kínzókamrájában a korbácsolást és a gúnykirállyá koronázást, a tömeg előtti felmagasztalást: Ime az ember!, majd pribékek közt felküzdeni magát a vesztőhelyre, hát ez lenne az érzések legboldogítóbbja? Az akasztófán úgy érezni, hogy még az Isten is elhagyott, ez jobb, mint a pálmavasárnapi diadalmenet?

Jobb. Nem érzés, hanem tudat. Mert tudni azt, hogy tiszta a lelkiismeretem; tudni azt, hogy mindezt a szörnyűséget mások teszik velem és nem én (főpap vagy király) teszem másokkal, az bizony nagy dolog. Az akasztófáról is megbocsátani a gyilkosaimnak, ez valami emberfelettien diadalmas nagy tett. Ez békességére szolgál az Áldozatnak, de békességre taníthat sokakat.

Csak kétféle felmagasztalás lehet: a hatalmat meglovagolóké és a hatalmat megtagadóké. Nekem melyik felmagasztalás kell? Melyik felmagasztalás esnék jobban?

Április 16. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — A fiatal János

Húsvét ünnepén illene triumfálni, győzelmi harsonákat fujni, szép húsvéti szólamokat pufogtatni. A mára rendelt evangélium azonban sokkal prózaibb, mondhatni hétköznapi. Arról szól, hogy Mária Magdolna értesíti Pétert, a sír üres. Péter és feltehetően az evangélium írója, János a sírhoz mennek. János bevárja Pétert, hogy ő menjen be előbb, aztán János is bemegy a sírba. Megállapítják, hogy a sír tényleg üres. Az összehajtott kendőből pedig arra következtetnek, hogy Jézust nem lopták el, hanem feltámadt.

Engem a fiatal János viselkedése izgat most leginkább. Miért loholt előre, lehagyva maga mögött az idősebb Pétert? Ha elsőnek ért oda, miért várta be Pétert? És miért csak Péter után ment be a sírba? Vannak magyarázataim.

1. Természetes magyarázat

János még fiatal suhanc. Lehet, hogy sírfóbiája is van. Magyarán, félt bemenni a sírba, legalábbis egyedül. Megvárta az idősebb Pétert, előre engedte, és miután Péterrel nem történt baj, ő is bemerészkedett.

Ezt a magyarázatot gyorsan el is vetem, márcsak azért is, mert a fiatal János „mennydörgésfiként” szerepel az evangéliumban. Aztán meg ő állt egyetlen férfiként a kereszt alatt. És Nikodémussal és Arimateai Józseffel feltehetően ő helyezte el a sírba Jézus holttestét.

2. Hierarchikus magyarázat

Ki meri azt állítani, hogy az egyház nem hierarchikus felépítésű? Íme, itt a bizonyíték. Mária Magdolna is Simon Péterhez fut, János is tudja a rendet. Krisztus földi helytartója lehet csak Jézus feltámadásának első tanúja. Bármennyire is János a „szeretett tanítvány” és a barát, az elsőbbség a felsőbbségé, aki a piramis csúcsán trónol.

Ezt el is lehetne fogadni, de csak mint későbbi visszavetítést, hisz János Kr. u. 100 körül írja evangéliumát és a feltámadástól eltelt 60–70 év alatt már hierarchizálódhatott (alá-fölérendelődhetett) a keresztény gyülekezet. Ha nem is annyira, amennyire ma.

3. Közösségi magyarázat

Nem kell feltétlenül alá-fölérendeltség ahhoz, hogy egy közösségben a legfiatalabb elsőbbséget adjon a közösségvezetőnek. Péter közösségvezetőként az idősebb testvér, és ezen az alapon is lehet neki elsőbbséget adni.

János csak így gondolhatta, mert aligha tudta volna Pétert elképzelni infulával vagy tiarával a fején székében, főleg nehéz lett volna ilyen módon hajnali futást rendezni az Olajfák hegyére.

4. Családi magyarázat

A közösségi viselkedésnek is van előzménye. Az pedig nem más, mint az, hogy Zebedeus papa és főleg a mama megtanította viselkedni a fiait. Egyszerű udvariasságról lehet itt szó a fiatal János részéről, aki nem öndicséretként, hanem tényként ír le egy fontos eseménynél egy jelentéktelennek tűnő epizódot. (Elsőáldozásomból magam is főleg arra emlékszem, hogy vigyázni kellett, nehogy meggyújtsam égő gyertyámmal a mellettem álló kislány fátyolát).

János megjegyzi, hogy az összehajtogatott lepel láttán hitt a feltámadásban. Ezen a húsvétvasárnapon elgondolkodom azon a szentségtörő gondolaton, hogy mitől lenne jobb ez a világ? Attól-e, ha minél többen hinnének a feltámadásban (és közben megvetnék vagy netán gyűlölnék a feltámadásban kételkedőket vagy nemhívőket!), vagy ha a szülők megtanítanák gyermekeiket az emberi viselkedés legelemibb követelményeire, és ezek a gyermekek, fiatalok is követnék a fiatal Jánost. Talán az utóbbi esetén jövő húsvétra egy fokkal szebb lenne a világ. Mert a világ világossága úgy is fogalmazható: Előzékenység!

Április 23. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–21 — A kételkedő Tamás

Megvallom, hogy számomra mindig szimpatikus volt Tamás apostol. Nagyon is emberinek látom viselkedését. Olvasva a „bűnbocsátó hatalom átadásáról” és a „látás nélküli hitről” szóló jánosi beszámolót, bizony, valamiben én is kételkedem.

1. Milyen a totalitárius rendszer?

A hatalmi–diktatórikus rendszerek legfőbb sajátossága, hogy teljhatalmat állítanak magukról és vakhitet–vakengedelmességet követelnek alattvalóiktól. A gúla csúcsán lévők úgy gondoljk, hogy minden hatalom birtokosai ők, és hatalmuk csak azoknak lehet még, akiknek átadják hatalmukat, akiket részesítenek hatalmukból.

A hatalmi–diktatórikus rendszerben az a jó alattvaló, aki vakon elhisz mindent, amit a felettes hatalom mond, és vakon engedelmeskedve megtesz mindent, amit ugyanez a hatalom parancsol.

Teljhatalom és vakhit a totalitárius rendszerek jellemzői.

Amiben „tamáskodom”, az az, hogy Isten Országa ilyen totalitárius–hatalmi–diktatórikus rendszer volna. Olyan világ, amelyben Isten a teljhatalmú úr, aki teljhatalmát egyeseknek szubdelegálja (átadja), és aki ugyan gondolkodó és szabad lényeket teremtett, mégis azt követelné, hogy hagyjanak fel a saját fejjel gondolkodással és szabadságuk felhasználásával, helyette vakon (nem látva) higgyenek és vakon (behódolva) engedelmeskedjenek. Kételkedésem olyan fokú, hogy csaknem biztos vagyok benne: a jánosi leírás ilyesfajta értelmezése téves. János nem akarhatta lerakni egy teljhatalmú uralkodásra és vakhitre épülő egyház ideológiai alapjait.

2. Milyen a pándúliás rendszer?

Isten Országa teljesen más rendszer: a testvéri szolgálat világa. A pándúliás, vagyis a „mindenki mindenkit szolgál” rendszerben nincs teljhatalom, hanem csak uralkodásmentes, szolgáló hatalom van; és nincs vakhit és vakengedelmesség, hanem józan értelmi belátás és szabad ráhallgatás van.

Valahogy úgy, hogy Isten a Főszolga, Jézus és barátai ezt a szolgáló stílust követik, mégpedig úgy, hogy hatalmukat csak „megbocsátásra” használhatják. Nem is fogják „megtartásra” használni, vagyis meg–nem–bocsátásra, mert a meg–nem–bocsátás ellentétben áll a szolgáló szeretettel.

Megjegyendő még, hogy a „megbocsátás” szó is megtévesztő, mert a mi emberi világunkból való kifejezés, ahol a megbocsátás bírói ténykedés: bűntény, ítélet, büntetés, szabadulás. Istennél nem található ez a kategória. Isten a bűnözés után is szeret, nem szab ki büntetést, nem ad feloldozást. A megbocsátás tehát nála nem bírói, hatalmi aktus, hanem a szeretet hatalmának egyszerű megnyilvánulása. Éppen ezért sem Jézus, sem barátai nem kaphattak kivételes bírói hatalmat a bűnök megbocsátására, hanem arra az általános, Istennek és minden embernek egyaránt meglévő szeretethatalommal való élésre kaptak felszólítást, hogy a bűn elkövetése után is szeressék a bűnöst.

Ami pedig a „boldog, aki nem lát és mégis hisz” Jézus szellemében való értelmezését illeti, semmiképpen nem lehet a vakhitet megalapozó általános tételnek tekinteni. Inkább azt kell látni a leírásban, hogy éppen Jézus a tapasztalatpárti, hisz segítségére siet a kételkedőnek a tapasztalásszerzéshez. Jézus megjegyzése inkább sajnálkozás amiatt, hogy tapasztalás híján sokan nem tudnak hinni.

Jézus evangéliumbeli többi megnyilatkozása is a belátásra és tapasztalásra épülő, ésszerű és szabad hitet hangsúlyozza. Nem is lehet ez másképp Isten értelmes és szabad világában, Isten Országában.

A kételkedés a tudomány világában tudományos módszer. A tudomány eredményei sokszor éppen ebből a kételkedésből születtek. Azt is látnunk kell, hogy Tamás hite is kételkedésből született. Bízom abban, hogy a teljhatalomban és vakhitben való kételkedésünk is gyümölcsöző lesz.

Április 30. — Húsvét 3. vasárapja — Jn 21,1–19 — A visszahódított Péter

A limburgi újszövetségi szentírásfordítás három cím alatt foglalja össze a mai evangéliumot: Jézus Tibériás tavánál. A főhatalom átadása Péternek. Jövendölés Péterről és Jánosról. Azt keresem, hogy miről szól és miről nem szól az evangélium?

1. Miről nem szól az evangélium?

Biztosan nem szól arról a szöveg, amit a lábjegyzetben olvashatunk: „Jézus, a jó Pásztor, szent Pétert teszi helytartóvá, és ünnepélyesen átadja neki a főpásztori hatalmat”.

Csak a hatalmi tébolyban szenvedő ember olvashatja bele ebbe a tóparti idillbe ezt az értelmezést. Istenem, szinte fáj ez a történelemhamisítás, utólagos erőlködés, hogy valahogy igazolni lehessen az egyházi „szent (papi) uralmat” (hierarchia). Helytartóról, főpásztori hatalomról, helytartóvá avatásról, ünnepélyes hatalomátadásról beszélni, ez az, amiről egy szó sincs ott a tóparton.

(Megjegyzem, hogy döbbenetes ez a tömény szentírási helyválogatás éppen az egyházi főünnep köré csoportosítva. Talán arra számított a perikópa vatikáni szerkesztője, hogy ilyenkor hallják legtöbben a hatalomról szóló tanítást és ez megerősítheti hatalmukat?)

2. Miről szól az evangélium?

Tóparti idillt említettem, és bizony szívhangokkal teli, valódi lélektani dráma pereg a jelzések mögött, aminek végeredménye egy áruló barát visszahódítása. Megcsodálhatjuk Jézus pszichológiai fogásait, ahogy mindent bevet egy jóbarát megmentéséért és vállalt küldetésének újravállalásáért.

Péter visszatér régi foglalkozásához, és társait is beleviszi a dezertálásba. A Jézuskorszaknak vége, az emberhalászatnak vége. Különben is ő letagadta a főpap udvarában még azt is, hogy ismeri Jézust... De Jézus nem hagyja annyiban. Utána megy Galileába, a Genezáreti tóhoz, ahonnan elhívta őt és társait. Péter, nem menekülhetsz a feladat elől!

Péter éjszakai halfogása sikertelen... És ekkor Jézus feleleveníti vagy megismétli a meghívás csodálatos halfogását. Csoda-e, ha Péter fejest ugrik a vízbe, ahogy felismeri a parton Jézust. Először térdre vetette magát, hogy bűnös ember. Most, amikor tényleg áruló barát lett, tóba veti magát, hogy Jézushoz ússzék.

Jézus felidéz még más emlékeket is. A tömeg etetését a pusztában kenyérrel és hallal. És a búcsúvacsorát is, amikor megtörte a kenyeret és nekik adta.

A jelzések után a beszélgetés van hátra. Nem rohanja le, hogy gyáva áruló vagy. Tudja, hogy Péter gyengeségből tagadta meg őt. Ezt a kiheverhetetlen hármas tagadást is rendezni kellett. Ilyet csak szívhangon lehet. Háromszoros vallomással: Te tudod, hogy — ezek ellenére is — szeretlek.

Jézus nem árul zsákbamacskát. Kezdettől mondta, most is jelzi, hogy a vele való barátság veszélyes. Kijelenti most, hogy kötélen vezetik majd őt is a vesztőhelyre. Elmenekülhet még, amint neki is indult... Vagy vállalja az emberhalász és emberpásztor küldetést.

Péter megnyugszik és látja, hogy ilyen barátot nem hagyhat el. Jézus bízik benne, nem változtatta meg vele kapcsolatos szándékát. Újra hallja: Kövess engem!

Ime a hódító Jézus és a visszahódított Péter. Ez a világhódító kereszténység természetrajza, és nem az, amelyben helytartók ünnepélyesen veszik át a főhatalmat, és gyakorolják azt alattvalóikon...

Május 7. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10, 27–30 — A pásztor és juhai

A Jópásztorról idilli kép jut az eszünkbe: békésen legelésző nyáját elégedetten mustrálja a jóságos pásztor, s ha egy-egy juh elcsatangol, utána megy, szelíden visszavezeti a többiekhez. A nyáj nem szűkölködik, a legelők dúsak, s a pásztornak látszólag egyetlen gondja, hogy jóllakjanak. Alátámasztja ezt a képet a zsoltáros is: „Az Úr a pásztorom, nem szűkölködöm. Füves legelőkön nyugtat engem, és csendes vizekhez terelget engem.” Milyen jó ez a biztonság, az állandó gondos szeretet, ez a változatlanság.

Ezen állóképpé merevedett életérzés Istenről, vallásról, a változatlan, örök érvényű dolgokról, a hagyományok rendjéről és megtartó erejéről ellentétes a mindennapi tapasztalattal. Hiszen szinte követhetetlenül változik minden, s mi magunk sem ismerünk rá öt, tíz vagy húsz évvel ezelőtti önmagunkra, országunkra, a világra, s Isten ilyetén gondoskodását sem látjuk, nem tapasztaljuk a szerető terelgetést, s az ezredforduló embere számára alapélménnyé válik Isten távolléte a világtól. Tudományos paradigmák dőlnek meg, birodalmak omlanak össze, új életérzések születnek, új és új, nem kívánt kihívások előtt állunk.

A vallás változatlansága és a mindennapi tapasztalat ellentmondása morzsolta le a fiatalok, az értelmiség és munkásság jelentős tömegeit az egyházról, amely egyre inkább — főleg a városokban — exkluzív, egyfajta tolvajnyelven értő társaság benyomását kelti. Pedig — ahogy egy német mondás is tartja: „Egyedül a tapasztalatnak van jövője”.

Jézus Jópásztora ellentétes az idilli képtől. Ő megy elől, minden időben és élethelyzetben reagál a kihívásokrta és felkínálja az utat a boldog, Istenben gyökerező, tehát az emberi természetünknek legjobban megfelelő Életet. Mert a hit nem végleges ismeret Istenről és az ő parancsainak betartása, hanem állandóan gazdagodó, s az idő és tér keresztjén kibomló ismeret és válasz az Ő hívására. A Jópásztor megy előttünk, s új és új ismereteket közöl önmagáról ráfigyelő, istennektetsző életet élni kívánó követőinek. S ez a követés ma az éhezés, a háborúk, a gazdagság és szegénység, a környezeti katasztrófák világába visz bennünket. Mi a válaszod minderre, huszadik századvégi, apokaliptikus időket élő ember? Vagy csak „Jézusomnak szívén megnyugodni jó, elmerülni benne csendes, tiszta tó...!”?

Mert ez a válasz az örök élet záloga. Hallgatunk-e lelkiismeretünkre, s kibontjuk-e magunkból a jézusi természetet? S hallgatunk-e azok szavára, kik a mai idők prófétái, mert megadatott nekik a tisztánlátás, és Jézust mint pásztorukat követik?

A vallások széles választékot biztosítanak mindenféle lelki alkatú embernek, de vajon elvezetnek-e bennünket a tanúságtevő — a tapasztalatokat megosztó — élet felé? Mert akkor van és lesz jövőnk, s mindannyian megtalálhatjuk ránk szabott, sajátos feladatunkat a Jópásztor követésében, legyen az csendes aprómunka, vagy nagyobb léptékű feladatvállalás, legyen az személytől-személyig érő kapcsolat, vagy nyilvánosság előtti tanúságtevés.

A Jópásztor megy előttünk, s követve Őt egyek lehetünk Vele. Van-e izgalmasabb élet, van-e nagyszerűbb kihívás ennél? Egynek lenni, ahogy egyek voltunk édesanyánkkal, s a mai napon lehetetlen rájuk nem emlékezni. Egynek lenni, mert az Atyához és az Ő országába ez az út vezet, mely ugyan keskeny és veszélyes, emberpróbáló, de hát mi másért teremtett volna...

Május 14. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 13,31–35 — Az Atya megdicsőítése

Judás távozása után csak azt nem várták a tanítványok, hogy Jézus saját megdicsőüléséről beszéljen. Hiszen Jézus minden csodája, tanítása, három évi munkája veszni látszik, s következményeként a gyűlölet a tetőpontjára hágott; már-már a puszta életük is veszélybe került. Itt most futni kéne, belátni, hogy rossz lóra tettek, s nemcsak az evilági dicsőség és hatalom van oda, de jó, ha ép bőrrel megússzák. De Jézus másképp gondolja. Az Atya irgalmáról akkor fogja a legtökéletesebb képet nyújtani, ha a gyűlöletet szelídséggel és szeretettel viszonozza. Tudja, a szenvedés, a kereszthalál a szeretet győzelme lesz az erőszak felett. Ezért jelenti ki Júdás távozásakor: „Most dicsőül meg az Emberfia és Isten is megdicsőül benne.” Nem a végzet jött el, hanem a lehetőség, hogy tanúskodhat küldetéséről, arról, hogy Isten ura a világnak, s minden rossz és baj ellenére győzelmet arat. Ezért lesz a szenvedés az Atya megdicsőülése. Talán az az emberi tapasztalat, hogy „minden rosszban van valami jó is”, erről a tőről fakad. A rossz leleplezi erényeinket és gyengeségeinket, s láthatóvá, nyilvánvalóvá teszi, hogy ki a jó, ki melyik oldalon áll.

Az Atya és Fiú kölcsönös egymásbanlevése a hagyományos teológia fogalmai szerint titok. Pedig a szeretet egységesítő szerepe a szeretet rendjében élők számára mindennapos tapasztalat. Mert eggyé bennünket nem a gondolkodás, nem a párbeszéd, ha-

nem az önzetlen szeretet tesz. S minden egységesítő, ökumenikus törekvés kudarcra van ítélve, ha nem a szeretet megélésében keressük. S minden jézusi házasságban és barátságokban élő ember számára ez az egység-megtapasztalás éltető erő, hiszen ez az egység veszi el félelmeinket, adja meg biztonságunkat, emel Isten felé. Csak ott titok, ahol a szeretet helyett más szándékok lapulnak.

Ez a megdicsőülés halála után következik be, s oda a tanítványai egyelőre nem követhetik. Az oda követésnek egy feltétele van: szeressék egymást, ahogy Mesterük szerette őket. Az új parancsolat több, mint a törvény által is megkövetelt felebaráti szeretet. Pedig ha azt betartanánk, mennyire más lenne a földi élet. Az új parancsolat kibővíti az ószövetségi szeretet-feltételt: a szeretetnek mindenkire kell irányulnia, ellenségre, jókra és rosszakra egyaránt, méghozzá megbocsájtó, türelmes módon. A tanítványoknak fájt, hogy Jézust nem láthatják tovább. Az új paranccsal Jézus azt is megmutatja nekik, hogy miben találhatnak kárpótlást: a szeretetben Jézus jelen van, s mindenki ráismerhet.

Jézus nem azt kívánja távozásakor, hogy az ő nagyságát és erényeit dicsőítsük, hanem azt, hogy egymás felé mutassunk szeretetet. Hiszen az emberek — teremtettségüknél fogva — erre vágyódnak. S ez soha nem lesz unalmas, ennek élet-„szaga” lesz, soha nem lesz felesleges. Aktuális üzenet ez ma, amikor az emberek nagy része fél és szenved, hogy felesleges, hiszen kirúgták a munkahelyről, s otthon sem rózsás a helyzet. Pedig csak szeretni kellene megtanulni, „mások embere lenni”, s hiszem, hogy az egzisztenciális gondok is jobban megoldódnának.

Így az a felelősség, amit az apostolok egy földi királyságban vállaltak volna, megsokszorozódik. Az ő és a mi felelősségünk lesz Jézus jelenvalóvá tevése. Ha szeretjük őt, ha eggyé akarunk válni vele, ha részesülni akarunk az Ő életében, nincs más választásunk.

Május 21. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,23–29 — Jézus ajándékai

A gyermek Jézushoz az akkori világ hódolatával három ajándékot visznek a napkeleti bölcsek. Most, hogy Jézus távozni készül e földi világból, ugyancsak három ajándékot ad a világnak, ad azoknak, akik őt követik. Ezek az ajándékok kifejezik, hogy Jézus csak fizikailag lesz távol — e világtól; az övéi mindig maguknál érezhetik.

Az első ajándék az, hogy övéinek otthona lesz Isten Országában. Az Őt követők, az igét megtartók, azok, akik életükben egyek Vele, eggyé lesznek lényükben is, részesülnek a végső jutalomban. E feltétel egyben azt is jelenti, hogy más út nem vezet ebbe az országba, hiszen az Atya Jézuson keresztül szólította meg az embert. Az egyértelmű feltétel elveszi az ember bizonytalanságát és félelmét a végső dolgoktól.

A második ajándék, hogy elküldi a Szentlelket, a Vigasztalót, aki mindenre emlékeztetni fog és mindenre meg fog tanítani. Erre az apostoloknak nagy szükségük volt, hiszen az elkövetkezendő napok minden várakozást alulmúltak. A kereszt botránya azt a benyomást keltette, hogy Jézus gyenge volt és elhagyott, a tanítványok reményvesztve szétfutottak. Csak a Lélek ereje gyűjthette őket össze Húsvétkor, csak a Lélek ereje mondathatta ki Péter pünkösdi tanúságtevését. S ugyanez a Lélek szólalt meg az elmúlt kétezer év megannyi egyszerű embere és prófétája száján, emlékeztetve környezetét, egyházát, uralkodóját a jézusi útra. S ez a Lélek szólal meg bennünk imádságainkban, döntéseinkben. Ez a Lélek nem mond mást, mint amit Jézus mondott, csak kifejti, aktualizálja, lefordítja a mai ember nyelvére. A Lélek és a Fiú közötti egység a biztosítéka annak a kontrollnak, vajon a bennünk megszólaló hang a Léleké-e, vagy valamelyik másik világból szűrődik be a tudatunkba. Mert enélkül a kontroll nélkül Léleknek mondjuk azt, ami csak a saját vágyunk, vagy a rossz szellemek megnyilvánulása bennünk. Elsorolhatatlan a sok botrány, amit ma a Léleknek tulajdonítunk, holott semmi köze hozzá. Így tudunk a Lélek ellen vétkezni, ami a legnagyobb visszaélés Isten bennünk megnyilvánulni akaró szándékával szemben.

A harmadik ajándék a békesség. Ez a békesség kettős vonatkozású. Békesség Istennel és békesség a többi emberrel. A Jézus által bemutatott istenkép békességet hoz az ember szívébe. Nem kell félni, hiszen a tékozló fiú atyjaként visszafogad mégoly kalandos életünk ellenére. Nem kell félni, hisz ez az Isten szeret, szeretetével magáénak akar bennünket. Ezért a legmesszebb van Istentől az, aki az emberek félelmére számítva manipulálja őket.

A jézusi út szerint élő embereknek nem kell egymástól félniök. Békében lehetek jószándékuk, segítőkészségük felől. Tudom, nem fognak visszaélni gyöngeségeimmel, hiányaimmal, kitárulkozásommal. Egymás testvérei lehetünk. Amikor Jézus övéiről és Egyházáról beszél, az ember ember általi békességszerzését, békében élését is beleérti. Mert ez tanúskodik róla. Ha közösségeinkben, egyházunkban békességet élünk meg egymással, Istenből nyújtunk át egy darabot környezetünk felé.

Ezen ajándékok által érthető az a paradoxon, hogy „elmegyek, de mégis itt vagyok”. S az ajándékozó nem örül jobban másnak, mint ha használják az ajándékát. Nem könyvekbe rejtik, nem elméletként kezelik, hanem életük mindennapos részévé válik. Jézus ismerte annnyira az embert, hogy tudta, mi a legpraktikusabb ajándék számára. Üdvbizonyosság, békesség, a Lélek munkálkodása. Ismerjük fel, hogy mindez ott lehet a mi életünkben is.

Május 28. — Urunk mennybemenetele — Lk 24,46–53 — Hazavágyás

Teljesen természetes érzés az, hogy az ember hazavágyik. A dolgok természetes rendje szerint, ha valaki teljesít egy feladatot, utána hazamegy övéi körébe. Nem volt ez máshogy Jézusnál sem.

Többször kifejtette, hogy ez a föld nem az ő hazája, ő ide küldve van. Így érthető, hogy az evangéliumok Jézus életét a mennybemenetel leírásával zárják. A Karácsonykor kezdődő út itt ér véget, s amilyen csodálatos az érkezése, épp oly csodálatos távozása is. Nem hagyhatott fizikai nyomot maga után, hiszen semmi nem volt benne ebből a világból. A Hiszekegyben pokolraszállásról és mennybemenetelről vallunk. Ezen térszerűen felfogott világkép (három emelet) alkalmas a szemléletes megközelítésre, de mára mítikusnak, túlhaladottnak tűnik. Az emberi természet dimenzióit jelenti, azazhogy az ember képes teljes visszautasításban és teljes önátadásban is élni. Jézus példája reményt ad az embernek arra, hogy ez az életív számára is járható. A mennyország Isten és ember egységre lépése. S mivel Jézus felvétetett, őt követve, vele eggyé válva, mi is részesülünk ebben az Országban.

Jézus a mennybemenetel előtt összegezi tanítását. Fontosat mond nekünk, ami ki is jelöli követésének miként jét. Itt hangzik el a missziós parancs, tanításának megtartása, a metanoia szükségessége, hogy egyek legyünk a jézusi magatartással. És akkor itt az Isten Országa közöttünk.

Sajnálatos, hogy a keresztények Isten Országát láthatatlan szellemvilágnak gondolják. Az apostolok öröme sem abból fakadt, hogy végre megszabadulunk ettől az egyre kilátástalanabbnak tűnő világtól. Örömük forrása az, hogy Jézus megjeleníthető ebben a világban. Ezért nincs ok szomorkodásra, folytatni kell Jézus megkezdett munkáját. Máté evangéliuma ugyanezt a tapasztalást meg is fogalmazza. Jézus arról biztosítja tanítványait, hogy „veletek vagyok a világ végezetéig”.

Isten Országának elvonatkoztatása mindenkori valóságunktól nem véletlen. Elég csak körülnéznünk, hogy mi lett ebből a világból. Hol van itt új felismerés, hol van itt isteni rend? „Keresztény” országok háborúznak, „keresztény” nagytőkések fegyvereket gyártanak, a fehér ember „keresztény” világa uralkodik a pénzen és katonai gépezeteken keresztül a világon. Védi a magáét. Döbbenetes volt látni évekkel ezelőtt, hogy a pápa Pinochet tábornokot áldoztatja, hogy véres kezű diktátorokkal paroláz. Jézus óva int a világhoz történő hasonulástól.

A gondolkodásátalakítás, a metanoia konkrét feladatokat ró ránk:

— embertársainkat felebarátnak kell tekintenünk,
— uralkodás helyett szolgálnunk kell egymást,
— osztozni kell az anyagi javakon,
— el kell utasítani az erőszak minden formáját,
— tudatosítani kell felelősségünket minden teremtmény és a föld megóvása érdekében,
— szeretetközösségeket, tanítványokat kell nevelnünk.

Ezen magatartásokra vonatkozik a jézusi ígéret. És ez az egyetlen esélyünk is, hogy fennmaradjon a földi élet.

Cégér – reklám – agymosás

Néhány egyszerű, közismert megállapítással kezdeném, és fokozatosan haladnék a reklámjelenség bonyolultabb okainak elemzéséig.

1) *A reklámokat a vásárló fizeti meg.* Ez egyrészt abszolút nem kívánatos a vásárlónak — sem a többletköltségek, sem az ezen előállított agyzsibbasztó reklámtartalom —, másrészt öngerjesztő folyamatot vált ki (több reklám, nagyobb kelendőség, még több bevétel, még több reklám stb.)

2) *A reklámok hazudnak.* Például belső ellentmondásaikból is bizonyítható ez. Kizárt dolog, hogy „a legtöbb, ami az életben adható” az egyik nap egy pohár tea, másnap egy kávé, valami déli gyümölcs, megint máskor egy drága autó legyen. Ha az OMO jobb, mint az összes többi mosószer, akkor egyidejűleg nem lehet a Persil is jobb, mint az összes többi, és fordítva. Ezen állítások közül csak az egyik lehet igaz, vagy egyik sem. Ez utóbbi a valószínű, mint ahogy az is valószínű, hogy a téves állítások nem csak úgy véletlenül, hanem tudatos és haszonleső hazugságokból keletkeznek, és így a reklámok erkölcsi szintjét is jellemzik.

3) *A reklám elértéktelenîti a szavakat.* Az olyan kifejezések, mint „legnagyobb öröm”, „boldogító érzés”, „a szeretet ajándéka”, „a legtöbb, mi az életben adható”, „fedezd fel az élvezés örömének művészetét”, „a boldogság csúcsa”, „mindennapi varázslat”, „a teljes élet öröme”, „a csúcs felfedezésének vágya”, „önfeledt pillanat” — korábban csak a szerelmes regényekben szerepeltek, s ott is módjával. A szavak elértéktelenedése maga után vonja az érzelmek devalválódását is: egyre nehezebb lesz szerelmet vallani „életem egyetlen kincsének” ebben a reklámözönben, s lassan már szerelmet érezni is egyre lehetetlenebb.

4) *A reklámok* — éppen a köztük lévő ellentmondások miatt — *kioltják egymás specifikus hatását.* Hiába döngölik agyunkba „A” mosószer előnyeit, ha utána öt perc múlva már „B” mosószer a legjobb, majd ismét egy másik. Így egyik reklám sem tudja elérni a kívánt hatást, és ezért az egyes cégek a hatékonyság fokozása érdekében egyre durvább reklámfogásokkal próbálnak átmeneti előnyöket elérni.

5) Az egymás ellen küzdő reklámok végül is *csak a közös, általános hatást* (Fogyassz! Fogyassz!! Fogyassz!!!) *erősíthetik:* mindegy, hogy melyiket veszed, csak vegyél már valamit, bármit, és fogyassz, fogyassz egyre többet.

6) A fenti bevezetés ellenére azt állítom, hogy a reklámok alapvetően nem információs csapdák, nem hamis állítások szajkózására szerkesztett technikák, hanem alapvetően *kényszerítő eszközök,* emberek tömegének bizonyos cselekvését kikényszerítő hatások. Azért készítik őket, hogy bizonyos mennyiségű, bizonyos fajtájú áru eladását kényszerítéssel, művi úton elérjék. Nemcsak gumibottal vagy ujjfacsaróval lehet az embert kényszeríteni, hogy a külső akaratnak megfelelően cselekedjék, hanem a szemén, fülén keresztül is. *Agyprésselî.* Jellemző tulajdonsága ennek a kényszernek, szemben a fizikai erőalkalmazással, hogy sokkal elfogadottabb: azonos hatás mellett sokkal kisebb ellenállást vált ki, mint a gumibot. Sőt tapasztalható, hogy az emberek egyre jobban hozzászoknak ehhez a bánásmódhoz (egyre kevésbé lázadnak, viszont a hatás is kisebb lesz, ami a reklámintenzitás fokozását vonja maga után). Ritkábban az is megfigyelhető, hogy a hozzászokás nyomán egyesek már kívánják is ezt a „kezelést”, pl. egyre gyakrabban nézegetik a nekik címzett reklámcédulácskákat, tudálékosan beszélgetnek munkatársaikkal a szájukba rágott árucikkekről stb. Ha ez így van, akkor egy öngerjesztő, kollektív kábítószerről kell beszélnünk, amelynek tudvalevőleg kritériuma a hozzászokást követően a rászokás.

7) A tömegek kényszerítésének fontos eszköze *a kikerülhetetlenség.* Ezért helyezik el a reklámokat úton-útfélen, a legváratlanabb helyeken és időpillanatokban. Ez azonban csak a fizetőképes fogyasztókra vonatkozik. Megfigyeltem, hogy a biciklis útvonalak mentén sokkal kevesebb reklámot lehet látni, mint az autós utak mentén, nyilván azért, mert akinek van pénze kocsira, esetleg más marhaságokat is vesz. Ha valaki vidéken él, és a sarki fűszeresnél vásárolja meg a szükséges dolgokat, ha keveset és környezetet kímélve közlekedik, ha nem vesz TV-t, és családi, emberi kapcsolatokban tölti az estéit, ha a rádiótól nem a híreket várja, hanem a szép dallamokat, ha inkább regényekből szívja magába a bölcsességet, mint napilapokból, akkor alig fog találkozni reklámokkal. Ha életmódunkban szolidaritást vállalunk a fizetésképtelenekkel, és a pénzünk szükségleteken felüli részét, amelyre több világcég is szemet vetett, a világ nyomorultjainak adjuk szükségleteik fedezésére, akkor sem a reklámok közelsége, sem a kísértése nem fog zavarni minket. Ezzel már meg is adtuk az egyéni megoldást a reklámkérdésre: élj helyesen, és nem lesz sok gondod a reklámokkal. De ha megkérdezzük, hogy „És mi lesz a degenerálódó emberi elmével, a kilúgozott akaratral, jaj, mi lesz a megrablott természettel?” — akkor egy kicsit még tovább kell gondolkodnunk.

8) *Mi a jó a reklámokban?* Biztos van bennük valami jó is, ha — kis mértékben ugyan, de — maguk is kívántosak. Például szépek a színeik. A teljes érzékelhető színspektrumot kihasználják, szemben a természettel, amely a rikító színekkel takarékoskodik. Sok reklámban van némi humor is, ami nyilván jótékony hatású az ember kedélyére; ámde az is jellemző, hogy a nevetség tárgya többnyire a bárgyú nem-fogyasztó. Ha tehát valaki közülünk igazán jóízűt akar nevetni a reklámok viccein, alkalmas mennyiségű önirónia is kell rendelkeznie. Másrészt viszont egyértelműen bántó a reklámok hangossága (kb. 10–20 decibellel hangosabbak, mint az egyszerű közlések), bántó, de lassan megszokottá válik a reklámok szaggatottsága, tolakodása, aminek következtében az ember immár az élővilág legizgágább és legzajosabb állatává nevelte ki magát. Még a legszebb reklámkép is más szépségek elől veszi el a helyet, ha a természetben helyezik el, rongálja a tájat, szétszabdalja a megszokott városképeket.

9) *A reklám bűnre kényszerít.* Ezt a tételt hagytam utoljára, hogy teljesen nyilvánvalóvá tehessem a tétel helyességét. Mint láttuk, a reklám a fogyasztást akarja kikényszeríteni, és akiket elér, azoknál — legyen bármilyen erős akaratuk — többé-kevésbé el is éri a célját. Az emberi agy ti. külsőleg befo-

lyásolható szerkezet. Most azt szeretném megmutatni, hogy az esetek többségében ez a fogyasztás bűnös fogyasztás. Mikor etikus ugyanis a fogyasztás? Csak néhány példa: etikus a felesleges testsúlyt fogyasztani az egészséges élet érdekében, de az is jó, ha a hirtelen sokat termett szilvafa gyümölcsét fogyasztjuk, hogy kárba ne vesszen, és fogyaszthatjuk, gyomlálhatjuk a bűneinket, és bármit etikus fogyasztani, amiből túl sok, a megfelelőnél több van a közelünkben. Azt azonban senki nem állítja, hogy a Földön túl sok lenne a termőföld, az energia, az ásványkincsek mennyisége, a tiszta víz, a fa, az élet; márpedig az ezekből kialakított termékeket kínálja fogyasztásra a reklám, méghozzá nagyobb mennyiségben, mint amit a szükségleteink miatt amúgyis magunkhoz vennénk. Hallatlan kincsei vannak a Földnek, de korlátos mennyiségben. Még a leghazugabb ember sem merné állítani, hogy e kincsek bármelyikéből is túl sok van, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy utánunk még generációk jönnek, akik szeretnék szükségleteiket kielégíteni, és rajtunk kívül ma is milliárdok élnek a Földön, akik szintén szeretnék még kielégíteni a szükségleteiket. És ezekből a korlátozott mennyiségben meglévő javakból készíti a fogyasztói társadalom azt a sok-sok árut, amit mind ránk akar sózni, el akar fogyaszttatni. Nos, ezért bűnös a fogyasztói társadalom, és bűnös az ő prófétája, a reklám is.

Kevélység, fösvénység, bujaság, irigység, torkosság, harag, restség — ezek azok a rossz szokások, melyekről egyházunk azt tanítja, hogy a Hét Főbűn, s melyekből legalább öt a bűnös reklámok lételeme. Legfőképpen a torkosság és a restség, minden reklámok fundamentuma, no de az irigység, a pénzsóvárság és a szex is a reklámkészítők íróasztalán heverő nélkülözhetetlen kellékek. Bűn az, amire kényszeríteni akarnak, és bűnös a mód is, ahogyan teszik. Csak ennyit mondok: A budapesti Bazilika oldalán láttam az alábbi feliratot 24 négyzetméteren: „Engedjen Ön is az édes csábításnak!"

Összefoglalva: A reklám a bűnös fajtájú fogyasztást tömegesen kikényszerítő eszköz, melyet elsősorban a városiasodás és a XX. század információ-megjelenítési technikái (színes TV, nagy plakátok, színes nyomtatás, hatékony posta, központi műsorszórás stb.) tettek kifizetődővé. Észlelhető az emberek idomulása az új fejleményhez, de még nem dönthető el, hogy ez a termelők és a többi ember közötti kiéleződő konfliktushoz (csömörhöz), vagy pedig egy kollektív, öngerjesztő, önkábító, természetpusztító zsákutcához (a végheZ) fog-e vezetni.

10) *Okelemzés:* Mi az oka a reklámoknak? Első gyanúnk a természetes felhalmozáson alapuló túlfogyasztásra terelődik. Közismert, hogy az ember, ha minden szükséges dologgal jól el van látva, akkor cukorból, sóból, szénhidrátból általában többet fogyaszt a kelleténél (az ún. élvezeti cikkekről, drogokról nem is beszélve). Ez az egészség rovására is megy. A laboratóriumi patkányoknál „kávéházi étrendnek" nevezik azt az etetési módot, amikor az állatoknak minden lehetséges élelemfajtát korlátlan mennyiségben felkínálnak. Megfigyelték, hogy a „kávéházi étrenden" tartott patkányok rövidebbi ideig élnek, mint a beosztással, optimáliasan etetettek. A jelenség oka az, hogy az állatok a természetben hiányra és felhalmozásra vannak berendezkedve, és kávéházi étrenden csak a fehér patkányok és a fehér emberek élnek. Valószínűleg ez a *torkosság* alapja, de ebből még nem lesz fogyasztói társadalom. A torkosság kell a reklámok működéséhez, de a torkosság önmagában csak 20–50 %-kal növeli meg az ellent nem álló ember napi adagját, az illető elhájasodik és viseli annak következményeit. De vajon hogyan lehetséges az, hogy a fogyasztói társadalom néhány évtized leforgása alatt nem százalékokkal, hanem nagyságrendekkel volt képes növelni a fogyasztását a természet javaiból?

11) Hogyan lehetséges a fogyasztói társadalom önmagába programozott, *esztelen ívű növekedése?* Kizárólag a reklámok segítségével.

Az anyukák is reklámozzák a vasárnapi húslevest, amikor már mindenki jól van lakva (értsd: a kelleténél már többet is evett). Senki nem állítja, hogy sok a föld, a mag vagy a csirke, csak éppen az „eladatlan" leves a sok, ezért kell kínálgatni (vagy eltenni hétfőre, átvinni a törött lábú Manci néninek, vagy legközelebb megfelelő mennyiséget főzni).

A gyerekek nádbuzogányokat gyűjtenek a Balatonnál, csokorba kötve árulni kezdik, hogy meglegyen a fagylaltra való. Reklámozni is fogják. 100 méterrel odébb van tízezer nádbuzogány, de ők bementek érte, nem kis munkával csokrokba kötötték, és így keletkezett az eladatlan termékük. Ha még délelőtt fagylaltozni szeretnének, akkor reklámozni is fogják a termékük, és az emberek meg is veszik ezt az egyébként nélkülözhető szobadíszt.

Honnan van a sok eladatlan nyersanyag, termény, áru? A természet nagy, de véges kincséből. Ha a természet bármely kincséhez hozzányúlunk, már el nem adott termékké válik. A természet nyög az emberiség éves fogyasztásának súlya alatt, de a termelőt csak az érdekli, hogy ha a vacak 39 darab kunkorított cipőpertlijéből csak egy is nála marad, az neki ráfizetés. És méginkább az, ha nem is 39 cipőpertliről van szó, hanem 39 ezer tonna autóriasztó távirányító gombról, vagy 39 milliárd liter azúrkék színű üdítőitalról.

Ha axióma az, hogy mindenki az érdekeinek megfelelően cselekszik, és érdekeinek érvényesítésére bármilyen rentábilis eszközt (kényszerítést) is alkalmazhat, akkor mindenegyes eladatlan cipőpertlit, riasztót és üdítőitalt reklámozni fognak, mert *a reklám az eladás hatékony eszköze.* Igaz, hogy kényszerítő eszköz, igaz, hogy bűnös eszköz, de eladja az árut, és ez volt a cél.

Eladja azt is, amire nincs szükséged, tízszer, százszor többet is elad, mint amennyire az emberi szükségleteket becsülhetnők, kifizetődővé tesz minden új beruházást, megcsinálja a piacot ott, ahol minden mindennel rég telítve van.

12) *Mi a megoldás?* Az egyéni megoldást már említettük: élj kellemes, barátságos, környezetvédő életet, és messzire elkerül a reklám. Ürítsd ki a pénztárcádat az Európa miatt nyomorgók üres zsebeibe, és téged már nem kényszeríthet vásárlásra a multinacionális cégek egyetemes világtanácsa sem.

De mi a kitörés globális amerikanizálódásból? Ki tudjuk-e menteni az emberiséget a reklámok fogságából? Mikor fog lecsillapodni ez az őrület? Mennyit tudunk megmenteni a természet kincseiből unokáink számára az éhségnél százszorta kívánósabb jelenkor karmai elől?

„A” megoldás — termelői önmérséklet. Aligha. Másról van ugyanis szó, mint a húslevest túltermelő anyuka esetében. Őt rávehetjük — esetleg —, hogy önérzetét félretéve kevesebbet, elegendőt főzzön. De a gyárosnak a beruházás, a tőke az életműve, érvényesülésének záloga, dolgozóinak munkahelye. Úgy gondolja, amibe csak belefog, amit csak termel, mind el kell adni, s még meg is magyarázzák neki, hogy a fogyasztókat tájékoztatni kell az áru létezéséről, s ha mások is tájékoztatják, akkor nekünk egy kicsit blikkfangosabban kell tájékoztatni, stb. Ebből a gondolatkörből, úgy tűnik, nincs kijárás.

„B” megoldás — fogyasztói ellenállás. Járható útnak tűnik, ha az emberek többsége megcsömörlik a reklámok agyzsibbasztó hatásától, a mindennapos kizsebeléstől. Nyugaton ez még csak odáig jutott el, hogy nagy hangon hirdetik, hogy a reklámok hazudnak, és ezért rakásra vásárolnak tesztújságokat, hogy úgymond ésszerűen vásárolgassanak. Sokan haragszanak a világcégek, a legnagyobb hirdetők egyeduralmára, és előnyben részesítik a helyi termelőket. Ez már egy lépés, talán a jó irányba.

A reklámoknál erősebb tudatformálásra a tapasztalatok szerint az iskola nem képes. Marad tehát a szülői ház és a baráti közösségek — a hatékony ellenállás, a nem-fogyasztói életmód felfejlesztéséhez.

„C” megoldás — ellenreklám. Kutyaharapást szőrével. Biztató, hogy a reklámokkal fogékonnyá, befolyásolhatóvá tett embereket ugyanezen a csatornán keresztül bármire rá lehet venni, akár a fogyasztás minimalizálására is. Amerika példája mutatja, hogy elég néhány száz órányi reklámozás arról, hogy a nem-dohányzás mennyivel egészségesebb, és egy egész kontinens fordít hátat a bagónak. A fogyasztásellenes reklám kulcskérdése, hogy ki fizeti meg. A környezetvédelmi százalékokból csak arra futja, hogy Antal Imre a TV-ben megfékezze a bepörgött villanyórát. Ilyen adópénzekből fizetett „rendszerellenes” reklámokkal nem remélhető magának a rendszernek a megváltoztatása. A négy éves periódusú sikerekre beállítódott államtól nem várható, hogy a birtokában lévő források, természeti kincsek hosszútávú megőrzésének elkötelezett híve legyen. Sokkal közvetlenebb haszna származik abból, ha ezeket a forrásokat feltárja és kiárusítja.

Megoldás lehetne, hogyha maguk az emberek — unokáik érdekében — egyfajta biztosítást kötnének a források megőrzésére (értsd: a biztosítónak csak akkor nem kellene fizetnie úgy hatvan év múltán, ha a készlet egy meghatározott ütemnél lassabban fogyott, ill. egy meghatározott mennyiségnél több maradt). Egy ilyen biztosítónak elemi érdeke, hogy a leghatékonyabb reklámeszközökkel küzdjön a túlfogyasztás ellen. Sajnos azonban ez a biztosítási rendszer is sok problémát vet fel: Mibe fektetik a pénzeket hatvan évig? Mi biztosítja a biztosítót egy ekkora időtartam túlélésére? Ha netán mégis fizetni kell, mire fogják költeni az unokáink ezt az extrabevételt, ha nem források fogyasztására?

Marad tehát az — ha hiszünk a reklámok mindenhatóságában —, hogy *a fogyasztáscsökkentő reklámokat magunk (egyének, csoportok, felelősséget érző vállalkozók) rendeljük meg.* Vagyis létre kell hozni e célra egy Takarékossági Kampány Alapítványt, és ennek számára kell adakoznunk, ill. gyűjtenünk a nem egészen ellenérdekeltektől. Ilyenféle ellenreklámokat lehetne fizetni belőle: „Tisztelt TV-nézők! Kérjük, ne higgyenek a habzsolásra buzdító reklámoknak. Éljenek szerény, felelős, mértéktartó életet, hogy együtt megmenthessük a Földet unokáink számára!” Az alapítványi bevételekből lehetne pénzelni a reklámcégeket, például bizonyos típusú reklámok visszautasításáért is. Hangsúlyozom, hogy ezt az utat akkor kell választanunk, *ha meggyőződtünk arról,* hogy sem az iskola, sem a család vagy a közösségek útján nem tudunk nagyobb (kényszerítő) hatással lenni az emberek tömegére, mint a reklámok. Ugyanis az ellenreklámokkal is az embereket terheljük, és a reklámcégek zsebét tömjük, és olyan helyzetbe kerülhetünk, mint azok az emberek, akik a háborútól való félelmükben fizetik a katonákat, s aztán egyszerre egy katonai hunta uralma alatt találják magukat.

„D” megoldás — hiánytársadalom. Jól emlékszünk: a hiánytársadalomban nem volt szükség reklámokra. Szinte semmit, legalábbis semmi fölöslegeset nem lehetett kapni, ha meg valami mégiscsak jött a boltokba, akkor az utcán hosszabb sor kígyózott, mint egy óriásplakát. Ez a módszer csak lezárt határok mellett működhetett, és egyébként is népnyúzó volt, hiszen a hiány nem egyformán volt hiány Szabolcsban és a Rózsadombon (mint ahogy a fogyasztói társadalom ma sem egyformán fogyaszt a különböző hegyeken és síkságokon).

Magam inkább a kisléptékű társadalomra szavaznék. Egy magyar faluban, ha krumplira van szükséged, két lehetőséged van. Először is a faluban három ember foglalkozik krumplitermesztéssel, ezt mindenki tudja, elballagsz bármelyikükhöz, és veszel, amennyire szükséged van, minimalizált áron. A másik, hogy idegen vagy a faluban, és még semmit sem tudsz: odamégy bárkihez, és megkérdezed, hogy ki foglalkozik itt krumplival, elballagsz a legközelebbihez, és megveszed, amennyi kell, ugyanannyiért.

Egy német kisvárosban is hasonlóan megy a dolog. Ha krumpliról van szó, akkor felütöd a telefonkönyvet a „K” betűnél, és az ott található három telefonszámon érdeklődsz. Elmehetsz érte, de másnap házhoz is szállítják, ha türelmes vagy. Ha azonban teljesen tudatlan az ember, és nem jön rá, hogy a krumplit a burgonyánál kell keresni, akkor felhívja a tudakozót, és a számítógépes kisasszony pontosan annyit fog tudni a krumpliról és a német kisvárosról, mint amennyit a magyar paraszt, ti. hogy hol kell keresni, és hol veheted meg, amennyi kell.

Ha viszont egy nagyvárosban bérelsz egy flancos sufnit, és el akarsz adni egy tonna abszolút felesleges bóvlit, milliónak, milliókért, akkor sajnos keményen reklámoznod kell magad. Ennek azonban már semmi köze a kisléptékű társadalomhoz.

Összefoglalva: Nem tudom, hogy reklámügyben mi lesz az általunk elérhető és megérhető megoldás, és mit kell ennek érdekében tennünk. Azt tudom, hogy mi az egyén megoldása, ld. fentebb, és hogy az járható út. Az általános megoldást nem ismerem, de az biztos, hogy minden élethelyzetben el tudod dönteni, hogy az adott cselekvés jó-e a fogyasztói társadalomnak, a fogyasztásnak, a reklámnak. Ha igen, tedd meg az ellenkezőjét.

Vagy pozitívan megfogalmazva: minden cselekedetünkkel döntünk a reklámmentes, kisléptékű társadalom sorsáról. Ha segítesz, hogy megőrizzük a magyar falut, vagy felépítsünk itt egy német kisvárost, akkor már tettél, tettünk valamit.

Dőry István

TARTALOM

Tanulmány
Bulányi György: Húsvéti perlekedés 2–4
Barcza Barna: Miért bántják ezt a jó embert? 5–7
h.w.—g.g.a.: Ne ítélkezzetek! 8–10
Márczi Imre: Por, hamu, sonka, tojás 10–11
Versek
Franz-Joseph Huainigg: „Ha nem lennék olyan, amilyen vagyok" . . 12
Életproblémák
Rákócza Richárd: Abortusz 13–14
Dr. Ferencz Antal: Az abortusz-túlélés szindróma 14–15
Arany Ildikó – Sándor Zsolt: A magzat is ember?! 16
Nagy Katalin fiktív levele Omár Chajjám-hoz 21–22
Gyerekeknek Moha-mese
Szó és tett 17–18
Interjú
Halász Endrével: Koccintsunk? 19–21
Egyházi megújulás
Bulányi György: A jog kétféle fogalmáról 23
Gromon András: Európa mint erődítmény 23–24
Elmélkedések
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 25–28
Környezetvédelem
Dőry István: Cégér – reklám – agymosás 29–31

E számunk rajzait ***Garay Dóra*** *készítette.*

Most jelent meg, és az „Érted vagyok" címén megrendelhető

a könyv árának és a postaköltségnek
rózsaszín postai utalványon történő befizetésével

Karl Herbst

A valódi Jézus

című könyve (ára 420,- Ft + 60,- Ft postaköltség), amelyben a Szerző a korszerű bibliatudomány eredményeinek felhasználásával, ugyanakkor a teológiában járatlan olvasó számára is érthető nyelven rajzolja meg Jézus portréját, tanítását és tetteit, ill. az elítéltetése nyomán vele történteket. Herbst úgy látja, hogy Jézus Istene kivétel és feltétel nélkül szeret minden embert, ezzel a szeretetével van jelen „aktívan" a világban, segíti az embert, hogy valóban emberré váljék – de „csodás módon" („felfüggesztve a természeti törvényeket") nem avatkozik bele sem a természet világába, sem az egyes ember életébe, sem a társadalmi folyamatokba. Másfelől Isten e szeretetének megtapasztalása lehetővé teszi az ember számára, hogy hasonlóképpen szeresse embertársait, és ezzel kibontakoztassa teljes és valódi emberségét, ill. emberhez méltó társadalmat tudjon építeni.

Alaplátását következetesen képviselve a Szerző gyakran jut a hagyományos értelmezésektől merőben eltérő, meglepő vagy éppen „megbotránkoztató" felfedezésekre. A teológiában járatos olvasó igazat fog adni a német kiadás „fülszövegének", miszerint „Herbst műve egyedülálló teológiai kísérlet a történeti Jézus portréjának a legősibb forrásokból történő rekonstruálására".

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.
Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VI/2. (30) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk.** Az Alapítványnak adott összeg adócsökkentésre felhasználható. Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP BT nyomdaüzemében, Budapesten.
Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education, and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András — Address:
H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 360 Ft
10 példánytól (példányonként) . 312 Ft
szociális előfizetés . . . . . 252 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 360 Ft
egyéb külföldre . . . . . 1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI. évf. 3. szám
1995. június
50,— Ft

Vallási gerincferdülés

A keresztény értelmiségi feladata

Minden kinevezés bűncselekmény

Éliás József és Németh Géza emlékezete

Moha-mese

Házasság és gyermeknevelés

Vita a kamatról

Karl Herbst

A vallási gerincferdülés gyógyítható

Régebben abból indultam ki, hogy a jámbor hazugság okozza az ember legrosszabb fajtájú elferdülését, megnyomorodását. De ez alighanem abból fakad, hogy engem ez a fajta hazugság hoz leginkább indulatba, és vallástörténetünkre tekintve ennek a kihatása fáj nekem a legjobban. Ma, valamivel érettebbé válván, világosabban látom, hogy a tévedések és hazugságok, azaz a szellem eltorzulása, megnyomorodása nem a valláshoz kötődők foglalkozási ártalma, hanem normális veszélyeztettsége a felnőtté vált embernek, aki képes valóságokat érzékelni, tudomásul venni, igaznak venni, neki tetsző valóságokat világosabban bemutatni, sőt költőként valóságokat kitalálni is.

De a felnőtt ember képes a saját hasznára nem-valóságosat is kitalálni (=hazudni), neki nem tetsző realitásokat kétségbe vonni, elhomályosítani, megfelezni vagy teljesen elhallgattatni. A mi, egyenességre teremtett érzékelési képességünknek effajta, folyamatos ismétléssel történő eltorzítása, megnyomorítása az ember szellemi gerincferdüléséhez vezet. És ez, akárcsak a nátha, nem sajátosan vallási, hanem egyetemes emberi betegségtünet. Mióta ezt józanul látom, könnyebb a vallási megnyomorodás jelenségét is tárgyilagosan megfontolnom. — Kutassuk tehát a vallási megnyomorodás sajátos gyökereit.

*

A fizikában is lehetséges a tévedés, de a hazugságnak itt nincs esélye, mivel minden becsapott ember képes a fizika tárgyait látni, és ezért megszámolni, lemérni, utólag megvizsgálni. De Isten mint a teológia tárgya nem látható, s még csak nem is mérhető, mint a láthatatlan fizikai erők. Amit valóban „tudhatunk", az csak ennyi: Adott világunk nem gondolható el kielégítő első ok nélkül. Ez kevés. Ebből senki nem képes megélni. Mert a nemkarizmatikusok nem tudhatják, hogy az Első Ok személytelen őserő-e, vagy személyszerű, érző és megszólítható lény. Azt meg aztán igazán nem tudhatjuk, jó-e hozzánk, hiszen teremtői munkastílusából az etikai magatartások teljes választéka levezethető: az önmagát szétajándékozó anyaiságtól a kínzásban lelt ördögi örömig, úgyhogy a világban található minden gonoszság és értelmetlenség legjobb mentsége még Isten arra való képtelensége lenne, hogy bármit is érezzen.

Az Istenről való emberi beszéd *első ténye*, kiindulópontja, és egy szerény teológia maradandó bázisa: Matematikai bizonyossággal semmit sem tudunk. A *második tény:* Képesek vagyunk sejteni Istent. Ahogyan az állatoknak a túlélésüket szolgáló ösztönrendszer, úgy adatott nekünk az alaptájékozódást szolgáló kettős érzékszerv: a szív és az agy (a lelkiismeret és az értelem), hogy felismerjük, mi az, ami morálisan jó vagy rossz, a teremtés rendjének megfelelő vagy a teremtés rendjével ellentétes, s így istennektető vagy istenellenes. Ez az alapfelszereltség elegendő minden egyes ember természetes teológiájához. Természetesen szükséges, hogy az ember egészségesen és funkcióképesen tartsa a két érzékszervet, a szívet és az agyat. Ezen túlmenő teológiai konstrukciók fölöslegesek; szükség esetén iskolázottság által tönkre nem tett érzékkel kell megvizsgálni helyességüket.

De itt rögtön meg kell említenünk a *harmadik tényt:* Érzékszervpárosunk, a szívünk és az agyunk nincs bebiztosítva, mint az állatok ösztönrendszere. A Teremtő egyszer s mindenkorra kockáztatta az ember választási szabadságát. Az ember egoista módon megkeményítheti a szívét, hogy *az* ostrom alá vegye tévedékeny értelmét annak érdekében, hogy *amaz* viszont a gonoszat helyesnek, sőt Isten által akartnak tartsa! Tehát természeténél fogva romlatlan alapfelszereltsége ellenére, megmarad az ember veszélyes bizonytalansága, ami a Teremtője szándékai szerinti, természeti szükségszerűséggel bíró tájékozódását illeti. (A „Teremtő szándékai szerinti tájékozódás" a következőket jelenti: 1. A fazekas kezében lévő agyag csak azzá lehet, amit a mester csinál belőle. 2. A galambtojásban lévő csibe csak galambbá érhetik, keselyűvé soha. 3. Az egoistaként született ember képes az Istenhez való hasonlóságra: a „szeretet" alapmagatartására megérni, ez is a feladata, de nem *muszáj* megérnie rá. Nem muszáj, mivel — vallásos emberként is — képes arra, hogy neki megfelelő Istent találjon ki és tiszteljen, pl. egy vadállatszerű, sőt ördögi Istent.) Így már nem kell csodálkoznunk az emberiség vallástörténetében előforduló ellentmondásokon és tévedéseken; de itt konkrétan csak a Bibliára korlátozzuk figyelmünket, mivel az nyugati kultúránk, s ezzel együtt Istenről alkotott elképzeléseink egyik formálója volt, a téveseké is. Az utóbbiak felismerése érdekében fel kell hoznunk a homályból, és meg kell vizsgálnunk a napfényen néhány „magától értetődőséget".

Az Ó- és Újszövetség valamennyi könyve a különbségek ellenére magától értetődően *ugyanarra az Istenre* gondol.

Várjuk meg a végét!

A Biblia a világ teremtésétől az apokalipszisig magától értetődően *előrehaladó kinyilatkoztatást* ír le.

Várjuk meg a végét!

Hogy a Biblia Istene *fölötte* áll a pogányok és a primitívek bálványainak, ez legalábbis nem kérdés többé!

Azért csak kérdezzük meg!

Ábrahám atyánk (függetlenül attól, hogy történelmi vagy mítikus alaknak tekintjük-e) egy emberbarát Istent élt meg, aki őt „minden nép", még a bűnös Szodoma számára is „áldássá" akarta tenni. *Mózes* meg akarta szabadítani a népét. Rendben. Ehhez egy segítő Istenre volt szüksége, és keresett egy ilyet. Rendben. Tehát kigondolt magának egy harcos Istent, aki csak népét, Izraelt szereti, és minden ellenségét gyűlöli. *Tévedés.* Hogy az izraeliták kövessék őt, azt mondta, Ábrahám Istene jelent meg neki. — *Ez az első „Isten-hazugság"!*

Minden Isten-hazugság anyaföldje a görcsösen egocentrikus emberszív. A jóságos ember jó Istent sejt. Ez természetesen azt jelenti: olyat, aki nemcsak hozzám jó, hanem mindenkihez, még az ellenségeimhez is. Mindenkiért való

Isten, *vagy* csak értünk való Isten? Ebben áll Isten és a bálványok ősegyszerű és semmivel el nem kendőzendő megkülönböztetése. A csecsemő még állati etosza: „A Mama egészen értem van! El a riválisokkal!", természetesen megfelel a teremtés rendjének. De az is megfelel a teremtés rendjének, hogy szív-és-agy-adottságával az összes emlősök között az ember van arra képesítve és ezzel hivatva is, hogy etikailag tovább érjen, a csecsemő (el)szívó magatartásától az anya ajándékozó magatartásáig; nemcsak a szexuális ösztön révén, hanem egészen, szívével és agyával egyaránt anyaivá kell lennie. Ennek az érésnek a megtagadása nem sors, hanem bűn! Mivel azonban a kiválasztottság őrülete („Isten csak értünk van!") a csecsemő *megtartott* természetes egoizmusából nő ki, ezért nem csupán tévedés, hanem hazugság is — minden Isten-hazugság alig tudatos gyökere. Hiszen már minden tizenkét éves gyerek képes a szívével érezni és az értelmével felismerni: A mindenek fölött álló Isten természetesen mindenkihez jó, ahogyan a Nap mindenkinek süt. Tehát nem stimmel, amit az öregek mondanak nekem, hogy csak „minket" választott ki az üdvösségre. (A „minket" Jézus környezetében azt jelentette: „minket, Izrael gyermekeit"; ma azt jelentheti: „minket, katolikusokat", „minket, keresztényeket", „minket, németeket", „minket, tisztességes embereket".)

Izrael kiválasztottság-eszméje történelmileg tovább *burjánzott és visszaütött*. A zsidó Pál azt tanította: Nem a gonosz zsidók alkotják a kiválasztott népet, hanem mi, keresztények; de nem minden keresztény, hanem csak azok, akik elfogadják az „én evangéliumomat", ahogyan azt nevezte. Később aztán: nem minden páli irányultságú keresztény, nem a gonosz protestánsok, hanem mi, katolikusok alkotjuk az egyedül üdvözítő egyházat. Egy egyedül üdvözítő egyház természetesen az egyedül igaz igazságot is birtokolja a maga dogmáiban, és nincs szüksége arra, hogy keresse azt.

Az összes igazságok abszolút biztos kezeléséhez azonban, Máriának csak 1950-ben dogmatizált mennybe viteléhez is, *tévedhetetlen tanítóhivatalra* van szükség, amelyet a pápa személye testesít meg. Nekem úgy tűnik, hogy 1870. július 18-án a zsidó-keresztény kiválasztottság-ideológia elérte a csúcspontját, a katolikus teológiatörténet pedig végéhez ért az igazság keresésének értelmében. A magas templomtorony elérte a „tévedhetetlenségre kiválasztottság" felhős egét. De semmiféle Isten nem száll le, mint akkoriban Bábelben, hogy a toronyépítők kusza szavait még jobban összekuszálja, vagy kisujjával enyhén megérintse magasba törő gondolati konstrukciójukat. Ne várjunk csodát! Amit emberek rontottak el, azt emberek képesek és embereknek kell helyrehozni is.

Ezért szeretném ajánlani a zsidó, keresztény és moszlim teológiai hallgatóknak, hogy mielőtt elkezdik majd a maguk mindenkor egyedül-igaz istenképét prédikálni hívő hallgatóiknak, tanulmányozzák és hasonlítsák össze az elérhető archeológiai múzeumokban lévő bálványképeket, különösen a Mózes előttieket. Itt csak kettőre utalok:

Először *Ekhnaton* fáraóra alakjára (Kr. e. 1377–1358) Aton isten alatt, akit ő a Nap képében mindenkiért való, egyetlen életadóként tisztelt; 100 évvel Mózes előtt. Aton sugarai kezekként érintik a Földet. Részlet Ekhnaton „naphimnuszából": „Sugaraid átölelnek mindent, amit alkottál. Minden teremtményt foglyul ejtettél, szeretteddel bilincseled meg őket... Te itt vagy a szívemben, hiszen általad élünk."

Mint ismeretes, Mózes istenéről nincsen képi ábrázolás, hanem csak szóbeli. Tehát a Mózes által megjellegzett szövegekben kell keresnünk Aton minden embert szeretően átölelő sugárkarjainak megfelelőjét. Ám Jahve (állítólag!) azt mondja Mózesnek: „Ellenségeid ellensége akarok lenni. Angyalom előtted jár majd, és az amoritákhoz, hetitákhoz, periszitákhoz, kánaánitákhoz, hivitákhoz és jebuzitákhoz vezet téged, és *én* ki fogom irtani őket... Elpusztítom bálványaikat és széttaposom emlékköveiket!" (Kiv 23,22–24)

Másodszor: létezik egy torzó bálványszobor, amely a sziciliai *szikulok anyaistenségét* ábrázolja (a Mózes utáni korból). Ez a bálványkép, amelyet alighanem keresztény vagy moszlim rajongók csonkítottak meg, egy anyát ábrázol *két* teli mellel és *két* csecsemővel, hiszen van elég teje mindkettő számára.

Jahvének is akadt dolga ikrekkel. Izsák felesége, Rebeka hordott ikreket, akik már a méhében egymásba rúgtak: Jákobot, Izrael ősatyját, és Ézsaut, akitől Izrael testvérnépe, Edom származik. Rebeka megkérdezi Jahvét. Ő azt válaszolja: Két nép van méhedben, melyek háborúzni fognak egymással. Az idősebbnek kell szolgálnia a fiatalabbat.

Malakiás próféta később így interpretálja Jahve mondását: „Jákobot [Izraelt] szerettem, Ézsaut [Edomot] azonban gyűlöltem. *Én* tettem városait sivár földdé, és örökségét pusztasággá... Így fogják hívni az edomitákat: *A nép, amelyre Jahve örökké haragszik*" (Mal 1,2–4). És Pál hozzáfűzi a Római levélben, amelyet az „én evangéliumomnak" nevez: „... még mielőtt megszülettek és valami jót vagy rosszat tettek volna, hogy Isten szabad [=teljesen önkényes] elhatározása érvényben maradjon" (Róm 9,11). — Hol van Isten, hol a bálvány?

Ha hivatásos teológusok nem tudnak erre válaszolni, vagy nem szabad szabadon válaszolniok, akkor kisgyerekeket kell megkérdezni, akik még sosem hallottak egyedül igaz és egyedül helyesen kezelt vallásról.

Aki megfontolja, hogy Ekhnaton áttörése az egyetlen, mindenkit szerető Teremtőistenhez hatástalan maradt, mivel az egyiptomi papi kaszt mint eretneket megfosztotta hatalmától; aki látja, hogyan fejezték le a szoptató anya képét mint bálványképet; aki észreveszi, hogy Ábrahám emberbarát Istenét messzemenően elnyomta Mózes harcos istene, és hogy már néhány évvel Jézus távozása után a rajongó Pál lett az egyház mértékadó teológusa, az *megválik* attól a „jámbor véleménytől" is, hogy a vallástörténet, legalábbis a zsidó-keresztény, Isten által kormányzott, megszakítás nélküli mozgás fölfelé. Nem; a vallástörténet is, mint az emberiség története, színes mozgás föl és le, amely izgalmas, mivel bizonytalan, mint a küzdelem két szabad partner között. Isten nem is avatkozhatna be irányítólag anélkül, hogy meg ne sértené alaptörvényét, a partnerek döntési szabadságát. Részvétele a mi történelmünkben „csak" az Ő örökké azonos napos szava: „Jó vagyok hozzád, mint mindenkihez." Színessé és izgalmassá szabad reakcióink révén válik a mi „re-ligiónk" (=visszacsatol[ód]ás a Teremtőhöz) története. Elengedhetjük a fülünk mellett Isten ajánlatát, kétségbe vonhatjuk, bizalommal elfogadhatjuk, vagy éppen teljesen meghamisíthatjuk a kiválasztottság őrületében („Aki minket szeret, a többieket gyűlöli").

De óvakodnunk kell „a Bibliáról" alkotott minden általánosító ítélettől. Gyakran *ugyanannál* a szerzőnél, sőt *ugyanabban* a fejezetben is vegyesen találunk „jó" és „rossz" kijelentéseket Jahvéről. Például: Jahve mélyen lehajol földből alkotott teremtményéhez, Ádámhoz, és saját Leheletét leheli belé, hogy éljen. Csodálatos, ahogyan itt egy anyai Teremtő életerejének odaadásával szolgálja teremtményét! De rögtön ezután állítólag ugyanez az Isten fölhatalmazta az embert, hogy uralkodjék teremtménytársain, hogy ezáltal istenképűvé, Istenhez hasonlóvá váljék. A P szerző (a Papi irat) uralkodói istenképe szemben áll a J szerző (a Jahvista) anyai istenképével. Hogy P tévedett, azt mutatja a teremtés fölötti uralkodásra szóló, állítólagos isteni megbízás kihatása: a mai ökológiai nyomor. Felismerhetővé válik *a tévedés gyökere* is, *a kiválasztottsági őrü-*

let: A teremtő csak minket szeret és csak velünk törődik mint magasabb lényekkel; az állatok nem azért léteznek, hogy maguk is boldogan éljenek, hanem csak azért, hogy nekünk szolgáljanak.

Hogy egy isten meghallja az elnyomottak kiáltását, és leszáll, hogy megszabadítsa a rabszolgákat: csodálatos! Hiszen Egyiptom istenei csak arról gondoskodtak, hogy a természetben és a társadalomban minden „rendben" maradjon, az urak fönt és a rabszolgák lent. Hogy a szabadító isten büntető csodákkal náspángolja el az elnyomókat, ezt még meg lehet bocsátani annak a harcosnak, aki ezt az istenképet megfestette. De: *Jahve visszaél* teremtői hatalmával, beleavatkozik a fáraó döntési szabadságába, amely a teremtés rendjéből fakad, és kényszeríti őt, hogy továbbra is gonoszul viselkedjék Izraellel szemben, csak azért, hogy aztán jogosan büntethesse meg a gazembert, és minden nép előtt demonstrálhassa fölényét Izrael isteneként. Hihetetlen? Kérem, nézzen utána bárki a Kivonulás könyvében: 4,21; 7,3–4; 9,12; 10,1–2; 10,20; 10,29; 11,9–10; 14,4; 14,8; 14,17–18, és vegye hozzá, hogyan vitte bele ezt az eszmét a kereszténységbe Pál mint az egyház mértékadó teológusa (Róm 9,17–22)!

Kedves Mózes testvér és Pál testvér, amit ti itt kigondoltatok és „Isten igéjeként" raktatok tanítványaitok vállára, ez már nem emberi tévedés, nem spontán és ennyiben megbocsátható haragkitörés, hanem *ördögi ravaszság.* Megkerülni az ellenfelet, őt először valódi bűnössé tenni akarni, hogy aztán tiszta lelkiismerettel meg lehessen büntetni — ezt a tipikusan vallási „megnyomorodást" csak egy *kiérlelt agy* képes létrehozni, melyet egy *rosszindulatú szív* mozgat. És hogy csavartad ki az ellenkezőjére Jézus ellenségszeretetét, az ő hitelesítő pecsétjét, Te, Pál testvér, állítólag maga a mennyei Krisztus által meghívott és megvilágosított apostol! „Ha ellenséged éhezik, adj neki enni!" — eredeti jézusi tanításként hangzik a Róm 12-ben, mielőtt megneveznéd a te ellenségszeretetedet *ördögi* célját: „Ha így teszel, izzó parazsat gyűjtesz a fejére... Ne álljatok bosszút magatok, hanem hagyjatok teret Isten haragvó ítéletének! Mert azt mondja az Úr: A bosszú az én előjogom." Ez mégiscsak azt jelenti: Óvd meg előbb ellenségedet, hogy kiengeszteletlenül maradt bűnével a bosszú Istenének kezébe essék, aki (az örök tűz kínjával) hathatósabban fogja megbüntetni, mint te bármikor is képes lennél rá.

Az *Újszövetséget* is át kellett fésülnöm az *Isten-hazugságok* tekintetében, és közben sok kuriózumot találtam, pl. azt, hogy az igazságos Bíró-Istennek először bűnösnek kellett deklarálnia, ill. „bűnné" kellett „tennie" ártatlan Fiát, Jézust, hogy aztán jogilag korrekt módon leölethesse mint engesztelő áldozatot, és így tovább. De a legjobban az ellenségszeretetnek ez a rafinált ellenséggyűlöletté történt, alattomos kifordítása fáj; azé az ellenségszereteté, amely valóban képes lenne megszabadítani görcseitől, és ezzel megváltani az embert.

Még egy *példa* az Ószövetségből: Jó, hogy az égben lakó Isten a földi országok elosztásával is törődik. Joggal, nyugodt lelkiismerettel mondhatta magának *Mózes:* Csak segít majd nekünk a mi védistenünk, hogy mi, szegény nomádok is szilárd lakhelyet találjunk ebben a gazdag, termékeny Kánaánban. Hiszen már Ábrahám atyánk is ott lakott sok időnek előtte, persze nem teljes jogú polgárként, azaz csak szerződéses alapon, és békésen, mint megtűrt idegen. Most nem megy majd háború nélkül a honfoglalás. Ekkor a rendkívül jámbor Mózes hadicselt eszel ki, egy egyenesen zseniális „vallási megnyomorodás" formájában. Hogy véletlenül se kövessen el bűnt a vérontással, a következő üzletet javasolja Istenének: „Ha kezembe adod a kánaánitákat, akkor én visszaadom őket neked — vágóáldozatként" (Szám 21,1–3). Ezek után a Mózes utóda, Józsue által végbevitt honfoglalás már nem bűnös hódító háború, hanem szüntelenül füstölgő Isten-ünnep. Akinek jó idegei vannak, olvassa el Józsue könyvének 6–12. fejezetét! Jerikó, Ai, Libna, Lakis, Gezer, Eglon, Hebron, Debir, Hacor városát összes vazallusaikkal együtt, a Kadestől Gázáig, Gósentől Gideonig lakó népeket Jahve mind Izrael kezébe adta, és Izrael végrehajtotta rajtuk „az átkot, irgalom nélkül", azaz lemészárolt minden élőt, a csecsemőtől az aggastyánig; de nem szükségszerűségből vagy a gyilkolásban lelt élvezet miatt, hanem Jahvénak bemutatott hálaáldozatként, *amint Ő megparancsolta.* Nem érdekes, mi történt valójában; a döntő az, amit ezeknek a hátborzongató történeteknek a szerzői Istenről kigondoltak és leírtak, úgyhogy az „Isten igéjeként" évezredeken keresztül kifejthette pusztító hatását az egyszerű, jóindulatú istenkeresőkre.

Mózes szellemétől ihletve, a 9. században *Illés* próféta 450 Baál-papot mészárolt le Jahvénak; az inkvizíció korában *jámbor spanyolok* hozták rőzsekötegeiket a máglyához az autodafén (nyilvános eretnekkivégzés), hogy bűnbocsánatot szerezzenek maguknak, és hogy így tiszteljék „Istenüket", akit igazhitű teológusok prédikáltak nekik; ugyanettől a szellemtől áthatva világította meg *Pál* a tányérhajigáló fazekas képével (Róm 9,21–22) azt, hogy „Isten" senki embernek nem tartozik számadással jótetteiért vagy gonosztetteiért.

A végeredmény: Mózes és Pál „Istene" *kihányandó bálvány!* Ezt józanul, orvosi értelemben gondolom: Ha valaki megmérgezte magát, például pszichofarmakonok túl nagy adagjának bevételével, annak meg kell próbálnia, hogy kihányja gyomrának tartalmát. Ez természetes. Éppígy annak, aki rossz érzésekkel magában cipeli még *a mózesi–páli istenképet,* amelyet már gyermekkorában beléoltottak, végre ki kell azt hánynia, s a hányadékot bátran meg kell szemlélnie, hogy megundorodván, végérvényesen megszabaduljon attól. Csak így szabadul meg az ember a vallási megnyomorodás alattomos betegségétől.

Páltól, a mi szegény, mert az ő „Istenétől" folyton üzött főtanítónktól — akinek csak a 2. korintusi levélben *húsz* alkalommal kell bizonygatnia szavahihetőségét —, épp elég Isten-hazugságot tudnék felsorolni. De az ő esetpéldáján itt csupán minden vallási megnyomorodás *gyökértalajára* szeretnék még egyszer rámutatni: a görcsösen egocentrikus emberszívre. Aki szakít rá időt, hogy csak az efezusi levél első fejezetét átolvassa, figyelmesen, beleérzően, újból és újból megkérdezve Pált: Miért?, az maga is kielégítően tájékozódhatik. Pálnak ugyan volt egy karizmatikus, látomásos Jézus-élménye, de a valódi Jézust nem ismerte. Miért nem ment el az apostolokhoz, és miért nem kért tájékoztatást tőlük Jézus magatartásáról és Istenről szóló üzenetéről? Még ma is ez a döntő kérdésünk hozzá. *Kiválasztottnak vélte magát,* akit Isten, ill. a mennyei Krisztus közvetlenül tanított, és *aki* ezért *tévedhetetlen.* Csak így ismeri fel abszolút biztonsággal, hogy „elrejtett igazság" az, ami a normális értelem számára kísérteties zűrzavar, pl. a) hogy Isten „eleve meghozott kiválasztása vagy elvetése" tiszta igazságosság, mivel Istennek hatalma van arra, hogy jogot alkosson (Róm 9,10–24); b) hogy a Megfeszített és Feltámadott valójában egy isten, aki csak átmenetileg öltötte föl egy ember maszkját (*morphé,* Fil 2,6–7); c) hogy azok a keresztények, akik a Pálnak juttatott kinyilatkoztatást elvetik, nem kiválasztottak, sőt álcázott ördögök, akiknek a pokolban a helyük (Gal 1,8–9).

De „az emberben lévő gyermek", a vallásilag még vagy már nem megnyomorított „gyalogos" odapillant, csodálkozik — és nevet a maskarádékon és kísértettörténeteken.

Fordította: —n—s

Történelmi váltóállítás

Az ősegyház életének egyik legjellemzőbb bemutatása olvasható az Apostolok cselekedetei 4. fejezetének 33. versében: „Az apostolok nagy hatással tettek tanúságot az Úr Jézus Krisztus föltámadásáról, és nagy kegyelem munkálkodott mindnyájukban” (Békés–Dalos ford.). *A hagyományos prédikáció* melldöngető triumfalizmussal szokta idézni ezt a mondatot, kifejtvén: milyen bátor fickók lettek ezek az apostolok pünkösdkor, milyen fantasztikus esemény volt Jézus föltámadása, milyen nagyszerű az Isten mindenhatósága és így tovább.

Jézus alakját és szándékait fölidézve ezzel szemben azt kell mondanunk, hogy az idézett mondat **végzetes történelmi váltóállítást** jelez: Jézus ügyének *végét*, és valami másnak a *kezdetét* jelzi. Nevezetesen hogy Jézus *ügye*, az Isten országa helyett Jézus *személye* kerül a középpontba, megtagadva ezzel Jézus szándékát és a valódi Jézust magát, aki a vele kapcsolatos messiási feltételezések kapcsán kereken megtiltotta tanítványainak, hogy *róla*, a személyéről beszéljenek az embereknek (Mk 8,30: kai epetimészen autoisz, hina *médeni* legószin peri *autú*, azaz: *...senkinek* ne beszéljenek *őróla*). (Jézus egyébként is mindig „ideges” lett, amikor őt állították a középpontba és magasztalták: pl. Mk 1,41: a D, W és más kódexek szerint Jézus „haragra gerjedt”, mivel a leprás térdre borult előtte; Mk 10,17–18: ugyanez a gesztus ingerli föl a gazdag ifjú részéről, és éles kérdéssel reagál: „Miért mondasz engem jónak?”.)

Tragikus és végzetes ez a váltóállítás, tehát hogy Jézus **személye** kerül az igehirdetés középpontjába, mert tragikusak és borzalmasak e fordulat *következményei*, amelyek közül most négyet említek meg.

Jézus személyének központivá válása az egyik fő oka annak, hogy *a kereszténység és a zsidóság szembefordult egymással*, hiszen csak így válhatott központi vitakérdéssé, vajon Jézus-e a Messiás. Ez egyúttal forrása a keresztény antiszemitizmusnak is, amely nem egy vonatkozásban okozott felmérhetetlen, s talán helyrehozhatatlan károkat.

Jézus személyének központivá válása a gyökere a *dogmatikai vitáknak* és ezek összes következményeinek. E központivá válás nélkül nem jöhettek volna létre legalábbis a következő dogmatikai ágak: krisztológia — trinitológia — szótériológia, de részben a pneumatológia (ld. Filioque-vita), az eszkatológia és a mariológia sem. Az idevágó dogmatikai vitáknak véres belháborúk és erőszakos térítések lettek a következményei.

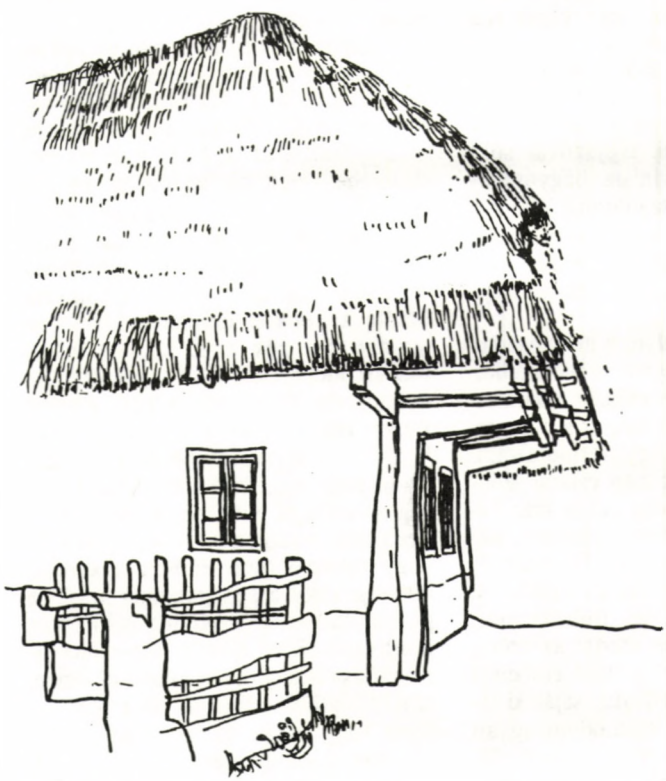

Jézus személyének központivá válása teremtette meg a mindenkori *eretneküldözés és inkvizíció* elvi és lélektani alapját — szinte az első perctől fogva; már János 2. levelében ezeket olvassuk (7–11. v.): „Sok hamis tanító lépett föl a világban, aki nem vallja, hogy Jézus Krisztus eljött testben. Az ilyen: hamis tanító és antikrisztus...; ne fogadjátok be házatokba, s még csak ne is üdvözöljétek...!”

Jézus személyének központivá válásából forrásozik a *hierarchikus egyházkép*: Isten minden hatalmat Jézus Krisztusra ruházott (hivatkozás: Mt 28,18), Jézus minden hatalmat Péternek (és utódainak) adott tovább (hivatkozás: Mt 16,18–19), Péter és az apostolok a papokat részesítették ebben a hatalomban (hivatkozás pl.: ApCsel 14,23). Maradnak végül a „hívek”, akinek mi más dolguk lehetne, mint hogy engedelmeskedjenek (hivatkozás pl.: Zsid 13,17).

Jézus személyének központivá válásával egyre inkább jelentéktelenné válik Jézus **ügye**, az Isten Országa. Kr. u. 50 és 100 között ennek már írásbeli bizonyítéka van: Jézus kedvenc kifejezése, központi jelentőségű fogalma, az „Isten Országa” az Újszövetségben összesen 122 alkalommal fordul elő, ebből 99-szer a szinoptikus evangéliumokban, és János evangéliumát is beleértve 91-szer Jézus ajkán... — Az történt tehát hogy a jézusi „Rajtatok fordul az Isten Országa!” (Lk 17,21) helyébe az ősegyházi „Jézuson fordul az Isten Országa!” került. Ettől kezdve lehet bármennyit moralizálni, de *a jézusi morális másodlagossá*, sőt huszadlagossá válik: lehet immár tömeggyilkos is a keresztény, majd meggyónja, s részesülni fog a húsvéti szentség kegyelmében... Ahogy az egyik magyar főpap mondta nem olyan régen: „Jócselekedeteik a protestánsoknak is lehetnek. De igaz hitük?!” Vagy a Hittudományi Akadémia egyik professzorának szavával: „Az, hogy pár ezer embert meggyilkolnak, mit számít ahhoz képest, hogy van üdvösség?”

Vissza kell térni *tehát a jézusi szemlélethez*, amelynek lényege: „Váljatok olyan tökéletessé–teljessé, mint a ti mennyei Atyátok!” (Mt 6,48), azaz: Szeressetek határok nélkül! Ennek a visszatérésnek *első feltétele* a metanoia, azaz a gondolkodásunk átalakítása. Elhagyva hamis teológiánkat, teológiáinkat, vissza kell alakítanunk (reformáció) gondolkodásunkat a jézusihoz, amely sem nem zsidó, sem nem keresztény, hanem az őseredeti–általánosan emberi — vagy ha úgy tetszik: isteni.

Gergely G. András

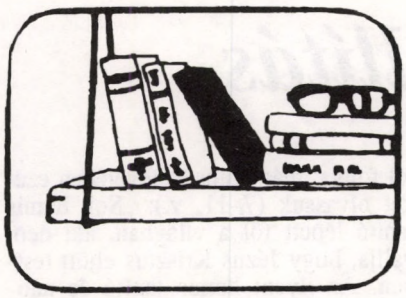

Lendvai L. Ferenc

A keresztény értelmiségi feladata a mai társadalomban

Amikor válaszolni próbálok a kérdésre: mi is a keresztény értelmiségi feladata mai világunkban és társadalmunkban, mindenekelőtt helyénvalónak látszik, hogy tájékoztassam az olvasókat, milyen nézőpontból teszem ezt. Nos, röviden válaszolva, kálvinista tradíciójú marxiánus vagyok. E „meghatározás” első eleme látszólag nem szorul magyarázatra, a második azonban már első ránézésre is. Miért nem mondom egyszerűen azt, hogy „marxista” vagyok?

Nagyon remélem, hogy az olvasó elhiszi: nem gyávaságból. Ha valaki mindenáron ragaszkodna e kifejezés kizárólagosságához, hajlandó lennék magamat marxistának minősíteni. Úgy gondolom azonban, hogy ez félrevezető lenne. A „marx*ista*” kifejezés ugyanis valamiféle párthoz vagy csoporthoz tartozást sugall. Mit szeretnék tehát kifejezni a különbségtevéssel? Körülbelül azt, hogy míg egy marxista számára Marx mindenekfölött áll, és elméletének abszolút alapvető rétegét Marx gyakorlati interpretációja képezi (ha nem dogmatikus, akkor persze szabadon és más elméletek bevonásával), viszont egy marxiánus számára Marx ugyan kitüntetett szerepet játszik, de inkább csak mint első az egyenlők közül — vagyis mint Kant egy kantiánus, Hégel egy hégeliánus számára stb. Amikor tehát azt mondom, hogy marxiánus vagyok, ezzel azt kívánom jelezni, hogy nem tartozom semmiféle (politikai vagy ideológiai) párthoz vagy csoportosuláshoz, hanem csupán egy szellemi áramlatot képviselek.

Szeretnék azonban magyarázatot fűzni a „kálvinista” tradícióhoz is. Puritán református légkörben nevelkedtem, s már gyermekkoromban — a konfirmációra felkészülésem idején — mély benyomást tett rám a kálvini predesztináció elmélet. A sajátosan kálvini hagyomány legfontosabb elemének ma is ezt tartom. De ugyanakkor — burkoltabb vagy nyiltabb formában — azt is belénk nevelték, hogy mi kálvinisták egy egészen sajátos és sajátosan magyar történelmi tradíciót képviselünk (lásd a köznyelvben: „vastagnyakú kálvinista”), aminek következménye óhatatlanul egy, ha nem is föltétlenül ellenséges, de mindenképpen idegenkedő beállítódás lett elsősorban a katolikusokkal, de akár a lutheránusokkal szemben is. (Ezen még az sem segített, hogy legjobb gyermekkori barátaim közül az egyik katolikus, a másik evangélikus volt.) Ezektől a — ne szépítsük: szektaszerű — előítéleteimtől csak nagysokára, voltaképpen már csak nemhívő felnőttkoromban tudtam teljesen megszabadulni. (A „hívő” szót itt szokásos köznapi értelmében használom.) Nem menti a dolgot, hogy közel sem csak rám volt ez jellemző; emlékszem egy vallásfilozófiai vitára csupa „ateista” filozófus között, ahol pillanatok alatt kiderült: az állásfoglalásokat voltaképpen az motiválja, hogy ki jött eredetileg katolikus, és ki protestáns környezetből. Sokáig magam is szélmalomharcot vívtam a régies, a reformáció és ellenreformáció korában általánosan használt szép „keresztyén” szóalak használatáért, míg végül Karácsony Sándortól megtanultam, hogy a „keresztény” szóalak népetimológiáját ma már lehetetlen kiküszöbölni a magyar nyelvből, s kár a dologból „elvi” kérdést csinálni. Egyszóval soká tartott, míg a kálvinista hagyomány már nem jelentett számomra külsőségeket és másokkal való szembeállítódást (is), hanem csak az Istenhez való sajátos kapcsolat és hivatástudat alapbeállítódását.

Évekkel ezelőtt súlyos autóbalesetem volt; utasaim és magam is meghalhattunk volna. Amikor először odajutottam, hogy reflektálni tudjak a dologra, első gondolatomat így formuláztam: úgy látszik, Istennek még valami szándéka van velem. Pedig akkor már évtizedek óta nem hittem Istenben, akkorra már megtanultam Brunnertől, hogy „Es ist absolut uncalvinisch, ein Calvinist zu sein”, és Bultmanntól, hogy — noha Calvin szerint az ördög legnagyobb kísértése a hívő emberrel szemben az, ha kételkedik saját kiválasztott voltában — certitudom ugyan lehet, securitasom azonban soha.Hajlamosak vagyunk mi mindnyájan, bármiben hiszünk is, azt gondolni, hogy az, aki nem abban vagy nem úgy hisz, amiben és ahogyan mi hiszünk, ezt vagy azért teszi, mert gonosz, vagy — jobb esetben — mert jóindulatú ugyan, de buta. Sok ateista hajlamos rá, hogy így minősítse a vallásos embereket, s megfordítva, sok vallásos ember is arra, hogy így minősítse az ateistákat. (Az „ateista” szónak már eleve valamilyen pejoratív mellékzöngéje van, akár úgy értjük, hogy az illető tagadja Isten létét, akár úgy, hogy azt állítja: nincsen Isten.) Itt mindenütt előítéletekkel van dolgunk; előítéletekkel a másik, de más emberrel szemben. Jómagam mindig igyekeztem távolságot tartani azokkal az „eszmetársaimmal” szemben, akik csakugyan harcot hirdettek a vallás mint az emberiségre nézve úgymond káros eszmerendszer (ideológia, „hamis tudat”) ellen; s megfordítva persze irritált, ha vallásos részről föltételezték: a nemhívő azért nem hisz, mert — ahogy Dosztojevszkij mondja — „ha nincsen Isten, akkor mindent szabad”.

A harcos ateista meg van győződve arról, hogy minden vallásos hit megalázza az embert a természetfölötti hatalmak előtt; a harcos klerikális meg van győződve arról, hogy a transzcendenciába vetett hit nélkül az embert az állati lét szintjére szállítják le. A maga módján, ha úgy tetszik, mindkettő jót akar, de elvont jószándékuk nem tud megvalósulni, mert hiányzik belőle a konkrét empátia, a valóban legjobb szándék arra, hogy a másik embert megértsék — s így aztán, fanatizmusba fordulva át, a legszörnyűbb fizikai károkat okozza a máshitű embernek, s a legsúlyosabb módon kompromittálja saját hitét. Micsoda nevetséges szörnyű vita az, amikor azon kezdenek vitatkozni, hogy abszolúte vagy relative több embert a kereszténység vagy a szocializmus nevében pusztítottak-e el!... Mintha nem lenne iszonyatos akárcsak egyetlen ember elpusztítása is egy olyan eszme nevében, amely legfőbb céljaként az ember — ilyen vagy olyan módon való — üdvözítését hirdette meg...

Az ún. keresztény–marxista párbeszéd időszakában történt, hogy katolikus dialóguspartneremmel a televízió

egyik műsorában szerepeltünk. A riporter — pusztán csak, hogy a műsor „érdekesebb" legyen — igyekezett minél szikrázóbb vitára biztatni bennünket, amire azonban mi nemigen voltunk kaphatók. A műsor után némely kollégám nekem, némely kollégája pedig neki tett szemrehányást, amiért nem képviseltük eléggé „harcosan" a saját álláspontunkat. Amikor ezt elmondtuk egymásnak, mindketten megnyugodtunk, hogy helyes módon jártunk el. Mivel most vallásos olvasóknak írok, arra kérem őket, higgyék el: sok „ateista" hisz ugyanazokban az értékekben, mint ők, csak másképp kísérli meg az elvi megalapozást; s hogy továbbá még e tekintetben is elképzelhető: ma is ugyanolyan szívesen mondaná föl a Hiszekegyet, mint gyermekkorában, ha tényleg hinni tudna akár a teremtésben, akár a föltámadásban...

Részint vallástörténeti tanulmányaim, részint épp az említett dialógus-folyamat során a leghatározottabb meggyőződésemmé vált, hogy a formálisan különböző világnézetű emberek, ha megvan bennük a készség egymás álláspontjának megértésére, és céljuk, amelyet különböző világnézetükkel megközelíteni akarnak, végső soron azonos, valójában közelebb állnak egymáshoz, mint azokhoz, akikekkel formálisan egy világnézeten vannak, de akik a célt nem az eszme erejével, hanem erőszakkal és csalással akarják elérni.

Nem azt javaslom, hogy mindenki adja föl a saját világnézetét vagy annak sarkított elemeit a megértés érdekében (hiszen lehetséges cinikus megértés is, közös érdek alapján, mondjuk egyházi vezetők és ilyen vagy amolyan irányzatú politikusok között), hanem azt, hogy mindenki a legnagyobb és legbelsőbb meggyőződéssel képviselje ugyan a saját álláspontját, csak legyen meg benne a készség, hogy a másik álláspontját is mint lehetőség szerint igazat, nem pedig már mint eleve téveset hallgassa és vizsgálja meg. (Ami megint nem azonos a relativizmussal.) Hogy az egyáltalán világnézettel rendelkező emberek (mondjuk keresztények és marxisták) közelebb vannak egymáshoz, mint a világnézetileg közömbösek, ez a dialógus során mondhatni közhellyé vált. Én azonban úgy véltem, hogy itt radikálisabb következtetéseket kell levonni: a nem föltétlenül természetfölötti jellegű transzcendencia elismerése minden valódi (autentikus) emberi létezés lényegéhez tartozik, s akkor egyfelől közel sem tekinthető hamis tudatnak a vallás minden formája, másfelől a marxianizmusnak is megvannak a maga hitszerű-vallásos elemei. (Ahogy Lochman mondja: nemcsak Jézus Krisztus, de Prométheusz történetét is demitologizálni kell.) Akik a marxizmust gúnyosan „vallásnak" minősítették, nem tudták, hogy ezzel a legnagyobb dicséretet mondják róla.

E sok tekintetben szubjektív reflexióknak talán levonható az az objektív tanulsága, hogy senkit sem a formák és formaságok tesznek azzá, ami. (Jóllehet nem tagadom, hogy formák, közmények intézményesült formák, és még formaságok is elkerülhetetlenek.) Tehát az értelmiségi nem attól értelmiségi, hogy diplomája van, hanem attól, hogy valamilyen területen mint alkotó („szofokrata") tevékenykedik. A keresztény pedig nem attól lesz keresztény, ha megkeresztelik, templomba jár és fölveszi a szentségeket, hanem attól, hogy keresztényi módon él. Mi mással is lehetne bizonyítani a kereszténység igazságát? Hiába lehetne mondjuk bebizonyítani Isten létezését, ha kiderülne, hogy nem lehet vagy nem érdemes Jézus tanítását követni — elvégre az antik vallás sem azért tűnt el, mert az isteneket nem találták az Olymposzon. És ebből súlyos, konkrét és napi konzekvenciák adódnak napjaink magyar valósága számára.

Ha eddig talán szubjektív voltam, most objektív történelemfilozófiai fejtegetésekbe kell bocsátkoznom. Hagyományos, patriarchális viszonyok jele, ha egy közösség a közös etnikai származás és az ehhez társuló hagyományos népvallás kereteiben szervezi meg magát. A kereszténység természetesen nem népvallás — elvileg legalábbis nem az. De először is óvatosságra kell intenie minket annak, hogy minden világvallás keletkezése egy sajátos kultúrkörhöz kapcsolódik: a buddhizmus a távol-keletihez, az iszlám a közel-keletihez, a kereszténység pedig az európaihoz. A középkorban a keresztény hit mondhatni az európai népek közös népvallása volt — s modern világunkban is meglepődve tapasztalták az etnológusok, hogy számos nem-európai etnikum vagy törzs azért tért át a kereszténységre, mert abban bízott, hogy akkor majd rajta is segít és neki is sikert hoz „a fehér ember vallása" (értsd: mágiája).

Másodszor pedig a nem, vagy nem eléggé szekularizált társadalmakban a keresztény vallás különböző konkrét

Profán ima

A csend kisded áhítatában
A béke zsebkendőnyi szigetecskéin
Az elárverezett hitelesség bágyadt útjain
Ahol a gyermeklépte magány
megreszket a viták zűrzavarától
Ahol a szó-ollók csattogásában
menekül a lélek az érvek fórumán
Két következtetés közti lépésváltásban
A gondolatok kontraszt-kerekasztalánál
A törekvések és szándékok keresztjeivel
megvert hitetlenkedőként és kivert bárányként
Az emberi méltóság kitaszítottjaként
Imába fojtott és imában szétáradó keserűséggel
Hálával minden tegnapért
és daccal minden holnapért
térdepelek eléd most, Uram!
Segíts nem elszaladni
másik arcomat is odatartani az ütni készülőknek
kenyérrel fizetni a támadóknak
szép szót vetni a káromkodók elé
és a szelídség
fricskáival fogadni a késsel érkezőket
Uram, higgy a mosolyunkban
hisz gyermekeid vagyunk
Elvesztegetett litániák
megvesztegetett liturgiák után
jöjj közénk megint bizalmaddal!

Toldi Éva

változatai is a szó szoros értelmében vett népvallásként funkcionálnak. Nyugat-Európában, ahol a szekularizáció megfelelően előrehaladt, ez természetesen nem így van. Egy angol nyugodtan lehet anglikán vagy katolikus, egy francia katolikus vagy „hugenotta", egy német (beleértve a svájcit és az osztrákot) protestáns vagy katolikus. A „kálvinista" Hollandia lakosságának legalább, vagy inkább több mint fele katolikus! Egyedül Írország tekinthető — sajnos jellegzetes — kivételnek... Más a helyzet Kelet-Európában. (Közép-Európát hadd mellőzzem: eddig még nem akadt ember, aki meg tudta volna mondani, hol is fekszik pontosan „Közép-Európa"). A katolikus vallás a lengyel, a pravoszláv vallás az orosz identitás velejárója; tragikusabb példát idézve, az előbbi maga konstituálja a horvát, az utóbbi a szerb nemzetet... (A köztük választani nem akaró bosnyákok is a vallásban keresték identitásukat: ezért lettek előbb bogumilokká, később muzulmánokká). Magyarországon sem a reformáció, sem az ellenreformáció nem tudott ilyen egységet és egyszínűséget teremteni, mivel az ország a Habsburg-dinasztiával vívott küzdelmei során nem jutott Csehország sorsára, viszont a lengyel *szlachta* katasztrófális sikerét sem tudta megismételni. De azért itt is létrejöttek részben hasonló struktúrák: az ellenreformáció lezajlása után az igazi mágnás katolikus, az igazi köznemes lutheránus, az igazi parasztpolgár református volt... Jellegzetes, ahogyan a magyar dzsentri a felemás polgári átalakulás során úgy azonosítja magát mint „keresztény magyar középosztályt" — *középosztály*: ez azt jelenti, hogy nem arisztokrata, de nem is paraszt vagy polgár; *magyar*: ez azt jelenti, hogy nem szláv és nem román; *keresztény*: ez azt jelenti, hogy nem zsidó.

A kelet-európai társadalmakba még sohasem tört be olyan erővel a szekularizációs folyamat, mint napjainkban. A kommunista diktatúrák, azzal, hogy szétzúzták az itteni hagyományos struktúrákat, voltaképpen szintén ehhez egyengették az utat: akárcsak annak idején a Spárta-hívő jakobinusok a modern „société civile" számára. Az itteni egyházak, köztük a magyar egyházak is, egész történelmük során arra törekedtek, hogy megszerezzék maguknak az államhatalom támogatását: a reformáció és ellenreformáció harcaiban a katolikusok a dinasztiára, a protestánsok a rendekre igyekeztek támaszkodni. (Kelet-Európában általában mindenhez állami támogatás kell: ahol nincs anyagilag tehetős polgári társadalom, mindent az államnak kell finanszíroznia.) Történelmi egyházaink ezt a hagyományukat a kommunista rendszerben is folytatták: s ha a Rákosi-rezsimben ezt nem lehetett megvalósítani, annál inkább kitűntek vezetőik a Kádár-rezsim „korbács és mézesmadzag" politikájának — főleg a kétségtelenül egyre növekvő mennyiségű mézesmadzagnak — az elfogadásában. A korbács persze az ellenszegülőknek jutott... (A legnagyobb hazugság, amit az elmúlt negyven évben elhittem, az volt, hogy az egyházi vezetés progresszív, a bázisközösségek viszont retrográdok; nagy élményem volt az utóbbi években a „Bokor" megismerése a Kairos-mozgalom keretében.) A 89/90-es — politikai — rendszerváltás után némely egyházi vezetők ismét elkezdték követni a kormánykoalíció embereinek példáját, akik viszont tényleg úgy viselkedtek, mint annak idején a Bourbonok — semmit sem felejtettek és semmit sem tanultak. Szerencsére azóta a bölcs önmérséklet jelei mutatkoznak az egyházi vezetésben. Hogy létező és valóságos egyházi intézmények minél nagyobb életlehetőségeket kapjanak, magam is szívből kívánom — az egyházi vagyon teljes visszaadásának jogosságát hangoztatóknak viszont figyelmébe ajánlanám, hogy a vagyont az egyház nagyrészt éppúgy az államtól kapta valamikor, mint a Párt a maga székházait, s hogy ez az államhatalom eredetileg éppoly kevéssé volt a mai értelemben legitim, akár a pártállam...

A legfontosabb dolognak, amit ma egy keresztény értelmiségi megtehet, azt tartom, hogy segítse közösségének (egyházának) beilleszkedését a modern, szekularizált világba. Senki sem képzelheti komolyan, hogy ha negyven év kommunista (kemény és puha) diktatúrája nem volt képes ezt megakadályozni, négy év keresztény-nemzeti kurzusának majd sikerülni fog. Tudomásul kell venni, hogy a szekularizáció azt jelenti: a vallás, általában minden világnézet és ideológia, a közélet szférájából a magánélet szférájába vonul át. Nyugaton e folyamatot már régen véghezvitték, előbb a nagyobb és kisebb protestáns egyházak (ami pl. Amerikában egészen más dimenziókat jelent, mint nálunk), majd pedig a katolikus egyház is. Ezzel kapcsolatban hadd utaljak arra a szerintem közel sem lebecsülendő tényre, hogy e folyamat — mintegy mellékhatásaként — nagy mértékben csökkenti a katolikus és protestáns egyházak helyzete és hitélete közti különbségeket, vagyis a mindennapi gyakorlat szintjén, ha meg nem is szünteti, de minimalizálja a reformációs skizma következményeit. (Végül is a reformáció igazán központi kérdése nem az volt, hogy legyen-e pápa Rómában.) És tudatosítani kell azt is, hogy amint nincsen egyetlen államegyház, éppúgy nincsenek (à la Tordai „vallásszabadság") kollektíve priviligizált egyházak sem: a modern Európa és Amerika kultúrája csupán *cum grano salis* nevezhető keresztény kultúrának. Igenis annak nevezhető annyiban, amennyiben az európai kultúra kifejlődése a kereszténység jegyében ment végbe. De csak a kifejlődése, nem pedig a fejlődése. Széles értelemben véve azonos az európai és a keresztény kultúra, de aki ezt az egységet úgy akarja értelmezni, hogy az európai kultúrából ki akarja söprűzni Voltaire-t, Nietzschét vagy — Uram bocsá' — Marxot, az ebből a kultúrából saját magát söpri ki.

Viszont a tapasztalat azt mutatja, hogy amennyit veszít egy vallási közösség extenzitásban, ugyanannyit nyer intenzitásban. Elismerem, hogy a föntebb említett kelet-európai viszonyok között nem létezik eléggé erős polgári (civil) társadalom, hogy mindazt az értéket fönntartsa, amit a vallási élet fejlődése az idők során létrehozott. Valamelyes állami támogatás tehát — mondhatnám: sajnos — szükséges. De minden egyház vezetői akkor járnak el bölcsen, ha ennek elfogadásakor nem próbálnak maguknak privilégiumokat szerezni, hanem elsősorban saját hitük erejében bíznak. Hiszen mi más céljuk lehet, mint hogy a hit erejét és igazságát bizonyítsák?

Az egyháznak, a vallásos emberek közösségének az evilági társadalomban kell tevékenykednie. Nem áll módomban itt belemenni a lutheri (de ágostoni gyökerű) ún. „két birodalom tana" bonyodalmaiba. Az azonban bizonyos, hogy a hívő számára itt valóban egy „keskeny út" adódik. Egyfelől az a veszély fenyegeti, hogy belebonyolódik az evilági labirintusokba; másfelől az, hogy tekintetét a túlvilágra függesztve megfeledkezik a földi nyomorúságról. (Magam is átéltem e hajókázást Szkylla és Kharibdisz közt, mint olyan párttag, aki a mozgalomban az eszkatologikus végcél felé vivő közösséget szeretett volna látni.) És itt valóban nem segíthet más, mint a mély, bensőséges és meggyőződéses hit, amely ugyanakkor össze kell hogy egyeztesse magát a modern tudomány tényeivel is. Nemcsak nem könyű, de néha talán reménytelennek is látszó munka: mégsem lehet kételkedni a sikerében. „Isten Országát" mindenkinek önmagában (nekem például a magam szekularizált „Isten halott"-teológiájában) kell először megvalósítania. Katolikus olvasóim kedvéért a Szent Isten Társulat kiadta Bibliából idézem: „A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel" (Jn 12,5).

(1993)

Minden kinevezés bűncselekmény

Mielőtt társadalmunk jelentős részét bűnözőnek titulálnám, előre kell bocsátanom, hogy tettüket társadalmi kényszer alatt követik el, tehát az nem szándékosan, sőt, jóhiszeműen elkövetett bűncselekmény, de csak addig, míg ezt az írást végig nem olvasták.

Mit értek kinevezésen? Szociológiai megfogalmazás szerint *azok az eljárások tartoznak ide, amelyek egy szervezet (másodlagos csoport) vertikális struktúráját hozzák létre választások mellőzésével.* — Közérthető megfogalmazással: *egy személy hatalommal felruházása olyanok részéről, akik ennek a hatalomnak nincsenek alárendelve, hanem ellenkezőleg, fölé vannak rendelve.* Ha azok jelölnék ki a hatalmat gyakorló személyt, akik ennek a hatalomnak alá lesznek rendelve, akkor ezt az eljárást választásnak neveznők.

Max Weber, a szociológia „atyja” szerint a hatalom olyan képesség, amely egy személy akaratát mások nemtetszése ellenére is érvényre juttatja. A főnök utasítást ad, megítéli, vajon teljesítették-e, s e szerint büntethet vagy jutalmazhat. A beosztottak tehát engedelmeskednek neki, vagy kockáztatják elbocsátásukat.

Nem vagyok anarchista, a hatalom ellensége, a hatalmat az emberek együttműködése érdekében nélkülözhetetlennek tartom, sőt az evangélium mércéje szerint erkölcsileg értékesnek is. Persze nem a kinevezés révén létrejött hatalmat, hanem az érintettek szabad akaratából született, választott hatalmat. S mégis, ebben az állítólagos keresztény világban a választott hatalom egyre kevesebb, a kinevezett hatalom pedig egyre több! S ez megaláz, elsorvasztja felelősségtudatunkat, a szellemi együttműködést a minimumra csökkenti, a munkaközösségeken belül könyörtelen egymás elleni harcot eredményez, létrehozza az elmagányosodást, az önzést, mindenki mindenkinek ellensége lesz.

Ezt a racionális emberi értelem számára érthetetlen állapotot egy szónoki kérdés formájában egyszer már sikerült megfogalmaznom: *„Ha köztársasági elnököt vagy miniszterelnököt választhatok, miért nem választhatom meg közvetlen főnökömet?!”*

Ma már ott tartunk, hogy a választott miniszterelnök és a választott köztársasági elnök azon marakodnak, hogy kit nevezzenek ki a médiák élére!

Az, hogy a komputerek világában a technika alkatrészeit nem értheti az, aki a gombot nyomja, az a specializálódás természetes következménye, de hogy az emberi együttműködés alapjait nem értjük, az társadalmi katasztrófa.

Ha jól sikerült pszichoanalízissel felülemelkedhetnénk kultúránkon, a megszokottságon, a beidegzettségeinken, egyszerűen őrültségnek tartanók, hogy európai demokráciákban miért nem választhatjuk meg vezetőinket munkahelyünkön is. *Miért kell szögre, fogasra akasztani alapvető emberi jogainkat, ha belépünk munkahelyünk kapuján?* S ráadásul a legalapvetőbbet, az emberi szabadságot!

Az értelmiségiek legtöbbje alkalmazott, tehát szolga, közülük talán a jogászok a legnagyobb arányban, s szakmájukból következően ők érzik leginkább, hogy ez milyen megalázó. — S mégsem akadt még olyan, aki kidolgozta volna azt a törvényes eljárást, aminek alapján a kinevezést bűncselekménynek lehet minősíteni. Pedig ők rendelkeznek azzal a szakmai eszköztárral, amivel ez elvégezhető. Könnyűszerrel, hiszen *csak az alapvető és elidegeníthetetlen emberi jogokból kellene kiindulni.* Ezek képezik minden demokratikus alkotmány alapjogait, amelyek azért alapjogok, mert minden

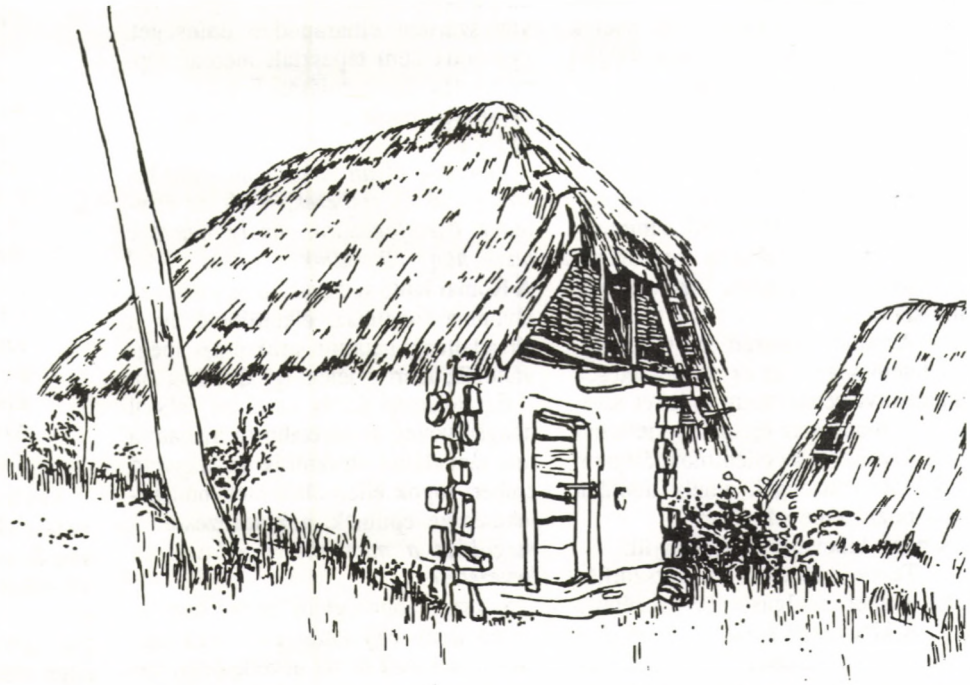

más joggal összeütközve azok a mértékadók. Az emberi személy szabadsága ezen alapjogok csúcsán foglal helyet. Igaz, a kinevezés hivatkozási alapja is alapjog: a magántulajdonhoz való jog, de az értékrendben jóval lejjebbi. Nemcsak az emberi szabadság és méltóság, hanem az élethez, a testi sérthetetlenséghez való jog is megelőzi azt, hiszen különben ma is törvényes lenne a rabszolgatartás. A rabszolga magántulajdon volt. A tulajdonos rendelkezett a rabszolga testével és életével. Ma a beosztott szabad akaratával.

A magántulajdon joga tárgyra, szellemi termékre vonatkozik, de nem emberre. Ez elkerülte volna figyelmünket?

Az együttműködéshez szükséges hatalom létrehozható választással is, amint az a felvilágosodás óta a politikában nyilvánvaló, sőt azt is tudjuk, hogy ez az előnyösebb. — Az a jogász tehát, aki kimutatná, hogy a mai jogrend szerint minden kinevezés államérdekből üldözendő bűncselekmény, kitörölhetetlenül beírná nevét a jogtudományok történetébe.

De nézzük a gyakorlatot, mindennapjaink életét. *Hogyan kerül pozícióba az az ember, aki lábbal tapodhatja emberi méltóságunkat?* Ünnepélyes szellemi lakomának ábrázolnám. A kinevező egy biológiai szempontból felesleges méretű hatalmas hivatali helyiségben trónol súlyos íróasztala mögött, amely emberi erővel helyéről ki nem mozdítható. A dísznövények, pálmák levelei megrezzennek, amikor nyílik a párnázott ajtó, és az ajtóhoz képest aránytalanul kicsi ember jelenik meg. Amikor becsukja maga mögött az ajtót, a pálmák levelei megnyugszanak.

— Sok sikert kívánok a kinevezéséhez. 1560 ember sorsát bízom Önre — nyújtja kezét erődítményéből felemelkedve a nagy kinevező, s mintegy mellékesen, mosolyogva hozzáteszi: természetesen gondjaira bízom a vállalat sorsát is.

— A vállalat sorsáért érzek elsősorban felelősséget, de ez természetesen valamennyi beosztottam érdekét szolgálja — mondja az újonnan kinevezett menedzser azzal az ellentmondást nem tűrő határozottsággal, amely döntően járult hozzá kinevezéséhez.

A nagy kinevező elérzékenyül:

— Tegeződjünk! — S a kézszorítás 1561 ember szolgasorsát pecsételte meg. A kinevezett sorsát is, mert ő is szolga lett. Rousseau írja csodálatos intuícióval, hogy az, aki elveszi más emberek szabadságát, még kevésbé lesz szabad, mint amazok.

Szolgák. Megalázott szolgák. Őket nem kérdezték meg, ki legyen az, aki nap mint nap hatalmat gyakorol majd rajtuk, megítéli őket, hogyan dolgoznak, milyen a munkához való viszonyuk, milyen a szakértelmük, milyen a munkatársaikhoz való viszonyuk, mennyire megbízhatóak. Őket mind kizárták abból a szobából, ahol egy erotikusnak nevezhető szellemi lakoma során a hatalom kérdése eldőlt. *Őket mind kizárták,* akik öt, tíz, húsz éve életük legintenzívebb korszakát töltik abban az épületben, munkahelyükön, azokat is, akik nagy ambícióval éjszakai nyugalmukat is feláldozták egy-egy újítás, reform kidolgozására a vállalat érdekében. *Ők méltatlanok arra,* hogy ebben a döntésben szerepet játszanak. *Erre csak az az egyetlen „szakember" illetékes, aki az előző héten vásárolta meg a vállalatot volt tulajdonosától.*

S ezt nevezzük racionális gazdálkodásnak a 20. század végén! Ésszerű gazdálkodásnak *a szakemberek semmibevevését,* mintha azok nem egyenjogú állampolgárok lennének, hanem agyagkatonák, egy megmerevedett rendszer kultikus figurái. Csodálkozhatunk azon, ha kikapcsolva az emberek többségének kreativitását, nem tudunk úrrá lenni azokon a fenyegető veszélyeken, amelyek a Római Klub nemzetközileg elismert szaktekintélyei szerint világkatasztrófához vezetnek? Felsorolják a környezetszennyeződést, az energia- és nyersanyagkapacitás kimerülését, a terjedő gazdasági anarchiát, a növekvő munkanélküliséget, a járványszerűen elharapódzó éhínséget, egy soha nem tapasztalt méretű népvándorlás megindulását. S ezek mind olyan tendenciák, amelyek csak erősödnek.

Létezik-e olyan társadalmi, politikai koncepció az emberek, tehát az érintettek összefogására, amely lehetővé teszi, hogy elkerüljük a katasztrófát? A Római Klub felhívása meglehetősen elvontan fogalmaz: elkerülhető, ha a társadalmak hatalmi struktúrája megváltozik, mert a jelenlegi alkalmatlan.

Ezt akarom én is ezzel az írással hangsúlyozni, konkrétabb formában: a mai társadalmi struktúrák az alapvető emberi jogok ellen elkövetett bűncselekményre épülnek, a kinevezésre. *A megoldás a munkahelyi választások bevezetése.*

Sokszor töprengtem azon, hogyha történetesen egy emberevő törzs tagjaként születek és ott nevelkedem, vajon éreznék valami viszolygást vagy lelkiismeretfurdalást ünnepi lakomájukon?

Nem tudom, de tudni kellene, mit érez ma egy kinevező és a boldog kinevezett az ünnepélyes aktus során. Csak a hús finom illatában gyönyörködnek, s nem gondolnak arra, hogy emberi lelkeket esznek? Példánkban másfélezret. Részben személyiségüket, de emberi méltóságukat teljes egészében. — Talán nem is kellene sajnálni őket, mert beleegyeztek, ma is beleegyeznek. Ez azonban nem menti fel a kinevezőket és kinevezetteket. *Főként a kinevezettektől várhatjuk el, hogy műveltséggel, szakmai ismeretekkel rendelkezzenek.* Hogy tudományos szinten értsenek ahhoz, aminek irányítását vállalták: a beosztottak „természetrajzához"! Az emberiség történelmében ezzel a tárggyal foglalkozik a legtöbb tudomány, a legősibbek, de a legmodernebbek is. Azok a magyar menedzserek, akik magyar irodalomtörténetet is tanultak, bizonyára emlékeznek Petőfi Sándorra. Hadd idézzek nekik Az apostol 12. énekéből:

A gyermek ifjúvá lett
S az ifjú férfivá ...
Be másnak látta e világot,
Mint amilyennek képzelé!
Naponta kisebbnek tetszett előtte,
Mélyebben sülyedettnek
Az ember, akit Isten
Saját képére alkotott.
.....
Több úr hívá meg őt
Nagy s gazdag hivatalra
Ilyen kecsegtetéssel:
„Szegődjél hozzám; szolga lész, igaz,
De ily urat szolgálni, mint én,
Dicsőség, és azért, hogy
Előttem meghajolsz,
Előtted ezren hajlanak meg.
Más dolgod nem lesz, mint ez ezreket
Nyúznod tehetséged szerint..."
Szilveszter megköszönte szépen
E könnyű munkát és így válaszolt:
„Azért, hogy énnekem
Szolgáim legyenek,
Én más szolgája nem leszek.
Én nem kívánom, hogy előttem
Embertársim hajlongjanak,
De ne kívánja tőlem más se, hogy
Előtte én hajoljak;
Nem ismerek nálam kisebbet
S nem ismerek nálam nagyobbat."

Aki kinevez, aki önérdekből kinevezést elfogad, az a szolgaság rendszerét szilárdítja meg hazájában és az egész világon. Nemcsak beosztottjai, hanem minden ember ellen vét. E pillanattól kezdve az egész emberiség ellen elkövetett bűncselekmény terheli lelkiismeretét!

Őrczey János
(Genf, 1993. március)

In memoriam

A közelmúltban a református egyház két kiemelkedő lelkipásztora hunyt el.
A temetésük alkalmával elhangzott beszédek közül egynek-egynek felidézésével tisztelgünk emlékük előtt.

Éliás József
(1914–1995)

Kedves Józsi bácsi! Amikor most a Római Katolikus Egyház képviseletében szólok hozzád, furcsa érzés fog el. Furcsa és jó érzés. Hiszen itt e földi pályákon sosem találkoztunk személyesen, s meg kell vallanom, írásaidból is alig olvastam valamit. Ezért a furcsa ézés. A jó érzés pedig azért, mert átélhetem, hogy akik egy és ugyanazon mennnyei Atya gyermekeinek tudják és élik meg magukat, azok számára voltaképpen közömbös, találkoztak-e és váltottak-e szót a fizikai síkon, hiszen látás és szavak nélkül is testvérek, társak, barátok a lélek és a szellem síkján. És jó érzés fog el azért is, mert akik egy és ugyanazon mennyei Atya gyermekeinek tudják és élik meg magukat, azok számára, ha nem is közömbös, de sokadrangú, melyik vallási felekezethez tartoznak, hiszen annak a Hazának építői és vándorai, ahol már nincsenek felekezetek.

Végezetül jó érzés tölt el azért is, mert akik egy és ugyanazon mennyei Atya gyermekeinek tudják és élik meg magukat, azok számára voltaképpen nincs halál, csak élet, egyre nagyobb bőségben. Azok meggyőződéssel vallhatják a költő vallomását: „A halál csak egy hátizsák, az út végén ledobjuk magunkról; ólomszürke árnyék, elolvad a fényben. A halál csak egy vaseke, megforgatja az élet termőföldjét; kemény rozskenyér, tisztán tartja fogunkat. A halál csak egy szökevény; útmutató; a dezertőr, aki megadja a jelszót. A halál csak tüskebozót az áttetsző virágok körül, éjszínű ékszer, belépő az ünnepélyre.”

Viszontlátásra, Józsi bácsi, az ünnepélyen!

Gromon András

Németh Géza
(1933–1995)

Gézám! Közel tíz éve lehetett. Egy tápióvidéki üres lutheránus parókián voltunk mindketten: vendégelőadók egy illegális ifjúsági találkozón. A szünetben beszélgettünk. Panaszkodtam, s Te mély részvéttel kérdezted: Jövőre már 70 éves leszel? Egyikünk sem gondolhatott e mai szereposztásra.

Árulkodni fogok Rád. Egyet nem tudtam elérni Veled soha. Azt, hogy körülüljünk néhányan egy asztalt, s elkezdjük analizálni az Írást. Nem értél rá, mindig volt valami tervezni, szervezni valód, amiből ritkán hagytál ki. Igaz, én se Téged a magaméiból. Hogy Te hozzám képest nagy vállalkozó voltál, az más kérdés.

Kihasználom most végre a lehetőséget. Analizálni nem akartál velem, most kapod helyette — az idő rövidsége okán — a szintézist, kedves, velem annyiszor együtt szolgáló — szolgatársam!

Mégpedig éppen erről a szóról, amivel most megtiszteltelek Téged is, magam is. Kezdem azzal, hogy pontosítok valamit közösen vallott Crédónkon, amely vallja Jézusunkról, hogy emberré lett. Igaz ez, de nem pontos. A pontosat Szent Pál mondja: szolgaalakot vett fel. Szolgává lett. Az emberbe beletartozik a helytartó, a főpap, a vén, az írástudó, s ezeknek összes mai megfelelője is. Ezeket mind kirekesztve csak azzal szólítalak meg, amit az Apostol Jézusunkról állít. Tovább pontosítok:

Omár Chajjám, a 12. századi perzsa költő énekli:

„s nem kell mást szolgálni, s úrnak se kell lenni:
olyan boldogság ez, mely mindennel felér”.

De Mesterünk maga tette magát szolgává. Senki sem kényszerítette, hogy szolgáljon minket. Következik ebből, hogy kétféle szolga van. Az egyiket azzá kényszerítik, a másik pedig belátja, hogy — s most én énekelek nem perzsául, de magyar és jézusi nyelven, és Omárt meghaladva:

másokat szolgálva, azok lábát mosva lenni úrrá,
oly boldogság ez, mit nem nyújt más, csak az Ország...,

amelyről Jézus énekelt, akit mi két egy-testvérként úgy szolgáltunk, hogy sohasem éreztünk felekezeti választóvonalat sem magunk között.

Hát ez egyike volt azoknak a mély teológiai témáknak, amikről Veled nem lehetett beszélgetni. Mért? Mert hát: „Te is tudod, én is tudom, s itt az alkalom erre meg erre... Ráérsz-e? Viszlek kocsival. Kiket tudsz hozni? stb. stb.” — így beszélnek némethgézául.

Nos jó, nem élek vissza helyzetemmel, békén hagylak. Annyit elmondok azért még, hogy nem nagyon illendő, hogy elibém vágtál, s itt hagytál engem most már nem is a 70, hanem a 80 közelében. S éppen most, amikor a Bokor 50 éves és megint segíthettél volna! Azt mondod, hogy eddig is a Gyöngyi csinálta a dolgok javát, majd csak meglesztek valahogy nélkülem is? Jó, majd megyünk hozzá.

El se tudtam már dicsekedni Neked vele, hogy megkerestek ám a „szellemi búvárok”. Ezek „hittel vallják”, hogy a jó szellemek hajlandók válaszolni kérdéseinkre. Nem tudom, hogy vannak ezek a dolgok, de Te biztosan jó szellem vagy, s megkérlek, ha teheted, válaszolj nekem egy sereg kérdésemre. Keress már egy alkalmas médiumot. Tudod, hogy ilyesmire mennyire alkalmatlan vagyok, nyelveken szólni se tudtam megtanulni. Szóval, jó lenne, ha egy kicsit megokosítanál. Ilyesmikben: A Nagy Inkvizítornak van-e igaza, azaz hogy nem lehetséges az Isten országa, vagy lehetséges az, csakhogy odáig még nagyon sok Jézus-tanítványt kell kinyírniok a koronként változó illetékeseknek, kiknek közös vonásuk, hogy nem kívánnak szolgák lenni? Meg még egyet kérdeznék: Igaz-e, hogy a létező szocializmusnak és a létező kapitalizmusnak csak az az alternatívája, hogy szentekké válunk úgy, hogy „semmit sem mondunk a magunkénak, hanem mindenünk közös lesz”? Erre feltétlenül válaszolj. Elmondom majd a Bokorban is. Isten veled, drága barátom, Géza!

Bulányi György

Szent kísérlet

avagy gyötrő gondolatok egy papi élet legelején

Zsolti vagyok. Óhegyen lakom. Családom tehetős. Négyen vagyunk testvérek. Agráregyetemet végeztem. Most itt ülök a Szeminárium kápolnájában, és mint elsőéves teológus tűnődöm az életemen. Régebben is kacérkodtam a papi pályával, de a szebbik nem ideig-óráig eltérített. Nyílik a kápolnaajtó. Nokli lép be és letelepszik mellém. Ő is elsőéves. Letérdel, kezébe temeti az arcát. Áhítatosan imádkozik. Vele értjük meg legjobban egymást itt a teológián. De hogyan kerültünk egy épületbe, egy főiskolára, egy évfolyamba? Ezen is járnak a gondolataim.

Szóval, a szebbik nem huzamosabb ideig eltérített a papi pályáról. Évekig udvaroltam egy lánynak, amikor hirtelen kirúgott. Nem mondta az okát, én nem firtattam. Végiggondoltam az életemet és arra gondoltam, az Úr szolgálatára szentelem magam. Jelentkeztem a győri püspökségen. Megadták a felvételi idejét. A jelzett időpontban megérkeztem a Szemináriumba. Majdnem hanyatt estem, amikor megláttam Noklit. Elmondta, hogy az én példám neki is erőt adott. Elhatározta, megpróbálja a teológiát. Nagyon megörültem neki. A kisközösségekből már régóta ismerjük egymást. Kezdtem megnyugodni, nem leszek egyedül. Nagyon fura volt a felvételi. Hatan felvételiztünk. Mi Noklival jókedvűen poénkodtunk, a többiek lehajtott fejjel, vagy égreakadt szemmel hallgattak. Bementünk a rektori szobába. Ott volt a püspök, sok tanár és kanonok. Ritkán láttam ennyi egyházi méltóságot egyszerre. Furcsán is éreztem magam, de kegyetlenül. Noklira néztem, ő is feszengett. Arra kértek bennünket, hogy énekeljünk külön-külön. Idejében felvilágosítottak, nehogy kisközösségi éneket énekeljünk, mert akkor végére is érünk a felvételinek. Én elénekeltem a „Tekintsetek fel bánatos szemek, a megnyílt sírból Jézus integet" c. éneket, amit a templomban olyan sokszor énekelnek húsvétkor. Tapintatosan meg is kérdezték az elöljárók, benne van-e ez az ének a Népénektárban? Felelni nem tudtam rá, de az énekemmel megelégedettnek látszottak. Nokli egy tropizált Kyriét énekelt, amire elismerően csettintettek.

Ezután verset kellett mondani. Némán végighallgatták. Ezután egy terembe vittek bennünket, ahol fogalmazást kellett írni, vasárnap mit prédikált az otthoni templomban a plébános úr? Ezután matematika feladatokat oldottunk meg. Egy másik terembe vezettek minket, ott egyenként egy öreg orvos elé járultunk, aki megállapította, hogy fiúk vagyunk és egészségesek.

Újból felvittek minket a rektori szobába, ahol kihirdették a felvételi eredményét: mindenkit felvettek.

Szeptember elején költöztünk a Szemináriumba. Az első évfolyamban nyolcan voltunk, két elsős más egyházmegyéből jött. Az egész ház nagyon visszafojtottnak tűnt. A kápolna folyosóján nem volt szabad nevetgélni, hangosan beszélgetni. Este 10 órától szilencium volt reggel 6 óráig. A folyosón mindenkinek köszönni kellett. És nem volt szabad bemenni mások szobájába. Mind a nyolcan egy hálóban aludtunk, a tanuló a felső emeleten volt. Egy harmadéves vigyázott ránk, aki velünk tanult és a hálónkban aludt. Nem volt szimpatikus. Túl jámbor és engedelmes volt.

Vasárnap este a rektor felolvasta a házirendet. A középkor szele ekkor csapott meg először: Lányokkal senki nem találkozhat. Minden látogatót be kell jelenteni a prefektusnak, akinek joga van ottmaradni addig, amíg valaki a látogatójával beszélget. Ugyanő mindennap átnézi a postát, lányokkal nem levelezhetünk. Amelyik levélről úgy gondolja, hogy nem szolgálja a kispap javát, felbonthatja és elolvashatja. A várost csak prefektusi engedéllyel szabad elhagyni. Szórakozóhelyre bemenni tilos. Alkoholt fogyasztani tilos. Sétálni csak kettesével-hármasával szabad menni, így kevesebb a kísértés veszélye. Tv-t nézni csak este tízig szabad. Naponként másfél óra volt a szabadidő, aki késik, annak beírnak egy fekete pontot. Négy fekete pontért elbocsátás jár. Mindenkinek paposan kell kinéznie és öltöznie. Vasárnap nincs kimenő, mert ha a kispap látja a gyerekeiket sétáltató szülőket, még kedvet kap a családi életre.

Noklival sokszor néztünk egymásra. Szavak nélkül is értettük egymást; nem biztos, hogy a papságban fogunk megöregedni.

Évfolyamtársainknál idősebbek voltunk, szakma volt a kezünkben, ez egy kicsit tiszteletet is parancsolt a többieknek.

Rajtunk nevetett az egész évfolyam, amikor reggel az ébresztő után úgy pizsamában tornát végeztünk. Naponta fél órát töltöttünk el a konditeremben. Mondták is a felsősök, aki eddig intenzíven erősített, az mind megnősült. Elengedtem egy poént: Pontosan fordítva kellene, az nősüljön meg, aki gyenge fizikumú. A felsősök arcáról lehervadt a mosoly. Néhány nap múlva

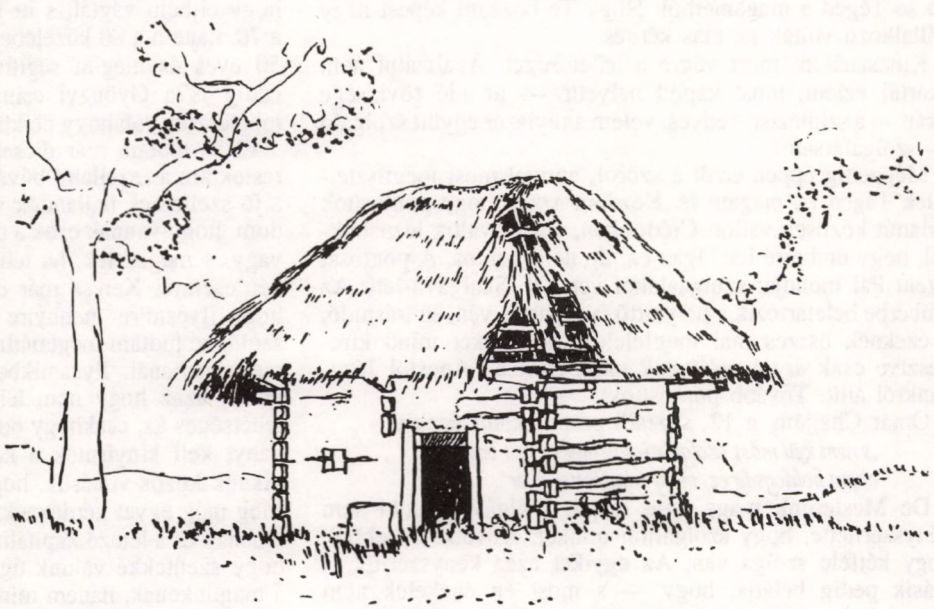

a spirituális úr kérdőre is vont: — Miért akarom a nősülésre rábeszélni a kispapokat? A felsőévesek nagy része az elsősök közül halászott embert, mindenki ahhoz, amivel éppen a szabadidejét vagy az estéit töltötte. A kimenőn túl a házat nem volt szabad elhagyni. Hívtak is a felsősök kártyázni, játszani, ping-pongozni, Tv-t nézni. Nem mentünk Noklival sehova. A teológia 6 évét szeretnénk nagyon intenzíven felhasználni. Kisközösségi múltunk sokat segített ebben, de ezt nyíltan nem hangoztathattuk, mert közvetlen elöljáróink és a püspökünk nagyon ellene volt minden újnak.

Az egyik este bementünk egy szabad szobába, leterítettük az asztalt, gyertyát gyújtottunk és imádkozni hívtuk évfolyamtársainkat. Elmondtuk, mi úgy képzeljük, hogy felolvasunk a Szentírásból egy részt, csendet tartunk, majd a saját szavinkkal imádkozunk. Erre néhányan nagyon felháborodtak és azt mondták, miért tanította nekünk az Úr az imáját, a Miatyánkot? Miért akarunk okosabbak lenni nála?

Mi hiába mondtuk, Jézus nem azt tanította, hogy ezt imádkozzátok, hanem így imádkozzatok. Csak mintát adott, hogy mi hogyan imádkozzunk. A nyolcból öten felálltak és csak hárman maradtunk. Nagyon jót imádkoztunk. Egy nyílt, őszinte, lelkes fiú maradt ott velünk. Azonnal a szívünkbe zártuk. De az egész évfolyamnak beszéltünk arról is, hogy kispapi szabadidőnkben végezzünk karitász-munkát. Menjünk el az öregekhez, betegekhez segíteni; vagy sportoljunk. Senki nem szólt ellene. De amikor végeztünk az imádsággal, kivágódott az ajtó, a spirituális úr jelent meg, aki hadarva és nagyon zavartan mondta: a Szeminárium egységét veszélyeztetjük. Ez klikkesedéshez vezet. Ott a kápolna, ott imádkozzunk. A rektor is betoppant, mintha éppen arra járt volna, és azt mondta, főbenjáró vétket követtünk el. Még nem ad fekete pontot, mert számunkra türelmi idő van, de fontoljuk meg a szavainkat. A Miatyánk imádkozásáról lebeszélni másokat és helyébe kétes értékű imát tenni, felelős kispaphoz nem méltó. Meg vigyázzunk az erősítő teremmel is, mert azt a jobb érzésű kispapok csak „házasságkötő előteremnek" hívják. Próbáltunk védekezni, az imádság nem bűn, mi a saját szavainkkal fejezzük ki érzéseinket Jézusnak.

A rektor ezután hosszú előadást tartott a szubjektivizmus veszélyeiről, amit ő nem engedhet meg a Szemináriumban.

Nokli halkan megkérdezte, felelősségre vonják-e azokat a kispapokat is, akik éppen kártyáznak, tévéznek, unatkoznak.

A spirituális és a rektor összenézett. Az elöljárókkal való szemtelenkedés miatt Nokli megkapta az első fekete pontját.

Az egyik kimenő alatt Noklival és a velünk együtt imádkozó kispappal sétáltunk, amikor megláttuk az egyik épület feliratát: Evangélikus Szeretetház. Javasoltam, menjünk be és kérdezzük meg, szükség van-e a segítségünkre, mert ha igen, akkor szívesen segítünk. Megdöbbenve néztek rám. Idegen helyre bemenni csak úgy? De az én bensőm ezt diktálta. Bementünk, és a gondnokot kerestük. Ő egy 50 év körüli hölgyhöz irányított. Amikor elmondtuk a kérdésünket, tágra nyílt, merev szemekkel nézett bennünket. Azt hittem, azonnal elzavar minket mint szélhámosokat. Ehelyett elkezdett sírni, a nyakunkba borult és azt mondta: minket az Isten küldött. Nincs férfi munkaereje az otthonnak. Kezdhetjük is? — kérdezte. Mi bólintottunk, és hamar átköltöztettünk egy másik szobába egy idős nénit. Közben elmondtuk, hogy kik vagyunk. Dusi néni — így hívták az otthon vezetőjét — meghatottan nézett ránk, és újból elsírta magát. Mi megígértük, hetente legalább 3 alkalommal jövünk segíteni. Ennél nagyobb örömhírt nem is mondhattunk neki.

A munkához szerszámok is kellettek. Mivel egy fejsze nyelét már eltörtük, elhatároztuk, veszünk két fejszét, ezeket majd a Szemináriumban eltesszük valahová.

Egy délután fát vágtunk az otthonban. Vittük haza fejszéinket egy reklámtáskában. A Szeminárium előtt a rektorral találkoztunk, aki behatóan érdeklődött, hol jártunk, mit csináltunk. Nem akartunk mellébeszélni, csak ennyit mondtunk: „Dolgoztunk". A hálóba érve fejszéinket a szekrényünkbe tettük. Késő délután hivatott bennünket a rektor. Két fejszét tett az asztalra. A mieink voltak. A gondnok kobozta el, amikor kávéfőző után kutatott a szekrényünkben, miközben mi tanultunk.

Elképesztő gondolatai voltak. Azt magyarázta, képzeljük el, ha meglát minket valaki és tudja, hogy kispapok vagyunk, azt hiszik, betörni járunk. Nem méltó az egy kispaphoz, hogy fejszével jár az utcán. Utána azt kifogásolta, miért az Evangélikus Szeretetházba jártunk, van elég katolikus intézmény. Most én szólaltam meg és azt mondtam:

— A karitász nem ismer felekezeti határokat. Jézus is gyógyított pogányt is, katonaszolgát is. A felekezeti szemléletnek nem sok köze van Jézushoz. Az egyetemes szeretet az igazi. Ebből nem maradhat ki sem pogány, sem ateista, sem evangélikus.

A rektor nagy indulatba jött. Egy elsős akarja őt megtanítani a jézusi etikára? Motyogtam valamit a szabad véleménynyilvánítás jogosságáról, de ezzel csak újabb fát raktam a rektor indulatának tüzére. Én is megkaptam a fekete pontomat. De még egyet is kaptunk mind a hárman, mert a portás kedvesnővér jelezte, a héten késtünk a kimenőről 5 percet. Ezt nem is tagadtuk. Bár Noklihozzáfűzte,nempresszóba jártunk, hanem egy lényeges munkában segédkeztünk a Szeretetotthonban. Mérgesen néztem Noklira, megkapja a harmadik fekete pontját — gondoltam. De a rektor elengedte a füle mellett a megjegyzést.

Évente egyszer, a Könnyező Szűzanya búcsúnapján a Szeminárium úgy nézett ki, mintha nyílt napot tartana. A sok zarándok a Szemináriumot is megnézte. Mi is meghívtuk erre a napra közösségi testvéreinket, hogy nyerjenek betekintést egy olyan életformába, amelyet sokak számára titok övez.

A szentmise után találkoztunk testvéreinkkel. Óhegyről eljöttek a csoporttársaim, Nokli közössége is hiánytalanul megjelent.

Mercédesz nagy bókokat mondott, hogy menyire jól áll rajtam a reverenda. F. Éva megjegyezte, dőlni fognak utánam a nők. S. Éva kacagása felverte a Káptalandomb csendjét. A kispapok ki is néztek az ablakból, melyik lány tud ilyen életerősen kacagni. Csak egy fiú búsult magában, Laci csendes volt és hallgatag. Odasúgta nekem: — Zsoltikám, lehet, hogy te csináltad jól!

Noklit is körbeudvarolták csoportjának lány tagjai. Lefogyott, szép szál legény lett, amit a reverenda még ki is domborított. Gyurit, harmadik társunkat is bemutattuk a csoporttagoknak: Jó nagyot beszélgettünk. Szép volt ez a nap.

Hármasban elhatároztuk, Nokli, Gyuri és én, hogy a teológiai tudásunkat szeretnénk nagyon komolyan elmélyíteni. Délelőtt előadásokat hallgattunk, délután 3 órától egyénileg tanultunk; elhatároztuk, az esti szabadidőt is arra használjuk, hogy a Szentírást minél jobban megismerjük és minél több jó szakkönyvet elolvassunk és közösen megbeszéljünk.

Irgalmatlanul nehéz volt ezt a kemény rendszert megszokni, de éreztük, így van ez rendjén.

Egyik este Szentháromság-vitába bonyolódtunk, nem is vettük észre az idő múlását. Negyed órával a takarodó után megjelent a prefektus, és azt mondta: ennek súlyos következményei lesznek. Nem nézte, hogy mit teszünk, csak a szabálytalankodás tényét. Azzal is hiába érveltünk, a többiek meccset néznek, ami fél 11-ig tart, van rá engedélyük, hogy megnézzék, arra mi is ágyba kerülünk. A válasz az volt, hogy mi nem kértünk engedélyt.

Még egy alkalommal léptük túl a takarodó idejét. Gyuri annyira mélyen és átélten imádkozott, hogy nem akartuk a körimát felénél abbahagyni.

Újból hivatalosak voltunk a rektorhoz. Felsorolta halmazati bűneinket: lányokkal hangoskodtunk a Szeminárium előtt, engedély nélkül behoztuk őket az épületbe, sorozatosan szegjük meg a szilenciumot és a takarodó időpontját nem tiszteljük.

Mi ketten Noklival megkaptuk a harmadik fekete pontunkat, Gyuri a másodikat. Szólni akartunk, de a rektor kiparancsolt minket a szobájából.

Eddig jutottam el kápolnai gondolataimban, amikor nyílt az ajtó, és Gyuri jött be imádkozni. Odaült mellénk, letérdelt és imádkozni kezdett. Csak hárman voltunk a kápolnában. Íme a fekete bárányok. Az elsősök közül csak nekünk vannak fekete pontjaink. Tódultak fejembe a válaszra váró súlyos kérdések:

- Szerencsés dolog-e szabályokra hivatkozva akadályozni lelki-szellemi fejlődésében egy huszonéves fiatalt?
- Eredményre vezet-e a tiltáson alapuló nevelés?
- Hibázik-e az a fiatal, aki a fennálló törvényeket, szabályokat fejlődése gátjának érzi?
- Elviselhető-e lelkileg egy intézmény diktatúrája?
- Egészséges lesz-e szellemében, lelkében, aki keserű alázattal elviseli akár egyházi személyek uralkodását?
- A lefojtott nevelés nem szolgalelkeket nevel-e, akik azonnal kirúgnak a hámból, mikor csak tehetik?
- Érdemes-e fekete báránynak lenni a sok szolgalelkű között?
- Tiszteletlenség-e a szabad véleménynyilvánítás?
- Igaz-e tanáraink közhelye: most a tanulásnak van itt az ideje, nem a cselekedeteknek?
- Megértette-e valaki az igazságokat, ha nem cselekszi?
- A cselekedet nagyobb tanító erő vagy a szó?
- Aki a Szemináriumban nem „ugrált" és lelkesedett, az a világban majd fog?
- Zárt gondolkodási sémákkal nem vezetjük-e tévútra a fiatalokat?
- Nem az téved-e a legjobban, aki tévedhetetlennek hiszi magát?
- A jézusi úton jár-e, aki az igazság kizárólagos birtokosának tudja önmagát?
- Meddig alkudhatunk meg önmagunkkal, hogy ne legyünk becstelenek?

Amikor eddig jutottam gyötrő gondolataimmal, eszembe jutott egy ének: „Valaki mondja meg, milyen az élet, milyen az íze az élet vizének. Valaki mondja meg, hogyan kell hinnem, valaki mondja meg, hogyan nem!"

*

Istenem! Hálás vagyok Neked, hogy mi, a Te teremtményeid nem vezényszóra változunk, hanem lelkünk apró rezdüléseit, szellemünk megértéseit tesszük tetteink mozgatórugójává. Segíts minket olyan közösségben élnünk, ahol eligazítanak igaz baráti szóval, ha életünk értelmét és útját keressük. Amen.

V.J.

Gaillot püspököt menesztette a Vatikán

1994. decemberi számunkban hírt adtunk Jacques Gaillot-ról, a „próféta és lázadó" francia püspökről és konfliktusairól a francia püspöki karral. Ez év januárjának végén már arról tájékoztattak a hírközlő eszközök, hogy a Vatikán „felmentette Gaillot püspököt egyházmegyéjének kormányzása alól". Az ellene felhozott kifogások között található, hogy a hivatalos állásponttól eltérő nézeteket hangoztatott a nős férfiak pappá szentelésével, a homoszexualitással, az óvszerek és fogamzásgátló tabletták használatával kapcsolatosan – de bizonyára nem ez volt a döntő. Sokkal inkább az, hogy egyértelműen a társadalom peremére szorultak pártjára állt, nem hangzatos pásztorlevelekben, hanem valóságosan. Menesztésének legfőbb okát azonban alighanem abban kell látnunk, amit a Vatikán sajtónyilatkozata a maga álszent kúriai stílusában így fogalmazott meg: „Sajnos Gaillot püspök nem bizonyult alkalmasnak arra, hogy gyakorolja az egység szolgálatát, ami minden püspök első számú feladata". Ez magyarul azt jelenti, hogy a nyilvánosság előtt is rendszeresen bírálta a francia püspöki kar tagjait és elnökét is. Nem volt hajlandó a cinkos hallgatásra, így aztán elnémították. Egyes források szerint ebben az is közrejátszott, hogy kiállt az Algériából egyre nagyobb számban Franciaországba menekülők mellett, és ezért a francia kormány kérte a Vatikántól, hogy távolítsa el.

De csak akarták elnémítani. Elmozdítása ugyanis hatalmas, a vártnál is nagyobb vihart kavart Franciaországban, sőt azon túl is: egymást érik a Vatikánnak címzett bírálatok, a francia papság és a társegyházak részéről is; hazájában számos városban tartottak csendes tüntetéseket Gaillot mellett, s az egyházmegyéjétől megfosztott püspök munkatársaihoz táviratok, telefonok, faxok tízezrei érkeznek. Ő maga pedig azt mondta: kihasználva az eddiginél nagyobb mozgás- és szólásszabadságát, azért fog dolgozni, hogy „az egyház ne a kirekesztés, hanem a kirekesztettek egyháza legyen".

Szolidaritásunk jeléül közöljük az alábbi közös nyilatkozatot. Az aláírók II. János Pál pápa, a Vatikáni Püspöki Kongregáció, az Európai Püspöki Konferencia, a Francia Püspöki Konferencia és Jacques Gaillot püspök címére juttatták el.

(Szerk.)

KÖZÖS NYILATKOZAT

Az „Ébredő Egyház" („Kirche im Aufbruch") Európai Hálózatának tagjai (amelyhez 12 ország szervezetei tartoznak) csatlakoznak francia barátaikhoz, hogy nyomatékosan tiltakozzanak Jacques Gaillot, Évreux püspöke elmozdítása ellen.

Gaillot püspök sok ember számára annak a nyitott egyháznak a reményét hordozta, amely komolyan veszi a mai ember problémáit, félelmeit és reményeit. Ő főleg társadalmunk kirekesztettjei és hátrányos helyzetű tagjai érdekében lép fel, és még a nem-keresztények számára is hitelesen éli az evangélium értékeit.

Ez a rendelkezés ismételten bizonyította, hogy az egyházvezetés szemében a tövény és az engedelmesség fontosabb, mint az ember, és ezáltal a dialógus egyházának reményét sokakban lerombolta.

Francia barátainkkal együtt követeljük Jacques Gaillot rehabilitálását.

1995. január 25.

Sammelbewegung Offene Kirche (A)
Vlaamse Netwerk vor Mensenrechten in de Kerk (B)
Schweizerische Aufbruchbewegung (CH)
Initiative Kirche von unten IKvu (D)
Droits et libertés dans les Églises (F)
Catholics for a Changing Church CCC (GB)
Bokor Bázisközösség (H)
Comunita christiane di base (I)
Basisgruppe (L)
Acht Mei Beweging (NL)

Walbert Bühlmann

Ratzinger bíboros páni félelme

A svájci kapucinus és missziológus 74 éves korában, a minap megjelentetett „Életem meglepetései" című művében van egy fejezet Ratzinger bíborosról is. Jellegzetes fényt vet az egyház helyzetére, hogy itt egy zsinat előtti iskolázottságú, egykor konzervatív misszionárius, aki időközben az egyház jövőjének bátor útkészítőjévé alakult, olyan bíborosról ír, aki pontosan a megfordított utat járta be: a zsinat bátor útkészítőjéből a restaurációs Wojtyla-éra aggodalmaskodó főszereplőjévé vált.

A zsinat folyamán az innsbrucki Canisianum teológus hallgatói meghívtak, hogy tartsak előadást számukra; hozzátették, a legutóbbi előadó Ratzinger professzor volt, aki kiválóan csinálta a dolgát. Ezzel értésemre akarták adni, mi az, amit elvárnak tőlem. Annak tudatában, hogy Ratzingerhez semmiképpen sem érek fel, olyan meggondolásból mondtam igent, hogy a magas szintű spekulációk mellett szabad bemutatni a világegyház gyakorlati tapasztalatát is.

Ratzinger professzor akkoriban szimpatikus volt számomra. „Szent Bonaventura történelemteológiája" (1959) című magántanári értekezése miatt ferences alkatú embernek tartottam. A II. Vatikáni Zsinaton annak a bátor J. Frings kölni bíborosnak volt kísérője és tanácsadója, aki az egész aula tetszésnyilvánítása közepette pellengérre állította a Szent Officium (ma Hittani Kongregáció) sötét mesterkedéseit... Csodálatom még csak tovább nőtt 1969-ben, amikor Ratzinger „Isten új népe. Egyháztani vázlatok" című könyvét megjelentette. Ebben olyan megfontolásokat olvastam — mint amilyen például a pápai primátus és a püspökség közötti feszültségről szóló tanulmány —, amelyek rám, mint a világegyház ügyének szószólójára igen lelkesítőleg hatottak. A történelem során Róma „egy urbs (város) keretébe kebelezte be az egész latin orbist (világot)" úgy, hogy az egész Nyugatból „már csak egyetlen helyi közösség lett" és így megindult „az egység a sokféleségben régi struktúrájának felbomlása". Ennek máig ható következménye, hogy az egyetlen ekklézsiában helye kell, hogy legyen az egyházak többesszámának. „Az egyház egységének nem kell egység-egyházat jelentenie... Ennek megfelelően azt kell a jövő feladatának tekinteni, hogy ismét világosabban megkülönböztessük a Péter-utód tulajdonképpeni hivatalát a patriarchális hivataltól, és ahol az szükséges, új patriarchátusokat kell létrehozni, amelyek nem tagolódnak be a latin egyházba..." Ez az elgondolás megkönnyítené az egységet a keleti és református egyházakkal is, valamint az őket megillető önállóságot biztosítaná Afrika és Ázsia saját patriarchátusai számára.

Félelem a sokféleségtől

1979-ben, mikor a müncheni klérus számára kellett előadnom, mint igazi Ratzinger-rajongó kihallgatást kértem tőle, mert időközben ő lett München bíboros érseke. Akkoriban összeütközésben álltam a római Hittani Kongregációval „Ahol élő a hit" című könyvem miatt, mert egy ismeretlen szerzőtől származó primitív szakvélemény alapján tévtanítással vádoltak meg. Hatoldalas válaszlevelemben ezt a szakvéleményt „tudománytalannak és teológiailag értelmetlennek minősítette". Levelem másolatát átadtam az érseknek, miközben mosolyogva ezt mondtam neki: „Önnek, mint bíborosnak és teológusnak előbb-utóbb dolga lesz a Hittani Kongregációval. Ezzel a dokumentummal csak azt szeretném a tudomására hozni, hogyan és mint mennek ott a dolgok." Ez az elfoglalt férfi erre szintén mosolygott és elbúcsúzott.

Két év múlva valóban Rómába hívták mint a Hittani Kongregáció prefektusát. Közben azonban már megváltoztatta elhivatottságát és lényét. Korai műveiből, felvilágosult eszméi miatt, még gyakran idézik őt, de jelenlegi egyházi magatartása miatt már nem fogadják el. Manapság különbséget tesznek a volt I. Ratzinger és a mai II. Ratzinger között: egyesek evolúcióról, mások revolúcióról beszélnek. Hogy miképp lehet magyarázni ezt a fordulatot, az más kérdés.

A bíboros most mindenesetre, ahogy az egyház kapcsolótáblájánál ül, korántsem veszi szó szerint kijelentéseit a sokféleségben létrehozandó egységről. A sokféleséggel szemben Ratzinger inkább páni félelmet mutat, és a kongregációja által kibocsátott sok dokumentumban olyan centralizmusról tesz tanúságot, amilyen még soha nem fordult elő a történelemben.

Mivel világegyházi tapasztalataim következtében a római centralizmus kezdettől fogva botránykő volt számomra, feszült várakozással üdvözöltem II. János Pál újonnan választott pápának elhatározását, miszerint energikusan kézbe veszi a római kúria reformját. A bíborosbizottság éveken át tartó, hosszadalmas munkája után 1988-ban látott napvilágot a megfelelő dokumentum, a „Pastor bonus", ami érdemben az égvilágon semmi újat nem hozott, csupán a római kúria önigazolását — amint ez másképp nem is volt várható egy bíborosi bizottságtól. Persze senki sem fejezi le önmagát. Legfeljebb abban lelhető fel új hangsúly, hogy Ratzinger bíborossal mint főnökkel megerősödött a Hittani Kongregáció helyzete. Azóta az összes többi kongregáció minden dokumentumát ennek a fórumnak kell alávetni. Tehát cenzúra még magán a kúrián belül is! A Keresztény Egység Titkárságának (ökumené) alaposan a tudatába vésik, hogy a Hittani Kongregációval szoros kapcsolatban (= ellenőrzése alatt) működjék. Továbbá hangsúlyozzák, hogy ez a kongregáció kell, hogy szembenézzen a tévedésekkel, az ő gondja a hitről és erkölcsről írott könyvek megvizsgálása, és fejtsen ki ellenállást a „veszélyes eszmékkel" szemben, valamint megfelelő rendszabályokat foganatosítson azok szerzői ellen. Így a püspökjelölteket és teológiai professzorjelölteket ez a kogregáció Rómában 1000 vagy 10 000 kilométer távolságból is átvilágítja, mintha a helyi egyházak püspökei sem ítélőképességgel, sem lelkiismerettel nem rendelkeznének.

Fenntartások a Világkatekizmussal szemben

II. Ratzingernek ezt a félelmét a lehetséges sokféleséggel szemben személyesen is megtapasztalhattam. Írtam egy újságcikket a helyi egyházak érdekében, amelyben bizonyos lelkipásztori megoldások mellett léptem fel. Cikkemet egy szélsőjobbos katolikus besúgta Rómában, és ezért generálisommal együtt 1983. március 8-án másfélórás kihallgatáson kellett megjelennem a bíborosnál. Arra a követelésemre, hogy a zsinat által is megkívánt legitim sokféleséget a liturgiában, teológiában és fegyelmi kérdésekben Róma ne akadályozza folyton, a bíboros így válaszolt: „Legkevésbé sem áll érdekünkben, hogy szabadegyházak és szekták raját hozzuk létre, amelyekben mindenki azt teszi, amit akar." Ellenvetésemben rámutattam, hogy a szekták jelensége pontosan a nagy egyházak merevsége és centralizmusa elleni

reakció. Az emberek egyszerűen a szabadságot választják. A kemény egység és a makacs szabadság két szélsősége között kellene léteznie egy közbülső megoldásnak, amelyben a helyi egyházak a püspökök és püspöki konferenciák ellenőrzése mellett saját útjukat járják és az egységet a sokféleségben mutatják fel. — Mindenesetre javára írhatom a bíborosnak, hogy a második vádponttal, amely szerint „különbségtétel nélküli üdvoptimizmust" képviselek, nem zaklatott...

Végül pedig mint az új Világkatekizmus szerkesztőbizottságának elnöke, Ratzinger bíborosé a fő felelősség ezért a terjedelmes könyvért. Az „Anzeiger für Seelsorge" (= Lelkipásztori Értesítő, 1993. november, Freiburg i. Br.) című lapban erről hosszabb cikket írtam, és a katolikus hittan ezen óriási építménye iránti minden tiszteletem ellenére, egyházképemből eredően többféle súlyos ellenvetést kellett tennem.

Ezek a következők:

* Túlságosan Európa-központú: A hitvallóktól vett számtalan idézet között az a harmadik világ, ahol ma a katolikusok kétharmada él, mindössze egyetlen egyszer jut szóhoz Limai Szent Róza két rövid mondatának erejéig.

* Túlságosan egyházközpontú: Sehol sem szerepel a tárgyalásban témaként, csak mellékesen érinti a szöveg azt a tényt, hogy a mai emberiség kétharmada más vallásokhoz tartozik és irántuk jóvátételi kötelezettség terhel bennünket, mivel a „pogányokról" oly sokáig csak rosszat gondoltunk és mondtunk.

* Túlságosan hierarchikus: Csak a tanítóhivatal nyilatkozik felülről, a hívők hitérzékét gyakorlatilag figyelmen kívül hagyják.

* Túlságosan statikus: Csak úgy állítja be a hagyományt, amint az volt, és figyelmen kívül hagyja mint folyamatot. Ezért a bennünket ma nyomasztó kérdésekre (ökumené, szexualitás, a nő az egyházban stb.) nem nyújt tényleges megoldást, mivel 30 évvel jár mögötte a mai gondolkodásnak.

* Túlhajtottan biblicisztikus: A bibliai tudósításokat úgy ábrázolja, mintha soha nem létezett volna történetkritikai módszer, mintha például az ember teremtése és a bűnbeesés a Paradicsomban úgy zajlott volna le, amint az a Teremtés könyvében olvasható.

Tettese vagy áldozata-e Ratzinger a rendszernek?

Az ember csak bámul, hogy Ratzinger mindezekhez a nevét adja, amint az is megdöbbentő, hogy primitív érvelésű vádleveleket hajlandó aláírni gyanús teológusok ellen. Most komolyan fel kell tenni a kérdést: Ratzinger bíboros valóban építésze a római centralizmusnak, vagy inkább maga is áldozata a rendszernek? Tudni kell ugyanis, hogy a Hittani Kongregáció plenáris ülésén a bíboros prefektus mellett a római kúriának még legalább egy tucat bíborosa ül, akik nyilván konzervatívabbak nála, és zsinatelőtti egyházképükkel leszavazzák őt. Ugyan ki tud átlátni a vatikáni Szfinx titkain? Ezért feszülten várom III. Ratzingert: ha egyszer már nem lesz hivatalban, talán megírja emlékiratait, és sok olyasmit hoz napvilágra, amit ma a hallgatás pecsétje miatt magában kell tartania. Sok kiérdemesült püspökről tudjuk, hogy hivatali kötelékeiktől szabadulva hirtelen mások, nyitottabbak, tisztességesebbek, kritikusabbak, mondhatni ismét normális emberek lettek.

Egyszóval: I. Ratzinger annak idején segítséget és ösztönzést adott nekem. II. Ratzingerrel sok dologban nem tudok azonosulni. Hogy III. Ratzinger megteszi-e azt, amit csendben várok, ezt majd meglátjuk. Mindenesetre remélem, megértéssel lesz irántam, hogy életem közepe táján nem váltam szűklátókörűvé, hanem az ő, Rahner és a Zsinat eszméinek segítségével megszabadultam 20 évnyi statikus-meddő teológiámtól, új partok felé indultam, és ezért nem reagálok az utóbbi években Rómából hangzó „Jobbra át!" parancsszóra.

Fordította: —elká—

Forrás: Kirche Intern, 94/10

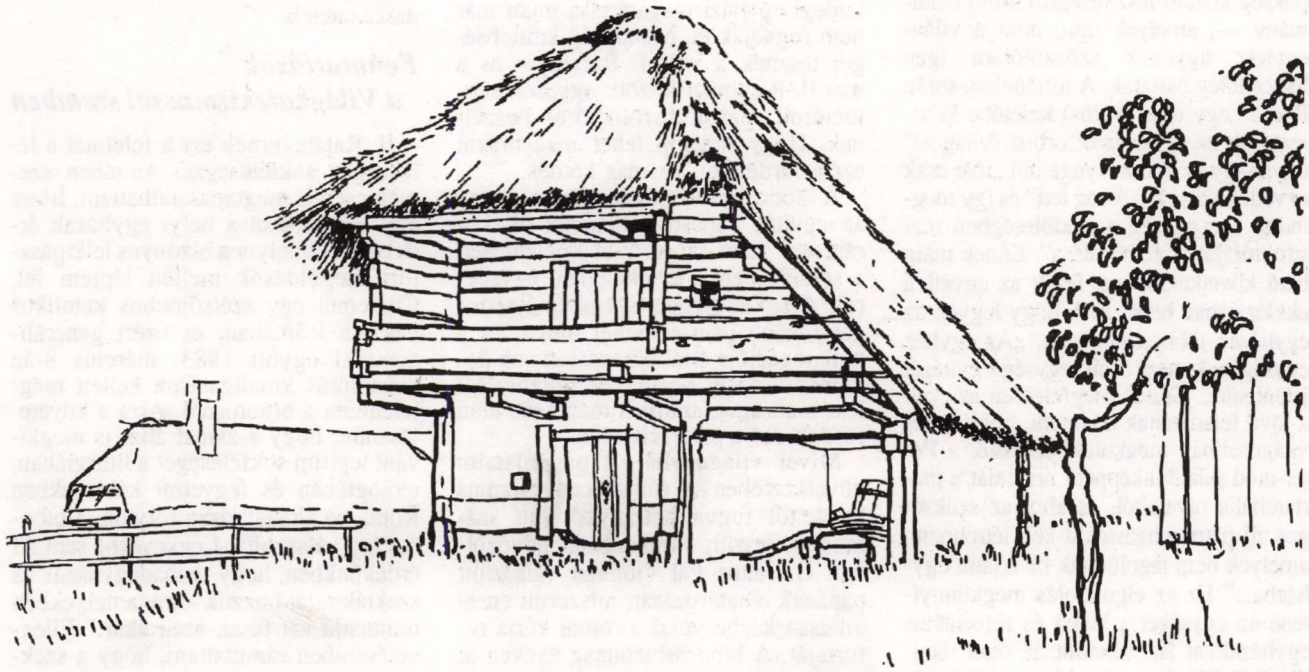

Leszkai András bácsi Moha-meséje

Nem ér a nevem

Kilencéves koromban, amikor a tanítás utolsó napján hazafelé lépegettem az iskolából, utolértem Földigszakáll bácsit. Ő meg így szólt hozzám: „Láttalak a múltkor fogócskázni, és hallottam, mit kiáltottál, amikor azt hitted, mindjárt megfognak.” Elvörösödtem. Régebben magam is lenéztem azokat a kistörpéket, akik ha szorult a kapca, ezt kiáltották: „Nem ér a nevem!”

Egyszer azonban inkább csak próba képpen magam is kiáltottam ezt. Rögtön el is szégyelltem magam, de a szégyenkezéssel együtt kellemes biztonságot is éreztem. Védve vagyok a legyőzöttségtől, és ettől kezdve újból és újból kiáltottam ezt. Földigszakáll bácsi így folytatta beszédét: „Nem baj az, ha megfognak. Az viszont baj, ha életed más területein is megfutsz a bajocskák elől. Mert ez a nem-futás tulajdonképpen megfutás.”

Nemigen értettem, amit mondott, annyira zavarban voltam, és valami mentségen törtem a fejem. „Dehát Földigszakáll bácsi, a nem ér a nevem meg van engedve.” Szánakozva elmosolyodott és megsimogatta a fejem: „Hát sok minden meg van engedve, amit tisztességes kistörpe mégsem tesz meg.” Egy ideig szótlanul ballagtunk, aztán élénken felém fordult: „Mit rajzoltál a pályázatra?” Most nem vörösödtem el, de kellemetlenül éreztem magam. Abban az esztendőben ugyanis új osztálytársat kaptunk, Kaba Petit, aki olyan jól rajzolt, hogy elhatároztam, nem veszek részt a pályázaton. Az elhatározás után már éppen eleget szégyenkeztem magam előtt, bár kellemes biztonságot is éreztem, és most ki is kellett mondanom Földigszakáll bácsi kérdésére: „Semmit sem rajzoltam, mert Kaba Peti olyan jól rajzol, hogy lehetséges, nem én nyerném az első díjat.” Földigszakáll bácsi szomorúan bólogatott: „No ugye, máris itt van. Mondtam, hogy életed más területeire is átterjed a baj.” Most sem értettem világosan, mire gondol, és kijelentettem mentségül: „Nem kötelező részt venni a pályázaton.” Megint elmosolyodott, és megsimogatta a fejem.

Másnap, vasárnap átjött hozzánk Kutykuruty cimborám. „Lemegyünk Béláékhoz?” Ezt a nevet egy budapesti kisfiú viselte, aki vendégségben volt nógrádverőcei rokonainál. Már érkezése napján összebarátkoztunk, és minden délután lementem hozzá játszani. A hét közepén levittem hozzá Kutykurutyot is, és ekkor olyasmi történt, ami nagyon rosszul esett nekem. Kutykuruty rokonszenvesebb lett Bélának, mint amilyen én voltam. Nem akartam megvárni, amíg nyilvávalóvá lesz háttérbe szorulásom Béla barátságában, és így válaszoltam Kutykuruty vasárnapi kérdésére: „Te menj csak le, ha akarsz, én nem megyek.” Kutykuruty csodálkozott: „De miért nem? Már holnapután elutazik!” „Hát csak utazzék. Mondd meg neki, hogy szerencsés utat egyszer és mindenkorra.” Kutykuruty vállat vont, és lement Verőcére. Én meg szégyekezést érezve távolmaradásom miatt is, üzenetem miatt is, elindultam a játszótisztás felé. A szégyekezéssel együtt azonban jóleső biztonságot is éreztem. Most már nem szoríthat ki Kutykuruty Béla barátságából, hiszen ott sem vagyok. Alighanem ez a védettségérzés kívántatta meg velem ugyanezt a játékban is. Úgyhogy miután beálltam a tisztáson a kistörpék fogócskájába, egyszerre csak megint kiröppent a számon a kiáltás: „Nem ér a nevem!” — és megakadt a tekintetem egy rám szegezett szempárban. Földigszakáll bácsi állt az ösvényen a tisztás széli bokrok mögött. Tudtam, hogy hallotta a kiáltásom. Ő meg láthatta elvörösödött arcomon: bánt, hogy megint kiszaladt a számon. Nem is szólt tehát róla, hanem megkérdezte: „Mi történt, hogy ma délután nem vagy lent Verőcén az új barátodnál?” Jólesett elpanaszolnom fájdalmamat: „Mert szívesebben van együtt Kutykurutyval, hát csak legyen.” Ekkor Földigszakáll bácsi megint olyasmit mondott, amit nem értettem: „Na ugye, terjed a baj.” Ennyit mégis rebegtem: „Nem kötelező, hogy éppen Bélával barátkozzam.”

Amikor este hazaértem, Gyopár bátyám kinyitotta ruhás szekrényünket, megmutatott két nagy ásványvizes palackot és ezt suttogta: „Ezekben petróleum van. Ha majd megtudjuk, mikor jönnek a vásárlók, előző este lelopódzunk és kiöntjük ezt a gazosban.” Volt odalent a falu mellett egy kis darab földünk, azt neveztük gazosnak. Akácbokrok burjánoztak rajta, s minthogy édesanyánk már két hete beteg volt, édesapánk el akarta adni a gazost, hogy fizethesse az orvost, és megvásárolhassa a drága gyógyszereket. Azt azonban nem értettem, mire jó, ha ott petróleumot öntünk ki. Gyopár megmagyarázta, megint suttogva: „Hogy azt higgyék, kőolajforrás van a földben, és okvetlenül megvásárolják.” Rémülten bámultam rá: „De hát ez csalás, ezt nem szabad!” Gyopár felfortyant: „Nem szabad?! Nem szabad megmenteni az édesanyád életét?”

Egy rettenetes estét, és egy még rettenetesebb napot kínlódtam át ezután. Sem arra nem bírtam rászánni magam, hogy belenyugodjam a vásárlók félrevezetésébe, sem arra, hogy szóljak édesapánknak, és megakadályozzam Gyopár tervét. Főképpen ez a gondolat gyötört: Hátha nem becsületes dolog olyankor is becsületesnek maradni, amikor az édesanyám élete forog kockán.

Hétfőn este Gyopár meg én kint ültünk a kertkapu mellett a padocskán. Egyszerre csak megállt előttünk Tóbiás csacsi a kis szekérrel, a bakról meg odaszólt nekünk Gömbölyű bácsi, a törpeházi fuvaros: „Mondjátok meg édesapátoknak, hogy azt üzenik a zebegényi vásárlók, szerdán reggel átjönnek.” Gyopár bement a hírrel, és amikor visszajött, szigorúan rámvillant a szeme: „Holnap este kiöntjük”. Azzal átment a barátjához Nagyka-

rattyhoz. Én meg dermedten bámultam magam elé. De egyszerre csak felkaptam a fejem, és beszaladtam szüleim szobájába: „Édesanyám! Édesapám! Eszembe jutott, hogy hiszen nagymama meghívott engem erre a hétre. Ha meg tetszenek engedni, én már holnap reggel át is mennék.” Édesapám csodálkozva édesanyámra nézett. Mályva néni, a nagynénénk, aki édesanyánkat ezekben a hetekben konyhánkon helyettesítette, csak délelőtt ért rá. Délután én végeztem a teendőket édesanya körül. Azon csodálkozott tehát édesapa, hogy mégis el akarok menni. De édesanya megnyugtatóan intett neki, hozzám meg így szólt: „Menjél csak, kisfiam.” A szégyen meg a biztonság, ez a két ismerős érzés keveredett bennem ismét a vonaton, és nem enyhült a szégyen, hiába mondogattam magamnak, hogy nem kötelező otthon maradnom csupán azért, mert Gyopár valamit a fejébe vett.

Nagymamának röviden megmondtam, hogy édesanya beteg, fekszik is, de arról, hogy nagyon beteg, drága orvosságok kellenek, és édesapa eladni készül a gazost, hallgattam. Úgy emlékszem vissza erre a keddre, szerdára és a csütörtök délelőttjére, mintha egyetlenegy összefüggő nap lett volna, amely azzal telt el, hogy hol labdáztam a Pöttöndi kistörpékkel, hol fogócskáztam velük, a szívem meg folytonosan olyan nehéz volt, mintha kőből lett volna.

Csütörtökön délben nagymamáék háza közelében az úgynevezett kis réten fogócskáztunk, és egyszerre csak elordította magát az utcán egy szamár. Megismertem Tóbiás hangját, és a szívem vadul feldobbant. Minden gondolatomat hazarántotta az az „iá”, de aztán éppen ezért még hevesebben, méginkább feledni akarón folytattam a fogócskát, és ekkor megint kiszaladt a számon a kiáltás: „Nem ér a nevem!” De még fel sem piroslott bennem miatta a szégyen, már vöröslött a nyomában az újabb szégyenkezés, mert nagymama, akivel hirtelen szemközt találtam magam, így szólt hozzám: „Én is úgy látom, hogy nem sokat ér a neved. Hallom Gömbölyű bácsitól, hogy édesanyád sokkal betegebb, mint mondtad, és Mályva nénéd csak délelőtt van nálatok. Hát hogyan lehetséges, hogy el bírtál jönni? Téged neveznek a jó kis Mohának? Nem ismerek rád.” Azzal megfordult, visszament a házba.

A csodálkozásra emlékszem a legjobban, amellyel körültekintettem. Csakugyan, hogyan is kerültem én ide. Igaza van nagymamának. Magam sem ismerek magamra, és csakugyan nem ér a nevem, mert hiszen én nem az vagyok, aki itt fogócskázik, és az vagyok és az akarok lenni, aki nem szökik meg Gyopár petróleum-terve elől. Egy perc múlva nagymama előtt álltam: „Nagymama, kérem, ha eladnók a házunkat, ideköltözhetnénk akkor mindnyájan nagymamáékhoz abba a két üres szobába?” Nagymama megdöbbent. Kikérdezett, én meg mindent elmondtam neki, a petróleumot is. Akkor elmosolyodott: „Hát persze, hogy ideköltözhetnétek.”

Nem tetszett neki, hogy kapkodva máris utazni akarok, de megértette, minél előbb meg kell, hogy mondja édesapa a vásárlóknak, hogy Gyopár öntötte ki a petróleumot, ha kívánják, visszaadja a pénzt.

Amikor megindult velem a vonat, megkönnyebbültem egy kicsit. Kaba Petivel, aki Szokolyán felszállt, már vidáman el is beszélgettem. Elmondta, hogy már megvan a rajzkiállítás az

iskola folyosóján. Ő csak a második díjat nyerte, Füleki Jancsi nyerte az elsőt. Ha pályázom, biztos, hogy én lettem volna a győztes.

Gyopárt szerencsére a szobánkban találtam egyedül. „Kiöntötted a petróleumot?” „Természetesen, és alku nélkül meg is vették a gazost.” Rohantam szüleim szobájába. Gyorsan kezet csókoltam, megcsókoltam őket, és már mondtam is lelkendezve. „Elintéztem nagymamával, hogy odaköltözhetünk hozzájuk. Mondják meg a vásárlóknak, hogy ha csak a petróleum kedvéért vették meg a gazost, visszaadjuk a pénzt, mert az nem forrás, Gyopár öntötte ki, és akkor adjuk el a gazos helyett a házat, és költözzünk a nagymamához.” Szüleim ámulattal hallgatták a beszédet, aztán édesapám megrázta a fejét: „Nem volt ott egy csöpp petróleum sem”, és kiszólt az ajtón: „Gyopár!” Gyopár vigyorogva jött be: „Csak beugrattam most Mohát. Akartam ugyan kiönteni petróleumot, de amikor Moha megszökött a felelősség elől, gondolkozni kezdtem, és eszembe jutott, hogy édesapát is vádolhatnák a vásárlók. Édesanyánk mosolygott. Édesapánk komoly arccal rám nézett: „Ezért utaztál el?” Sírva fakadtam izgatottságomban: „A petróleum miatt, de nem a felelősség elől, hanem mert féltem, hogyha nem csalunk, nem tudjuk megvennni a gyógyszereket, és attól is féltem, hogy csalni fogok, hogy megmentsük édesanya életét.”

Sokáig csönd volt, aztán édesapám vállamra tette a kezét: „Nyugodtan itthon maradhattál volna. Nem csaltál volna akkor sem. Képtelen vagy rá.”

Vacsora után átmentem Földigszakáll bácsihoz, édesanyánk ugyanis azt mondta, hogy keresett. Mihelyt beléptem, ezt kérdezte: „Miért vagy ilyen izgatott? Mi történt?” Elmondtam a petróleum-ügyet, azt is, hogy már nincs baj, mert nem öntötte ki Gyopár. De elégedetlenül rázta a fejét: „Éppen elég baj az, hogy megint a „nem ér a nevem”-hez folyamodtál, és abba akartad hagyni a küzdelmet önmagaddal. Pedig látod, a rajzversenyen is te győztél volna; és olvasd csak ezt a levelet!” Én meg olvastam Béla sorait, amelyeket már Budapestről írt Földigszakáll bácsinak: „Nagyon fáj, hogy Moha megharagudott rám. Úgy érzem, nagyon jó barátok lehettünk volna.” Földigszakáll bácsi mosolygott: „És persze az sem lett volna baj, ha nem te nyered az első díjat, és az sem, ha Béla Kutykurutyhoz pártol. Mint ahogyan az sem baj, ha megfogják az embert a fogócskában.” Most azonban én ráztam a fejem: „De a petróleum-ügyből, abból baj lett volna. Akár kiöntöttem volna, akár nem, furdalt volna a lelkiismeret.” Földigszakáll bácsi most már nevetett: „Nem öntötted volna ki, és ha kiöntötted volna rögtön rohantál volna, megmondani, mit tettél. Nem csaltál volna akkor sem, ha itthon maradsz. Képtelen vagy rá.”

Másnap délután fogócskázás közben Kutykuruty, amikor azt hitte, mindjárt megfogom, elkiáltotta magát: „Nem ér a nevem!” Abbahagytam a kergetést, de odamentem hozzá: „Ezt sohase kiáltsd. Nem baj az, ha megfognak, de az baj, hogyha megszokod, és életed egyéb területein is abbahagyod a küzdelmet. Ez a nemfutás ugyanis megfutás. Márpedig ha fogócskázunk, legyen az valóban fogócska, és ha élünk, legyen az valóban élet!”

Kétszemélyes élethivatás

Gondolatok a szerelemről és párválasztásról.
Erről az alapvető életkérdésről elmélkedve három lényegi szempontot igyekszem hangsúlyozni:
a kölcsönösséget, a hivatást és a személyességet.
A tárgyalás is személyes, ahogy és amit írok: annyi, amennyit átéltem és átelmélkedtem.
Ezért megközelítésem messze a teljestől, bizony csak részleges, mint bármely emberi tudás.
A teljesebb tájékozódáshoz inkább néhány szép és jó, tömör munkát ajánlok írásom végén.

Életünk nagy paradoxona, hogy a tapasztalatok összegzésére csak a vége felé jutunk el, de a döntést már az elején meg kell hoznunk azokban a létkérdésekben, amelyekhez éppen ez az élettapasztalatokra alapozott tudás lenne szükséges. Itt segíthet a nemzedékek őszinte párbeszéde. E szándékkal adom közre tehát ezt az elmélkedést.

Kölcsönösség

A párválasztásnak alapvetően elhibázott kérdése: „Kit válasszak, ki lesz a párom?” Hibás a fordított, passzív változat is: „Kinek leszek a párja?” Sem ez, sem az nem fejez ki semmit sem az igazi páros viszony kölcsönösségéből. A jó változat viszont: „Kivel leszünk egy pár?” Így szép, igaz és jó; minthogy nemcsak ő (lesz) az én párom, sem csak én az övé, hanem mi ketten *egymásé.*

A nyelvtan szegényes e nagyszerű valóság hűséges kifejezésére, hiszen csak ilyeneket tud mondani: „barátom”, „menyasszonyom” vagy „férjem”. Ez bizony csak közönséges birtokos eset. Anyanyelvünk pedig még szerényebb is, mint az európai nyelvek; minthogy magyarul csak egy, a szó végén szinte súlytalanul kiejtett rag jelzi ezt a birtoklást. A többi azonban hangsúlyosan előre teszi az „enyém” jelentésű birtokos névmást: moj, mein, mois vagy my. Mintha a tulajdonom lenne... Pedig mennyire nem! Vagy ha mégis, akkor ez csak egyik fele az igazságnak. A másik ugyanis az, hogy én meg az övé vagyok: a barátja, a vőlegénye vagy a felesége. Nemcsak ő tartozik hozzám, hanem én is őhozzá. Igazán pontosan: mi ketten egymáshoz.

Tehát olyan nyelvtani szerkezet lenne jó, amely egyszerre fejezné ki ezt az egymáshoz tartozást. Más dolgokban oly gazdag nyelvünk e nagy titokhoz bizony szegényes (alighanem a többi nyelv is): csak birtokos szerkezetet ismer, de „egymásé”-esetet nem. Bár ezt a hiányt pl. a „Tavaszi szél vizet áraszt” kezdetű népdalunk pótolni próbálja azzal, hogy így felel a „kit válasszak” kérdésre: „te engemet, én tégedet”; vagyis mi *egymást.* Így hát egy pár: egymásé leszünk. Nem egyikünk választ, hogy birtokba vegye a másikat, hanem mindezt kölcsönösen. Hogy egységünk teljes legyen. Ahogy „kezdetben” volt... (Mt 19,8).

A köznapi gondolkodás megközelítően sem tud ilyen igazul, szépen fogalmazni. A hamis közhelyek inkább félrevezetnek meg leszólnak. Egzisztenciális kérdésünkre nem elégedhetünk meg ilyen cinikusan fölényes legyintéssel: „vak tyúk is talál szemet.” Meg hogy „minden zsák megtalálja a maga foltját”... Egyébként is: szebb, jobb és tartósabb a két összeillő félből varrott zsák, mint a foltozott.

Fèlicien Marceau: Tojás című drámájában a főhős így töpreng a „párválasztásról”: „Olyan, mint a lift: mindegy, melyik emeleten száll ki az ember, hiszen mind egyforma...” Valóban mindannyian egyformák lennénk egymás számára? Fölöslegesek lennének a személyes értékek (tegyük hozzá: terhek is)? Ábránd lenne csak, hogy az igazán egymásra talált párnak személyes küldetése van egymás számára? Fölösleges talán a kölcsönös keresés és felismerés? Haszontalan lenne áldozatokat vállalni az egymásra találásért és az egymás mellett megmaradásért? A „fölöttébb nagy titok” (Ef 5,32) közös kutatása és megélése?

Ebben a létkérdésben ne érjük be ilyen felületes leegyszerűsítésekkel. A megromlott gyakorlat nemhogy felelősséget vállalna kettőnk legfontosabb, személyes ügyéért, hanem inkább a maga szintjére szeretné silányítani. A külvilág olykor irigy, gyakran felelőtlen és értékromboló. A felősség meg a mienk; kettőnké. Az előbb egzisztenciális kérdést említettem. A párválasztás — inkább: egymásra találás pedig ennél is több. Egy egzisztenciális kérdés ugyanis egy ember létkérdése; egyetlen valaki élethivatásának kérdése. Itt azonban nemcsak két ember, hanem egy majdani család, sőt nemzedékek ügye a tét. Így érthetően nem is egyszerűen kettőződik, hanem inkább hatványozódik a felelősség. Biztató azonban, hogy kettőnké. Feltéve, hogy megbízhatóan ismertük fel egymásban a kölcsönös, minden pótlékot kizáró összetartozást, és így *vállaljuk* egymást. Nem szerephordozók, hanem személyek találkoznak. Nem tetszés szerint váltogatható elemek kapcsolatáról van itt szó, mint Alvin Tofflernek a modul-családról szóló fejtegetésében. Annyiban van igaza, hogy egy-egy családban a megüresedett *funkció* (apa, anya) ugyan betölthető, de a *személy* pótolhatatlan. Akit nemcsak egyszerűen választottam, s aki nemcsak engem választott viszont; hanem akivel azért választottuk *egymást,* mert felismertük, hogy egymásnak szánt, egymásnak teremtett kettőnket az Isten.

Két, önmagában derék emberből lehet ugyancsak gyatra emberpár, ha nem egymásnak valók.Közös kudarcuk alapján azonban nem lehet egyikükre sem mondani, hogy igazi, neki teremtett társával ne lehetne kiváló férj és apa, avagy feleség és anya. Hiszen az ember személy, mindahány, és nem behelyettesíthető modul.

Az alanyra nemest oltó kertészek is ismerik a kompatibilitás fogalmát: hogy az összeillesztett fajták összeférnek-e, össze tudnak-e forrani egymással? Hoznak-e termést együtt: gyümölcsöző lesz-e kapcsolatuk? Egy Grácban 1991-ben tartott, nemzetközi ifjúsági pasztorációs konferencia jelmondata szerint »Még a fákat sem teremtette egyformára az Isten, nemhogy az embert!« Bizony, az oltásszemzés tudományánál sokkal nehezebb megtalálni, hogy ki az az egyetlen pótolhatatlan *személy,* akivel »kompatibilisnek«, összetartozónak, együtt gyümölcsözőnek teremtett kettőnket Isten.

A kétszemélyes élethivatás

A manapság divatos »önmegvalósítás« egyetlen üdvös módja, ha nem a saját rövidlátó terveimet törekszem megvalósítani, hanem amit Isten rólam és velem tervezett. Ez az élethivatásom. Sokfélék ugyan a hivatások (1 Kor 12,4–5), de mind egyben foglalható össze: »Legyetek szentek, mert én is szent vagyok!« — mondja az Úr (Lev 19,2). Vagy újszövetségi megfogalmazásban: »Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok!« (Mt 5,48). A szerelem–házasság–család hivatásában is. Tehát így is nevezhetem ezt a hivatást: az életszentség páros útja.

Ez a hivatás nem olyan egyszerű, mint a többi, hogy **nekem** szól a hívás és **én** válaszolok rá. Nem lehet csak úgy általában hivatásom rá, és majd keresek hozzá egy elfogadhatónak tűnő jelöltet, akivel aztán nekifogok. Minden más hivatás egyszemélyes; még a szerzetesi is, jóllehet élettere közösségi. Ez a hivatás azonban kettőnket szólít, és kizárólag egymáshoz.Csak akkor lehet hivatásom az életszentség páros útja, ha az én hivatásom ő, az övé meg én vagyok. Ha bensőnkben mindketten felismertük és megbizonyosodtunk róla, hogy egymás

élethivatása vagyunk. Mi vagyunk az a pár, akivel egymásnak szánt minket a Teremtő.

A franciaországi Rennes érseke, Jacques Jullen mondta: »Az emberi szerelem nagy dolog, és az igazi emberi szerelemre Isten fönntartás nélkül igent mond. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a nem igazira viszont nemet« (Le Quotidien, 1992. április 2.). Azt kell tehát keresnünk és megvalósítanunk, amire Isten feltétlen igent mond: az igazit. Elutasítva minden hamisítványt és belemagyarázást.

A teremtés-elbeszélésnek a fejlődéselmélet tudományos hipotézisével való látszólagos ellentmondását sokan úgy vélik összebékíteni, hogy Ádámot és Évát nem két valóságos személyként, hanem a kétnemű emberiség jelképeként állítják elénk. Nehézkes értelmünk így valóban könnyebben össze tudja egyeztetni a hitet és a tudományos hipotézist. Ez a beállítás azonban eltakarja a Szentírásnak azt a lényeges tanítását, hogy Isten két, nevén szólított **személyt** teremtett egymásnak. Aki »ezért elhagyja apját és anyját« (Ter 2,25), hogy hitvestársával legyen eggyé. Nem akárkivel, hanem azzal a pótolhatatlan személlyel, akivel egymásnak lettek teremtve.

Tévedések, közhelyek és hazugságok

A szerelemről és házasságról szólva le kell tisztogatnunk róla sok-sok szemetet, felületes, bugyuta, olykor cinikus, vagy alantas, sőt aljas rárakódást: közhelyet és tévedést, ami sokunk tisztánlátását gyakran tragikusan megrontja.

Első a szerelem jelentését eltorzító visszaélések tisztázása. Ez a szavunk hajdan a »szeretet« simábban hangzó és bensőségesebb jelentésű változata volt. Évszázadokkal előttünk a »szerelmes fiam«, »szerelmetes néném« és a többi járta. Nem egy, százötven-kétszáz éves templomi népénekünk is ezzel a jelzővel szólítja Jézust, Máriát. Bizony, szép szavunkat azóta jócskán eltorzította, csúfosan lefokozta, teljesen beszűkítette a meggondolatlan, vagy inkább aljas gyakorlat. Felejtsük el tehát azt a romlott értelmezését, melyet az ún. szórakoztató ipar moslékai kentek rá.

Térjünk vissza a kezdetek gyönyörű, tiszta szerelem-fogalmához. Ne fogadjuk el azt a torzítást sem, amely a szerelmet mint múló gyarlóságot szemérmesen megkülönbözteti a szeretettől. Ne felejtsük az Énekek éneke biblikus tanítását Istennek szerelmes emberszeretetéről. Nagyon általánosan elterjedt téveszme az ember kétnemű voltát, az egész embert átfogó szexualitást biológiai, orvosi kérdésre szűkíteni. Pedig a szerelem több, mint amire akár az összes tudomány illetősége kiterjedhet. Miként az ember is messze felülmúlja mindazt, amit az anyag tudománya egyáltalán mondhat róla. »Titok, észak-fok«, misztérium.

„Keressetek és találtok" (Mt 7,7)

»Ne játssz szerelmi romantikát, fiam!« — tanácsolta a fél évszázaddal ezelőtt közismert, népszerű erkölcsi író. Attól függ, hogy mit értünk szerelmi romantikán? Ha a szerelemnek a »szórakoztató« ipar moslékain nevelkedett közfelfogásban kialakult torzóját vesszük, akkor nagyon jó ez a tanács. De az életre szóló társ őszinte, jószándékú és tiszta eszközökkel keresésétől nem tiltani, hanem a valódi szerelemmel és az egymással jó értelemben vett ismerkedésre inkább biztatni kell. A tiltás itt olyan lenne, mintha valaki az állatóvodában az egymással játékosan pofozkodó, ártatlanul hancúrozó bocsokat és kölyköket akarná folyton rendreutasítani.

Hangsúlyozni kell: ártatlanul... A valódi szerelem még csírájában is felelős a másikért, a lehetséges társért; vigyáz rá, még önmagától is félti és óvja. »A szeretet... tapintatos« és önzetlen (1 Kor 13,4). Ebben az értelemben is teljesen igaz: nem nézhetem játéknak az akár csak múlékony érzelemmel is hozzám kötődő másikat. Aki szeret, ha csak tökéletlenül, kezdetlegesen is (hiszen szeretetünk mindig is tökéletlen), de őszintén és igaz szándékkal, az nem zsákmánynak, vagy olcsó csemegének nézi azt, aki esetleg társa — vagy másvalakinek a társa — lehet a szerelem, életszövetség és család szent, életre egymáshoz vonzó hivatásában. Nem véletlen ez itt: »egymáshoz **vonzó**«, szemben azzal hogy: »egymáshoz **kötő**«, ami más nézőpontból ugyan teljesen igaz. A kötél azonban külső dolog, míg a vonzás belső, ezért a lényeghez, a tökéleteshez közelebbi. Az életszövetség is ragyogó kifejezés: a két élet összeszövött voltát, az élethosszig önként egymáshoz tartozást jelenti.

Tehát ne játsszunk hamis szerelmet, de használjuk ki az időt! Keressük egymást, akivel — nemcsak felbonthatatlan, de legalább olyannyira — **felbomolhatatlan,** szeretet- és élettermő közösségben fogunk élni. Szerezzünk emberismeretet. Tanuljuk meg a személyes értékek felfedezését. Megbocsájtani, elfogadni egymás gyöngeségeit. Saját gyöngeségeinket pedig a szeretet erejével törekedjünk kijavítani. Fegyelmezzük érzelmeinket, küzdjük le az ösztönösséget. Hiszen az ösztönöktől való szabadságra nemcsak házasságon kívül, hanem belül is szükségünk van. Igy alakulhat ki bennünk a személyi érettség; az érzelem, értelem és akarat harmóniája.

Alig valószínű, hogy elsőre egymásra találunk. Így hát akivel éppen együtt járunk, legnagyobb valószínűséggel más párja lehet. Még arra is jobb gondolnunk, hogy mindketten inkább egyedül maradhatunk, mint hogy egymás párja leszünk. Mindaddig, amíg a kölcsönös felismerés bizonyosságára el nem jutottunk. Ne hamarkodjuk el tehát; ne osztogassuk a szerelemnek azokat a jeleit, melyekkel életre szóló társunkat akarjuk elsőként és egyetlenként megajándékozni. Ettől még jó barátságban járhatunk együtt. De szabadon csak akkor dönthetünk, ha nem ígérkeztünk el a szerelem elhamarkodottan előlegezett jeleivel.

Miközben a méltó társat keresem, a magam méltóságára is ügyelnem kell. Neki is tartozom vele. Hiszen neki is így kell keresnie méltó társát. Egymáshoz való hivatásunk fontos szempontja ez. Sok beteg házasság kiindulópontja a hibás önértékelés. Nem is téveszthetem meg, nem is okozhatok csalódást. A méltóságot nem keverhetem össze semmiféle képmutatással, gőggel, szerénytelenséggel. Önnevelésem, személyem fejlesztése nemhogy ellenkeznék a szerénység, az alázat erényeivel, hanem az igazi méltóság el sem érhető nélkülük. Nem kell kapkodni, sietni! Inkább később, akár soha az egyetlen igazi társ, valódi kapcsolat, mint elhamarkodottan elrontani ennek a lehetőségét. A fő kérdés úgysem a »mikor«, hanem a »kivel«, pontosabban a »kik egymással«; az egymáshoz illő, az egymásnak teremtett emberpár kölcsönös egymásra találása. Egymást és a közös feladatot (szerelem, életszövetség, család) holtig vállalása.

Van, aki szép. Van, aki okos. Van, aki vonzó, izgalmas. Más éppenhogy biztonságot sugároz, megnyugtat. Mindez alapján lehet valaki rokonszenves; sőt, ez a rokonszenv kölcsönös is lehet. De a többé-kevésbé felszínes, és a változásnak alávetett tulajdonságok alapján választani az igazi kapcsolat szempontjából egyoldalú és kevés. Az elég, a **lényeges** a kölcsönösen megtalált, hivatásként felismert másik **személy.** A személy, aki senki mással nem helyettesíthető egyikünk számára sem.

Az igazán egymásra talált pár egymás szívén pecsét (Énekek 8,6). És ekkor a társkeresés véget ér. A személyes kapcsolatnak ebben a mélységében érdektelen mindenki más. Szinte semleges egyneművé válik a külvilág. Persze, a gonosz kísértő tevékenysége nem szűnik meg. Hogyan is viselne el ekkora kudarcot! De nem kell félni: a jó, az egyetlen igaz értelemben vett »szerelmi háromszög« bőséges forrása az erőnek. Ahol a háromszög csúcsán ott a mennyei Atya, ott a másokat összeroppantó nehézségeken is győzhet a rá figyelő, rá hagyatkozó emberpár. (»Fényem és segítőm az Úr, kitől félnék? Életem ereje Ő, kitől rettegnék?«, Zsoltárok 27,1).

Másrészt az egymásra találás jele, hogy nem a kísértések, hanem az egymáshoz tartozás meggyőződése — az egymással és egymásért élés nagy öröme a jellemző és meghatározó erő. Az összetalált emberpár még szüleit is elhagyja, egymáshoz ragaszkodik, és eggyé lesz (Ter 2,24; Mt 19,5). A teljes eggyéforrásnak csak a személy — végül is — közölhetetlen természete a határa.

Nos, ennyit gondoltam leírni. Nem annyira oktatásként, mint inkább tanúvallomásként... Talán túl magasnak látszik a mérce? Talán most mi is azt mondjuk, mint Jézusnak a tanítványok: „Ha így áll a dolog férj és feleség között, nem érdemes megházasodni" (Mt 19,10)? ...Pedig csak annyit akarok mondani, hogy éppen ezért érdemes: kevesebbért nem.

Nádaspéter István

Ajánlott könyvek:

Theodore Bovet: Felette nagy titok
Enzsöl Ellák: Szeretlek, mint medrét a folyó
Pálhegyi Ferenc: Keresztyén házasság
Simonyi Gyula: Szerelemről fiataloknak, házasoknak, szülőknek
Erich Fromm: A szeretet művészete

Gondolatok a gyermeknevelésről

Nagyobbrészt itthon vagyok a gyermekeimmel, de a nevelési tanácsadóban naponta látom, hol akadnak el a szülők a nevelésben. Így érthető módon foglalkoztat — mit is értünk nevelésen?

Azt tapasztalom, hogy nevelésről annál a korosztálynál kezdenek beszélni, amelyik számára megfelelő időben közösségbe került. Bölcsődében, óvodában, iskolában a „kompetens személyzet” figyeli, alkalmas-e a gyermek arra, hogy az adott közösségbe járjon. Ha nem, jelez a szülőnek. S a szülők többsége mindent elkövet, hogy gyereke „ne lógjon ki a sorból”. Úgy tűnik, ma a nevelés fő motívuma nem más, mint hogy a szülő alkalmassá tegye gyermekét az állami közösségek elviselésére. Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy a szülő minduntalan az óvoda, az iskola véleményét mondja arra a kérdésre, hogy milyennek látja gyermekét. Külön kérni kell rá, hogy azt gondolja át: hétvégén milyennek látja!

Mennyire fontos a beilleszkedés? Közösségi életre alkalmas vagy alkalmatlan egyéneket szeretnénk?

A jelenlegi, túlságosan irányított pedagógiai, nevelési rendszer rengeteg energiát vesz el a gyerektől. Eközben sok olyan értékes tulajdonsága szorul háttérbe, ami osztályzattal nem értékelhető. Csak a mérhető, kézzelfogható teljesítmény számít. Előbb-utóbb a szülő is azt hiszi, ez így rendjén való. A tanulásra biztosítja az időt: „Te csak tanulj!” Ezzel értékrendet állít fel a gyermek előtt: 1) A tanulás az első. 2) Az iskolai helytállás fontosabb, mint a családbeli alkalmazkodás. Végül is: a család értéke háttérbe szorul. Szeretnénk elfeledkezni arról, hogy a családban alapvető tulajdonságok alakulnak ki, amelyek nehezen változtathatóak, s egy olyan értékrend is, amely nehezen alakítható. Párkapcsolati modellt viszünk magunkkal, amely meghatározza párkapcsolatunkat. Tartsuk szem előtt, hogy az állam által gondozott gyerekek életét az a pár óra, amit családi körben töltenek, sokkal markánsabban meghatározza a későbbiekben.

Gyermeknevelés — embernevelés — család

Ma, ha gyermekvállalásról esik szó, hamar előtérbe kerül a nehéz anyagi helyzet, a felelősség–felelőtlenség kérdése. Valahol mélyen megjelenik az élet értelmének kérdése. Az a szülő, aki bizonytalan a maga életének értelmében, aki elsősorban az élet nehézségeit látja, nem a szépségét — hamar lemond a bőséges gyermekáldásról. Hívő családokban gyakran előfordul, hogy vállalják a gyermekeket, de előtérbe helyeződik az áldozat érzése, s elmarad az öröm. Szegény gyerekek, vajon megtalálják-e a helyüket a világban? Hiszen az élet értelme maga az élet!

Nevelés

Megnevelés–ránevelés–elnevelés–félrenevelés: . . gátlásos ember.
Ráhagyás–korlátozásnélküliség: . . . . . gátlástalan ember.
Rácsodálkozás–óvás–bíztatás–reménykedés: . . . teljes, boldog ember.

Gondolkodjunk el azon, miért viselkedik ma sok gyerek úgy, mint az állami gondozott, pedig családban él. Nagyon sok a tétova, kötődés nélküli, örömtelen gyerek! Mi különbség van az állami gondozott és az állam által gondozott gyermek között?

Ma Magyarországon 8–9 órát dolgoznak az emberek, így az államnak legalább 9 órát kell „gondoznia” a gyermeket. A családra minimális időt szánunk, s ennek is jelentős hányada a családért végzett munka: mosás, főzés, takarítás, bevásárlás. Nem együtt végezzük a gyermekkel, hiszen kinek van ideje–idege élvezni a közös munkát?

A családi élet, a házasélet és a gyermeknevelés az, amiről úgy gondoljuk, hogy ösztönösen jól megy. Kevés időt töltünk együtt a nap legfáradtabb időszakaiban, előkészület, tapasztalat nélkül, s ha jelentkeznek a problémák, tanácstalanul állunk, szidjuk a társadalmat, mutogatunk az iskolára.

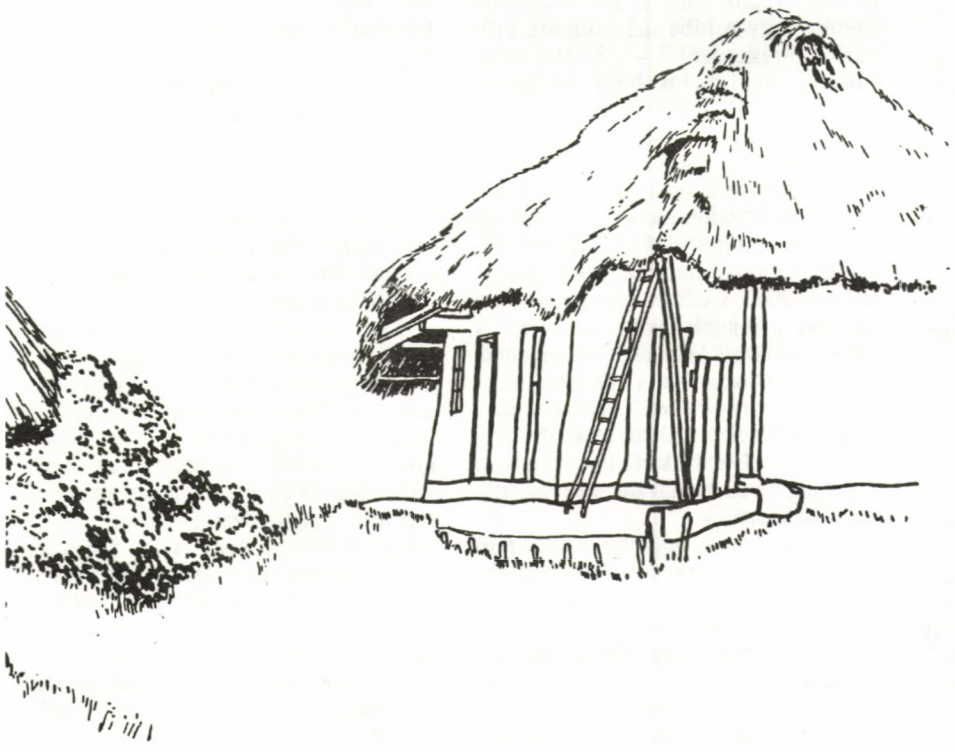

Mindenkinek a maga családján belül kell kezdenie, hogy jobb legyen a családi életünk, boldogabbak legyünk.

El kell fogadnunk, hogy „családi működésünk” részben ösztönös, részben tudatos. Hosszú évek családellenes politikájának köszönhetően az esetek nagy százalékában csak reménykedhetünk, hogy rossz lépéseinket tudatosan korrigálhatjuk.

Helytelen szemlélet: „Én mindent megteszek a gyermekeimért, én mindent megadok nekik”. Ki kérdezi meg, hogy mi a gyermek igénye. Elsősorban az anyagi igények dörömbölnek benne, vagy inkább a lelkiek, amit ha megfogalmaz a gyermek, a szülő a legértetlenebb: „Mit akar már megint ez a kölyök? Mindent megkap, mégis elégedetlen! Jó dolgukban nem tudják ezek a mai gyerekek, hogy mi a bajuk.”

Tényleg olyan jó dolguk van gyermekeinknek?

Rengeteget foglalkozunk a szabályok betartásával. Izgulunk azon, dacoló gyermekeink miként fogják megszokni, hogy időben kell lefeküdni, felkelni, asztalhoz ülni... Ha rövid időt töltünk velük, a nap csak dorgálás: „Siess már! Igyekezz! Ne öntsd ki! Ne szórd el! Rakd el!" Elmaradnak a magyarázatok. megbeszélések, nem hallgatjuk meg a gyerek védekezését. Nincs idő! Pedig ha lenne, sokat épülnénk és derülnénk gyermekeink elméletein, s talán ez is segítene a lényegest a lényegtelentől megkülönböztetni. — Feszülten rendeztem a lakást egyik délelőtt. Idegesen osztogattam az utasításokat a gyerekeknek: „Ezt rakd el, azt rakd ösze!" Egy idő után a 8 éves Máté fiam odalépett hozzám. Megölelt, megpuszilt. Meglepetten néztem rá, mire megmagyarázta: „Ha hozzád bújok, mindig meg szoktál nyugodni."

„A gyermek nem olyan, amilyennek szeretnők: olyannak kell szeretnünk, amilyen!"

Sára tegap sokáig öltözött, fésülködött. Egyébként is központi gondköre a szépítkezés, s ez tőlem idegen. Tegnap nem tudtam ezt a másságát elviselni. Ráordítottam dühösen, indulatosan. Elcsendesedett, majd bejelentette, hogy világgá megy. — Éreztem, hogy komolyan kell vennem, hisz nagyon komolyan gondolja. Elbizonytalanodott abban, hogy akartam-e őt, olyannak akarom-e őt, amilyen. Elmondtam neki, hogy tőlem idegen ez a sok cicoma, az ezzel töltött sok idő, ezzel nehezen barátkozom meg benne. De ne menjen világgá, mert nekem nagyon fog hiányozni, szomorú leszek, ha itthagy. Letett az elmenetelről.

A nevelést úgy általában fontos feladatnak tartjuk. Naponta tapasztalom, hogy a szülő óvodaszerű foglalkozást szeretne tartani gyermekeinek, s ha ez nem jön össze, nincs rá ideje, akkor nincs sikerélménye. Próbálom keresni a gyökerét, miért és mióta lett a szülő is gyermeke pedagógusa, számonkérője, ahelyett hogy „élvezője" lenne.

A gyermeknevelés nem cél, hanem „melléktermék". Életünk melléktermé-ke. S nemcsak gyermekeinket, hanem mindazokat is „neveljük", akikkel kapcsolatba kerülünk. Nevelünk és nevelődünk. Mi hát a nevelés? Ráhatás, érintkezésbe kerülés, kisugárzás! Ebből következik, hogy a szülő jelenlétével nevel, s nemcsak a módszeres foglalkozások idején. Amikor gyermekeink önfeledt játékát figyeljük, minduntalan saját magatartásunkat figyelhetjük meg. A mi konfliktuskezelésünk, ingerültségünk vagy éppen kiegyensúlyozottságunk tükröződik vissza. Ha hagyjuk és merjük, legjobb önismereti lehetőség gyermekeink megfigyelése.

Miben gyökereznek a különböző szülői tulajdonságok?

Tolerancia: Ha az ember tapasztalja gyermekei különbözőségét s az ebben rejlő értéket, ez nagyban növeli a másokkal szembeni, a másféleséggel szembeni toleranciát.

Rugalmasság: Hiánya — a nevelés halála. Az élet kihívásaival szembeni rugalmatlanság életképtelenséget eredményez. Szülői mivoltunk nagy lehetőség a rugalmasság megőrzésére. A gyermekre figyelő szülő egy állandón változó, alakuló folyamatba kerül bele. Gyermekeink nőnek, alakulnak, ismerkednek a világgal, újabb és újabb hatások érik őket, amiknek próbálnak megfelelni. Ha megpróbáljuk megérteni őket változékonyságukra változással kell felelnünk. S így mi is a világ újabb és újabb csodáit fedezzük fel gyermekeinkkel együtt.

A rugalmasság azt is jelenti: nem hiszem azt, hogy tökéletesen nevelek.

Jót akarok gyermekeimnek, de nem biztos, hogy ez megfelelő. Kifejezetten arra kell készülnöm, hogy amint én kritizálom szüleim magatartását, az én gyermekeim is ugyanezt fogják tenni. Ez az élet dinamikája!

Hol és kinél kell kezdenünk a toleranciát? — 1. *Önmagunknál.* Legjobb szándékunk ellenére is képesek vagyunk hibát hibára halmozni nevelésünkben, miként életünkben is. Ettől elbizonytalanodunk, s úgy érezzük, alkalmatlanok vagyunk feladatunk elvégzésére. Az elesést, a hibát is be kell kalkulálnunk az életünkbe. Az emberi élet többletlehetősége az újrakezdés, az elrontott dolgok helyrehozhatósága. „Azt nem ígérhetem, hogy hibátlanul fogok élni, de arra törekedni fogok, hogy a hiba után mindig próbáljak újrakezdeni." — 2. *Házastársunknál.* Nem biztos, hogy mindig én gondolom jól! Lehet igazság a társam nézőpontjaiban is. Sőt! Szerencse, hogy ő másként lát. Így jobban kitágul a világ, másféle szempontok is bekerülnek látásmódomba. — 3. *A rajtunk kívül álló körülményeknél.* Sokszor hibáztatjuk a külső körülményeket sorsunk alakulásában. Valóban ennyire meghatározóak a rajtunk kívül álló okok? A „Sors" dobáltjai lennénk? Mit tehetünk mi? Ha változtatunk a magunk látásmódján, a világhoz való viszonyunkon, megszelídülnek körülöttünk a *körülmények*: jobb helyzetbe kerülünk, noha nem a körülmények hiábavaló megváltoztatásán fáradoztunk.

Aggodalom. A legtöbb szülő félti gyermekét, aggódik érte. Hamar rádöbben, hogy sok esetben kevés a szeretete, gondoskodása ahhoz, hogy meg tudja óvni, meg tudja védeni. Terhesség alatt is hányszor bizonytalankodik az ember: az egészséges életmód ellenére sem biztos, hogy egészséges lesz az újszülött. Születéskor és szülés után is mi minden történhet. Később is mennyi mindentől óvnánk, védenénk! Miközben írok, a könyvespolc egyik könyvére esik a tekintetem: Caretto: Atyám, rád bízom magam! Kibővíteném a címet: „Atyám, rád bízom a gyermekeimet!"

Munkám során sokféle felfogású, különböző nevelési elveket hangoztató és megvalósító szülőkkel találkoztam, de olyannal, aki szándékosan akart volna rosszat gyermekének, még nem. Amikor valami probléma jelentkezik, tudni kell, hogy merre lépjünk tovább. Ehhez elenngedhetetlen a hiba felismerése, amit a nevelő elkövetett.

Ha tudom, hol rontottam el, előbb-utóbb arra is rájövök, hogyan lehet másként csinálni — s arra kell elindulni. Az élet mindig magában rejti az újrakezdés, helyrehozás lehetőségét, csak bátorság és erő kell az újrainduláshoz.

Életre nevelés. Az előző szülői tulajdonságokból következik, hogy szinte mindent elkövet a szülő, hogy gyermekét megóvja. Szeretné előle elrejteni a gondokat, bajokat! Az élettől való elidegenedést segíti elő az is, hogy a szülő csak akkor érzi, hogy foglalkozik a gyermekével, ha az módszeres foglalkozás. Rajzolás, szabás-varrás, gyurmázás... Kell ez is, csak ne legyen olyan jellege, hogy báb-világot, baba-világot építünk ki a gyereknek, amitől aztán nehezen tud szabadulni felnőtt korában.

A gyermeket arra neveljük, vezetjük, abban támogatjuk, hogy majd a felnőtt élet, az *élet* kihívásainak meg tudjon felelni. S a gyermeket érdekli is a szülei világa, élénken figyeli a köztük, körülöttük zajló eseményeket. Ha nem hagyjuk, hogy megismerje az emberi élettel együttjáró nehézségeket, s azok megoldási lehetőségeit, az első problémánál kudarcot vall. A helyes szülői magatartás, ha a gyermek biztatást kap: „Ne félj! Segítek! Melletted vagyok! Meg lehet ezt oldani! Meg tudod te ezt oldani!" Nem helyette oldjuk meg a gondokat, de a szülő támogató jelenléte hatalmas lendítő erő!

S ott a szülői dilemma: feszültségeinkről számoljunk-e be a gyereknek, konfliktusainkat vállaljuk-e előtte, veszekedés folytatható-e a gyermek jelenlétében? A gyermek a metakommunikatív jelekből, a levegőből, a hangulatból érzi, hogy valami nincs rendben, s próbál magyarázatot keresni. Véleményem szerint nem akkor követjük el a hibát, ha nem sikerül elrejteni a feszültséget, hanem akkor, ha nem készítjük fel a gyermeket ezek elfogadására, elviselésére, megoldására. Ma nagyon sok gyermek egyedül küszködik, s felnőttként is egyedül marad gondjaival!

Verés vagy nem verés?

Mintha jó, ill. rossz nevelésünk, ill. régimódi vagy modern nevelésünk egyetlen „mérőeszköze" a verésről alkotott véleményünk lenne: aki nem ver, nem korlátoz, az modern, az jól nevel, s aki ver, az rossz nevelő.

A verést én is mindig úgy élem át, hogy türelmetlenségem, eszköztelenségem utolsó állomása. Soha nem érzem, hogy a gyermek megérdemelte a popsizást. Lelkiismeretfurdalásom van utána, mert érzem, ha jobb lelkiállapotban lettem volna, türelemmel, humorral biztosan jobb megoldást is találtam volna.

De a nem-verés nem jelenthet korlátozás nélküliséget. Bizonyos szabályokat el szeretnénk fogadtatni a gyermekkel. Hisz azt, hogy kályhához, gázhoz s egyéb veszélyes dolgokhoz nem nyúlhat a gyerek, még a legengedékenyebb szülő is belátja. S az öltözködés, az időben iskolába indulás is megszokottá kell, hogy váljék. De a nevelés nemcsak negatív visszacsatolás lehet: „ha nem érti meg a gyerek, meg kell büntetni".

Egyik barátunk mesélte, ő úgy ambicionálta gyermekeit az időben felkelésre, hogy aki időben elkészült, azzal még iskolába indulás előtt társasjátékozott. Aki lemaradt, azt azzal vigasztalta: „Majd holnap igyekszel, s te is játszhatsz velünk."

A figyelem elterelése, az ambíciók, energiák más irányba terelése, az érdeklődés felkeltése mindig jobb módszernek bizonyul, mint a hajlíthatatlan „nem", a kemény, a magyarázat nélküli elutasítás.

A nem-verés még nem jelent erőszak nélküli nevelést. A szülő fölénye a gyermekkel szemben vitathatatlan, s hogy elhitessük gyermekünkkel a partnerszintűséget, nekünk, szülőknek kell energiát befektetnünk.

Azt is tudni kell, hogy kemény tekintettel, sértődöttséggel is lehet terrorizálni. Sára lányom, mint említettem, nagyon szeret öltözködni. Több ruhát is végigpróbál reggelente, néha elveszítem a türelmem. „Nem érdekel, hogy mit veszel fel! Azt veszed elő, amit akarsz, de legyél már felöltözve!" Ilyenkor a gyerek megijed és gyorsan cselekszik. De kegyetlen vagyok hozzá, a magatartásom azt képviseli feléje: Nem érdekelsz! Azt csinálsz, amit akarsz!

Tehát: büntetés nélkül nevelni nem lehet. Nem lehet? Miért van egyáltalán a büntetés? Hogy a gyerek megtanulja, mi a jó és mi a rossz.

S amennyire elfogadott eszköz, hogy a rosszat büntetjük, ugyanígy a jóra is oda kell figyelnünk. A jót jutalmazzuk, s ezzel ambicionáljuk, hogy a megfelelőt válassza. Ez a mód persze időigényesebb, és sémáink sem ehhez vannak, de azt gondolom, megéri az energiabefektetés.

A Máté-evangélium 13,29–30-ban Jézus arra biztatja szolgáit, hogy ne nyugtalankodjanak a konkoly miatt. Ne gyomlálják ki a konkolyt, nehogy vele együtt a búzát is kitépjék. Hadd nőjön fel mindkettő az aratásig!

Számomra ez a rész is megerősítő, hogy nevelésünk „pozitív irányultságú legyen".

A gyermek éberen figyeli a felnőttek világát, különösen a szülőkét, s hogy mi a jó és mi a rossz, hogy mit szabad és mit nem, azt azzal azonosítja, amit a szülők tesznek. Pl.: Szabad a kistestvért elfenekelni, ha rosszat tesz, mert anyuék is így szokták!...

Hányszor fedezzük fel a gyerekek viselkedésében a szülői motívumokat, pedig erre nem oktatjuk őket, ezt csak ellesik. Sőt azt kell megmagyarázunk, hogy „Ezt neked még nem szabad, majd ha felnőtt leszel"!

A jó légkörű család nem normára idomít, hanem megszeretteti a gyermekkel a normát, s az idővel belső elvárássá válhat a gyermek számára.

A gyermek az ellentétek egysége

A gyermek nemcsak környezetével van harmóniában, hanem önmagával is. Egy kiegyensúlyozott gyermek meg tud birkózni azzal a feladattal, hogy a jó és rossz jelenlétét tudomásul vegye, elhordozza magában.

Megdöbbentő, hogy a gyerek mennyire kétségbe tud esni a rossz cselekedetén. Ott, abban a pillanatban felfogja, hogy valamit hibázott, ha mást nem, legalább azt, hogy szüleit megbántotta vele. És este, ha rákérdezünk az akkor már vidám gyermekre, hogy volt-e ma valami gond vele, ártatlanul és meggőződéssel mondja, hogy nem történt semmi.

Sőt: „Ma nagyon jó voltam!" Mi ez? A gyermek rosszindulata? Megmásítja a tényeket, hogy jobb színben tűnjön fel? Fájdalmasan észlelem azt a szülői magatartást, amely ilyenkor igyekszik felhívni a gyermek figyelmét arra: „Rossz voltál ma délelőtt, hát már elfelejtetted?"

Elfelejtette. A gyerek még képes a teljesen új lappal indulásra. Hiszi, érzi, hogy van bocsánat, van újrakezdés. Mi, felnőttek, már nem. S a gyermekeinket is ebbe a csőbe akarjuk behúzni, ahelyett hogy tőlük tanulnánk.

Szeretet és gyűlölet. Olyan természetes egységben van meg a gyermekben, hogy mi jövünk zavarba tőle. Miért? Mert el kell fogadnunk, hogy ez bennünk is így van, nem pedig úgy, hogy elhitetjük magunkkal: „A mi szeretetünk tökéletes!" A szeretethimnuszt, amit a szeretet gyakorlásának mintájaként emlegetünk, egy erősen „kimerevített" pillanatnak érzem.

Annak a ritka pillanatnak, amit felfedez magában az ember — de csak akkor, ha előbb elfogadja magában, hogy a szeretet igenis lehet türelmetlen, megfér mellette a gyűlölet, a hamisság.

Ha ezt elfogadja magában az ember, mer szeretni, s akkor képes lesz az olyan pillanatokat megragadni, mint Pál: Felismeri azt a csodát, hogy néha tökéletességre is képes.

S ehelyett melyek a mi szülői módszereink? Igyekszünk szétválasztani a gyermekben a szeretetet és a gyűlöletet: „Miért bántottad a testvéredet? Hát nem szereted?"

Dehogyisnem szereti! Csak most jogosan haragszik rá valamiért. De mi köze ennek a testvérszeretethez? Az alapok változatlanok, a zavar a felszíni rétegekben történt. Ezért a szülőnek sem az alapokat kell kezelnie. Segítenie kell a gyereket, hogy igazának érvényesítésére más módszereket válasszon.

Befejező godolatok

Varázslónak érzem magam! El tudom varázsolni gyermekeimet, boldoggá tudom őket tenni — s közben én is varázslat alá kerülök. Elkápráztat az élet teljessége, sokszínűsége, változékonysága, kiszámíthatatlansága. Ennek az erőnek nem lehet ellenállni.

Ha a hétköznapokban nevelési gondjaim támadnak, sokszor könnyít rajtuk Kahlil Gibran néhány gondolata: „A gyermekeitek — nem a Ti Gyermekeitek. Fiai és Lányai ők az önmagát megörökítő Életnek. Ők általatok és nem belőletek élnek. És jóllehet veletek vannak, nem a Ti tulajdonotok ők. Szeretetet adhattok nekik, de nem az elgondolásaikat. És testüknek otthont is adhattok, de nem a lelküknek, mert a lelkük a Jövendő házában van otthon, ahová ti nem látogathattok el, még álmaitokban sem. Igyekezzetek hozzájuk hasonulni, de ne akarjátok őket magatokhoz hasonlóvá tenni, mert az élet nem halad visszafelé és nem köt egyezséget a Tegnappal."

Baloghné Berényi Rita

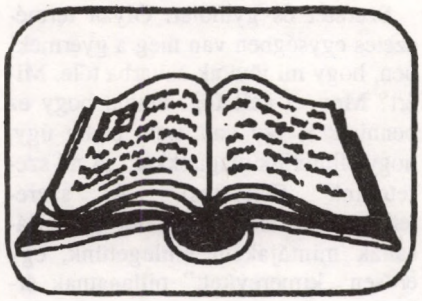

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket a pécsi Gyurgyóka közösség, a júliusiakat Király Ignác készítette.

Június 4. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — Lélektűz

„Vegyétek a Szentlelket!” Mindannyiunkat izgat a rettegve összebújó apostolokból bátor tanúságtevőket varázsoló Lélek titka. Hívjuk segítségül a tüzet, hátha jobban megértjük a Lelket is!

— Ahhoz, hogy tűz legyen, *komoly munka* szükséges. A hamuzás, szénhordás, favágás nem könnyű és nem is túl lélekemelő tevékenység.

Mi a mi munkánk abban, hogy a Lélektűz fellobbanjon? Hiszen a Lélek szabad működését nem befolyásolhatjuk! De mindjárt világossá válik feladatunk, ha az Úr ígéretét olvassuk: „...mennyivel inkább adja mennyei Atyátok a Szentlelket azoknak, akik *kérik tőle*” (Lk 11,13). S jól tudjuk, csendet teremteni magunkban, akaratunkat kitartóan az élő Isten felé fordítani, könyörögni felér bármely fizikai munka nehézségével. A mi csodaszép Istenünk nem erőszakos. Nem töri ránk az ajtót. Csak ha rájöttünk, hogy nélküle nemigen tudunk Isten-országot építeni, csak ha betölt a *vágy*, hogy a pünkösdi erő ne csak őskeresztény emlék, de élő valóság legyen bennünk is — akkor tud lakást venni nálunk.

— A jó tűzrakáshoz *hozzáértés* kell. Ki kell faggatni minden ismerőst, aki tapasztalattal rendelkezik: milyen szenet használ, hogyan, s mikor rakja meg a tüzet, stb.

Környezetünkben bizony sok testvér messze előrébb jár a Lélek útján. Ne szégyelljünk kérdezni, tanulni. Igaz, a Lélek élete mindenkiben másképp kezdődik és bontakozik ki, mégis segíthetjük egymást. Az Isten jelenlétébe helyezkedés, a bűnbánat, a dicsőítő ima pl. olyan kapuk, melyek kinyitásával az Úr Szeretet-Lelkének készítgetünk helyet.

— A tűzrakáshoz *türelem* kell. Nem szabad elkeseredni, ha az első fellobbanásokat sötét és hideg követi. Ettől még nem szoktuk kétségbe vonni a tűz létét.

A Lélek bölcs. Sokszor olyasmit akar beláttatni, megérlelni, aminek jelentőségére csak utólag jövünk rá. Megkötözöttségeinket, szeretetlenségeinket szépen ki kell takarítani, hiszen nem tuszkolhatjuk be az Isten Lelkét egy mindenféle egyéb istennel telelevő szívbe. Ha Lélek felé igyekvésemre nem jön válasz, ne vonjam kétységbe sem a Lélek, sem a karizmatikusság szükségességét, nekem valóságát.

— A tűz sokszor nem ott lobban lángra, ahol én akarom. Számomra ismeretlen, *rejtett utakon* dolgozik. A Lélek pedig a legtalálékonyabb a világon. Kicsi az esélye, hogy éppen úgy közelít hozzám, ahogy képzelem.

Feltétlen *bizalomra* van szükségem, hogy Atyánk nem késlekedik ajándékával, s úgy adja nékem, ahogy a legjobb.

— A *parázs reménye*. Ha a tűz ottfelejtődött, de még van parázs, akkor nincs veszve semmi, hisz sokkal könnyebb felélesztení a szunnyadó erőt, mint újat csiholni. Mostanában azon kapom magunkat, hogy nosztalgiázunk. Ó, azok az átimádkozott éjszakák, tanúságtevő országjárások, szentírásfaló esték, szolgálatok tömege..! És most? Ki gátol meg abban, hogy ne csak a szemünkkel, de a szívünkkel is lássuk a filléreit számolgató anyókát, a börtönből szabadult cigányfiút, a válófélben lévő szomszédot, az árokba bukó részeg embert? Ki fogja az élő Istent adni a világnak, ha nem mi? A családunk az első, ez kétségtelen. Lehet, kevesebbet tehetünk, mint tizenévesen. Lehet, bonyolultabb szervezést igényel egy közösségi szolgálat. De! *Ne a kifogásokat keressük, hanem a lehetőségeket!* S a kevésben legyünk teljes szívvel ott, örülve a jelen perc szépségének.

— A tüzet *táplálni* kell. A magányos, pici láng erőlködik, majd kihuny. Talán soha nem volt még ilyen fontos az Istenbe és testvérbe kapaszkodás szüksége, mint ebben a rohanó, szétziláló világban. Ne sajnáljuk az időt imára, baráti szálak ápolására, hiszen ezek a legbiztosabb erőforrásaink.

A tűz *pusztíthat*. A túlfűtött kazán robbanhat is.

Ha rázúdítom a másikra a bennem forrongó lelkesedést, nagy valószínűséggel megégetem. Csak az ő gondjait, örömeit meghallgatva, megértve és átélve próbálhatom nyújtani a magam „gyógyszerét”.

Június 11. — Szentháromságvasárnap — Jn 16,12–15 — „Hanem amikor eljön az Igazság Lelke...”

Gyökössy Endre egyik könyvében azt írja, a mai emberek zömmel vagy felette, vagy alatta élnek hétköznapjaiknak. Vagy roskadoznak, vagy röpködnek. Nem illeszkednek a Mindenség ritmusához, rendjéhez. Ezen a renden belül kell megtalálnia mindenkinek a saját életrendjét, rendeltetését. Vagyis nap mint nap tudatosan kell élni életünket s ehhez nagy szükségünk van a bennünk lévő Lélek állandó megújulására mint legnagyobb erőforrásunkra.

Jézus megígérte az Igazság Lelkének eljövetelét, aki vezetni fogja életünket az Igazság megismerésére.

A Szentlélek meg akar óvni bennünket attól, hogy lelketlenek, embertelenül kőszívűek legyünk. Azt akarja, hogy az élet nehézségeibe vigyük bele a szeretet és az odaadás lelkét, vegyük lelkünkre felebarátaink sorsát, és érezzük át a felelősséget embertársainkért. S ha ez megvalósul földi életünkben, békességben élünk majd Istennel.

Ő dinamikus munkakapcsolatnak tekinti a kapcsolatunkat vele. Átérezzük-e ezt mindennapjainkban, amikor világunknak az lett a törvénye, hogy minden dolog színesen, elkápráztatóan hatol be az ismereteinkbe, lebilincsel mozgalmasságával és kényszerít bennünket arra, hogy tudomásul vegyük jelenlétét, akár akarjuk, akár nem. Ez a mozgalmasság sokszor engem is magával ragad, sodródom az időben, s a Lélek szavát nem hallja meg fülem, szívem. Csak a világban és csak a világnak élek. Istennel való kapcsolatom kimerül napi néhány perces fohászban. Nem tölti be életem közepét. Elhessegetem magamtól az embereket s környezetemet megfertőzöm ürességemmel. Szomorúság és levertség vesz erőt rajtam. Nem én irányítom cselekedeteimet, hanem az éppen aktuális körülményeknek adom át az irányítást. Gyenge vagyok. Csak a vasárnapi szentmisén csendesülök el, ekkor szembesülök önmagammal, s megdöbbenek, hogy már megint vasárnap van, azon, hogy eltelt 7 nap, 168 óra, s ebből mennyit ajándékoztam Istennek? Hát embertársaimnak? Meghallgattam-e, amit mondani akartak nekem? Osztozni tudtam-e örömükben, fájdalmukban? Egyek tudtunk-e lenni a közösségben, ahová tartozom?

A vigasztaló Lélek sokszor megrázóan közli velem: Jézus a méltatlanokért is, érted is meghalt. S ennek a szeretetnek a tudata teremti meg bennem újra a reményt. „A remény pedig nem csal meg, mert a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete” (Róm 5,5).

A Szentlélek titokzatos erő, kifejezhetetlen felség. Az Evangéliumban tűz,

víz, szél. E természeti képekben történő meghatározás csodálatos gazdagságot és színességet fejez ki. Órákig képesek vagyunk egy felbuggyanó forrást elnézni, ahogy az ismeretlen mélységből tör elő. A szél metsző élével beletúr a fák koronájába, óriási hullámokat kavar a vízeken, s a felhők különböző alakzatain keresztül nyilvánítja ki erejét. S milyen gazdag életet sejtet a tűz vidám pattogása, a lángok formái és színbéli változatossága. Ezt a természetbe beleoltott isteni gyönyörűséget és örömet kell megtanulnunk felismerni a Lélek erejéből, s akkor csodálatos gazdagságában bontja ki bennünk hatásait. Szent Pál elsorolja: „A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, szerénység, önmegtartóztatás, tisztaság” (Gal 5,22).

S ha mindezeket kiegészítjük a Lélek adományaival, a karizmákkal, micsoda színpompás világ bomlik ki előttünk és bennünk! Amikor hagyjuk, hogy vezessen, rátalálunk az igazság útjára.

Hogy érezzük működését, nem hiányozhat életünkből és magatartásunkból a bűnbánattartás, az imádságos csend és az embertársunkban meglátott Jézus-arc.

A Lélek állandó megújulása nélkül nem lehet megtapasztalni Isten közelségét. Ezért ne szűnjék meg soha Szentlélek-hívásunk: imánkban, munkánkban, örömünkben, fájdalmunkban, fáradságunkban, küzdelmünkben. Hívjuk hát most is az évezredes himnusszal:

„Jöjj, Szentlélek Istenünk,
add a mennyből érzenünk
fényességed sugarát!
Fáradottnak könnyülés,
tikkadónak enyhülés,
sírónak vigasztalás.
Mosd meg, ami szennyezett,
aszúságra hints vizet,
orvosold a sebhelyet!
Simogasd a darabost,
fölmelengesd a fagyost,
útra vidd, ki tévelyeg!”

Június 18. — Úrnapja — Lk 9,11b–17 — Éltető táplálékká válni

A kenyérszaporításról szóló leírást olvasva tanúi lehetünk annak, hogy Isten szeretete minden akadályt legyőzve áramlik. Jézus eredetileg pihenni akart azon a vidéken, de tömegek jönnek utána. Jézus látja bennük a lelki éhséget és tanítani kezdi őket. Nem is akarnak távozni mellőle az emberek. De közeledik az est, az együttlét újabb akadálya. Jézus nem szándékozik elküldeni őket. Enni akar adni nekik, s ehhez a tanítványok segítségét kéri. S a csoda meg is történik: ötezer ember lakik jól. Isten éltető ereje testi, lelki szükségleteinket elégíti ki.

Ha a mi elképzeléseink, terveink felborulnak, kibillenünk lelki egyensúlyunkból. Ingerültté válunk, igazságtalanul reagálunk dolgokra. Viselkedésünkkel szinte megmérgezzük a légkört magunk körül.

Jézusban megvan a rugalmasság. A megváltozott körülmények ellenére is tud és akar jót tenni. Isten terve, hogy tevékeny szereplői legyünk művének. Együtt kell működnünk jóságával. Kell, hogy hozzáadjuk a mi kenyerünket, halunkat.

Ha nem vagyunk olyan szoros, közvetlen kapcsolatban Jézussal, mint amilyen közvetlen kapcsolatba kerül testünk a táplálékkal, akkor nem lesz élet bennünk. Jézus odaadta magát értünk, hogy tápláljon bennünket. Vele kell egyesülnünk. „Én vagyok az égből alászállott kenyér... aki ezt a kenyeret eszi, nem hal meg.” Ez jelenik meg az utolsó vacsorán. Végtelen szeretetű odaszánás az Atya felé, az emberek érdekében — ez az új szövetség Jézus vérében.

Újból és újból át kell élnünk az utolsó vacsorán történt szent jézusi tettet. Az Úr napját így tudjuk igazán megünnepelni. Máskülönben elszürkül, élettelenné válik a lelkünk. Az utolsó vacsorai emlékezés azt is felidézi, hogy nem fogadtuk be Jézust, meg kellett halnia ahhoz, hogy szeretetét a végsőkig ki tudja nyilvánítani.

Jézus test és vér teljességét adta értünk. Azt várja, hogy mi is egész önmagunkat osszuk, ajándékozzuk szét. Ne csak a feleslegessé vált kacatot, morzsaperceket, fél figyelmet, fél szívet adjunk. Feláldozott életének csak akkor van értelme számunkra, ha szavai és tettei életté, vérré válnak bennünk. Ha a körülöttünk élők ugyanúgy számíthatnak ránk, mint az apostolok Jézusra. Ha nem állítunk kerítéseket magunk köré: eddig gyere és ne tovább, mert ez már az én váram. A mindentadás kiszolgáltatottá, sebezhetővé, végső esetben kisemmizetté tesz. Az ilyen mérvű odaadottságot örömben megélni csak a magunkba ölelt Szentlélekkel lehetséges. Így leszünk méltó gyermekei a mennyei Atyának.

Június 25. — Évközi 12. vasárnap — Lk 9,18–24 — Ki kicsoda?

Kinek tartanak az emberek? Jézus nemcsak a kortársait, a ma emberét is kérdezi. Nézzük csak! Napjainkban általában valamilyen szinten elfogadják Jézus személyét, de *mint embert:* vallásos zseni, a jogfosztottak védelmezője, a szeretet hirdetője, jó ember, a szegények barátja, forradalmár, életművész, filozófus — ilyen és ehhez hasonló válaszok születnének. De emberként nem tudná megoldani alapvető bajainkat. Fontos, hogy Istentől jött, a Teremtőtől tudja a megteremtett ember életének megoldását. Jézus nem emlék, ma is él, szeretetének hatalma szüntelenül árad. „Ha Jézus nem Isten, akkor nem érdekel igazán... Ha Jézus nem Isten, akkor nem kozkáztatom meg, hogy életemben és halálomban rábízzam magam”, írja Langenstein.

Nagy a felelősségünk tehát, hogy szavainkkal, de főképp életünkkel kinek mutatjuk be Jézust a világnak.

Hát ti kinek tartotok engem? Jézusnak szemmel láthatóan fontos kérdés volt ez. Fontos, hogy mi is megfogalmazzuk válaszunkat Neki és magunknak egyaránt. Testvéreket kérdezve nagyon szép feleleteket kapunk: Isten Fia, küldötte, üzenetének hordozója, szeretetének közvetítője, követendő példa, teremtő és vigasztaló, életünkben jelenlévő és működő, személyes megváltó, barát. Ám nézzünk csöndben magunkba. Tetteink mennyire tükrözik válaszainkat? Ha minden helyzetben elfogadnók Jézus útját, akkor nagyon egyszerű lenne az életünk. Mint egy kirakós játékban, helyükre kerülnének életdarabkáink — vágyaink, kapcsolataink, szolgálataink stb. —, hiszen Isten tervében mindenre van megoldás.

És minket kinek tartanak az emberek? Sajnos a kérdés első felével többet is foglalkozunk, mint kellene. Pedig az ige útja nem a világ útja és az emberek dicsérete nem esik egybe Jézuséval. A második kérdésre adott válasz viszont döntő kell, hogy legyen az életünkben. És itt válik újra láthatóvá a *közösség* szerepe és felelőssége életünkben. Időről-időre föl kell tennünk ezt a kérdést: Milyennek láttok, testvérek? S a testvérekben kell lennie elég szeretetnek és bátorságnak, hogy ne csak vállveregetés legyen a válasz, hanem előrevivő, őszinte kritika.

Szenvedés. Érdekes, hogy Jézus éppen Péter vallomása után kezdi fölkészíteni szenvedésére tizenkét tanítványát, a népnek pedig a követésével járó kereszthordozásról beszél. A szenvedés nagy probléma az egyes ember és az emberiség életében is. Jézus sem magyarázta meg, csak vállalta, végigcsinálta, ahol lehetett, gyógyította. Ha mi keresztények igazán az Utat járnánk, azt a szeretetet osztva, amelyet Jézustól kapunk, szűnnének a békétlenségek, betegségek nagy része, háborúk, félelmek; s a szenvedések jelentősen csökkennének.

Július 2. — Évközi 13. vasárnap — Lk 9,51–62 — „Kövess!”... „Igen, de...”

No, no! Kapja fel a fejét az evangéliumot komoly meggondolással olvasó ember. Mi az, hogy a tanítványnak meghívott ember nem temetheti el apját, nem búcsúzhat el övéitől. Mi ez a vagy-vagy? Vagy követi Jézust és otthagy, elhagy mindnent és mindenkit, ami és aki eddig meghatározó tényező volt az életében, vagy visszafelé húzó szívvel bizonytalankodik és nem lesz Jézus követőjévé.

Hogyan lehet Jézus ilyen embertelen, Ő, akinek számtalanszor „megesett a szíve” az emberek nyomorúsága láttán, Ő, aki sírni tudott Jeruzsálem megátalkodottsága miatt? Lehetséges, hogy nem Jézus embertelen, hanem mi, Reá figyelők szakadunk el a valós élettől, ha keresztségünk dolgában gondolkodunk.

Számtalanszor halljuk, olvassuk azt, hogy valaki az örökségre számít, pedig „még el sem temette szüleit”. Sokan tervezik úgy az életüket, hogy eltartási szerződést kötnek, hogy az eltartott elhalálozása után jogosan örökölt javakhoz jussanak. Különösen nehéz úgy otthagyni valakit valakiért, hogy az elhagyott rászorulna további szolgálatainkra. Tovább tágítva a mindennapok lehetőségeit, sokan az élet alkonyán kívánják hangsúlyozottan is szolgálni Jézus ügyét, és nyugdíjasként teológiát tanulnak és hitoktatók lesznek. Az ember az élet ráérősebb részében könnyebben hallja meg a jézusi hívó szót, mint a megélhetésért, a családért, az életszínvonal megtartásáért vagy emeléséért folytatott hajtós életformában. A mai szentírási hely akkor simul be Jézus mindenkit átölelni akaró szemléletébe és magatartásába, ha ilyen egyszerűen értelmezzük: a meghívott úgy érezte, kötelezettségei vannak apja iránt, amíg él, és előbb ezt kell rendeznie. A kimondott, vállalt „igenek” köteleznek egy magára valamit is adó embert. Jézus egész embert követelő követése szükségképpen ütközik a már meglevő elkötelezettségekkel. Ezek vagy belesimulnak a Krisztust követésbe, vagy ellene dolgoznak annak. Az Isten Országa számára halott az az ember, aki nem akarja Jézus értékrendje szerint radikálisan átrendezni az életét. A radikalizmus mindenekelőtt önmagunkkal való keménységet jelent. Könnyebb mindenkinél jófiúnak lenni, mint az Istenhez igazodni akarásunkban gátló emberekkel fennálló kapcsolatokat elsorvasztani, sőt eltépni is, ha kell. Könnyebb egzisztenciálisan bebiztosított élettel keresztténynek lenni — néha hősies teljesítéseket is produkálva —, mint anyagilag előnytelen helyzetbe jutni Jézus követésének komolyabban vétele miatt. Könnyebb megőrizni mellébeszéléssel, kerteléssel, elhallgatással vérségi kötelékeinket, mint életpéldával lelkiismereti kihívássá lenni a földi életbe belefeledkezett környezetünk számára. Könnyebb a magunk mulasztásait és bűneit is feldolgoznunk, ha jót elmulasztó és rosszat megtevő környezethez viszonyítjuk magunkat.

Olyan természetesen bólogatunk emberi gyarlóságra hivatkozva akár más, akár a magunk hibáinak kezelésekor. A baj nem az empatikus gesztusban van. A baj ott van, hogy a megértés észrevétlenül csap át egyetértésbe. Észre sem vesszük, és beleérző megértésünkből sorstársi önigazolás lesz.

A jézusi hangsúly kiemeli a teljes embert megszólító és igénylő hívást. Isten nem elégszik meg valamennyivel, Ő az egészet kéri. Jézus ennek a kérésnek a követe. Tudja jól, hogy milyen az ember. Minden elkötelezettséget igénylő kihívásra ott az emberi kérdés: Megéri ez nekem? Sokféle embert szólíthatott meg Jézus, sokféle ember akart magától Hozzá csatlakozni. A csodatevő és okos rabbi mellett nem lehetett csak úgy elmenni. Állásfoglalásra késztette környezetét. Tanítványgyűjtő szándéka annyira nyilvánvaló volt, hogy a jelentkezések és meghívások sűrűn előfordulhattak. A nyilvános működés végén mégis magára marad Jézus, szétfut a meghívottak elitje is. Akik látszólag teljes emberként követőivé lettek, azok sem mentesek a megingástól, kiváltképpen életveszély esetén. A kemény és keveretlen jézusi hívás ilyen hatásfokkal működött. Érdemes volt annyira kemény követelményeket támasztani? És mi maradt volna meg, ha pedagogizáló finomkodással csalogat magához embereket! Bizonyára nagyobb lett volna a létszám, de biztosan nagyobb lett volna az értetlenség a jóhír iránt. A szeretet keveretlen meghirdetése hogyan is szülhetett volna elkenő és kompromisszumokra épülő meghívásokat?! A tudatot a maga értékszemléletére formálni akaró Jézus az emberi szíveket is magához kívánja kötni. Az emberi törekvésközpontot jelentő szíveket, melyekkel kötődünk apánkhoz, rokonainkhoz, újonnan vett ingatlanunkhoz, ökreinkhez... és ezek mai megfelelőihez. Ahol a kincsed, ott a szíved. A sokfelé szakadó szívek infarktusos korát éljük. Az evangelizálás olyan jó hírnek a képviseletét jelenti, mely „együgyűvé” akarja elkötelezni az embert. Ez az „egy-ügyűség” nem eltaszítja vérségi kötelékeinket, természetes emberi létmegnyilvánulásainkat, hanem helyükre teszi azokat. Helyükre, hogy ne uralkodhassanak tudatunkon és szívünkön. Teljes énünkre van szüksége az Úrnak.

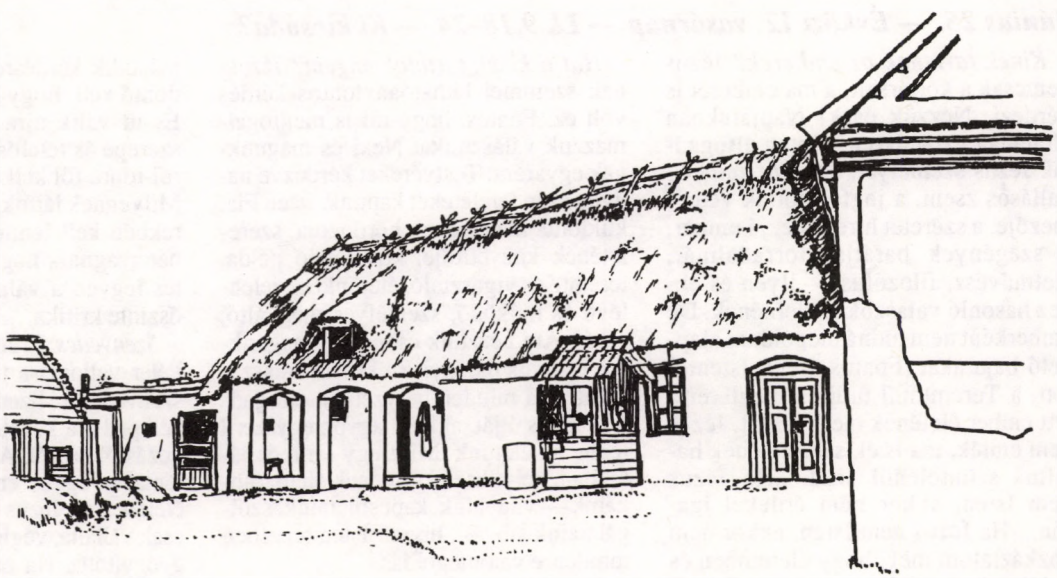

Július 9. — Évközi 14. vasárnap — Lk 10,1–12;17–20 — „Bárányokként farkasok belsejében”

Az evangélium mai gondolatai az Isten Országának terjedésével kapcsolatosak. Érdemes kiemelni néhány szempontot azzal a szándékkal, hogy jobban elmélyedhessünk Jézus szándékában. Istennek tetszően kell terjeszteni az Országot, Jézustól meghatározottan, ha kell, föléemelkedve a kialakult vallási szokásoknak.

Aki Jézus tanítványa, az küldötté fejlődik. Nemcsak a tizenkettő, a hetvenkét tanítvány is megkapja küldetését. A templom padjában egy életre elüldögélő kereszténység nem Jézustól való. Valahova azért megyünk, hogy feltöltődjünk, valahova meg azért, hogy másokat megszólítsunk Isten Országa ügyében. Megszólítsunk szóval és tettel, hiteles élettel. Sok az aratnivaló. Sok a maga gondjába süllyedt ember, sok a gazdaságilag, társadalmilag, politikailag és vallásilag félrevezetett, gyermekszinten tartott ember. Sok, akinek fejében mindig az a legfőbb érték, ami éppen akkor felszínre tör. Mi tör legtöbbször elő? A mit együnk, hogyan építkezzünk, hogyan stabilizáljuk életszínvonalunkat... Jézus szavaival élve „a többi mind” tör fel, és az „egyetlen fontos” letudódik némi vallásos gyakorlatokkal. Sok az aratnivaló. Kevés a munkás. A jézusi munkához kevés. Ennek a szövegnek olvasásakor a papi hivatásokra szoktunk gondolni. Ezen a leszűkítésen akar túlsegíteni a mindenkit küldő Jézus. Az Ország azért is tart ott, ahol tart, mert fizetett főállású hirdetők vállán nyugszik az, aminek mindannyiunk szívében kellene pezsegnie. Pezsegnie, forrongania, az élet összes jelenségét dinamikusan megvalósítva kibontakoznia. Hogy mennyire nem kegyes lelki szolgáltató vállalkozást indított el Jézus, azt jól mutatja a 3. vers egyik lehetséges nyers fordítása: „Úgy bocsátlak el titeket, mint bárányokat farkasok belsejében.” Farkasok bőrében levő bárányokról szól a szöveg. Ellentéte ez a hamis próféták bárányborbe bújt farkasainak (Mt 7,15).

Nem idegen kép ez Jézus életében. Mennyi konfliktust hozott népén belül az Ő megjelenése! Milyen radikális tettekkel akarta áttörni a vallási kövületeket a szombatra vonatkozólag, az alamizsna tekintetében, a szent hagyományt (korbán) illetően. Milyen kemény, sőt drasztikus szavakkal próbálja felrázni hallgatóságát: hitetlenek, gonoszak, házasságtörők, kígyók és viperák fajzatai, bolondok, ostobák, képmutatók... Mit meg nem tesz azért, hogy felrázza és tudatátalakításra bírja kortársait! Valamit azonban soha nem tesz. Soha nincs ártalmára senkinek. Orvosként szidja betegeit, de gyógyít, mert megesik a szíve rajtuk. Kívül kemény életű kemény rabbi, belül melegszívű, érzékeny lelkű tolmácsa az Atya szeretetének. Kívül olyan, mintha farkas lenne: szent iratokat egyénien kezelő (vö. Mt 5. fej.), szent hagyományokat leromboló (vö. Mk 11,27), vallási tekintélyeket lejáratő (vö. Mk 12,37). Belül olyan, mint a bárány: irgalmas jótettek szövik át rövid életét, békétlenséget megelőző elviselésre buzdít, békességet megteremtő megbocsátásra biztat és békességet megőrizni tudó ellenségszeretetet kíván övéitől. Akik számára példaértékű Jézus, azok megérzik a prófétai dinamizmust az ostorozó szavakban — jöjjenek azok papi vagy nem papi szájból, bűnös vagy erényes életű embertől. Az üzenet hitelességéért az felel, aki azt közvetíti — ennek elbírálását nem nekem kell elvégeznem. Az üzenet engem elkötelezetté tenni akaró hatékonyságát viszont rajtam kérik majd számon. Jézus a tájszólásos galileai vidékiekkel küldi üzenetét. Az előítéletek szerint mozduló emberek sok kaput becsukhattak a tanítványok előtt. Nem véletlenül említődik meg, hogy Szodoma jobb sorsra érdemes, mint az elutasító városok, emberek. Az agyonnyomott, elnyomott felrázó hangok és tettek nagyon hiányoznak. A kereszténység jól berendezkedett ebben a világban, komfortos vallássá silányult. Így, egymás között megállapíthatjuk, hogy legfeljebb féltanítványok vagyunk: Hallgatók. Jaj nekünk, ha szóban és tettben agyonhallgatói leszünk az Isten Országa Jóhírének!

Július 16. — Évközi 15. vasárnap — Lk 10,25–37 — Ki az én felebarátom?

Az irgalmas szamaritánus története egyszerű és közérthető példázata annak, hogy minden embert felebarátnak kell tekinteni. Ez világos. Az már kevésbé, hogy Isten hogyan képes „felkelteni napját jókra és gonoszakra” egyaránt. Az emberi tapasztalat az, hogy a kilométerek növekedésével egyenes arányban nő az emberi felebarátszeretet. Részvéttel nézem a szerencsétlen afrikai éhezőt a híradóban, de ettől nem lesz nagyobb a túlélés esélye az ottani felebarátom számára. A nehezen elviselhető „kedves” rokonra is jut jó szó, udvarias gesztus, ha a távolság megritkítja a találkozások lehetőségét. Ahogyan közelítünk a közeliek felé, úgy lesz egyre valóságosabban próbára téve a felebarát iránti szeretetem. Vonuljak távolságtartó, külön életformába a hozzám hasonlóakkal, hogy szeretni tudjam valamennyire a másként gondolkodókat, a másként élőket, sőt, az ellenem fordulókat és káromra élőket? Néha nagy a kísértés a kisebb ellenállás irányába mozdulni, elbújni a szeretetre felhívó kihívások elől. Az életünk tele van azonban olyan helyzetekkel, amelyekben kikerülhetetlenül vizsgáznom kell felebaráti szeretetből. Nem hunyhatom be mindig a szemem, nem mehetek mindig az utca másik oldalára, nem lassíthatok, hogy mire odaérek, rám már ne legyen szükség.

Jézus ebben a mai történetében arról beszél, hogy a vizsga elől nincs menekvés. Szeretnem azt kell, aki utamba kerül. Utamba kerülhet úgy, hogy árt nekem: elviszi az ólból a hízott sertést, és folyamatosan a tyúkokat.

Vizsgáznunk kell. Sokszor nem összevert, kirabolt embertárs az, akin segíteni kell, hanem ellenséges, ártó, sunyi emberek kerülnek utunkba és nyújtják kérően kezüket. Mindenki a felebarátunk, de nem mindenkit tudunk felebarátként kezelni. Az ember nagyon is tudja, hogy mikor maradt el attól a jézusi mércétől, amelyet a mai szentírási üzenet közvetít. A lemaradás baj, de nem tragédia. Baj, mert minden mulasztás elszalasztása egy jézusi gyümölcsnek. Akkor viszont tragédia, ha a lemaradás tudatosítását nem követi bűnbánat és elhatározás a szeretetben való fejlődésre. A bűnbánat menthet meg a magyarázkodással kialakuló önzéstől. A mai történet is új fordulatot vehetne, ha a pap vagy a levita meggondolja magát. Talán nem is meggondolásra lett volna szükség, inkább ösztönös, spontán irgalomra. Nagyon is emberi jelenség lett volna, ha gyorsan visszatérve fölkarolják a rászorulót, még ha visszataszítóan kellemetlen is az. Nagyon is emberi jelenség az, hogy hibázunk és kísérletet teszünk a jóvátételre.

Az irgalmat gyakorló szamaritánus példájával Jézus emberi előítéleteinkre is rámutat. A szamaritánus félpogány, lenézett, alsóbbrendű, tisztátalan ember egy korabeli vallásos zsidó szemében. Jézus egy ilyent tesz pozitív főszereplővé a példázatban, ezzel is hangsúlyozva, hogy az általa hirdetett Isten előítéletmentes, nem személyválogató, jótetteknek örvendő Atya. Az istennektetszés nem olvasható ki a körülmetéltségből, de a keresztlevélből sem. Az istennektetszés a cselekedetekből olvasható ki, és bűn esetén a fejlődőképességet biztosító bűnbánatból. Jó oka lehetett Jézusnak, hogy ezt a példabeszédet is kihasználta azok bírálatára, akik magukat kiemelten Istenhez tartozónak tartották (pap és templomszolga). Az emberek általában maguk is azt gondolják, hogy a kaftán, a reverenda a valódi istenkapcsolat jele. A ruha, az okmányok semmit nem jelentenek Isten előtt, legfeljebb fokozott felelősséget. A felebarátot segítő tetteket nem lehet semmi mással pótolni; a felebarátot, akit más szóval embernek nevezünk.

Július 23. — Évközi 16. vasárnap — Lk 10,38–42 — Mi a jó Jézus szerint?

Előttünk a jelenet: a sürgölődő Márta jó háziasszonyként a hozzá betérő népes vendégsereg illő ellátásán fáradozik, a másik vendéglátó hölgy pedig odakuporodik Jézus közelébe és hallgatja. Ha tudtak volna előre a látogatásról, akkor az eset egyszerű; volt idő a vendégváró teendőkre, most a személyes reáfigyelés a szeretet helyes megnyilvánulása. A tüsténkedésnek és a figyelésnek is megvan a maga ideje. Ha váratlanul betoppannó vendégekről, barátokról van szó, akkor azért van abban valami, amit Márta méltatlankodása kifejez. A leírás úgy szól, hogy Jézusék úton lévén tértek be Lázárékhoz. Kiszámíthatatlan az ilyen vándorprédikátori élet: gyalogosan, a spontán adódó élethelyzetekhez is igazodva járják az országot. A baráti család meleg szívű befogadására mindig számíthattak a fáradt, poros tanítványok és Jézus. A Jézus iránti tiszteletet, szeretetet kifejezi a tüsténkedő kiszolgálás: étel-italtisztálkodás biztosítása. Így szoktuk ma is kifejezni örömünket és tiszteletünket. Emlékszem, gyermekkoromban akárki tévedt be tanyánkra, kenyér, szalonna és egy pohár bor került az asztalra. Beszélgetésre is jutott idő, különösképpen étkezés után borozgatva. Jézus útja sem lehetett annyira sietős, hogy Mária ne ért volna rá a köteles szolgálatra. Valami más lehet itt a fontos, mint a kiszolgáló szeretet és a figyelő–tanuló szeretet szembeállítása. Jézus szavai és tettei ezt a szembeállítást nem erősítik meg, sőt ellenzik. Irgalmas tetteket akar és nem áldozatbemutatást, a szombatot alárendeli a segítő tevékenységnek, az „Uram, Uram" hízelgő szövegelése helyett az Atya akaratának megtevését hirdeti, az ítéletkor pedig a vándorok szeretető befogadását fogja számon kérni.

Itt sem szólhat másról az evangéliumi rész. *A jó* a jézusi életmű szerint az, ha az ember átalakítja sokfelé hajladozó tudatát a *csak-szeretetre* mint csúcsértékre, és tetteiben ez konkretizálódik.

Mária itteni esetének megértéséhez segít a lakomán történt jelenet, amikor a drága keneteket „herdálja" Jézus lábaira. Ott is megvédte őt Jézus Júdással szemben, most is megvédi Mártával szemben. Érzelmileg annyira telített Jézus és Mária kapcsolata, hogy a mi szívünket is fölmelegítheti. Az egzegéták többsége úgy látja, hogy Mária Magdolna és Lázár Mária nevű húga azonos személy. Jézusnak — a reánk maradt szövegtanúk alapján — egyetlen emberrel sem volt olyan nagy hőfokú kapcsolata, mint ezzel a Máriával. Első találkozásukról (Lk 7,36–50) tizenöt versnyi beszámolót ad Lukács evangelista. Utána is nagy hangsúlyt mutat, hogy pl. a 4 evangéliumban Péter 90-szer említődik, János 20 ízben, Jakab 17 ízben. A három belsőbb kapcsolatú apostol mellett Mária 26-szor szerepel. Elhagyván most a részletezést, természetes, hogy Mária az, aki sírva áll Jézus sírboltja előtt és találkozásukkor nagyon bensőségesen szólítják meg egymást: Mariam–Rabboni. Így szólította Jézus a mai szakaszban is Máriát, bizalmasan, családiasan, meleg kedvességgel. A pazarló lakomán el is hangzik Jézus ajkáról: „Mária nagyon szeret" (Lk 7,47). Van ember, aki a szívével lát. Lehetséges, hogy jól csak a szívével lát az ember? Lehetséges, hogy Jézus szerint az a jó, amit szívével is meglát az ember? Lehetséges, hogy a csak-szeretetre való elköteleződés akkor lesz valósággá mindennapjainkban, ha ezt a jót, ezt az egyetlen boldoggá tenni tudó magatartásformát a szívünk is meglátja, belátja? Aki volt szerelmes, az tudja, hogy hihetetlen akadályokon tud átlendíteni bennünket a szerelem. Aki szíve teljes melegével vett körül valakit, az tudja, hogy hihetetlen nagy megbocsátásokra is képes. Vakság ez? Butaság? A szeretet oldaláról nézve ez a látás, ez az okosság: ez a „jó", amelyet választanunk egyedül érdemes.

Július 30. — Évközi 17. vasárap — Lk 11,1–13 — Jöjjön el az Ország!

A tanítványok természetes igénye, hogy az ő sajátos kisközösségüknek is legyen saját lelkisége, tehát a Mester tanítsa meg őket a maga egyéni imájára, amint azt Keresztelő János is tette tanítványai körében. Jézus nem zárkózik el, hanem az imádság hogyanjának hangsúlyozásával tanítja a Miatyánkot és tanítja a kitartást a kérésben, keresésben. Azt ígéri, hogy meghallgatást talál a jól imádkozó; meghallgatást a mennyei Atyánál, a mi Atyánknál.

A Miatyánk imádságának első része hatalmas vágyakozás Isten akaratának érvényesülésére, a második rész mélységes beismerése küzdelmes kapaszkodásunknak. Ebben a kapaszkodásban jó tudni, hogy az Isten jó. Legalább olyan jó, mint egy normális ember, normális apa. A normális apa nem árt szándékosan gyermekének. Hogyan tehetné azt a mennyei Atya?! Ő nemcsak úgy általánosan, úgy jámboran Atya, hanem az én, a te, a mi Atyánk. Ez a valós bizalom alapja. Miért is ne kérhetnék akár haszontalanságot is? Kérhetek, és mivel az én Atyám, ezért bizalommal fogadom, amit ad, ahogyan adja. Jézus nagyon biztat erre a ráhagyatkozó bizalomra. Amit ma kőnek látok szűk látásommal, arról majd ki fog derülni, hogy tápláló kenyér, amit ma kígyónak tapasztalok, arról majd kiderül, hogy éltető angolnahal. Az életét néha-néha átgondoló ember könnyen belátja. hogy az idő tengelyén milyen átértékelődések történnek. Amit itt és most átlát az ember, az nagyon csekélyke része az élet nagy összefüggéseinek. Ennek belátása növelheti támaszt kereső vágyunkat és ráhagyatkozásunkat. Tehetnénk mást? Igen, beköthetjük lelki szemünket, és valóságnak csak azt és annyit ismerhetünk el, amit mi „átlátunk". Igen, indíthatunk tudatos lázadást a nemtörődöm Isten ellen, holott csak nem *úgy* törődik velem, ahogy én szeretném. Ha a gyermekeimnek azt és úgy adnék, amit és ahogyan ők kérik, akkor percenkét tizenötfelé szakadva sem tudnék megfelelni a vágyaknak. Van egy elképzelésem a dolgok felől, és van hozzá egy ilyen-olyan melegségű szívem és egy véges idegrendszeri teherbírásom, és ezek mind befolyásolják apai normálisságom mértékét. Szerencsére a mennyei Atyánál nincs ilyen sok zavaró tényező: van egy akarata, álma, vágya, és van a mi szabadságunk által korlátozott hatékonysága, keze. Végül is nincs más választásom: vagy belesimulok akaratába gyermeki bizalommal, vagy az élettel járó megpróbáltatások („kísértések") feldolgozásában magamra maradok. Gyermekké lenni az Atya előtt megóv, megszabadít a gondtól. Szüntelenül ébren kell tartanom magamban ezt azzal a hármas imaszándékkal, melyet a Miatyánkban tanultunk:

Legyen az Isten Neve szent! — azaz Ő legyen a végső érték és rendező elv, szilárd pont az emberiség életében.

Legyen az Atya akarata a földön is hatékony! — Vagyis mindenütt legyen jelenlevő, ami abból következik, hogy Isten nem hadúr, nem személyválogató, nem kevesek által kisajátított numinózum, hanem Édesatyánk (Abba).

Jöjjön el az Isten Országa! — azaz szökkenjen szárba a mustármagból indult növényike. A jóhírt hozó Jézus és a reáfigyelők történelmi fáradozása, áldozata hozza meg Isten Országát, ahol mi emberek is örömmel élünk egymásért. Ezen az úton elindulva a kérések, imaszándékok is behatárolódnak, elsorvadnak a gyerekes haszontalanságok és teret kapnak a gyermeki útonjáráshoz szükséges erőforrások.

Vita a kamatos kamatról

A következő összeállítást a GAIA Sajtószemle anyagából válogattuk.
Az egyre nehezedő magyarországi gazdasági helyzetben különösen fontosnak tartjuk
a világon jelenleg egyeduralkodó gazdasági–pénzügyi rendszer alapját képező kamatos kamatról folyó sajtóvitát.

Környezetvédő barátaim, tartsunk nagy önvizsgálatot! Ránk fér. Mert szégyen, hogy mi, környezetvédők mennyire tájékozatlanok vagyunk saját szakterületünkön. Karikatúrái vagyunk önmagunknak.

A környezet- (és természet-) védelemmel foglalkozók egyik csoportja rész-szakkérdésekkel foglalkozik, rendszerint igen alaposan, bár döbbenettel tapasztaltam, hogy többen saját szakterületükön sem találkoztak egyes meghatározó alapkérdésekkel.

A másik, nagyobb csoport tagjai érzelmi, ötletszerű, filozófikus, gyakran különcködő módon foglalkoznak környezetvédelemmel. Úgy, hogy gyakorlatilag nem ismerik a környezet válságának alapkérdéseit s azok okait. Jóhiszeműen fölkapnak néhány divatos kérdést, s azok tüneti kezelését; fölkarolnak legnagyobbrészt pótcselekvésnek számító környezetvédelmi szertartásokat s elfordítják a figyelmet az alapkérdésekről. Ilyen önkielégítő szertartásnak tartom a faültetéseket s — szükségessége ellenére — a válogatós szemétgyűjtést.

Kipécézünk egy-két, majdnem haszontalan, a környezetpusztítók számára ártalmatlan tevékenységet, amellyel áldozunk a „Környezet-istennek". Zsörtölődünk divatosan kiemelt dolgokon, mint a „fogyasztói szokások", erdei szemetelés, éghajlatváltozás, Bős stb., és elmerülünk a zöld vagy álzöld, vagy az egyáltalán nem idetartozó, de idetartozónak mondott filozófiában, egzotikus világnézetekben.

Az a gond, hogy e szenvedélyünket nem a környezetvédelem mellett, hanem az alapkérdések megismerése helyett műveljük, s ebben végzetes becsapás áldozatai vagyunk: a fogyasztói társadalom szellemi termékeivel vezetnek tévútra bennünket. Ezért, ha akarnánk sem tudnánk a megfelelő helyen bevetni erőinket.

Néhány kérdés a lelki tükörhöz. Tudjátok-e, hogy a gazdasági növekedés hajszolása csak tünet, s azt a kamatos pénzrendszer kényszeríti ki? Hallottatok-e róla, hogy a magyar erdőtelepítési tervek mögött nyugati érdekcsoportok állnak, akik értékes ősgyepeket akarnak elpusztítani? Hogy az erdész, a kertész ma a legtermészetrombolóbb szakmák közé lépett? Hogy a biokertészkedés leglényegesebb szempontja a fajtaválasztás? Hogy miközben mi hindu, buddhista és steinerista filozófiában merülünk el, rokonaink, a vogulok, osztjákok természetvallását most semmisítik meg nyugati vállalatok segítségével? Hogy a jogállam a környezetvédelem terén még formálisan sem működik jogállamként, s ezt a joghézagot független szószólói intézménnyel kell áthidalni? Hogy az olyannyira divatos válogatós szemétgyűjtés helyett volna csaknem 100%-os igazibb megoldás a hulladékkérdésre?

Mindez elsősorban kemény önkritika, magam is 10 év alatt jutottam el odáig, hogy mindig az alapkérdések megoldását keressem. Tanultam, olvastam, figyelve barangoltam, s a munkából 150 oldalas tanulmánykötet kerekedett, „Környezetvédelmi alapismeretek másképpen" címmel. Ezekre az alapismeretekre egy hét alatt bárkit megtanítok. — Ha valaki el akar indulni ezen az úton, négy könyvet ajánlok — éveken át történő olvasgatásra: Lorenz: Mentsétek meg a reményt; Megérett az idő; Lénárd Sándor: Egy nap a láthatatlan házban; Thoreau: Walden.

Kiszely Károly

*

Kedves Karcsi!

Sorolhatok én is néhány szerzőt: Lao-Ce, Buddha, Jézus, aztán Tolsztoj, Gandhi, Albert Schweitzer, Erich Fromm, Ivan Illich, Theodor Roszak, Fritjof Capra, Jim Lovelock, Hamvas Béla munkáit és Kiszely Károly Zöld Meditációit — ezek vajon a fogyasztói társadalom becsapós termékei? Bár az általad említetteket is szeretem, s csak arra hívnám föl a figyelmedet, hogy az új gondolkodás kialakításában igen sokan vesznek részt, ne akard leszűkíteni a kört.

Igazad van abban, hogy elsősorban az alapkérdésekkel kell(ene) foglalkoznunk. Szemétgyűjtés helyett meg kell szüntetni a szeméttermelést, a fogyasztási szokások elleni beszéd és a CO^2-termelés megadóztatása helyett megszüntetni a bővített újratermelést, a kamatos pénzrendszert. De ha valaki összeszedi a szemetet az erdőben, vagy fát ültet, vagy kiment egy darazsat a vizeshordóból, az jobbat tesz, mintha szemetelne, fát pusztítana, vagy agyoncsapná azt a rovart, mert megcsípheti.

Nincs elsőbbség! Ha mégis lenne, az csak egy újfajta tudat kialakítása lehetne. S az újfajta gondolkodás kialakításához éppen úgy kell a hindu, buddhista, keresztény tan, mint a hopiké, apacsoké, zürjéneké vagy osztjákoké. És még a kezdeti szemétgyűjtő lépések is jók, ha valaki fokozatosan előre halad az úton. Az Úton.

Baráti szeretettel köszönt

Piros

*

Kiszely Károly szerint (vö. „Érted vagyok", IV/5, A bűnös kamat) a kamatos pénzrendszer az egyetlen oka minden környezetpusztításnak, a mértéktelen fogyasztásnak, s így tovább. Milyen egyszerű is lenne! Nem kellene mindenféle környezetvédelmi eljárással, jogszabállyal vagy technikai megoldással bajlódni, eltörölnénk a kamatot, s jönne az ökologikus szép új világ!

De mi is a szerepe a kamatnak?

A környezeti gondokkal foglalkozók mind jól ismerik a leszámítolás jelenségét. Arról van szó, hogy az emberek

ugyanannak a dolognak a jelenben nagyobb értéket, hasznosságot tulajdonítanak, mint a jövőben. (A leszámítolás mértékét még mérni is lehet: Mennyiért mondanál le ma 1000 Ft-ról, a kabátodról, stb., ha azt majd csak egy év múlva kapod meg?) Ugyanígy a távoli jövőben rendelkezésre álló természeti javak értéke a fogyasztó ember számára kisebb, mint a ma megvásárolható tengeri herkentyű értéke — sajnos...

Ha valami számunkra olyan fontos tehát a jelenben (lakás, autó, termelő gép), hogy nem tudjuk kivárni, míg szépen összegyűjtögetjük az árát, akkor rendszerint elsétálunk a bankba, s kölcsönt veszünk fel. A kölcsönt terhelő kamat pedig nem más, mint a leszámítolás ára, azzal azt fizetjük meg, hogy már most a rendelkezésünkre áll a kívánt dolog, s nem csak öt év múlva. (Itt azzal az összefüggéssel most ne is foglalkozzunk, hogy kamat híján senki sem tartaná bankban a pénzét, így nem is lenne mit kölcsönadni.)

Azt is jól tudjuk, hogy a magas kamatszint visszatartó hatással van a termelésre, mivel az alacsony jövedelmezőségű vállalkozások nem juthatnak hitelhez. A kamat eltörlése esetén természetesen ez a korlát is elhárulna, a termelők nagyobb számban eshetnének neki a nyersanyagokat szolgáltató természetnek. A fogyasztók is olcsóbban jutnának hitelekhez, egyszerűbb lenne autót, meg más környezetszennyező terméket vásárolni. A jelenlegi gazdasági szerkezetben a kamat eltörlése vélhetően növelné a természeti környezet elhasználását.

A termelő által előállított javak mennyiségét ugyanis nem a kamat nagysága határozza meg elsősorban, hanem a termék iránti piaci kereslet. A termelő nemcsak annyit állít elő, amennyi a kamatot fedezi, hanem annyit, amennyit csak jövedelmezően el tud adni. A kamatterhek nagysága annak mértékét befolyásolja, hogy miként osztozik a jövedelmen a bank és a termelő.

(bar)

*

A Szemle 1994.VI.10-i számában (bar) azt állítja, hogy szerintem a kamatos pénzrendszer az „egyetlen" oka a környezetpusztításnak. Én azonban csupán azt állítottam, hogy az alapoka, (egyik) legfőbb oka.

A dolog egyszerűen működik, ill. nem működik. Ha nincs kamat, senki sem teszi a pénzét a bankba, s azok nem tudnak mit kölcsönadni. Az üzletszerű pénzkölcsönzés és bankközpontúság megszűnik. Hogy kamat nélkül adott kölcsönökből még jobban pusztítanánk a környezetet? De hiszen kamat nélkül a bankok sem volnának. A pénz az lenne, ami mindig is volt, s amire létrehozták: egyszerű csereeszköz és nem áru.

Nem állítottam, hogy a magas kamat jobban ösztönöz a környezetrombolásra. Túl magas kamat mellett nem érdemes vállalkozni, mindenki csak eladni akar pénzt a banknak. — Nem ésszerű, hogy a kamat eltörlése „növelné a természeti környezet elhasználódását". Gyakorlatilag csak emberbaráti, kaláka-magánkölcsönök fordulnának elő. Mindenki addig nyújtózna, amíg a pénze ér. Előlegben, a jövő terhére nem lehetne természetet gyilkolni. Mert a leszámítolás nem más: előlegben élni, előlegben költekezni a holnap terhére; előre elpusztítjuk azt, amit különben csak holnap, holnapután élnénk föl.

Igaz ugyan, hogy a fölszínen az előállított javak mennyiségét nem a kamat nagysága határozza meg elsősorban, hanem a termék iránti kereslet. De aki kölcsönt vett föl — gyakorlatilag minden vállalkozó —, kénytelen annyi árut eladni, amennyiből a kölcsönt és a kamatokat is fizetni tudja, s még haszna is van. Tehát a „növekedésben" a kamatot mindig túl kell szárnyalni. Ezért mindent el kell követnie, hogy keresletet gerjesszen. Ezt is teszik az emberi idegrendszer legkörmönfontabb rablláncra fűzésével. Tehát a keresletet igazítják az áruhoz.

Amikor az ókorban a pénz elterjedt, azonnal átlátták a veszélyt: a pénz elvont áru. Ha törvényei elszakadnak a valóság törvényeitől, akkor a valóságot akarjuk majd a csinált törvényekhez igazítani, s ez csak szerencsétlenséghez vezethet. A valóság védelmeként, a pénz törvényeinek fékentartásaként tiltották mindenhol a kamatot — az újkorig. Szűk korlátok közé szorítva, „megtűrt vétekként" azért sokfelé előfordult. De azonnal természeti szerencsétlenség kísérte, ha a kamat kiszabadult korlátozott helyzetéből. Pl. a velencei kalmárok kamatos pénzrendszere vezetett a Dinári-hegység lecsupaszításához, de hasonló történt a főníciai kereskedők működése nyomán a libanoni cédruserdőkkel is. Ma már az egyetemes erdőségek és a világtengerek a célpontok.

Szívesen látom a további hozzászólásokat.

Kiszely Károly

*

Kedves Piros!

Lassan kezdem érteni, mit is akar Kiszely Károly a kamat eltörlésével. Arra a bírálatomra ugyanis, hogy kamat nélkül bizony itt nem élnek meg a bankok, a válasz az volt, hogy hát ez itt a lényeg! [Sajtszemle, 3179. old.] (Azt persze nem értem, hogy akkor K. K. miért a kamat, s miért nem a bankok, illetve a hitelezés bírálatát adja.) Szóval félreértettem K.K.-t, hisz ő nem nulla kamatszintű hitelezés mellett érvelt (ennek lehetetlenségéről szólt hozzászólásom), hanem, mint kiderült, a kaláka-magánkölcsönökön túl mindenféle hitel- és banki ügylet ellen.

Nos, ez világos érvelés. Hitelek és bankok nélkül jelentősen csökken a gazdasági aktivitás. Kisebb gazdaság — kevesebb szennyezés. Ha nem csinálunk semmit — nem károsodik a természet.

De: ki veszi rá napjaink tömegemberét fogyasztásának gyökeres csökkentésére? ...hányan lesznek majd munka nélkül? ...honnan lesz forrás a kórházak fenntartására, az oktatásra, a színházakra, a közalkalmazottak fizetésére? ...lesze fedél a fiatalok feje felett?

Szóval, alternatív gazdasági rendszer kialakításához nem elég a jelenlegiből egy-két elemet elhagyni (kamatos pénzrendszer), mert akkor az egész sem fog működni. Egy új gazdasági rendszernek mindenképpen hatékonyan kell gondoskodnia a szűkös erőforrások felhasználásáról, biztosítania kell a szükségletek kielégítését, s nemcsak a természeti környezet megóvását kell megoldania.

(bar)

*

Kedves (bar)!

Igaz, hogy az alternatív gazdasági rendszer kialakításához nem elég egy-két elemet elhagyni a jelenlegiből. Éppen ezt állítottam az önmagában hasznavehetetlen közhely kapcsán: „Kevesebbet kellene fogyasztanunk". Ki veszi rá erre napjaink emberét, ahogy mondod! De ha rá tudnánk venni, abból lenne az igazán nagy baj. A kamatos pénzrendszer mozgatta gazdaság a csökkenő fogyasztásra meredek életszínvonaleséssel válaszol (növekvő munkanélküliség, áremelkedés), sőt a kamatos rendszer ellentmondása éppen az, hogy akkor is csökken az életszínvonal, ha a fogyasztás állandó. Tehát a kamatos rendszer önműködően bünteti a nem növekedőt. A nem kamat uralta rendszerekben ez a „logikátlanság" nem volt meg. Tehát csak erőfecsérlés, ön-

kielégítő szélmalomharc elszigetelten a fogyasztás ellen szónokolni a kamatos pénzrendszer megszüntetésének követelése nélkül.

Válaszodból az derül ki, úgy érzed, a kamatos pénzrendszer megszüntetése annyira eredményesen csökkentené a fogyasztást és a gazdasági növekedést, hogy az már szerinted kedvezőtlen. Nos, nem lenne az. Végre megállhatnánk úgy, hogy a rendszer nem büntetne bennünket. Vívmányainkat így tarthatnánk meg. A kamatos és nem kamatos pénzrendszer különbsége éppen az, hogy az egyikben büntetlenül nem állapodhatsz meg, a másikban igen.

A kamatos pénzrendszer és a hitelek nélkül „nem csinálnánk semmit”. Százezer év óta él az ember és mintegy hatezer év óta létezik civilizáció. A kamatos pénzrendszer pedig csak 60–70 éve uralta el a világot. Azelőtt is „csináltunk valamit”, ezután is tudnánk. Csak olyan ütemben „élhetjük föl” a természeti erőforrásokat, ahogy azok újratermelődnek, tisztulnak. A kamatos rendszer leelőzteti velünk ezt a természetes gyorsaságot (egyeseknek „lassúságot”). Akkor pedig ki kell iktatnunk ezt az öngyilkos gyorsító tényezőt. Ez a fajta „fejlődés” csak a természetnek és unokáinknak pusztító kirablásával biztosítható.

Igaz ugyan, hogy a bankok érdeke a kamatos pénzrendszer fönntartása és elterjesztése, mégis a kamatos pénzrendszer az eredendőbb ok. Ha a bankokat bezárnánk, de a kamatot nem tiltanánk: újratermelnénk a bankokat. Hiszen történelmileg is így alakultak ki a bankok, pénzkölcsönző kereskedőkből, akik még teológusokat is pénzeltek, hogy lazítsanak a kamat szigorú tilalmán.

Várom a további hozzászólásokat, a helyeslőket is.

Kiszely Károly.

*

Kedves Piros!

Elszomorít, hogy a környezetvédelem és környezetrombolás (egyik) alapkérdése ennyire érthetetlen és vad-ismeretlen a környezetvédők belső magja számára is. Ez semmiképpen sem szemrehányás, (bár egy kicsit az is), hanem a kérdéseket elfedő mesterkedések erejére és hatékonyságára utal.

Nem tudom, figyeltél-e: (bar) második levelével a kígyó a farkába harapott. Lényegében azt vetette föl, amit én a vita elején: nem lehet egy elemet elvenni a rendszerből a rendszer megváltoztatása nélkül, mert az ilyen félmegoldásból lesz ám csak az igazán nagy baj. Én azzal indítottam a vitát, hogy a kamatos pénzrendszer mozgatta gazdaságon belül azt hirdetni, hogy „mondjunk le a fogyasztásról, vagy csökkentsük azt” — hasznavehetetlen és megvalósíthatatlan. Miért? Mert egyénileg mondhatok nemet, de e gazdasági rendszer arra kényszerít, hogy fogyasszunk egyre többet. Több ember és gyorsabban kezd ugyanis vadul fogyasztani, mint ahogy a lemondók száma vérszegényen növekedni. (Lásd Oroszország, Kína, Thaiföld, sőt Magyarország stb.) Több új környezetkárosító anyagot, szokást dobnak piacra világszerte, mint ahogy a régi káros szerek szorulnak vissza.

De ha sikerülne lemondóvá győzködni az emberiség nagy részét — a kamatos pénzrendszeren belül —, abból lenne ám csak az igazi nagy katasztrófa. Ebben a rendszerben, ha nem növeled évről évre a fogyasztást, ill. termelést, akkor csökken az életszínvonal, emelkednek az árak, nő a munkanélküliség, az emberek lázadozni fognak, kalandorok kerülnek hatalomra s kénytelenek a fegyverkezés által növelni a fogyasztást. A rendszer kényszeríti őket. Miért?

Szinte minden országban van államadósság, s annak kamatait az adókból törlesztik. A vállalat, ahol dolgozunk, kölcsönt vett föl, melynek nem kis kamatait a miáltalunk termelt áruból fizeti ki. A kamatos pénzrendszer LEGFŐBB FOGYASZTÁSI CIKKE MAGA A PÉNZ (!), így a világon minden vállalat el van adósodva és minden áru árának jelentős hányada kamattörlesztés, s így jövedelmünk jelentős része is kamattörlesztésre megy, ezért kell magunknak is egyre többet termelnünk, hogy az árukba épített kamattörlesztéseket fizessük. Ördögi kör ez az összeomlásig.

A kamatos pénzrendszerben bűnhődnie kell annak, aki nem növekszik. A rendszer keményen büntet, ha nem növekszik a nemzeti össztermék. Annak minden évben növekednie kell ahhoz, hogy az életszínvonal legalább állandó legyen és ne csökkenjen. Éppen annyira kell növekednie minden évben, mint amennyi az államadósság éves kamata. Ugyanis minden évben elő kell állítani azt a többletet, ami a külső kamattörlesztésekre megy. Ha emelni akarjuk az életszínvonalat, akkor még nagyobb százalékban kell növelni a nemzeti összterméket.

(bar) szóvá teszi, hogy miért nem a bankokat támadom. Azért, mert kamat nélkül nem léteznének a bankok.

Hosszú tiltás után végül elhárult a végső elvi akadály. A katolikus egyház 1830-ban visszavonta azt az erkölcsteológiai tanítását, hogy a pénzért, kölcsönért kamatot szedni halálos bűn. Ezzel végképp átszakadt a legutolsó gát is, és futótűzként szétterjedt az egész világon a kamatos kölcsönöket, hiteleket a középpontjába állító gazdaság.

A bankokat, a fogyasztást, a növekedés ideológiáját szidni teljesen hatástalan dolog. A fogyasztás csak tünet, az ok a kamatos pénzrendszer.

(bar) azt mondja, hogy nemcsak a természeti erőforrások védelmére kell gondolnunk. Persze, hogy nem csak! Ezt én is így gondolom. De egyéb ügyeink eredményes szervezésének alapföltétele, hogy a természet megújulásának sebességéhez igazítsuk emberi ütemünket. Nem vághatom ki azt az erdőt már ma, amit csak 150 év múlva, a dédunokáim vághatnának ki (úgy, hogy közben nőtt helyette egy hasonló korú és értékű). Márpedig az üzletszerű hitelek tömege éppen ezt teszi lehetővé, erre serkent: előlegben kell élni.

Hogy kamat és hitel nélkül „semmit sem csinálnánk”, ahogy (bar) gondolja? Ez gondolati csúsztatás. Már hogyne csinálnánk „valamit”. Csak éppen olyan ütemben, ahogy az élet törvénye kívánja és lehetővé teszi, abban az ütemben, amilyenben a modern kapitalizmus előtt intézte ügyeit az emberiség.

Nem a „középkorba térnénk vissza”. Éppen hogy újkori vívmányainkat így tarthatnánk meg: a kapitalizmus előtti gazdasági rendszerek féltve őrzött és kimunkált gazdasági és pénzügyi bölcsességének újra-fölfedezésével.

A hitelekkel támogatott rablógazdálkodás nélkül kénytelenek volnánk erőinket és erőforrásainkat bölcsebben, körültekintőbben beosztani. Egy patak hajtotta fűrészmalom zseniálisabb találmány, mint az elektromos. Egyfajta természeti „örökmozgó.” Az energia hozzá: ajándék. Vagy az ártéri gazdálkodás. A legszemléletesebb példa arra, hogy a természetes folyamatok mentén a legkisebb beavatkozással a legnagyobb eredményt érjük el.

A hitelekkel nem elkényeztetett ember bölcsebb lesz és fölfedezi a természet mélyebb törvényszerűségeit, s azok szerint rendezkedik be. Aki helyett nem gépek és hitelek dolgoznak, könnyebben mond le a fölöslegesről.

Hogy a hitelek nélkül „semmit sem csinálnánk?” Hát az Isten szerelmére! Százezer éve van Homo sapiens, és hatezer éve civilizáció. Ne akarjuk az emberiség történelmét a fogyasztói társadalom kezdetétől számolni.

Csak a fogyasztói társadalom eredményei lennének „valami”? Minden más „semmi”?

Szeretettel:

Karcsi

TARTALOM

Tanulmány
Karl Herbst: A vallási gerincferdülés gyógyítható 2–4
Gergely G. András: Történelmi váltóállítás 5
Lendvai L. Ferenc:
A keresztény értelmiségi feladata a mai társadalomban 6–8
Rőczey János: Minden kinevezés bűncselekmény 9–10
Emlékezés
Éliás Józsefre és Németh Gézára 11
Egyházunk életéből
Gaillot püspököt menesztette a Vatikán 14
Walbert Bühlmann: Ratzinger bíboros páni félelme 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Nem ér a nevem 17–18
Családi oldal
Nádaspéter István: Kétszemélyes élethivatás 19–20
Baloghné Berényi Rita: Gondolatok a gyermeknevelésről 21–23
Elmélkedések
V.J.: Szent kísérlet 12–14
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–28
Környezetvédelem
Vita a kamatos kamatról 29–31

E számunk rajzait
Seyfried Hedvig „Őrség" c. sorozatából válogattuk.

Egy hős álma

A Hold már magasan járt a sötét égen. A holttestek rettentő bűze szállt a magasba. Társaimmal egy fa alá húzódtunk a fáradt napok után, amelyekben oly sok minden történt: egy héttel ezelőtt elszakítottak szüleimtől, testvéreimtől, és katonának vittek, mert meghaladtam 18. évemet. Másnap a törökökkel harcba kellett szállnunk. Három napon át szüntelenül harcoltunk. Testünk tele volt sebbel, mégis győztünk. A hősöket lakomával ünnepelték a harctéren. Ahogy ezt végiggondoltam, álmosság fogott el, és elaludtam.

Azt álmodtam, hogy a kardom irányítja a kezemet, és akaratom ellenére rengeteg ártatlan embert öl meg. Halálos kiáltások, vértenger ömlik az utcákon, a vérbe gyerekek, asszonyok, férfiak, öregek fulladnak bele. Végül a kard szülőházamhoz húz, befordul az előtérbe, majd a konyhába, ott van anyám, a kard őt is megöli, azután megfordul, és engem is megöl. Ekkor két oldalról angyalok fognak meg, és visznek Isten elé, és Isten kimondja az ítéletet, és egy izzó kapuhoz visznek, amelyre nagy betűkkel ez van írva: POKOL. Bevittek. Egy vörös trónon maga a Sátán ült, s onnan parancsolt. Engem a többi gyilkoshoz dobtak, akik igát húztak, közben ostorozták őket, és én is húztam az igát, fáradt voltam, és tűzben égett a testem, de jobban a lelkem, hogy soha többé nem látom a családom, és ők a Mennyországban vígan játszanak, én meg itt húzom az igát.

De mégis véget ért a rabság, mert felébredtem, és ott ült mellettem anyám. Nem voltam hős, aki leverte a törököket, hanem tízéves kisfiú, aki édesanyja nyakába borulva sírt.

Sz. Cecília
(12 éves)

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.
Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VI/3. (31.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk.**
Az Alapítványnak adott összeg adócsökkentésre felhasználható.
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP BT nyomdaüzemében, Budapesten.
Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 360 Ft
10 példánytól (példányonként) . 312 Ft
szociális előfizetés . . . . . 252 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 360 Ft
egyéb külföldre . . . . . .1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI. évf. 4. szám
1995. augusztus
50,— Ft

A BOKOR Bázisközösség jubileuma

Politizált-e Jézus?

A „Szép Jelen” Alapítványról

Moha-mese

Öt éves az Alba Kör

Olvasók fóruma

Autózás és környezetvédelem

Célba ér-e civilizációnk?

A FÉLSZÁZÉVES BOKOR

Beszámoló a BOKOR Bázisközösség 50. jubileumáról

„Az ötvenedik esztendő legyen örömünnep számotokra...!
(3 Móz 25,8)

Pünkösdkor, június 3-án és 4-én ünnepelte 50. születésnapját a BOKOR Bázisközösség. A jubileumi levélben önvizsgáló és hálaadó ünnepre hívták a BOKOR tagjait és szimpatizánsait, de elleneit is. Mi történt a kétnapos ünnepen?

Június 3-án, szombaton reggel Schanda Beáta háziasszonyi köszöntője után *a múltra emlékeztünk.* 1945-ben egy horvát jezsuita érkezett Róma megbízásából Debrecenbe, hogy kis csoportokat szervezzen. A fiatal Bulányi György piarista tanárra bízta, hogy elmenetele után folytassa a munkát, mert Róma úgy gondolta, hogy a szovjet uralom alatt az egyház csak ilyen kis csoportokban maradhat fenn Magyarországon. Bulányi püspöki segédlettel látott munkához, csoportokat szervezve az egész országban.

Az első időkről emlékezett maga Bulányi György, de Vadas Éva szalézi nővér is, aki szintén megjárta Rákosi börtöneit. Az első tanítványok közül pedig Kovács Teréz nyelvészt, Merza József matematikust és Hampel Károly mérnököt hallottuk. A beszélgetést Király Ignácz asztalos, 15 gyermek apja vezette.

Az újrakezdés 40 évéről sorstársak és kortársak szólaltak meg kerekasztal-beszélgetésben. Bulányi az 56-os forradalom alatt ugyan kiszabadul, de aztán újra bebörtönzik, és csak 1962-ben szabadul végleg. A szétveretés évei után hogyan indul újra a kisközösségi mozgalom? Erről beszél Trásyné Éva gyógytornász, Demeczky Jenő villamosmérnök, Cserta Gábor elektromérnök, Vinczéné Gabi rendszerszervező és 10 gyermek anyja, valamint Bajnokné Judit könyvtáros és 7 gyermek anyja. A kerekasztal-beszélgetés vezetője Bisztrai György műszerész volt, aki a Kádár-korszak üldöztetéseiről és a katonai szolgálat megtagadása miatt börtönbe került 25 testvérünkről szóló beszámolók mellett – Áts András műszerész közreműködésével – a Harmadik Világ Alapítvány éhezőket segítő munkájáról is számot adott.

Megszólaltak a beszélgetésben azok a *kortársaink* is, akikkel eszmei vagy gyakorlati közösségbe kerültünk az évek folyamán, így a Németh Géza-féle ökumenikus közösséggel, amelynek képviseletében Németh Géza halála után most Baló Gyöngyi szólalt fel; Iványi Gábor metodista lelkésszel, aki a szegények támogatásáról ismert; Viktor András tanárral, aki időközben a BOKOR-ökocsoportnak is tagja lett; Bródy Jánossal, aki jelenleg a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának is tagja.

A dalokkal színesített kerekasztal-beszélgetés után *pohárköszöntő és állófogadás* következett. A pohárköszöntőben Bulányi György a BOKOR jellemzőit a „civil" és „nonprofit" jelzőkkel próbálta körülírni. Az 50 éves BOKORRA, de a BOKROT nem szeretőkre is emelte poharát a kb. 800 résztvevővel együtt. A felszolgált étel a Finta család munkáját dicsérte.

Az agapét Kovács László *„Bokorirtás" c. kritikus és önkritikus drámája* követte, közel 40 szereplő részvételével. A darab történeti dokumentumokra és a fantáziára építve a BOKOR történetének azt a jövőbeli pillanatát ragadta meg, amikor az Alapító meghal. A pannonhalmi milleneumra érkező új pápa, aki néger és a II. Péter nevet vette fel, már-már elismeri a BOKROT, de az utolsó pillanatban győz a hatalmi gépezet, és továbbra is magára marad a belső gondokkal is küzdő BOKOR. A koporsóból kisgyermekek által kiemelt zöld bokor és Händel Hallelújája oldja a feszült drámát.

A hierarchia és a BOKOR elé tükröt tartó darab után vidám *ifjúsági műsor* következett, amelynek vezetői Vadovics Róbert pszichológus és Pakodi Gábor ügyvéd voltak. Ők Bulányi Keressétek az Isten Országát c. főműve betáplálásáról és a 100. évforduló BOKOR-elvárásairól mutattak be nevettető és elgondolkodtató játékot a jelenlévők bevonásával. Ezt ifjúsági est követte Cserta Gábor zenei vezetésével, Bóta Barna szervezésében.

A felnőtt programmal párhuzamosan zajlott *a gyermekek jubilálása.* Kb. száz, 5-15 éves gyerek csoportos foglalkozáson vett részt Magyarné Laura és csapata vezetésével. A foglalkozás fő attrakciója egy hatalmas plakát előkészítése volt krepp-papír galacsinok felragasztásával. A plakát egy nagy, virágos, lepkés, madaras bokrot ábrázolt, közepén az 50-es számmal.

Pünkösd vasárnap, június 4-én reggel *rendkívüli hálaadó mise* kezdődött, amely a BOKOR kiemelt négy „szentségét" állította előtérbe: a lábmosás, a kenyértörés, az erőszakelutasítás és a kisközösség eszményét és gyakorlatát. Az egyes evangéliumi részekhez Bulányi György írt homiliát. A mise végén Schermann Rudolf plébános (Ausztria) mondta a záróimát, amelyben megköszönte a BOKROT Istennek, mert az elnyomatás évei alatt a BOKOR a Nyugat számára is példa volt.

A mise végén a *gyermek- és ifjúsági pályázatok nyertesei* vették át pályadíjukat a zsüri: Albrecht Júlia keramikus, Mészáros András tanár és Simon András grafikus döntése alapján. Ifjúsági kategóriában Deliné Szita Annamária kap az „Érted vagyok" újságból örökös tiszteletpéldányt. Az 1-10. évesek I. díját, egy-egy hetes óbudavári nyaralást Földváry Katalin és Botlik Dávid nyerte; a II. díjat, egy mesekönyv-csomagot Kovács Mónika, a III. díjat, egy-egy Bisztrai-féle bábjátékot Pálinkás Barnabás és Földváry Dániel. A 10-15. évesek közül az I. díjat, egy hetes táborozást Botlik Emese, a II. díjat, egy könyvcsomagot Kovács Flóra, a III. díjat, egy Demeczky-féle társasjátékot Pálinkás Tamás nyerte. Dicsérő oklevelet és könyvjutalmat nyertek: Földváry Gergely, Kovács Csilla, Mlecsenkov Dániel, Pálinkás Anna, Rauscher Éva.

A díjkiosztás után *szabadtéri rendezvény* következett, amelynek irányítója Áts András irodagépműszerész volt. A pásztorbotnak beillő stafétabotot Bulányi György és kezdőcsapata adta át az őket követő időzónában állóknak, azok pedig a következőknek, egészen az 1995. évnél álló, feldíszített bokorig haladva. Ezt követte 50 luftballon felengedése az „égbe", hálaadásul és egyben meghívásul azoknak, akik a lufikra kötött meghívókat megtalálják. A színpompás jubileum a többszáz résztvevő körtáncával és a „Megkötöm magamat" BOKOR-himnusszal ért véget. Szervezői voltak Bulkainé Margit és Kovács László.

Az eseményről a *Magyar Televízió* számára Róbert László szerkesztő-rendező készített fél órás műsort, megszólaltatva más szervezetek és közösségek képviselőit is, így Boór Jánost, a Mérleg főszerkesztőjét, Pomogáts Béla irodalomtörténészt, a Piarista Diákszövetség elnökét, Szöllősy Ágnest, a Pax Romana alelnökét, Keresztes Sándort, a Pax Romana elnökét és Kamarás István szociológust, a Zsinati Klub elnökét. A filmben Kaszap István és Márti beszámolt a Balaton mellett, Szentantalfán nemrég megvásárolt 25 hektárnyi földről, a leendő BOKOR-ligetről, amely az idén már ifjúsági táborozóhely lesz, később pedig az álmok szerint bokorfalu, szellemi és munkaközpont. Vagyis a következő 50 esztendő új vállalkozása.

KL

A BOKOR-jubileum egyes részleteire következő számunkban még visszatérünk.

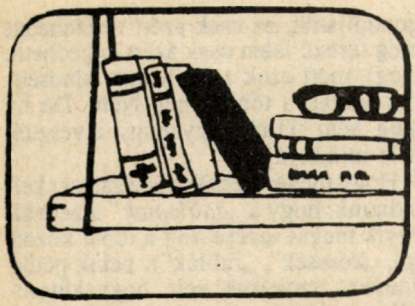

Gergely G. András

Politizált-e Jézus?

A kereszténység kezdettől fogva mind a mai napig — sajnos — nagyon torz módon és nagyon töredékesen, *egyoldalúan* értelmezte–értelmezi Jézus tanítását. Általános az a felfogás, hogy Jézust csak az egyes ember *lelki üdvössége* érdekelte, annak érdekében adott eligazítást, vigaszt vagy buzdítást. Ez az állítás a „csak” kivételével igaz; ám ez csupán egy része Jézus programjának, mert őt ugyanúgy érdekelte az ember *testi java*, „testi üdvössége”, azaz egészsége (ezért gyógyított olyan sokat). Ugyanilyen fontos azonban, hogy Jézus tanításának–programjának van *társadalmi–politikai* oldala is, és ezt csak ebben a században fedezték fel, hozzátehetjük: kevesen (pl. az ún. felszabadítási teológia képviselői).

Pedig elég lett volna odafigyelni akár csak „názáreti székfoglalójára” *(Lk 4,16–21)*, amely társadalmi–politikai programját foglalja össze: „Az Úr lelke fölkent engem, hogy örömhírt vigyek a *szegényeknek*, gyógyítsam a *megtört szívűeket*, szabadulást hirdessek a *raboknak*, megvilágosodást az *elvakítottaknak* (és ezért vakoknak), szabadulást vigyek az *elnyomottaknak*.”

Kétezer éven át, sajnos, úgy értelmezték ezeket a mondatokat, *mintha* Jézus csak lelki vigaszt akart volna nyújtani a szegényeknek, raboknak, elnyomottaknak, hogy „viseljék csak béketűrően a sorsukat, majd a túlvilágon megkapják jutalmukat”.

Szó sincs erről! Jézus társadalmi–politikai változásokat akart, hogy a szegények ne legyenek többé szegények, a rabok szabaddá váljanak, az elnyomottak, kizsákmányoltak (= megtört szívűek) visszakapják javaikat és jogaikat, a (politikusok és papok által) elvakítottak újra tisztán lássanak. Mi ez, ha nem társadalomátalakítás, politika?

Persze egyúttal azt is figyelembe kell venni, hogy Jézus egyértelműen *elhatárolta magát az erőszak politikájától*. Nem akart sem forradalmat, sem lázadást a *néptömegek* részéről; nem mondta: „Akasszátok föl a gazdagokat, földbirtokosokat, gyártulajdonosokat!”, és azt sem: „Fegyverrel kell kiűzni az elnyomó rómaiakat!” — De másfelől ugyanígy elhatárolta magát az *uralkodók*, a politikai és gazdasági vezetők által alkalmazott erőszaktól. Kritikaként mondta: „Az uralkodók zsarnokoskodnak népükön, és akik hatalmat gyakorolnak rajtuk, jótevőiknek hivatják magukat” (Lk 22,25). És hozzátette: „Köztetek ne így legyen” (22,26)!

Ezt a programot egy mondatban összefoglalja és egyúttal *megvalósításának miként jét* is tartalmazza az Izajás nyomán megtartott „názáreti székfoglaló” utolsó mondata: „Hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét”.

Jézus ezzel az *ószövetségi* törvény egyik (mindig csak „írott malasztnak” megmaradt) előírására emlékeztetett, azt hirdette meg programként.

Mit is jelentett hát eredetileg az „Úr kegyelmének esztendeje”?

Előzményeként idézzünk föl előbb egy másik törvényt, amely így hangzott. *„Minden hetedik esztendő* végén el kell engedni az adósságokat... Ha valaki elszegényedik testvéreid közül, ... ne légy keményszívű és szűkmarkú, hanem légy hozzá bőkezű és adj neki szívesen kölcsön... Ha eladja magát neked valamelyik atyádfia (mert annyira elszegényedett), hat évig szolgáljon neked, de a hetedik évben bocsásd szabadon! Ne üres kézzel küldd el, hanem lásd el bőven a nyájadból, a szérűdről és a borsajtódból... Emlékezz arra, hogy te is rabszolga voltál Egyiptomban, de kiváltott téged a te Istened” (5 Móz 15,1–15)!

Ennek az előírásnak az általános kiterjesztése az ún. kegyelmi év, a *„jóbel-év”*: „Számolj hétszer hét esztendőt! *Az ötvenedik* legyen örömünnep számotokra: mindenki kapja vissza birtokát, és mindenki (aki rabszolgává lett) térjen vissza családjához... A föld (kényszerű) eladása nem jelenti minden jog elvesztését, mivel a föld az enyém, ti meg csak jövevények és zsellérek vagytok nálam... Ha valakinek el kell adnia birtokát, válthassa vissza... Ha nincs miből visszaváltania, a birtok legyen a vevőé az örömünnep évéig. Akkor azonban a birtok visszaszáll eredeti tulajdonosára... Ha atyádfia nyomorba jut... és eladja magát neked, ne végeztess vele rabszolgamunkát, hanem napszámosként dolgozzék nálad az örömünnep végéig. Akkor menjen el gyermekeivel együtt, térjen vissza nemzetségéhez, és kapja vissza atyáinak birtokát” (3 Móz 25,8–42)!

Miről van tehát szó? Arról, hogy *ötven évenként* minden adósságot el kell engedni, minden elvesztett birtokot vissza kell adni, minden rabszolgát szabadon kell engedni. Ma így mondanók ezt: *általános amnesztiát kell hirdetni*, de nemcsak *politikai* értelemben, hanem *gazdasági* téren is!

Amit tehát Jézus akart: „az Úr kegyelmi esztendeje”, vagy ahogyan leggyakrabban mondta: „Isten Országa”, az egyáltalán nem csupán lelki dolog, hanem *egy testvériesen élő és a javakon testvériesen megosztozó társadalmi–politikai rendszer* (ezzel nem állítjuk, hogy nem *több* ennél; csak azt, hogy *nem kevesebb*) — *szemben* a megszokott gyakorlattal, miszerint az erősek egyre jobban elnyomják a gyöngéket, a gazdagok egyre nagyobb nyomorba taszítják a szegényeket, és mindezt egyre kegyetlenebb törvényekkel és egyre erősebb erőszakszervezetekkel tartják fenn, amint ez ma megfigyelhető Magyarországon és szerte a világon.

Jézus azt mondja: Ha már így alakult, ha egyesek ügyessége, tehetsége, szerencséje vagy éppen gonoszsága miatt égbekiáltó gazdasági–társadalmi különbségek alakultak is ki, „ötven évenként”, azaz időről időre *helyre kell állítani az Isten akarata szerinti rendet*, a gazdasági–társadalmi–politikai egyenlőséget (amin aligha értett uniformizálást). S mindezt *nem erőszakos úton*, nem fegyverrel, hanem úgy, hogy akik meggazdagodtak, azok ingyen és feltétel nélkül visszaadják a szegényeknek, amit erővel vagy csellel (pl. reklámokkal) zsákmányoltak tőlük.

Ezt jelenti az „Úr kegyelmi esztendejének meghirdetése”, és aligha kell bővebben ecsetelni, milyen *„forradalmi” program* ez a bankokra, a tőzsdére, a parlamentekre vagy a bíróságokra nézve. És aligha kell külön magyarázni, miért is gyilkolták meg a szegény és szelíd Jézust.

Ugyanezt a gazdasági–társadalmi–politikai programot tartalmazza a *Hegyi Beszéd* is, csak tudnunk kell végre más szemüvegen át nézni, mint az eddigi 2000 éven keresztül. Ebben azt mondja Jézus: „Boldogok a szegények, (értsd:) akik éheznek és sírnak, és boldogok az üldözöttek, a kiszolgáltatottak, a védtelenek” (Lk 6,20–23).

Persze, sokan azt gondolják a „keresztények” közül is, és sok politikus (meg teológus!) nyíltan hangoztatta–hangoztatja is, hogy „a Hegyi Beszéddel nem lehet kormányozni”; egy országot sem, egy földrészt vagy az egész világot még kevésbé.

Nem is kormányoztak még soha sehol a Hegyi Beszéd elvei alapján —

meg is látszik az eredményen! Maradjunk csak a legújabb korban! Azt mondták–mondják tehát: „Szeretettel, jótékonykodással, szerénységgel, megbocsátással nem lehet társadalmat építeni, politikát csinálni.” Mivel lehet? Hogyan lehet? Hogyan csinálják?

Úgy, hogy *„a hét főbűn közül ötöt erénnyé avattak”* a kapitalizmusban (Lewis Mumford), azaz eszménnyé tettek, céllá tűztek ki, mégpedig a büszkeséget (kevélységet), a fösvénységet, a bujaságot, az irigységet és a becsvágyat (régiesen: a torkosságot, amikor az ember egyre többet akar lenyelni, elnyelni, fogyasztani — mindenből, ami anyagi, vagy anyagiak révén megszerezhető). Az igazi keresztény erényekre pedig (jóság, adás, megbocsátás, szolgálat) azt mondják: „Ezekkel nem lehet üzletet csinálni.”

Ezért ma gyakorlatilag minden ország hivatalos vezetése és közvéleménye egyaránt úgy gondolja: *Nagyobb* növekedés, *több* pénz, *több* energia kell! *Több* beruházás, *több* gyár, *több* út, *több* videó, *több* számítógép...!

Csakhogy! A gazdag országoknak ez a korlátlan növekedési politikája *a környezet és a 3. világ számlájára és rovására megy. Egyre több mérgező anyag* kerül a levegőbe, a vizekbe, a talajba — míg egy szép napon (úgy 30–40 év múlva) az egész emberiség bele nem pusztul. *Egyre több éhező és nyomorgó ember* lesz a 3. (és a 4., sőt a 2.) világban (is). Ha az öt és fél milliárd lakosú Földet 100 családból álló falunak képzeljük el, akkor ez azt jelenti, hogy 7 család birtokolja a falu 60 %-át, és 60 család a 10 %-át; vagy: 7 család használja el az energia 80 %-át, és 70 családnak nincs ivóvize. Hová vezet ez?

Egy *Jézus szerinti gazdasági–társadalmi–politikai program* ezt írná a zászlajára: *„Kevesebbet* a Mindig többet! helyett!” Például: Kevesebbet vásárolni! Kevesebbet eldobni! Kevesebb energiát használni! Kevesebb forgalmat! Kevesebb vegyszert!...

Mit jelentene ez? Kevesebb szemetet, kevesebb zajt, kevesebb kipufogógázt, kevesebb rádióaktivitást, kevesebb környezetpusztulást. És kevesebb betegséget, kevesebb stresszt, kevesebb félelmet, kevesebb háborút. — Nem nehéz belátni, hogy ez a „kevesebb” valójában többet jelentene; mármint *több természetet, több kultúrát, több szabadságot, több békét, több értelmét az egyéni és közösségi életnek, több jövőt!*

Ezt akarta Jézus a Hegyi Beszéddel! Ezért mondja „boldognak” (a szó eredeti értelmében „szerencsésnek”!) a szegényeket, éhezőket, sírókat és üldözötteket, mert Isten Országa „az övék”, (pontosabb fordításban:) „értük van itt”; azaz: Jézus azt akarja, hogy az anyagiak megosztása, ill. a megbocsátás révén *ne legyenek többé szegények, éhezők, sírók, üldözöttek.*

Ebből egyenesen következik: A megtérés, és annak nyomán az igazi keresztény élet azt jelenti, hogy *ebbe az irányba állítjuk át* a gondolkodásmódunkat, ill. a hétköznapi gyakorlatunkat.

Ha viszont megmaradunk a hagyományos „keresztény” felfogás mellett, akkor úgy járunk, mint az az amerikai szerzetes, akinek a cellája az Erie-tóra nézett; ő két éven át elmélkedett a cellájában Krisztus szenvedéseiről, s közben nem vette észre, hogy a tó a szeme előtt halt ki.

Nem kevésbé társadalmi–politikai töltetű Jézusnak az *ellenségszeretetről* szóló tanítása *(Mt 5,38–48)*, amit a kereszténység mind ez ideig szintén csupán a magánerkölcsre vonatkoztatott (nem mintha akár csak ilyen értelemben is elfogadta vagy gyakorolta volna).

Példának talán elég egyetlen jézusi mondás is: „Ha ezer lépésre kényszerítenek, menj el kétannyira!”

Ennek háttere: A római katonának joga volt a megszállt területek lakói közül bárkit arra kényszeríteni, hogy menetfelszerelését ezer lépés távolságra elcipelje. Jézus azt mondja a „római ügyre” oly érzékeny zsidónak: Ha ilyesmire kerülne sor, vidd el azt a felszerelést kétezer lépésnyire! Azaz: ha szolgálatra kényszerít az ellenséges, megszálló hadsereg katonája, azon a szolgálaton felül tégy még valami *plusz jót* is vele. (Nyilvánvalóan nem ezt mondta volna, ha a mondat úgy kezdődik: „Ha kollaborációra kényszerítenek...”) — Nem tette hozzá (vagy legalábbis nem írták le), de gondolhatta: A kétezer lépés után, de talán még előbb is, *emberi* beszélgetés alakulhat ki kettőtök között, és kiderülhet, hogy az ellenségekből akár barátok is lehetnek.

Annyi biztos, hogy itt nem csupán magánerkölcsi kérdésről volt szó, a hanem a kor legsúlyosabb *politikai* problémájáról is: Hogyan viselkedjünk a megszálló rómaiakkal? (Ugyanilyen súlyos lelkiismereti — és egyúttal gazdasági–társadalmi–politikai kérdés volt az, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak.)

Hogy mennyire politikai kérdés volt ez, mutatja a *zelóták* (a kor zsidó forradalmárai és terroristái) Jézusával ellentétes felfogása ebben a dologban. Az ő gondolkodásmódjukat így lehetne megfogalmazni: „Ha ezer lépésre kényszerít a római katona (de akkor is, ha nem), mindig lesd az alkalmas pillanatot, mikor szúrhatsz kést a bordái közé!”

Jézus kétszer is világosan *állást foglalt* ezzel kapcsolatban, és mindkettőből kiderül, mennyire nem magánügynek tartotta az egészet.

Lk 13,1–3-ban olvassuk, hogy Jézusnak hírt hoznak azokról a „galileaiakról”, akiket Pilátus áldozatbemutatás közben lemészároltatott. Mire Jézus: Ti (akik szemmel láthatóan szimpatizáltok az áldozatokkal), úgy gondoljátok, ez csak azért történhetett meg (értsd: Isten csak azért engedhette meg), mert ezek a galileaiak bűnösebbek voltak a többieknél. Nem. De ha meg nem tértek, ugyanúgy elvesztek ti is mindnyájan.

Hogy megérthessük válaszát, azt kell tudnunk, hogy a *„galileaiak”* a zelóták egyik megnevezése volt a többi között (pl. „késesek”, „rablók”); nekik pedig kedvenc szokásuk volt, hogy kihasználva a hatalmas nyüzsgést a templomtéren, na meg az áldozatbemutatás magasztos légkörét, terrorista támadásokat hajtottak végre a rómaiak vagy a velük kollaborálók ellen. Pilátus ilyen okból mészároltatta le őket.

Jézus válaszának értelme tehát: Ha meg nem tértek, nevezetesen *a zelótizmusból*, az ellenséget gyűlölő nacionalizmusból, ti is így jártok majd, azaz: Pilátus titeket is lemészároltat.

Lk 23,26–28.31 számol be arról, hogy asszonyok hangos siránkozása kísérte Jézust a keresztúton. Jézus pedig azt mondta nekik: Ne engem sirassatok, hanem magatokat és gyermekeiteket. Mert ha így tesznek a zöldellő fával, mi lesz a sorsa az elszáradtnak?!

Akármik voltak is az előzmények és a részletek, Jézust végső soron Pilátus végeztette ki, méghozzá *politikai bűnözőként*, mint aki veszélyezteti a Római Birodalom rendjét és nyugalmát. (Lehet, hogy a vele együtt megfeszített két „rabló” valójában zelóta volt?) A hangos sírás így *politikai tüntetés volt Róma ellen* (bár természetesen kifejezhette a személyes fájdalmat *is*). Ezért Jézus válaszának értelme: Ha velem, a zöldellő fával, tehát az *ártatlannal* így bánnak, mit fognak tenni veletek, az elszáradttal, akik gyűlölitek őket és lázadoztok ellenük?

A történelem megmutatta Jézus igazságát: Kr. u. 70-ben a rómaiak lerombolták Jeruzsálemet, 136-ban pedig az egész országot: ekkor szűnt meg csaknem 1800 évre az önálló zsidó állam, ekkor vált teljessé a zsidók szétszóratása.

Mindenesetre mindez nagyon jól mutatja, hogy Jézus itt olyan *politikai* kérdésben adott eligazítást, amely *az egész zsidó társadalmat* alapjaiban érintette.

Sok-sok példát lehetne még felhozni Jézus tanításának gazdasági–társadalmi–politikai vonatkozásaira (mondjuk a szamaritánus-kérdést — Lk 10,29–37; 17,15–18; 9,51–56; Jn 4,7–26 —, az eskü — Mt 5,33–37 — vagy az igazságszolgáltatás tilalmát — Mt 7,1; 13,24–30). De *Jézus keresztre feszítése* önmagában is bizonyíték, hiszen a legfőbb hatalmi szerv, a császár helytartója ítélte halálra — mert amit csinált, az politikailag veszélyes volt.

Jézus tanításának tehát súlyos téttel bíró, életre-halálra menő gazdasági–társadalmi–politikai üzenete van. Mondhatnánk úgy is: *Jézus politizált.* Csakhogy a *szeretet politikáját* tanította, sőt gyakorolta.

Herbert Haag

Jézus nem akart papokat

Búcsú a klérustól: vádbeszéd az egyház hierarchikus struktúrája ellen

„IRGALMASSÁGOT akarok, és nem áldozatokat.” (Oz 6,6)

Paphiány, eucharisztia nélküli egyházközségek, cölibátus, nők pappá szentelése — ezek a fogalmak jellemzik azokat a problémákat, amelyek ugyan nem kizárólagosan, mégis messzemenően meghatározzák az egyház jelenlegi szükséghelyzetét, és amelyekről fáradhatatlanul vitáznak, persze szerény sikerrel.

A további eszmecserének csak akkor van értelme, ha megkérdezzük, hogyan képzelte el *Jézus* a maga férfi- és nőtanítványokból álló gyülekezetét. Mert amikor a fenti szükséghelyzetről beszélünk, akkor adottnak vesszük, hogy az egyház nem akar lemondani a papi rendről. Vajon igazolhatja-e ezt az Újszövetségre, és különösen az evangéliumokra vetett tekintet?

*

Fotó: Balla Demeter

Az egyház papsága **az izraelita-zsidó papságban gyökerezik**. A legszembetűnőbben abban különbözik amattól, hogy nem mutat be véres áldozatokat. A zsidóság Jézus korában szigorúan *hierarchikus* tagozódású volt, és ebben meghatározó helyet foglalt el a jeruzsálemi templomban folytatott *kultusz*.

Élén a *főpap* állt, akinek az egész kultusz alá volt rendelve. Ő volt az egyetlen halandó, aki az év *egy* napján, az Engesztelés Napján (jóm kippur) beléphetett a Templom homályos hátsó terébe, a „Szentek Szentjébe”.

A főpap segítői voltak a *„közönséges” papok*. Ők beléphettek a Templom előterébe, a „Szentélybe”, ahol naponta kétszer tömjént égettek. A papok udvarában, ahol az áldozati oltár állt, ők mutatták be az állat- és ételáldozatokat. A papi szolgálatot nem főállásban gyakorolták; megvolt a civil foglalkozásuk, mivel csak évente kétszer egy hétre kellett megjelenniök a Templomban.

A templomi személyzet harmadik osztályát alkották a *leviták*. Ők törődtek a kultusz egész területével: az ajtónállói és rendcsinálói szolgálattal, az énekkel, a zenével. Nekik is ugyanúgy megvoltak a szolgálati heteik, mint a papoknak. — Feltételezik, hogy naponta 300 papra és 400 levitára volt szükség, úgyhogy összesen 7200 pappal és 9600 levitával kell számolni.

Nem kell ecsetelni, hogy a Templomban gyakorolt mészárosság rendkívül gusztustalan volt. Összességében a Templom jobban hasonlított vágóhídhoz, mint imaházhoz.

*

A János-evangélium szerint *Jézus ötször ment fel* Jeruzsálembe *a zarándokünnepekre*: három pászkaünnepre (2,13.23; 6,4; 12,1), egy sátoros ünnepre (7,2) és egy további ünnepre (5,1). Úgy tűnik, hogy ez a Templom iránti nagy buzgóságról árulkodik, a valóságban azonban *kevés*. Mert minden férfinek — és a zsidó annak számít betöltött 12. évétől — kötelessége volt, hogy évente háromszor részt vegyen a jeruzsálemi zarándoklaton: pészáh (húsvét, az Egyiptomból kivonulás emlékezete), pünkösd (aratási ünnep) és a sátoros (szüreti) ünnep idején. Úgy látszik, Jézus nem tartotta magát ehhez az előíráshoz, vagy legalábbis az evangéliumok nem említik.

De annál a kérdésnél, milyen gyakran ment **Jézus** a Templomba, jobban érdekel minket, ***mit csinált* a Templomban**. Meglepetésünkre *sosem* halljuk, hogy részt vett volna a templomi istentiszteleten. Összességében úgy tűnik, rendkívül távolságtartó viszonyban állt a papokkal. *Semmi* sem utal arra, hogy gondolt volna a papság folytatására tanítványi körében. Az evangéliumok hatszorosan áthagyományozzák Jézus fenyegetését a Templom küszöbön álló pusztulásáról, és amikor meghirdeti, hogy a lerombolt Templomot három nap alatt újból felépíti (Mk 14,58; Jn 2,19), akkor ez csak azt jelentheti, hogy az abszolút vég vár a jeruzsálemi templomra és egyáltalán minden földi templomra.

Az a templom, amelyet Jézus a földi helyébe állít, „nem kézzel épített”, egészen más jellegű. Jézus jelképes cselekedettel húzza alá, mire gondol. A Templom megtisztításakor (Jn 2,13–22) nemcsak a visszaéléseket bélyegzi meg. Hanem amikor kidobja a pogányok udvarából az áldozati állatok eladóit és a vevőit, felforgatja a pénzváltók asztalait és kiborítja pénzüket, amire persze mind szükség volt az áldozati üzemhez, akkor ezzel *lehetetlenné teszi a teljesen hagyományos áldozati kultuszt*, és elintézettnek jelenti

ki azt. Ezáltal azonban *az egész papság végét is bejelenti.*

Amilyen állhatatosan hallgatnak az evangéliumok Jézus részvételéről a templomi liturgiában, ugyanolyan fontos számukra, hogy jelentsék: Jézus részt vett és *aktívan közreműködött* egy-egy *zsinagógai istentiszteleten*, amely tisztán igeliturgia volt. És éppen az ige hirdetése volt a célja a Templomban is. Az evangéliumi hagyomány ismételten tanúsítja, hogy *a Templomban tanított.* „Naponta tanított a Templomban” (Lk 21,37). Azoknak, akik letartóztatták, szemére vetette: „Naponta veletek voltam a Templomban, és tanítottam” (Mk 14,49). Világosabban nem is juttathatná kifejezésre érdektelenségét az áldozati kultusz iránt. Számára *az ige hirdetése* lép annak helyébe. Jézus ezzel az egész zsidó vallási rendszert kiemelte sarkaiból.

De nem függetleníthetjük Jézusnak ezt a magatartását *a közeli vég várásától* sem. Jézus közvetlenül küszöbön állóként várja Isten Uralmát: „Bizony, mondom nektek: Az itt állók közül néhányan nem ízlelik meg a halált, míg meg nem látják Isten Országának eljövetelét hatalomban” (Mk 9,1). Ha azonban Jézus meg volt győződve a közeli végről, akkor távol kellett állnia tőle annak, hogy valamilyen egyházi rendszert, kultikus rendet és hierarchiát építsen föl, vagy akár csak szándékoljon. Ellenkezőleg, *átállította a váltókat a kultusz és az istentisztelet teljesen új értelmezése számára:* „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatokat”; ez az Ozeástól vett idézet (6,6) — amely éppen a törvényeket és áldozatokat kedvelő Mátéánál található meg kétszer (9,13; 12,7) — jellemzi a Jézus által végrehajtott *váltást a kultikus szférából az erkölcsi szférába.*

*

A kereszténytől elvárt áldozat egészen más fajtájú: „Intelek titeket, hogy ... adjátok testeteket eleven, szent, Istennek tetsző áldozatul” (Róm 12,1). Pál hangsúlyozottan ellentétbe állítja a keresztény istentiszteletet a zsidóval. A kereszténynek a *saját testüket* (és nem állatok testét) kell *eleven* áldozatként bemutatniok (halott állatok helyett).

Persze **Pál számára** az istentisztelet nem csupán a test odaadása, hanem mindenekelőtt az evangélium hirdetése. Nagy nyomatékkal beszél az apostol az „evangélium istentiszteletéről”, amelyet ő végbevisz. A Róm 1,9-ben kijelenti, hogy „saját szellemével” Krisztus evangéliumának papi szolgálatát látja el. Még jelentősebb a Róm 15,16. Itt Pál azt mondja magáról, Krisztus Jézus liturgiájaként „az evangélium papi szolgálatát látja el, hogy a népek (áldozati) bemutatása Istennek tetsző legyen”. Ezzel formálisan a feje tetejére állítja az egész zsidó kultikus terminológiát: *a papi szolgálat az evangélium hirdetése.* Az áldozati adományt az evangélium számára megnyert népek alkotják.

*

Jézus korában a zsidóság természetesen már régen hozzászokott ahhoz az istentiszteleti formához, amely megvolt templom és áldozatbemutatás nélkül: a zsinagógai igeistentisztelethez. Annál feltűnőbb, hogy **az őskeresztény istentisztelet** *kezdettől fogva mégsem pusztán igeistentisztelet.* Ellenkezőleg, döntő szerepet játszik benne a lakoma, amelyet a zsinagógai istentisztelet nem ismer. Ezekre az étkezésekre a sajátos *„kenyértörés”* kifejezést használják, amely a profán görögben alig fordul elő, az evangéliumokban ellenben Jézus tipikus gesztusát írja le, mind a kenyérszaporításról (Mk 6,41 par), mind az utolsó vacsoráról (Mk 14,22 par) és Jézus emmauszi vacsorájáról szóló beszámolókban (Lk 24,30).

Lakoma-istentiszteletein az ősgyülekezet nyilvánvalóan azokhoz az étkezésekhez kapcsolódik, amelyeket Jézus különösképpen feltámadása után tartott tanítványaival. A gyülekezet azok körének tartja magát, „akik a halottak közül való feltámadása után *vele ettek és ittak*” (ApCsel 10,41). Hogy mennyire erősen a feltámadás jegyében állnak ezek az eucharisztikus lakomaünneplések, mutatja az a nap is, amelyen megtartják őket. Bár azt halljuk az Apostolok cselekedeteiben, hogy naponkint összejöttek a házaknál (2,46), de ez kiváltképpen *a hét első napján* történik (ApCsel 20,7; 1 Kor 16,2), amelyet az Úr napjának is hívnak (Jel 1,10; apostoli atyák, pl. Did 14,1).

Tudatosan elválva a zsidóságtól, az első keresztények a hét első napját különítették el. Mert ez volt az a nap, amikor Krisztus feltámadt és az étkezésre összegyűlt tanítványoknak megjelent. így számukra minden „Úrnapja” (vasárnap) húsvéti ünnep. Erről a keresztény lakoma-ünneplésről az Újszövetségen kívül először „A tizenkét apostol tanítása” (Didaché, 2. szd. eleje) és Jusztinosz mártír (2. szd. közepe) tanúskodik. *A Didachéban* találkozunk először az *eukharistia* szóval a keresztény lakoma-istentiszteletre alkalmazva. Ezt így írja le: „Ami az eucharisztiát illeti. A következőképpen mondjatok hálát. Először a kehelyhez: Hálát adunk neked, Atyánk, Dávid szolgád szent szőlőtőjéért, amelyet kinyilvánítottál nekünk, szolgád, Jézus által. Dicsőség neked mindörökké. A kenyérhez: Hálát adunk neked, Atyánk, az életért, amelyet kinyilvánítottál nekünk szolgád, Jézus által. Dicsőség neked mindörökké. És amint ez a hegyeken szétszóródva volt, és összegyűjtve kenyérré lett, úgy gyűjtessék össze egyházad is Országodba a föld minden szegletéből. Mert tiéd a dicsőség és az erő mindörökké” (9,1).

Az egész összefüggésből kiviláglik, hogy az egybegyűltek valódi étkezést tartottak, amely kenyérből és borból áll, és a kenyér és bor fölött elmondott hálaadás által válik eucharisztiává, hálaadássá. Alapítási beszámolóról nem esik szó.

A 2. szd. közepén az apologéta és mártír *Jusztinosz* lényegileg ugyanígy írja le az istentiszteletet (Apol. I, 65–67). Mindazonáltal feltűnik *két különbség.* Az eucharisztiát nem csupán bűnbánati aktus előzi meg, mint a Didachéban, hanem *igeistentisztelet is,* amelyen az apostolok írásaiból olvasnak fel, és az elöljáró („proestós”) buzdító beszédet mond. Azután kenyeret és egy kehely vízzel kevert bort visznek az elöljáróhoz, és ő hosszú áldást mond ezek fölött. Nyilvánvalóan *a közösségvezető elnököl az ünnepen, és nem egy pap.*

*

Felvetjük tehát a kérdést, **hogyan születhetett meg** *az az elképzelés, hogy az eucharisztia ünnepléséhez szükség van papra.* Teljességre törekvés nélkül, *három mozzanatot emelünk ki.*

1. Áldozati elemek az alapítási beszámolókban.
2. Az 1. Kelemen-levél és a Markion-vita befolyása.
3. Azok a szemrehányások, amelyeket a római állam tett a kereszténységnek kultusznélkülisége miatt.

Kezdjük *az utolsó vacsora alapítási beszámolóival.* Ezek *alapot szolgáltattak ahhoz, hogy az eucharisztiát áldozatként fogják fel.* A „miseáldozat” szóhasználata minden katolikus számára közismert. Ha azonban áldozat, akkor papokra is szükség van.

Az alapítási beszámoló négy variánsát hagyományozták át (Mt, Mk, Lk és Pál az 1 Kor 11,23–26-ban). Ez lehetetlenné teszi, hogy biztonsággal kiszűrjük a hiteles jézusi igéket. Ezzel szemben a mai szentírásmagyarázatban egységes felfogás uralkodik arra vonatkozóan, hogy az utolsó vacsora beszámolói *kultuszetiológiák* (etiológia = okfeltárás), amelyeknek az volt a rendeltetésük, hogy *megalapozzák és megmagyarázzák a gyülekezeti szokásokat.* Más szavakkal: Ezek a beszámolók nem Jézus utolsó vacsoráját ábrázolják, hanem a gyülekezet lakoma-ünnepét, amiből viszakövetkeztetnek Jézus utolsó vacsorájára (ami persze nem jelenti azt, hogy Jézus utolsó vacsorájának történetisége elvesznék). A mi kérdésünk szempontjából mindenekelőtt a kenyér és a bor fölött elmondott szavak formája bír jelentőséggel. *A kenyér fölött elmondott igét* Márk így hagyományozza át (14,22): „Miközben ettek, vette a kenyeret, elmondta az áldást, megtörte, nekik adta és így szólt: Vegyétek, ez a testem.” Semmi nem akadályoz minket abban, hogy ezt Jézus *eredeti* szavának tartsuk, amelyben a

„test" az „élet" kifejezője. Jézus biztosítja a tanítványokat a halálon túl is megmaradó közösségéről.

A bor fölött mondott szavak ellenben kétségtelenül az *egyházi* szokásokat tükrözik, már csak azért is, mivel a görög-római világban sokkal kevésbé voltak botránkoztatóak, mint a zsidóban. Ha Jézus felszólította volna tanítványait, hogy igyák a vérét — ahogyan ezt a legélesebben Máténál teszi (26,27–28) —, akkor azok *rémülten menekültek volna* az utolsó vacsora teréből. Mert a vér fogyasztása a legnagyobb iszonyat a zsidók és az összes semiták számára. A kehely igéjének másodlagos jellege abban is megmutatkozik, hogy a vér *nem párhuzama* a testnek, legfeljebb a húsnak. Hiszen a testhez már hozzátartozik a vér. A legvégzetesebben azonban annak kellett hatnia, hogy Máté és Márk még hozzáteszi a vér igéjéhez ezt a *kiegészítést*: „... amely sokakért (vagy: értetek) kiontatik", ami *behozza az áldozat gondolatát*, amely teljesen hiányzik a legősibb hagyományból. A mai egyházi gondolkodás joggal fordul szembe az eucharisztikus áldozatértelmezéssel. A papnak az eucharisztiában betöltött szerepét illetően ez nem lehet jelentéktelen.

Továbbá: A hierarchiabarát klíma kialakulásához biztosan hozzájárult **az 1. Kelemen-levél**. Az első század végén válság keletkezett a korintusi egyházban. Néhány presbitert („vént") felmentettek hivatalából, és fiatalabbakkal helyettesítették őket. Kiüszöbölendő a vitát, a római gyülekezet egy írást intézett a korintusi gyülekezethez, anélkül hogy erre felkérték volna. Ez az irat mindig „mi"-formában beszél, de bizonyára joggal kapcsolják össze a római püspök, Kelemen nevével, akit a levél szerzőjének kell tekintenünk.

Ez a levél tágabb teológiai összefüggésbe állítja a korintusi konfliktust. A szerző szemében az ószövetség és a Krisztus-esemény egyetlen nagy üdvrendet alkot. Az egyház az ószövetségi szentírásban gyökerezik, és ha a szerző ismer is egyes újszövetségi írásokat, számára mégiscsak még mindig az Ószövetség *a* Biblia. Folyton-folyvást erre hivatkozik. És *meggyőzendő a korintusiakat* arról, hogy rendnek kell lennie, *arra a kultikus rendre hivatkozik, amely már a jeruzsálemi templomban is uralkodott*. Ott — mondja, noha a Templom már régóta nem áll — „a főpapra sajátos feladatokat ruháznak, a papoknak kijelölik a saját helyüket, és a levitáknak saját szolgálati kötelezettségeik vannak. A laikus pedig a laikusokat érintő rendelkezésekhez van kötve."

A keresztény irodalomban *itt tűnik fel először a „laikus" fogalma*. Jóllehet a szerző biztosan nem akarja ezzel betű szerint átvinni a keresztény gyülekezetre a jeruzsálemi templomban érvényes rendet, a hierarchia különböző fokozataira és a vele szemben álló laikusokra történő utalása bizonnyal nem maradhatott hatás nélkül.

Az ószövetségi elképzelések átvételét az egyházba tovább erősítette a **Markion-epizód**. A kisázsiai rétorgyerek, Markion a 2. szd. közepén saját egyházat állított szembe a római nagyegyházzal. Tanítása az Ószövetség szenvedélyes elvetésében csúcsosodott ki. Azt állítja, hogy az Ószövetség Istene más, mint Jézus Krisztus Atyja. Ezért *az egyháznak szakítania kellene az Ószövetséggel*. Ezt *nem tette meg*. Ezáltal az Ószövetség teljesen új helyzethez jutott az egyházban. *Keresztény bibliává vált*. Nem kell csodálkoznunk azon, hogy *ezzel új súlyt kapott az Ószövetség és annak intézményei, beleértve a kultuszt és a papságot is*.

A kultikus elemek fölénybe kerülését végül döntően előmozdította a fiatal egyház üldöztetése **a római állam részéről**. A kereszténység ugyan egy pogány, de egyáltalán nem istentelen államban terjedt. Az a milió, amelyben Jézus üzenetét hirdették, messzemenően vallásos/kultikus meghatározottságú volt. Tacitus szerint a keresztény hitet exitiabilis superstitio-nak, „kártékony babonának" hívták. Sőt, a keresztényeket ateizmussal vádolják, amivel arra utalnak hogy elvetik a római istenvilágot és annak kultuszát. „Deos non colitis", hangzik Tertulliánusz szerint a keresztényekkel szembeni szemrehányás: „Nem tisztelitek az isteneket." Tertulliánusz ezt így fejti ki: „A templomokat megvetik, mintha sírok lennének; a bálványképek előtt kiköpnek; a szent áldozatokat kinevetik." Ezzel arra utal, hogy a keresztények lemondanak a külső rítusokról és ceremóniákról. Ezekkel szemben immár az eucharisztiára utalnak, s ezzel ismételten annak áldozati jellegét emelik ki.

*

E több tényező által is a kultuszhoz és az áldozathoz történő visszatérés ellenére sem használja sem az Újszövetség, sem az első két évszázad a *hiereus*, azaz „pap" címet az egyházi hivatalviselőkre.

Persze **fordulatot észleliink** már *Antiochiai Ignác leveleiben*, amelyeket az újabb kutatás 160 és 170 közé helyez. Itt találkozunk először a monarchikus püspökséggel, ill. a püspök (mindig egyes számban), a presbitérium és a diakónusok hierarchiájával. Ezzel *a hierarchiával* a hívők állnak szemben, de még nem a „laikusok osztályaként" a „lelkészi osztállyal" szemben. A hivatalviselők nem „lelkészek".

Ez a változás szinte egyetlen éjszaka alatt megy végbe *a 3. szd. kezdetén*. Ettől kezdve létezik az egyházban *két „osztály"*, az *ordo* és a *plebs*, a lelkészek és a laikusok, amint ezt a karthágói egyházban Tertulliánusz, a rómaiban Hippolütusz, az alexandriaiban Kelemen és Órigenész tanúsítja.

A 3. szd. során befejezett ténnyé válik a klérus és a laikusok szétválása. Az egyház a klérus egyházává lesz. *A klérust és a laikusokat elválasztja a liturgia, ami szentelést kíván meg*. A klerikus azonban hamarosan — amint ezt Cipriánnál, Karthágó püspökénél (248–258) látjuk — *az* egyházi hivatal birtokosa. A *clerus/plebs* szópár megszokott Ciprián írásaiban. *A laikusokat mindinkább passzivitásra ítélik*.

A Pszeudo-Kelemen levelek (3. szd. kezdete) az egyházat olyan hajóhoz hasonlítják, amelynek a kormányosa Krisztus. A püspök az alkormányos, a presbiterek a matrózok, a diakónusok az evezősparancsnokok, a katechéták a rend őrzői és a helyosztók, a gyülekezet tagjai pedig az utasok. Ők nem hajóznak, őket csak szállítják, s ki vannak szolgáltatva a hajólegénység kénye-kedvének: a klérus egyházának képe ez, ahogyan az az évszázadokon keresztül mind a mai napig fennmaradt.

*

Az egyház jelenlegi szükségállapota **ultimátumszerű felhívást** jelent *az egyház* számára, hogy *visszatérjen eredetéhez*. Igaz, hogy egyre inkább tesznek meg „laikusokat" közösségvezetőkké, de az ő hendikepjük az, hogy nem ünnepelhetnek gyülekezetükkel eucharisztiát, mivel az az érvényes jog és egyházfelfogás szerint a papszenteléshez van kötve (az pedig a cölibátushoz). Ezáltal persze az egyházi hivatal teljes kiüresítésével állunk szemben. Hiszen egy közösségvezető hivatalánál fogva nemcsak felhatalmazva, hanem formálisan kötelezve is van arra, hogy gyülekezetével végbevigye az eucharisztiát.

Nem kellene-e ma is lehetségesnek lennie annak, ami kétezer évvel ezelőtt lehetséges volt, főként ha maga az evangélium egyértelműen parancsolja azt? *Jézus* — ha egyáltalán akart egyházat —, *egészen biztosan nem akart hierarchikusan strukturált egyházat*. „Ne neveztessétek magatokat rabbinak, ne neveztessétek magatokat atyának, ne neveztessétek magatokat tanítóhivatalnak! Mert ti mindannyian testvérek vagytok"; így hangzik az ő útmutatása (Mt 23,8–10).

Ma mind hangosabbá válik egy Harmadik Vatikáni Zsinat utáni kiáltás. Annak azonban csak egy témával kellene foglalkoznia: az egyház struktúráival. Az egyháznak lehetősége van arra, hogy új alkotmányt adjon önmagának. Az idő jelei világos nyelven beszélnek. *Ütött az óra, hogy búcsút vegyünk a klérus egyházától*.

Fordította: g.g.a.

Forrás: Süddeutsche Zeitung melléklete, 1995. február 25–26.

H. Haag a Tübingeni Egyetem Katolikus Teológiai Fakultásának nyugalmazott ószövetségi professzora.

Merza József

Ősz Csopakon

(1994)

É-nak, aki szavával, gondoskodásával, de leginkább írógépével köti össze az embereket.

1. Állva maradni

1951 őszén szép reményekkel telve érkeztem Debrecenbe. Azt nem mondom, hogy örömmel mentem oda, hiszen bosszantott az akkori idők beiskolázási gyakorlata. Abban az időben a természettudományokkal foglalkozni akaró észak-magyarországi diák útja egyértelműen a Nagyerdőbe vezetett, hiába hivatkozott egyéb szempontokra, én pl. arra, hogy Pesten nővéremnél lakhatnék, Debrecenben pedig senkim sincsen. Minthogy fellebbezésemet elutasították, kénytelen voltam debreceni albérlet után nézni. Diákszállóba nem szándékoztam menni, mert nem akartam, hogy korlátozzák szabadságomat. Orosz Árpád, akinek édesanyja és testvérei Debrecenben éltek, s akinek kisközösségében már két évet eltöltöttem, azt tanácsolta, hogy keressem meg Szentgyörgyi András, aki — bár piarista volt — a Holló János utcai domonkos plébánián káplánkodott.

Így hát kiváló érettségi bizonyítvánnyal a zsebemben, két éves „földalatti” múlttal, korábbi hagyományos katolikus AC-s gyakorlattal, a miskolci Nagyboldogasszony templom ma is színvonalas kórusának volt lelkes tagjaként, mint szenvedélyes természetjáró, kosárlabdázó, sokféle tudományos és művészeti kérdés iránt érdeklődve, debreceni bulányista kapcsolatokat keresve ültem le egy pirospozsgás, kissé kopaszodó, csizmát viselő fiatal pap szobájában, hogy segítségét kérjem a horgony kivetéséhez egy új, ismeretlen világban. Andrást nem először láttam. Korábban tartott már lelkigyakorlatot Miskolcon, s a minorita templom jobboldali hátsó oltáránál mondott szentmiséi maradandó élményt jelentettek számomra. Most azonban nem a liturgiába mélyedt pap, nem a lelkipásztor vagy ifjúságot szervező apostol ült velem szemben, hanem egy vidám tekintetű, pipája füstjén át csipkelődően nézelődő idősebb barát. Az albérlet megvolt, másról beszélgettünk. Nem tudom, mi került szóba, s ennek nem az az oka, hogy 43 év múlt el azóta. Arra azonban élesen emlékszem, mindig emlékezni fogok, hogy egyszer csak így szólt : „Aki azt hiszi, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék”. Különös hangulatban éreztem magam a találkozás után, mert akkor sem tudtam, miért idézte Szentgyörgyi az első korintusi levél e mondatát. Többször felidéztem gondolatban a beszélgetést, hiszen eléggé önmarcangoló típus vagyok. Lehet, hogy „hőzöngtem”? Ezt a szót Debrecenben hallottam először, Sárospatakon, Kecskeméten és Miskolcon soha. Nem, nem hőzöngtem, hacsak az nem számított exaltáltságnak, hogy világosan kifejeztem érdeklődésemet a debreceni közösségi élet iránt, de ennek természetesnek kellett lenni, hiszen a „pipás” pont a mi bekapcsolásunkra jött korábban Miskolcra, Orosz Árpád pedig nem egy aranymondást idézett, amit Bulányitól eredeztetett. Bármeddig is gondolkoztam, akárhányszor visszatértem erre a találkozóra, maradt a bizonytalanság s egyfajta enyhén nedves érzés, mint akit hideg vízzel nyakonöntöttek. Később sohasem került ez szóba, szeretettel köszöntöttük egymást itt, Pesten, valamikor hetven körül is, amikor már időszakosan cserélték ráktól megtámadott vérét. Én pedig éltem életemet úgy, hogy időnként, nehéz helyzetekben, megszólalt bennem a fiatal egyetemistát intő hang: „Aki tehát azt hiszi, hogy áll, ügyeljen, hogy el ne essék” (1Kor 10,12–13).

Kiszámíthatatlanok a pszichés hatások eredményei, s életünkben valószínűleg sok tudatos, még több tudattalan lélektani ösztönzést vagy korlátot cipelünk magunkkal. Akarjuk vagy sem, logikus-e vagy sem, ezek a tudatunkat vagy szívünket ért impulzusok ismét és ismét feltörnek bennünk, jogosan vagy ok nélkül riadóztatnak minket, mások által nem is érthető módon állítanak minket szembe a bennünket érő történésekkel. Vannak építő, lelkesítő mondataink s vannak olyanok, amelyek intenek, megrónak, netán fenyegetnek. Legalábbis kényelmetlenek. Nekem ilyen tartalmú mondat ez a páli figyelmeztetés. A lelkiélet lélektani élet is, a szó hétköznapi értelmében, s egyáltalán nem mindegy, hogy a lelkiéletre való felhívások milyen lélektani helyzetben érik a személyt. Igen helyes életbölcsességek válnak serkentővé vagy éppen bénítóvá, igaz elveket szeretünk meg egy életre vagy viszolygunk tőlük egy életen át. Mivel nem szeretném a páli intést egyéni szempont miatt félremagyarázni, azért a további szóhasználatban ahhoz a tartalomhoz akarok igazodni, *amit ez az „állás” Pál számára jelentett.*

Egy örömhírt hirdető és közösségeket teremtő tanító-szervező kifejezését halljuk, olvassuk. Pál vitte el levelei címzettjeinek Krisztus evangéliumát s ő építette fel számukra azt a teológiát, amely a tényleges evangéliumon túl Krisztus megváltói, Ádám vétkét helyrehozó kereszthalálában látja a megváltás lényegét, s a keresztény embernek ebben kell alapvetően hinnie. Elsődlegesen tehát a hitben kell megállni (1K 16,13; 2K 1,24) és a Pál által hirdetett evangéliumban (1K 15,1). Ha a hit tartalmát az Úrról való ismeretben és a neki való szolgálatban akarja megragadni, akkor az Úrban való állást, megállást köti lelkünkre (Fil 4,1; 1Tessz 3,8). Isten akaratának megvalósításával egyenértékű ez az állás (Kol 4,12), az ördög cselekvéseivel szembeni helytállást (Ef 6,11), a gonosz napon történő ellenállást (Ef 6,13) fejezi ki. Az állásnak van egyfajta állandóságot tükröző vonása is, amikor a szóban vagy levelekben kapott hagyományhoz való ragaszkodást jelenti (2Tessz 2,15). Az elvi bizonyosságnak felel meg az a szilárd és a szolgaságot elutasító állás, amely tudja, hogy a körülmetélés mit sem ér, csak az a hit számít, amely a szeretet által tevékeny (Gal 5,1). A kegyelemtant megalapozó Páltól nem váratlan, hogy egy alkalommal a kegyelemben való állást tartja a hívő élet jellemzőjének (R 5,2), amit persze a hit segítségével érünk el. Egy konkrét eset kapcsán utal rá, hogy az állás, az állásfoglalás szívbeli döntés alapján is történik (1K 7,37).

Szilárdan, erősen kell állni — ez derül ki az előző anyagból. Biztos ismereteinknek kell lenniük, kerülni kell a tévedéseket, el kell utasítani az ördög cselvetéseit, éberen kell virrasztani. A gyengeség, álmosság, lustaság, szolgaság, a hagyomány elvetése egyként megingatja egyensúlyunkat. Egy lélekkel állni, helytállni, egyetértve munkálkodni az evangélium hitéért (Fil 1,27), ez a közösségétől távollevő Pál számára az üdvösség bizonyítéka.

Állni, megállni, helytállni — szép ez a szó és nagyon szemléletes. Jézus talán a maradni, megmaradni, benne maradni kifejezést használta volna, de így a jó: minél sokoldalúbban írjuk le a hithez való hűségünket, annál több esélyünk van arra, hogy megtaláljuk a nekünk szóló üzenetet. Üzenetet mondtam és nem utasítást, nem figyelmeztetést vagy felelősségrevonást, nem minősítést vagy helyretételt, megrovást és elítélést, és így tovább, hanem igazságot és valóságot megmutató közlést, amelynek lehetnek kritikus elemei is, de az ügy fontossága érdekében most mégis azt kérem, hogy hadd legyen inkább a mi dolgunk az értékelő elemek megállapítása, hadd lehessünk inkább mi magunk azok, akik lelkiismeretünk előtt megvonjuk hitben és a hitet kifejező szeretetben való megállásunk szilárdságát. Mivelhogy itt állunk 1900 évvel Pál után és meg kell kérdeznünk: *ott és úgy állunk-e,* ahogyan az első század közepén a mániákus farizeusból Jézus tekintélyével vetekedő keresztténnyé konvertált apostol gondolta. *Ott és úgy állunk-e,* ahogyan a 70-es évek szentíráselemzéseibe belefelejtkezett közösségi gondolkodásunk képzelte?

Ha az 1951-es jelenetbe képzelem magam, akkor alapos oka lehetett Szentgyörgyi Andrásnak arra, hogy figyelmeztessen: Ma még állsz, édes öregem, de holnapra kiránthatják alólad a szőnyeget, és magad sem tudod, mivé leszel. Minden „ellenzékiségem” ellenére sem volt elég széles a látókörröm ahhoz, hogy tudjam: hányféle úton-módon folyik az emberek hitének megrontása, milyen eszközökkel teszik hittagadóvá, testvérei elárulójává, besúgóvá vagy ártó együttműködővé a vallásos embereket. Évek során kiszorultam az iskolai osztály képviseletéből, más, hangadó osztálytársaim fújták az új idők új dalait, megszűnt a hitoktatás, de mi pótoltuk a kisközösségi hittannal és lelkesen énekeltünk a kórusban, visszautasítottam a moszkvai ösztöndíjat és enyhén drukkoltam, hogy tűrik-e illegális bejárásainkat a mindszenti plébániára. De mivel nem voltunk felnőttek, nem kellett felelősséggel állást foglalni a Mindszenty-perben, s az érettségi vizsgára készülve, a magyar irodalom egyes fontos alakjainak Révai-féle átértékelését olvasva, nem figyeltünk arra, hogy 49 őszén kivégzik Rajkot, 51 tavaszán letartóztatják Kádárt, azaz már nemcsak ellenünk támad a rendszer, de önmagát is kezdi felfalni. Egy-két embertől elhúzódtunk, de nem érzékeltük még valóságosan azt a besúgói hálózatot, amely sorra lebuktatta a kulcsembereket. Osztályfőnökömöm láthatta s mindnyájan éreztük, hogy nem lehetett véletlen műve, hogy a jókedélyű, még nem idős ember szívrohamban esett el iskolába jövet a miskolci főutcán. András is láthatta, azt is tudhatta, hogy kik hagyták már ott 51 őszére az addigi közösségeket, s érezhette a levegőben lógó újabb letartóztatásokat. Mi még álltunk, Isten kegyelméből, az államvédelmi hatóság véges ereje miatt, vagy egyszerűen a jószerencse következtében. Álltunk a „Máglyafüst” szellemében, egyként mondva ellene mindenfajta elnyomásnak. Álltunk, megvallottuk hitünket, tanúságot téve hovatartozásunkról. Ezt tettük, nem többet. Elméleti problémáink nem voltak sem a dogmák, sem az egyházrend, sem a lelkiélet területén. Egy dologra koncentráltunk: hűséggel felmutatni Krisztust a kommunista közegben s vállalni ennek zaklatással, alulértékelődéssel járó következményeit. Aztán jött 52 nyara s utána egy ideig félve álldogáltunk, majd elfáradva, félve, elbizonytalanodva leültünk. Megmagyaráztuk, hogy miért ülünk. Hála Istennek, le nem feküdtünk, pedig lett volna rá alkalom.

Ülni, kuporogni nem jó dolog. A tétlenség le is hangolja az embert. Világfájdalmas lemondás születik belőle, elmondjuk, hogy nincs értelme semminek. A világ forog keserű levében, minden madáchi színre jön egy újabb, s legfeljebb az irracionális remény, vagy szépirodalmi stílusérzék mondatja velünk a „küzdj és bízva bízzál” szavakat. Közhely, hogy a politikusok erkölcstelenek, de árulók az írástudók is, halkabban kimondva: Isten egyes szolgái is, mi értelme van tehát gyötrődni a lehetetlen és céltalan megállással akkor, amikor annak a papnak a kezéből kell elfogadnom a valóban érvényesen elkészített Oltáriszentséget, aki korábban — 58-ban — feljelentett a rendőrségen, s ezzel áttételesen megsemmisítette egy egyetemi szak legderekabb hallgatóiból álló közösségemet. Nincs többé irodalom; ami igaz és szép, azt már megírták, a jelenkor vagy hazudik vagy pénzért firkálja tele semmirevaló szövegekkel a papírt. „Kár fáradozni, Turkin Iván”.

Így jött el 1961. szeptembere s vele egy egyéves hétvégi ingázás Debrecen és Budapest között. A vasárnap délutáni személyvonat 3/4 2-kor indult el Debrecenből és este 8 tájban ért Zuglóba. Megszokott társaság utazott együtt. Velem szemben irodalmár barátom ült, Pista bácsi, aki az építőiparban dolgozott, Püspökladányban szállt fel a kocsinkba. Hat óra gondtalan élet, amelyből 40 perc jutott a szolnoki mozdonycserére. Az ablaknál ültünk, lenyitottuk a kis asztalkát, elővettük a Nagyvilágot, olvastunk és beszélgettünk. Egy év múlva újból hittem az írástudók szerepének fontosságában, s pár év múlva, a Gyurkával folytatott szentírási elemzések hatására abban is, hogy *állni kell, nem törődve az érte fizetett árral.* Régi és új gondolkodók álltak mellém, hittünk az egyház megújulásában, felfedeztük az erőszakmentesség cselekvési formáit, meghatódtunk Soeur Sourire lágy és Père Duval kemény gitárzenéjén, használtuk a karizmatikus megújulásból. Álltunk és éltünk nem törődve azzal, hogy az ország népe miféle hallgatólagos szerződést kötött a Kádár-rendszerrel, s egyházunk miképpen ügyeskedett a keleti politika által megengedett mozgástérben. Álltunk, dolgoztunk és küzdöttünk, erőnk mértéke szerint. A tájékozódás egyszerű volt: mindig szembe kellett fordulni az erőszakkal, az evangéliumellenes diplomáciával, a közösséget megbontani akaró törekvésekkel, a Hegyi Beszéd eszményét gyengíteni akaró elméletekkel. Egy irányból fújt a szél, igyekeztünk szilárdan megállni az áramlattal szemben.

Hat évvel ezelőtt kimerült a jeges szél utánpótlása és újfajta klíma jegyébe érkeztünk. Nem szeretném túl sokáig használni a meteorológiai hasonlatot, ezért csak annyit mondok, hogy mindenféle irányú, hőmérsékletű, minőségű szelek hatása alá kerültünk. Előre sejtettük, hogy majd *új módon kell élnünk és megállnunk az új közegben,* mégis, más a sejtés és más a tapasztalat. Az első, amit be kell vallanom — és most egyes szám első személyre váltok át —, hogy fárasztó volt a negyven év. Megengedve azt, hogy vannak ki nem merülő jellemek, mégis azt tekintem általánosnak, hogy a hosszú ideig homályban élő ember egy ideig hunyorog, amikor a világosságra lép, szoktatja magát a fényhez, hogy jól lásson. A sokáig raboskodó fogoly forgolódik, nézelődik, hosszabb útra indul, hogy kipróbálja tagjait, még akkor is, ha rendszeresen végzett tornagyakorlatokat zárkájában. Az éberségben tartósan megfeszített idegrendszer jótékony lazulásra, majdhogynem semmittevésre vágyik, hogy megújult rugalmassággal állhasson ismét munkába. A kiegyensúlyozott emberi élet egyharmada alvás. A kiegyensúlyozott emberi cselekvés kötelező feltétele a pihenés, a tájékozódó megállás. Ha nem így van, akkor a csatából kirohanó, vagdalkozó harcossá válunk, aki tovább küzd — valójában már nem tudjuk, kivel — végkimerülésig, összeomlásig. Mivelhogy az időben megváltozik a környezet, megváltoznak az emberek, újak jönnek, új vágyakkal, eszmékkel, stílussal és összefüggésekkel. Megkérdik a régi harcost, hogy miért is küzd és fárad. Némely kérdés olyan lehet, hogy megtorpan az ember. Tényleg, miért is?

Ötven év alatt küzdöttünk a lelki élet megújításáért, az apostolság elterjesztéséért, a teológiai ismeretek közkinccsé tételéért a világiak számára is, a Szentírás megismertetéséért, a kari-

tatív szellem erősítéséért, a tanúságtételért hitetlenekkel, később hívőkkel szemben. Hirdettük a lelkiismeret szabadságát, a másként gondolkodás tudomásul vételét és tiszteletét. Szót emeltünk minden faji, nemi, állapotbeli megkülönböztetés ellen. Legyűrtük a világ hatalmasságaival szembeni félelmünket, később az egyházi elnyomással is szembeszálltunk. Egy gondosabb elemzés még több tényt is feltárhat. Most azonban nem ez a fontos. Az a lényeg, hogy az előző felsorolásban szereplő törekvések nem előre kigondolt akcióprogram részei voltak, nem kaptuk őket utasításba egy felettes hatóság részéről, hanem az idő igényeinek való megfelelésből eredtek. Megcselekvésük nem volt gépies, tankönyvszerű lépés, gyakorta voltunk bizonytalanságban és tanácskoztunk arról, hogy mitévők legyünk. Válságban voltunk a megfosztottság, az internálás, a megfélemlítés, a csalóka egyezményekkel való kísértés, a rendőrségi vagy egyházi támadások miatt. Életünk és közösségünk élete válságok története. Egyensúlykeresések, támaszkeresések története is. Küzdelem az állva maradásért. S mindazok után vagy éppen azok miatt, amiket eddig elmondtam múltról és jelenről, új történetünknek arról kell szólnia, hogy *csak látszunk-e állni vagy valóban azt tesszük.*

A statikai vizsgálat elméleti és gyakorlati kritériumok teljesülését ellenőrzi. Dehát *mi legyen a minősítés alapja?* Az indulók hite és cselekvése, a mai látás és munkálkodás, a II. Vatikáni Zsinat okmányai, vagy az új római katekizmus? A francia felvilágosodás hármas alapeszménye, a demitologizált dogmatika vagy Küng világétosza? Gnoszticizmus, agnoszticizmus, vagy valami a kettő között, mondjuk humanista oligognoszticizmus, egyfajta axiomatikus világnézet, morális következményeivel együtt? Miféle hit és miféle egyház, azaz közösség, gyülekezet az enyém — kérdem annak a vékony kis füzetnek a címét felidézve, amely meg akarta nyugtatni a 60-as évek aggódó keresztényét a tekintetben, hogy a zsinat nem söpörte ki teljesen a korábbi egyház dogmatikai tárházát. Miféle elméleti és gyakorlati koordinátarendszerre vonatkoztassam magam, ha meg akarom határozni helyzetemet, amikor éppen ma az a közhely, hogy a világ tele van mássággal s ezek a másságok indokoltak, tisztelendők? Már a koordinátarendszer szó kiejtése is nyugtalaníthatja azokat, akik elvtelen relativizmusra gyanakodnak. Akik nagyon biztosak önmaguk meghatározásában és könnyen, gyorsan minősítenek másokat. Mit tegyek? — kérdem töprengve, s kérdeztem már jó ideje, szorongva és kínlódva, mert a pillanatnyi jelen vonatkozásaira támaszkodtam, s nem találtam nyugalmat. Pedig a módszer ott rejlik a feltett kérdések mögött. Immár nem a hitemről akarok beszélni és nem pillanatképeket akarok rögzíteni. A hitem *történetét* akarom elmondani, s ez megnyugtató érzés. A jelen idejű hit megvallása statikus, majdhogynem inkvizitorikus vallomás, míg hitem történetének megrajzolása valóságos folyamat leírása. Mert jövünk és továbbmegyünk, és csak egy pillanatig állunk itt a jelenben, s a jelennek szinte nincs szerepe abban, hogy honnan jöttünk és merre megyünk. A jelenből nem tudjuk kitalálni sem a múltat, sem a jövőt, előre jósolni, visszatekinteni csak folyamatokból lehet. A hitem történetében, életem folyamatában való gondolkodás feloldja félelmeimet, szabaddá és optimistává tesz, hiszen nem abszolút értékelést követel meg tőlem, hanem életpályámhoz való hűségemet ítéli meg. Ezért, ha hitről, az én hitemről, cselekedetekről és helytállásról akarok beszélni, akkor nem nyúlok könyvespolcom felé és nem keresek pontos és parancsoló tételgyűjteményeket, hanem történeteket idézek fel emberekről, barátaimról, hívőkről és keresőkről. A kész paragrafusokkal való ítélkezés helyett fontosabb lesz számomra az ember és az ő kapcsolata azzal, ami több, mint az ember — ha így hiszi —, illetve az a magatartás, amivel keresi, de nem találja, vagy ritkábban eleve elutasítja ezt az embert meghaladó világot. Esetünkben persze az első magatartás a lényeges, az az ismeret, amit megszerzünk a Kimondhatatlanról, s ennek a sokféle forrásból összegyűrt ismeretnek a történelmi változása, s a történelmi ember életének igazodása mindahhoz, ami az adott időben megteendő kötelességnek mutatkozik számára. A fóliánsokba gyűjtött tételek lehetnek igazak és lehetnek tévesek. Lehetnek valóságosak és lehetnek nehezen vagy egyáltalán nem ellenőrízhető mítoszok, érthetőbben szólva mesék felnőtteknek, uralkodóknak, más embereken a lelkiismeret megbilincselésével uralkodni kívánóknak hasznos elméletek, ideológiák. Amikor történeteket akarok elmondani, akkor abban bízom, hogy *a történet igaz,* megtörtént, életem vagy mások életének egy darabja volt, akárhogyan is sikerült. Meg lehet vitatni, hogy megfelelt-e ilyen vagy amolyan hitt és vállalt elveknek, tudva azt, hogy amit hiszünk és vállalunk, az lehet téveszme is. De akár reális, akár irreális meghatározóink voltak, az életünk, *a történetünk mindig reális,* mert kitörülhetetlenül megvalósult az időben. Tényleges történeteket akarok megfigyelni és elmondani, s eközben észrevenni azt, ami bennük állandó vagy állandó felé mutat, amely állandó ugyan nem látszik változni s mégis minden változás oka és formája, mint Newton második törvénye, amelynek keretei között bonyolódik le minden valóságos dinamikai esemény. Keresem a történetekben, hogy hol szűrődik be az Abszolútum, vagy legalább sejthetők-e azok a mozzanatok, amelyek Abszolútumra utalnak. Ha pedig nem találok ilyesmit — s ez hittörténeti módszerem nagy segítsége —, legalább azt igyekszem meglátni: mi lehet a fényben és árnyékban, olykor teljes sötétségben járó ember önmagához illő magatartása, becsülete és tisztessége, amely értelmet adhat életének s egyfajta alapvető erkölcsi igazodást jelenthet szá-

Fotó: Erdei Katalin

mára. Az evangéliumok módszerét követem — s ugye látszik, hogy ez egyáltalán nem új —, ahol Jézus a ritkán értő, de sokkal gyakrabban semmit sem értő tanítványai közt jár, s mond nekik történeteket, hasonlatokat, parabolákat azért, hogy e reális hús-vér történetek mögött felsejljék a Törvény, amelynek megvalósítására törekedni — a kapott helyzet és karakterbéli talentumok szerint — minden ember kötelesége. Miért nem volt világosabb Jézus? Miért nem adott pontos definiciókat? — kérdjük időnként úgy, hogy tudjuk magunktól is a választ: mert nem lehet, mert annyi is elég az üdvösségre, amennyit mondott, csak igazodjunk hozzá. A helyzet ugyanis nemcsak Jézus felől szemlélhető, az igazi tanulságok a mi oldalunkon vannak; akik járunk a világban és járunk Jézussal, de nem értünk. Ragaszkodunk a saját világnézetünkhöz, elengedve a fülünk mellett a Mester tanítását, és exponált helyzetekben marhaságokat kérdezünk. Az első „püspöki kar” teológiai hiányosságai világosan beszélnek, ők azonban nem kockáztattak sokat, amíg velük volt a Tanító, s ha nem is értették a sorozatos kiigazításokat, legalább velük volt a szeretett személy, s vonzásával magánál tartotta őket akkor is, amikor racionális okok alapján elmentek volna tőle. Mi azonban itt állunk, teológiai előrehaladásunk éppen csak annyi, hogy a 25-ik filozófiai izmus alkalmazása után sem lettünk okosabbak a tekintetben, hogy van-e Isten, kicsoda Jézus, tovább élünk-e, ha testünk visszatér a földbe, viszontlátjuk-e apánkat, anyánkat, házastársunkat és gyermekeinket a szentek újjongó gyülekezetében. A Szentatya messze van, akik közel vannak, azok hivatali emberek, tehát hivatalból mondanak hivatali emberekhez illő dolgokat. Vagy nem hivatali emberek, s akkor ugyanúgy keresők, mint mi. Próféta-üstökös ritkán akad, s ki marad meg az emberi próféta mellett nem két és fél, hanem több évig, ha nem degradálja hő rajongását praktikus szerzetesi engedelmességi fogadalomtételre?

Állunk vagy nem állunk? — kedves barátaim. Amikor Szentgyörgyi András óvatosságra intett, számomra az állva maradás gyakorlatilag azt jelentette, hogy megvallom hitemet és rábízom magam a lelkiatyám vezetésére. Egy mai megközelítésben viszont így beszélnék: amíg állok, addig a hozzám fordulónak igyekszem megindokolni és világossá tenni, miért hiszek, gondolkodásom alakításában és cselekvésem megtervezésében pedig figyelmesen meghallgatom közösségi társaim véleményét. Más ez, mint az „Atyának” való engedelmesség, mint az Opus Dei pontos fegyelme. Azon már kénytelen-kelletlen Pál is túljutott, hogy személyiségét kizárólagossággal állítsa Isten és ember közé. Látnia kellett, hogy az általa alapított egyházak igen gyorsan felmutatták az egyéni és közösségi bűnök hosszú listáját az ő gondos irányítása vagy távirányítása ellenére is. Az áll, aki Pál mellett áll, vagy az áll, aki Apolló mellett áll? Miért utazott Pál állandóan, ahelyett hogy létrehozott volna egy stabil kisközösséget, amely szilárdan állt volna az ő támogatásával? Vagy mindenkinek magának kell megtanulnia állni? Ki áll ma Magyarországon? Milyen lelkiségi irányzat biztosítja tagjait arról, hogy az idő sodrában soha nem vesztik el egyensúlyukat? Az jobb-e az embernek, ha egy irányzat kereteihez köti magát, s azt teszi lelkiismereti kérdéssé, hogy szorosan tapad-e egyszeri látásában tett fogadalmához ahelyett, hogy a dolgok és történések igazságértékét vizsgálná? Az idős embernek bőséges élményanyaga van mindkét téren. Tudja, hogy változtatnia kellett felfogásán, tudásán, s azt is tudja, hogy e változások során hűséges volt valamihez és valakikhez. Mondjunk most annyit, hogy mindig hűséges akart lenni a lelkiismeretéhez, a vele együtt élő és dolgozó barátaihoz. De erről majd később. Most még csak azt kérdezem meg újból, hogy állok-e.

Kicsit mániákus már ez a kérdezősködés, de nem haszontalan. Figyeljetek talán arra, hogy mily kevéssé foglalkozom Bokor-kritikával. Egy jó barátom már több éve bejelentette, hogy részéről befejezte a Bokor bírálatát, s a jövőben inkább önmaga szemrevételezésével fog foglalkozni. Igen derék dolog. A részekből áll össze az egész. Javítsuk magunkat, s megjavul a közösség is. Mellékesen, de nem elhanyagolhatóan, megtakarítunk jó sok megbántást és félreértést, ami akkor keletkezik, amikor elemzésünk során olyasmiket olvasunk mások fejére, amit nem vállalhatnak, mert nem is illenek rájuk. Hiszen ha nincs elég időnk valaki megértésére, és még ezenfelül kölcsönös lelki rokonszenv és bizalom megteremtésére, hogyan remélhetjük, hogy helyzetképünk több lesz egy sémába való behelyettesítésnél, miközben elmarad az élő, változó személy befogadása? Címkéket fogunk ragasztani, csakhogy rendben legyen az adminisztrációnk. Bokor-kritikát nagyon könnyű írni. Felütöm a tagok címlistáját, és már sorolom is a hiányokat. Az egyiket innen, a másikat onnan húzom elő. Tükröt nem használok, mert abban én is feltűnnék. Nem is illik beszélni a tükörképről, hiszen nem illik magammal foglalkozni, örök igazságokat kell elmondani és széles horizontú, általános érvényű áttekintést nyújtani. Az áttekintés impozáns dimenziói majd szépen elfedik kis magánügyeimet.

Állok vagy nem állok? Egyházunkat hajónak is szokták mondani, amely viharok és zátonyok között halad előre célja felé. Ha valaki a partról nézi alakomat, dülöngélő, bukdácsoló figurának fog mondani, aki hol erre, hol arra hajlik, mivelhogy a vihar függönye miatt nem látja, milyen kétségbeesetten kapaszkodom a hajó kötélzetébe. Rozoga, vén hajó, recseg és ropog minden eresztéke, egyenesen életveszélyes. Okos barátaim mondják is, hogy ideje lenne kiszállni belőle, mit kínlódom. Más, új hajók ígéretesebbek, csábítóbbak, azokkal elérhető a boldog, szép világ. Tényleg, miért küzdök, kapaszkodom, amikor ott kellene inkább hagynom, mert hajótörésre vagy roncstemetőre van ítélve? Honnan a reménytelen remény, hogy nekem ezen a hajón kell maradnom, lesz ahogy lesz, pedig sokszor már ellene mond a józan észnek ez a makacsság, s ráadásul a problémátlanság partján állók állhatatlansággal, ingadozással, jó esetben taktikázással vádolnak? *A függőleges helyzet jelenti-e az állást, a pálmafás szigetekre való elszökés-e az állás, vagy a kapaszkodás a végkimerülésig?* Nem vétek-e önmagammal és az igazsággal szemben, ha vakká teszem magam azért, hogy ne kelljen felmérni a valóságos helyzetet és ne kelljen dönteni és másképp cselekedni a valóságos helyzetnek megfelelően? Konok, merev ragaszkodás az eszmény csak azért, hogy ne mozduljak, vagyis, hogy az legyen az érzésem, hogy nem ingadozom, szilárdan állok?

A Szentatya egészen biztosan szilárdan áll, ha a tévedhetetlenségről, a papi nőtlenségről vagy a születésszabályozásról van szó. Áll-e még a Szentatya korábbi elődei előtt akkor, amikor természetesnek tartja, hogy az irodalmi formáknak szerepe van a Szentírás mondanivalójának átadásában, amikor ténynek veszi, hogy az ószövetség két hagyományból áll össze, amikor állítja, hogy a Genezis nem természettudomány, amikor nem hiszi, hogy a Krisztus utáni 1994/95. év az 5755-ik a világ teremtése óta? Áll-e az a teológus, aki nyomtatásban közli, hogy nem voltak glóriás angyalok a betlehemi éjszakában, a lehetséges pásztorok teljes nyugalommal őrizték nyájukat, vagy aludtak és nem siettek sehová? Állok-e még, amikor életem során egyre távolodom Aquinói 5 útjától a bizonyíthatatlan Isten felé, a szilárd, logikai istenhittől egyfajta hitetlen hívőség irányába? Áll-e az a bokortag, aki most fifty-fifty kompromisszumot ajánl olyan kérdésekben, amiben húsz évvel ezelőtt semmiféle engedményt nem tett volna, áll-e az az ember, aki régebben be nem tette volna a lábát protestáns templomba, ma pedig az ökumené bajnoka? Áll-e az a kisközösségi ember, aki korábban

házankénti gyülekezetekben gondolkodott és cselekedett, ma pedig konferenciák sorozatában látja a célszerű cselekvés módját? Ki áll? Az, aki megragad az eddigi összejárási gyakorlatnál, vagy az, aki együttélésben gondolkodik? *A megrögzöttség az állva maradás, vagy a változás?* Ha a változásban van a megállás, akkor mi az az elem a változásban, ami állandónak, szilárdnak minősíthető?

A kérdés egyik része lényegében felesleges. Mindenki tudja, hogy a világ változó, csak saját szerepünk a kérdéses. Ha azonban meggondolom, hogy ki vagyok, és rátekintek életem és hitem folyamatára, akkor végül is az a jelenség, amit az életemnek nevezek, éppen annyi, hogy talentumaimmal felszerelve megszülettem adott körülmények között, s az idő folyamán mindig jó szerettem volna lenni, azaz helyes mederben akartam tartani életem folyamát. Figyeltem arra, amit igaznak tartottam és figyeltem azokra az emberekre, akik körülöttem éltek. Az igazat meg akartam cselekedni, az embereket szeretni akartam. Sem az első, sem a második nem sikerült úgy, ahogy kellett volna. Ami jobban sikerült, s amit a hitben való állás alapfeltételének gondolok, az az odafigyelés volt. Az utazó járhat szárazon és vízen, hidegben vagy melegben, jó erőben vagy fáradtan, vidáman vagy bánatosan, mindez csak másodlagos ahhoz, hogy szünet nélkül figyel az útjelzőkre. Még ez a figyelem is kikapcsolhat, de a *figyelésre való szándéka* soha. Ami ezután jön, az a megfigyelések képesség szerinti lelkiismeretes, gondos feldolgozása, értelmezése, majd az ennek meg elelő, lehetséges cselekvés. Háromlépcsős ez a folyamat, amely állandó, még akkor is, ha balul sikerülnek a megoldásai. Áll, mert többet nem tehet annál, mint amire képes. Ha ezen a korfordulón hűséges akarok lenni ahhoz a kicsit értetlen, pályakezdő egyetemistához, aki 51-ben voltam, s aki azóta sokat változott, akkor a *cselekvő figyelés*ben jelölöm meg a vele való kapcsolatomat, s ebben látom azonosságomat jövőbeli énemmel is. Mi több, ebben a nem változó magatartásban érzek közösséget minden jószándékú emberrel, bármi is legyen a tételes vagy nem-tételes hite. Ezzel a módszerrel akarom feldolgozni az elmúlt évek eredményeit, hogy ne korábbi beidegződések szerint vagy pedig érzelmileg elfogultan ítéljek. Úgy érzem, hogy ez a gondosság egyszerre evangéliumi és egyetemes, azaz méltányolható a világ minden lakója számára. Elindulok tovább az utamon, s leküzdöm aggodalmamat. A jót jónak akarom látni, s nem akarom a rosszat jónak feltüntetni. Egyébként pedig mitől féljek, ha lelkiismeretem szerint cselekszem, azaz a Lélek szava indít? Ki más ítélhet meg igazán?

(Folyt. köv.)

„FECSKEPALOTA” SZÉP JELEN ALAPÍTVÁNY
a sérült, fogyatékos emberekért
ÉRD

„Megszülettünk hirtelen,
egyikünk se kérte.
Kérve kérünk, szép jelen:
meg ne büntess érte”

(Devecseri G.: Bikaszirató, részlet)

„SZÉP JELEN” Alapítvány

Az alapítás

Akár friss egészségben, akár sérült, fogyatékos állapotban, betegségben telnek napjaink, legféltettebb kincsünk az életünk. Nem mi kértük — ajándékba kaptuk... Ezek a gondolatok indították 1991. őszén a „Szép Jelen” Alapítványt, melyet szakemberek indítványára egy magánszemély hozott létre. Megalapítása abból a felismerésből fakadt, hogy a család a legősibb és legtermészetesebb közösségi forma, amelyhez egészséges és sérült gyermeknek, felnőttnek egyaránt joga van.

Ezért alapítványunk a családban élő sérült gyermekek nevelését, a velük foglalkozó szakemberek munkáját, s a sérült, fogyatékos gyermeküket, családtagjukat otthon nevelő személyeket kívánja támogatni.

Az alapítványt öttagú kuratórium (orvos, gyógypedagógus, gyermekgondozónő és két érintett szülő) irányítja.

Tolerancia? — Szemléletformálás!

E munka során a tolerancia elvének kezdeti hangoztatása után (mert csupán elviselés-szintű kapcsolatra utal) az ember és ember között meglévő lényegi azonosságok felismerését kívánjuk működésünkkel elősegíteni, s ezen az úton ép és sérült ember egymáshoz közelítésén munkálkodni. E folyamat első állomása a Fecskepalota-program.

A Fecskepalota-program

Megfogalmazott célja szellemében, a „Szép Jelen” Alapítvány kezdeményezésére, nonprofit szervezetek bevonásával, 1992. májusában elkezdődött a Fecskepalota-program (egészségkárosodott és fogyatékos személyek speciális üdülője). Ennek keretében harminc főt befogadó, folyamatosan üzemelő pihenőház létesült a Vértes-hegységben, Gánt-Bányatelepen. A Fecskepalota-program működési elve szerint azok a nonprofit szervezetek, amelyek anyagilag támogatták a pihenőház létesítését, szerződésben rögzített feltételekkel, öt, illetve tíz éven át meghatározott időszakban jogosultak az épület kizárólagos használatára. Ezért a használatért az épületben eltöltött időre rezsidíjat fizetnek. Ezek a befizetések fedezik a Fecskepalota folyamatos működtetésének költségeit.

A Fecskepalota újonnan épített, egyszintes, nyolc fürdőszobás szobával, tágas étkezővel, tárgyalóval, parkra, hegyre tekintő nagy fedett tornáccal rendelkező épület. Helyiségei tolókocsival átjárhatók, lépcső nincs a vendégek által használt épületrészekben. Padozata csúszásmentes kerámia, padlófűtéssel szerelve.

A Fecskepalota felépítésével kettős célt kívánunk megvalósítani. Egyrészt, hogy olcsó lehetőséget biztosítsunk a fogyatékosok, illetve egészségkárosodott személyekkel együttélő családok, valamint sérült emberek csoportjai számára a környezetváltozásra, kultúrált pihenésre; másrészt a sérült személyek nevelésével, gondozásával foglalkozó szervezeteknek, intézményeknek állandó, saját jogon igénybe vehető nyaraltatási, továbbképzési lehetőséget biztosítsunk önköltséges áron.

Információk

A „SZÉP JELEN” ALAPÍTVÁNY ADATAI:

Iroda: 2030 Érd, Hivatalnok u. 44.
(Egészségügyi Fejlesztő Napközi Otthonban)
Tel./Fax: 06/23–365–192
Postacím: „Szép Jelen” Alapítvány, 2030 Érd, Pf. 47.
Számlaszám: OTP Fiók, Érd: 788–001822, MNB 219 98227
Képviselők neve: Orbán Péter, a kuratórium elnöke
Paróczai Zoltánné, alelnök

A FECSKEPALOTA ADATAI:

Székhely és postacím: 8082 Gánt-Bányatelep
Tel.: 06/60–391–675
Üdülővezető: Czakó Anikó

Pintér Zoltán

Illés szekere

Az egyház szentekre épül, mondták a katolikus papok, a valóságban azonban sokkal inkább a félelemre és a csodákra építettek. A mai ember a halálon kívül már nemigen fél semmitől, csodákban pedig nem hisz. Nem, mert csodák jóideje nem történnek, a tudomány és a technika ugrásszerű fejlődéséhez meg már hozzászoktunk. A parajelenségeket valamiképpen természetesnek gondoljuk, s ebben valószínűleg igazunk is van. „A csodák nem magában a természetben vannak, hanem ott, hogy mi nem ismerjük a természetet” (Montaigne). A teremtett világban feltehetően még sok kiaknázatlan lehetőség van, ugyanakkor „magától értetődő” dolgokat is nyugodtan csodának minősíthetnénk. (Pl. a hangképző szervek beszédre való alkalmasságát, születésünk titkait stb.) Rivarol szerint a csodát kívánóknak sejtelmük sincs arról, hogy a természettől csodáinak félbeszakítását kérik.

Minden vallás papjai produkáltak csodákat, bár ezek inkább szemfényvesztés számba mentek. A jó cél egyértelmű: a nép becsapása magasabb szempontok okán volt igazolható. A csodák azóta is főként a hitéletben jutnak szerephez, bár Szent Ágoston azt mondta, hogy az a legnagyobb csoda, ha egy keresztény csodákat akar látni. A csodák a vakhittel állnak szoros összefüggésben, s tétlenségre inspirálnak, holott ha a fuldokló imára kulcsolja a kezét, akkor menthetetlenül elsüllyed.

Egy nép története mindig bővelkedik csodás eseményekben. A magyarok őseinek például „Isten kardja” szállt alá az égből, s egy „csodaszarvas” mutatta meg az utat az új hazába. Számunkra talán a bibliai csodák a legérdekesebbek, hiszen azok a „klasszikus” csodák. Ezek elsöprő többsége az Ószövetség első harmadában található, a Kivonulás könyvétől a Királyok II. könyvéig. Bízvást állíthatjuk, hogy a szóban forgó csodák Mózes színre lépésével kezdődnek, s pontosan addig tartanak, amíg meghatározó szellemisége él. Ez az időszak messze túlmegy Mózes halálán, mert követői rendre az ő nyomdokaiba lépnek. Elizeus próféta személyével zárul a mózesi csodatevők sora. De kezdjük elölről.

Talmudi források szerint Mózest megtanították az egyiptomiak minden bölcsességére. A Nílus-menti kultúra pedig igen fejlett volt. Az egyiptomiak komoly matematikai, csillagászati, vegytani, építészeti és bányászati ismeretekkel rendelkeztek, s az orvostudományban is otthonosan mozogtak. Az egyiptomi hadművészet stratégia és taktika szempontjából éppoly fejlett volt, mint a harci eszközök és a kiképzés területén. Mózes, ezzel a tudással felvértezve, toronymagasan állt héber honfitársai felett. Az akkor még bálványimádó és állatáldozatokat bemutató nép szinte félistennek számító személyt kapott vezéréül. Nagyjából olyan lehetett a helyzet, mintha a honfoglaló magyarokat II. Rákóczi Ferenc vezette volna. A bécsi iskoláztatású, puskaport és ágyúkat ismerő fejedelem irányíthatta volna oly módon Árpád népét, ahogy Mózes a választott nemzetet.

„Isteni sugallatra”, eltökélt szándékkal és határozott céllal használta fel eszköztárát, hogy Ábrahám, Izsák és Jákob népét a kis és szegény törzsekből mielőbb szuverén nemzetté kovácsolja. Belátható időn belül határokkal védett országot, hatékony államszervezetet és egységes társadalmat akart létrehozni. Kemény és könyörtelen utat járatott be a néppel, ami egyben gyökeres tudatátalakítást is jelentett. Ekkora teljesítményt csak erős kézzel lehet elérni, s a kicsikart eredményeket semmiképpen sem szabad veszni hagyni.

Ha meggyőzésre, átnevelésre nem volt mód és remény, akkor Mózes a tömeges fizikai megsemmisítéstől sem riadt vissza. A sok lázadás közül az aranyborjú istenné tevése (tkp. a bálványimádáshoz visszatérés) után például 3000 férfit–nőt–gyereket mészároltat le a lévitákkal,[1] hogy ettől a legsúlyosabb visszaeséstől elrettentse a népet. Az elképzeléseit megzavaró kezdeményezéseket következetesen letöri, így az Ígéret földjéről megjövő felderítőket is megöleti, mert híreikkel demoralizálják a népet.[2] Mózes a szent cél érdekében teszi, amit tesz, s minden bizonnyal nem cselekszik könnyű szívvel.

Ha pedig a nép hitének ébren tartásához, hangulatának javításához, lelkesedésének felkeltéséhez, reményeinek újraélesztéséhez, illetve saját tekintélyének növeléséhez csodálatos események kellettek, akkor csodákat produkált. Az ő képzettségével nem volt nehéz dolga a nomád törzsekkel szemben.

Közismert dolog, hogy a választott nép száraz lábbal kelt át a tengeren, pontosabban a tenger szétnyílt előttük, ugyanakkor üldözőik előtt bezárult. Hajlamosak vagyunk igazi tengert elképzelni, több méter magas hullámokkal, holott erről szó sincs. A menekülő nép a Vörös-tenger északi árterületének nyugati részén menetelt, vagyis a „Sástenger” mentén. A név árulkodik: sásból volt tengernyi, nem vízből. Saras, mocsaras, nádas részeken haladtak, „száraz láb”-ról már csak ezért sem lehet szó.

Mózes jól számított: apálykor érkeztek az ingovány elkeskenyedéséhez, így üggyel-bajjal, de át tudtak kelni rajta. A „Sástenger” egy hatalmas mélyföld volt, amit dagálykor elárasztott a Vörös-tenger. A dagállyal együtt járó déli szél hullámokat keltett rajta, melyek összekötötték a sekély tavakat, amik ilyenkor komoly mélységűek lettek. Nem csoda, hogy a választott nép nyomába eredt egyiptomi sereg nagy része lovastul, harci szekerestül beleveszett, mert ráadásul mire ők odaértek, be is sötétedett.[3]

*

A közhiedelem szerint Isten a Sínai-hegyen megjelent a választott nép előtt, és a saját szájával hirdette ki nekik a Tízparancsolatot. Az idevágó bibliai szövegek szerint viszont csak Mózes látta szemtől szembe, sőt még ő sem. Ez a legvalószínűbb, mert Isten senki emberfiának nem jelenik meg, s ennek bizonyára egyszerű okai vannak. Ha — per abszurdum — meg akart volna mutatkozni a népnek, nem lett volna szüksége olyan vásári „csodákra”, amikről, kísérőjelenségként, szó esik. Lássuk a vonatkozó részeket:

1 Kiv 33,25–29 2 Szám 14,36–38 3 Kiv 14,15–31

„Ezután az Úr így szólt Mózeshez: Sűrű felhőben jövök hozzád, hogy a nép ne hallja, amikor veled beszélek, s így mindenkor higgyen neked.”[4] Miért akart volna titkolózni Isten, amikor éppen megnyilatkozni kívánt? S nem akkor hitt volna a nép jobban Mózesnek, ha hallja, amint beszél az Istennel?

„Holnapután az Úr az egész nép szeme láttára leszáll a Sínai-hegyre. Te pedig határold körül a hegyet, és parancsold meg: Óvakodjanak attól, hogy fölmenjenek a hegyre vagy a lábához közeledjenek. Aki hozzáér a hegyhez, annak meg kell halnia. Egyetlen kéz sem érintheti, azt meg kell kövezni, vagy le kell nyilazni. Sem ember, sem állat nem maradhat életben. Csak akkor mehetnek fel a hegyre, ha majd a kosszarvat hosszan megfújják”.[5]

Ez a parancs csak Mózestől származhat: Nem akarta, hogy megzavarják előkészületeiben. Az esetleges leselkedőnek mindenképpen meg kellett halnia: túl sok forgott kockán. Képtelen feltételezés, hogy Isten saját teremtményei életére törne egy rendszabály áthágása miatt.

„Harmadnap virradatkor mennydörgés és villámlás tört ki, sötét felhő telepedett a hegyre és hatalmas harsonazúgás hangzott fel... Az egész Sínai-hegyet beborította a füst... A füst úgy szállt, mint az olvasztókemence füstje... Mózes beszélt és az Úr felelt neki a mennydörgésben. Az Úr leszállt a Sínai-hegyre, a hegy csúcsára, Mózes pedig fölment. Az Úr így szólt Mózeshez: Menj le és figyelmeztesd a népet: ne lépje át a határt, és ne akarja látni az Urat, mert sokan meghalnának közülük. A papoknak is, akik különben közeledhetnek az Úrhoz, meg kell szentelődniük, nehogy az Úr haragra gerjedjen ellenük.”[6]

A Sínai-hegy a környék különálló hegyecskéje, amely nem vulkanikus eredetű. A fény-, hang- és szaghatások Mózes pirotechnikai ismereteiről tanúskodnak. Az egyiptomi bányászatban használtak robbanószereket, s állami–egyházi ünnepekkor tűzijáték is volt.

„Az Úr még ezt mondta: Menj le és Áron kíséretében jöjj fel újra. A papok és a nép azonban ne lépjék át a határt, ne jöjjenek fel az Úrhoz. Kitennék magukat annak, hogy ellenük fordul.”[7]

Áron Mózes féltestvére volt, a választott nép főpapja, aki feltehetően mindenbe be volt avatva.

„Így szólt az Úr Mózeshez: Menj fel az Úrhoz: te és Áron, továbbá Nadab és Abihu, meg hetvenen Izrael vénei közül. De már messze le kell borulnotok. Csak Mózes járulhat az Úr elé, a többiek nem mehetnek közelebb. A nép nem mehet fel velük.”[8]

Ehhez nem szükséges kommentár. Nadab és Abihu a főpap fiai.

Fotó: Magyar Alfréd

„Mózes és Áron, Nadab és Abihu s Izrael vénei közül hetvenen újra felmentek. Látták Izrael Istenét. A lába alatt olyan valami volt, mint a zafir kövezet, és fénylett, mint a tiszta ég.”[9]

Ez az igehely ellentmondásban áll az előzővel. Valamelyik a kettő közül nem igaz. A későbbiekben nyilvánvaló lesz, hogy a felsoroltak közül senki sem látta az Istent.

„Az Úr így szólt Mózeshez: Jöjj fel hozzám a hegyre, és maradj itt. Átadom neked a kőtáblákat a törvénnyel és a parancsokkal, amelyeket oktatásukra írtam. Mózes elindult szolgájával, Józsuéval, és fölment Isten hegyére. A véneknek ezt mondta: Várjatok meg itt, amíg visszajövünk... A felhő betakarta a hegyet, és az Úr dicsősége leereszkedett a Sínai-hegyre. A felhő hat napig takarta be. A hetedik napon a felhőből szólt Mózeshez. Az izraeliták szemében Isten (dicsősége) olyannak mutatkozott, mint az emésztő tűz a hegy csúcsán. Mózes belépett a felhőbe és fölment a hegyre. Negyven nap és negyven éjjel maradt a hegyen.”[10]

A fiatal Józsué Mózes tanítványa volt, később ő vezette a választott népet. Valószínűleg fokozatosan beavatást nyert Mózes titkaiba, és segítőtársul is szolgált. A kőtáblák átadásához kicsit soknak tűnik a

4 Kiv 19,9 5 Kiv 19,11–13 6 Kiv 20,16–22 7 Kiv 20,24 8 Kiv 24,1–2 9 Kiv 24,9–10 10 Kiv 24,12–18

negyven nap és negyven éjjel, elkészítésükhöz már kevésbé.

„Mózes ezt kérte: Hadd lássam meg dicsőségedet. A válasz ez volt: Megteszem, hogy elvonul előtted egész fényességem, és kimondom előtted a Jahve nevet... De arcomat nem láthatod, *mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon... Nézd, itt mellettem van egy hely, állj ide a sziklára. Ha majd elvonul előtted dicsőségem, a szikla mélyedésébe teszlek és kezemmel befödlek, amíg elvonulok előtted. Ha visszavonom a kezemet, hátulról látni fogsz, arcomat azonban nem láthatod.*"[11]

A fentiekből teljesen nyilvánvaló, hogy Mózes sem látta Istent. Sem részleteiben, sem hátulról, sem sehogy.

A választott nép papjainak beiktatásakor Mózes különleges élményt ígért a résztvevőknek. A nagyszabású égőáldozat szenzációja az volt, hogy „ma az Úr megjelenik nektek".[12] A szertartásnál Áron főpap két idősebb fia segédkezett. A ceremónia után mindnyájan eltávolodtak az állati maradványokkal megrakott oltártól, s Mózes és Áron kis időre bement a megnyilatkozás sátorába. Kijövetelük után áldásra emelték karjukat, mire „láng csapott elő az Úrtól, s megemésztette az oltáron fekvő égőáldozatot és hájat". A nép örömrivalgásban tört ki, bár a megjelenés elmaradt.

Elég volt nekik egy kémiai jellegű látványosság, amely olyan egyszerű volt, hogy a jó megfigyelőképességű ifjak is el tudták lesni. „Áron fiai, Nadab és Abihu vették füstölőjüket. Tüzet tettek bele és rá tömjént, s az Úr előtt szabálytalan tűzáldozatot mutattak be, amely nem volt előírva számukra. Az Úr színe elől láng csapott ki és megégette őket; meg is haltak az Úr előtt."[13]

A kísérletnél valószínűleg műhiba történt („szabálytalan volt"), ennek oka az lehetett, hogy nem nyertek beavatást mindenbe („nem volt előírva számukra"). A baleset nagyon megrázta az apát, Áront, a nép pedig értetlenül állt. Mózes vigasztalási szándékkal — ám egyben saját céljaira is felhasználva az esetet — mondvacsinált magyarázattal szolgál: „Itt beteljesedett, amit az Úr mondott: azokon mutatom meg szentségemet, akik a közelemben vannak, s az egész nép előtt kinyilvánítom dicsőségemet".

A fiúk valamiért legénykedni akartak, s ehhez valószínűleg némi bátorságot merítettek. Erre utal Mózes parancsa: „Amikor a megnyilatkozás sátorához jösztök, ne igyatok se bort, se más erjesztett italt, akkor nem haltok meg."[14]

*

Egy kialakulóban levő rendszert leginkább a lázadások gyengíthetnek meg. A Mózes elleni legnagyobb arányú felkelés Korach, Datan és Abiram nevéhez fűződik. Kétszázötvenen esküdtek össze Mózes és Áron ellen, valamennyien tekintélyes emberek.[15] Mózes némi gondolkodás után kész „istenítéletre" menni, hajlandó alulmaradni, ha az Úr úgy akarja.

„Holnap az Úr megmutatja, ki tartozik hozzá, ki szent neki... Mindegyiktek hozza a füstölőjét az Úr elé — kétszázötven füstölőt — te is, Áron... Mindenki fogta a füstölőjét, tüzet tett bele, majd Áron rászórta a tömjént... Ekkor tűz szállt alá az Úrtól, s elemésztette a kétszázötven embert."[16]

Hogy Áron mit szórt a füstölőkbe, azt talán ő maga sem tudta, csak Mózes, aki ezt mondta: „...szedjétek össze a füstölőket, s kalapáljátok szét őket az oltár borítására vékony lemezekké. Szolgáljanak figyelmeztetőül Izrael fiai számára..."

Nehogy még egyszer lázadni merjenek. De a példastatuálás még nagyobb felzúdulást váltott ki: „Másnap Izrael fiainak egész közössége felkelt Mózes és Áron ellen, mondván: 'az Úr egész népét kiirtjátok?'... Mózes így szólt Áronhoz: Fogd a füstölőt, s tegyél bele tüzet az oltárról, aztán szórj rá tömjént. Sietve vidd oda a néphez és oldozd fel őket. Mert már fölgerjedt az Úr haragja és a vész kezdetét vette... Áron tehát fogta a füstölőt s a nép közé vegyült, s a vész megkezdte pusztítását a tömegben. Amint ott állt az élők és holtak között, a vész alábbhagyott. Mindazonáltal 14 700-an pusztultak el."[17]

Még ha elosztjuk ezt a számot százzal (a Bibliában szereplő számadatokkal célszerű ezt tenni), akkor is népirtás történt, valóságos „tömeg közé lövetés".

*

Józsué jó tanítványa volt Mózesnek, első — székfoglaló jellegű — csodájával is mesterét másolta.[18] A választott nép száraz lábbal kel át a Jordánon — ez a sástengeri eset miniatürizált változata. Józsué már az előző nap kihirdeti, hogy az Úr csodát fog tenni. Ezek után az Úr sem tehet mást: átvezeti népét a Jordán árterületén (s nem a folyón).

Jerikó falai állítólag a harsonazengés és az összehangolt csatakiáltások rezonanciát gerjesztő hatására omlottak le, bár maga a bibliai szöveg is alternatívát kínál. Hihetőbb a második változat: Józsué kémeit egy Ráchób nevű prostituált okosította ki, bizonyos feltételekkel.[19] Valószínűleg ezen árulás folytán vették be a várost, hiszen a régészeti feltárások romjai között nem sikerült várfalak nyomára bukkanni. Ha léteztek is azok a falak, akkor már évszázadokkal az események előtt leomlottak...

Józsué a napot is megállította az égen,[20] hogy a nép bosszút tudjon állni ellenségein. Aki ezt az igehelyet elhiszi, az azt vallja, hogy a Föld forgása egy napra megszűnt, mert csak ekkor „áll meg" a Nap és a Hold. Van, aki teljes napfogyatkozással magyarázza a történteket, ám ez két okból sem szerencsés. Egyrészt a teljes napfogyatkozás maximum 5 óra hosszat tart, s nem huszonnégy órát, másrészt a szöveg szerint[21] a Nap Gibeon fölött, a Hold pedig Ajalon völgye fölött állt meg, napfogyatkozáskor viszont éppen a Hold takarja el a Napot a földi megfigyelő elől. A teljes napfogyatkozások helyét és idejét akár Ádám-Éváig is meg lehet határozni visszamenőleg, ám a szóban forgó események korában nem történt ilyen csillagászati jelenség.

Külön érdekessége a dolognak, hogy „sem azelőtt, sem azután nem volt még egy olyan nap, amelyen az Úr hallgatott volna embernek a szavára".[22] Józsué ugyanis úgyszólván utasította az Istent, aki „harcolt Izraelért", azaz közreműködött abban, hogy minél több teremtményét le tudják mészárolni a világosban.

*

Dávid király egy ízben prófétai szerepkörben is tetszelgett: elragadtatásában táncolt a szövetség ládája előtt. A frigyládát Jeruzsálem elfoglalása után vitette fel a fővárosba, valláspolitikai célokból. Egy Uzza nevű fiatalember ment a láda mellett, s amikor az megbillent, meg akarta tartani. Ekkor gerjedt fel az Úr haragja, és halálra sújtotta őt, mert kinyújtotta kezét a láda felé.

Uzzának feltétlenül meg kellett halnia, nemes gesztusa ellenére. A láda ugyanis háborús hányattatások után már évtizedek óta egy parasztember csűrjében porosodott,[23] Dávid viszont a jeruzsálemi temp-

---

11 Kiv 33,18–23 12 Lev 9,4b 13 Lev 10,1–2 14 Lev 10,9 15 Szám 16,1–3 16 Szám 16,4–35 17 Szám 17,6–14
18 Józs 3,1–14 19 Józs 6,1–25 20 Józs 10,10–15 21 Józs 10,12b 22 Józs 10,14 23 1Sám 5,1 – 2Sám 6,23

lomban akarta elhelyezni, mint legfőbb kegytárgyat. Uzza halála az egész ország előtt bebizonyította, hogy a láda „még él", az Isten azon keresztül is működik. A szövetség ládája ekkor már eléggé viharvert állapotban volt, s mielőtt a harmincezer fős díszes menet élére, az újonnan ácsolt szekérbe került, nyilván renoválták. Érdekes módon a sokkal durvábban beavatkozó restaurátorok közül nem halt meg senki.

*

Illés lenne a választott nép történetében az első halott-feltámasztó, s tanítványa, Elizeus próféta a második. Még a náluknál sokkal nagyobb bibliai alakok sem tettek ilyesmit, s ez eleve gyanús. Illés és Elizeus csodatettei olyannyira egyformák, hogy a szentírástudósok egy esemény (vagy legenda) dublettjeiként kezelik. Elizeus mindenesetre a mózesi iskola utolsó markáns képviselője: vele zárul a tudományos ismereteket vallási célokra felhasználó próféták sora.

Egy város lakóival „csodát tesz", mert forrásuk rossz vizét sóadagolással megtisztítja,[24] s újraéleszti a sunemi asszony fiát.[25] A szövegből az derül ki, hogy az illető még nem halt meg: „Bement, magára zárta az ajtót és az Úrhoz könyörgött. Aztán fölment az ágyra és a fiúra borult, száját a szájára, szemét a szemére, kezét a kezére tette. S ahogy így ráborult, a fiú teste fölmelegedett. Akkor felállt és föl-alá járkált a szobában, majd újra fölment és hétszer ráborult. Végül tüsszentett a fiú és kinyitotta a szemét."[26]

Illésnél kissé tömörebben találjuk ugyanezt a leírást.[27] Elizeus sírjában is csak egy tetszhalott „támad fel": „Egyszer, amikor éppen temettek egy embert, hirtelenül megpillantották a portyázó ellenséges csapatot. Az embert bedobták Elizeus sírjába és elmentek. Mihelyt az ember hozzáért Elizeus csontjaihoz, életre kelt és talpra állt."[28]

„Valódi" csodából elég lenne a feltámasztáshoz a kézrátétel vagy egy szó, szükségtelennek látszik az újraélesztési procedúra. A tetszhalottat pedig feltehetően a jókora esés hozhatta vissza az életbe. Ha ugyan igaz a dolog, mert miért lett volna nyitva Elizeus sírja?

Illés próféta kitüntetett tiszteletben áll a zsidó vallásban, s kortársai is „Izrael kocsijának és fogatának" nevezték. Ez a megszólítás azonban nem „Illés szekerére" utal, ez kijárt a mindenkori prófétának, így Elizeusnak is.[29] Illést az a „tény" emeli a legnagyobb bibliai alakok közé, hogy még életében felragadtatott a mennybe. Ha ez igaz lenne, akkor az egész üdvtörténet legkimagaslóbb személye volna.

Szent Pál — saját tanúsága szerint —, szintén elragadtatott a „harmadik égig". Hogy csak látomásban-e, vagy testestül, azt maga sem tudja, de ott olyan dolgokat hallott, amelyeket embereknek nem szabad elmondania.[30] Eme misztikus élménnyel Illés vetélytársa lehetne, annál is inkább, mert ő is feltámasztott egy „halottat" Troászban.

„...még éjfélen túl is beszélt hozzájuk. Egy Eutükhosz nevű ifjú az ablakban ülve hallgatta, de végül elnyomta az álom, lezuhant a harmadik emeletről, és holtan emelték fel a földről. Pál lement hozzá, átkarolta, fölébe borult, és így szólt: — Bízzatok, mert még van benne lélek."[31] Itt is magából a szövegből derül ki, hogy nem halott emberről volt szó.

Jézust leszámítva kétségkívül Pál az Újszövetség legnagyobb alakja (vagy csak a legismertebb?), így ha ő sem tett olyan jellegű csodákat, amelyekről beszélünk, akkor nem valószínű, hogy az apostolok és azok tanítványai tettek volna. Ananiás és Szafira „negatív csodája" talán a tanmesék birodalmába tartozik. De térjünk vissza Illéshez.

Valójában nem kell túl nagy kanyart tennünk, mert Illés, Keresztelő János és Szent Pál ugyanabba az ószövetségi talajba ragadt. Jézus egy mondatban (!) foglalta össze a Törvény és a Próféták tanítását,[32] s egy „Én pedig mondom nektek..."-kel esetről-esetre gyökeresen újat adott.

Ezzel szemben Keresztelő János még az ószövetségi felfogást képviseli és botránkozik Jézusban,[33] aki el is határolja magát tőle. A Jézus által hirdetett Isten Országában még a legkisebb tag is nagyobb Jánosnál — éppen a felfogása miatt.[34]

Pál pedig csak „címzetes apostol", nem volt ott a Tizenkettő között, nem járta velük éveken át Izraelt, nem ismerte Jézust, sőt mi több: nem is akart megismerkedni a többi apostollal, állandó vitában állt velük, magánkinyilatkoztatására hivatkozva. Írástudás és műveltség szempontjából toronymagasan állt az egyszerű halászemberek felett, így játszva a maga (ószövetségi) képére formálhatta az új tant, s ezzel ő ártott neki a legtöbbet. Az egyház a jézusi teológia helyett a páli teológián épült fel, holott nem a tarzuszi Saul volt Isten választottja.

Maga a Tizenkettő sem értette Jézust, s midőn magukra maradtak, ismét ószövetségi módon gondolkodtak, erre legjobb példa Mátyás apostollá választásának babonás (sorsvetéses) formája. „Majd az Isten megmutatja, hogy kit választ." Illés is ezt mondta a Kármel hegyén, s kegyes csalása után lemészároltatta Baál 450 prófétáját,[35] akik közül egy sem ismerte a nagyítólencse tűzgyújtó hatását, s a vízszerű spiritusz tulajdonságait. (Az ehhez hasonló ismeretek a léviták törzsében apáról fiúra szálltak.)

Elképzelhetetlen, hogy a Szerető Isten a „saját érdekében" időről időre megtizedelje a népét, mint ahogy az is elképzelhetetlen, hogy az Őrá hivatkozó, a „szent cél érdekében" semmilyen eszköztől vissza nem riadó prófétákat különösképpen szeresse. Illés olyan ember volt, aki többlettudásával „csodát" tett, s talán hitte, hogy ezzel szolgálatot tehet annak, akinek senki sem tehet ilyen értelmű szolgálatot.

Illés a próféták egyike volt, nem jobb és nem rosszabb a kezdeti prófétáknál. A Mózes óta jól bevált eszközökkel tartotta kordában a népet, s feltehetően hivatásának áldozata lett. Nem feltétlenül „tüzes szekéren" ment az égbe, hiszen a tüzes szekér szimbólum: Elizeus prófétát is láthatatlan tüzes harci szekerek védelmezik a Dotán melletti hegyen. Az Írás szerint „forgószél ragadta az égbe", ami lehetett robbanás is. Valószínűleg nem állunk messze az igazságtól, ha „üzemi balesetre" gondolunk. Utódja, Elizeus a sikertelen kísérletet a maga hasznára aknázza ki,[36] de ezzel nem áll példa nélkül a Bibliában.

A történelem szomorú tanúsága szerint Isten nem nyúlkál bele a világ dolgaiba, hagyja, hogy a legborzasztóbb események is megtörténjenek. Ha időről időre közbelépne, ez azt jelentené, hogy kezdetben kontár munkát végzett: olyan világot alkotott, amelyet folyton javítgatni kell. Még kevésbé avatkozik be csodás módon az egyének életébe, hiszen egyszerűbb lenne nem teret engedni a rossznak, mint orvosolni azt. Egy büntető, jutalmazó és csodatévő Isten elvenné az ember szabad akaratát, s bábszínházzá változtatná a világot.

---

24 2Kir 2,19–22 25 2Kir 4,8–37 26 2Kir 4,33–35 27 2Kir14,14b 28 1Kir 17,17–23 29 2Kir 13,21 30 Mt 11,2–6
31 2Kor 12,2–4 32 Mt 22,34–40 33 Apcsel 20,6–10 34 Mt 11,11–13 35 1Kir 18,20–40 36 2Kir 2,14–15

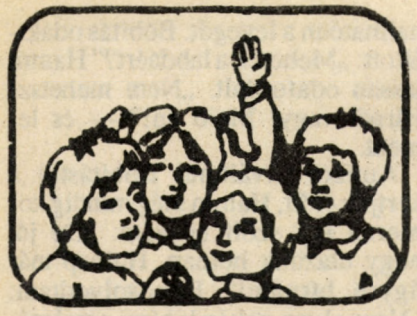

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tükör

Egy nyári délelőtt Kökörcsin meg én a patak partján ültünk fürdőnadrágban, és homokvárat építettünk. Amikor már csak az volt hátra, hogy csatornát ássunk a patakig, és a vár köré vezessük a vizet, kicsomagoltuk a tízórainkat, és jóízűen falatozni kezdtünk. Ekkor odacsellengett hozzánk a távolabb fürdőző kistörpék közül egy pajtásunk. Tulajdonképpen az volt a neve, hogy Cseresznye, de amikor hatalmaskodva kezdett viselkedni, mintha fel akarná falni azt, akihez szól, akkor így nevezték el a kistörpék: Hamm.

Na ez a Hamm megállt a várunk előtt, és komoran nézte. Kökörcsin odasúgta nekem: „Fel fogja rúgni!” Visszasúgtam: „Nem baj!” Kökörcsin elmosolyodott: „A csatornát vár nélkül is megépíthetjük!” Hamm ránkförmedt: „Mit suttogtok a hátam mögött? Azt hiszitek nem merem felrúgni ezt a vacakot, azt hiszitek, hogy gyáva vagyok? Hát idenézzetek!” — és felrúgta.

Ugyanennek a napnak a délutánján, amikor Kökörcsin meg én a játszótisztáson labdáztunk, az a csoport kistörpe bukkant ki a bokrok közül, amelynek Hamm volt a legfőbb hangadója. Tanácskoztak egy pillanatig, aztán odajöttek hozzánk. Már álltak is föl labdarúgáshoz a mi játszóhelyünkön. Hamm pedig így szólt hozzánk: „Az árnyékos réten mi játszunk.” Intettem Kökörcsinnek, hogy menjünk a tisztás túlsó oldalára. Kökörcsin mosolygott: „Ha az árnyékban kimelegszünk, nincs hova menni hűsölni. Ha a napon melegszünk ki, milyen jó lesz majd az árnyékban!”

Néhány nap múlva Kökörcsin meg én a Fő utcán találkoztunk Hamm-mal. Hirtelen megállt előttem, és így szólt: „Mutasd csak a kezed!” Megmarkolta ujjaim hegyét, és feszíteni kezdte mindkét tenyeremet a vállam felé. Tudtam, hogy rugással, vagy lábrataposással elkerülhetném, hogy leültessen a földre, de akkoriban már törtem rajta a fejem, miként eszméltessem rá Hammot hatalmaskodásai helytelenségére. Már csak ezért sem folyamodhattam magam is erőszakhoz. Leültem hát inkább önként a földre. Hamm diadalmaskodott: „Úgy, úgy, ülj csak szépen!” Kökörcsin viszont mosolygott: „Úgyis tudtuk, hogy te vagy az erősebb!”

Körülbelül egy hét múlva levelet írtam Pöttöndre a nagymamának. Engedélyt kértem tőle, hogy három napig vendégeskedhessek náluk egy törpeházi pajtásommal. Amikor megjött a válasz, elmentem Hammékhoz, és így szóltam hozzá: „Meghívott engem a nagymamám három napra Pöttöndre. Úgy volt, hogy Kökörcsinnel megyek, de Kökörcsin nem mer lóra ülni. Márpedig én lovagló kirándulásokat is szeretnék tenni nagypapa pónilován. Ha van kedved, gyere velem. Kapsz tőlem ráadásul egy nagyon értékes tükröt is.”

Hamm szeretett szépen öltözködni és rendben tartani a haját, azt hitte tehát, hogy valami szép kis zsebtükörre gondolok, de főképp a lovaglás vonzotta.

Így történt, hogy egy reggel vonatra szálltunk a magyarkúti vasútállomáson. Amikor már Szokolyát is elhagytuk, akkor csak úgy könnyedén, mintha lényegtelen volna, megemlítettem neki: „Pöttöndön Kökörcsinnek foglak szólítani.” Majd mosolyogva folytattam: „Elkövettem ugyanis azt a huncutságot, hogy nem írtam meg nagymamáéknak, hogy nem Kökörcsint viszem. Olyan sok szépet és jót hallottak tőlem Kökörcsinről, hogy nem akartam elkedvetleníteni őket. Sajnos rólad is beszéltem nekik, hát gondolhatod, hogy mit, hiszen tudod, hogy viselkedsz velünk. Hiába magyaráznám, hogy bátor lovaglótárs kell nekem, nem tetszenék nekik, hogy éppen azt a bizonyos Hammot hoztam el.” Amikor közel járt a vonat Nógrádhoz, azt is odavetettem neki: „Az persze magától értetődik, hogy úgy viselkedjél, mint Kökörcsin. Szelíden és kedvesen.”

Bóbitás várt minket. Jól mulattam Hamm zavarán, amikor Bóbitás így üdvözölte: „A, már régóta szeretnék találkozni veled. Biztosan te is sokszor csodálkozol, ha dicsérnek a szelídségedért, mert hiszen az természetes, hogy az ember nem pulykakakas, se nem komor bika!”

Amikor már láttuk a fák között Pöttönd kis házacskáit, Bóbitás elnevette magát: „Képzelem, mennyire vár már titeket Tüske, hogy kipróbálja rajtatok is hatalmaskodását meg az erejét. Tudjátok, ez a Tüske olyasféle fiú minálunk, mint nálatok a Hamm!”

Miután nagymamáéknál megtízóraiztunk, rögtön el is indultunk első lovaglóutunkra. Nagyapám asztalos volt, deszkát, bútort szállított a pónikkal, de ezekben a napokban éppen nem volt szüksége rájuk. A hosszú lovaglás végén, amelyet Hamm igen élvezett, egy hegyre

mutattam: „Holnap oda lovagolunk fel.” Ebéd után pedig értünk jött Bóbitás, és mentünk megismerkedni meg játszani a pöttöndi kistörpékkel. Már messziről észrevettem és örültem, hogy ott van Tüske is a játszóréten, ugyanis ő volt az, akire a tervemet építettem.

Tüske először Bóbitás elé állt: „Megverjelek?!” Bóbitás mosolygott: „Úgysem versz meg, csak mutatod, hogy meg tudnál!” Tüske legyintett, mint aki megkegyelmez: „Mehetsz!” — és Hamm elé lépett: „De téged, törpeházi, meg kell, hogy verjelek, mert te még nem tudod, ki vagyok én!”

Hamm olyan vörös volt a haragtól, mint a paprika. Ha nem lépek gyorsan közbe, képen csapja, akkor pedig nem érem el, amiért Pöttöndre hoztam! Sietve kiáltottam: „Kökörcsin, csak ijesztget Tüske, de nem bánt!”

Tüske tovább handabandázott: „Csak ijesztget??? Szó sincs róla!!!” Hirtelen a bal hóna alá szorította Hamm fejét: „Hiszed-e, hogy negverhetnélek most?!”

Villámgyorsan lekuksoltam Hamm fejéhez, és mutatóujjamat a számra szorítva figyelmeztettem, hogy hallgasson. Szerencsére Tüske már el is engedte Hammot, én meg karon ragadtam, mintha szaladgálni akarnék, és elvittem Tüske közeléből.

Este azonban, amikor nagymamáék kapujában egyedül maradtunk, Hamm így szólt: „Moha! Én holnap reggel hazautazom! Ezt én nem tűröm el még egyszer!”

„Nem is teszi Tüske többé, hidd el. Holnap a hegyre lovagolunk. Maradj!”

Hallgatott. Egyszerre csak felfortyant: „De mire jó az ilyesmi? Hóna alá szorítani az ember fejét.”

Vállat vontam: „Hát neked jobban kellene tudni, mire jó! Te szoktál Törpeházán ilyesmiket csinálni, nem én!”

Legyintett: „Az más! Az semmi!”

Azzal nem biztattam magam, hogy megváltoztatja a pöttöndi út, azt azonban reméltem, hogy Tüskében, mint tükörben látván önmagát, elgondolkodik a maga viselkedése felől is. De egyelőre semmi jelét nem láttam ennek. Elalvás előtt, már az ágyban elnevette magát: „Hanem ez a Bóbitás! Bámulatos, hogy ennek mekkora türelme van! ”Azután pedig ezt motyogta: „Milyen undok alak ez a Tüske!”

A másnapi hegyi lovaglás alatt közöltem vele, hogy a következő napon a romokhoz megyünk el lóháton, és délutánra tettem harmadik napi lovaglásunkat.

Második pöttöndi napunk délutánján Bóbitás a sárkányát is hozta, amikor értünk jött, és egy úgynevezett mély úton vezetett minket a sárkány röpítésére alkalmas rét felé. A mély útban nehéz talyigák kerekei két árkot vájtak. Hamm és Bóbitás tehát a domború középrészen lépegettek egymás mellett. Kistörpéből három is elfért volna ott, én mégis mögöttük lépdegéltem. Egyszerre csak szembejött velünk a domború rész közepén Tüske. Könnyen elmehetett volna akár köztük, akár mellettük, ő azonban olyan sebbel-lobbal tartott egyenesen nekik, és olyan hevesen csapta hozzájuk lengetett karjait, hogy mindketten meginogtak, és leestek az árokba. Bóbitás pedig neki is esett a mély út agyagfalának. Tüske ráadásul ezt kiáltotta: „Félre szekér, jön a kocsi!”

Amikor meglátta Hamm, hogy Bóbitás elesett, ökölbe szorított kézzel lódult a továbbsiető Tüske után, és kiáltott ő is: „Na, de most!” De kiáltottam én is: „Kökörcsin!” Megállt és rémülten rámnézett; rémülten, hogy nem torolhatja meg a kettős félrelökést.

Ezen az estén mi kísértük haza Bóbitást, és mikor kettesben maradtunk, tüstént kijelentette: „Reggel utazom!”

Tréfálkozó hangon, túlozva feleltem: „Akkor rengeteget veszítenél, barátocskám! Nemcsak a lovaglás, nemcsak a romok, hanem a nagyértékű tükör is!” Dühösen legyintett: „Hagyd azt a buta tükröt! Utazom!” De már hallatszott a hangján, hogy marad, s ezt már csak dohogta: „Hogy miket kell eltűrnie az embernek!” Most már én legyintettem: „Kökörcsin meg én bántóbb viselkedést is eltűrtünk, amikor például elkergettek minket az árnyékból!”

De megint ezt mondta: „Az más, az semmi!” Bóbitáson azonban ezen az estén, megint elalvás előtt, már nemcsak nevetett, hanem egy kis szeretet is volt a hangjában, amikor így szólt: „Szegényke! Hogy nekilökte az a csibész az ároknak, és még egy rossz szava sem volt rá!” Már azt hittem, elalszik, de egyszerre csak ismét megszólalt: „Nem tud úgy elmenni senki mellett, hogy ne csináljon valami rosszat, a csibész!”

A harmadik nap délelőttjén a játszóréten labdáztunk. Cicást játszottunk, és Bóbitás már nagyon régóta cica volt. Integetett is nekem Hamm, hogy alacsonyabbat dobjak. Egyszerre csak Hamm helyett Tüske kapta el a labdát, és felkiáltva: „Mért nem rúgjátok inkább?!” — szándékosan a lejtő felé rúgta. A labda legurult a hegyoldalon. Bóbitás már loholt is érte, de Hamm rákiáltott: „Maradj!” Bóbitás engedelmesen megállt, Hamm pedig Tüske felé indult, szeme szúrossá szűkült, orrcimpái kitágultak. Elébe ugrottam: „Kökörcsin!” Megállt. Mint a mozdony a gőzt, úgy köhögette ki tüdeje hallhatóan a levegőt. Bóbitás odakiáltott: „Mehetek a labdáért?” Hamm lassan odafordult: „Nem mehetsz! Fáradt vagy! Majd én!” — és lement.

Amikor elváltunk Bóbitástól a kertjük előtt, Hamm még mindig komoran így szólt hozzám: „De jó, hogy utazunk holnap. Holnap már úgyse bírnám!” Elmosolyodtam: „Nem olyan nehéz kibírni egy lerúgott labdát! A homokvár felrúgása bántóbb!” Nem felelt. Láttam rajta, hogy máson jár az esze. Amikor beléptünk nagymamáék kapuján, ezt mondta: „Meg kéne hívni Bóbitást Törpeházára!” Ránevettem: „Bóbitást?” Támadt ugyanis egy ötletem, és amikor bement az istállóba, hogy megnézze a pónikat, átsiettem Tüskéékhez, és ezt modtam Tüskének: „Megbíztak vele a szüleim, hogy meghívjam néhány napra Bóbitást. De én át szeretném kutatni a szuvatos patak barlangját, ehhez pedig olyan kemény legényre van szükségem, amilyen te vagy! Ha van kedved rá, holnapután már jöhetsz is! De azt fogjuk mondani, hogy te vagy Bóbitás, mert neked — és nevettem — nem épp a legjobb a híred Törpeházán!” Ő is nevetett: „Jól van, megyek!” Örültem és kezet ráztam vele. „Kapsz majd tőlem egy nagyon értékes kis tükröt is!”

Másnap reggel, közvetlenül elutazásunk előtt megmondtam nagymamának, hogy bizonyos fontos okokból nem Kökörcsin, hanem Hamm volt a vendége. A leleplezéseket a vonaton is folytattam. Így szóltam Hammhoz: „Hát azt az ígért tükröt már megkaptad!” Azt hittem csodálkozni fog, de nevetett: „Hagyd már azt a tükröt! Már két napja tudom róla, hogy nem igazi! Tüskét tartottad elém tükörnek!” Nevettem én is: „Úgy bizony! Holnap meg Hammot tartom Tüske elé! Holnap érkezik Bóbitás néven!” Hamm rámbámult: „Dehát Moha! Én már nem tudok úgy viselkedni, hogy Tüske meglássa bennem önmagát! Kérdezted tegnap délután a romoknál, miért vagyok olyan csöndes! Akkor határoztam el, hogy ismét Cseresznye leszek!”

Örültem is, aggódtam is. „Akkor hát mi lesz Tüskével?”

Cseresznye nevetett: „Haha! Pácban vagy Moha! Én nem kapom be a Tüskét! Neked meg a nyakadon marad! Nincs más hátra, neked kell úgy viselkedned, mintha fel akarnád falni!”

És egyre vidámabban, egyre hangosabban hahotázott.

*Az **Alba Kör** 1990 májusában alakult. Az egyesületet fiatal polgári szolgálatosok és a Bokor Bázisközösség néhány, a témában érdekelt tagja alakította meg, Katonai Szolgálatmegtagadók Szövetsége alcímmel. A szervezet fő működési területe a polgári szolgálatos érdekvédelem volt. Idővel az erőszakmentes hozzáállás tudatosult az Alba Körben, ezért 1991-ben a szervezet átalakult, felvette az Erőszakmentes Mozgalom a Békéért nevet.*

A Kör megpróbálja összefogni a békéért és az erőszak ellen erőszakmentes alapokon küzdő magyarországi egyéneket, vallási és politikai hovatartozásuktól függetlenül. Fennállása alatt a szervezet számos akciót, demonstrációt szervezett a polgári szolgálat jobb körülményeiért, a katonai tevékenység által hátrányba került emberek védelmére, az erőszakmentes életmód elterjedésének elősegítésére. Tavaly nyitották meg Budapesten polgári szolgálatos tanácsadó irodájukat az Európai Únió támogatásával.

Ma már nemcsak a szűken vett békemozgalmi kérdésekkel foglalkoznak a Kör tagjai. Sikeresen működik az Alba Kör Zöld Csoportja, és a kultúrális műhely nemrégiben indította el a "Mintha" című kultúrális és közéleti folyóiratot.

Ötödik születésnapjukon, amelyet a Kör a Honvédelmi Minisztérium tőszomszédságában lévő alagsori irodájában rendeztek meg, Fehér József, a Honvédelmi Minisztérium Államtitkára, Jancsó Miklós rendező, Merza József, a Bokor Bázisközösség tagja és Szili Sándor, a Parlament Honvédelmi Bizottságának alelnöke köszöntötte az Alba Kört.

Virágot Albának

Alba. Megszokott, szinte mindennapos idegen szó. Előfordul városok nevében, lehet szappanmárka, közlekedési vállalat vagy takarítószövetkezet neve. Hívhatnak így regénybeli olasz grófot, politikai pártot. Amikor tehát e kör megalakításakor e jelző mellett döntöttetek, kissé jellegtelennek, a szervezet igazi célját meg nem mutató elnevezésnek tartottam. Igaz, jobbat s ugyanakkor egyszerűbbet magam sem tudtam javasolni. Az ötéves évfordulóra szóló meghívót kezemben forgatva, az elmúlt években történtekre visszaemlékezve, most mégis új jelentőséget kap ez az egyszerű szó. Olyat, mint egy házasság első öt éve után ez a fogalom: hűség. Öt év elég arra, hogy elfogyjon a lelkesedés, kihűljön a szerelem, megúnjuk eddigi dolgainkat, másfelé orientálódjunk. Esetleg azt gondoljuk, hogy rossz cél mellé szegődtünk, amit vállaltunk, megvalósíthatatlan. Felületesen megalapozott vallási fellángolások, divatos eszmeáramlatokhoz való kapcsolódások jutnak válságba, múlnak el ennyi idő alatt. A meghívót kezemben forgatva azért kap különös jelentőséget e szó, mert az, ami mellette áll, amit jelez, az korunk egyik kulcsfogalma, fő értéke s ugyanakkor hiánycikke: a lelkiismeret. Fogalom, gondolkodás, magatartás és cselekvés, amit oly sokszor hangoztattak s amit oly gyakran kellett számon kérnünk ebben az emberpusztító században. Aminek elismeréseként alkottak díjakat és kitüntetéseket, aminek jegyében nevezik meg a lelkiismeret embereit az utóbbi években.

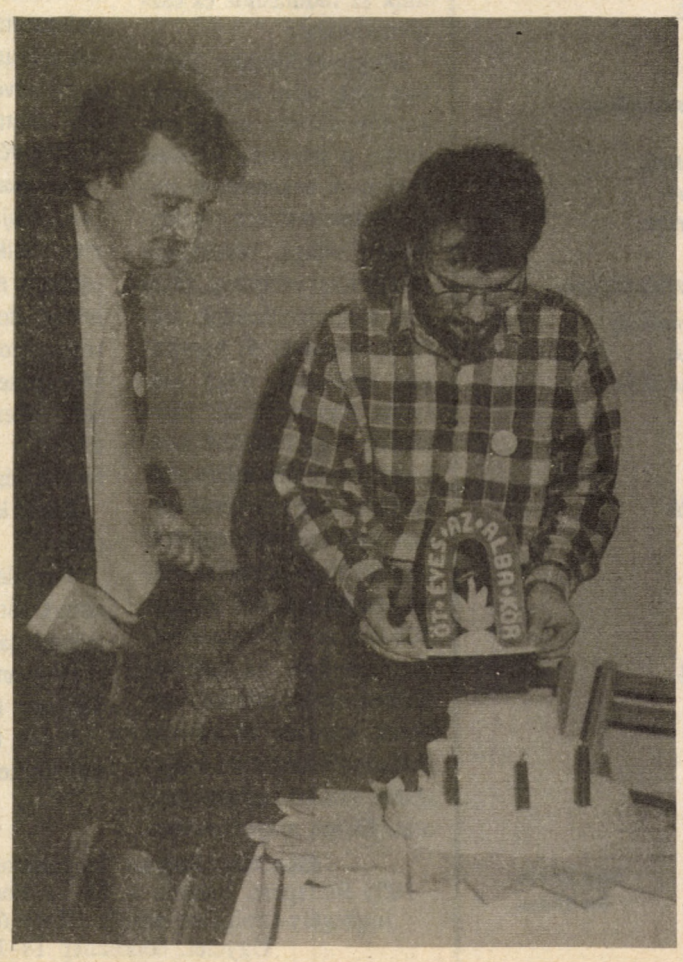

Kiss István és Vida István, az Alba kör ügyvivői
Fotó: Nemes Zoltán

A lelkiismeret emberei közé jöttem ide, ezen az estén, barátaim. A díjakat, érmeket és emléklapokat osztó társadalom talán ide sem figyel ezekre az amatőrökre, akik mögött nem áll kormányzat, párt, bank, tőkecsoport, nagylelkű mecénás. Valóban, mivel az Alba Kör tagjainak lelkiismerete nem állami lelkiismeret, párt- vagy banklelkiismeret, nem egy szindikátushoz vagy pénzemberhez fűződő hűség határozza meg tetteit. Az Alba Kör tagjai lelkiismeretükben nem az erőszak, hanem a humánum szentségének fogadtak hűséget. Mindenki tudja, hogy milyen alapon tették ezt. Ámde, ha most ebben az összefüggésben gondolok a tisztaságra, azaz a tiszta lelkiismeretre, akkor az ünnep számomra azt is jelenti, hogy a jövő biztosítékaként megvizsgálom a lelkiismeretemet. Tiszta-e még, hűséges-e még, objektív-e még?

Mivel a Kör olyan hálózat, amelynek tagjai különböző alapokról indulva találkoztak abban a hitben, hogy a világ gondjai fegyverrel nem oldhatók meg, sőt inkább csak súlyosbíthatók, ezért vizsgálati szempontjaim csak ennek megfelelők lehetnek. Nem is akarok arra a szerepre vállalkozni, hogy bárki lel-

kiismerete legyek, mindenkinek saját feladata, hogy a szelídség és béke témájában szembenézzen önmagával. Ha valamire utalhatok, az csupán annyi, hogy meg tudtuk-e tartani a hálózatépítés alapelvét: a türelmet és egymás tiszteletét akkor, amikor közös célunk felé nézünk s azért dolgozni akarunk, mindenki a maga felfogása, vérmérséklete, elképzelése szerint, megkeresve azt a közös nevezőt, amely alapján lehetséges e felfogások, karakterek, elgondolások együttműködése. Tudtunk-e modellt alkotni az egymást tisztelő emberek szabad együttműködésére a politikai, gazdasági és lélektani terhek alatt küszködő világban? Modellt, amely a különféle nézetek ellenére is a békesség szigete — hiszen hogyan is dolgozhatnánk a békéért másképp? —, s amelyre oda is figyelhetnek a nagy szervezetek, ha akarnak, esetleg méltányolhatják is törekvéseit.

Szabadok és függetlenek maradtunk-e a tulok szentségétől? Gondoltuk-e, hogy keresnünk kell a nagyok és erősek támogatását akár anyagiakban, akár befolyásban? Nem volt-e kísértésünk arra, hogy a jobb boldogulás érdekében elvtelen támogatói legyünk akár államnak, akár pártnak, akár más szirénhagú szervezetnek? Volt-e az öt év alatt hajlandóságunk arra, hogy ma azok legyenek szövetségeseink, akik tegnap ellenfeleink voltak? Akartunk-e csatlakozni valakikhez, hogy nagyobbak, tekintélyesebbek lehessünk? Talán ez az ideiglenes pincehelyiség, amire öt év alatt szert tettünk, bizonyitja azt, hogy hűek voltunk az induláshoz és eszményeinkhez.

Meggyőződésünk azonban több, mint önmagunkkal foglalkozás, befelé fordulás, a tisztaság görcsös őrzése. A békecsináló ember munkaterülete a békétlenség világa, benne sok jószándékú emberrel. Őket kell megközelítenünk szelíd értelemmel és barátságos érzülettel, hogy esélyünk legyen társak szerzésére vagy legalább arra, hogy megértsék elképzeléseinket, s egyes kérdésekben meg tudjunk egyezni másokkal. Éreztetni szeretnők és néha érezni is akarnók azt az elkötelezettséget, amellyel az ezerféle élethelyzetből elindult emberek keresik az emberi élet megőrzésére és szépítésére vezető legbiztosabb utat. Ebben a kiválasztottság érzésétől és minden fennsőségességtől mentes nyíltságban kell megmutatkoznia erős meggyőződésünknek, amely őszintén tiszteli a velünk párbeszédet folytató embereket.

Párbeszédünk alapja a tényeken nyugvó érvelés. Számunkra nem frázis a szakértelem fontossága. Érvek seregét kell felsorakoztatnunk az erőszakmentes út mellett, hogy közben az is világossá váljék: nem vagyunk a gyávák, gyengék, betegek, lusták, naplopók, üresfejűek vagy felelőtlen fantaszták gyülekezete. A mások iránt érzett megbecsülésünket csak úgy igazolhatjuk, hogy szabadon szembesítjük őket munkában szerzett, figyelmen kívül nem hagyható, valóságos tényekkel. Munkánk nem szédítésen alapul, hanem megfontolandó alternatívát nyújt.

Vannak, persze, nehéz órák is, amikor olyan ellenfelekkel találkozunk, akik megsemmisítésünket akarják. Nos, mi, erőszakmentes Dávidok, akiknek még parittyájuk sincsen, akik csak még meleg palacsintasütőjüket szorongatják kezükben, csupán abban reménykedhetünk, hogy a nagy Góliát elcsúszik egy különösen jól megsütött palacsintán. Esetleg nem veszi észre azt a krumplit, amit járművének kipufogócsövébe dugtunk, a homokszemet, ami miatt nem jön mozgásba hatalmas fogaskerék-rendszere, nem tudja, hol az az eszes kisdiák, aki számítógépes programjával megbolondította egész elektronikus rendszerét. Mivelhogy dicséretes és elsődleges a tisztaság és a hűség, de nagyon hasznos az ötletesség, a szellemesség, a humor, a nevetségessé tevés, mivelhogy a sokkal erősebb ellen mindig jogosult a vicc, a gúny, a szatíra. Olvassuk Plautust, Swiftet és Haseket.

Rövid köszöntőnek legyen most elég ennyi.

Tisztelettel és megbecsüléssel hozom tehát virágaimat az Alba Kör születésnapjára.

Hogyan? Virágot, fiatal férfiaknak? Teljesen idétlen dolog!

Dehát, barátaim, ha nincs virágotok, mit tesztek majd holnap

a puskacsövekbe?

Merza József

Peter Huchel

Katonatemető

Törik a levegő.
Ötezer kereszt.
Rendben–sorban
Feszesen takarva
Egymás mögé.

Esti sorakozó után
A városba vonulnak.
Ellepik a romokat,
Fekete hidakat.

Lombokat szórnak a kanálisba,
A dómba tódulnak.
Árnyékuk Jézus elé terül.
S felizzanak az ezüst-
Sarkok a misekönyveken.
Az alkony vöröse
Még egy lángot vet a háztetőkön.

Mint ablakból az árnyékok,
A bár falára kúsznak,
Fagyot fújnak a poharakba.
A gitárból lesnek
Az asszonyokra.

Perccel éjfél előtt
S í r h o z ! -t kiált
A halál-trombita,
A tompa dob.
A nagy retirálás.
A takarodó.

Mire csillan a hajnal,
Ott állnak újra
Merev négyszögben.
Ötezer kereszt.
Feszesen takarva
Egymás mögé.

Bán Ervin fordítása

Alba Kör, Polgári Szolgálatos Tanácsadó Iroda
1055 Budapest, Balaton u. 25. — Postacím: 1461 Bp., Pf. 225.
Jogsegély-szolgálat: szerda 17–19 óra, csütörtök 14–18 óra.
Ügyelet: hétköznap 14–18 óra között.
Tel.: 132–6109

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

A „Miért: sem együtt, sem egymás nélkül? (A keresztény-zsidó viszonyról — mélypszichológiai szemszögből)” c., februári számukban megjelent íráshoz szeretnék hozzászólni.

Helytelennek tartom a szereposztást, melyet a következőképpen ad meg a szerző: 1. A zsidók nem tudnak megszabadulni Golgota-komplexusuktól. 2. A keresztények a holocaust-komplexus kényszere alatt élnek.

Szerintem a fordítottja igaz, legalábbis nálunk, Magyarországon. A zsidóság él a holocaust-komplexusban. Aki túlélte Auschwitzot, nem ír, nem olvas többé lírai költeményt. Akinek megölték anyját, testvérét, gyerekét, élete végéig hordja magában fájdalmát. A keresztények, főként a papok számára létezik viszont a Golgota-komplexus.

Ebben a cikkben már másodszor találkozom azzal a ténnyel, hogy Jézus megátkozása még az újkorban is szerepelt a zsidó imádságokban. Ez igaz, csak miért teszi hozzá az író, hogy „ezt természetesen elfelejti a komplexus-gondolkodás”? Sokkal pontosabban és nagyobb tisztelettel ír erről az imáról, átokról Nyíri Tamás: „Nagyon korán, talán már a 2. században belekerült a napi főimába, az ún. Tizennyolc könyörgésbe az eretnek Názáreti elátkozása” (Szenes Sándor befejezetlen múlt c. könyvéhez írt „Előszó helyett”, 13. o.). Támadta is egyház és állam egyaránt Nyíri Tamást ezért a „zsidóbarát” cikkért. Személyesen beszéltem Nyíri professzorral, aki elfogadta kérdésekbe öltöztetett érvelésemet: „Kik írták azt a bizonyos imát? Az egész zsidóság megnyilvánulásának tekinthető-e?”

Ugyanígy meg lehetne kérdezni: Felelősségre lehet-e vonni a keresztény embert azért, amit egy-egy pápa valamikor ex cathedra kijelentett (ld. Galilei-eset)? Felelősségre lehet-e vonni az egyházat antiszemita bibliamagyarázataiért?

Igyekszem felejteni a régmúlt írásait, bűneit, és merem remélni, egyszer majd rádöbben zsidó és keresztény egyaránt: nincs nagyobb tragédia hitünkben, mint a zsinagóga és a Jézus-mozgalom kettészakadása.

...t ...t

Kedves András!

Ami az „Érted vagyok” áprilisi számában megjelent, „Európa mint erődítmény” című írásodat illeti, érdeklődéssel és teljes egyetértéssel olvastam. (Egyébként gondolataid nagyon emlékeztetnek arra, amiket nemrég olvastam K. Hamburgernek a részvétről írott könyvében.) De ezt pillanatnyilag kinyomtatni sem lehetne Németországban: a szél egészen ellentétes irányból fúj, és Róma a közeljövőben alighanem példát fog statuálni egyes teológiaprofesszorainkkal (amin persze nincs mit csodálkozni, hiszen Tübingenből mostanában az hallatszik, hogy a pápának vissza kellene vonulnia, ill. le kellene őt tenni)... Beszéltem az egyik legnagyobb kiadó igen befolyásos és jó lektorával; megmutattam neki írásodat; rögtön átolvasta, és rezignált mosollyal adta vissza.

Szeretettel üdvözöllek:

Michael
(Németország)

Tisztelt Szerkesztőség!

Az ÉV 1994., V. évfolyamának augusztusi számában jelent meg Kovács László: *Keresztény volt-e Szt. István király?* című cikke. A Szerző többféle okból megkérdőjelezte első királyunk keresztény voltát, miközben egyszer sem mondta ki kereken, hogy nem volt keresztény. Ám sejtette és kétségessé tette azt. Ami megfelelő indokok alapján szíve joga. Ugyanakkor elismerte szent voltát. Emlékeim szerint tavaly a cikk elolvasásakor csak bosszankodtam „csőlátásán”, de nem foglalkoztam vele. Az idén egyik barátunk javaslatára elővettük és megtárgyaltuk. Észrevételeimmel egyedül maradtam. Közreadom őket.

Ki a keresztény? — kérdezi Kovács László. (A továbbiakban: Szerző.) Válasza: „Nem tudjátok? Hát a Názáreti Jézus! Nem őt mondjátok Krisztusnak, és nem követőit krisztusiaknak = keresztényeknek? Nem is értem, miért kell ebből a kérdésből ilyen nagy ügyet csinálni. — Ha igaz az az állítás, hogy Jézus biztosan keresztény, akkor már csak ezt a Jézust kell vizsgálnom. Nos, ez könnyű vizsgálat.”

Két állítása van tehát a Szerzőnek:

1. Jézus biztosan keresztény.
2. „Nem őt mondjátok Krisztusnak, és nem követőit krisztusiaknak = keresztényeknek?” (Formailag ez kérdése, de szerintem állításként használja.)

A vizsgálat valóban könnyű és végezzük el. Már csak azért is, mert Szerző egyszerre mondja, ill. mondatja velünk Jézusról is, és követőiről is, hogy keresztények. Ám Jézus ezt sohasem állította magáról, noha néhányszor egyértelműen megmondta, hogy Ő kicsoda. Szerző sem bizonyítja, hogy Jézus keresztény, ezt csak egy „hát” határozószóval nyomatékosan elkiáltja, és aláhúzza: „Nem is értem, miért kell ebből a kérdésből ilyen nagy ügyet csinálni?”

A történelemben az a szokás, hogy ha az ember követ valakit, a követőt vagy a követőket arról nevezi el a történelemíró vagy az emberek, akit követ–követnek. Itt is pontosan ez történt. Ahogyan Herbert Haag írja Bibliai Lexikonjában (Szt. István Társulat, Budapest, 1989) a 954. lapon: „A keresztény (görög khrisztianosz), a „fölkent” értelmű Khrisztosz szóból; a latin Christianus csoporthoz tartozásra utal. Az elnevezés nem keletkezhetett a zsidóságon belül, mert a zsidók nem ismerték el Jézust Krisztusnak; de ugyanúgy a keresztények körében sem, mert ők tanítványoknak, testvéreknek, szenteknek, meghívottaknak vagy hívőknek mondták magukat, ill. egymást. Inkább a római hatóságok, amelyek egy zsidó szekta tagjait látták bennük, adhatták a keresztényeknek ezt a nevet. Az Apcsel 11,26 szerint a név Antiochiában keletkezett Kr.u. 43 körül, és nincs okunk e közlés hitelességében kételkedni. A szó még megtalálható a 26,28 és az 1Pét 4,16-ban.” Tehát már az ősegyházban sem azonosították a keresztényeket a Názáreti Jézussal. De figyeljünk még arra a felsorolásra, amit Haag a keresztényekkel kapcsolatban hasonértelmű szókként idéz és jegyezzük meg a szentet is.

Most nézzük az első állítást. Mit mond Jézus tanítványainak (a legelső keresztényeknek) a lábmosás után? „Ti Mesternek és Úrnak hívtok engem. Jól teszitek, az vagyok” (Jn 13,13). És mit mond Mária Jézusnak, aki ez eset után nem sokkal, de Jézus halála és feltámadása után keresi a halott Jézus testét, és éppen Tőle kérdezi, ám kertésznek véli. Jézus egy szót mondott neki: Mária! Az feléje fordult és zsidó nyelven csak annyit mondott: Rabboni — vagyis Mester! (Jn 20,16). Mária kétségkívül az első női keresztények közül való. Ő is Mesternek tartja Jézust. A Mester azonban nem egyenlő a tanítvánnyal. Jézus nem tanítvány = követő = keresztény. De a kereszténység megkülönböztetője maga Jézus Krisztus (H.Küng). Következésképpen Jézus nem keresztény. Ő a Mester, akit követnek, és akik követik, azok a keresztények.

Ám ne elégedjünk meg ennyivel. Próbáljunk a keresztény jelzőnek tartalmat is adni. Mindenki próbálkozhat. (Szerző is ezt tette.) Javaslom, hogy ne teszt alapján, de fogadjuk el Hans Küng megállapításait, aki így felel a kérdésre, hogy ki a keresztény (20 Thesen zum Christsein. Piper Verlag, München, 1975): „Nem egyszerűen az keresztény, aki humánus, szociális vagy akár vallásos életet próbál élni. Csakis az, aki emberségét, közösségi hajlandóságát, vallásosságát Krisztusból merítve igyekszik megélni. Azt nevezzük kereszténynek, aki a mai világban is Jézus Krisztust követi úgy, hogy olyan igaz emberként él, cselekszik, szenved és hal meg, akit jóban, rosszban, életében és halálában mindig Isten hord a tenyerén és aki mindig kész másokon segíteni.” Fogadjuk el Küngtől azt is, hogy ki is Jézus Krisztus? Válasza: „Krisztus nem más, mint a történelmi Jézus, a názáreti.”

Ki volt Szent István?

Mielőtt válaszolnánk rá, foglalkozzunk egy kicsit István király szentségével is. Már csak azért is, mert Szerző ezt nem vitatja el tőle, bár kétségkívül megszorítást tesz ezzel kapcsolatban, de a megszorítás nem biztos, hogy egyezik az egyház jelenlegi szenttéavatási elméletével és gyakorlatával, de nem is biztos, hogy ellenkezik vele. A Szerző „hiszen aki lelkiismeretével összhangban cselekszik és hősi fokon, az lehet szent” megállapítására gondolok.

Szerző nem említi az olvasónak — noha szerintem szükséges lenne utalni rá, ha ilyen alapvető, köztudomásúnak vélt tényt kérdőjelezünk meg —, hogy István királyt nem mai értelemben avatták szentté. Ő, és sokan mások, az egyház több mint ezer éven át folytatott gyakorlatának megfelelően olyan szent, akit kortársai, az egyház hite tartottak szentnek, és ez a sírja felnyitásával vált ténnyé. Más szóval: nem alapos bírósági eljárás és igazolt csodák alapján a korabeli pápa nyilvánította és avatta szentté. Itt utaljunk vissza Haag idézett megállapítására: Jézus követői egymást tanítványoknak, testvéreknek, szenteknek, hívőknek nevezték. Ma úgy mondanók, hogy egy jó keresztény szent is, ehhez nem szükséges a peres úton bekövetkező kanonizáció: tudtommal az egyháznak ez a hite csaknem 2000 éves.

Ki volt Szent István király?, kérdezi a Szerző, és válaszol. „Szent... Keresztény volt-e szent István király?” ... Kereken nem mondja ki, hogy nem, de kérdéseivel egyértelművé teszi: „Csak azt az egyet engedjék meg nekem, hogy összehasonlítva Jézussal, ne kelljen azt mondanom, hogy István olyan volt, mint Jézus, jézusi, krisztusi = keresztény!”

A T. Szerző nyugodt lehet, nem kell mondania, hogy olyan, mint Jézus. Már ha az „olyant” szószerint vesszük. Ha pedig ezt tesszük, ez a „veszély” nem fenyeget senki emberfiát, ez ugyanis lehetetlen. A követés már nem, de akkor az „olyan” kifejezés helyett a „hasonló” vagy „Krisztushoz hasonló” kifejezést kell használnunk, és akkor ez már mindjárt jellemző lehet minden emberre. Sőt! Jézus Krisztus ezt is akarja, azért is jött, hogy hasonlók legyünk hozzá, követői legyünk. Keresztények legyünk. Következésképpen már szentek is lehetünk. Köznapi értelemben azzá is kellene válnunk — kanonizáció nélkül is —, dehát még keresztény voltunkban sem lehetünk egyformák. A végső megítélés Istennél van. István esetében is így volt, de ez nem volt ellentétes kortársai meggyőződésével. Az ember — miként a Szerző — próbálja megérteni és megmagyarázni a világot, és benne ömmagát és cselekedeteit. Ezért nézzük meg, hogy Szerző jól ítélt-e, pontosabban jól kérdezett-e? Mert mint említettem, kérdéseit nem válaszolta meg. Ezt ránk bízta. Megpróbálok segíteni a válasszal. Idézem: „Engem az érdekel, mit tett a Vajkból Istvánná lett fejedelemfi és későbbi országalapító király? Apja és ő megszerezte a szintén fejedelemjelöltektől a legnagyobb birtokot, ezzel a legnagyobb hatalmat, és mindezt úgy, hogy kérlelhetetlenül leszámolt ellenfeleivel (Koppányt felnégyeltette, Vazult megvakíttatta stb.)”.

Mai nyelven szólva: nem semmi, amit a Szerző állít!

Mit mond a történész?

István királyról ismereteim szerint a legteljesebb monográfiát Győrffy György írta, István király és műve címmel (Gondolat, Budapest, 1977). Úgy tűnik, hogy Győrffy György előtt nem ismeretlenek a Szerző által is képviselt nézetek, mert már bevezetőjében elmondja, hogy azért nehéz István királyt pontosan megítélni, mert:

„1. Kevés a korabeli, hiteles feljegyzés, 2. válságos volt kora, 3. az utókor Szt. István egyéniségét a későbbi korok gondolkozásmódja, egyéni vagy csoportkívánalma szerint rajzolta meg: azt emelte ki feljegyzett vonásaiból, amit kiemelendőnek tartott, s olyan tulajdonságokkal ruházta fel, amiket a példaképalkotás vagy a dehoreizáló törekvés igényelt... Nem szabad megfeledkezni arról, hogy semmilyen történeti mű nem alkot végleges eredményeket; a tudományos kutatás újból és újból revideálja a régi nézeteket.”

Azt hiszem, fölösleges bármit is hozzátennem.

Győrffy szerint Vajk 975 után néhány évvel született és mint István herceg 997-ben feleségül vette Gizella bajor hercegnőt, akit a nyitrai dukátus várába vitt. Ám még ugyanazon év őszén meghal apja, Géza fejedelem. Géza még István 14–15 éves korában összehívta a főembereket, és esküt vett tőlük, hogy halála után István követi a fejedelmi székben. Győrffy szerint az esküt Koppány is letette. „Géza 997 őszén meghalt. Fiára egy véres kézzel összetartott egységet hagyott. ... Elsőként az utódlásnál mellőzött Koppány lázadt fel. Mint „jogos utód” nemcsak a nagyfejedelmi trónra és István életére tört, hanem Géza özvegyét, Saroltot is követelte magának feleségül. Ennek az ad különleges súlyt, hogy nomád szokás szerint Géza halálakor az új fejedelem felavatásáig az erőskezű Sarolt kezében volt az uralom...

... Először Veszprém várát vette ostrom alá, mely az Árpád-korban az uralkodó feleségét, adott időben Saroltot illette meg...

A csatában Koppány is elesett. Testét felnégyelték és négy vár kapujára tűzték ki. Koppány büntetése a pogányság és kereszténység válaszútján lévő magyarság felemás jogi szemléletét tükrözi. A Biblia a levirátust paráznaságnak minősítette (3Mózes 20,21), a rokon volgai bolgárok X. századi jogszokása szerint pedig a paráználkodó büntetése a felnégyelés és a felnégyelt részek kifüggesztése volt. A tragikus esemény hátterében egy „családi háromszög” rejlik, melynek egyik csúcsában Koppány, a másikban Sarolt, a harmadikban István helyezkedik el. Koppány birtokolni akarja Saroltot mint asszonyt; ugyanakkor megölni és letaszítani a fejedelemségről Istvánt.”

Győrffy szerint Koppány egyéniségét nem ismerjük, „Saroltot annál jobban... Híres szépasszony, vad, kirobbanó indulatú, ha valaki gátolja, ölni képes. Kereszténysége felemás... Koppány seregel le akarja győzni Saroltot... s erővel feleségévé akarja tenni, ami azt is jelenti, hogy asszonyai egyikévé akarja alacsonyítani. Sarolt fegyverrel áll ellen az osztromnak. Ellenáll, hogy egyetlen fiának biztosítsa a trónt...

A harmadik szereplő egy 17 év körüli ifjú, fiatal házas, aki fejedelemként akar uralkodni. Ismerjük felnőtt férfi korából a keresztény királyeszmény felé törekvő magatartását és időskori alakját, de egyetlen kortársi tanúság sincs „tizenéves” koráról. Vajon a gyermekifjú István ideálnak tekintette az eszközeiben éppen nem válogató, de akaratát sikerre vivő és hatalmát öregbítő apját, és kritikátlanul szerette pusztai amazon viselkedésű anyját, s az ő „szellemükben” cselekedett?...

Minderre nem tudunk választ adni... Ha ezek ismeretében tesszük föl a kérdést, hogy ki hozta meg a felemás pogány-keresztény ítéletet Koppány felett, és kinek a befolyása érvényesült benne, úgy vélem, hogy a krónika szavait kétségbe vonhatjuk anélkül, hogy Istvánt mentegetni vagy tetteit szépíteni akarnánk...” (116–120 l.). Látható, Szerző nem alapos István tetteinek idézésében, kivált nem ismerheti inditóokait. Következésképpen kérdései is ennek megfelelőek. Mert itt is csak kérdez és kétségbevon, az ítéletet ránk hagyja. Ám a válaszunkat gondosan behatárolja. Egyébként később Győrffy elismeri, hogy formailag Istvánnak igent kellett mondania a felnégyelésre.

Meg óhajtom jegyezni, hogy Koppány felnégyelése nem volt egyenlő meggyilkolásával. Ő a csatában esett el, és jellegzetesen illenek rá a bibliai szavak: Aki kardot ránt, kard által vész el. A felnégyelés büntetése volt lázadásáért, de lehet, hogy újabb emberéletek elvételét előzte meg, újabb lázadást rettentett vissza. Alá kell húznom viszont Szerző álláspontjával kapcsolatban: nem István indított harcot, hogy a nagy birtokokat és a fejedelemséget megszerezze, hanem Koppány. István birtokon belül volt, kiskorúként örökölte apjától, Géza fejedelemtől. Ez azért nagy különbség!

Vazul megvakíttatásával kapcsolatban Győrffy a következőket írja:

„... a következő állítások fogadhatók el igaznak:

1. Amikor István király Vazul mellőzésével Pétert jelölte királynak, Vazul összeesküdött a király ellen. (Győrffy indokolja Vazul alkalmatlanságát.)

2. A beteg király ellen kitervelt orgyilkos merénylet kudarca után a király bírósága a bűnösöket elfogatta és megvakíttatta, Vazul fiait pedig száműzte. Vazul forró ólommal való megsüketítése nem tekinthető történelmi ténynek...” „Amikor a görög császár tízezernyi magát megadó katonát vakított meg, akkor néhány, a király életére törő személy megvakítása és gyermekeinek futni engedése a kor megítélése és gyakorlata szerint könyörületes cselekedet volt, mert a megvakítottnak volt ideje vezekelni, elkerülte a kárhozatot és biztosíthatta mennybe jutását, az örök életet, míg a lekaszabolt bűnös nem” (378. old.).

„Életének utolsó hét évében, amikor a betegség testét, fiának elvesztése pedig a lelkét megtörte, István teljesen elfordult az evilági élettől, és túlvilági útját készítette elő. Ebben az állapotban jellemzi őt a nagy legenda, élő szemtanúk alapján. Ekkor töltötte ki egész életét az imádkozás, jótékonykodás, zarándokok segítése és távoli egyházatyákkal való levélbeli társalkodás. Kolostori visszavonultságra érett szent ember lett belőle, s fia halála és a trónutódlás megoldatlansága tartotta vissza, hogy ne szakítson teljesen a világgal.”

Ezek tehát a történész szavai. Szándékosan nem érintettem Ajtony és Gyula vezér meghódoltatását és II. Konrád elleni sikeres védekező hadjáratát, melyek a fentieket mind megelőzték, de Szerző sem foglalkozott velük. Ám jellemző, hogy Konrád ellen nem vállalt csatát, a felperzselt föld taktikáját választva kényszerítette, hogy visszavonuljon. De meg

kell említenem, hogy Gyula felesége István fogságába esett, miközben Gyula Lengyelországba menekült. A kor szokása szerint Gyula nem válthatta ki. Erre a „kereszténytelen” István neki ajándékozta a feleségét. Kiváltva ezzel a magyarokkal nem rokonszenvező Thietmar merseburgi püspök (1018) írásban megmaradt méltó elismerését. Ezt Györffy idézi is. Ezek után senki sem csodálkozhat, ha azt mondom, nem értem Szerző álláspontját. Ő ugyanis lehúzza a keresztvizet Istvánról, annak csak hibáit, esetleg csak bűneit figyelembe véve — bár indítóokait nem ismerjük. De ne is idealizáljuk: István bűnös volt, mint mi mindnyájan. Az alapvető problémám az, hogy mindezt főleg fiatal korában elkövetett tettei alapján ítéli meg a Szerző, mintha Koppány és Vazul után meghalt volna és nincs tovább. István azonban nem állt itt meg. Ez már az eddigiekből is látható. Kérdezem a Szerzőt: Szt. Pált is csak Saul alapján, és Szt. Ágostont is csak megtérése előtti, saját híres Vallomásai alapján is bűnös, kicsapongó élete szerint ítéli meg? Tudom, ill. elképzelem, hogy egy gyóntatónak rossz tapasztalatai lehetnek. Ám az ember fejlődőképes, és István kimondottan az volt. Tudott változtatni az életén, mint Saul vagy Ágoston. Éppen ez jellemzi a keresztény embert. Nem a bűntelenség, hiszen csak a Mester mondhatta magáról: Ki vádolhat engem közületek a bűnről? A Mester követői = a keresztények ezt nem mondhatják magukról. De képesek állandóan megtérni!

Befejezésül idézzünk Szt. István Intelmeiből, a X., befejező részből:

„Az erények mértéke teszi teljessé a királyok koronáját és a parancsok közt a tizedik. Mert az erények ura a királyok királya, miként az égi sereg áll kereken tíz karból, úgy életed vitele kerekedjék ki tíz parancsból. Kell, hogy a királyt kegyesség és irgalmasság díszítse, de a többi erény is hassa át és ékesítse. Mert ha a királyt istentelenség és kegyetlenség szennyezi, hiába tart igényt a király névre, zsarnoknak kell nevezni. Ennek okából hát, szerelmes fiam, szívem ékessége, sarjam jövő reménysége, kérlek, megparancsolom, hogy mindenütt és mindenekben a szeretetre támaszkodva ne csak az atyafiságodhoz és a rokonságodhoz vagy a főemberekhez, avagy a gazdagokhoz, a szomszédhoz és az itt lakóhoz légy kegyes, hanem még a külföldiekhez is, sőt mindenkihez, aki hozzád járul. Mert a szeretet gyakorlása vezet el a legfőbb boldogsághoz. Légy irgalmas minden erőszakot szenvedőhöz, őrizd meg mindig az isteni intést: „Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.” Légy türelmes mindenekhez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz, akik nem férnek a hatalomhoz. Azután légy erős, nehogy a szerencse túlságosan felvessen, vagy a balsors letaszítson. Légy alázatos is, hogy Isten felmagasztaljon most és a jövőben. Légy majd mérsékletes, hogy mértéken túl senkit se büntess vagy kárhoztass. Légy szelíd, hogy sohase harcolj az igazság ellen. Légy becsületes, hogy szándékosan soha senkit gyalázattal ne illess. Légy szemérmes, hogy elkerüld a bujaság minden bűnét, valamint a halál ösztönzőjét. Mindaz, amit fentebb érintettünk, alkotja a királyi koronát, nélkülük sem itt nem tud uralkodni senki, sem az örök uradalomba bejutni. Amen.”

(István király emlékezete. Magyar Helikon, Budapest, 1971. Az Intelmeket fordította: Kurcz Ágnes.)

Keresztény volt-e István király?

Úgy vélem, hogy a vázlatos utalások alapján is nyilvánvaló, ha nem „csőlátással” vizsgáljuk István királyunk tetteit és tettei mozgatórugóit, nyugodtan kijelenthetjük, hogy István király korát meghaladó mértékben volt keresztény, és felsóhajthatunk Babitscsal: „Bár ilyenek lennénk mi!”

Nacsa Ferenc
Budapest

Zsoltikám,

Neked, aki Óhegyen laksz, és gyötrő gondolataid vannak papi pályád legelején, jónéhány fekete pontot kellene adnom. Hogy összesen hányat, próbáld meg összeszámolni. A „Szent kísérlet” (ÉV, 95. június) hátborzongató írás volt, gondolom, annak is szántad, de korántsem vagy benne szánandó hős.

Te a „papi életet” választottad, ami éppúgy nem létezik, ahogy „nemi élet” sem. Az élet az, ami nemi, s ezen belül nincsenek lokalizált életek; papiak, nemiek és egyebek. Kisközösségi múltad alapján tudhatnád, hogy egyetemes papság van, minden Jézust követő ember pap, legyen férfi vagy nő. Eme (igazi) papság nincs összekötve árukapcsolásszerűen a cölibátussal.

Mint írod, a szebbik nem ideig-óráig eltérített a „helyes” útról. Később ezt „huzamosabb ideig”-re módosítod, majd bevallod, hogy az udvarlás évekig tartott, szám szerint négyig. Azt hiszem, szegény kislány az „ideig-óráig” határozó helyett valami erősebbet használna. Tájékoztatásod szerint „hirtelen” rúgott ki téged, s a „kirúgás” szó rossz színben tünteti fel őt az olvasók előtt. Nem mondta az okát, s te nem firtattad. Szerencsédre! Bár a lánynak is nehezére esett volna az indoklás. Nem hiszem, hogy szavakba tudta volna öntögeni azt az egyszerű dolgot, amit legfeljebb én mondhatnék meg neked, mint férfi a férfinak. Hidd el, mindent megbocsát egy nő, de ezt nem.

A dologból eredő döntésed (hogy az Úr szolgálatára szenteled magad), eléggé visszatetsző lehet az Úrnak. Az ilyen értelmű elhatározások úgyszólván tipikusnak nevezhetők, ezért szegény Úr nyugodtan mondhatná: „Mi van, én csak pótlék vagyok? Engem csak akkor kérnek fel, ha nincs Kata? Bezzeg, ha táncba tudtad volna vinni...”

Az Úr egyébként több okon nem „úr”. Úrnak nevezni a legnagyobb szidalmazás, uralkodást feltételezni Róla a legnagyobb sértés. Evilág az, ami uralomra épül, s uralkodás útján funkcionál. Isten Uralma nem uralom, hanem az uralom ellentéte, melyre sajnos szavunk sincs, ezért mondjuk Isten „Uralmának”.

Zsoltikám, te akkor hajtottad a szeretet igája helyett az uralom jármába a fejedet, mikor hajlandó voltál „nem kisközösségi” dalt énekelni. Ezzel bizonyos értelemben megtagadtad Mercédeszt, Évát, Lacit és többi csoporttársadat. Ez a megalkuvás a sikeres felvételi érdekében történt, mint ahogy minden megalkuvás valaminek az érdekében történik.

A megalkuvások sorában az első döntő, a többi már alig számít.

Aki képes égreakadt szemmel elénekelni egy „Tekintsetek fel bánatos szemek, a megnyílt sírból Jézus integet”-szerű dalt, annak két súlyos következménnyel kell számolnia. Egy: kirúgja a kedvese, kettő: felveszik a szemináriumba. Tudod, mit kellett volna énekelned a bizottság előtt? Azt, amit az írásod végén:

„Valaki mondja meg, milyen az élet,
milyen az íze az élet vizének.
Valaki mondja meg, hogyan kell hinnem,
valaki mondja meg, hogyan nem!”

Ekkor talán fordított lett volna a sorrend: a bizottság rúgott volna ki, és a kedvesed „vesz fel”.

Kár, hogy a kötelező versmondásról nem írtál semmit. Biztos volt sok „Anyám tyúkja”, holott a szerző egy másik költeménye lett volna aktuális:

„Szabadság, szerelem!
E kettő kell nekem.”

Az „Úr szolgálatában” mindkettőről lemondhatsz, az egyetemes papsággal mindkettő megfér.

Fogalmazást pedig nem arról kellett volna írni, hogy mit prédikált otthon a plébános úr, hanem arról, hogy kinek! Öregasszonyoknak, gyerekeknek s a falaknak. Talán szülőknek, akik a gyerek *miatt* jöttek el, esetleg jegyeseknek, akik a templomi esküvő *miatt* jöttek el. „Miattoknak” prédikált a plébános úr, s ezért mindegy, hogy mit.

Beszámolód talán leggyomorkavaróbb része az orvosi vizsgálat. „Egy öreg orvos elé járultunk, aki megállapította, hogy fiúk vagyunk és egészségesek.” A mondatból hiányzik a módhatározó, az, hogy: meztelenül. Ez bizonyára szörnyű szó, s még ilyen összefüggésben is kerülendő. Lényegesebb, hogy ez a „fiúsági vizsgálat” megalázó és a nőket egyértelműen diszkriminálló.

Zsoltikám, legkésőbb a házirend felolvasásakor kellett volna távoznod a szemináriumból. Méghozzá emelt fővel. Hogy észrevegyék: a középkor elmúlt. Mert különben nem veszik észre.

A kávéfőző utáni szekrénykutatás a Futkosó időszakát juttatja eszembe: ott túrták fel az ember távollétében a holmiját. (Persze, még a rács mögött is volt kávéfőzőnk, de nem találták meg, mert az egyik asztalon tartottuk, ott nem keresték.)

Befejezésül hadd válaszoljak a cikk végén felsorolt kérdéseid közül kettőre.

„Egészséges lesz-e szellemében, lelkében, aki keserű alázattal elviseli akár egyházi személyek uralkodását?” — Igen, ha nem tehet mást, s ha tehetné, megtenné. Neked azonban nem kell elviselned. Ha mégis elviseled, nem lesz egészséges a szellemed.

„Meddig alkudhatunk meg önmagunkkal, hogy ne legyünk becstelenek?” — Semeddig. Az első megalkuváskor eldől a játszma.

(Név és cím a Szerkesztőségben)

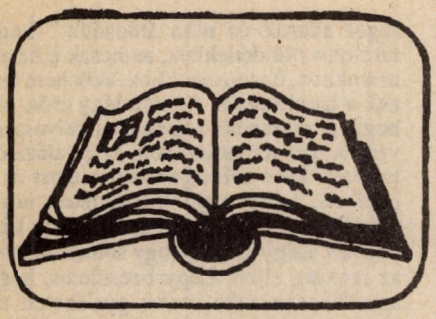

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Dr. Galla Gábor darnózseli plébános, a szeptemberieket Kovács Tádé írta.

Augusztus 6. — Évközi 18. vasárnap, Urunk színeváltozása — Lk 9,28b–36 — Felkészülés a szenvedés napjaira

Mivel Urunk színeváltozásának ünnepe ebben az esztendőben vasárnapra esik, ezért elmélkedésünk témája azonos Nagyböjt 2. vasárnapjának evangéliumi szakaszával. Jézus színeváltozásának leírását kétségkívül átlengi bizonyos misztikum. Ezt nemcsak a színeváltozás jelenete sugározza, hanem a leírás jellege is. Hiszen az evangélista olyan kifejezéseket használ, amelyek a Biblia más helyein mindig isteni epifániával (megjelenés, megnyilvánulás) kapcsolatosak. Nézzük meg közelebbről ezeket a kifejezéseket:

A hegy:
Isten megjelenésének a helye. Mózes az Isten hegyén, a Hóreben szemlélte Istent. A választott nép a pusztai vándorlás során egészen füstfelhőbe burkolózva látta a Sínai-hegyet, mert az Úr tűzben szállott le rá (2 Móz 19,18).

A sátor:
Ha Isten az emberekhez jön, sátorban lakik. Így történik a pusztában, amikor a szövetség sátrában időzött népe körében. A Jelenések könyve pedig így ír képszerűen a végső időről: „Nézd, ez az Isten sátra az emberek között! Velük fog lakni, és ők az Ő népe lesznek, és maga az Isten lesz velük” (Jel 21,3).

A felhő:
Ez kíséri Isten népét a puszta vándorlás során (2 Móz 14,20). Felhő tölti be a templomot, amikor felszentelik: abba száll alá az Isten dicsősége (1 Kir 8,10). A végső idők elérkezését is felhők kísérik: „mert elérkezik az Úr napja...a sötétségnek és a komor fellegeknek napja az, felhőknek és homálynak napja” (Joel 2,2).

A színeváltozás jelenetét hagyományosan úgy magyarázzák, hogy Jézus meg akarta erősíteni tanítványait, hogy szenvedésének napjaiban se veszítsék el hitüket istenfiúi mivoltában. Ha Jézusnak ez lett volna a célja a színeváltozással, akkor elmondhatjuk, hogy ezt a célt nem érte el, a tanítványok hite ugyanis Nagypénteken összeomlott. De valóban ez lett volna a célja Jézusnak a színeváltozásával? A szöveg más értelmezést is megenged. Nevezetesen azt, hogy Jézus nem a tanítványait, hanem önmagát akarta felkészíteni a rá váró szenvedésteli napokra. Ehhez segítségül hívta az ószövetség tanítását is, hiszen Mózes a Törvényt, Illés pedig a Prófétákat jelképezi. Ha lélektanilag nézzük a jelenetet, akkor nyilvánvaló, hogy Jézus mint egészséges pszichikumú ember félt a rá váró szenvedésektől. Tudta, hogy olyan úton jár, amelynek a végén elkerülhetetlen a konfliktus a vallási hatalommal, és nem volt kétséges számára, hogy az erőszak világában a szelíd embernek a kereszt jut. Erre a keresztvállalásra neki is fel kellett készülnie. Jézus nagysága és követendő példája abban áll, hogy emberi félelmeit legyőzve tudta vállalni a rá váró szenvedést, a kereszt lehetősége nem téntorította el az igaz úttól. Ebben az összefüggésben szemlélve a színeváltozás jelenetét, elmondhatjuk, hogy Jézus tökéletesen elérte célját.

Mit üzen számunkra az Úr ezzel a jelenettel? Elsősorban azt, hogy a következetes, kitartó és hűséges Jézus-követéshez nem elegendő az értelem belátása, szükségünk van nagy-nagy, egész emberségünket megragadó élményekre is. Csak a lényeget el ne tévesszük és az eszközt — az élményt — ne tegyük céllá. Sokszor érzünk úgy mi is, mint az apostolok, de jó lenne sátrat verni, letáborozni, lelki élményekben fürödni, kereszteket kikerülni. A színeváltozás jelenetének tanúsága viszont azt sugallja, menjünk tovább Mesterünk után.

Augusztus 13. — Évközi 19. vasárnap — Lk 12, 32–48 — Legyetek éberek!

Az első keresztényektől kezdve a mai napig izgatta és izgatja a kereszténye ket a kérdés: Vajon mikor jön el újra Jézus? Tudjuk, minden olyan kísérlet, amely megpróbált konkrét időpontot meghatározni, kudarcba fulladt. Az e témába vágó jézusi megnyilatkozások — így a mai evangélium képei a mennyegzőről hazatérő urukat váró szolgákról, a tolvajról, valamint a kulcsárról — nem konkrét időpontról beszélnek. Sokkal inkább arról, hogy milyen magatartásnak kell fakadnia abból a jézusi ígéretből, hogy újra el fog jönni!

1. Az urukat váró szolgák:
Ha a keleti ember munkára, harcra vagy útra készült, hosszú felsőruháját övvel rövidebbre fogta, hogy akadálytalanul mozoghasson. Ha éjjel is készenlétben kellett állnia, lámpását égve tartotta, hogy ne akkor kelljen még gyújtogatnia, amikor szükség lehet rá. Ezt a képet használja fel Jézus az állandó készenlét, az éberség érzékeltetésére. A példabeszéd szerint az éberen várakozó szolgáknak különleges jutalomban lesz részük: uruk fogja őket kiszolgálni. Jézus példabeszédeiben sokszor él ilyen képtelen fordulattal, amivel nekünk akar valami sajátságosat elmondani. Ennek kapcsán az jut eszembe: mennyire belénk rögződött az „Úr”-Isten képe, holott Jézus „szolgáló” Istenről beszél.

A tolvajról szóló példázat:
Nincsen olyan tolvaj, aki előre jelezné betörése időpontját. De a mondanivaló éppen ezáltal válik súlyozottá: elképzelhetetlen, hogy bárki is, akár maga Jézus is, megmondaná visszatérésének időpontját.

A hű és okos kulcsár:
A tanítványok felé hangzik el az utolsó példázat. Az Úr feladattal bízza meg őket: a rájuk bízottakat kell ellátniuk testi–lelki–szellemi táplálékkal. Itt nem csupán éberségről van szó, hanem feladatteljesítésről, aktív várakozásról. A példázat szerint ezt a feladatteljesítést el is lehet szabotálni, persze ennek is lesznek következményei.

Mind a három példázatot alkalmazhatjuk önmagunkra is, az Egyházra is. Bár Jézus éberségre figyelmeztet bennünket, azért közös tapasztalatunk, hogy hajlunk az ellustulásra. Bizony megtapasztalhatjuk azt is önmagunkban, hogy már nem is lelkesít bennünket Jézus ügye, egyszerűen elfásultunk. De mitévők legyünk, ha mindezt önmagunkban is megtapasztaljuk? Jézus példázatai pontosan az ilyen lelkiállapotban lévő embernek szólnak. Fel akar rázni, önvizsgálatra akar késztetni, vajon milyen irányban halad az életem? Ha ezt megteszem, akkor még időben jött a figyelmeztetés, akkor még éber vagyok, mert lehetőségem van az irányváltoztatásra.

A példázatok az Egyházra is alkalmazhatók. Az Úr prófétaként szinte előre látta, hogy a tanítványok utódai Isten Országa megvalósítása helyett mivel fognak foglalkozni. Egy önmaga körül forgó és hitelét veszített kereszténység nem tud igazi táplálékot (=irányt) adni az emberiségnek. Erre világít rá Hans Küng, amikor így ír: „A kereszténység, ellentétben béke- és szeretet-etikájával, fellépésében és tevékenységében gyakran kirekesztő, intoleráns és agresszív, röviden: szeretetlen és békétlen”. Ha mindezt felismertük és elismertük, akkor megtettük az első lépést a helyes irányban.

Auguszus 20. — Évközi 20. vasárnap, Szent István király ünnepe — Mt 7,24–29 — Mire építjük életünket?

Bár a mai vasárnap Szent István király ünnepe, mégsem róla kívánok dicsőítő éneket zengeni, hanem ünnepének evangéliumát szeretném felhasználni életünk átgondolására. A sziklára épített ház hasonlata különösen alkalmas erre. Hogy miért? Először is azért, mert Jézus központi tanításának, a Hegyi beszédnek a lezárása. Annak a tanításnak, amelyet az Újszövetség 10 parancsolatának is tekinthetünk. Minden fontos tanítás megtalálható benne, amit jézusi etikának nevezünk. Másodszor pedig azért, mert a kép önvizsgálatra késztet: Vajon én mire alapozom az életemet? Minek az erejében vagyok képes egy életen keresztül az evangéliumhoz hűséges életet élni?

A kép, az esőnek, szélnek, viharnak kitett ház hasonlata, amelyet Jézus használ, nem hagy kétséget afelől, hogy az evangéliumhoz hűséges életet nem steril környezetben, nem a világtól elvonulva kell megvalósítania a tanítványnak, hanem ebben a világban, ahol ezer kísértésnek lesz kitéve. Bennünk van a vágy, hogy Istent rábírjuk, tegye életünket „viharmentessé”, de Jézus erről egy szót sem szól. Nem is beszélhetett erről, mert ómaga is egyre erősödő ellenszélben fejtette ki tevékenységét.

Ahhoz, hogy életünk ne menjen tönkre, hanem értelmes, értékes és Istennek tetsző legyen, Jézus egészen másra teszi a hangsúlyt, mégpedig a megalapozásra, a jó alapra. Ennek lényegét pedig így fogalmazhatjuk meg: meghallgatni — elfogadni — megvalósítani.

1. Meghallgatni:

A kérdést úgy kell feltennünk, halljuk-e ma is azt az evangéliumi tanítást, amit a názáreti Jézus képviselt? Nem fedi el előlünk Jézus tanítását az Egyház dogmatikája, morálisa? Önállóság, nagy belső erő kell ahhoz, hogy adott esetben az egyházi tanítás ellenére is az evangéliumi tanításra legyen nyitott a fülünk.

2. Elfogadni:

Az elfogadás értelmi belátást feltételez: meg vagyok-e győződve arról, hogy a Hegyi beszéd szellemében érdemes élni? Enélkül az elfogadás, belátás nélkül ma sincs elkötelezett keresztény élet. Egy olyan társadalomban, ahol azt akarják az emberekbe sulykolni, hogy minden baj oka a pénztelenség és a megoldás a gazdasági növekedésben van, különösen ébernek kell lennünk, hogy belássuk, a helyes megoldás Jézustól hangzik el.

3. Megvalósítani:

A megvalósítás a jézusi alap legnehezebb pontja, amiben a leggyengébbek vagyunk. Még odáig valahogy eljutunk, hogy belássuk a jézusi tanítás igazságát, de ebből nem következik, hogy valósítjuk is. Az ókor egyik legnagyobb filozófusa, Platon azt tanította, hogy elég belátnom a jót és máris követem. Ezzel szemben az ókor másik legnagyobb filozófusa, Arisztotelész sokkal realistább volt, mikor azt tanította, hogy csak belátni a jót nem elég a megvalósításhoz, a belátott jót gyakorolni kell ahhoz, hogy a sajátomé legyen. Úgy gondolom, ez érvényes Jézus tanítására is. A történelem során mennyi minden szépet és jót összeírtak már az evangéliumi igazságokról, csakhogy ettől még az Isten Országa nem valósult meg. Hiába, sehogyan sem lehet Mesterünk felfogását megkerülni. Nem lehet kibújni a megvalósítás felelősége alól. Jézus hasonlatának szellemében azt mondhatjuk, hogy azt a bizonyos szilárd alapú házat egy életen keresztül kell építenünk.

Augusztus 27. — Évközi 21. vasárnap — Lk 13, 22–30 — Versengeni Isten Országáért

Jézus tanítási módszeréhez tartozott, hogy kérdés-felelet formájában fejtette ki tanítását. Ennek vagyunk tanúi a mai evangéliumban is. Valaki felteszi neki a kérdést: „Uram, ugye kevesen üdvözülnek?” Válasza elgondolkodtató: tulajdonképpen nem válaszol a kérdésre, sem pontosan, sem megközelítőleg nem beszél arról, hányan fognak üdvözülni. Miért? Azért, mert nem ezt tartotta a lényegi problémának. A lényeges és fontos dolog az, hogy te igyekezz úgy élni, hogy eljuss Isten örök országába. Elgondolkodtam azon, vajon miért adott ilyen választ Jézus? Bizonyára azért, hogy észrevegyük, az evangélium döntésre, állásfoglalásra szólít fel minket. Jézus válaszából visszakövetkeztethetünk arra is, hogy rossz a kérdés, mert elmegy a lényeg mellett. Jézus szívesen válaszol a lényeget érintő kérdésekre. Gondoljunk csak a gazdag ifjú hasonló kérdésére. Jézus jól tudja, az embernek nagy a hajlandósága arra, hogy ne a lényegessel foglalkozzék, hanem a lényegtelen problémákra fecsérelje el erejét és idejét.

Márpedig Jézus szemében az egyik legfontosabb kérdés: mire használjuk fel életünket? Ezzel a kérdéssel kell önmagunkat szembesítenünk. Az üdvösségre eljutás fontosságát azzal is hangsúlyozhatjuk, hogy „igyekezzetek” felszólítását úgy értelmezzük, mint a versenyzők igyekezetét, vagyis „versengve igyekezzetek”. A versenyzőknek a győzelem eléréséhez erejüket végsőkig megfeszítve kell küzdeniük. Ez a kép lebegjen előttünk, amikor életünk végső céljára gondolunk. Amikor Jézus „szűk kapuról” beszél, ugyanerre az erőfeszítésre gondol, kicsit pedagógiai célzattal is: lagymatagon, fél erővel nem juthatunk be Isten Országába.

Jézus szavainak félreértelmezése lenne, ha úgy gondolnánk, hogy individuális üdvösségkeresésre szólít fel minket. A hagyományos lelkiéleti irodalomban ugyan bőségesen találunk effajta értelmezést, de Jézus szavainak ez az értelmezése az evangéliumok egészének összefüggésében nem valós. Ez már kiderül a szöveg folytatásából is. Az ajtón kívül rekedők arra hivatkoznak, ismerték Jézust, hallottak tanításáról, bizonyos értelemben közösséget alkottak vele, de ez csak látszatközösség, nem elegendő az üdvösséghez. Ahhoz valódi közösséget kell kialakítani Jézussal. A valódi közösség csak eszméinek komolyan vételéből, Isten földi országának valósításából alakul ki. Mit mond mindez egy mai kereszténynek, aki igyekszik az egyház tanításának szellemében élni, megkeresztelkedett, gyónt-áldozott, bérmálkozott, szentségi házasságot kötött? Ez így önmagában csak látszatközösséget eredményez Jézussal. Ezáltal még nem fog bejutni Isten örök országába. Nem arról van szó, hogy ne vegyük komolyan a szentségeket, hanem arról, hogy ne helyettesítsük velük az evangélium komolyan vételét. Jézus azokkal vállal közösséget, akik hajlandók valósítani országát itt a földön. Legyenek az egyházhoz tartozók vagy azon kívüliek, megkeresztelteek vagy kereszteletlenek.

A mai evangélium tanításától teljességgel idegen az a régi teológiai megfogalmazás, miszerint „az egyházon kívül nincs üdvösség”. A mai evangélium tanításának szellemében csak azt mondhatjuk: mindazok, akik vállalják a küzdelmet Isten földi országáért, reménykedhetnek az Isten örök országába való bejutásban is. Vajon vállalom-e ezt a küzdelmet? Erre a kérdésre mindegyikünknek magának kell válaszolnia. Küzdeni nem könnyű, de megéri, mert én is célba érkezhetem.

Szeptember 3. — Évközi 22. vasárnap — Lk 14,1.7–14 — Előzékenyen! Nem a viszonzást lesve!

Amilyen rút dolog a hálátlanság — Jézus szóvá is teszi a kilenc gyógyult leprással kapcsolatban (Évk. 28. v.) —, olyan szép a függetlenség, az, hogy valaki senkinek sem lekötelezettje. Éppen erre figyelmezteti Máriát a Mester a kánai menyegzőn (Évk. 2. v.). De amilyen szép a hála, amilyen fontos a barátság erősítése szempontjából a kölcsönösség, az osztozás — Jézus is valami hasonló viszonyban lehetett Mártáékkal (Évk. 16. v.) —, olyan undorító a belterjesség, amelyben ha kap valamit az ember, tüstént a viszonzás kényszere kezd működni benne; ha meg ad valamit, azt csak azzal a hátsó szándékkal teszi, hogy a megajándékozott köteles azt mielőbb a legprecízebben viszonozni. Ezt nehezményezi Jézus a mai evangéliumi szakaszban.

Korábban is felvetette már a kérdést: Ha csak azokat szeretitek, akik titeket, miféle kedvesség–nagylelkűség ez részetekről? Ehhez a gengszterek is értenek (Évk. 7. v.). Azok is adnak díszebédet a barátaiknak, kollégáiknak, gazdag szomszédaiknak, a hozzájuk hasonszőrűeknek. Utána meg azok őnekik. Kvittelve vannak a dolgok. Senki nem jár rosszul. Jóllaknak egymás konyhájáról, lehetőleg államköltségen. Rosszul legföljebb az adófizetők járnak, akiknek a pénzéből mennek ezek a magas szintű bratyizások.

Mit ajánl ehelyett Jézus? Emberléptékű szociálpolitikai lépéseket. Ingyenkonyhát, de nem sorban állásos rendszerűt, még csak nem is svédasztalszerűt, hanem agapé-jellegűt, ahol összetolt asztalok mellett mindenki egyetlen nagy vendégség meghívottja. Ez azért figyelemre méltó, mert Jézusról úgy tudjuk, hogy a kisközösségi megoldások mestere. Ez igaz is. De külön-külön asztalkák mellett eszegetni, ez nagyon vendéglőízű dolog. A vendéglőben pedig a végén fizetni illik. Vendégségben viszont éppen nem illik fizetni próbálni. Ott az kifejezetten sértésnek számít, ha valaki bankókat dugdos a pincér zsebébe, hogy hozzon neki valami extrát, mert amit vendéglátónk rendelt nekünk, az ehetetlen.

Ilyen illemszabály az Isten Országában, hogy barátainkkal szemben éppoly takarékosak vagyunk, mint saját magunkkal, s bőkezűségünket azok számára tartogatjuk, akik arra igazán rászorulnak. Hogy mennyire, az abból derül ki, hogy anyagi természetű kedvességünket egyáltalán nem tudják viszonozni. Munkanélküliek, hajléktalanok, kisnyugdíjasok, leszázalékoltak, nagycsaládosok, özvegyek, elváltak, csövesek, állami gondozottak, alkoholisták, drogosok stb.

Helyben vagyunk. Ismét napvilágra jut, hogy a kereszténység micsoda balekság, egy kapura játszás, ráfizetés. Jézus ellenvéleményen van. Szerinte nem rossz bolt ez, csupán hosszú lejáratú vállalkozás. Menynyei valutában fizetnek érte egy másik életben.

De ha valaki úgy érzi, hogy na, már megint csak a túlvilági mézesmadzaggal hitegetik, annak ott van a mai szakasz eleje, amelyben Jézus mindkét lábával a földön állva vágja szemébe asztaltársainak: annyira már nem lehetnek rövidlátók, hogy helyezkedésük folyamán egyetlen könyöknyi előny reményében kockáztassák a csaknem biztos megszégyenülést teljes környezetük előtt. A rabbinikus hagyomány néhány hellyel az alatt maradást javasol, ami az embert az ülésrendben megilleti. Jézus radikálisan az utolsót köti lelkünkre. Merőben gyakorlati, kényelmi szempontból. Hogy ne fecséreljük energiáinkat e világ ostoba és bizonytalan kimenetelű pozícióharcaira, hanem élvezzük a földi életet az előzékenyek és szerények fölszabadult örömével a legbiztosabb, mert utolsó pozícióból. Biztosak lehetünk afelől is, hogy megmaradt energiáinkkal a közért is többet tehetünk innen, mintha megpróbáltunk volna följebb kapaszkodni. Ezeken az utolsó helyeken akadályozzák a legkevésbé az értelmes munkát.

Mi lesz a többi hellyel? Kik rontják majd ott a levegőt? Hogyan szipolyozzák energiáidat, s állítják a hatalom és erőszak szolgálatába legártatlanabb tevékenységedet is? Hogy talán mégsem kellene minden helyet átengedned nekik? Nos, ha invitálnak, ülj feljebb — amíg nemcsak a fizetésed lesz több, hanem a munkád is, és a lelkiismereted poharába nem kell álomport keverned.

Szeptember 10. — Évközi 23. vasárnap — Lk 14,25–33 — Csak semmi hebehurgyaság!

A mai evangélium fülsértően és botránkoztatóan arra szólít fel minket, hogy Jézus követése érdekében gyűlöljük legközelebbi hozzátartozóinkat, sőt saját magunkat is. De hát mire ez a mindenkit maga alá gyűrő önállítás?

Jézus csak akkor mentesíthető a beképzeltség tetőfokának vádja alól, ha kívánsága mindenkinek javára van és senkinek sem árt. Márpedig éppen ezt jelenti az iránta való szeretet: „Az szeret engem, aki birtokolja meghagyásaimat, és megtartja azokat” (Jn 14,21). Meghagyásainak viszont pont az a közepe, hogy mindenkit szeretni kell, még az ellenséget sem szabad gyűlölni (vö. Mt 5,43–44) Akkor viszont mire jó ez az idegesítő játék az egyetemes gyűlölet elrendelésével?

Mert bizony létezik mindenbe beletörődő megalkuvás; és létezik semmibe bele nem törődő izgágaság is. De egyik sem jó. Jó csak az, ha az ember az összeférhetőkkel összefér, a békétlenekkel azonban szembeszáll. Nem fizikailag (Mt 5,39; Jn 18,22), hanem szellemileg. Már embertársad bántása esetén is tiltakoznod kell azzal szemben, aki bántotta. Még hallgatnod sem szabad — úgymond — a békesség kedvéért, nemhogy cinkosan egy követ fújni vele!

Ezt természetesen fogadhatja az illető bűnbánó lélekkel, s akkor minden rendben van. Valószínűleg így fogadták Jézus ledorongolását a „Mennydörgés fiai” (Lk 9,52–56), meg Péter is (Mt 16,23–17,1). De fogadhatja békétlenségében megmaradva is, mint az írástudók és a farizeusok (Mt 23,27–36; Jn 7,19–20; Mt 27,1–2) Akkor egyértelműen azt fogja érezni, hogy mivel nem állsz a pártjára, nyilván ellene vagy, nem szereted, sőt gyűlölöd őt. Ha nem száll magába, úgy is fog veled viselkedni, mintha ellensége, gyűlölője lennél. Védekezni fog. S mivel legjobb védekezés a támadás, üldözni fog. Nem lesz nyugta, míg nem veszed a sátorfádat és ki nem lépsz az életből, vagy legalábbis az ő életéből, és le nem szoksz lelkiismeretének birizgálásáról. *De csak a lelkiismeretbirizgálók Jézus tanítványai. Aki ennél kevesebbet akar, az nem az.*

De aki lelkiismeretbirizgálással foglalkozik, annak állandóan készen kell lenni arra, hogy foghatja a sátorfáját (Lk 13,31–33). A sátorfa görögül: sztaurosz. A sztaurosz további jelentései: cölöp, karó, lőcs, rúd, pózna, gerenda. Akár olyan, amire sátrat feszítenek, akár olyan, amire halálraítéltet. Tekintettel arra, hogy Jézust sorozatos és súlyos lelkiismeretbirizgáló magatartása miatt egy ilyen póznára erősített keresztgerendán végezték ki, ezt a szavát minden olvasója bitófának, keresztnek érti s nem sátorrúdnak.

Aki tehát nem emeli fel saját rúdját (akár sátorfa, akár bitófa értelemben) s jár így: minden egzisztenciális, illetőleg életbizonytalanságra felkészülve a Mester nyomában, az nem lehet a tanítványa. Az nevetségesen hebehurgya ember, aki olyasmibe fogott, amit nem tud végigcsinálni. Olyan, mintha toronyépítésbe kezdene kulipintyóra elegendő építőanyaggal, vagy tízezer katona élén akarna háborút nyerni dupla akkora hadsereggel szemben. Hebehurgya embert pedig ki tud használni? Sem a családja, sem önmaga, de még a Messiás sem, s az Isten sem!

Légy megfontolt! Szegődj a Legjobb Céghez! Vállalj annyit, amennyit ma elbírsz! Aztán tedd meg, amit vállaltál, tűzön-vízen át, bárki bármit tesz vagy mond is ellene! Holnap pedig kezdd az egészet elölről!

Csak semmi hebehurgyaság!

Szeptember 17.— Évközi 24. vasárnap — Lukács 15,1–32 — Isten "megrögzött" optimista

Isten megrögzött optimista. Ez a mondanivaló lényege mindhárom példázatban, de azért a három igen komoly különbözőséget mutat a megtérés, vagyis az önzetlenné válás módozatait és azok kezelését illetően. Menjünk sorban!

A **birka** nem túl okos lény, de bégetni azért tud, ha észreveszi, hogy nincs a többivel. Ez segít a rátalálásban. Megkönnyíti annak a helyzetét, aki elveszetteket keres (vö. Lk 19,10). Amikor aztán a pásztor észreveszi, hogy valamelyik elkóborolt, *nyugodtan* otthagyja a pusztában 99 békésen legelésző birkáját, hiszen a helyükön vannak, és *izgatottan* lódul a századik után, lemászik érte a gödör mélyére, ha kell, akár szombaton is (Mt 12,11). Aztán a vállán viszi haza, de az ünnepi lakoma alatt már nincs a vállán. Amíg meg nem találja valaki a helyét az Isten Országában, addig gondoskodni kell róla, de ha már megtalálta, nem szabad többé gyámkodni felette.

A **drachma** *egy* napszámot érő görög pénz, akárcsak a rómaiaknál a dénár (vö. Mt 20,2). Akinek csak tíz van belőle, annak egy is komoly érték. Ám a drachma nem béget. Egyet csendül, ha leejtjük, s egyet koppan, amikor befejezi elgurulását, de ha puhára esik, még ennyit sem jelez. Eltűnik hang nélkül. Nem is érzi, hogy nincs a helyén. Keresni kell. Nem könnyű megtalálni, éppen mert csöndben van. Nagyobb világosságot kell csinálni, nagyobb tisztaságot teremteni, hogy észrevegyük; valószínűleg a saját portánkon! Alighanem partvissal kell kipiszkálni a sarokból. Hagyja magát piszkálni, s így kerül a helyére.

A **kisebbik fiú** nem ügyetlenségből téved el, mint egy birka, nem is a nehézségi erő következtében pottyan le, mint egy pénzdarab, hanem módszeresen előkészítve hagyja el az apai házat. Úgy mesterkedik, hogy még életben levő apjától örököljön. Hálátlan, türelmetlen, kapzsi, léha, rövidlátó és pazarló. Ráadásul peches is. Akkor tör ki az éhínség ott, ahol eldorbézolta örökségét, amikor már egy vasa sincs. Olyasmit kell tennie idegenben, amit hazai pályán sem szeretett: dolgozni! De telítve van a munkaerőpiac. Zsidó ember számára a sertés a legtisztátalanabb állat. Nincs olyan szorultság, hogy ő kondásnak álljon. A példabeszéd sarkítása következtében pedig éppen segédkondás lesz belőle. Előleget és ebédjegyet azonban nem kap, így továbbra is korgó gyomorral végezheti azt a számára igen megalázó munkát, aminél apja farmján százszor különbet kap a legutolsó munkanélküli is. Ekkor kap észbe. Van, akinél ki kell várni ezt a pillanatot, előbb nem lehet vele mit kezdeni. Neki mindenesetre nem küldött, nem is szaladt utána az apja. Viszont eléje szaladt abban a pillanatban, ahogy meglátta őt a ház lapos tetejéről, ahonnan naphosszat leste, mikor érkezik vissza.

Van, akit vállra kell venni, van akit piszkálni kell, s akkor kerül a helyére, de van, akire csak türelmesen várni szabad, s amikor elindul visszafelé, akkor kell eléjeszaladni. *Összekeverni* pont annyira *nem szabad* ezeket a kezelési módokat, mint amennyire ostobaság lenne egy makacs fiú után lemászni a fekete lyukba, gyűrűvel csalogatni a birkát a réten, vagy távcsővel figyelni a háztetőről, gurul-e már haza a pénzecskénk. Nincs kaptafa. Oda kell figyelni. Ahogyan Égi Apácskánk figyel kóbor és otthon dohogó gyerekeire egyaránt. Mert Isten, a megrögzött optimista abban bízik, hogy mindnyájunk önzetlenné válásának örülhet egyszer.

Szeptember 24 — Évközi 25. vasárnap —Lukács 16,1–13 — A pénz jó szolga, de rossz úr

A fortélyos ökonómust (oikonomosz) elbocsájtják, mivel rossz hatásfokkal dolgozott külföldi főnöke tőkéjének gyarapításán. Ekkor elkezd relaxálni, és arra a megállapításra jut, hogy visszatornászni ugyan már nem tudja magát eredeti pozíciójába, a fizikai állományt nem bírná, a munkanélküli segélyt szégyellné, de arra még vannak esélyei, hogy a felmondási idő alatt létrehozzon egy önsegélyező csoportot. Ennek aztán ő lenne az első és egyelőre talán egyedüli haszonélvezője is. A dolog technikai része abból áll, hogy végkielégítésének összegét nem vágja zsebre, hanem Kamatelengedések Finanszírozását Felvállaló Alapítvány létrehozásába fekteti. Még arra is vigyáz, hogy a természetbeni kamatokból más-más mennyiséget engedjen el, s így azok közel azonos értékűek legyenek, nehogy megsértődjék, akinek kevésbé csökkenti az adósságát. 18 hektó olaj ára is kb. 500 dénár, 73 hektó gabona ára is kb. annyi, és így tovább. Gazdájától még elismerést is kap az elbocsájtás és a végkielégítés mellé, mivel nem a rövid lejáratú pénzfelmarkolást választotta, hanem egy távlati megoldást, „a kielégülés késleltetését” „a veszteség kockázatával”, ahogy azt M. Scott Peck mondaná.

Mindez azonban még mindig csak arra elég ész, hogy miképpen biztosítsa az ember az egzisztenciáját ebben a világban, hogyan legyen mértéktartással, okosan önző.

Szégyenletes igazságot fogalmaz meg viszont a 8. vers: E világ gyermekei célszerűbben alkalmazzák saját eszközeiket saját céljaik eléréséhez, mint a fény gyermekei a magukéit a magukéihoz. Más szavakkal: a hamis mammon szolgái jobban terjesztik uruk birodalmát, mint az igaz Istenéi. És ez nagy baj.

Mitől hamis a mammon? Attól, hogy azt hazudja: Bízz bennem, szolgálj nekem, ragaszkodj hozzám, gyarapíts engem, akkor jársz jól, így lesz szebb a világ (13. vers)! És mi az igazság? Akkor járunk jól, akkor lesz szebb a világ, ha Istenben bízunk, Őt szolgáljuk, hozzá ragaszkodunk, benne gyarapszunk (Lk 12,21). A hamis mammon bálványa Isten-, szeretet-, élet-, ember,- és világellenes, és végső soron önmaga ellen dolgozik. Az igaz Isten viszont világ-, ember-, élet- és szeretetpárti, nem dolgozik önmaga ellen, hanem saját szeretetországának kiteljesedésén.

Ma már látva látjuk, hová vezet a gazdasági versengés. Miképpen teszi tönkre a pénz bálványozása az emberi kapcsolatokat, az élő környezetet, az egészséget, a békét, az értékrendet, magát Istent és Országát a szívünkben, a világban, végül is felgöngyölítéssel fenyegetve az egész földkerekséget (nukleáris vagy ökológiai katasztrófa).

Pedig csak a lustaságot meg a kapzsiságot kellene elfelejtenünk, és elfelejthetnénk mindenfajta pénzt. Ha nem lennénk kapzsiak, bátran részesedhetnénk az egymás által létrehozott értékekből, anélkül hogy némelyek fizetési kötelezettség hiányában felesleget halmoznának fel, miközben másoknak nem jutna. A gyakorlat persze fizetési kötelezettséggel együtt sem sokkal rózsásabb, mint látjuk, mivel a pénz forgalmazása nem azokat tántorítja vissza az áruvásárlástól, akik már eddig is felesleget halmoztak fel, hanem azokat, akiknek a napi betevőre sem jut. Ezzel szemben, ha nem lennénk lusták, nem kellene munkabérrel serkenteni bennünket arra, hogy legyen miből megvásárolnunk minden szükségeset, amit nem tudunk magunknak előállítani. A gyakorlat persze erről az oldalról is homlokegyenest ellenkező, s a leglustábbaknak van alkalmasint a legnagyobb tőkéjük.

Pedig jó elosztás esetén az anyagiak még így is kitűnően funkcionálhatnának *szolgaként*; csak úrként komiszak, amikor átveszik az élet irányítását, holott „a legnagyobb értékek kizárólag ingyen kaphatók”. A pénz nem attól az ördög ganaja, hogy bankjegynyomdában állítják elő, hanem attól, hogy önzésre használjuk. Mert ha — viszonzást nyújtani *nem* képes rászorulókat támogatva vele — „barátok” szerzésére használjuk, akkor az „örök sátrakat” megnyitó ereje támad (9. vers).

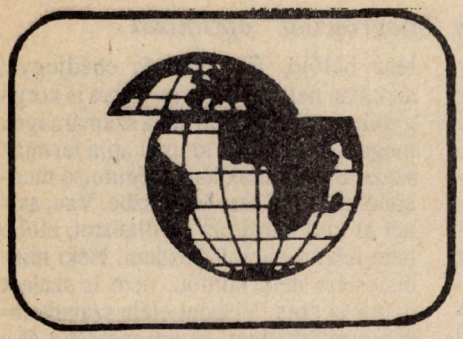

Ökolódítások

Környezetbarát autó — fából vaskarika

Az autó súlyosan terheli a környezetet és a társadalom lelkiismeretét. Az utóbbit optimista jóslatokkal igyekeznek megnyugtatni, amelyek gyakran lódításnak — ökolódításnak — bizonyulnak. Mióta az autó a Zöldek és a természetért, egészségükért aggódó emberek kritikus figyelmének középpontjába került, az autóipar egyre hangosabban fújja a reklám-harsonát: a katalizátor, az újrahasznosítás, a villanyautó, a bio-üzemanyag minden problémát megold. Ám, ha tüzetesebben megvizsgáljuk a „jövő megoldásait”, többségük délibábnak bizonyul. Ilyenekből szedtünk össze egy csokorra valót.

1. ökolódítás:

Az újrahasznosítás eltünteti az autóroncsokat, megszünteti a roncstelepeket.

Az újrahasznosítás az élettartamuk végére érkezett áruk lehetőleg értéktartó további vagy újbóli hasznosítását jelenti. Ha ez nem lehetséges, akkor legalább az anyagot kell visszanyerni.

A divatos kifejezést gyakran használják megtévesztő értelemben. Egyes autógyárak például műanyagból, formába fúvással állítják elő a benzintartályt. Közben 40 % hulladék keletkezik, ami teljesen gazdaságtalanná tenné a technológiát, ha a potyadékot nem olvasztanák be azonnal. A gyár reklámosztálya ezt 40 százalékos újrahasznosítási részarányként próbálja feltüntetni — noha az anyag sohasem hagyta el az üzem területét. Igazából majd, ha a tartályok fele régi darabok újrafelhasználásával készül, akkor mondhatjuk, hogy megálljunk, mert itt van Kánaán.

Mások számadatokkal általtják az ilyesmiben járatlan átlagpolgárt. A Mercedes büszkén jelenti, hogy évente 180 tonna papírhulladékot használ fel a kesztyűtartók gyártásához. Kolosszális — illetve annak tűnik, amíg meg nem tudjuk, hogy Németországban naponta 15 000 tonna papírt dolgoznak fel újra...

Sántikál egyes gyárak visszavásárlási garanciája is: a nehezen feldolgozható, karambolos kocsikra ez nem vonatkozik, tehát jó néhány évig tart, amíg első ízben be kell tartani szavukat. Az újrahasznosítás persze nagyszerű dolog, de csak az első lépéseknél tartunk. A hulladékhegyek még nőnek egy darabig.

2. ökolódítás:

A korszerűbb technológia egyre takarékosabbá teszi az autókat.

A könnyűfém, a műanyag és a szélcsatorna ellenére az új autók inkább több, mint kevesebb benzint fogyasztanak elődeiknél. Ez nemcsak olyan szélsőséges példákra igaz, mint a Mercedes S kategóriája, hanem egyebek között a Golf Illasra is. A biztonság növelése érdekében megerősített karosszéria, vastagabb zajszigetelés, a sok-sok kényelmi berendezés növeli az autó tömegét, és ezzel a motorok hatásfokának javítása nem tart lépést. Sőt, a megszokott dinamika és sebesség tartásához nagyobb motor kell, természetesen nagyobb fogyasztással.

3. ökolódítás:

A katalizátoros technika révén autóink olyan „tiszták”, hogy további előrelépés szükségtelen, de lehetetlen is.

Itt valami bűzlik! Semleges laboratóriumi vizsgálatok megállapították, hogy egyes autók intelligens motorelektronikája egyesíteni tudja a kellemest a hasznossal: a szabványos ellenőrzési ciklus során teljesíti, más körülmények között durván túllépi a határértékeket. Így az autó szabályos és ráadásul megy is.

Nagy kérdőjel a katalizátor tartós hatása. Erre még hiányzik az elfogadható szabályozás. Legalább 80 000 kilométert kellene egységes minimumként előírni, de inkább az autó egész élettartamát. A túl kis katalizátor, vagy az üzemzavarra hajlamos gyűjtőberendezés eleve kérdésessé teszi a gyár szándékainak komolyságát.

Ha a törvényhozók új szabályozást akarnak bevezetni, az autóipar nagy komolyan bizonygatja, hogy lehetetlent kívánnak tőle. Ez volt a helyzet legutóbb Németországban az úgynevezett Tüpfer-szabvánnyal, amely szerint a dízelüzemű jármű csak akkor minősül különösen környezetbarátnak, ha kilométerenként csak 0,08 gramm szilárd részecskét bocsát ki. A rendelet mégis kijött, és lásd csodát, minden gyár egykettőre megfelelt az előírásnak. A poén az, hogy annak elérése, hogy az Egyesült Államok mai határértékeit teljesítő autóból Very Low Emission Vehicle (nagyon kis károsanyag-kibocsátású jármű) legyen, amely 90%-kal kevesebb szénhidrogént és 80%-kal kevesebb nitrogénoxidot bocsát ki, átlagosan csak 170 dollár többletköltségbe kerülne. Ennyit remélhetőleg megér a természet!

4. ökolódítás:

A sebességkorlátozás tisztán tartja a levegőt.

Az autók károsanyag-kibocsátása nem elsősorban a sebességtől függ, hanem a közlekedés áramlásának egyenletességétől. Ha folyamatosan halad a forgalom, a nagyobb sebesség nem jelent feltétlenül fokozott emissziót, sőt a motorok jelleggörbéjének megfelelően a kibocsátás még csökkenhet is. Mihelyt azonban a forgalom a túlzásba vitt akadályozás miatt akadozni kezd, megnő a levegőszennyezés.

Nagyobb sebesség kisebb fogyasztással járhat, és így hozzájárulhat az üvegház-hatással fenyegető széndioxid-kibocsátás csökkenéséhez. Ennek oka, hogy például 60-nál sok autó nem a legmagasabb sebességfokozatban halad, különösen az automata váltós kocsik. A motor pörgetése pedig növeli az emissziót.

Az ésszerűtlen korlátozásra jó példa Budakeszi, a hegyoldalban vezető, elég meredek főutcában 40 km/óra a megengedett sebesség. Lefelé ezt a biztonság indokolja — meg ne szaladjon az autó! De felfelé?! Aki betartja, annak másodikban bőg a motorja, mert harmadikban 40-nel nem megy fel az autó. A hatás valóságos gáztámadás az ott lakók ellen.

5. ökolódítás:

A villanyautó nem termel kipufogógázt és nagyon gazdaságos, ez a jövő járműve.

Az állítás igazságtartalma függ attól is, hogy miképpen jutnak a villamosáramhoz. Ha fosszilis tüzelőanyagot (szén, kőolaj, földgáz) égető erőműben, akkor a villanyautó nagyobb arányú elterjedése még növelheti is a széndioxid- és kéndioxid-kibocsátást. Ott, ahol az atom- és a vízierőművek dominálnak, csakugyan javítható a levegő tisztasága villamosautókkal, de az ilyen terület ma még ritka. A közlekedési problémákat azonban nem oldja meg a villanyautó — sőt súlyosbítja. Rövid hatótávolsága és kis sebessége miatt csak második járműként jöhet szóba, tehát további parkolófelületet és útfelületet igényel. Több autó — nagyobb dugók — több kipufogógáz.

6. ökolódítás:

Napenergiával ingyen lehet autózni.

Az autó felületén elhelyezett szolárcellák sajnos nem adnak elegendő energiát az autó mozgatásához. A nap egy négyzetméterre 1000 wattot sugároz, a legjobb kísérleti napelemek ennek negyedét hasznosítják, a kapható kivitelek tíz százalékát. Nyomorúságos öt lóerőhöz legalább 40 négyzetméter szolárcella kellene — mindig merőlegesen beállítva a napsugárzás irányára. Ez nem megy, a tetőn elhelyezett napelem működtetheti a tűző napsütésen hagyott autót szellőztető ventillátort, de többre nem képes.

Nem sokkal reálisztikusabb az elképzelés, hogy telepített szolárcellával kell tölteni a villanyautó csereakkumulátorát. Műszakilag megoldható lenne, de autónként 100 000 márkáért kellene napelemet létesíteni, ugyanannyiba kerülne maga a villanyautó, és további 150 000 márkát kellene kiadni a vezérlő elektronikára meg a cseretelepre. Kiszámították, hogy a mai éjszakai áramtarifát alapul véve az egész 217 év alatt térülne meg, és a napelem 15 esztendő alatt szolgáltatná vissza azt az energiát, amit a gyártásába fektettek.

7. ökolódítás:

A gázolaj környezetbarát repceolajjal helyettesíthető.

A dízelmotor csakugyan működik repceolajjal, de nagyon rövid ideig. A Német Szövetségi Kutatási Minisztérium megbízásából a Porschénál végzett vizsgálatok során a kísérleti motorok 150–200 üzemóra után tönkrementek. Besült dugattyúgyűrűk, elkokszosodott befecskendező szivattyúk okozták a bajt, és még azt megelőzően a fogyasztás, a zaj és az emisszió drasztikus növekedését. Már az új motorok sem működtek kielégítően, a CO- és a részecskekibocsátás megkétszereződik a dízelmotorhoz képest, a szénhidrogén- és az aldehid-emisszió ötször akkora, és ehhez járulnak a repcekipufogógáz rákkeltő összetevői.

Problémamentesen használható viszont a repceolajból és metilalkoholból nyert repcemetil-észter. Ezzel az a baj, hogy egy ország teljes repcetermő területe csak a felhasznált gázolaj egy százalékának kiváltására elegendő. Több repcét vetni pedig nem tanácsos, mert a földekről dinitrogénoxid száll fel, ami 290-szer annyira befolyásolja az éghajlatot, mint a széndioxid. Akkor már okosabb hagyományos módon a benzinkútnál tankolni és repce helyett erdőt telepíteni.

8. ökolódítás:

A korlátlan mennyiségben rendelkezésre álló hidrogén megoldja energiagondjainkat.

Tény, hogy a belsőégésű motor nagyszerűen működik hidrogénnel, és égésterméke nem más, mint vízgőz. Az állítás ott sántít, hogy hidrogén egyáltalán nem áll „rendelkezésre”. Meg kell termelni. Ma túlnyomórészt kőolajból és földgázból állítják elő, 50 százalék körüli hatásfokkal. Ez a gyártási módszer veszélyes a környezetre, mert a szénhidrogének széntartalma széndioxidként a légkörbe kerül.

Hidrogént a víz elektrolízisivél is elő lehet állítani, vízkészleteink pedig korlátlanok. Az eljárás azonban energiaigényes, és ha hőerőművet használnak, akkor a hatásfok csak 40 százalékos. Ez felveti a napenergia hasznosításának gondolatát. A Szaharában például óriási szolárerőművet lehetne építeni, a tengerpartra vezetett áram pedig vizet bonthatna. A mérhetetlen mennyiségben földünkre zúduló napsugárzás egyetlen négyzetkilométere annyi energiát ad, mint egy nagy atomerőmű: egy gigawattot.

A probléma ismét pénzügyi természetű. Németországnak 2000 négyzetkilométer napelemre lenne szüksége ahhoz, hogy a teljes autóállományt elláthassák hidrogénüzemanyaggal. A létesítmény mai árakon számítva három billió márkába kerülne. Minthogy ennyi pénzt senki sem tud elképzelni, lássunk egy példát: ha valaki naponta nyer egymilliót a lottón, 8219 év alatt lesz ennyi pénze.

9. ökolódítás:

A biomasszából nyert üzemanyag pótolja a benzint.

A metanol (metilalkohol) előnyös tulajdonsága a benzinhez képest, hogy aránylag több hidrogént és kevesebb szenet tartalmaz, ezért felhasználáskor 20 %-kal kevesebb széndioxid kerül a légkörbe. A metanollal működő motorok szénmonoxid, szénhidrogén és nitrogénoxid emissziója is kisebb. Ezért a metanol Kaliforniában az úgynevezett Clean Alternatív Fuel (tiszta alternatív üzemanyag) kategóriába tartozik.

Honnan vegyük a metanolt? Jelenleg jórészt szén cseppfolyósításával nyerik, egyáltalán nem kielégítő, 50 %-os hatásfokkal. Akkor is csak 60 % a hatásfok, ha földgázból állítják elő a metilalkoholt — ennél már ésszerűbb közvetlenül magát a földgázt használni üzemanyagként. Ebben az esetben a benzinüzemhez viszonyítva negyedére csökkenne a széndioxid-kibocsátás.

Hát a biomassza: a cukornád és a cukorrépa? A szakemberek egyelőre vitatják, hogy energetikai szempontból megéri-e ezzel foglalkozni. A földművelés, műtrágyázás, betakarítás és feldolgozás annyi energiát emészt fel, hogy a végén alig marad valami.

Van másik megoldás is: a fa hidrolízise. Ha ehhez folyamodnánk, 60 %-kal mérséklődne a széndioxid-kibocsátás. A dolog hátulütője, hogy erdőirtással járna, amit nyilván nem lehet elfogadni. Egyedül józan javaslatnak az tűnik, hogy az olajmezőkön és a finomítókban gázfáklyaként eltüzelt szénhidrogént dolgozzák fel metanollá. Ily módon fedezni lehetne például az Egyesült Államok benzinigényének a felét.

10. ökolódítás:

Az autógyártás a vízben oldódó festékek, a freonmentes műanyaghabosítás és a hulladékégetés eredményeként „tiszta” tevékenységgé vált.

Kétségtelen, hogy maga az autógyár az utóbbi évek lelkiismerettől áthatott fejlesztései révén sokkal kevesebb káros anyaggal szennyezi a környezetet. Nem feledkezhetünk meg azonban arról, hogy a nyersanyaggyártó üzemekben is energiát használnak fel, füstölögnek a kémények, nőnek a hulladékdepóniák. A Greenpeace felmérése szerint egyetlen S kategóriájú Mercedes 22 kilogrammnyi PVC alvázvédő bevonatára 420 kilogramm ipari hulladék jut. Ha ehhez hozzászámítunk minden egyebet, például a dél-amerikai ércbánya meddőhányójából a savas eső által kimosott mérgező fémsókat, akkor egy luxuskocsi előállítása 52 tonna hulladék keletkezésével jár.

Szertefoszlott néhány színes délibáb. Az alternatív ötletek jó része nem ad valós alternatívát. Legtöbbet a mai autó további következetes fejlesztésétől várhatjuk. Az előbbi kiábrándító gondolatok pedig mindenkit indítsanak arra, hogy csak az összes lehetséges véleményt mérlegelve tegyen megváltó javaslatokat.

(MPI)

Célba ér-e civilizációnk?

„Aldous Huxley kiszámította, hogy a csend köre évenként tizenhárom és fél kilométerrel szűkül." (Hamvas Béla: Az ágy)

Még soha ilyen energiával és sebességgel...

Századunk egyik tipikus tárgya a hamburger. Egyáltalán nem szerény példány. Nem csendes, nem finomkodó.

Olyan, amilyennek szülőhazájában, a kor génjei alapján a világra hozták: lórúgás. Az ízek lehengerlően tolonganak szánkban, így a rájuk való odafigyelésre nem kell külön energiát pazarolnunk. Bármikor bevághatjuk, legyűrhetjük, felzabálhatjuk. Kóstolgatásra, ízlelgetésre nincs mód.

Nem véletlen, hogy kik hódolnak a hamburger nyújtotta élvezeteknek. Akik szerint az élet szép és vidám, az ember gazdag és fiatal, mindenki belénk szeret, boldogok vagyunk, és meg sem fogunk halni. UV-színek, testre feszülő lasztex-nadrág, megfordított baseball sapka, festett haj, zselé.

Minden, de minden műanyag, mely már bensőnket is színültig töltötte. Műanyag vágyak, műanyag érzések, műanyag gondolatok.

Összes érzékszervünkön keresztül tömik belénk igéjüket a fogyasztói kultúra melegágyai, a Mac-Donalds-ok és a hozzá hasonló helyek.

Minden könnyen elérhető, mindent gyorsan megkaphatsz, bármit kívánsz, bármilyen menyiségben. Nincsenek határok, nincs mérték. Vagy dühöngő farkaséhség, vagy pattanásig feszülő hasfalak. Viharvert ízlelőbimbóink már csak az egyre nagyobb dózisoknál adják tovább a várva várt ingert. Csak nagyon színes, csak nagyon ízes, csak nagyon finom dolgokból áll a világ.

Mindent ki kell próbálni, mindent meg kell enni, mindent és mindenkit magunkévá kell tenni. Éhségünk csillapíthatatlan.

Tombolnak az érzékek. Bombáznak a behatások, az orgiasztikus ösztönkorbácsok.

S fölöttük az anyag sötét angyala ropja féktelen táncát.

Mindezt a lármát nem véletlenül csapják. Egy végtelenül halk és gyengéd hangot dübörögnek túl, mely bensőjükben kitartóan ezt suttogja: — Miért?

— Miért nem működnek a körülöttem lévő dolgok?

— Miért koptatom már a huszadik szeretőmet?

— Miért élek? S miért fogok meghalni?

— Miért...? Miért...?

Ezt a hangot egy életen át túl lehet harsogni, de végleg elhallgattatni semmiképp.

A fogyasztói kultúra gyökere és táplálója a jólét, azaz a „nem szenvedünk semmiben sem szükséget", egyáltalán nem is szenvedünk. Még mélyebbről pedig a technika, melynek — mint eszköznek — már rég nem célja az élet magasztosabbá tétele. Ahelyett, hogy hidat emelt volna, inkább falat húzott az emberek közé. Van, ahol lépten-nyomon a „nincs"-be ütközünk, máshol utópisztikus álmok realizálódnak. De a jólétben is csak elszigetelődés van. A nagyvárosok lakógépjei: a felhőkarcolók, lakótelepek az elidegenedés hatalmas oltárai.

A gyerekek számára a játékot már nem a barátokkal való bújócska jelenti, hanem a számítógépes programok. Arcukat nem a napfényben fürdetik, hanem a monitor sugaraiban. Sem a másik emberre, sem önmagunkra nem figyelünk, mert a fal nemcsak kifelé húzódik, hanem befelé is. A technika adta nagy szabadságban bezártabbak lettünk, mint valaha. Korlátlan lehetőségeink részegségében semmit sem tudunk komolyan venni és felhasználni. Minden súlytalanul lebeg, csak mi vagyunk a földhöz szegezve ólmosságunk miatt.

Elszaladt velünk a ló.

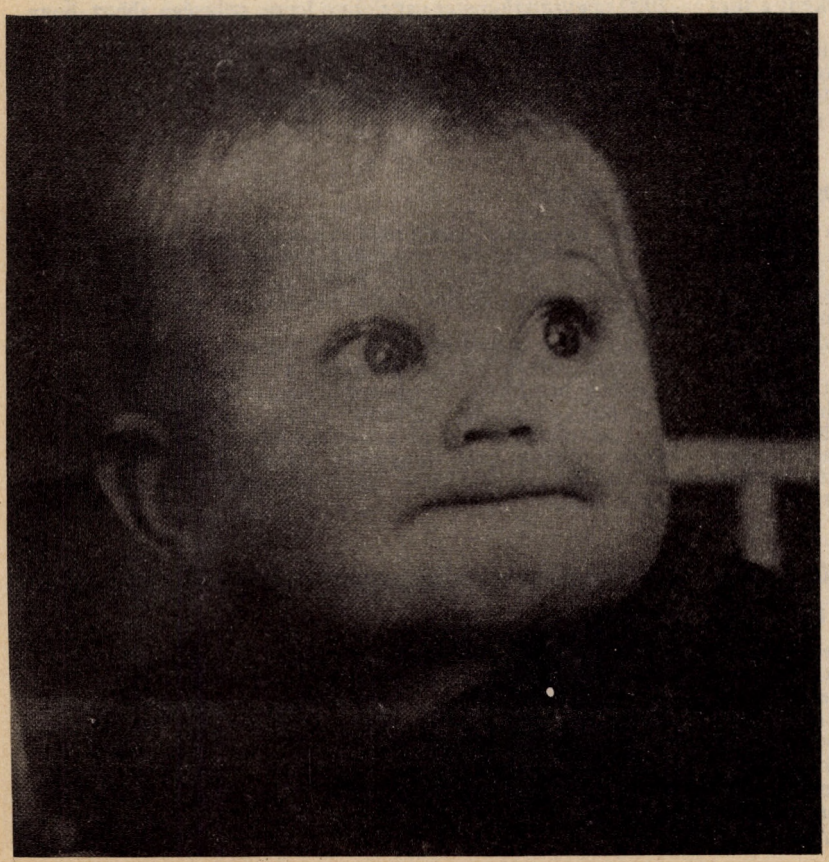

Még soha ilyen energiával és ilyen sebességgel...

Tudomány- és technikaorientált civilizációnk robogó vonata mindent felfal, ami elé kerül. Már hat milliárdan zabáljuk kéjes böfenések kíséretében Földanyánk testét. A száguldásba némelyek már bele is szédültek, öklendező fejjel lógnak ki a vonat ablakán. A körvonalak kezdenek elmosódni.

Az elöl lévők kellemesen élvezhetik a panorámát, míg akik hátul kaptak csak helyet, azok minden kanyarban nekicsapódnak a falnak.

S tudja-e egyáltalán valaki, hogy honnan jövünk? Merre tartunk?

Egy-két furcsa öreg köti az ebet a karóhoz, hogy kell lennie valahol egy végállomásnak, ahova meg kell érkeznünk. „Várnak minket! Ráadásul késésben vagyunk!"

Ugyanis valaha még az előre lefektetett sínekben zakatolt meghitten szerelvényünk. De egy ponton úgy gondoltuk, hogy nem járjuk végig a kacskaringós utat, hanem lerövidítjük. Saját kezünkbe vettük az irányítást. Hívogattak az ismeretlen tájak, melyeken bolyongunk egyre nagyobb sebességgel. Az okosak azt hiszik, hogy így hamarabb hazatalálunk. A relativitáselmélet és a kvantummechanika ugyan már megingatták a tudomány egzaktságába vetett hitet, de materialista társadalmunk a tehetetlenségi erő folytán még mindig nem tudott lassítani.

Míg ez bekövetkezik, abban kell bíznunk, nem kerül utunkba semmilyen kis kavics, melyen vonatunk kisiklanék.

Égi Marcell

Nincs hiábavaló küzdelem

Az Alkotmánybíróság 29/1995. (V.25.) AB határozata
A Magyar Köztársaság nevében!
Az Alkotmánybíróság önkormányzati rendelet alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány alapján - dr. Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleményével - meghozta a következő határozatot:
Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény 26. szakasza (8) és (10) bekezdése alkotmányellenes, ezért azokat 1995. december 31-i hatállyal megsemmisíti.
Nagyközségi Önkormányzatnak az Ócsai "Kiskőrös-alja" Természetvédelmi Terület létesítéséről szóló 2/1994. (III.30.) ÖK rendelete alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.
E határozatot a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Úgy érzem, hogy ez a nagyszerű hír igazából csak akkor érzékelhető és értékelhető, ha felvázoljuk annak a kétéves harcnak a kálváriáját, amely végül Ócsa lakossága számára kedvező alkotmánybírósági döntéshez vezetett.

1993 tavaszán lettünk figyelmesek arra, hogy a bezárt kavicsbánya területén lázas építkezés folyik, nagyszámú emelődaru és földmunkagép dolgozik.

Amikor Dönti Károly, a Településfejlesztési és Környezetvédelmi Bizottság tagja rákérdezett a polgármesternél arra, ki tud arról a sajnálatos tényről, hogy Ócsa közigazgatási területén hatalmas bányaüzem építése folyik, és erről a legilletékesebb bizottság semmit sem tud, kiderült, hogy maga a polgármester is tájékozatlan volt.

1993. május végén rendezték meg Kaposvárott a Környezetvédelmi Nyári Akadémiát, ahol a Településfejlesztési és Környezetvédelmi Bizottság elnökeként tájékoztattam az illetékes minisztériumi szakelőadókat, és tiltakoztam az említett törvénytelen építkezések ellen.

Hazatérve összehívtam a bizottságot és határozati javaslatot terjesztettünk a képviselőtestület elé, amelyben a bánya-ügy azonnali kivizsgálását, a bányatelek felmérését és a vizsgálat idejére az építkezés leállítását, valamint az illegális építmények azonnali szankcionálását javasoltuk. A javaslatot a testület elfogadta és azonnali hatállyal elrendelte. Ezt a döntést azonban, és sajnos az üggyel kapcsolatosan több, később született határozatot a hivatal nem teljesítette.

A képviselőtestület 1993. november 24-én hozott határozatot a bányaterület helyi természetvédelem alá helyezéséről és a szükséges államigazgatási eljárás megindításáról. Az illetékes szakhatóságok 1993. december 7-én tartottak helyszíni szemlét.

1994. március 26-án az Ócsai Népfőiskola a többi társadalmi szervezet és az egyházak támogatásával tüntetést szervezett, követelve a bányaüzem azonnali leállítását és felszámolását.

A tüntetésen jelen volt a televízió és a rádió több műsorának képviselője. Az eseményről megemlékezett az ország szinte valamennyi környezetvédelmet pártoló lapja, a Környezetvédelmi Szervezetek Egyesülete levélben biztosított minket támogatásáról, a Pestkörnyéki Népfőiskolai Szövetség pedig több mint ötven népfőiskolai egyesület nevében jegyzőkönyvben nyilvánította ki támogatását.

1994. március 30-án az önkormányzat a 2/1994 (III.30) ÖK rendeletével végre elrendelte a bányaterület védetté nyílvánítását, „az Ócsai Kiskőrös-alja értékes növénytársulásának, botanikai ritkaságainak, változatos állatvilágának megőrzése, a terület vízviszonyainak fenntartása érdekében”. A kitermelő Pioneer Kft. jogi képviselője azonnal megtámadta a határozatot, és törvényellenesnek nyilvánította azt. Ezek után a jegyző kérte a testületet határozatának visszavonására, de mivel a képviselők ennek nem tettek eleget, a Köztársasági Megbízotthoz továbbította az ügyet. A Köztársasági Megbízott egyetértett a jegyző álláspontjával és határidőhöz kötötte a „törvénysértő” rendelet visszavonását, de a testület továbbra is kitartott határozata mellett.

Ezek után fordult a Köztársasági Megbízott a rendelet megsemmisítése ügyében az Alkotmánybírósághoz.

Közben a Pioneer Kft. ügyvédje megfenyegetett minket, hogy a bányaüzem leállítása esetén a kieső jövedelmet az önkormányzattal fogják megfizettetni, ami évi 380 millió forintot tenne ki. A képviselők azonban nem ijedtek meg, és elismerést érdemelnek bátor kiállásukért.

Őszintén szólva nem reméltük, hogy az Alkotmánybíróság a mi javunkra dönt, és már 1994 októberétől elkezdtünk szervezni egy esetleges helyi népszavazást, amelyet az Ökotárs Alapítvány 69 ezer forinttal támogatott, melyet ezúton szeretnék megköszönni.

A legnagyobb hálával feleségemnek tartozom, aki biztosította nekem a hátteret, biztatott, figyelmeztetett, ha kellett, gyermekeimel együtt elvégezte azt a munkát, amit otthon nekem kellett volna elvégeznem.

Nyilvánvalóan sok száz nevet kellene most felsorolnom, azokét, akiknek köszönettel tartozom segítségükért, de erre nem volna elég hely az újságban. Néhány nevet azonban szeretnék megemlíteni, azokét, akiktől a legtöbb segítséget kaptam: Süki István, dr. Kozma Elek, Dönti Károly és feleségük, akikkel kezdettől fogva a utolsó pillánatig nem adtuk fel a reményt; hálával tartozom még a Népfőiskola vezetőségének és tagjainak, valamint a Nagycsaládos Egyesületnek. Köszönetet mondok még Révész Miklósnak, aki a rendezvények előkészítésében segédkezett.

Köszönetet mondok minden jószándékú embernek, aki a falu érdekében elkötelezetten segített abban, hogy ez a fontos önkormányzati döntés megszülessen és érvényesüljön is.

Örüljünk együtt, hogy küzdelmünk nem volt hiábavaló.

Üröm az örömben, hogy még el sem vonultak a viharfelhők a fejünk felől, máris új nehézségek elé nézünk.

A Polgármesteri Hivatal úgymond „biztató” tárgyalásokat folytat Budapest Főváros Önkormányzatával egy, a környékünkön létesítendő hulladéklerakó ügyében.

Ha az üzlet létrejön, ez év végén vagy a jövő év elején 200 millió forint egyszeri, majd további, évi több tízmilliós bérleti díjban részesül a falu. Környezetünk települései irigykedve nézik szerencsés földrajzi helyzetünket, természeti szépségeinket, híres premontrei bazilikánkat, pincesorainkat.

Kérdem én, szabad-e, tisztességes-e „eladni” jó pénz fejében a környezetünket, a tiszta levegőt, a jövőnket.

Ezért kérem újonnan minden jószándékú ember segítségét, hogy a falu felemelkedése érdekében minél nagyobb összefogással alakítsuk a közös jövőt.

Juhász Károly
Ócsai Népfőiskola

TARTALOM

Jubileum
KL: A félszázéves Bokor 2
Merza József: Virágot Albának (Öt éves az Alba Kör) 19–20
Tanulmányok
Gergely G. András: Politizált-e Jézus? 3–4
Herbert Haag: Jézus nem akart papokat 5–7
Gyerekeknek Moha-mese
Tükör 17–18
Elmélkedések
Merza József: Ősz Csopakon (I. rész) 8–12
Pintér Zoltán: Illés szekere (Biblikus elmélkedés) 13–16
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27
Karitász
„Szép Jelen" Alapítvány 12
Olvasók fóruma
„Tisztelt Szerkesztőség!" (Olvasóink leveleiből) 21–23
Környezetvédelem
Ökolódítások 28–29
Égi Marcell: Célba ér-e civilizációnk? 30
Juhász Károly: Nincs hiábavaló küzdelem 31

Az elveszett kunyhó

A város egyik jelentéktelen mellékutcájában, kopottas régi házban tűz ütött ki. Riadóztatták a tűzoltóságot. Tüstént indultak. Ahogy a tűzoltóautó száguldott az utcákon át, hirtelen előkelő kőház állt az útjába. Az autó lefékezett és a házra kiáltott: „Azonnal engedj tovább, tüzet kell oltanunk! Nem látod, hogy oda megyünk?"

A ház nem tágított és így ellenkezett: „És aztán hol van a tűz?" A legénység üvöltötte: „Ott hátul a mellékutcában. Nem látod?" A ház azt válaszolta: „Az a kis kunyhó ott? Nem kár érte. Elhanyagolt és férgekkel van tele. Ki tudja, mi minden történik benne. Hagyjátok égni! Inkább minket védjetek, mi többet érünk."

„Úgy van!" — kiabáltak tüstént a szomszédos házak mind, és szintén az utcára léptek. „Mi többet érünk. Szilárd alapunk van és jó anyagból épültünk. Kívül-belül tiszták és egészségesek vagyunk." Hamar bekerítették a tűzoltóautót, bármennyire forgolódott és igyekezett is. „Védjetek és locsoljatok minket, amennyire csak bírjátok!" — parancsolták az előkelő házak fenyegetően.

A körülzárt tűzoltók nem tudtak mást tenni, kiszálltak, a tömlőket kigöngyölték, a vízvezetékhez csatlakoztatták, és a masszív házakat minden oldalról nedvesre fecskendezték, Azok csuromvizes hasukat paskolták és azt visították: „Így kell csinálni, ha épek akarunk maradni!"

Közben azonban leégett a kunyhó, és a tűz a szomszédos házakra terjedt. Az egész mellékutca lángba borult, a tűz továbbharapózott, elérte a széles utcákat. Belekapott az előkelő házakba, és elhamvasztotta azokat. A súlyos kövek és erkélyek a tűzoltókra zuhantak, és maguk alá temették őket.

Werner Reiser
(Fordította: Hagemann Frigyes)

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.
Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VI/4. (32.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk.**
Az Alapítványnak adott összeg adócsökkentésre felhasználható.
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress:: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 360 Ft
10 példánytól (példányonként) . 312 Ft
szociális előfizetés . . . . . 252 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 360 Ft
egyéb külföldre . . . . . 1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI. évf. 5. szám
1995. október
50,— Ft

Szükségszerűek-e a pártok?

Testvériséget az egyházban!

Moha-mese

Alkalmazkodás vagy megalkuvás?

Tiltakozás a NATO-csatlakozás ellen

A bolíviai ércbányászok életéről

A kizártak teológiája

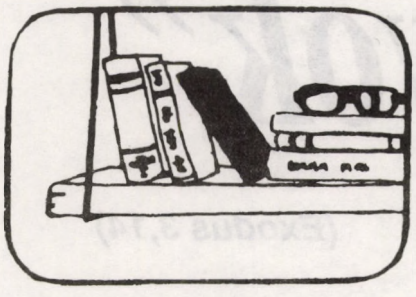

Bozsik Valéria

A pártrendszer zsákutca

(Az eredeti tanulmány rövidített változata)

Az 1994-es választások eredményét a szocialista párton kívül minden párt kudarcként élte meg, és utána rögtön megindult köreikben a hibák és hibás személyek, az okok és bűnbakok keresése. Sok emberi konfliktus forrásává vált a kudarc, és beláthatatlan következményű civódásokat indított el személyek, családok, kisebb-nagyobb társadalmi közösségek életében. Egymás hibáztatása közben bizonyára eszükbe sem jut, hogy a hiba nem bennük van. *A hiba az elavult, korszerűtlenné vált többpártrendszerben, egyáltalán: a pártrendszerben van.* Ez olyan jelenség, mint amikor egy zsákutcába hirtelen sok jármű befut, és egymásba gabalyodva akarnak kijutni belőle. Ez épségüket megőrizve nem sikerülhet, tehát tehetetlen dühükben egymást okolják érte, egymást sértegetik, tiporják, törik-zúzzák, ahelyett hogy azokat okolnák, akik a zsákutcát létrehozták, és még figyelmeztető táblát sem tettek ki a bejárathoz. Azután szép rendben, a továbbhaladás lehetetlenségét belátva, kihátrálnának belőle.

Ez a belátás szinte lehetetlennek látszik. A zsákutcából ugyanis nemcsak kihátrálni nehéz rendezett sorokban, hanem kilátni is. A legnagyobb bajt éppen a látótér szűkössége okozza. Az a nézet, hogy a demokrácia feltétele a többpártrendszer. Fel sem teszi senki a kérdést: Biztos, hogy ez igaz? Senki sem veszi a bátorságot, hogy kinézve a zsákutcából megkérdezze: Mire való a párt? Mire való volt, amikor kialakult? Mire jó most? Jó egyáltalán a mai társadalmi viszonyok között? Megoldható pártrendszerrel a harmadik évezred kezdetére felgyülemlett sok-sok társadalmi probléma, amelyek mindegyike olyan, amilyen az emberiség eddigi történelmében még soha nem fordult elő? Vagy nem ilyen súllyal, nem ilyen módon, nem ilyen mértékben fordult elő. Megoldható egyáltalán új helyzet régi módszerekkel?

Ha nincs a történelemből eltanulható régi, ismert megoldás, akkor újat kell keresni. Ha a kapitalista piacgazdaság gyilkos versenykényszere nem képes megoldani a munkanélküliséget, sőt egyre fokozza; ha kimeríti a Föld energiakészleteit és nem gondoskodik a pótlásról; ha természetes úton megemészthetetlen szeméttel árasztja el a környezetet; ha nem képes békét teremteni, sőt mesterségesen szítja a népcsoportok közötti ellentéteket, hogy háborúzzanak és legyen kiknek eladni a fegyvereket; ha csak pártrendszert képes fenntartani, amely eleve arra van, hogy egyik embercsoport hatalmat gyakoroljon az összes többi fölött; ha kétszáz évvel a francia forradalom után sem képes megvalósítani a „szabadság, egyenlőség, testvériség" eszméjét, sőt egyre több ember kénytelen megválni szülőföldjétől, földönfutóvá válva; ha egyre nő az egyenlőtlenség és csak irgalmasságot gyakorló informális szervezetek próbálják enyhíteni a szolidaritás hiányát; ha fékezni sem képes a természet alapvető génjeinek fennmaradását is veszélyeztető kutatásokat; ha egyre többen menekülnek a valóság elől kábítószerekkel felidézhető álomvilágba; ha mindezek miatt egyre fékezhetetlenebbé válik a bűnözés terjedése, és a társadalom létbiztonsága rettegésbe, félelembe csap át; ha ráadásul ezt a sok szörnyűséget a televízióban még kívánatossá is sulykolják, akkor mégis mire jó a piacgazdaság?

Mire jó a többpártrendszer, ha mindezt tétlenül nézi, tűri? *Mire jó a pártrendszer, ha a mai társadalom legelemibb létérdekeit sem képes képviselni és megvédeni?*

Mert aligha vitatható, hogy nem képes. Tehát ez a rendszer zsákutca. Azok, akik beletévedtek, egymást tiporják, akik kívülmaradtak, tehetetlenül nézik a tipródást.

A pártrendszer célja

Ideje hát feltenni a legalapvetőbb kérdések egyikét: Mi a pártrendszer célja? Mire való a párt?

A pártrendszer a múlt században alakult ki, amikor a társadalmi osztályok kialakultak, és azzal együtt kialakult az igény arra is, hogy az abszolutizmust felváltsa az *akkori viszonyoknak megfelelő érdekképviseleti rendszer.* A pártok ezért természetszerűen az osztályokat képviselték, azok érdekeit védték. A létük céljából következett, hogy hatalomhoz igyekeztek jutni céljaik eléréséhez. A hatalom persze ahhoz kellett, hogy a saját osztályuk érdekeit érvényesíthessék, tehát szükségszerű, hogy ha a hatalmat meg is szerezték, akkor érdekeiket a többi társadalmi osztályok érdekeinek rovására érvényesítették. A demokrácia csupán annyira valósulhat meg, hogy lehetségessé válik a hatalomra kerülő pártok közötti váltás. Elvileg egy-egy választás után bármelyik párt hatalomra kerülhet.

A gyakorlatban persze ez az elv nagyon is korlátozottan valósul meg, amelynek fő oka a választási rendszer. A voksokért dúló harc már a kezdet kezdetén sem maradt eszmei síkon. *Petőfi* lánglelkű szónoklatainak hatását elsöpörték a riválisa számlájára kocsmákban korteskedők. Irodalmi művekből értesülhettünk a földesúrról, aki az erdeiből fát vitetett a reá szavazók udvarába. A hordószónokok ígérgetéseitől a mai médiaháborúkig vezető korteshadjárat legfeljebb eszközeiben, módszereiben különbözik, céljában, hatásában, következményeiben alig változott.

A pártrendszer célja a hatalom megszerzése, és ez eleve ellentmond a demokrácia eszményének. A hatalom megszerzéséhez szavazatok kellenek, a szavazatok megszerzéséhez manipulálni kell a népet, ahhoz propagandát kell kifejteni, ahhoz pénz kell, tehát a hatalomhoz csak az a párt juthat, amelyik a korteshadjárathoz megfelelő anyagi bázist tud teremteni. A szegény embereknek nincs pénzük, tehát a pártokat csak a gazdagok tudják pénzelni, tehát az a párt képes hatalmat szerezni, amelyiket gazdagok támogatnak azért, hogy az ő érdekeiket védje. A kör itt be is zárul: a legtöbb országban legfeljebb egy-két pártot támogatnak a gazdagok, így azok győznek hosszú ideig, vagy váltogatják egymást. A többi pártnak semmi esélye a győzelemre, képviseletre is csak korlátoltan vagy sehogy.

Az osztálytársadalomban az egyes osztályok pártja még képes volt a képviseletre, mert viszonylag egyszerűen megfogalmazható volt az érdek. A parasztság érdeke élesen megkülönböztethető volt a földesúrétól, a földesúré a tőkés tulajdonosoktól, a tőkéseké a munkásokétól. Szemben álltak, s ami az egyiknek jó, a másiknak rossz volt, tehát a pártharcoknak volt tétje és jól megfogalmazható célja.

Manapság azonban az osztályok felbomlottak, az érdekek kölcsönössé és sokrétűvé váltak, tehát a pártok célt váltottak: a legtöbb gyűjtőpártként határozza meg önmagát. Erre a legjellem-

zőbb példa a kisgazdapárt (és utóbb a Fidesz), amely kibővítette a nevét a polgár szóval, ami ebben az értelemben semmit sem jelent, illetve minden állampolgárt. Következésképpen ha a kisgazdapárt győzne egy választáson, akkor vissza is hozhatná az egypártrendszert, mert hiszen minden állampolgár érdekeit képviselhetné a neve alapján. Ámde ha így van, akkor minek párt?

Mint ahogy értelmetlenné vált az egypártrendszer is, mert ha egy párt képviseli minden állampolgár érdekeit, akkor azt fölösleges pártnak nevezni. Akkor az nem párt, hanem egy olyan társadalmi szervezet, amely azt *képzeli magáról*, hogy képes minden állampolgár érdekeit egymással egyeztetni. Mint tudjuk, ez nem sikerült. Nem is sikerülhetett, mert ha a hatalmat egyetlen szervezet gyakorolja, az szükségszerűen hatalmi túltengéshez, hatalommal való visszaéléshez, egyes személyek és testületek uralmához vezet. Ezért vélték sokan úgy, hogy ez csak több párt létezésével oldható föl. Csak akik így vélték, azok nem számoltak azzal, hogy a mai társadalom már nem is hasonlítható a múlt század társadalmához, és *néhány párt már képtelen képviselni a mai társadalom sokrétű érdekeit.* Ráadásul a választások többségen–kisebbségen alapuló rendszere, egyáltalán: a voksok számszerű aránya sem fejezheti ki az egyes emberek és embercsoportok véleményeit és igényeit.

Sokféle érdek

Vizsgáljuk csak meg, a mai embereknek hányféle érdeke létezhet: Gyermekként érdeke, hogy a szülei ellássák a fejlődéséhez szükséges anyagi, erkölcsi és szellemi javakkal. Olyan tanintézetbe iratkozhasson, amelyik a jellemének, adottságainak, képességeinek a legjobban megfelel. A felvételkor csak a személyisége döntsön, ne befolyásolja a szülei nemzetisége, vallása, anyagi helyzete, társadalmi állása, lakóhelye. Pályaválasztása előtt nyitva álljon minden út, netán a tévedés és a változtatás lehetősége is. Felnőttként pedig az ember lakik valahol albérletben, főbérletben, öröklakásban, saját házban, tehát az érdekei eszerint változnak, pláne ha hajléktalan. Dolgozik valahol tulajdonosként, munkásként, alkalmazottként, iparban, mezőgazdaságban, hivatalban, tanintézetben, egészségügyben, fegyveres testületnél, sokféle beosztásban, munkakörben és még többféle foglalkozást, szakmát művelve. Érdeke fűződik ahhoz, hogy utcája, kerülete, faluja, városa, megyéje, országa kellemes környezetben élhessen. Néz televíziót, hallgat rádiót, olvas újságot, könyvet. Jár moziba, színházba, hangversenyre, szórakozni; utazik, sportol, gyűjt valamit; kertészkedik, állatokat tenyészt; beteg, testileg-lelkileg sérült; hetero- vagy homoszexuális; különböző életkorú; nő vagy férfi; családos, egyedül él, özvegy vagy elvált. Felsorolhatatlanul sokféle érdeke adódik manapság egyetlen embernek. Hogyan képviselhetné ezeket egyetlen párt, de akár kettő vagy tíz is?

Azt aligha kell ecsetelni, hogy *minden ember minden érdekéhez ragaszkodik, és ha sérelem éri, védelmet keres.*

Egyre-másra alakulnak is érdekvédelmi szervezetek, egyesületek, szövetségek, amelyek a közös érdekű, nézetű, érdeklődésű, foglalkozású, tevékenységű emberek számára nyújtanak nemcsak érdekvédelmet, hanem társadalmi kapcsolatokat, közösségeket, kölcsönös segítségnyújtást, támaszt vagy éppenséggel támogatási, segítési hajlam kiélési lehetőséget. Ezeket civil szervezeteknek nevezik. Jellemzőjük a teljes önkéntesség, az önszerveződés, az egyenlőség, az önigazgatás. Százával alakulnak, léteznek, működnek, tevékenykednek ilyen szervezetek manapság kizárólag a tagok buzgalmára építve. És főleg: saját pénzükből, illetve a céljaikat támogató alapítványokból, amelyekbe a befizetés szintén önkéntes.

Az adófizetők mindenütt felháborodnak azon, ha a pénzüket olyan célokra fordítják, amelyek az övékkel ellentétes. A felháborodás oka olykor a pártok, máskor a vallási felekezetek támogatása. A pártok úgy tartják, hogy ők a nép érdekeit képviselik, de a tagdíjakból nem tudják fedezni a működésüket, az egyházak pedig azzal érvelnek, hogy közintézményeket is működtetnek. Ámde erre az ellenérv az, hogy ha a párt nem az én érdekemet képviseli, akkor miért az én adómmal tartják fönn, az egyház pedig saját céljaira működteti az intézményeit, milyen címen teszi ezt az én munkám eredményéből?

Ezek és hasonló viták minden országban zajlanak, csak a pártok és az egyházak neve más-más, de a sok vita híven tükrözi, hogy *az emberek a mai társadalomban már egyre kevésbé viselnek el hatalmi struktúrákon alapuló döntéseket. Elvárják, hogy saját döntésük alapján vehessenek részt társadalmi tevékenységekben, közösségek életében, és önkéntes adakozással azt a célt támogathassák, amelyik nekik rokonszenves.*

A párt a fejlődés gátja

Azt senki sem vonja kétségbe, hogy a fejlődést megállítani lehetetlen. Az emberi elme teljesítőképességének a határa beláthatatlan. A technika ma már olyan szédületes iramban száguld, hogy *félévenként avulnak el a számítógépek típusai. A pártrendszer viszont második évszázada rendszerében változatlan,* csak a hordót váltotta fel a televízió, a szöveg azonos. *Két évszázaddal ezelőtt a gyermekek az iskolában palatáblára, palavesszővel írva tanulták a betűvetést és a számolást.* A televízió egyik vetélkedőjében régi szavak jelentésének a megfejtését adták fel a gyermekeknek, akik a palatábla hallatára tétován néztek össze, és jó viccnek vélték, hogy őseik taneszközül használták.

Az viszont fölöttébb rossz vicc, hogy *a harmadik évezred küszöbén a társadalom fejlődését még mindig a palatáblás világ társadalmi formációja irányítja.*

Vegyük sorra ennek hátrányait:

1. Lehetőség a diktatúrára. Évszázadunk szörnyű diktatúrái valamilyen párt égisze alatt létesültek. Nemcsak Európában, hanem a többi kontinensen is. A recept erre roppant egyszerű: A diktátori hajlamú személy megállapítja, hogy a nép mivel elégedetlen, mire vágyódik. Ezt pártprogramként meghirdeti, és alapít egy pártot, vagy ha talál céljainak megfelelőt, belép abba, és addig buzgólkodik, taktikázik, amíg az élére kerül választás vagy a vetélytársak kigolyózása útján. Ezután meggyőzi a pénzes embereket arról, hogy győzni fog, elindítja a korteshadjáratát, amelyben gondosan ügyel arra, hogy valamilyen ellenséget ostorozzon a nép előtt, amely minden bajának okozója, és megígéri, hogy ő azt az ellenséget legyőzi és a választókat megdicsőíti, ha rá szavaznak. Lehetséges, hogy ez sem hoz elegendő szavazatot, és koalíciót lesz kénytelen játszani, de az abban résztvevő partnereket is ki lehet golyózni legkésőbb a következő választáson, és akkor ő diktálhat, és beülhet az éppen aktuális elnevezésű diktátori székbe. Lehet császár, mint Napóleon, kancellár, kormányzó, pártelnök stb. Ezután már csak uralmának megszilárdítása és fenntartása marad, amire minden erőszakszervezet rendelkezésére áll, hogy elsöpörje az útjából mindazokat, akik egyeduralmát akadályozzák, vagy úgy véli, hogy akadályozhatják, sőt azokat is, akik valamiért származásuk, színük, elveik miatt neki nem tetszenek. A diktátor következő lépése, ha teheti, háború indítása a határokon túlra. Legkésőbb ebbe szoktak belebukni.

Aligha kétséges, hogy a diktátornak nem érdeke a társadalom fejlődése, technikai fejlődést is jórészt csak a hadiiparban szorgalmaz. A népet igyekszik fegyelmező eszközökkel céljaira szorítani, aminek többnyire *párt*fegyelem a neve. Ezzel sok olyan dolog is elérhető, ami fegyverrel nem.

2. A politikai szempont fontosabb a szakértelemnél. A fejlesztés alapvető követelménye a szakértelem. A pártrendszerben azonban ez szükségszerűen háttérbe szorul, mert a pártvezetőknek fontosabb a megbízhatóság, a jó szakembernek azonban fontosabb a szakmája, mint a politika: attól válik jó szakemberré, hogy arra koncentrál, te-

hát a politikai megbízhatóság és a szaktudás nem található egyetlen emberben. Mi tehát a teendő? A miniszter legyen politikus, koalíció esetén azonban a többi párt is oda akarja tenni a maga megbízható embereit, tehát azoknak a beosztása legyen államtitkár, netán annak helyettese. Ámde a szakmához mégiscsak kellene értenie valakinek, ezért ki kell nevezni mondjuk közigazgatásinak nevezett államtitkárt is, aki ugyebár a tárca szakmai folytonosságát is biztosítaná esetleges kormányváltás, azaz párturalom változása esetén. Na de ha az ellenzék kerül hatalomra, csak nem tartja meg azt a szakmai vezetőt, aki az elődének megbízható volt? Természetesen leváltja azt is.

3. Szervezés helyett ciklikus átszervezés. A választási ciklus eleve behatárolja a hatalomra került párt vagy pártok tevékenységi idejét. Ez akkor is igaz, ha egymás után több választást megnyernek. Előre sohasem lehet biztosra menni, tehát a megnyert ciklus alatt kell olyan politikát folytatni, hogy a következőt is megnyerjék. Ez több ciklusra érvényes tervezéssel–szervezéssel nem megy, tehát a fejlődést évtizedekre előkészítő intézkedésekre nincs idő, amiatt a következő választás elvesztését nem lehet kockáztatni.

A ciklus puszta léte is fenyegető tényező. A kezdetén a lehető leggyorsabban létre kell hozni azokat a szervezeteket és szervezési eszközöket, módszereket, amelyek a politikai programhoz leginkább alkalmasak, ezek azonban bizonyára nem azonosak az előző rezsiméivel, tehát következik az átszervezési kampány.

Sajnos, a politikusok még mindig nem ismerték fel, hogy az *átszervezés nem azonos a szervezéssel. A szervezés azt jelenti, hogy egy cél eléréséhez, feladat megoldásához minden szükséges eszköznek a szükséges időben rendelkezésre kell állnia.* Ez a hatékony fejlesztés alapfeltétele. Ezt mindenféle politikai szempontú átszervezés csak akadályozhatja. Teljesen kizárt, hogy hosszútávú fejlesztési koncepciót a választási ciklusok változásától félve igazán hatékonyan ki lehessen dolgozni, és végre is lehessen hajtani. Ez tudományos, technikai és gazdasági programokra is vonatkozik, a társadalmi fejlődést pedig teljesen lefékezi, igazi változtatásnak még a gondolatát is elveti, pontosabban: nem is gondol rá senki.

Gondolhat egy párt például arra, hogy választási programja a pártrendszer megszüntetése legyen?

Pedig legalább azoknak a pártoknak kellene gondolniuk rá, amelyek a fejlődést tűzték a zászlajukra. A magukat konzervatívnak hirdető pártok persze eleve nem is gondolhatnak rá. Sajnos, még arra sem gondolnak, hogy miként fér össze a félévenként elavuló számítógéptípus a konzervatív társadalom szervezeti formációival. *Csak nem akarják gyermekeik és unokáik előtt kicserélni a notebookot palatáblára?*

4. Kampányok hatékonyságmérés helyett. Az elmúlt fél évszázadban sok kampányt megéltünk. Volt államosítási kampány; vállalatokat összevonó, majd decentralizáló kampány; szövetkezeti szervezési kampány, majd háztájit szervező kampány; boltokat közös cégekbe tömörítő, majd bérbeadó kampány; falusi, tanyasi iskolákat megszüntető, majd újraindító kampány; községi tanácsokat összevonó, majd szétválasztó kampány; volt egyes gazdálkodási rendszereket, ipari és mezőgazdasági ágazatokat létesítő vagy megszüntető kampány; és még ki tudja, hányféle. *Most éppen a privatizálási kampány a divat, ami pontosan olyan kártékony, mint az összes többi volt.*

A kampány is a szervezés témakörébe tartozik, de sajnos úgy látszik, csak az átszervezésről és a kampányról értesültek a szervezés és vezetéstudomány oly gazdag lehetőségeiből. Pedig ez a tudomány ma már minden lehetőséget kidolgozott ahhoz, hogy a társadalmi formációk ne csak keretet adjanak a fejlődésnek, hanem ösztönözzék is azt.

A kampányok minden esetben abból a tévhitből születnek, hogy egy problémát meg lehet oldani egyetlen eszközzel vagy módszerrel a gazdaság, az oktatás, az egészségügy és minden más ágazat területén, netán a társadalom egészében. Ez éppen olyan tévhit, mintha a konfekcióipar csak egyféle anyagból készült, egyféle méretű ruhát gyártana fiatalnak, öregnek, kövérnek, soványnak, alacsonynak, magasnak. Ezzel szemben *a vezetéstudomány már feltalálta a hatékonyság mérését, amellyel lehetővé válik, hogy minden szükséges szempont és tényező összevetésével megállapítsák, milyen megoldástól várható a legnagyobb hatékonyság.* Ez a tudomány ma már nagyon sokféle megoldást kínál szervezeti, érdekeltségi rendszerekre, folyamatszabályozásra, törvényalkotásra, fejlesztési és beruházási célok megvalósítására, az élet minden területére.

Az igazi demokrácia megteremtésére is. Ráadásul úgy, hogy kampány nélkül biztosítható a folyamatos fejlődés. Sőt mi több: a hatékony, ésszerű, célszerű fejlesztés.

A választási rendszer öngól

A magyar választási rendszerről egy osztrák lap újságírója azt írta, hogy most már tudja, miért magyar ember találta ki a bűvös kockát. Ezt a töredékszavazatok összeadásának és elosztásának, megyei és országos listás képviselőinek rendszerére állapította meg. Hát ez a rendszer kacifántos, az biztos. Már önmagában az a tény, hogy valakit nem választanak meg, valamilyen listán mégis bekerül a képviselők közé... Hát nem a választók döntenek?

Az antidemokratikusnak tartott választási rendszerben vissza lehetett hívni a képviselőt, a demokratikusban nem. Sem az egyénit, sem a listásat. Ez bizony nagy öngól a választók számára. Sőt dupla öngól, mert akármit csinál a képviselő, négy évig övé a pálya. Senki sem mutathat neki piros lapot. Oda rúgja a labdát, ahová akarja, akkor is a pályán marad, ha tétlenül üldögél, azazhogy éppenséggel nem a számára kijelölt széken üldögél, be sem megy a

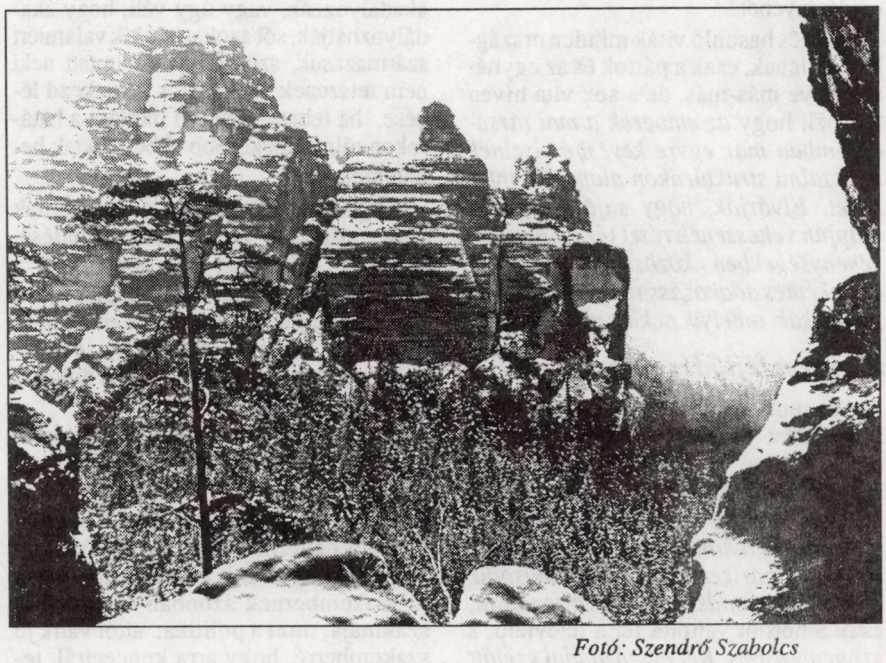

Fotó: Szendrő Szabolcs

meccsre, mert sürgősebb számára a saját pecsenyéjének a sütögetése. Ugyan melyik klub tűrné el, hogy a játékosa meg sem jelenik a mérkőzésen? A választóknak azonban el kell tűrniük, hogy a képviselőjük rá sem hederít arra, amiért bíztak benne. Duplává válik az öngól akkor, ha meg sem választották, mert pártja tolta be a lista péklapátján.

Ez a választási rendszer azonban nemcsak azért öngól, mert nem hívhatók vissza a képviselők. Van ennek a rendszernek ennél általánosabb hátránya is, amely a többi ország választási rendszerére is jellemző. Ez pedig maga a választás. Ami sokba kerül. Ott kezdődik, hogy fenn kell tartani a pártokat. A tagdíjból ez nem megy, mert annyi tag nincs, és akkora tagdíjat nem lehet kérni tőlük, amennyi az apparátusok fenntartásához kell, még kevésbé annyit, amennyit a választás igényel. Mi a megoldás? Az adófizetők pénzét kell erre költeni. Kitalálták hát, hogy a költségvetés adjon pénzt, székházat, amit pénzzé is lehet tenni; a bankok hitelt, amit lehet vissza nem fizetni, és azt ismét a tehetetlen állampolgár zsebéből kihúzott kamatból lehet fedezni. Mármint abból, hogy aki betesz, kevesebb kamatot kap, aki kivesz, többet fizet. Elvégre a veszteséget valakinek állnia kell...

A választások költségei pedig milliárdokra rúgnak. Rengeteg papír kell hozzá, amit előbb a postaládába dobnak, utána a szemétbe. A két cselekedet között többnyire percek sem telnek el. Hirdetni kell utcán, sajtóban, rádióban, tévében, ami miatt sok állampolgár lesütött szemmel jár, kedvenc lapját a hirdetésnél gyorsan átlapozza, a rádiót külföldi zenére hangolja, a tévét be sem kapcsolja. A korteshadjáratban sok benzin elpöfögtetése károsítja a környezetet. Sok termet foglalnak le arra érdemesebb rendezvények elől akkor is, ha a szónok távoztával a takarítóknak nem sok dolguk akad. A pártok felduzzasztják az apparátusukat, ami a munkanélkülieknek jól jönne, de ki alkalmaz mások lelkesítésére elkeseredett munkanélkülit? A választás elvesztése után persze a lelkes pártmunkás is elkeseredett munkanélkülivé válik. Már arra sem lehet használni, hogy a plakátokat és a zászlókat eltüntesse az utcákról, utakról, utak mentéről. A választási törvény ugyanis erről elfeledkezett intézkedni. Minek is, lesz még választás...

Ez csak a korteshadjárat költsége, de maga a választás lebonyolítása is rengeteg embert, papírt, helyiséget, eszközt, közlekedést, hírközlést igényel.

A legnagyobb tragédia az, hogy mindennek a világon semmi, de semmi értelme, mindebből semmi jó, semmi haszon nem származik.

A körülmények hatalma

Az egész pártokon alapuló választási rendszerre azt szokták előnyként felhozni, hogy lehetővé teszi a váltást a hatalomra jutó pártok között. Ez igaz, ha történetesen valamelyik nem ragaszkodik annyira a hatalmához, hogy megőrzésére átvált diktatúrába. Ámde a váltás önmagában rendszerint nem jár a választók által igényelt változással is. Láttuk például a svédek esetét, akiknek országát a jóléti államok között is az elsők között emlegetik. Jött azonban az energiaválság, következménye őket sem kerülte el, romlottak a körülményeik, amiért természetesen a régen hatalmon lévő párttól vonták meg a bizalmat. A körülmények hatalma alól azonban az új kormány sem tudta kivonni az országot, tehát a következő választáson visszahívták a régit. Olaszországban a választók változás iránti vágya már az újfasisztáknak is bizalmat szavazott...

A körülmények hatalma ellen bizony nehéz, jórészt lehetetlen eredményesen harcolni. Korunkban már nem lehetséges a többitől elszigetelt nemzetgazdaságot fenntartani. Kialakult, létezik, hat a világgazdaság úgy is, mint sokféle szervezet bonyolult együttműködési rendszere; úgy is, mint bankhálózatok szövevénye; úgy is, mint multinacionális cégek vadászterülete; úgy is, mint munkára, megélhetésre vágyó emberek tömegeinek portyázó terepe; és végül úgy is, mint munka nélküli jövedelemre áhítozó részvényvásárlókból kialakult tulajdonosok átláthatatlan dzsungele.

A számítógépek Földön kívül keringő közvetítő műholdjainak a hatására a Földön már egy pisszenés sem enyészhet el anélkül, hogy ne hallanák meg bolygónk másik felén, és ne cselekednének ennek a hatására, ha szükségesnek ítélik. *Az egyes országok gazdasága, technikája, termelése és kereskedelme annyira függ egymástól, hogy ebben a helyzetben az élet irányítását szűk érdekek szolgálatára létesült pártrendszerekre bízni anakronizmus.*

Valami más kellene. De mi? Ezt a kérdést azzal a legyintéssel szokták megválaszolni, hogy ennél jobbat még nem találtak ki, ez működik, ezt kell alkalmazni. Csakhogy ez nem igaz. Az sem, hogy ennél jobbat még nem találtak ki, és az sem, hogy ez működik.

Aligha lehet felelősséggel működőképesnek nyilvánítani azt a rendszert, amely világszerte népvándorlásra kényszerít munkát, életlehetőségeket kereső tömegeket. Hogyan lehet működőképesnek tartani azt a rendszert, amely tettrekész középkorú embereket kényszerít nyugdíjba, kárhoztat tétlenségre? Mitől működőképes az olyan rendszer, amely nem védi meg a gyermekeket és az édesanyjukat a részeg apák verésétől? Mire jó ez, ha lehet benne háborúzni, emberek tömegét üldözni, gyilkolni, maffiákat szervezni? Vagy talán az is jó, hogy a fiatalok társadalma eszmék, célok hiányában kábítószerek rémálmaihoz menekül? Valóban működőképesnek tartható az a rendszer, amely még a technika fejlettségét és a jólétet bizonyító műholdas televízióadásokat is olyan gyermekfilmek közvetítésére használja, amelyben a szereplők egymás elpusztításában múlják felül egymást.

Miért élünk, ha mindezt jónak, követendőnek tartjuk, és a kisujjunkat sem mozdítjuk valami jobbért? Nem alkalmas talán az agyunk arra, hogy a harmadik évezred társadalma számára jobbat találjon ki? Elsenyvedt volna az elménkben a szeretet, a szép, a jó, a jövőért érzett felelősség és tettvágy?

Erre a kérdésre csak azt lehet válaszolni, hogy nem senyvedt el. Mindannyian vágyunk a szeretetre, szeretünk gyönyörködni a szépben, örülünk a jónak, és érzünk felelősséget utódaink jövőjéért, sőt ég bennünk a tettvágy, hogy cselekedjünk is érte. Olyan társadalmi rendszer kell hát, amelyben mindezt megtehetjük. *Olyan társadalmi rendszert kell alkotnunk, amelyben minden ember egyénileg boldog és társadalmilag hasznos életet élhet. Olyan társadalmi rendszerre van szükség, amelyben szégyen a hatalomvágy, amelyben egyik ember és embercsoport sem alázhatja meg, nyomhatja el, használhatja ki, üldözheti, gyilkolhatja a másik embert vagy embercsoportot. Olyan társadalmat kell szerveznünk, amelyben az egyéni, a csoport- és a társadalmi érdekek azonosíthatók úgy, hogy megszűnjék Földünk készleteinek pazarlása; a technika, a tudomány pedig mindannyiunk örömét szolgálja, tudásunkat gyarapítja, egymás tiszteletére hat.*

Szabadság = önrendelkezés

Az európai népek történetén szabadságharcok vonulnak végig. Kezdődött a rabszolgák felszabadító harcával, folytatódott a jobbágyokéval, majd a munkásokéval. Volt egy másik vonulat is, amelyet nemzeti felszabadító harcokként tart számon a történelem. Minden szabadságharcnak a lényege és célja az, hogy az ember nem kedveli, ha elnyomják, ha szabadságvágyában korlátozzák, ha megalázzák, ha emberi méltóságát megsértik. Az ember ugyanis tiszteletre vágyik, és szeret másokat is tisztelni, ha van miért. Nem szereti tisztelni a rabszolgatartót, a földesurat, a tőkés tulajdonost csupán azért, mert beleszületett egy uralkodói helyzetbe. Ugyanígy nem szereti tisztelni a beosztásáért, hivatali tekintélyéért sem azt az embertársát, aki jellemével, erkölcsével, embertársai tiszteletével erre nem

szolgált rá. *Minden ember elvárja, hogy őt is a jelleméért, erkölcséért és mások tiszteletéért tiszteljék, tehát olyan társadalomban vágyódik élni, amelyben emberi méltóságát senki sem sértheti meg.*

A görögök kitalálták a demokráciát, amelyben minden szabad polgár részt vehetett a közügyek eldöntésében. Ez az önigazgatás, az önkormányzás alapja. Az ember a demokráciától azt igényli, hogy először is saját sorsáról ő dönthessen, másodszor a foglalkozását, munkáját megválaszthassa, harmadszor pedig azt, hogy állampolgárként beleszólhasson a közügyek intézésébe. *A szabadság tehát azt jelenti, hogy minden ember irányíthatja a saját sorsát, alakíthatja az őt körülvevő társadalmi közösségek életét, és igényt tarthat arra, hogy emberi méltóságát ne sértsék, a jelleméért, a tetteiért tiszteljék.* Ez egyben azt is jelenti, hogy senki se kényszeríthesse jellemével ellenkező cselekedetre, senki előtt se kelljen elvei ellenére hajbókolnia, senkitől ne kelljen félnie akkor, ha a társadalmi együttélés kölcsönös tiszteleten alapuló szabályát betartja.

Ebből következik, hogy a szabadság és demokrácia csak önigazgató társadalomban valósulhat meg.

Civil parlament

Az önigazgatás feltételezi ugyan az úgynevezett „alulról" szervezést, de mivel esetünkben a pártrendszerről van szó, kezdjük a parlamentnél. Ha a parlament nem a pártok fóruma, akkor vajon mi jöhet a helyébe?

A válasz roppant egyszerű, már kitalálták: a civil parlament. Nálunk is működik ilyen néven szervezet, amely a különböző érdekvédelmi szervezetek szövetségeit tömöríti. A nyugati országokban is egyre több ilyen szervezet működik, és egyre eredményesebben harcolnak azért, hogy véleményüket a törvényhozásban figyelembe vegyék. Jelenleg azonban mindenütt a pártok vezetőitől, a parlamentek képviselőtestületétől függ, hogy egyáltalán szóba állnak-e velük.

Ez érthető, mert úgy tűnik, még sehol sem gondoltak komolyan arra, hogy *a hatalmat átadják nekik azért, hogy megszűnjék a hatalom.*

Hogyan is alakulhatna a parlament, ha nem pártok, hanem civil szervezetek alkotnák? Megállapítottuk, hogy minden embernek sokféle érdeke van. A pártok ezeket az érdekeket nem képesek sem „lefedni", sem „megjeleníteni", ahogy erről beszélni szoktak.

Az emberek jelentős része azonban már gondoskodott arról, hogy érdekeinek, tevékenységeinek, kedvteléseinek szervezeti keretet is létesítsen, aminek következtében becslések szerint hazánkban jelenleg 600 körül lehet az egyesületek, szövetségek száma. Közös érdekű, tevékenységű szervezetek egy része külön szövetséget is alkot. Mi sem egyszerűbb tehát, mint a parlamenti székeket ezeknek a szövetségeknek, egyesületeknek adni. Ebben az esetben szükségtelenné válik, hogy külön-külön lobbizzanak kétes eredménnyel a képviselőknél érdekeik érvényesítésére, mert saját maguk érvényesíthetik.

Ez azt jelentené, hogy az egyik szék a gyáriparosok szövetségéé, a másik a munkavállalók szövetségéé, a harmadik a vállalkozók szövetségéé, a negyedik a szakszervezeteké, az ötödik a macskatenyésztőké, a hatodik a zeneművészeké, a hetedik az írószövetségé, a nyolcadik a kisállattenyésztőké, a kilencedik a virágkertészeké, a tizedik a német nemzetiségé stb. A széket maguk a szervezetek kapják, nem személyek, tehát a szervezetek saját kebelükben eldönthetik, hogy milyen törvény alkotásakor melyik emberüket ültetik éppen a saját székükre.

Természetesen a székek egy részét a területi önkormányzatoknak kell elfoglalniuk. Ennek a módját is kitalálták már: gyakorlat, hogy a kisebb községek például közös műszaki előadót alkalmaznak. Ugyanígy közös jelenleg az országgyűlési képviselőjük is. Ezt azonban fölösleges párt-alapon választani, hiszen az egyes területi közigazgatási testületeknek is sokféle érdekük van, tehát megállapodhatnak abban, hogy milyen törvény tárgyalásához melyik szakemberüket delegálják. Természetesen a nagyobb városok, megyék külön széket kapnak, és oda saját döntésük szerint küldik a napirend témájához legjobban értő emberüket, vagy a hivatalnokok, vagy az önkormányzati tagok közül.

Ennek a rendszernek az előnyei a következők:

1. A pártok helyett valódi, konkrét érdekeket ismerő szakemberek döntenek.

2. Megszűnik a csak politikai szempontú, „pártos" döntési kényszer.

3. Fölöslegessé, sőt lehetetlenné válik a pártharc minden negatív megnyilvánulása, egymás leszólása, személyes csaták vívása.

4. Politikai csatározás helyett szakmailag-emberileg megalapozott, bizonyítékokon alapuló döntések születhetnek, amelyek sokoldalúan figyelembe vehetik az aktuális és a távlati feladatokat is.

5. Fölöslegessé válik az egész választási rendszer, a ciklikussággal, a korteshadjárattal együtt, és főleg: rengeteg költség, energia, idő takarítható meg.

6. Az irányítás folyamatos, nem szakíthatják meg egymással ellentétes koncepciók.

7. Megszűnik az egész hatalmi struktúra, mert ez a rendszer teljesen kizárja, hogy egy ember vagy embercsoport uralkodhassék az összes többin. *Diktatúra kialakítására semmi lehetőség.*

8. Megtakarítható a független képviselőséggel járó minden költség, hatalom, kiváltság, mentelmi jog, összeférhetetlenség, érdemtelen előnyjuttatás, küldetéstudat, gőg, pozícióhajhászás.

9. Eltűnik az egész kisebbség–többség probléma a szavazógéppel együtt.

10. Az országgyűlés azzá válik, amiért van: a társadalom életét, fejlesztését irányító testületté az érdekek azonosításával.

Az ilyen összetételű országgyűlés természetesen csak ehhez alkalmazkodó szabályok szerint működhet eredményesen. A leglényegesebb változtatások:

1. A testület elé csak az egész társadalmat érintő ügyek kerülhetnek.

2. A társadalom egyes részeit érintő ügyeket csak az abban érdekelt szervezetek képviselőinek kell eldönteniük az adott feladatra létrehozott témacsoportban, amely a feladat megoldása után megszűnik.

3. Az országgyűlés feladata az ország jelenét és jövőjét eldöntő törvények alkotása, és ebben hatékonyan csak teljes egyetértés képzelhető el, tehát megszűnik a szavazógépezet. Szükségtelenné válik a törvények tervezetéhez benyújtandó kiegészítések tömege és arról a szavazás hosszadalmas procedúrája, amelynek többnyire az a következménye, hogy a törvényelőkészítők által bizonyára rendszerben átgondolt tervezet végül is egymással ellentétes rendelkezéseket tartalmaz, mint az gyakorta megtörténik.

4. A szavazógép helyét a menedzserkalkulátorok foglalhatják el, amelyekkel az egyes szervezetek képviselői a vitában felmerülő új tényezők következményeit esetleg rögtön kiszámíthatják, vagy érintkezésbe léphetnek megbízóikkal a véleményüket kérve.

5. *A szervezetek képviselőinek vétójoguk van a saját megbízóik érdekeinek védelmére, de csak arra.* Sokan úgy vélik, hogy ez anarchiát szül, de ettől nem kell tartani. Ebben a rendszerben ugyanis minden résztvevő előtt nyilvánvaló, hogy hosszú távon egyetlen érdek sem kerekedhet felül a többin, mert az a többiekre is visszahat. Emiatt felül kell kerekednie a közös érdeknek, amely csak az érdekek azonosításával érhető el. *Igen, azonosításával és nem egyeztetésével.* Az egyeztetés ugyanis többnyire valamilyen kompromisszumra, netán megalkuvásra utal, és nem késztet arra, hogy olyan megoldást ke-

ressenek, ami minden érdekeltnek jó. Aki ilyesmivel valaha foglalkozott, az tudja, hogy nem is olyan nehéz mindenkinek előnyös megoldásokat találni. Feltéve persze, ha senki sem akar a másik rovására előnyhöz jutni. Éppen ezért szükséges ez a rendszer, mert ha a hátrányos helyzetbe kerülő vétót emelhet, akkor teljesen fölösleges előny kicsikarásával renomét veszíteni. Ez a veszteség ugyanis fölöttébb hiteltelenné teheti a saját érdek védelmét akkor, amikor az indokolt.

6. A házelnök tehát nem szavaztat, nem rendszabályoz, hanem irányítja a vitát, és amikor már nincs több hozzászóló, megkérdezi a vétóra jogosult székeken ülőket, emelnek-e vétót. Ha nem teszik, a törvényt elfogadottnak nyilváníthatja. Ha valaki vétót emel, akkor annak szövegéből kiderül, hogy el kell-e vetni az egész törvényjavaslatot, vagy a jobb megoldást kell keresni. Az már a törvény végleges megfogalmazóinak a feladata, hogy a vitában elhangzott, elfogadott javaslatokkal módosítsák a tervezetet.

7. Ebben a rendszerben a cél olyan *keret-törvények* alkotása, amelyeknek nem a betűje, hanem az elve a fontos. Az elv meghatározása után a végrehajtóknak *módjuk van azt a mindenkori változó körülményekre alkalmazni rugalmasan és dinamikusan, hogy a törvény ne a múlt eseményeit rögzítse, hanem a jövőt alakítsa.*

8. A végrehajtó kormány tagjai, intézmények, szervezetek vezetői nem pártpolitikusok, hanem szakemberek, akik önkéntes és meghívásos pályázattal töltik be állásukat. A kiválasztás erre a célra kidolgozott munkaköri modell szerint, és a feladatok megoldására javasolt koncepció elbírálása alapján történik. A munkaköri modell tartalmazza a követelményeket képzettség, képességek és személyi tulajdonságok feltüntetésével, és a feladatokat a megkívánt, elérendő teljesítménnyel, határidőkkel. Az eredményesség a határidők lejártával, illetve bármikor értékelhető, tehát az alkalmatlanság akár hetek múlva megállapítható, illetve eredményes működés esetén a beosztás bármeddig betölthető, nem függ semmilyen ciklustól, semmilyen politikai váltástól. Ez biztosítja a tevékenységek folyamatosságát, hosszú távon ösztönöz eredményes munkára, és senkinek sem kell attól félnie, hogy alkalmatlanságának bizonyítása nélkül veszíti el állását.

Ez a modell alkalmazható a helyi önkormányzatokra és minden más közintézmény önigazgató rendszerének kidolgozására.

Hatalom nélküli társadalom

Az emberi méltóság sérthetetlenségét nyilvánvalóan csak hatalom nélküli társadalomban lehet elérni. Manapság nem divat ugyan Lenint idézni, de ő írt először az állam mint erőszakszervezet elhalásáról. Ideje ezen komolyan elgondolkozni a mai körülmények, a mai emberek követelményei, vágyai, óhajai megvizsgálásával. Különös tekintettel arra, hogy az erőszak világszerte eluralkodni látszik, vészesen terjed, és a televízió is buzgón propagálja. Aligha vitatható az a megállapítás, hogy *az erőszak erőszakot szül, tehát az erőszak terjedését erőszakkal aligha lehet megállítani.* Erre csak olyan társadalmi berendezkedéstől várható megoldás, amelyben egyszerűen *nem lehet hatalomra törni, mert az intézményrendszer nem teszi lehetővé.* A pártrendszer a hatalom megszerzésére irányul, ezért eleve alkalmatlan önigazgató, önkormányzó, valóban demokratikus, minden ember és embercsoport érdekeit figyelembe vevő társadalmi rendszer létrehozására és fenntartására.

Nagy kérdés: Hogyan lehet ezt mégis megvalósítani? Hogyan lehet a pártokat rábírni arra, hogy felszámolják önmagukat, és szabad utat engedjenek a pártok nélküli társadalom kialakításának?

Nézzük csak, mi állja ennek útját! A hatalom vágya, szeretete. Egyszer egy igazgató ezt nyilatkozta: *„A kéj érzetével ér fel a hatalom érzete."*

A hatalomvágyat persze mindig küldetéstudattal leplezik, és azzal indokolják, hogy ők azok, akik a népnek igazán jót akarnak, ők tudják, mi a jó, sőt még azt is, miként kell megvalósítani. Ez azonban a hatalom eszközeivel még senkinek sem sikerült.

Ideje mindezeken komolyan elgondolkozniuk azoknak is, akik a pártrendszer hívei és azoknak is, akik régen látják, hogy ez zsákutca az egész hatalmi struktúrával együtt. Vannak, akik látják. Bizonyítékul két idézet. Az egyik a *HVG* 1994/27. számából:

„Tuvalu azon szerencsés demokráciák közé tartozik, ahol nincsenek pártok."

A másikat már a XII. században írta Omár Chajjám perzsa költő:

„Kinek megadatott egy kis darab kenyér,
s otthon, ahová este nyugodtan hazatér,
s nem kell mást szolgálni, s úrnak sem kell lenni:
olyan boldogság ez, mely mindennel felér."

Nagy kérdés: A pártok rádöbbennek-e erre? És főleg: mikor?

Egyedül kegyelemből?

„Sola gratia", egyedül kegyelemből — ez volt a középpontja a jézusi igehirdetés páli és reformátori értelmezésének egyaránt. Az elmúlt két évezred során sok vér ömlött ki azért, hogy érvényre juttassák és megvédelmezzék ezt az értelmezést. Ezekre a szavakra alapult a kereszténység ma annyit támadott abszolútsági igénye minden más vallással szemben.

Mi most bátorkodunk megkérdezni: Hogyan is állunk magánál Jézusnál ezzel az alapszóval: kegyelem?

A kegyelmet prédikálta-e Jézus?

Első meglepő megálapításunk az, hogy *a „kegyelem" szó Jézusnál egyáltalán nem fordul elő,* egyetlen egy alkalommal sem. (Lk 18,13 sem szól ez ellen, mert a vámos imája szó szerint így hangzik: „Engesztelődj ki velem!", az egyik modern fordításban: „Légy elnéző irántam!"; Lk 6,32–33 helyes fordítása pedig: „... micsoda jóság, kharisz ez részetekről".) Ebből az eddig teljesen figyelmen kívül hagyott tényből már egyértelműen kiviláglik, hogy a kegyelem nem lehet Jézus üzenete. A kegyelem *általános vallástörténeti fogalom.* Nemcsak a zsidó próféták és zsoltárok használják, hanem például az indiai bhakti vallások és a buddhizmus is.

A kegyelem azonban vitathatatlanul *törvényvallást és bírói elképzeléseket* feltételez. A bíró az, aki kegyelmet oszt vagy megkegyelmez (vö. „kegyelmi kérvény").

Jézusról azonban láttuk (vö. „Érted vagyok", 1995. április), hogy felrázó „Ne ítélkezzetek!" felhívásával mind a bírói elképzeléseket, mind a törvényvallást *lesöpörte* az asztalról. Bizonyítékul két központi példabeszédét szeretnénk felhozni.

A mintapélda *a szőlőmunkásokról szóló példabeszéd* (Mt 20,1–16), amelynek végén a szőlőtulajdonos így vágja el a vitát: „Irigy vagy, mivel én..." — s most így kellene folytatódnia: oly kegyelmes vagyok. De szó sincs erről. Hanem: „... mivel én oly nagyvonalú vagyok" (vagy: „jó vagyok").

Ám a botrány megmarad. Egyetlen döntőbíró, egyetlen munkaügyi bíróság sem méltányolná a munkaadó eljárását, mert az enyhén szólva méltánytalan, és az is marad. A példabeszédbeli munkaadó eljárásmódja és a bevett munkaügyi

szabályok között tagadhatatlanul éles ellentét van. Jézus *éppen ezt az éles ellentétet* akarja figyelmen kívül hagyhatalanul megvilágítani ezzel a történettel! Itt nem számítanak a törvényvallás vagy a kegyelemvallás, a megfizetési gondolkodásmód vagy az igazságosságra törekvés, az igénytámasztás vagy a joghoz ragaszkodás szokásos törvényei vagy elvárásai; a szőlőtulajdonos viselkedése egyszerűen felülmúlja ezeket. Jézus nem igazolja környezetét és annak elvárásait; ő *totálisan más alapmagatartást* követel és él meg. Hogy milyet, arra még visszatérünk.

Idetartozik *a tékozló fiú központi példabeszéde* is (Lk 15,11–32). Az elcsavargott fiú hazatérése után örömünnepre kerül sor, és nem bírósági eljárásra bocsánatkéréssel és megkegyelmezéssel. A hazatért még el sem jut odáig, hogy előtárja megbocsátás és kegyelem iránti kérelmét. S bár az ünnep a derék nagyobbik fiú, és ezzel a törvényvallás összes hívei számára egyenesen megjutalmazásnak tűnik, de egyáltalán nem az, nem kegyelmi megnyilvánulás. Ami a példabeszédben jelentős, az az *új kapcsolat Isten és ember között*, amelyet Jézus azzal akar szemléltetni, hogy teljesen kiszakítja a megszokott bíró — kegyelem elképzelésekből. Bár a szeretet határozza meg a jelenetet, egyúttal az is világossá válik, hogy a szeretet egyáltalán nem azonos a kegyelemmel.

A kegyelem az Ószövetségben

Honnan hatolt hát be a kegyelem fogalma az evangélium hirdetésébe? A válasz kézenfekvő: természetesen az Ószövetségből. Ezért röviden meg kell vizsgálnunk, voltaképpen mit is ért kegyelmen az Ószövetség. *Nézzünk meg néhány jelentős helyet.*

Sokan szívesen utalnak ezekre a szavakra: „Meg akarlak vigasztalni titeket, ahogyan az anya vigasztalja meg gyermekét" (Iz 66,13). De ezt az igét sem szabad kiszakítani a szövegösszefüggésből, miszerint: „Akkor fölismerik majd az Úr kezét szolgái iránt, és haragját ellenségei iránt" (66,14). Hol van ez Jézus istenképétől, amelyben az Atya „fölkelti napját jókra és gonoszokra" (Mt 5,45)?

Ugyancsak szívesen utalnak erre: „Megfeledkezhetik-e az asszony kisgyermekéről, hogy ne lenne irgalmas testének magzatához? S még ha megfeledkeznék is, én nem fogok megfeledkezni rólad." De itt sem lehet figyelmen kívül hagyni a szövegösszefüggésből világossá váló partikularizmust, mert Isten csak az övéi számára „úr", „üdvözítő", „megváltó", és azt mondja nekik: „Kínzóitokat saját húsukkal akarom etetni, és saját vérüket kell majd édes borként inniok" (Iz 49,15.26).

Vagy gondoljunk a szép 103. zsoltárra, amely biztosít minket arról, hogy „Isten oly hatalmasan érvényesíti kegyelmét, amilyen magasan van az ég a föld fölött" — csakhogy csupán „azok iránt, akik félik őt". A kegyelem tehát az istenfélelemhez és egyéb *feltételekhez kötődik:* „Öröktől fogva örökké tart az Úr kegyelme azok iránt, akik félik őt, és igazságossága azok iránt, akik megtartják szövetségét, megemlékeznek parancsairól, és aszerint cselekszenek" (Zsolt 103,11.13.17–18).

Összefoglalólag azt mondhatjuk: Isten itt *csak azoknak kegyelmez meg, akik azt megszolgálják.*

Ezen a ponton válik különösen világossá, miért nem kerül elő Jézusnál a kegyelem szó. Ő ahhoz nagyon is jól tudta, miféle kegyelmet magasztaltak a szent iratok és tanítottak korának törvénytudói, hogy teljesen elhatárolja magát ettől a kegyelemtől.

Ezt a távolságtartást és annak tárgyi szükségszerűségét azonban csak kevesen értették meg az eltelt évszázadok alatt. A Jézus által gyakorolt megkülönböztetés és távolságtartás helyett *a keresztény igehirdetés* folytonosan *felértékeli* az Ószövetséget azzal, hogy kiemeli a szövegöszefüggésből, ami számára megfelelő, s a kiemelteknek olyan jelentésragyogást ad, amivel azok nem rendelkeznek. Ennek a gyakorlatnak azonban kikerülhetetlen következménye Jézus folytonos *leértékelése*: ebben az elmosott, harmonizált háttérben alig tűnik már ki egyedülálló és összehasonlíthatatlan volta.

Ingyenes kegyelem Pálnál?

Pálnál, Jézussal ellentétben, egyenesen a kereszténység igehirdetésének középpontjában áll a kegyelem fogalma. Amit e tekintetben előad, az természetesen nem más, mint az ő személyes felfogása Jézus jelentőségéről, azaz a Jézus-eseményhez fűzött *kommentárja.* A korai hitvallók azonban elkövették azt a végzetes lépést, hogy a kommentárt *szentírássá nyilvánították* és kanonizálták. Így az evangélium és a páli kommentár közötti minden különbség veszendőbe ment, s ezzel megismétlődött az Ó- és Újszövetség harmonizálásának az imént leírt folyamata. A kereszténység későbbi, nyugati továbbfejlődése aztán szélsőségesen hangsúlyozta ennek a lépésnek végzetes jellegét, különösen a protestantizmusban, de a katolicizmusban sem sokkal jobb a helyzet.

Kikerülhetetlenül felvetődik tehát a súlyos kérdés, hogyan is áll a helyzet *tárgyilag* Pál e kanonizált kegyelemkommentárjával, természetesen magához Jézushoz mérve. *Mélylélektanilag* pedig: Milyen tudattalan, szubjektív előfeltételek és belőlük fakadó kivetítések határozzák meg Pál kegyelemfelfogását?

Egybehangzóan elismert dolog, hogy a Pál életét és prédikációját döntően meghatározó esemény *Damaszkusz-élménye* volt, amihez azonban sok megválaszolatlan kérdés tapad. Pál később úgy hivatkozik rá, mint *teljes* igehirdetésének forrására. Csakhogy Damaszkusznál mindössze a Jézussal szembeni ellenségességére irányuló kérdést kapta meg, s a „hang" a városba utasította. Mindenekelőtt az a tény érthetetlen, *miért nem* tett föl Pál rögtön mindent arra, hogy *szemtanúkat* keressen meg, hogy amennyire csak lehetséges, alaposan tájékozódjék erről a Jézusról, aki oly hatalmasan jelent meg neki. Épp ellenkezőleg, saját szájából halljuk: „Senki embertől nem kértem tanácsot, nem is mentem fel rögtön Jeruzsálembe" (Gal 1,11–12.16–17). Tulajdonképpen miért nem?

Ebből a magatartásából mindenesetre egyértelműen kiderül, hogy damaszkuszi tapasztalását Pál *minden vonatkozásban abszolutizálja.* Erre hivatkozik, és semmi másra. Ez lesz egész teológiájának alaposzlopa. Ez felveti a kérdést: *Hogyan vagy minek élte meg hát a Damaszkusz előtti találkozást?* Teljesen világos választ ad ő maga: „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok, és kegyelmes cselekvése velem nem maradt hatás nélkül" (1 Kor 15,10). Tudjuk, hogy korábban mindent megtett Jézus ellen, amire csak képes volt. Így hát *ez* az ember *ezzel* a múlttal csak egyféleképpen foghatta fel Jézus váratlan hívását, mégpedig *megkegyelmezésként.* Így az evangélium üzenete egyszerűen arról a megkegyelmezésről szóló üzenet lesz, amelyet Isten Jézus által ajándékoz az emberiségnek. Pál *minden* mondanivalója ennek az alaptapasztalatnak rendelődik alá.

Az eddigiek után kritikusan meg kell kérdezni, honnan vette Pál azokat a kategóriákat, amelyek úgy értetik meg vele alapélményét, ahogyan megérti. Jézustól biztosan nem. Honnan hát? Nyilvánvalóan zsidó múltjából, másképpen szólva *az Ószövetségből*, hiszen ott fő fogalom volt a kegyelem. Mélylélektanilag nézve pedig azt mondhatjuk, hogy kegyelemtana egyértelműen tudattalan szubjektív előfeltételek kivetítése. *A Jézus előtti fogalmiság e súlyosan megterhelő kivetítése révén lett az eredeti Jézusból a páli Krisztus.*

Ha azonban Pál igehirdetését analizáljuk, legnagyobb meglepetésünkre kiderül, hogy a Krisztus-eseményre vonatkozó *központi értelmezéseit csaknem kizárólag a kultusz, az áldozat, a törvény, a jog vagy a kereskedelem köréből veszi.* Csupa olyan szemléletből és fogalomból, amelyeket illetően másfelől ismételten arról biztosít minket, hogy az „új teremtmény", a Jézus Lelke által újjászületett ember rég maga mö-

gött hagyta őket, mert ezek érvényüket veszítették (példák: 1 Kor 5,7; Gal 3,13; Róm 3,31; Kol 2,14).

Megdöbbenve kérdezhetnénk, hogy az ilyen képek, szimbólumok és fogalmak olyan csomagolást alkotnak-e, amely megfelel az új tartalomnak. Erre a súlyos kérdésre teljesen és egészen tagadó választ kell adni. Azt kell mondanunk, hogy *a kereszténység* fejlődésének *tragédiája* lényegileg abban keresendő, hogy *a tartalom helyett a csomagolás vált az igehirdetés középpontjává.*

Hogyan került sor erre a tartalomtól oly elütő csomagolásra? Úgy, hogy a szerző *Pálként is megmaradt Saulnak.* Mélylélektanilag szólva: Saul megmaradt Pál árnyékának. Ez azt jelenti, hogy Pál feldolgozatlan múltja — amit a névváltoztatás nem szüntetett meg — autonóm komplexusként (vö. ÉV 1995. február, 7. o.) folyton beleszólt az új felismerésekbe, és régi elképzelésekké alakította át őket. Világosan ki kell mondani, hogy a legnagyobb megtérésélmények sem pótolhatják a pszichikai fejlődést, bár adott esetben persze lehetővé tehetik.

Pál pszichikai fejlődésében ugyanis *a Jézussal történt vizionális találkozás ellenére is hiányzik egy döntő lépés: a jézusi sík sem meg nem rendítette, sem döntően meg nem változtatta patriarchális alapbeállítottságát.* Ez végzetesen hatott a kereszténység jövőjére.

Közelebbről: Pál *Krisztus keresthalálának gyümölcseként élte* meg a damaszkuszi megkegyelmezést. Ily módon Krisztus keresztje, és ezzel az áldozat kerül a páli teológia közepébe, és a magasztalt kegyelemvallásból rejtetten *áldozati vallás* lesz, vö. Róm 8,16! Az ilyenfajta áldozati vallás egész egyszerűen *regresszió*: visszaesés a Jézus által hozott istenkapcsolat elé.

S ha Pál áldozati elméletében újból feléled az ószövetségi bűnbak-elmélet, akkor mélylélektanilag szólva ez azt jelenti: *ez az áldozati elmélet árnyékjelenség*; az ember nem veszi magára a felelősséget, hanem egy abszolút kivetítés aktusában átviszi valaki másra, aki helyette magára veszi a bűnt és annak következményeit!

Mi az, ami itt végső soron hangadóan érvényesül? Nem más, mint a Bíró-Isten. Pál ugyan látta Jézust Damaszkusznál, mégis *az ószövetségi bírói istenkép nyomta rá bélyegét Jézus-képére.* Ez mindenekelőtt abban fejeződik ki, hogy Pál kifejezetten visszanyúl az Ószövetség *megszolgált kegyelem* elméletéhez, azzal az *egyetlen különbséggel*, hogy azt nem mindenkinek magának kell megszolgálnia, hanem Jézus érdemelte ki, nevezetesen áldozati halálával.

Azt is észre kell vennünk, hogy ez a Pál által hangsúlyozott „megszolgált kegyelem" további ószövetségi motívumok átvételével *önkényes kegyelemmé* is válhatik. Az önkényes kegyelem Istene megkönyörül, akin akar, és megátalkodottá teszi, akit akar. Jellemző, hogy ebben a vonatkozásban az Isten–ember viszony nem is személyes, hanem az ember agyagmasszának számít, amit Isten mint fazekas tetszése szerint alakíthat (Róm 9,14 skk). Ezek a gondolatmenetek, amelyek oly végzetes szerepet játszottak a kereszténység későbbi fejlődésében, egyenesen *démonizálják Istent.* Alighanem ez az önkénygondolat esik a legmesszebb mindattól, ami jézusi.

Egy kegyelemvallást mindig fenyeget az a veszély, hogy *„fejőstehén-vallásossággá"* válik. Gondoljunk csak a jellemző egyházi imákra: „Uram, add! Uram, tedd! Uram, ajándékozd nekünk!" És aztán következnek azok a dolgok, amelyek kérésének tulajdonképpen feszélyeznie kellene minket, hiszen létrehozásuk vagy megvalósításuk egyértelműen a *mi* feladatunk. Felkarolni a szegényeket, az árvákat, az elhagyottakat, ahogyan régebben mondták. Mindez a *mi* szociális kötelezettségünk. „Őrizd meg a békét!" Ez a *mi* politikai kötelességünk. „Tartsd kordában az atomveszélyt!" Ez a *mi* humánus kötelességünk. Amikor nagy adag éberséget, felelősséget, odaadást, bátorságot vagy kitartást kellene bevetnünk, mindig Istenhez fordulunk kéréssel. Noha Jézus egyértelműen világossá tette számunkra, hogy az ember mindezt megteheti és meg is kell tennie. Ilyen imákat hallva gyakran méltatlankodás vagy harag foghat el valakit. Mert ez *„fejőstehén-gondolkodásmód" és „fejőstehénvallásosság"*, kínos könyörgés kegyelemért, *saját felelősségünk módszeres elaltatása.*

Másképpen úgy is mondhatjuk, hogy a kegyelemvallás az *üdvegoista kapniakarás vallása.* Az én terheim váljanak könnyebbé, az én törékeny bátorságom nyerjen támaszt: az én gondjaim, bajaim, elvárásaim, reményeim, szenvedéseim állnak az élen, minden körülöttük forog, itt és „túl a síron" is. *Vallási materializmusnak* kell neveznünk ezt. Itt a kegyelem helyettesíti a felelősséget; az ember csak vesz és vesz; lélektanilag szólva: *orális csecsemő-magatartást* tanúsít, szakadatlanul a fejőstehén tőgyét szopja.

Így tekintve a kegyelemvallás egyáltalán nem is képes teljesíteni a hozzá tapadó infantilis várakozásokat, aminek következtében *az érvelés vallásává válik*, annak bizonyításává és azzá a vigasztalássá, hogy Isten mégiscsak helyesen teszi, amit tesz. Végezetül aztán az ember egyre bizonytalanabb lesz a kegyelemben, és manapság arra a következtetésre jut, hogy az nem más, mint hipotézis, amellyel éppenséggel kísérletet lehet tenni — ahogyan Hans Küng bátorít: „Vízió? Projekció? Illúzió? Szuggesztió? Remény — nem több, de nem is kevesebb." Ez azonban túl kevés.

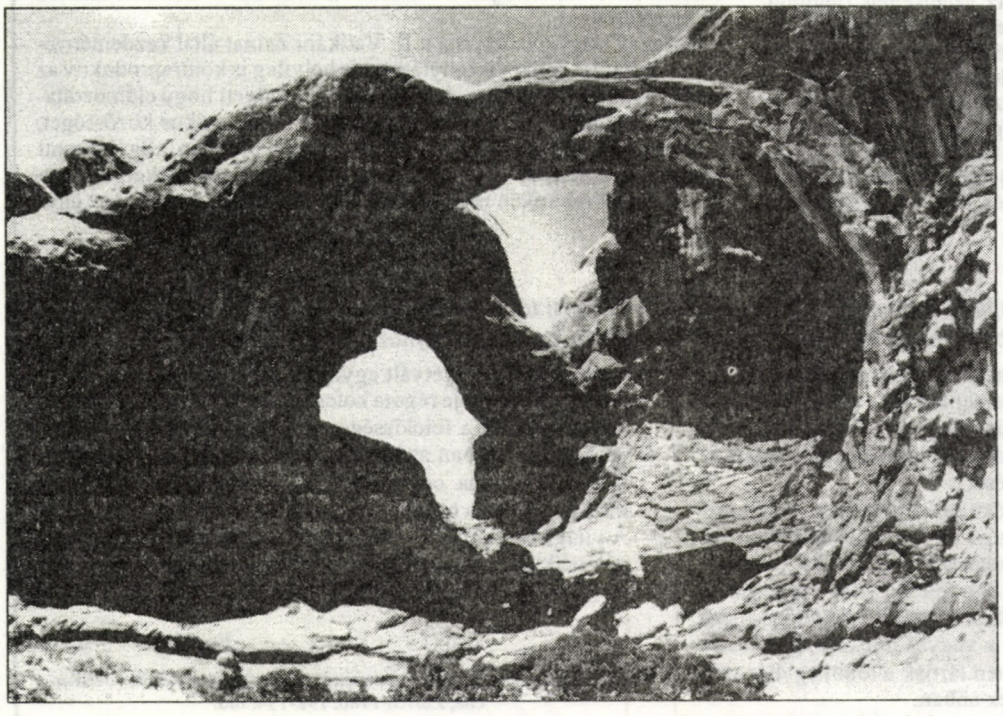

Fotó: Szendrő Szabolcs

Egészen gyakorlatiasan szólva: *Jézus megszabadított minket a fejőstehén-vallástól, de a bizonytalan hipotézisek vallásától is. Tudta, miért kerüli a kegyelem szót.*

A kegyelem ma

A kegyelem fogalmának az is hátránya a mai ember számára, hogy figyelmen kívül hagyhatatlanul magában foglalja az *úr–szolga-viszonyt*, amibe a modern ember nem képes pszichikailag visszahelyezkedni. Közvetlenül kapcsolódik ehhez az *alávetettség* hangsúlya, ami szintén elfogadhatatlan a mai ember számára.

Elmondhatjuk hát, hogy a kegyelem fogalma *regresszív fogalom*, ami annyit jelent: egy bizonyos tudati sík, nevezetesen a patriarchális — amely különösen az Ószövetségben, Pálnál és az egyházatyáknál csapódott le —, Jézusra vetítette a maga felfogását a vallásról mint kegyelemvallásról, aztán kánoni tekintéllyel egyszer s mindenkorra meghatározta, hogy a Jézusról szóló igehirdetésnek régi stílusú kegyelemvallásnak kell lennie. Ez azonban regresszió, ami számos pszichikai károsodás fő forrása. Ha tehát a kegyelem fogalmát állítjuk az igehirdetés középpontjába, akkor regressziót hirdetünk, és nem kell csodálkoznunk, ha az effajta igehirdetés hatástalan marad.

h. w. — g. g. a.

Hans Küng

Ökumenikus egyház

Jövője nem a felekezetileg beszűkült, hanem az ökumenikusan nyitott egyháznak van.

Lejárt az ideje:

1. *a felekezeti kizárólagosságnak:* Legkésőbb a II. Vatikáni Zsinat dokumantumai óta többé nem megengedhető, hogy egyetlen felekezet Jézus Krisztus egyedül üdvözítő, egyedül igazi egyházának játssza meg magát, amelyen kívül senki sem juthat üdvösségre. Ennek szellemében számtalan keresztény többé már nem fogadja el, hogy tanbeli különbségeik miatt az egyházak a családokig hatolóan kölcsönösen elhatárolják magukat egymástól, és a keresztények a más felekezethez tartozás miatt kölcsönösen diszkriminálják egymást;
2. *a felekezeti hivatalbitorlásnak:* Szintén számtalan katolikus, laikusok és felszenteltek többé már nem fogadják el, hogy a protestáns lelkészek és lelkésznők hivatali tevékenységét (mindenekelőtt az úrvacsorán) érvénytelennek tekintsék, hogy vegyesházasság kötése hitellenes cselekedetnek s egy evangélikus istentiszteleten való aktív részvétel vallási bűncselekménynek számít, hogy az ökumenikus istentiszteletek éppen vasárnap szigorúan tiltottak;
3. *a felekezeti közösség-megtagadásnak:* A hívők nagyobbik része egyik egyházban sem érti már meg, hogy kölcsönösen kizárják egymást az eucharisztikus közösségből, és a többi egyház szentségeit (legjobb esetben a keresztség kivételével) hatástalannak és fölöslegesnek tekintik. Ez a közösség megtagadását jelenti, és ellenére van Jézus szellemének, aki mindenkit asztalához hívott, különösen azokat, akiket a jámbor társadalom kizárt. De a közösség megtagadása ellenére van az őskeresztény gyülekezet szellemének is, mely az asztalközösséget az egység jelének tekintette a státusok, a képzettség, a nemek és a teológiák minden különbsége mellett.

Jövője csak három kikötéssel van az egyháznak:

1. Azzal, hogy *befelé is gyakorolja* azt, amit kifelé prédikál: Mit használ, ha egyházi hierarchák kiengesztelődést, békét, igazságosságot és szabadságot követelnek a világtól, maguk azonban megakadályozzák a gyülekezetek kiengesztelődését; ha késleltetik a kereszténységen belüli békét, lábbal tiporják az igazságosságot az egyházban – teológusokkal, teológusnőkkel, apácákkal és egyáltalán a nőkkel szemben –, és elnyomják a püspökválasztás szabadságát csakúgy, mint a teológiai kutatását? Mit használ, ha a pápa a Ruhr-vidéken tett útja során felszólal a társadalmi munkanélküliség ellen, és ugyanakkor nem tesz meg mindent az egyházi munkanélküliség csökkenéséért: pl. azzal, hogy munkahelyet biztosít a foglalkoztatás nélküli laikus teológusoknak, amire pap nélküli gyülekezeteinknek olyannyira szükségük lenne?
2. Azzal, hogy a számtalan ökumenikus szó, gesztus és imádság után végre *ökumenikus tetteket* hajt végre: Hogyan legyen hiteles a hivatalos egyház, ha – jóllehet az egyházközi beszélgetésekben messzemenően sikeresen közeledtek az álláspontok –, makacsul ragaszkodik a megmaradó különbségekhez? Legfőbb ideje, hogy az egyházfejedelmek komolyan tettekre váltsák saját ökumenikus dialógusbizottságaik eredményeit; az első lépés az lenne, hogy az egyik pápai utazás során – ahelyett, hogy újból egy gyakorlatilag semmire sem kötelező igeistentiszteletet tartanának – ünnepélyesen megszüntetnék a reformáció idejéből származó „kiátkozást" és Luther Márton kiközösítését.
3. Azzal, hogy *továbbviszi a* II. Vatikáni Zsinat által kezdeményezett *megújulást*. Világviszonylatban és helyileg is kontraproduktív az egyház számára, ha a pápa és a püspökök, ahelyett hogy előmozdítanák a sok gyülekezetben évek óta megnőtt ökumenikus közösséget, ismét kezdik azt megfojtani; ha ők, akik különben alig olvasott papírokkal árasztják el a lelkészeket és a gyülekezeteket, realista egyesítési tervek révén nem tesznek végre konkrét lépéseket az egység felé.

*

Lehet, hogy mindez csupán ökumenikus vágygondolkodás? Óriási tévedés! Az egyházak ökumenikus jövője már megkezdődött! Mert sokan tanúsítják: az ökumenikusan nyitott egyház alulról növekszik:

- Évek óta számtalan protestáns és katolikus teológus dolgozik szerte a világon (feltűnésmentesen és a karrierjét nem féltve) a tanításban és a kutatásban az egyházakat elválasztó neuralgikus kérdéseken, és munkájukkal lehetővé teszik az egyházszakadás megszüntetését.
- Sokféle gyakorlati együttműködés fejlődött ki helyileg a gyülekezetek között a képzési és szociális területen, az ifjúsági munkában, a tanácsadásban és az öregek gondozásában, a béke munkálásában és a fejlődő világ segítésében.
- Iskoláinkban sok fiatal egészen magától értetődően maga választja meg hittan tanárát; a vegyes felekezetű családok régóta sokszorosan tiszteletben tartják a többi egyház praxisát, és aktívan részt vesznek abban.
- Gyakorlatilag a szétvált egyházak számtalan lelkipásztora és lelkipásztornője régóta kölcsönösen elismeri egymást, és közösen viseli a felelősséget az evangélium hirdetéséért: nem utolsó sorban azért, mivel realizálták, hogy az elválasztó vonal ma egyre kevésbé a felekezetek között, s inkább a hit és a hitetlenség között húzódik.
- A világ sok gyülekezetében régóta gyakorolják nagy feltűnés nélkül az eucharisztikus vendégbarátságot, és a már megvalósult hitközösség kifejezőjeként fogják fel.

Fordította: —n —s

Forrás: H. K., Die Hoffnung bewahren. Schriften zur Reform der Kirche, Zürich 1980, 192-194. old.

Heinrich Fries

Testvériség vagy tekintélyuralom?

Az egyház és az egyházak ma már nem kérdőjelek nélküli magától értetődőségek. Visszavonulóban vannak, mindenekelőtt a nyugati világban. Az egykori népegyházakból egyre inkább növekvő kisebbségek lettek egy mindinkább szekularizálódó világban és társadalomban, mely arra rendezkedik be, hogy vallás nélkül, a mindennapit és a kézzelfoghatót meghaladó tájékozódás nélkül, a transzcendenciára irányultság nélkül formálja a létet és a világot. Az egyházak marginális alakulatokká váltak, amelyeket élni hagynak, de amelyeknek a társadalmi és morális befolyása eltűnik.

Ehhez jön, hogy az egyházak image-ét a nyilvánosság előtt támadás éri a széles körű vallás- és egyházkritika révén, mely nem ritkán agresszív hangon szólal meg. Ennek okai nem csupán a szekularizálódott, vallásilag közömbös vagy egyházellenes korszellemben keresendők, hanem magának az egyháznak a viselkedésében és egyes intézkedéseiben is.

Ez sehol sem jut olyan meggyőzően napvilágra, mint a római katolikus egyházban. A II. Vatikáni Zsinat kapcsán, mely több mint 25 évvel ezelőtt ért véget, a katolikus egyház az egész világ csodáló egyetértését és elismerését tapasztalta meg amiatt, hogy csodálatos módon önmagának a saját eredetéből és küldetéséből történő megújítása felé fordult. Maguknak a katolikusoknak az alapérzése az örömben és reményben fejeződött ki, ahogyan az egyik fontos zsinati dokumentum kezdőszavai hangzanak (Gaudium et spes). Örömöt, boldogságot, sőt büszkeséget jelentett ehhez az egyházhoz tartozni. Egyházellenes vagy rómaellenes érzelmeknek nyoma is alig volt. Úgy tűnt, a katolikus egyház az egész világon új tavasz elé néz.

Az egyház megújulása befelé és kifelé, a fáradozás, hogy ne csak ismételgessék a régi igazságokat régi nyelvezettel, hanem lefordítsák azokat, és behozzák őket a ma horizontjára és kontextusába, a fáradozás az egyház maivá válásáért, az *aggiornamento*, a nyitás a világ felé, az elfogulatlan odafordulás, nem ideológiákhoz, hanem konkrét emberekhez, a nem-katolikus egyházak és a nem-keresztény vallások új, pozitív szemlélete, a tolerancia kötelezettsége, az együttműködés felkínálása minden jóakaratú ember számára a nagy világfeladatok szolgálatának érdekében — úgy tűnt, mindez biztosítékot nyújt arra, hogy az egyház új órája virrad fel az egyház századában.

25 évvel a Zsinat után a helyzet drasztikusan megváltozott. Az egyház problémává vált mind a világ és a társadalom, mind maguk az egyháztagok számára. A derűs és reményteli egyetértés helyébe a világ és a társadalom részéről agresszív kritika és épp elég polémia lépett, magának az egyháznak számos tagja esetében pedig sokféle szenvedés az egyháztól. Remény és öröm helyett gond és félelem terjed, sok katolikus eleven elkötelezettségének helyébe messzemenő rezignáció és kifáradás lépett.

Az *ökumené*, a Zsinat nagy célkitűzéseinek és reményeinek egyike, úgy látszik, jelenleg stagnál. Az egyházak inkább a maguk dolgával, saját profiljuk ápolásával vannak elfoglalva, mint az egyesülés révén megvalósuló egység kötelezettségével.

Az egyház *laikusain* a Zsinat a korábbiakkal ellentétben, amikor a laikus nemszakembernek számított, vagy csak a hierarchia megbízásából tevékenykedhetett, Isten népének — ez lett az egyház új meghatározása — felnőtt, önálló és felelős tagjait értette. A Zsinat teljes részvételt tulajdonított nekik Jézus Krisztus hármas, pásztori, papi és prófétai hivatalában. A Zsinaton azt mondták, hogy az egyház ma gyakran csak a laikusok révén lehet jelen a világban. A legújabb korban mégis arra törekszenek, hogy korlátozzák a laikusok aktivitási lehetőségeinek terét az egyházban, s a felszentelt hivatalviselők önállóságát és nélkülözhetetlenségét kiemeljék — állítólag a hivatal eróziójét akarják megakadályozni. Buzgón törekszenek arra, hogy újból hangsúlyozzák a klérus és a laikusok közötti különbséget, úgyhogy a katolikus egyház ismét abba a gyanúba keveredik, hogy megint azzá a klerikális és pápai egyházzá válik, ami a Zsinat előtt messzemenően volt. A laikusok átfogó aktivitása nélkül azonban az egyháznak nincs jövője.

II. János Pál pápa, akinek pontifikátusát kezdetben az egész világ rendkívüli módon üdvözölte, és aki utazásai révén először egyetértésre és elismerésre talált az egész világon, akinek mértékadó része van a Kelet megnyílásában, aki fáradhatatlan és rettenthetetlen ügyvédje az embernek, az ember szabadságának és méltóságának, és hangját adja a hangnélkülieknek az egész világon, az utóbbi időben nem járt el ugyanilyen szerencsésen belpolitikai szempontból. Azt hiszi, hogy az egyház egységét veszélyezteti a túl nagy sokféleség, pluralitás és liberalitás, és azon van, hogy az egységet az egyetemesen gyakorolt egységesség révén valósítsa meg. Úgy látja, hogy ezt a legjobban olyan intézkedések szavatolják, melyek az egység centrumából indulnak ki, s amelyeket az egész világon követni és alkalmazni kell. Jelentős ebből a szempontból a liturgia egységessége, a katolikus egyház új, egységes törvénykönyve és a tervezett (s azóta elkészült — *A ford.*) világkatekizmus.

Ha a Zsinat egyházképének hordozó struktúrája a communio, a *közösség* és az együttes munkálkodás volt, akkor ennek helyébe egyre világosabban a Róma által meghatározott és kötelező erejű útmutatás és döntés lépett, mely megvalósítás és engedelmesség után kiált. Ugyanez vonatkozik a pápa és a püspökök közötti *kollegialitás* elvére. A püspöki kollégiumnak a püspöki konferenciákban adott képviseletét csak tanácsadó funkció illeti meg, döntési nem. A pápának mint e kollégium fejének helyzetét éppoly kifejezetten, mint nyomatékosan hangsúlyozzák, és ennek megfelelően váltják gyakorlattá. A „szinódusi elvet” nemcsak mellé-, hanem alá is rendelik a primátus elvének. A föntről jövő monológ lép a dialógus helyébe. E törekvések sarokpontja a Rómából célzatosan irányított személyzeti politika, mely mindenekelőtt a közelmúlt püspöki kinevezéseiben válik világossá, valamint a teológiaprofesszorok kijelölésében. Legfőbb kritériumnak a lojalitást és az engedelmességet tekintik, és eszerint járnak is el. Ez az új gyakorlat sok nyugtalansághoz vezetett, melyek a szakítópróbákig mentek és mennek még ma is. A közvetítési kísérletek mindeddig nem hoztak tartós eredményt.

A pápa tekintélye azáltal is világméretű és egyházon belüli problémává vált, hogy olyan döntéseket hoznak és súlykolnak ismételten — főként a szexuális és házassági erkölcs területén —, melyeket nem tesznek eléggé kézenfekvővé (s nem is lehet eléggé azzá tenni) a keresztény hit szemszögéből, és amelyek így elutasításra és semmibe vételre találnak. Ezért egyesek „vertikális szakadásról” beszélnek.

Az a kísérlet, hogy fegyelmi szigorítással, ellenőrzésekkel, felügyelettel és hűségeskükkel váljanak az adott válság urává, aligha fog célhoz vezetni. Mindennek talán nem szándékolt, de hamis következménye a növekvő polarizálódás, melyben pillanatnyilag a restauratív erők kerekedtek felül, és hivatalosan őket favorizálják. Ez a polarizálódás az egyház triumfalista hangvételű öntetszelgéséhez vezethet, mely az egyházat dicsőséggel teli házként ünnepli, és azt a megszilárdulásra irányuló gondolkodásmódot gyakorolja be, mely védekezésre irányul és az egyházat „tökéletes társaságként” próbálja ismét megújítani. Ezáltal azonban az egyház veszít a világra és a társadalomra gyakorolt befolyásából, és abba a veszélybe kerül, hogy gettóvá válik, ami talán biztonságot és rejtettséget ígér, de ami egyúttal a helyesen értett katolicitás ellentéte.

Fordította: Gergely G. András

Forrás: H. F., Es bleibt die Hoffnung. Kirchenerfahrungen, Zürich 1991, 7-13. old.

Merza József

Ősz Csopakon

(II. rész)

2. Bizonytalan talajon

„Nagyon nehéz a váltás: a mi generációnk három év alatt öregedett meg teljesen... Hirtelen jött a rendszerváltás, és kiderült, hogy ugyanaz a 38–40 éves ember matuzsálemnek számít, akire nincs többé szükség, mert jönnek a fiatalok, akik képesek másként gondolkodni. Én már nem tudok. Kicsit talán változom még, de nem cserélhetem ki az agyamat, a stílusomat, az értékrendemet.”

A filmrendezőnő, aki ezeket a mondatokat megfogalmazta, szintén átélte a megmaradás és változás problematikáját, amely ma mindenkit felhív életének és helyzetének végiggondolására. Szavaiból kitűnik, hogy ő is a változás híve, képes is változni úgy, hogy nem adja fel korábbi önmagához való hűségét. Ebből a szempontból talentumnak, születési adottságnak tekinthető az, amit agynak és stílusnak nevez, önmaga által megteremtett, változtatni nem kívánt valóságnak pedig az értékrendje. Jó lenne tudni, mit tartalmaz ez az értékrend. Talán feltár ebből valamit a következő két mondat: „Az emberek a nap 24 órájából rengeteg időt töltenek azzal, hogy nem foglalkoznak a lelkükkel, hogy boldogtalanok. A vallás már odalett — ha a művészetet is odadobjuk, nem marad semmi.”

Ez a lemondó hang nagyon megüti a szívünket. Pár évvel ezelőtt beszámoltam arról, hogy némelyik nyugati közvéleménykutató intézet úgy látja, hogy a fejlett országok fehér emberei búcsút mondanak Istennek, vagy legalábbis annak a dogmavilágnak és egyházi gyakorlatnak, amelyben addig éltek. A számok a „hitetlenség” növekedését és a mindennapi egyházi életben való részvétel állandó csökkenését mutatják. Akik tartósan éltek ezekben az országokban, maguk is tanúsítják ezt. Számunkra azonban kihívást jelent az a kijelentés, hogy „a vallás már odalett”. Egész életünk arra irányult, hogy a vallás ne legyen oda, s lehetséges, hogy másvalaki másképp látja a helyzetet? Hiszen jelennek meg olyan áttekintések is, amelyek vallási újjászületésről beszélnek, bár időnként nem világos, hogy tartalmi vagy csupán formai jelenségről van-e szó, hogy mennyire áll a vallási élet előtérbe helyezése politikai célok szolgálatában. A hazai helyzetről nem mernék határozott kijelentéseket tenni. Egyik oldalról felelevenednek hagyományos, múltbeli vallási törekvések, amelyek iskolák, szervezetek, zarándoklatok létrejöttében mutatkoznak meg, s amelyeknek egyik jellegzetes minapi eseménye a Szűzanya fatimai szobrának országjárása, a másik oldalon új szerveződések, felekezetek, közösségek terjednek igen jelentősen. Az egyik szerzetesrend arról panaszkodik, hogy nincs utánpótlása, elöregednek a tagok, a másik gyarapodásról számol be. Nagyon sokan járnak hitoktatói tanfolyamra, teológiai akadémiára, de az íróasztaltól nem lehet látni, hány ember gondol arra, hogy a hitoktatásért felvett kis pénzzel majd kiegészíti keresetét, gyesét, nyugdíját. Nem világos, hányan akarnak megélni az egyházi vagy egyházhoz kapcsolódó tevékenységből, hányan gondolják azt, hogy a plébánia vagy a szerzetesház lakást és biztos ellátást jelent a munkanélküliséggel és alacsony bérekkel jellegzett mai világban. Nem, ezt nem lehet előre kitalálni, legfeljebb látni lehet erre utaló jeleket. Pontos statisztikával kell figyelni a vallásos életet, s meg kell állapítani a jelentkező trendeket. Ez nem hideg racionalizmus, hanem tényfeltáró tevékenység. A múlt szemléletében élő egyházi hivatal bízhat a különféle helyeken megjelenő fiatalok vagy idősebbek tömegében, de ez nagyon felületes vélekedésre ad csak alapot. Profán hasonlatot veszek, s talán nem bántok meg vele senkit, mert csak a jelenséget kívánom leírni akkor, amikor Antall József temetésére gondolok. Hajnali négy óráig vonult a sor a ravatala elé, s pár hónappal utána egy fél ország szavazott az általa képviselt politikai irányzat ellen. A tömjénfüstben áldást osztó főpap nem tudja, hogy az előtte térdelőknek mi jár a fejében, hányfajta racionális, irracionális, mítikus, bámészkodó, érzelmileg kábító istenkép él híveiben, s azt sem tudja, hogy mennyit ér, milyen teherbíró ez a vallási meggyőződés. Nem vagyunk még messze azoktól az időktől, amikor tapasztalhattuk, hogy a megriasztott ember otthagyja a terhes, veszélyes kapcsolatokat, s gondolkodását is gyorsan át tudja alakítani úgy, hogy vallásossága — ha egyáltalán meg akarja őrizni ezt a beállítottságát — ne legyen kényelmetlen számára. Mondhatja valaki, hogy ne a múltról beszéljek. Valóban, a hit tartósságát nemcsak a nyílt erőszak veszélyezteti. Egy híd tönkremehet úgy, hogy felrobbantják, lebombázzák, meg úgy is, hogy túlterhelik. Az átlagos békeidőben azonban a hidakat a rozsda, a korrózió fenyegeti. A festék lepereg, nem is látjuk, hogy hol, rejtett helyeken, s oda van a szerkezet szilárdsága. Kis dolgok ezek — vethetné ellene valaki —, ám ha nem érzelmileg vélekedünk, hanem szakjelentéseket olvasunk el, akkor megdöbbenünk, hány milliárdra rúg az évi kár az országban. Jó, dehát hol van a vallási korrózió? Nagyon sokfelé.

A vonat hosszan fut a Marne folyó mellett. Az ablaknál nézelődő embernek feltűnik, hogy hol itt, hol ott húzódik meg egy-egy lakókocsi a parti fák között. Ó, igen, a nagyvárosi, de még a kisvárosi ember is elszökik kőházából, fullasztó mindennapi levegőjéből, zajából és a zöldben tölti a hétvégét. A francia, német autópályákon gépkocsikaravánok viszik vidékre a felfrissülni kívánó embereket. A magyar autópályákon is hasonló történik, s nem a külföldimádat miatt említettem a nyugati példákat, hanem azért, mert ott jóval régebbi a jelenség, sokkal több a lakókocsi, amely lehetővé teszi, hogy tulajdonosa elkerülhesse a településeket, továbbá azért is, mert a több évtizedes gyakorlat oda vezetett, hogy a szóbanforgó országok vallásos vikendezői már megkérdik: kötelező vasárnap misére menni? Az átlagpolgár pénztek délután kirajzik a városból ahelyett, hogy otthon maradna. Nem fogja kézen vasárnap reggel a gyerekeit, hogy elvigye őket a templomi közösségbe, nevezzük diákmisének. Minden lakókocsival nem mehet pap, minden kirándulócsoporttal nem mehet pap, ott savanyodjanak és sápadozzanak a fia-

talok vasárnap is a benzinfüstös városban? Kinek van tehát igaza? Bizonyos felekezetek állnak csak meg a hitben, amelyek keményen összegyűjtik híveiket szombaton is, egész napra? Vajon azok is mélyen hívő emberek lehetnek, akik szentferenci vagy teilhardi lelkülettel látják meg Istent — templomtól és prédikációtól függetlenül — a természetben? Ez utóbbi esetben semmi gondunk nem lenne, a valóságos tény azonban az, hogy így is csökken a vallási gyakorlatok mennyisége. A példám meglehetősen primitív, de éppen ez jellemző a korrózióra. A látszólag megmagyarázható dolgok jelentkezése, amelyek kellő ellentételezés nélkül ürességhez vezetnek. Azért is jó a példám, mert nem a vallási elit viselkedését tekinti, hanem azt az átlagot, amelynél joggal kérhetjük számon a templombajárást mint egyházhoz tartozása jelét. Az egyházi hivatal itt, hazánkban, persze megnyugtathatja magát azzal, hogy kifüggeszti a templomok előcsarnokában a Balaton környéki templomok miserendjét, s kétségtelen, hogy vannak, akik élnek a helyi lehetőségekkel, de a Balaton nem az ország és mi még mindig el vagyunk maradva 20—40 évvel a fejlett európai országok mögött. A szekularizáció terén is.

Állunk vagy nem állunk? Oda lett a vallás? Ugyan, miért lenne oda attól, hogy nem megyünk mindig vasárnapi misére? Aki úton van, nem köteles misére menni — mondta a még hagyományos erkölcstan. Igaz. Én azonban egyrészt átlagemberekről beszéltem, másrészt úgy vélem, hogy a kisközösségi tagok és az állítólag szolgálni kívánt nagyegyházi közösség kapcsolatában itt bújik meg az a korrózió, amelynek eredményeként majd oly mindegy lesz nekünk, hogy mit művel a hivatalos egyház a szentélyben azokkal az emberekkel, akik úgy másként mindennapi barátaink, munkatársaink. De ha a szekularizáció e finom rozsdája nem elég feltűnő, akkor tovább is mehetünk.

68-ban a Madelaine templomban járva érdeklődve figyeltem a főhajó jobb oldalán álló asztalt, amelyhez két kényelmes széket állítottak, az asztal lapjára pedig ízléses, halvány világoszöld vászonernyős lámpát helyeztek. Ez a berendezés lelki tanácsadásra szolgált; az érett hívő és az empatikus vallási szakember ott beszélte meg a lelki életben előforduló nehézségeket, gondokat. Rokonszenvvel állapítottam meg, hogy a franciák megszabadultak a gyóntatószékek zárkáitól s a Magdolna-templom konferenciasztalánál mintha egyenrangú felek beszélgetése folyna. Huszonöt év alatt az lett ebből, hogy valakik szükségtelennek érzik az ilyesfajta beszélgetéseket és nem gyakorolják, mások úgy vannak, mint az a barátom, aki így jellemezte rendszeres beszámolói lefolyását: 55 percig beszélgetünk mindenféléről, aztán 5 perc alatt elmondom azt, amit úgyis el szoktam mondani, megállapítjuk, hogy az élet nem könnyű, s kapok valamilyen tennivalót. Mások mást csinálnak, hagyományos semmit, vagy hagyományos valamit, de ítélje meg mindenki, mekkora komolysággal veszi az előrehaladására, vagy legalább megállására vonatkozó konzultációkat, él-e benne igyekezet, netán megrendülés élete és cselekedetei felett, akkor is, ha egyébként a pszichológus a sok megrendülést idegbajnak vagy komolytalanságnak minősítené. Tényleg, miből állnak lelki beszélgetéseink, ha vannak? 55 percig másról beszélünk, hogy mennyit bántanak minket az emberek? Tényleg, nem vált az egykori stólás lelkiatya saját magánpszichológusunkká, akinek illik lennie, esetünkben papnak illik lennie? Korrodálódott az egykori kemény lelki műhely, vagy éppen ez a jó, ahogy most van? Ez ismét nem íróasztalnál való elméletgyártás kérdése, jó lenne megtudni aktív gyóntatók számszerű, illetve tartalmi megállapításait. A milánói Ambrus püspök — ahogy tudom — 16 évig nem gyónt, mégis derekasan védte az Úr ügyét. Lehet így is csinálni? Lehet Ambrus a 20. század keresztényének példaképe?

A szentségtan további modernizációt is elszenved. Magam nem tartozom azok közé, akik naponta áldoznak, jóllehet nem érzek akadályt az Úr testének vételében. Az eucharisztia megünneplését azonban nagyon jelentős dolognak tartom, s azt remélem, hogy az áldozók is így gondolják. Tényleg így van-e, tűnődöm, a helyükre visszatérők arcát nézve. A fejemben pap barátom megállapítása motoszkál: a hívek tömegesen áldoznak, de nem gyónnak. „Vizsgálja meg magát az ember" — hallom ugyanakkor, s csendben elmélkedem a Jézus ügyéért szövetséget kötő emberek lakomájának értelméről, formájáról. Nem értékeljük le a kenyér és a bor vételét tömegfogyasztási szintre? Valamikor eleven szentségtartónak mondtuk a napi áldozókat az átlényegülés pontos tanát vallva. Ma nem használatos ez a kifejezés, a kehelyhez járulóknak különféle elképzeléseik vannak a kenyér és bor vételéről. „Ha nem eszitek, nem lesz élet tibennetek"! Lehet ezért is enni, kifejezve a jelenlévők ebbéli egységét. De hányszor kell enni? Naponta háromszor, egyszer, hetente, havonta, évente, egyetlen egyszer, amikor radikális döntéssel adom oda az életemet, mint a Golgota előtt? A békepapok naponta vették az Urat, esetleg többször is, a bebörtönzöttek hosszú évekig nem juthattak hozzá, mégis kiben volt az Élet? Kérdések sorát tudnám feltenni, de nem érdemes, mert az elméleti elemzésnek sokszor semmi jelentősége sincs a mindennapi gyakorlatban. A szentségek mágikus szemléletét elutasítottuk, azonban nem világos, hogy pótoltuk-e valamivel. Megmaradt-e az átértékelésnél az érték, vagy szép csendesen egyházi folklórrá alakult az Úrvacsora, ami igazán mély és átszellemült dolog — nézzük a résztvevők arcát, amit persze egy hangversenyen is megtehetünk —, de nincs mögötte több egy néhány perces felemelő érzésnél. Nem tudjuk, van-e köze a résztvevők templomon kívüli életéhez, ami igen-igen eltérő lehet. Amíg dogmatikailag egységesen vélekedett a hívők asztalközössége, addig nyugodtan kárpálhattuk az ostyaevőket, azokat, akiken meg sem látszik a napi áldozás hatása, ma azonban olyan kérdéseket teszünk fel, amelyek a hatástalanság láttán, az ostyaevő fehér ember világméretű önzése láttán, a táplálék lényegét vagy a gyakorlat értelmességét kezdik ki. Hol állunk mi e tekintetben? Ugyanazon az alapon áll egy közösségnyi ember? S ha kiderülne, hogy nem, akkor elbukottnak mondaná-e a közösség egyik fele a másikat? Dogmatikai korrózióról, erkölcsi rothadásról beszélnénk? Inkább türelmesek lennénk és óvatosabbak az ítélkezésben? De mégis, ki áll akkor és ki rendült meg?

Közel húsz éve matematikai konferencián vettem részt a Graz melleti Rein-ben. Az ottani apátság Ausztria legrégebbi ciszterci kolostora, körülbelül 700 éves. Hatalmas rendházának több szárnya azonban üres. Néhány helyreállított termét azáltal hasznosítja, hogy kiadja különféle konferenciák megtartására. Más, illetve ugyanaz. Elgondolkodtató, hogy a bécsi piaristák Magyarországról kértek tanár segítséget néhány évvel ezelőtt. Hinné ezt egy budapesti katolikus értelmiségi, aki további piarista iskolát és osztályt szeretne látni, minthogy a meglévőt kevésnek tartja és mert a piarista iskolát olyan jelentőségűnek tartja, mint egy francia az École Normale-t. Ez utóbbiból kerül ki ugyanis a francia államigazgatás és szellemi élet meghatározó személyiségeinek jelentős há-

nyada. Közelmúlt történelmünk mintha igazolta volna ezt, s bár a politikai szerepvállalás nem sikerült, ne ezzel foglalkozzunk, hanem azt kérdezzük meg: nálunk másképp lesz húsz-harminc év múlva, mint a szerencsésebb Ausztriában? Ők 1955-ben kezdhették meg azt, amit mi — mondjuk 1990-ben. Ez bizony 35 év különbség, ami igen jól megmutatkozott Bécs nyugati színvonalában mind a Kärtnerstrasse gazdagságát, mind a ciszterci rendház kiüresedését illetően. Más lesz-e a vallási élet trendje a Monarchia magyar felében? A Le Monde Diplomatique vezető újságírója szerint már nem található meg Franciaországban az a vallási újjászületés, ami oly vonzó volt számunkra a háború után. Mi várja az Európába igyekvő magyar keresztényt a szabadon fejlődött nyugati kereszténységben? Biztató támasz, hiszen most már szabadon és sokan járhatnak Szent Péter sírjához és a nagyértékű európai zarándokhelyekre, vagy az utazási irodává váló kereszténység IBUSZ-áhítata? Miközben úgy gondoljuk, hogy sokat tettünk hitünk megerősödéséért végighaladva a Via Dolorosá-n, fel kell figyelnünk arra, hogy a keresztény iskolákban nevelkedett fehér Európa is felelős azért, hogy Amerikában verik a négereket, hogy Ruandában olyan a folyó a hulláktól, mint a frankfurti leves — ízléstelennek kell lenni —, hogy déli határunkon túl korábbi békés kertszomszédok ölik egymást, s a szabolcsi munkanélküliek napjuk nagyobb felét ácsorgással vagy kocsmában ülve töltik. Arra a gyakorlati kérdésre, hogy van-e a kereszténységnek politikai haszna, tud-e más, emberibb arcú társadalmat felépíteni, mint a korábbi kemény vagy puha diktatúrák, az ország többsége nem-mel válaszolt. „Hol voltak a rózsafüzért morzsoló öregasszonyaid?” — kérdezte kollégám a választások után, s csak azt tudtam mondani, hogy lehet, hogy vörös rózsafüzért morzsoltak. A szószékről diszkréten keresztény-demokrata agitációt folytató pap, s a templomajtó előtt diszkréció nélkül támogató aláírásokat gyűjtő keresztény-demokrata képviselő ugyanis nem tudta, hogy a padokban ülő hívek körében is megszületett a bizalmi válság. Ahogyan sok pap nem bízik vallási feletteseiben, ugyanúgy nem hiszi el a hívő a papi kijelentések és buzdítások bizonyos részét. Ha a hívő nem lát a különböző okokból kontraszelektált papjában karizmatikus lelki embert, ha a pap nem lát kontraszelekció révén püspöki székbe került elöljárójában karizmatikus felügyelőt, akkor nem valószínű, hogy a protestáns kritikára is hajlamos magyar hívő társadalom a pápa által ideálisnak tartott lengyel modell felé venné az útját. Dehát a keresztény hitben áll-e az a nép, amely papjai buzdítása ellenére nem-keresztény kormányt választ meg? Keresztény vagyok-e én, aki ezt rokonszenvvel nézem? Keresztény-e az a szülő, aki nem csatázik több katolikus iskoláért abból kiindulva, hogy nincs keresztény matematika, fizika, földrajz vagy idegen nyelv, s ami valóban keresztény, az „profán” vezetésű iskolában is megtanulható? Nem erősödik-e a bizalmi válság akkor, ha az egyház túlzott önérzettel és hatalmi igényekkel lép fel, s világi arcának csúnyasága által meggyorsítja a vallási ellenszenv, jó esetben közömbösség kifejlődését? Lehet ugyan, hogy nálunk sokáig lesz még különleges helyzete némely egyházi iskolának, főleg a tradíció és az oktatás magas színvonala miatt, ámde a hagyomány nem minden, színvonal tekintetében pedig versenytársak jelentkezhetnek.

A bizalom megrendülése a korrózió csendes, de nagyon veszedelmes fajtája. Minél inkább lelki-szellemi alapon él egy közösség, annál fontosabb, központi szerepű a bizalom. Hadseregben, vállalatoknál az erő, az ellenőrzés, a jog eszközeivel alakíthatják ki az intézményes megbízhatóságot, de amilyen mértékben közeledik egy szervezet az evangéliumi országeszményhez, abban a mértékben növekszik meg a valós értékeken alapuló bizalom összetartó szerepe. Életünkben mi is tapasztaltuk a bizalom változását. A hallgató egyház bebörtönzött, vagy kereten kívüli papja bízott a pápában, tudta, hogy a szentatya mellette áll akkor is, ha más papok és püspökök elítélik őt. A pap bízott a pápában talán még akkor is, amikor a pápa egyezményt kötött a vallásellenes állammal és nem büntette többé az államnak engedelmes papokat. A pap talált még

Fotó: Almásy Pál

mentséget a pápa számára, s bár lelke háborgott, csendes esti órán talán még várta a legfőbb püspök titkos küldöttét. Amikor azonban az árulók ütni kezdtek és a pápa nem fogta le kezüket, elszállt az üldözött bizalma. Ami pedig megtörtént az egyes emberrel, az nem maradt el a közösségnél sem. Furcsa módon azt mondom, hogy ez még nem volna nagy baj. Attól, hogy valakinek nincs hangja, még jó asztalos lehet. Sajnos vagy nem sajnos, a bizalom azonban széles keretet átfogó tulajdonság. Ha a hit valamely ágában csalódtam valakiben, hajlamos leszek más kérdésekben sem hinni neki. Elkezdem vizsgálni, miért barátkozik az álnok emberekkel, miért kedvez nekik, ad igazat nekik, miért teljesíti azok evangéliumellenes kéréseit, s miért üt engem, amikor éppen én lennék elv- és segítőtársa, vezetése alatt még az életemet is odaadnám Istenért és így tovább. A vizsgálat tehát elkezdődik, s nagyon valószínű az a tétel, hogy a helyzet elmérgesedése során hatalmasan csökken a bizalom s vele erősödik a gyanú, hogy aki az egyház ügyére hivatkozva lép egyességre az egyház ellenségeivel, az nem áll a jézusi alapokon. A keresztény hit története azt mutatja, hogy a gyakorlati bizalom megrendülése hamarosan maga után vonja az elméleti kérdésekben kijáró bizalom csökkenését is. Meg kell néznünk, mik azok a tételek, amiket hangoztatva az inkább az embereknek tetszeni akaró pásztor üldözni kezdi bárányait. A szorult helyzetbe került mégolyan naív bárány is meg fogja találni elnyomója igaztalan motívumait, s le fogja leplezni azokat. Ebben a pillanatban megkezdődik egy új dogmatika- vagy egyházkritika, amely éppúgy vezethet belső reformhoz, mint szakadáshoz, egy új felekezet létrejöttéhez.

Nemcsak Lefebvre püspök veszítette el a Vatikánba vetett bizalmát, hanem teológusok tucatjai, forradalmi csoportok vezetői és mi magunk, Bokor-beliek is. A bizalomvesztés korróziója alaposan megrongálta kapcsolatainkat az Intézménnyel. A szekularizációnak az a kísértése, hogy mondjunk erőteljes nemet a Hivatal*nak*, sőt a Hivatal*ra*, az bizony par excellence a nekünk szóló kísértés. Hülyének vagy gerinctelennek nem akarjuk tudni magunkat, elveinket fel nem adjuk, ezért aztán sóhajtozhatunk Istenhez, hogy a 20. század végén teremtse meg már azokat a történelmi és egyházbeli feltételeket, amelyek alapján egy kritikus társaság lojális belső ellenzékként megmaradhat az egyházban. Ha már egyszer úgy látszik, hogy bizonyos történelmi időkben az eltérő gyakorlatból — vallásról lévén szó és nem tudományról — szükségképpen eltérő elmélet születik, s felmerül a kiközösítés lehetősége, akkor történjék meg már egyszer az is, hogy az érintett felek megélnek egy házban annak alapján, hogy az időre bízzák igazuk igazolását. Maguk pedig imádkoznak Istenhez és egymásért, s igyekeznek inkább tisztázni, mint bonyodalmasabbá tenni kapcsolatukat. Igen, ez nagyon ránk vonatkozó, koptató, fárasztó hatás. Évtizedek óta vagyunk kitéve különféle adminisztratív, fizikai, lelki, elméleti ellenhatásoknak. Bele lehet fáradni ebbe, de fel is korbácsolhatja szenvedélyeinket. A végeláthatatlan küzdelem során oda lehet csapni a sapkánkat. Elmegyek. S amikor most teljes aggodalommal és óvó szándékkal leírtam a hitéért és egyházáért fáradhatatlanul küzdő emberre nem is nagyon leselkedő, hanem mellette álló kísértést, leszögezem, hogy még bírom az állást és nem akarok elmenni. Elmenni, ha nem vetnek ki, kudarc. Bukás.

Gondolataimba nem egyszer beszűrődtek már politikai jellegű megjegyzések. A kommunista rendszerben felnőtt, majd az evangélium hatalomelemzését átgondoló embertől nem várhatók dicsőítő mondatok a politikáról. Ha még az illető olvasta Böllt, Dürrenmattot vagy a háború utáni kritikus irodalom egyéb szerzőit, akkor teljes felkészültségre tehetett szert a politikai méregkonyha receptjeinek ismeretében. Megtudhatta, hogy a kereszténydemokrácia vagy a kereszténységszocializmus kiváló álarc azoknak, akik át akarják menteni magukat a fasizmusból egy demokratikus új világba, vagy éppen csinos vagyont akarnak összehozni politikai tevékenységükkel. Miközben szónokolnak a régi bűnökről, megvetik az új agressziót, gyűlölet, fegyverkezés alapjait. Ilymódon beoltva hitlerizmus, amerikai imperializmus és a bőrünkön érzett létező szocializmus ellen, azt gondolnánk, hogy teljes immunitás fejlődött ki bennünk a politikai szférával szemben, minket nem lehet megkísérteni a hatalommal. A végeredményt megelőlegezve, állapítsuk meg, hogy beszélgetésünk nem pártházban zajlik, nem is bérelt, mutatós konferenciateremben, következésképpen nem vagyunk részesei a politikai hatalomnak. Társaságunknak sem az alapítója, sem egyetlen tagja nem kapott állami díjat vagy kitüntetést. Egyházit sem, persze. A margón vagyunk, ismeretes. Ottmaradásunk azonban nem teljesen magától értetődő. Ha ugyanis előveszitek pár évvel korábbi írásaimat, eltitkolhatatlanul benne találjátok azt az értelmi és érzelmi lelkesültséget, amely senkit sem került el 87/88 után, aki a szabadulásért dolgozott. Leírtam az egymásra talált reformáramlatok képviselőinek igyekezetét azért, hogy lelkiismereti szabadságon nyugvó hálózatokat hozzanak létre egy igazságosabb társadalomért. Szó volt közöttünk emberi jogokról, parlamentáris demokráciáról, nemzetről, kisebbségekről, gazdaságról, irodalomról, vallásról, lelkiismereti tiltakozásról, a halálbüntetés eltörléséről, dunai konföderációról, a múlt igazságtalanságainak feltárásáról, a hatalommal szembeni követelések erőszak nélküli, állampolgári bátorsággal való kivívásáról, sajtószabadságról és így tovább. Kit ne mámorosított volna meg a nagyszerű, igazságos társadalmi cselekvés vágya és felcsillanó lehetősége? Felfedeztük az egységben lévők másságát, elfogadtuk, sőt becsültük. Láttuk, hogy az érett, felvilágosult politikusok olyasféle struktúra megalkotásán gondolkodnak, mint amit mi megvalósítottunk az általunk kidolgozott egyházrend szerint. Igen, minden gyönyörű és megtapsolni való volt addig, amíg e szerveződésnek nem lett tétje. Amíg meg nem volt ragadható a politikai hatalom. Amíg egymás mellett lelkesedhetett népi és urbánus, vallásos és ateista, konzervatív és republikánus, liberális piacbarát és posztindusztrialista zöld. Majd megjött 88 nyara és elkezdődött a mozgalmak párttá alakulása. Aki akkor továbbmenetelt a politika felé, a pártfegyelem vállalásáért képviselőházi tagságot kaphatott jutalomként. Hála Istennek, jók voltak a reflexeink, megőriztük függetlenségünket. Az önállóság ára az, hogy egyetlen közéleti ember vagy szervezet sem támogat minket érdemben. Egykori elvbarátaink egykori közös ellenfeleink mai barátai és megjutalmazói, mert ők politikát csinálnak. A politikáról ugyanis csak a filozófusok, álmatag papok és naív utópisták, esetleg lexikonszerkesztők mondanak szépeket. A gyakorlati politika ugyanis nem a klasszika-filológia poliszának ügyeivel való nemes és bölcs foglalatosság, hanem a lehetséges hatalom erőteljes cselekvéssel való megragadása annak érdekében, hogy a hatalom megragadója irányítsa az állam ügyeit. Az „erőteljes" szó alkalmanként más szavakkal is helyettesíthető, azért hagytam azonban így, hogy ne rettentse el azokat a széplelkeket, akik a nemzeti romantika nagy alakjainak példáján elmerengve, esetleg egy gróf

Széchenyi politikai nagyságától lenyűgözve kívánnak a közélet mezejére keresztényként belépni, s nem tudják, hogy a politika a dinamika világa. Erőt csak erővel lehet ellensúlyozni, politikai ellenfeleimet nem szeretnem kell, azaz adni nekik, előnyhöz juttatni őket, hanem éppen ellenkezőleg, gyengítenem kell őket, csökkentenem kell esélyeiket, ha biztosra akarok menni. Azt hiszem, hogy ismét finom, csiszolt szavakat használtam. A politikában nem azért kell megértenem ellenfeleimet, hogy megbocsáthassak nekik, hanem azért, hogy túljárhassak az eszükön. A politika nem az irgalom világa, hanem a győzelemé. A politikai tevékenykedés mindennapjai elsorvasztják azokat az érzékeket, amelyek szükségesek az evangéliumi élethez. Mások gyengeségeit kell figyelnem és azokat kihasználva kell javítanom helyzetemen ahelyett, hogy a jót keresném és bátorítanám a másikban. A politikában csak taktikai vagy stratégiai okokból lehet lemondani valamiről, igazában soha, mert akkor gyengébb leszek. Aki politikát vállal, erőszakot is vállal, s az íróként egykor az erőszak ellen kiálló köztársasági elnökök ma emberölésre alkalmas szuronyok előtt lépkednek el s az emberölés tanult specialistáit tüntetik ki rendjelekkel. Eszükbe jut-e, hogy valamikor egy zárkában ültek e specialisták ellenfeleivel? Olyan az irodalom számukra, mint — mondjuk — a fafaragás? Kézügyesség kérdése? Valami, ami letéphető a lelkükről? Olyan árulás ez, ami miatt nem olvastam irodalmat az ötvenes évek végén.

Ne gondoljátok, hogy a Parnasszusról néztem végig az utóbbi hat évet, azért vagyok ilyen okos. Nem, magam is feszültségben éltem azt latolgatva, hogy mit tehetek s mit nem. Magamon éreztem a politika vonzását, s ugyanakkor koptató hatását. Azt a korróziót, amit a kiválónak és férfihez illőnek mutatkozó politika gyakorol a kereszténységét megőrizni kívánó emberre. Éltem és négyszámjegyű összeget költöttem újságra havonta, s órákon át figyeltem a képernyőn fontos férfiak előadásait, vitáit. Ha arra gondolok, hogy mi jót tehettem volna azzal a pénzzel a megtakarított időben, akkor bűnnek tartom az egészet, kisiklásnak, mellékvágánynak, pótcselekvésnek. Ha arra gondolok, hogy utazásom a politika Scyllái és Charybdisei között megerősítette ismereteimet, megszilárdította meggyőződésemet, akkor erénynek, szükséges tapasztalatnak tartom, árnak, amelyet fizetnem kellett azért, hogy biztonsággal adhassak tanácsot azoknak, akik politikára vonatkozó kérdéseket tesznek fel. Igen, András, mondanám a túlvilágra, itt sikerült állva maradnom, mert névrokonod, Mészáros András egy cédulán kivitte a nevemet hozzászólásra, s így egy egész színházterem előtt el kellett mondanom, hogy azért nem tudok csatlakozni ahhoz a nagyszerű politikai programhoz, amelyet a felvilágosodástól kezdődően Széchenyi, Kossuth, Eötvös, Jászi, Bibó és Nagy Imre neve fémjelez, mert a kiváló elődök sorából hiányzik az a férfi, akit feltétlen előd ömnek tekintek: Jézus Krisztus. Állva maradtam, s nem lett belőlem semmi. Hála Istennek!

A politika ugyanis elvégezte embernyúzó és jellemromboló munkáját mindazokon, akik szakszerűtlenül gyakorolták a mesterséget. Sérült lett a költő, a filozófus, a közgazdász, a szociológus, az író és ki tudná felsorolni, még ki mindenki. Hadakoztak, ameddig bírták, utána visszavonultak és a politikai ellenfelek igazságtalanságáról beszéltek. Megpróbáltak újból verset vagy tanulmányt írni, úgy mint régen. Mert kultúrák hanyatlásának korában elsorvad a költészet — már Toynbee is tudta, s előtte ki tudja, hogy már ki tudta. Sánta is tudta, azért mondat gyönyörű időmértékes verseket a mámoros baráttal, miközben a nagy eszmék képviselői egymás fojtogatásával foglalkoznak. A politika nem terem sem rímeket, sem virágokat, talán azért tesznek oly sok gyönyörű virágot a politikusok tárgyalótermeibe. Gondolja meg ezért mindenki, aki a virágokat és a nagyszabású tetteket látja, hogy a virágos termek talaja veszélyes terület a szegény, kis szelíd teremtmények számára.

„A politika a cselekvésben mindig erkölcstelen és piszkos" — mondja Popper Péter pszichológus. Helyes lesz tehát visszahúzódnunk a vallási szférába, hogy nyugalmat találjunk lelkünknek? Hallgassuk a bölcs, tájékozott teológusokat, nyugatiak előnyben — egyébként is ki csinál teológiát keleten, itt csak másolunk —, és előre fogunk haladni Isten megismerésében? Így gondolkodva óhatatlanul annak az idősödő hölgynek a szavai jutnak eszembe, aki egy lelkigyakorlatról hazautaztunkban megvallotta, hogy néha a megbolondulás határán van, fél, hogy el fogja veszíteni a hitét. A teológia második évét fejezte be akkor. Professzorai oly sikeresen demitologizálták a keresztény hitet, másrészt oly sokoldalúsággal mutatták meg a lehetséges állásfoglalásokat, hogy szegény társunk úgy érezte: nincs szilárd talaj a lába alatt. Szerette volna megtudni, hogy mit hisznek tanárai. Sikertelenül. Hát nem kötelező egy teológus professzornak élenjáró módon hinni a biztos és szent igazságokat? Hm! Éppen húsz éve annak, hogy Gyurkával sétálva dühösen megjegyeztem, hogy a teológusok mostanság semmi mást nem csinálnak, mint előveszik a tantételek jegyzékét, keresnek egy olyat, amit még nem cáfoltak meg, s arról írnak egy negatív kicsengésű tudományos dolgozatot. Nem vagyok túl igazságtalan, mivel az angyali üdvözlettől kezdve Jézus saját és nem saját szavain át haláláig, feltámadásáig, mennybemeneteléig minden kérdésessé vált. Valóban isten-e a Fiú, s ha igen, mi a viszonya az Atyához? Személy-e a Sátán vagy csak szimbolikus jelentése van? Sorolhatnám a klasszikus kérdéseket, s megtoldhatnám azokkal az elképzelésekkel, amelyeket átvettünk a múlt századi egyházkritikusoktól, teozófusoktól, antropozófusoktól, újkori gnosztikusoktól, pszichológusoktól és álomfejtőktől, jógiktól és guruktól, keleti tanítóktól. A pápai és tanítóhivatali szigor jótékony búrája alól szabadult teológusok a tekintélyét vesztett hivatalra keveset figyelve dolgozzák ki új és új elképzeléseiket, s az eluralkodó pszichológiai szemléletmód nemcsak a tantételeket teszi nagyon is emberfüggvényű vetületekké, hanem végül darabokra szedi magát a hirdetőt is, feltárva gyermeteg, hiszékeny, tekintélyuralom elviselésére termett személyiségszerkezetét. Ez a szép, nyugati, fehér világ. Ez a jövő? Tehetnek ez ellen valamit régiszabású egyházi vezetőink? Meg fog menteni minket ettől valamelyik nemzetközi vagy hazai katolikus mozgalom? Megmenekülünk ettől, ha jó sokat konferenciázunk? Megmenekülünk ettől, ha kivívunk minden szabadságjogot a népnek Isten egyházában? Boldogabbak leszünk szabadon, vagy új eszmék fogságába menekülünk, mivel a szabadság tartalom nélkül elviselhetetlen? Végül pedig, hogy magamról beszéljek: semmi védelmet nem nyújt eddigi életem és annak minden felismerése az ún. jóléti társadalom hitpusztító hatásával szemben? Ennyire gyenge, törékeny és befolyásolható a hit? S ha mégis változtatnom kell hitemen, mi az, ami megmarad? Vagy mi a módszer, amivel újra építkezhetem?

(Folytatjuk)

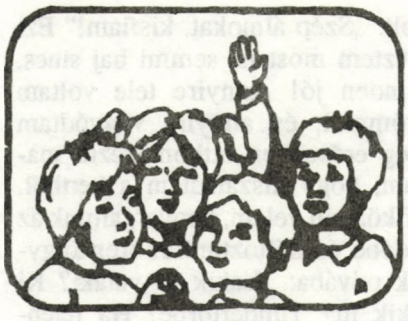

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Üresfejűek — hencegők

Egy délután Kökörcsin barátommal csatangoltam a körteházi erdőben, és Kökörcsin bekiáltott egy öreg, vastag törzsű tölgyfa odvába: „Lakik itt valaki?” Mindig örömmel vettem részt efféle játékban, ezen a napon azonban máshol járt az eszem. Már indulni szerettem volna összebarátkozni egy kistörpével. Ez volt a neve: Vannekem. Most remélhettem, hogy sikerülni fog. Leginkább az tetszett nekem Vannekemben, hogy mindig finom ruhákban járt, igen sok játéka, holmija volt. Mindig távol maradt onnan, ahol sok kistörpe gyűlt össze.

Néhány héttel azelőtt léggömbbel jött haza Vácról, és azokban a napokban, amikor léggömbjével sétálgatott, még velem is úgy tett, mintha észre se venne. Akkoriban vidéken még ritkaság volt a léggömb. Tekintélyt adott birtokosának.

Azon a terven járt hát az eszem, hogy másnap, vasárnap, minthogy édesanyám engem is bevitt magával a váci vásárra, megkérem, vásároljon nekem léggömböt. Akkor majd más szemmel néz rám Vannekem! Talán az is megtörténhet, hogy barátjává fogad. Kökörcsin csodálkozva is, szomorúan is tekintett rám az odú elől, és ő kiáltotta be helyettem az odú képzeletbeli lakójának — a Tündértörpének: „Ha éppen aludni tetszett, bocsánatot kérünk a háborgatásért!”

Ezután azonban látta, hogy most nem törődöm az odúval — nagyon elcsöndesedett. Szótlanul lépegetett mellettem, majd lassacskán megállt, kihúzott valamit a zsebéből, és felém nyújtotta: „Neked adom!” Most én tekintettem rá csodálkozva: „János vitéz? De hiszen annyira szeretted!” Elmosolyodott: „Szerethetem akkor is, ha nálad van! Azért adom oda, hogy vigyázzon rád!” János vitéz kicsiny ólomhuszár volt, lóháton. Újkora óta nem néztem meg figyelmesebben, most hát önkéntelenül kiszaladt a számon: „Milyen kopott!” Kökörcsin szeme egy pillanatnyi elborongás után felcsillant: „De milyen vitéz!”

Hétfőn reggel megvártam azt az időpontot, amikorra mindenütt megreggeliztek, és a kistörpék már a házak előtt játszottak a kertben. Akkor övemhez kötöttem a léggömb zsinegét, és ünnepélyesen, sétáló lépésekkel megindultam a felvég felé. Azért, hogy Kökörcsin ne csatlakozzék hozzám, és nehogy akadályozza az összebarátkozást Vannekemmel, úgy integettem be neki, mint aki köszön is ugyan, de egyszersmind búcsút is int. Bántott, amit cselekedtem, de hamarosan elmulasztották rossz érzésemet a kertekből kiszaladó és ámuldozó kistörpék. A felvégen pedig megtörtént, amire vágyakoztam. Vannekem is kijött hozzám a kertjükből: „Hát nagyon szép léggömb, még nagyobb is, mint az enyém volt! Gyere be, még úgyse voltál nálunk!”

Örömtől dobogó szívvel léptem be kertjükbe, és nézegettem sorra sok-sok holmiját. Mert Vannekem is folytonosan mutogatott. A zseblámpát, a pukkanós puskát, a szemafóros vasutat! Volt ugyan kétszer kellemetlen érzésem is, de csak egy-egy pillanatig. A mutogatáskor én is mondogattam: „Á, ez nekem is van! — Nekem is van, de másféle!” — és egyszerre csak azon kaptam magam, nem bírom megállni, hogy olyasmire is azt ne mondjam „Nekem is van!” — ami nem volt. Megérkezett aztán Vannekem tulajdonképpeni barátja, névszerint Ojjé. Megrángatta léggömböm zsinegét: „Jó erősen húz felfelé!” Örültem, hogy dicséri a léggömbömet, és ezt mondtam: „Mert nagy vágy van benne röpülni!” Ekkor összenéztek, és Vannekem egy picikét gúnyosan elmosolyodott: „Nem nagy vágy van benne, hanem gáz!” De ezek semmiségek voltak ahhoz a nagy örömhöz képest, hogy félig-meddig baráti kapcsolat alakult ki köztünk, és ezt is mondta: „Gyere el holnap is!” Örömtől dagadó mellkassal lépegettem hazafelé, és szinte hálásan tekintgettem fel a léggömböm szintén feszülő, sima burkára.

Másnap, kedden délután, amikor Vannekemhez indultam — ismét a léggömbbel —, Kökörcsin kint üldögélt a kapujuk mellett a padocskán, és azt kérdezte tőlem: „Nálad van János vitéz?” Előkerestem zsebemből: „Itt van még... elfelejtettem kitenni, pedig úgy is nehéz a zsebem, ez meg ráadásul ólomból is van.” Elvette a kezemből: „Ezt már Vannekemtől tanultad, hogy ólomból van. Vitézségből van!” Leállította a gyalogjáróra és nevetett: „Kivont karddal utadat állja! Nem enged tovább!” „Kardot mer emelni rám?” „Azért emel kardot, mert barátod.” Indultam, és feltekintettem a léggömbre, nem akadt-e meg a lombok között. Kökörcsin felkiáltott: „Vigyázz!” De elkéstem. Ráléptem János vitézre. Megnézegette, és zsebre dugta: „Majd meggyógyítom! Kutya baja se lesz! Kemény legény!”

Félóra múlva Vannekem meg én a kertjük mögött, a réten feküdtünk, és néztük a fejünk fölött lengedező léggömböt. A felhőket is néztem, és így szóltam: „Milyen jó, hogy vannak felhők, széppé teszik az eget!” Vannekem vállat vont, aztán nevetett: „Ég nincs, az csak üresség!” Mondani akartam, hogy üresség nincs, hiszen éppen a nincset nevezzük ürességnek, de féltem, hogy gátolom az ellentmondással barátságunk

erősödését. Megérkezett Ojjé. Aztán eltotyogott közelünkben az öreg Lányka néni. A két fiú csufondárosan bolondozott vele: „Lányka néni! Kék meg fehér virágokat keres? Ne keresse őket, leszedték a lánykák!” Aztán rám néztek, nem bánt-e a viselkedésük. Biztattam magam, majd abbahagyják ők az ilyesmit, legalábbis Vannekem, és sikerült is elnézően elmosolyodnom.

Amikor hazaértem, és megkötöttem a léggömb zsinegét a verandaajtó kilincsén, elszontyolódva vettem észre, hogy ráncok képződtek a burkolat alján. Mintha már kisebb is lett volna valamivel. Másnap már el sem vittem magammal Vannekemhez. Amúgy is erdei sétát terveztünk. Megakadozott volna a lombokban.

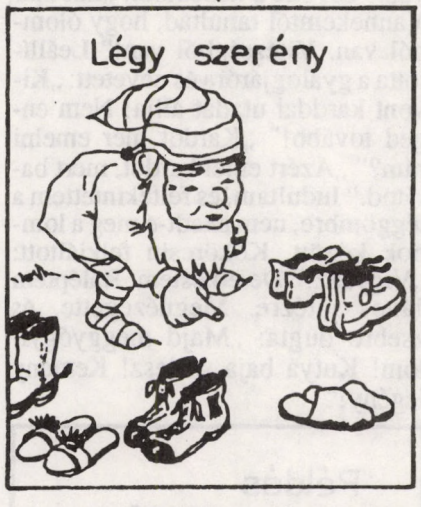

Az erdei sétából azonban az lett, hogy csigát kerestek. Nem mondták meg nekem, hogy mi célból és gyanúsan mosolyogtak. Sejtettem tehát, hogy rossz sorsot szántak a csigának. De szerencsére nem találtak. Elunták a keresést, és összevissza, csak úgy gondolomra danolászni kezdtek. Nekem meg ekkor — részint, hogy értelme legyen a szónak, részint ébredező honvágyból a teremtő képzelet világa után — jól esett arról beszélnem, hogy remélem, gyógyul már a megsebesült János vitéz. Amikor megértették, miről beszélek, Ojjé nevetett: „Ojjé, hiszen a János vitéz ólomból van!”. Szerettem volna mondani a vitézségét, de hallgattam, nehogy Vannekemmel keveredjem vitába. Örültem, hogy nem nevetett, mint Ojjé, és megkérdeztem tőle: „Mire gondolsz?” Felrezzent: „Arra, hogy mit kérjek születésnapomra.”

Ezen az estén már aggódva mentem fel a verandára. Volt is reá okom! A zsineg már nem feszült. U alakban hajlott a kilincs és az alábbszállt, megkisebbedett léggömb között. Már majdnem az egész felületén eluralkodtak a ráncok, a fonnyadtság!

Másnap délután megint velük jártam az erdőt, és amikor az öreg tölgyfához értünk, bekiáltottam az odúba: „Ki lakik itt?” Nem voltam hajlandó belenyugodni, hogy ne értsék ennek a játéknak a szépségét, hogy ne szerezzen örömöt nekik a szellemi alkotás, tulajdon képzeletünk működése: benépesíteni az erdőt odúban lakó tündértörpékkel. De úgy tekintett Vannekem is rám, hogy sietve elnevettem magam. Mintha magam is kinevetni való ostobaságnak tartanám, amit cselekedtem. De ugyanakkor hirtelen csömört is éreztem magam iránt, amiért hűtlen lettem e nevetéssel a teremtő képzelet szépséges világához. De még áltattam magam — létesülőben a barátság Vannekem és köztem —, és részt vettem egy csínyükben. Becsavarták a féket a Törpeházára fölfelé baktató csacsiszekérke végén. Tóbiás csacsi megállt, a fuvarosnak, Gömbölyű bácsinak a szájából meg elhangzott egy szó, amely tudatossá tette bennem, amire már napok óta aggódva gondoltam, hogy nagy igyekezetemben az összebarátkozásra, hasonlóvá válok hozzájuk. A szó így hangzott: „Üresfejűek!”

Rémület fogott el. Olyan lettem, mint ők! Szaladtam befelé az erdőbe és ismét csatlakoztam hozzájuk. Csak a verandánkon álltam meg hirtelen: „Hova lett a léggömb?” A zsineg már csüngött a kilincsről, és a zsineg végén, a veranda kövén ott feküdt valami ráncos, fonnyadt gömbölyűség. Olyan volt, mint egy rothadt alma. Gyopár bátyám éppen indult le Magyarkútra, és mosolyogva megjegyezte: „Most nem tudnál hencegni vele!”

Ez a szó „hencegni!”, mint a villám, megvilágította elmúlt napjaimat. Máris fordultam, rohantam Kökörcsinhez. De a kertjükbe már lassan, szégyenkezve léptem be. Kökörcsin úgy fogadott, mint aki nem lát jövetelemben semmiféle nagy eseményt, bűnbánó visszatérést. Ezt mondta egyszerűen: „Éppen jó, hogy jössz! Megszáradt a festék!” — és felém nyújtotta a meggyógyított, újra festegetett János vitézt. Tenyeremre állítottam, néztem és olyasféle boldogságot éreztem, mint amikor fürdés után tiszta hálóingben befeküdtem a frissen felhúzott ágyba, és édesanyám megcsókolt: „Szép álmokat, kisfiam!” Ezt éreztem most is, semmi baj sincs, minden jó! Annyire tele voltam örömmel, és annyira vágyódtam még erősebben otthon érezni magam, hogy kiszaladtam a kertből. Kökörcsin velem, benyargaltunk az erdőbe, és kiáltoztunk az öreg tölgyfák odvába: „Lakik itt valaki? Ki lakik itt? Tündértörpe? Ha felébresztettük, bocsánatot kérünk a háborgatásért! Tessék szíves lenni kijönni!”

Nevettem boldogságomban, és egyszerre csak még hangosabban kezdtem nevetni, és mondtam Kökörcsinnek: „Kiáltoztam tegnap is. Őelőttük, de nem értették meg.” Nevetett Kökörcsin is, de énrajtam: „Sokat kívánsz, barátocskám! Akinek a szemében tekintély az, hogy neked léggömböd van, az az odúhoz meg a tündértörpéhez hatökör!”

Sokáig futkostunk, játszottunk az erdőben. Kökörcsin haza is kísért, és még akkor is nevettünk, amikor felszaladtunk a verandára. Ekkor azonban hirtelen a torkunkra akadt a nevetés és bámultunk. A verandaajtó kilincséhez kötve egy vadonatúj léggömb feszítette a zsineget. Gyopár kijött a szobánkból, és büszkén mosolygott. Megértettem abból, mi történt. Levitte magával a burkot Magyarkútra, és a vasutállomáson — annak bizonyságául is, mekkora ezermester — feltöltette valami gázpalackból. Kökörcsin aggódva nézte az arcom, örülök-e?

Legelőször is kitettem a zsebemből az asztalra János vitézt, ne kopjék róla a festék a sok holmi közt. Aztán kihoztam szobánkból egy dobozkát, és léghajó utaskosárként a léggömb zsinegére kötöttem. Kökörcsinnek felcsillant a szeme: „János vitézt léghajóztatjuk, nem fél ám!” Beleállította a dobozkába, de én rémülten kikaptam: „Dehogyis János vitéz!” Kivágtam papírból egy kistörpe figurát, ráírtam: Buta, hencegő Moha! Beleültettem a dobozkába, és kivittem a léggömböt a kertbe. Ott így szóltam a papír törpéhez: „A viszont nem látásra!” — és elengedtem a zsineget. Szélcsend volt, egyenesen szállt fölfelé, csak a messzi magasban dölt meg a röpte a Duna irányába. Sokáig néztünk utána. Mi ketten boldogan, Gyopár sértődötten.

Hol a határ a bírálat és vádolás között?

Az embernek nem esik jól a bírálat. Ennek ellenére mindnyájan elismerjük, hogy bírálatra szükség van, amit az is igazol, hogy mindenki gyakorolja, legalább másokkal szemben.

Az, hogy az ember ítélni képes és ítéletet is mond, a benne levő lelkiismeret működéséről tanúskodik. Nem kell elmagyarázni egyikünknek sem, mit jelent igazságosnak lenni. Mindenki érzékeny az őt ért bántásokra, sérelmekre. Ha nem, vagy nem egészen szeretnek bennünket, a szeretet hiányával együtt az igazság hiányát is érezzük. Ez egyértelműen a lelkiismeretnek köszönhető, mely annyira pontos „műszer”, hogy csupán az igazsággal párosult szeretetet vagy a szeretettel párosult igazságot tartja kielégítőnek és minden tekintetben méltányosnak, megnyugtatónak.

Előfordul azonban, hogy a jogos bírálatot is szeretettelennek véljük és visszautasítjuk, talán még akkor is, ha a legmegfelelőbb stílusban hozzák azt tudomásunkra, vagy egyszerűen, szó nélkül éreztetik. Énközpontú természetünk győzelme ez a lelkiismeret, illetve a lelkiismereten keresztül megszólaló isteni szó felett, de ez a „győzelem” kivétel nélkül mindig a kárunkra válik. Hiszen a jogos feddés elfogadása sok bajtól szabadíthatna meg.

Hogyan ismerhetjük fel a jogos és jogtalan bírálatot? Melyik elfogadása válik javunkra és melyik a kárunkra? És végül, de nem utolsósorban: hogyan tanulhatjuk meg az igazi bírálat gyakorlását mi magunk is, hogy segítsünk és ne sebezzünk, javítsunk és ne rontsunk?

A válaszok megadásához bibliai tanításokat hívunk segítségül. Jézus meghatározása szerint ugyanis „Isten Igéje igazság” (Jn 17,17).

Kétféle bírálat

A Biblia két különböző, a gyakorlati életben egymással élesen szembenálló bírálatot ismer. Az egyikre a bírálat, megítélés, feddés, dorgálás, intés kifejezéseket használja, a másikra a kárhoztatás, vádolás, ítélkezés fogalmait.

Vajon mi a különbség a kétféle bírálat között?

Az igazi bírálat a bűnt ítéli el, de nem azonosítja a bűnnel elkövetőjét. A bűn megítélése közben is szereti a bűnöst, vagyis nem azért minősít, hogy a másikat elkedvetlenítse, hanem azért, hogy segítse. A másik, hamis és szeretettelen bírálat a bűnöst ítéli el, gyakran a bűn igazi elítélése nélkül. A bűnöst azonosítja bűnével, mintegy ujjal mutatva rá: „Ilyen vagy!” „Nem is lehetsz más!” Aki ilyen magatartást követ, akaratlanul is a kétségbeesés útját építi. A rosszat cselekvőt elkedvetleníti és — akár fiatal, akár felnőtt — azt az érzést erősíti benne, hogy a megjobbulásáért való küzdelme hiábavaló.

Nemcsak azért rossz e második fajta bírálgatás, mert szeretettelen, hanem azért is, mert igazságtalan. Milyen jogon azonosítjuk bűnével a bűnöst? Olyan biztosan meg tudjuk-e állapítani, hogy aki rosszat tett, akarta is a rosszat? Az emberi bűnök nagy része szándékkal vagy gyengeségből (felületességből, elővigyázatlanságból, véletlenül) történik? S ha szándékosnak látszik is valamely rossz, mindig csalhatatlanul képesek vagyunk-e, hogy a szándékot megállapítsuk? Van-e jogunk az indítékokat megítélni, miközben a másik ember talán már hosszú ideje küzd lelkében meggondolatlan szavai és cselekedetei ellen?

A Biblia szerint a földünkön előforduló gonoszságoknak tekintélyes része sajnos szándékosan történik meg, mert emberek szíve elsötétedhet annyira, hogy „nemcsak cselekszik azokat, hanem az akképpen cselekvőkkel egyet is értenek” (Róm 1,32). Ezt az állapotot nevezi a „megkeményedés”, a „megátalkodás” vagy a „Szentlélek elleni bűn” állapotának, vagy fejezi ki azzal, hogy „betelt a gonoszság”. Igen sajnálatos állapot ez, melybe helyzetek ezreivel kormányozza bele magát az ember. — De jóval elterjedtebb az, mikor valaki „a gonoszt cselekszi, melyet nem akar” (Róm 7,19). Örökségül kapott természetünk és a saját magunk által kialakított rossz szokások együttesen fojtják el (és sokszor észrevétlenül) jó elgondolásainkat, terveinket. Nem akarunk rosszat, mint ahogy mentegődzéseinkben tényleg igazat is mondunk ezzel, de fájdalmas tény, hogy mégis megtettük és megtesszük.

A vádoló bírálat nem segít abban, hogy ezt felismerjük és kiemelkedjünk belőle. Az igazi feddés viszont közelebb vihet az emberi élet és földi küzdelem megértéséhez és győzelmes megvívásához.

Isten fedd, Sátán vádol

A két eltérő magatartás mögött két teljesen különböző személyiség áll, akik az embert befolyásolhatják az egyik vagy a másik bírálat képviseletére.

A bűn világa Isten szándékai ellenére alakult ki. A teremtő Isten azonban nem fordult el teremtményeitől, akik lépten-nyomon kipróbálják a szeretettelenséget. A Biblia szerint Isten sohasem vádol. Jézus még a bűn kitervelőjére, Sátánra „sem mert kárhoztató ítéletet mondani”, holott napnál világosabb „emberölő” szándéka (Júdás 9; Jn 8,44). Istennek a bűneset után sem célja, hogy „rábizonyítson”. Sokkal inkább az a célja, hogy az ember maga is felismerje a rossz rossz voltát, iszonyodjék tőle és vegye igénybe az Ő segítségét legyőzésében. Ez messzemenő türelmet, mindenre kiterjedő fáradozást, lankadatlan újrakezdést igényel Isten részéről. A Biblia szerint azonban Isten éppen ezért a tulajdonságáért rendkívüli lény: „Ha hitetlenkedünk, Ő hű marad, ő magát meg nem tagadhatja” (2Tim 2,13).

Isten prófétái és apostolai sohasem vádoltak, mert „krisztusi lelkület volt bennük” (1Pét 1,11), és egymást is úgy bátorították, mint Pál apostol fiatal munkatársát, Timótheust: „...ints, feddj, buzdíts teljes béketűréssel és tanítással” (2Tim 4,2). Istent képviselték, isteni lelkülettel végezték szolgálatukat. Jézus szerint a Mennyei Atya a kisebbik fiút sem kárhoztatta, aki örökségét eltékozolta, de a nagyobbikat sem, akinek a szíve nem érzett örömöt öccse megjobbulásán és hazatérésén. Az előbbit minden nap várta, az utóbbit „kérlelte” (Lk 15,11–32).

A „Sátán” héber szó jelentése: „ellenség”; görög nevének — diabolosz — értelme pedig: „vádoló”. A bukott angyalfejedelem megnevezésében is benne van lényének titka. Az ördög belevisz a bűnbe, majd magára hagyja ott az embert és — vádolja. Itt is lelepleződik szemtelen és teljességgel értelmetlen viselkedése: vádol azért — amibe ő vitt bele. A célja ezzel az ember meggyengítése, majd tönkretevése lelkileg, s azután esetleg testileg is.

Néhány szó az önvádról

Mindeközben pedig nemcsak külső vádak érik az embert megnyilatkozásaiért. Vádolja tulajdon lelkiismerete is. És a külső megnemértésnél sokkal súlyosabb a belső tépelődés és kárhoztatás. Iszonyatos erejére gondolva mondta Juhász Gyula a Holmiban: „Minden vád ellen lehet védekezni, csak az önvád ellen nem". Valóban legyőzhetetlen az önvád?

Megkönnyíti helyzetünket, ha tudjuk, hogy az önvád is — vád. Nem Istentől jön. Isten szava „halk és szelíd hang" (1Kir 19,12). Isten igazságosan szeret, vagyis „nem hagy ránk mindent". Isten és az ő beszéde, a Biblia is „tanít, fedd, megjobbít, igazságban nevel" (2Tim 3,16). A feddés és a vádolás között azonban már láttuk a határvonalat. Ha feddő, de megjobbulásra is mutató hang szólal meg lelkünkben, biztosak lehetünk a Szentlélek jelenlétéről. A vádoló, elcsüggesztő, kétségbeesésbe kergető hang Sátánt leplezi le. Ne tűrjük meg gondolatainkban! Ne álljunk vele szóba soha! Ahogy másokat, magunkat se kárhoztassuk, vádoljuk! Jézus Krisztus az életét adta azért, hogy éljünk és megjobbulhassunk. A külső vagy belső vádolás legkezdetén tudatosítsuk: „Rám nézve pedig igen csekély dolog, hogy tőletek ítéltessem meg, vagy emberi ítéletnaptól; sőt magam sem ítélem meg magamat. Mert semmit sem tudok magamra, de nem ebben vagyok megigazulva, aki ugyanis engem megítél, az Úr az" (1Kor 4,3–4). Legyünk biztosak Isten igéretébe: „Hogyha vádol minket a szív, nagyobb az Isten a mi szívünknél, és mindent tud. Szeretteim, ha szívünk nem vádol minket, bizodalmunk van az Istenhez" (1Jn 3,20–21).

Mikor bíráljunk?

Mikor fellépése után nem sokkal Nikodémus éjnek idején kereste fel Jézust, mert gyáva volt, hogy mint farizeus és a Főtanács tagja nappal mutatkozzék a lenézett názáreti vándortanító társaságában, s beszélgetésük elején értetlenkedve gúnyolódott a neki mondott szavakon: Jézus nem illette szemrehányással, mert a szelíd feddést sem lett volna képes elfogadni vagy megszívlelni. Mikor azonban Nikodémus érdeklődni kezdett az újjászületés igazsága felől, és vágyakozását a „Mimódon lehetnek ezek?" kérdéssel fejezte ki, válaszadása előtt Jézus nem mulasztotta el a feddést: „Te Izrael tanítója vagy és nem tudod ezeket?" (Jn 3,9–10). Jézus ezzel példát nyújtott arra, hogy a helyes, a jó bírálatnak is megvan a maga ideje. Általában akkor eredményes a bírálat, ha jó lelkiállapotra talál, és aki kapja, elfogadja és nem utasítja vissza.

Vigyázzunk, nehogy túl gyorsan „csapjunk rá" mások hibáira! „Az okos meglátja a bajt, de elrejti magát, a bolondok nekimennek és kárát vallják" (Péld 22,3). Mielőtt bírálva megszólalnánk, kérdezzük meg magunktól:

1) teljesen igazunk van-e; ismerjük-e a másik embert, szeretjük-e és imádkoztunk-e már érte;
2) jó lelkületben tudjuk-e a másik tudomására hozni hibáját;
3) képes-e, és most befogadni?

Mint az élet minden dolgában, itt is érvényes: „ideje van a hallgatásnak és ideje a szólásnak..." (Préd 3,7).

Reisinger János

Tiltakozás a NATO-csatlakozás ellen

Az Alba Kör Állásfoglalása és Felhívása a magyar NATO-csatlakozással kapcsolatban, az Észak-atlanti Közgyülés budapesti ülése (1995. május 26–29.) alkalmából. Az Alba Kör mint erőszakmentes békemozgalom ellenzi Magyarország csatlakozását az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez, közismert nevén a NATO-hoz.

Ellenezzük a NATO-csatlakozást, mert:

1. Véleményünk szerint térségünk tartós biztonságát elsődlegesen és alapvetően a nem katonai struktúrák közötti integráció jelentheti. Magyarország és a lakosság érdeke elsősorban az egészségügyi, szociális, oktatási és kulturális, továbbá a gazdasági szféra kompatibilissé tétele lenne, nem pedig a NATO-kompatibilitás elismerten sok milliárd forintot felemésztő megteremtése.

2. Számunkra a biztonság fogalmába beletartozik a szuverén államiság, a politikai stabilitás, az emberi jogok garantálása, a tulajdon biztonsága, a túlzott gazdasági függőség elkerülése, az adósságállomány kezelése, a szociális háló, a megélhetési garanciák, a demográfiai egyensúly, a közegészségügy helyzete, a környezetvédelem. A katonai biztonság csak a felsorolt tényezők után következik.

3. Tiltakozunk a NATO-csatlakozás ellen azért is, mert hazai és külföldi biztonságpolitikai szakértők egybehangzó véleménye szerint nem fenyegeti hazánkat katonai támadás veszélye. Minden alapot nélkülöz, hogy az országot Oroszország, Ukrajna, Szlovákia, Szerbia, Románia vagy bármely szomszédunk meg akarná támadni, hogy Magyarország határainak megvédése miatt totális háborúba keveredhet szomszédaival. Nincs tehát elégséges geopolitikai, biztonságpolitikai és katonai indok arra, hogy a NATO védőszárnyai alá kéredzkedjünk.

4. A Varsói Szerződés tagállamai négy évtizeden keresztül erejükön felül költöttek fegyverekre. Most a térség országai a mielőbbi NATO-csatlakozás reményében fejlesztik hadseregeiket. Ám a katonai szféra fejlesztése csak más szektorok — például az egészségügy és az oktatás — rovására, onnan való erőforrás-elvonással történhet.

5. Törökország és Portugália példája bizonyítja, hogy a NATO-hoz való csatlakozás önmagában véve nem eredményez gazdasági növekedést, nem jár együtt automatikusan a jóléti társadalom szintjének elérésével.

6. Amennyiben térségünk országaiba atomfegyvereket telepítenek, régiónk megszűnik atomfegyvermentes övezetnek lenni, ami amellett, hogy környezetvédelmi problémákat is felvet, egyben azt is jelenti, hogy Magyarország és annak lakossága atomfegyverek célpontjává is válik.

7. A NATO fennmaradása azt is jelenti, hogy van ellenség, aki miatt fenn kell tartani a szervezetet, tehát a Nyugatnak van ellenségképe. Nem szeretnénk, ha Magyarországnak is ismét lenne hivatalos ellenségképe.

8. A NATO léte, az amerikai-orosz katonai versengés értelmezhető úgy is, mint a két katonai komplexum ki nem mondott szövetsége. A kölcsönösen fenntartott ellenségkép mindkét katonai lobby jövedelmező érdeke.

9. NATO katonai bázisok telepítése esetén újabb környezetszennyező technika kerülne behozatalra és alkalmazásra. A köztulajdonban lévő területek, a szovjet csapatok által használt területek, a gyakorlóterek újból katonai felhasználásra kerülnek, s megszűnik ezek civil

hasznosításának lehetősége, illetve annak esélye, hogy a területek ökológiai egyensúlya valaha is helyreálljon.

10. E század háborúit Magyarország mindig politikai–katonai szövetségeseinek oldalán veszítette el. A katonai szövetségekhez való csatlakozás hosszú távon nem tudta és nem fogja tudni megoldani Európa, a térség és benne hazánk biztonságát. Csatlakozásunk esetén sem változik meg hazánk geostratégiai helyzete, továbbra is az ütköző-zónához tartozik országunk, s egy esetleges háború esetén Magyarország mindenképpen csak felvonulási terület lenne.

11. A NATO-csatlakozás esetlegesen nemcsak katonai védelmet jelenthet az országnak, hanem adott esetben azt is, hogy a szövetségesek oldalán, ismét idegen érdekekért kell magyar véráldozatot hozni.

12. Arra is fel kell hívnunk a magyar közvélemény figyelmét, hogy a NATO-csatlakozással önként föladjuk az 1948–49-es Forradalom és Szabadságharc függetlenségi, továbbá az 1956-os Forradalom semlegességi eszméjét.

13. Mivel egy katonai szervezetet nem tartunk alkalmasnak évszázados sérelmek békés orvoslására, továbbá, mivel kizárt a Kárpát-medencében lévő, magyar kisebbségeket befogadó állam egyidejű NATO-csatlakozása, nem tartjuk valószínűnek, hogy a NATO keretei között fog végbemenni térségünk nemzeti kisebbségeinek, köztük a magyar kisebbség sorsának megoldása. Nem tudunk hinni abban, hogy a Varsói Szerződés után egy másik katonai tömb majd „békévé tudja oldani az emlékezést".

14. Nem támogatjuk a magyar katonai lobby önös érdekét, amely a katonai struktúra átalakítását, a fegyverek modernizálását és saját életkörülményeinek javulását várja a csatlakozástól. Számunkra nem vonzó példa a hivatásos állomány katonai tömbök iránt tanúsított lojalitása.

15. Nem érthetünk egyet a NATO-csatlakozással azért sem, mert az ország politikai és katonai vezetői már döntöttek Magyarország csatlakozási szándékáról, annak ellenére, hogy a csatlakozás és a NATO-tagság költségei még hozzávetőségesen sem ismertek.

16. Nem tartjuk indokoltnak, hogy a Varsói Szerződésből való kilépésünk után szinte azonnal egy másik, eddig esküdt ellenségnek tekintett katonai szövetséghez csatlakozzunk, továbbá azt, hogy a csatlakozás előkészületeit az ország politikai vezetése megtegye, mindaddig, amíg erről sem társadalmi vita, sem pedig népszavazás nem volt.

17. A NATO bővítésével, Magyarország csatlakozásával alátámasztanánk katonai struktúrák létezésének, a NATO létének szükségszerűségét, ahelyett hogy pacifikált kapcsolatainkkal tagadnánk ezt.

18. A NATO puszta létével életben tart egy militarizált gazdasági fejlődésre alapozott szemléletet, és ennek nyomán hatalmas költséggel működtet egy világméretű katonai struktúrát.

19. A NATO létével és kiterjesztésével állandó felvevőpiacot biztosít a fegyvereknek, szövetségesei és ellenségei miatt újabb és újabb vevőket kapcsol be a fegyverüzletbe.

20. A NATO létével hozzájárul ahhoz, hogy az államok az emberiség által előállított javak jelentős részét katonai célokra, nem pedig az emberiség boldogulására fordítsák.

21. Elfogadhatatlan számunkra, hogy fegyverek árnyékában menjen végbe az egyébként kívánatos modernizáció, jöjjön létre a közös Európa, hogy attól legyen virágzó egy régió, hogy félelemben tart egy másikat.

22. Meglátásunk szerint a NATO a jóléti, a fogyasztói Európát védi többek között a szegényektől, a bevándorlóktól, a más vallásúaktól, a más kultúrában élőktől. A NATO hatékony eszköze a térségek és országok közötti társadalmi igazságtalanság fenntartásának. A NATO fegyverrel védi Európa megszerzett gazdasági előnyeit, és ezzel globális feszültséget gerjeszt.

23. Számunkra a NATO jelképezi Európa és a világ kettéosztottságának, és az Észak-Dél probléma konzerválásának szándékát, továbbá a nyugati civilizáció és a nyugati fehér ember hamis felsőbbrendűségi tudatát.

24. Miközben támogatjuk az európai integrációs folyamatot, Európa népeinek és államainak az egyenjogúság, a bizalom és a kölcsönös előnyök alapján történő integrációját, nem támogatjuk Európa mások ellen irányuló, egyeseket kirekesztő katonai integrációját.

***

Az Alba Kör mindezen túl azért is ellenzi a NATO-tagságot, mert célja a hadseregmentes Magyarország megteremtése.

Mindezek alapján megkérdőjelezzük a NATO életbentartásának szükségességét, és tiltakozunk Magyarország NATO-csatlakozása ellen.

NATO-csatlakozás ellenes Állásfoglalásunkkal, 24 pontunkkal fel kívánjuk hívni a magyar közvélemény, a magyar állami, egyházi, civil stb. szervek és szervezetek, minden magyar állampolgár figyelmét a NATO-csatlakozás érveinek okafogyottságára.

Felhívással fordulunk az ország lakosságához, a magyar társadalomhoz, hogy ellenezze a NATO-hoz való csatlakozásunkat.

Szeretnénk, ha NATO-tiltakozásunk itthon és külföldön pozitív visszhangra találna, ha tőlünk teljesen függetlenül is, szervezett vagy spontán formában, egyének, csoportok és szervezetek támogatnák a NATO-ellenesség gondolatát. Szeretnénk egyben minden, céljainkkal szimpatizáló demokratikus erő támogatását kérni (szélsőjobb és szélsőbal kivételével) NATO-ellenességünk támogatására, és javasoljuk egy NATO-csatlakozás elleni társadalmi mozgalom létrehozását.

Szeretnénk végül tisztelettel üdvözölni a Varsói Szerződés egyik volt tagállamában először ülésező Észak-atlanti Közgyűlés résztvevőit. Állásfoglalásunk és Felhívásunk kiadásának időzítésével szeretnénk tisztelettel a tudomásukra hozni, hogy Magyarországon számosan vannak azok, akiknek a NATO nem kívánatos intézmény, akik szemében a magyar NATO-csatlakozás nem jelent örömet, akik nem szívesen látnának NATO-katonákat az orosz katonák helyén, és vannak számosan, akik nem bíznak a fegyverek erejében, de még hisznek egy NATO- és hadseregmentes világ megteremthetőségében.

Budapest, 1995. május 26.

Alba Kör — 1461 Budapest, Pf. 225. Iroda: 1055. Bp., Balaton u. 25. Tel.: 132–6109 Fax: 111–7855

Pedro Marmilloud

„Szenvedésre születtem"

Pedro Marmilloud az Annecy egyházmegye papja, 1984 óta él Bolívia ércbánya-központjaiban. Fél napot napszámosként dolgozik egy cink- és ezüstbányában, miközben Potosi bányavidékének egyik plébániáját látja el. Tapasztalatait foglalja össze alábbi meditatív írásában, amely tanúságtétel a mélységes hitről az Istentől távoli valóság közepette.

Amikor ideérkezik az ember, egészen más világ kezdődik, amely teljesen különbözik az alant látható város világától. Itt fönn másmilyenek vagyunk, mint ott lenn, és nem tudjuk, lejutunk-e még valaha, mert gyakoriak a balesetek, ezenkívül pedig idáig nem jut el Jézus. Itt a „Nagybácsi", „el Tio" — a bányabérlő, a munkaadó, a kizsákmányoló uralkodik.

Így fejezik ki magát Mario, a plébánia egyik fiatal bányásza; ő kísért el először ide, 4600 méter magasságban fekvő munkahelyére, a Cerro Rico-ra, azaz a „Gazdag Hegyre", ahol félmunkaidősként már hat éve egyike azon napszámosok ezreinek, akik egészségük, ha nem az életük rovására keresik meg napi betevő falatjukat ezen az ezüst-, cink-, ón-, réz- és vasércben oly gazdag hegyen, amely az évszázadok során termeszdombbá vált. Több mint 500 aknabejárata és sok száz kilométernyi földalatti járata van: a Harmadik világ nyersanyag-kifosztásának jelei; ez a kifosztás nemcsak a gyarmatosítás idején folyt, hanem ma is zajlik. Munkahelyet találni rendkívüli luxus. Sok-sok ezren másznak föl naponta a bányához anélkül, hogy státusuk meghaladná a napszámosokét, azaz minden jog és minden mechanikai segítség nélkül, mindent emberi erővel végeznek, és micsoda feltételek mellett!

*

Sosem tudtam volna elképzelni, hogy behatoljak ebbe a világba, jóllehet Franciaország munkásvilágának egyházából jöttem, hogy Jézus szellemében megosszam a »mínerók«, az ércbányászok életét és reményeit. Amikor egy napon az egyik kollégám arra kért, dolgozzam vele, és püspökünk támogatott az effajta integrációban, ezt az indoklást írtam: „Mivel az ércbányászok ezreire gondolok, akik feláldozzák életüket, s mivel Krisztusra gondolok, aki az elnyomottakkal azonosul, újra átérzem az ingyenes osztozás, a velük való bajtársiasság követelményét, hogy sejtésem legyen az evangéliumhoz vezető útról, az élő Isten jelenlétéről, aki sosem hagyja el övéit... s mindezt az ő munkafeltételeik között, megosztva az ércbányászok osztályának hosszú harcát, fáradozásaikat a szerveződésért, számos szokással teli kulturális és vallási világukba ágyazódva. Vajon képesek leszünk-e ezen a helyen, ebben a történetben, ezekkel a bajtársakkal felismerni »az Élet Urát«? Vajon képesek leszünk-e »közelről« követni Őt a megszabadítás útján?"

Az ércbányászok élete így Isten puszta kegyelméből életfontosságú üggyé vált a saját életemben; ez lett keresztény és papi életem megvalósulási formája.

*

Megtanultam, hogy mindennapi áldozatuk, amellyel elhódítják a Cerro Rico-tól a megélhetést sokgyermekes családjuk számára, minden tiszteletünket megérdemli. Az oxigénhiánnyal, a gázokkal és savakkal küszködő, folyton veszélyeztetett életük többet ér, mint a Cerro Rico minden érce. Nincsenek egy gonosz tündér hatalmában, arra rendelve, hogy most és mindörökre szükséget és igazságtalanságot szenvedjenek. Életük értékes a menny és a föld, s azok minden kincse Teremtőjének szemében; Ő azt akarta, hogy ezek a kincsek mindenki javát szolgálják; hogy a munkához, a mindennapi kenyérhez, az egészséghez, a lakáshoz, a neveltetéshez való jog valósággá váljék! Hiszek azokban a bajtársaimban, akik így szólnak hozzám: „Nem vagyunk rabszolgák, hogy így kelljen dolgoznunk! Nem szeretnénk a nyomornak kiszolgáltatni fiatalságunkat és tüdőnket. Ugyanannak az önfeláldozásnak egyesek nyertesei, mások vesztesei. Elég ebből!"

*

Emma gyerekkora óta jár föl a bányához. Ő egyike annak a 300 asszonynak, akik nagy fáradsággal gyűjtögetnek valami ércet a bánya maradékaiból. Azoknak a csodája testesül meg benne, akik a „háromszoros semmiből" fakasztanak életet áldozatukkal, önzetlenségükkel, hitükkel és azzal a szeretettel, amelynek az árát csak Isten ismeri. Negyvenöt évesen Emma így emlékezik gyerekkori álmára: „Arról álmodtam, ha nagy leszek, »saját« otthonom lesz. Lesz benne egy asztal, székek és csészék, hogy barátainkkal teázhassunk. Hogy megvalósíthassam ezt az álmot, férfi módjára dolgoztam, s nem kíméltem erőmet. Ma kimerült vagyok, és szegény, mint a szüleim. *Szenvedésre születtem,* és sok más társamhoz hasonlóan ez a szenvedés lesz a nyereségem utolsó leheletemig. — Anélkül, hogy iskolába járhattam volna, megtanultam írni-olvasni, s emiatt szenvedésem más, mint sok sorstársamé, mivel én »tudok«. Tudok a »pallirik« megaláztatásairól; így nevezik megvetően az ércbányász asszonyokat, mivel bányászok, mivel nők, mivel tudatlanok. Tökéletes megaláztatás ez! De azt is tudom, hogy Isten velünk van ebben a szenvedésben. Ő ad nekem nagy békét és nagy erőt. Ő végtelen gazdagság bennem."

*

Emma és vele a többiek álma Isten álmához vezet engem, ahogyan az ezen a „helyen” és ebben a „történetben” megnyilvánul: az az álma, hogy mindnyájunkat az Ő asztala köré gyűjtsön össze! Az utolsóknak is megvan ott a helyük, mégpedig legelöl! Ott megtörik majd számukra a szeretet és a méltóság kenyerét.

*

Ki ne szédülne, szeme elé képzelve azt a tengernyi szenvedést, amely az évszázadok során halmozódott a szegények vállára, mindig készen arra, hogy végtelen lánccá növekedjék? Ó, a naponta szegényebbé váló szegények! Megfoghatatlan: A szegények tanítanak minket az életre. Micsoda élet ez, Emmáé és a többi családanyáé, akik gyakran egyedül nevelnek fel oly sok gyereket! Micsoda áldozatok árán keresik meg a betevő falatot, morzsáról morzsára?! Micsoda méltósággal és reménnyel élik meg az elkoszolódást, a lealacsonyodást?!...

*

Ki a mi Istenünk, aki eltűri az éhségüket, a munkájukat, szomjukat az igazságosságra és a méltóságra? Ő nálunk is jobban ismeri megaláztatásaik és kétségbeesésük fájdalmát.

Ki a mi Istenünk, aki oly türelmesen és oly türelmetlenül vár a termésre, melyet látszólag megsemmisítettek a történelem borzalmai?

*

„Egy »mínerő« halála nem hír; része a napi termelésnek.” Hogy lehet abban a világban, amely ennyire tagadja az életet, hinni az életben és mást tenni, mint túlélni? Megtanultam, és naponta meg kell tanulnom, hogy értékeljem az élet legkisebb jeleit is: azt, hogy közösen kokalevelet rágcsálunk, egymást nevén szólítjuk, beszélgetünk, meglátogatjuk egymást, néhány bajtárssal meg tudunk állapodni valamiben a munkafeltételek javítása érdekében... Ebben a mélységes éjszakában olykor vakító fény gyullad. Például az állami bányákból elbocsátott munkások szabályos termelőközösségekké szerveződnek, miközben az uralkodó rendszer az üzlettársaké, akik mindenfajta szerződés nélkül, önállóan alkalmaznak napszámosokat. Vagy amikor egy egész körzet mond nemet egy új szerződésre, ami voltaképpen nem más, mint természeti kincseik tiszta kirablása egy multinacionális társaság részéről.

Derengeni kezd a horinzonton, ha ketten-hárman beszélgetnek nehézségeikről, fölbecsülve életüket, bármilyen nehéz legyen is az.

*

Willy, a J.O.C. (Keresztény Munkásifjúság) egyik csoportjának tagja, az éjszakai műszakban, ami este héttől reggel hétig tart, társaival beszélget. Beszélni fognak a főnökkel egy emberségesebb munkaidő bevezetése érdekében. A következőképpen érvel: „Ha egyszerűen elfogadjuk így a dolgokat, akkor rabszolgákhoz hasonlítunk. Ma már kölcsönösen megbízunk egymásban, mindenről tudunk beszélni. Az alacsony fizetésből nem lehet megélni. A lámpa, a csizma..., mindez »minket terhel«; de beszélünk egymással róla.”

Willy megteszi az első lépéseket a szerveződés felé, amelyre az ércbányászok között égető szükség van, de amelyet szétrombol a neoliberális politika. A szaporodó bázisközösségek valami újat sejtetnek: az emberek megtanulnak személyként létezni, a közösség tagjaként tenni valamit, saját életüket, a szegények életét becsülni, a valóságot analizálni, szót emelni ezért az életért, egymást támogatni ezen az úton. Mindez egy új élet kezdete. Az élet Ura közelségének és hatalmának megtapasztalása.

*

„Válaszd tehát az életet, hogy élj” (MTörv 10,19) — ennek a tudatosodása az, amit a bázisközösségek révén megtapasztalunk. Két elköteleződés közül kell választanunk: vagy a magunk életét választjuk, a saját létezési és cselekvési módunkat, vagy a halál erőinek hallgatólagos bűntársai leszünk. Döntenünk kell az egyik vagy a másik mellett, más választásunk nincsen. A helyzet radikalitását éljük meg, ami a tudat és a gyakorlat radikalitására hív fel. Jézus azt mondta: „Aki nem gyűjt velem, az szétszór”; a mi egész létezés-, gondolkodás- és cselekvésmódunknak ezt a életet kell hirdetnie, és vádolnia kell a halál erőit.

Ha ez így van, akkor feladatunk legelőször is saját, mindennapi megtérésünkre szólít fel. S Jézus e felszólítása úgy cseng, mint felszólítás az életre, az élet melletti elköteleződésre az ő követésében. Az elnyomott ember által Jézus megújítja személyes, konkrét és radikális felszólítását: „Légy a tanítványom”, azt a felszólítást, amely valójában egy per kezdetének formáját ölti: „Mit tettél a testvéreddel?” „Amit nem teszel meg ezekért a kicsikért, azt nekem nem teszed meg!”

A hitből fakadó élet elhagyja eddigi meggyőződésünk területét, a jóérzések és a jóakarat területét, és belebotlik az elnyomott testvér kemény realitásába...

*

Nagy dolog, ha az ember felismeri a bűneit! Igen komolyan figyelmeztetett egyszer az egyik munkatársam: „Ha velünk együtt feláldozod magad, akkor bizonyára azért teszed ezt, mert egy nagy bűnt hordozol, amiért vezekelsz!” Mosolyogni akartam — egészen addig a napig, amikor a szegények fényénél jobban megismertem a „bűnt”. Két, egymástól elválaszthatatlan aspektusa van: az igazságtalanság, amely létrehozza a szegényeket, és a gyakorlati hitetlenség, amely tagadja az Atya jóságát és gondviselését. Megéreztem, mennyire bele vagyok szőve ebbe a bűnbe, amely a gyarmatosítás korában a Cerro Rico indióinak számolatlan ezreit ölte meg, s amely ma egy egész népet tart a nyomor peremén! Megéreztem, hiányos hitem miatt mennyire részes vagyok ebben a bűnben. A szegény ember letépi rólunk a maszkot, lemeztelenít minket önmagunk és Isten előtt.

Ekkor azután ráléphetünk a megtérés útjára. Annak a megtérésnek az útjára, amely felszabadítás is: Ekkor már távol vagyunk egy tisztán intim és individuális távlattól. *Bűn az, ami létrehozza a szegényeket, az elnyomottakat, a kizsákmányoltakat meg a halált, mert nem ismerjük fel és nem szeretjük Istent mint Istent a testvéreinkben. A megtérés pedig azt jelenti, hogy szociálisan, politikailag és gazdaságilag kitartóan felismerjük Istent a szegényekben, értük dolgozunk, hogy az összes emberi jogok, melyek mind Istentől származnak, valósággá váljanak a népek életében.*

A legrászorultabbakból intézi hozzánk Jézus ezt a felszólítást, amelyet naponta megújít minden találkozás és esemény: „Kövess engem!” Mindenekelőtt arról a szeretetről van szó, amely Jézusban nyilatkozott meg számunkra. Arról a szeretetről, amely képes arra, hogy mindent „újjá” teremtsen. Jézus ezt a kincset, ezt a feladatot bízta rá egyházára.

*

Az egyház nyilvános és történelmi hűtlensége a bolíviai bányaközpontokban a kizsákmányoltakkal és Urával szemben, egyházként való megtérésünk „má”-jához vezet; ahhoz a megtéréshez, amely a következő kérdések körül forog:

Miért ez a szakadék az ércbányászok élete és a bányaközpontok egyháza között?

Miért ez a félelem, hogy fenntartás nélkül megosszuk az ércbányászok életét, céljait, jogait?

Miért marad idegen az evangélium az ércbányászok életének és történelmének gyökereitől?

*

Ebben a történelmi órában, amikor egy egész szubkontinens követeli a jogot, hogy végre méltósággal élhessen javaiból és munkájából, *imádkozzunk és cselekedjünk,* hogy ez az óra egyházként történő megtérésünk órája is legyen! Jó Hír a szegények számára és kovásza Isten Országának.

Fordította: g.g.a.

Forrás: Publik-Forum, 3/1994.

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Kis Ferenc, a novemberieket Márczi Imre készítette.

Október 1. — Évközi 26. vasárnap — Lk 16,19–31 — Tanuljunk a nem-jézusiból is!

A mai példabeszéd minden valószínűség szerint nem Jézustól származik; ugyanis legalább három olyan elem van benne, amely nem jézusi gondolatokat tükröz (bár ezek a gondolatok otthonosak és elfogadottak az általános keresztény felfogásban, sőt részben a dogmatikában is). Nézzük őket sorjában!

„A szegény automatikusan üdvözül, a gazdag automatikusan elkárhozik." — Ez a tétel azt sugallja, hogy a szegénység önmagában véve erkölcsileg jó, a gazdagság önmagában véve erkölcsileg rossz. *Ezzel szemben* Jézus meg akarta szüntetni a szegénységnek legalábbis egy bizonyos mértékét (a nyomort), mindenkit, tehát a szegényeket is óvta attól, hogy egyre többet akarjanak birtokolni (Lk 12,15), másfelől kifejezett rokonszenvet mutatott a parancsokat megtartó, de egyébként gazdag ifjú iránt (Mk 10,21), és nem egyszer lakomázott gazdag emberek házában; viszont a szegényeket és a gazdagokat *egyaránt* az ajándékozás, az osztozás lelkületének kialakítására **és** az ennek megfelelő magatartásra biztatta (ami a gyakorlatban jelenthet mást a szegények, és mást a gazdagok számára). *Egyaránt* „bírálta" a vagyonra áhítozó szegényt és a vagyonát szétosztani nem tudó gazdagot.

„A Mennyország és a Pokol között nincs átjárás." — Ha így lenne, az mind Isten abszolút jóságával, mind az (olyan, amilyen) emberi szabadsággal *ellenkeznék*, márpedig Jézus mindkettőt vallotta. Lehetséges, hogy a Mt 13,47–48-beli példabeszéd jelentése eredetileg éppen ez: az „alkalmatlan" (mivel kicsi) halakat nem „kidobják" (a szemétbe), hanem „visszadobják" (a tengerbe, hogy tovább növekedjenek). Másrészt: ha feltételezzük, hogy az emberi szabadság a halál utáni életben is megmarad, akkor azt is feltételeznünk kell, hogy a Pokolból is kijöhet, aki meg akar térni, és a Mennyországból is „kieshet", aki nem kíván tovább szeretetben élni.

„Mózes és a próféták tanítása elég." — Bár Jézus valóban elfogadta Mózes és a próféták bizonyos tanításait, azt egyáltalán nem lehet állítani, hogy önmagukban elegendőknek tartotta; sok esetben nemcsak kevésnek, hanem helytelennek is minősítette azokat (elég, ha a Hegyi Beszéd antitéziseire utalunk: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek... Én viszont azt mondom...", vagy a válás körüli vitára: „Mózes keményszívűségetek miatt engedte meg... Kezdetben (= Isten akarata szerint) nem így volt...").

Mindazonáltal van a koldus és a gazdag történetében néhány olyan gondolat is, amely *összhangban* van Jézus tanításával:

— A történet pártos állásfoglalása a szegények mellett.

— A vagyon, ha nem jótékonyságra használjuk fel, elválaszt Istentől és embertől egyaránt.

— Aki Isten küldötteire nem hallgat, az akkor sem fog hinni, ha a halottak közül támad föl valaki.

Október 8. — Évközi 27. vasárnap — Lk 17,7–10 — A jogosnál többet!

Nem könnyű megérteni a mai példabeszédet. Az első felét még csak-csak: egy rabszolga tényleg nem várhat köszönetet, vagy azt, hogy az ura asztalhoz ültesse, kiszolgálja őt, mivelhogy megtette a dolgát. De hogy lehet az, hogy ha mi megtesszük mindazt, amit Isten (passivum divinum!) parancsol, akkor is csak silány szolgák vagyunk? Hát ez semmi? Vagy ha valami, akkor is ennyire semmibe kell vennünk magunkat?

Figyeljük meg jobban! Jézus azt mondja: a rabszolga nem várhat köszönetet, ha megtette a dolgát, azaz *ha csak annyit* tett, amennyi a kötelessége, amennyit megparancsoltak neki (a napszámos, a kereskedő, az autószerelő nem várhat el még köszönetet is, ha megkapta munkája bérét...). Így mi is: *ha csak* a kötelességünket, ha csak Isten „parancsait" (mondhatjuk úgy is: ha csak a tisztességetika előírásait) teljesítettük, nem várhatunk külön köszönetet, elismerést Istentől; mert a parancsok teljesítésével megmaradunk a kötelességek és jogok világában, az igazságosság világában. Jézus azt mondja: valami mást, *valami többet* kell tennünk ahhoz, hogy átlépjünk Isten világába (az Istennel való közösségbe). *Amíg csak* a parancsait teljesítjük, addig úgy viszonyulunk Hozzá, mint szolga az urához; de Ő nem „úr", hanem „atya", és nem „szolgákat" akar, hanem hogy „fiaivá–lányaivá" legyünk. A fiak–lányok pedig egy jó szülő–gyermek kapcsolatban nem parancsokat, kirótt feladatokat teljesítenek, hanem apjuk–anyjuk szándékát–kedvét keresik, s azzal belsőleg azonosulva cselekszenek.

Néhány példával konkrétabbá tehetjük az eddig mondottakat. Parancs: Ne lopj! Parancs az is: Ne ölj! De aki nem lop, vagy nem öl, az még semmi rendkívülit nem tesz, csak egy „jogi" (mondhatnánk: jogos) előírást teljesít. Aki azonban nemcsak nem lop, hanem még azt is odaadja a rászorulóknak, ami jogosan az övé, az valami *„többet"* tesz. Aki nemcsak nem öl, hanem meg is bocsát, és „odatartja a másik arcát", azaz valami jót is tesz az ellenségének, az valami *„többet"* tesz. (S az ilyennek — tehetné hozzá Jézus — bizony kijár a köszönet, az elismerés Isten részéről.) — Egészen világos a gazdag ifjú története. Azt állítja: „A parancsokat mind megtartottam" (ti. Isten parancsait, a „tízparancsolatot"). Jézus ezt nem vonja kétségbe. Mégis azt feleli: „Valami még *hiányzik* neked. Add oda vagyonodat a szegényeknek!" Hasonlóan világos a talentumokról szóló példabeszéd. Aki elásta a talentumát, nem mehet be az örömlakomára. Hogy-hogy? Hiszen pontosan visszaadta urának, amit tőle kapott! Ez igaz; de semmi *„többet"* nem tett, nem kamatoztatta a talentumot; megmaradt a jog keretein belül.

A példabeszéd tanulsága végül is egyszerű: Isten csak azokat fogadhatja magához fiaiként–lányaiként, vagy mondjuk barátaiként, akik olyanokká válnak, mint Ő, azaz *többet* tesznek, mint amit a jog vagy a parancsok előírnak, vagyis az igazságosságon túl eljutnak az ingyenes, ajándékozó szeretethez — *ahogyan Ő maga is többet tesz*, mint amennyi igazságos, hiszen fölkelti Napját a gonoszokra is, esőt ad a bűnösöknek is.

Október 15. — Évközi 28. vasárnap — Lk 17,11–19 — Hála Isten iránt

A „hívő” emberek *sokféle viszonyban* állnak Istennel: egyesek a száraz kötelességteljesítés kapcsolatában (ld. az előző vasárnapi elmélkedést), amit esetleg a félelem mozgat, mások egyfajta üzleti kapcsolatban, vallásosságukért örök életet remélve cserébe, ismét mások a rendszeres csodakívánás kapcsolatában, állandó segélyszolgálat ügyeletesének nézve Istent, és nem kevesen vannak olyanok is, akiknek istenkapcsolata a folytonos panaszkodásban–vádaskodásban merül ki. Az egyik *legritkább* emberi viszonyulás Istenhez: a hála, a dicsőítés.

A tíz leprás története arról tanúskodik, hogy *Jézus fontosnak tartotta* ezt az Isten iránti hálát, (s ahogyan maga gyakorolta: Mt 11,25; 15,36; 26,27), másoktól is *elvárta*, és méltatlankodott, ha elmaradt. Nem elég a „hit” (pláne a csodaváró hit), hiszen a vissza nem tért kilenc zsidó is „hitt”.

A történet egyik tanulsága szerint ugyanis csak *a hála, a dicsőítés vezet el igazán Istenhez:* Mind a tíz leprás „meggyógyult”, de csak az egy szamaritánus „mentődött meg” a „hite”, bizalma révén; kilencen csak testi gyógyulásban részesültek, de valószínűleg maradtak, akik voltak: önző emberek, akiket csak a maguk baja érdekel. Milyen különös: ahogyan a teremtett világ bálvánnyá válhat, ha az ember nem látja meg rajta keresztül Istent, úgy a testi gyógyulás *el* is vezethet Istentől, ha az ember csak „valamit” akar, és a valamiben nem magát Istent (ld. Szakonyi, Adáshiba). A hála, a dicsőítés az (többek között), ami *ki*vezet önközpontúságunkból, és *oda*vezet Istenhez.

Miért adjunk hálát? A Jézus-féle gyógyítás sajnos kiveszett az egyházból. De azért egy-egy „hétköznapi” gyógyulásért még lehetne hálát adni Istennek. (Érdekes: az orvosoknak adott „hálapénzről” milyen ritkán feledkeznek meg még a „hívők” is...) De tegyük föl, valaki egészséges; azt mondhatná (de gyakran mondja — vagy gondolja — is!): „Semmi különlegeset nem kaptam Istentől. Miért adjak hálát?” És mindaz, ami „természetes”? Az élet maga... a virágok... egy gyermek mosolya... a zene gyönyörűsége...? Ha többé semmi „különös” nem történnék is: Isten már „bizonyított”... Rajtunk a sor! Persze, aki csak testi–anyagi javakat akar, és csak magának, az hogyan is vehetné észre, hogy „ő következik”?!

Azt mondják, Pápua Új-Guineában létezik egy szokás: egy-egy település lakói *évente egyszer számot adnak* a „véneknek” arról, mit kaptak Istentől, és azt hogyan használták fel. Egy effajta számadás (mondjuk, csak önmagunknak) talán minket is segítene abban, hogy hálásabbakká váljunk...

Október 22. — Évközi 29. vasárnap — Lk 18,1–8 — Emberi vágy, jézusi vágy

A mai evangélium nagyszerű tanítás arról, „vallás” címén mi érdekli általában az embert, és mi érdekli Jézust.

Az ember ősi vágya, hogy Isten meghallgassa az imáját, a kéréseit. Ennek nyomait, az oltárokat, áldozati helyeket, templomokat, szertartásokat, imákat ősidőktől fogva megtaláljuk. Hallatlan lelemény és kitartás jellemzi az embert e tekintetben. „Mágia” néven összefoglalható „trükkök” hosszú sorozatát találta ki, hogy valamiképpen „rávegye” Istent: teljesítse vágyait, kívánságait. Ez a jelenség — Jézus szándéka ellenére! — a kereszténységben is kezdettől jelen volt, s az idő múlásával egyre jobban elburjánzott. (A „szekularizáció” szerencsére visszaszorította ezt a folyamatot.)

Úgy látszik, *Jézus kortársait* is izgatta ez a téma. A mai evangélium példabeszédét talán azért mondta el Jézus, mert faggatták: „Meghallgatja-e Isten az imádságainkat?” *Jézus válasza* a példabeszédben: Igen, ha kitartóan kérjük; hiszen már az emberek között is úgy van, mint az említett bíró és özvegy viszonylatában, még egy gonosz bíró esetében is; hát akkor Isten, aki jó, hogyan ne hallgatná meg kéréseinket?! (Más alkalmakkor persze azt is elmondta, hogy az „imameghallgatásnak” azért más feltételei is vannak...)

De nem ez az igazi probléma, pontosabban: *Jézusnak nem ez a problémája,* hanem hogy „... talál-e hitet a Földön”. (A példabeszédet követő magyaráza — 6–8. v. — szinte bizonyosan nem Jézustól származik, hanem későbbi, apokaliptikus betoldás. Végkicsengése azonban Jézus szellemét tükrözi.) Szinte kitapintható Jézus fájdalma és másként gondolkodása: „Titeket az izgat, mit *kaphattok* Istentől; engem az izgat, akad-e olyan, aki *adni* akar Istennek”; ti. „hitet” (és természetesen a „hitből” fakadó életet). A „hit” (eredeti biblikus értelmében: az Istenbe vetett bizalom) ugyanis nem Isten ajándéka az embernek, hanem éppen fordítva, az ember ajándéka Istennek! — Ez az igazi jézusi gondolkodás: Mit *adhatnék* Istennek? Mi többet? Mi jobbat? Mi szebbet?

„Szívet cseréljen, aki hazát cserél”, mondja egy régi dal. Ugyanígy mondhatnánk: „Szívet cseréljen, aki Jézus követője akar lenni!” Mert *az átlagos emberi szív vágya:* Hogyan *kaphatnék* minél többet: az emberektől, Istentől?! Viszont *a jézusi szívű ember vágya:* Hogyan *adhatnék* minél többet: az embereknek, Istennek?! S ebben a szellemben az imádság eszköz arra, hogy életemet minél inkább oda tudjam ajándékozni — az embereknek, Istennek.

Október 29. — Évközi 30. vasárnap — Lk 18,9–14 — Merünk-e szembesülni önmagunkkal?

Amennyire közismert a farizeus és a vámos példabeszéde, talán annyira kevéssé sejtjük, milyen elképesztően *sokrétű mondanivalója* van; gazdag tartalmából most csak egyetlen „vonulatot” emelünk ki.

Érdemes fölfigyelni arra, hogy *bár* kétségtelenül a farizeus a történet *negatív* szereplője, *Jézus semmilyen becsmérlő vonással nem ruházza fel;* nem mondja, hogy henceg vagy felvág, és képmutatással sem vádolja; nem vonja kétségbe, hogy a farizeus meg is tette mindazt, amit felsorol. Ugyanakkor az is figyelemre métó, hogy *Jézus semmilyen kitüntető vonással nem látja el* a vámost, *pedig* mégiscsak ő a történet *pozitív* szereplője; róla is úgy látja, hogy igazat mond: valóban rossz ember, megvesztegethető, kapzsi, népnyúzó.

És mégis: *világok választják el* egymástól ezt a farizeust és vámost — a vámos javára! Mi az hát, ami a farizeusban annyira kifogásolható, s ami másfelől a vámosban annyira dicsérhető?

A farizeus egyoldalú és *megmarad a felszínen;* csak a jót hajlandó észrevenni önmagában; nem mer *mélyre* ásni, nem mer *teljesen* szembesülni önmagával; fél találkozni *igazi* önmagával: azzal is, ami benne *negatív*, ami hiányosság, mulasztás vagy bűn; nem mer szembesülni személyiségének *„sötét oldalával”*, nem mer találkozni az *„árnyékával”* (ezzel szemben a vámos éppen ezt teszi!); minderről nem akar tudomást venni: *„elfojtja”*.

Csakhogy: ha valamiről nem veszünk tudomást, még nem jelenti azt, hogy az nem létezik. Nagyon is létezik és *működik*, csak éppen nem vagyunk tudatában; ezért a „tudattalanban” dolgozik tovább, mégpedig egy könyörtelen *törvény sze-*

rint: Amivel nem vagyunk hajlandók szembesülni, amiről nem veszünk tudomást *belül*, magunkban — az elkezd *kifelé* hatni, a többi ember felé; ebben az esetben „az árnyékunkat *kivetítjük* másokra". Ahogyan ez a farizeussal is megtörténik: ő, aki önmagában semmi rosszat nem talált, minden rosszat rávetített a vámosra.

(Így keletkeznek a „fekete bárányok" vagy a „bűnbakok", akikre mindent rá lehet kenni és akiket mindenért felelőssé lehet tenni, legyen az a házastárs, az anyós, a főnök, a másik párt, a zsidók, a színesbőrűek vagy a mindenkori „ellenség"; a „bűnbakok" ellen pedig „természetesen" föl „kell" lépni — és máris ott tartunk a családi, munkahelyi vagy nemzetek közötti háborúknál...)

Valószínű, hogy *a farizeus* átmenetileg nagyon megkönnyebbült, amikor belenézett a maga által készített tükörbe, és mindent tökéletesnek talált. Mégis ő a szerencsétlen figura, mert megkönnyebbülése csak átmeneti, de legalábbis felszínes: az igazi feloldozásban nem részesül*het*ett, mert felszínessége nemcsak igazi önmagától, hanem a feloldozó Istentől is messze távol tartotta.

November 5. — Évközi 31. vasárnap — Lk 19,1–10 — Zakeus, a túlélő

Egy szentírási helynek, mint tudjuk, számos, néha egymásnak ellentmondó olvasata is lehetséges. Ebből él az egzegézis és még jónéhány tudomány. De jelentenek-e az ilyen antik szövegek ma bármit is az örök emberi mondanivalón túl? Hogy jónak kell lenni, hogy itt meg ott valaki másként cselekszik, mint ahogy elvárható lenne, hogy a rossz legyőzhető, hogy a világ végül is megy valamerre, mert lám, itt vagyunk a huszadik század, a ki tudja, hányadik millió év végén. A legizgalmasabb kérdés talán az, hogy miért, hogyan maradtak fenn ezek a szövegek, és persze az, hogy miért és hogyan maradt fenn a világ, az élet, az ember. No és ugye az, hogy mitől és hogyan virrad ránk holnap is boldog, szép jövő.

Zakeus történetét valószínűleg nem kivételes emberi nagysága miatt őrizték meg. Mégcsak nem is azért, hogy Jézusról elmondjanak valamit. Ami ebben a történetben figyelemre méltó, az az, hogy hogyan találja meg az egyszerű kisember az életben azt a következő lépést, amitől tovább mennek a dolgok. Talán nem sokkal jobban, talán ellentmondásosan, de minden nagy dráma, katarzis nélkül, rajta tartva a szemet az összes lehetőségen.

Zakeus nem termelő munkából, a helyi közösségbe beleilleszkedve élt. Életmódjában megjelent az a szemléletváltás, aminek keserű gyümölcsei ma már bőven teremnek. Valamiképp idegen az embertől az, hogy a termelő munka helyett más munkájának gyümölcséből részesedve szerezze meg a megélhetéshez szükségeset. Zakeus a hatalomból hasznot húzva teremtett az átlagon felüli jólétet magának és családjának. Emiatt rossz szemmel néztek rá: a közösségből kizáródott, mivel nem végezte azt a munkát, ami időtlen idők óta az ember dolga: hogy művelje, tartsa rendben a világnak, az élettérnek azt a darabkáját, amit a sors neki juttatott. Ha gazdagságát, jólétét efféle tevékenységgel szerezte volna, talán köztisztletben álló elöljárója lett volna a közösségnek.

Azt mondhatja valaki, hogy az efféle gondolatok kilúgozzák az evangélium erkölcsi tartalmát. Zakeus egy piti gazember volt, a hatalom bérence, akinek szembesülnie kellett a lelkiismeret szavával. És ez annak a Jézusnak a közreműködésével történt, akinek legfőbb küldetése végül is a rend helyreállítása volt. De milyen rendé? A szeretet-rendé természetesen. És ez miben áll? Tedd másnak azt, amit magadnak kívánsz. Hány, miféle erkölcsi *rend* borult virágba az emberi önzés, korlátoltság talaján a világtörténelem során... És ez a mostani, mondjuk keresztény erkölcs hova vezet? Az a rend, ami a világban manapság feltünedezik, mintha nem a szeretet rendje lenne.

Valahogy meg kéne menteni azt, ami elveszett. Jézus nem hivatkozik semmilyen erkölcsi rendre. Az embert keresi a rend helyett, a kapcsolatot a másikkal. Azt hiszi, hogy ha a másik ember felé érdeklődéssel fordul, őt „úgy, ahogy van"-elfogadó figyelemmel, akkor ez meghozza benne azt a változást, amitől az élet, a szeretet rendje helyreáll.

„Bizony mondom nektek, minden utolsó strici Ábrahám gyermeke, és ha ti is azok akartok lenni, viselkedjetek velük szemben ugyanúgy..."

November 12. — Évközi 32. vasárnap — Lk 20,27–38 — Szerelem és házasság...

— Bölcsen válaszoltál, rabbi — mondta a kopaszodó, ötvenes éveiben járó, és szakállát simogatva fiatalabb társaira pillantott. Azok összenéztek; mintha nem elégítette volna ki őket a válasz.

— A te országodban hiányzik az, amitől az élet itt a földön előre megy. Hogy készítheti magát elő az ember arra, ami gyökeresen más, mint amit naponta megél? Vagy talán azoknak van igazuk, akik itt a tó környékén elvonulva élnek és nem ismernek asszonyt, nem nevelnek utódot Á b r a h á m n a k ?

— Azt mondják, te sem akarsz házasodni.

— Asszony, család mellett nem vándorolhat az ember. Kétszer is meggondolja a prófétaságot, hiszen más életek fenntartásáért is felelős.

— Csak egyedül szabad az ember arra, hogy korlátlanul szolgálja azt az eszményt, amire született.

A Mester hallgatott, kérdezői egymásnak adták a szót. Válasza nem elégítette ki őket, de a tekintélytisztelet megakadályozta őket abban, hogy nyíltan kimondják gondolataikat.

— Abban a másik világban nem lenne jó élni — mondta egy fiatalabb.

— Honnan lehet tudni, hogy milyen az a világ?

— A rabbi azt mondja, hogy onnan jött.

— Hát ahogy elnézem, az tényleg nem házasembereknek való.

— Légy tisztelettel a tanító iránt — az idősebb figyelmeztető szavaiba némi irónia is vegyült. Nem tudták eldönteni, hogy tényleg igazat beszél-e a rabbi, vagy egy szélhámossal van dolguk. Mindnyájan Jézusra néztek, mintha személyéből akarnák kiolvasni, milyen lehet az a másik ország. A Mester tekintete, tartása nyugalmat sugárzott. Mintha mondani akart volna valamit és csak a megfelelő pillanra várna. Ha beszélgetőtársai jobban figyelnek rá, talán észrevették volna azt a szokatlan, ravaszkás mosolyt, ami egy idő óta a szemében bujkált.

— Talán nem tudjátok, de egyszer másoknak elmondtam már, hogy atyám házában sok hely van. Nemcsak sok, hanem sokféle. Mindenki megtalálhatja benne a neki megfelelőt. Akár házas, akár egyedül élő. Azt gondoljátok, hogy küldetésem velejárója az, hogy egyedül élek. Nem, magam döntöttem így. Nem mintha nem vágyódnék arra, hogy én is teljes értékű emberi életet éljek — asszonnyal, gyerekekkel. De sokaknak ez nem adatik meg. Az ő életük a nehezebb. És én számukra is mintát akarok nyújtani. Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megtagadjam a szerelmet. Atyám nőnek és férfinak teremtette az embert — a maga képmására. El sem tudjátok képzelni, milyen lehet az Isten... Sok mondanivalóm lenne róla, de egyszerűen nem vagytok rá képesek, hogy befogadjátok. Az én keresztem az, hogy itt vagyok, bennem tombol a lét teljessége és nem mondhatom el, mert nincs, aki felfogná. Csak azt tudom elmondani, ami a

magatok teremtette korlátos szellemi térbe belefér. Ezért kell még nélkül férfi-istenről, törvényekről beszélnem, vitatkoznom poros iratokról, önigazoló eredetmítoszokról. Mindez számotokra szentírás. Fel sem fogjátok, hogy lehetséges — van! — valami ezen kívül is.

Vegyük csak az általatok felhozott példát. Előre megmondom, hogy még az apokrifek közé sem fér be, amiről itt beszélünk. De hát kérdeztetek és válaszolok. A szerelem az emberlét legmélyebb élménye. Meglepő, hogy ezt én mondom nektek, ugye? Minden ember életében van valami, amihez irracionálisan ragaszkodik, amiben megvalósulni, kiteljesedni véli önmagát. Ezerévek múlva — addigra lesz majd elég tágasság az efféle gondolatoknak — jönnek majd pszichológusok, akik elmagyarázzák, hogy a szerelem ennek a rajongásnak egy másik — általában másnemű — személyhez kötődő, erotikus töltést hordozó formája. Mondhatnám így is: Az Isten világa a szerelem világa. De most csak így, általánosítva, tartalmilag szűkítve mondhatom: Szeretet-Isten. Különben a mostanában itt is divatos nyugati szemléletből egyből Aphroditét meg Vénusz jutna eszetekbe. Persze abban is van valami, csak az ember saját képére formálja az isteneket. Tudom, ez lesz a sorsa az én szemléletemnek is... Máris mindenféle történeteket mesélnek rólam Magdolnával kapcsolatban, pedig csak — csak! — arról van szó, hogy szeretem és ő is szeret. De térjünk vissza a példátokra, ami igen tanulságos. Van tehát egy házasság — egy jó házasság, ahol szeretik és megbecsülik egymást. Meghal a férfi, és a nőnek kell valaki, mert férfi nélkül a ti világotokban egy nő esélytelen. Meg kell jegyeznem, szép történeteitek vannak özvegyekről és árvákról. No és a nő fiatal és csinos is, és szerelmes lesz valakibe. Egyszerűség kedvéért ez a valaki legyen most a soron következő testvér — hogy még estig végére érjünk a történetnek. Tehát, szerelem, házasság, gyermek és halál — milyen kerek ez így —, és ez még ötször ismétlődik. Bizony mondom nektek, hogy még egy negyvenes, tízgyermekes anya is lehet ellenállhatatlanul vonzó... dehát ti találtátok ki a történetet. Jó, egyszer minden elmúlik és egyszer minden nyilvánvalóvá lesz. Ezt különben ti sem tagadjátok, ha jól tudom, csak az átmenet kérdésében vagyunk más véleményen. Szóval jön az idő, amikor minden nyilvánvalóvá lesz, és lám, kiderül... mi is? Az, hogy mind a heten szerelmesek a nőbe és a nő is szerelmes mind a hétbe! A házasságok ugyebár az égben köttetnek, tehát amit Isten összeköt, ember szét ne válassza... Ez a nyolc ember tehát össze van kötve — szerelemmel, szeretettel. Mit lehet erre mondani? Ebben a világban, ahol a törvény, a jog, a hagyomány és az önzés az úr, ahol az ember határokat húz és birtokolni akar — igen, mit néztek ilyen ütődötten, a feleségét és a gyermekeit is tulajdonának tekinti... na mit kell csinálni? Finoman el kell terelni a dolgot egy másik síkra és másról beszélni: Azokról, akik ezért vagy azért nem kötődnek egy másik emberhez szerelemmel, és végül is az életüket meg tudják oldani magukban. Kevés ilyen van és kevés normális közöttük, bizony mondom nektek, de azért akad.

A többit a fantáziátokra bízom, mert még kimondani sem illik. De biztos vagyok benne, hogy ki fogjátok találni. És ha bárki erről a beszélgetésről kérdez benneteket, mit fogtok mondani?

A hét szadduceus a földet bámulta, csak lopva sandítottak egymásra, próbálva kiolvasni, hogy mit gondol a másik. Abban egyetértettek, hogy ez a rabbi bolond vagy részeg, mondják is, hogy nem veti meg a bort, de ilyen korai órában még nem ihatott annyit... Egyébként kemény beszédű, és ha jól meggondoljuk, amiket a mindentadásról és az egymásbanlevésről mondott...

Gondolataik kusza halmazát e pillanatban meg sem próbálták rendezni. Megint a legidősebb szólt, ahogy illik.

— Nézd rabbi, a te világod nem a mi világunk. Ezt te is így mondtad; az „én országomról” szoktál beszélni meg erről a világról, némi megvetéssel. Nem értjük egymást. Illetve értjük, sőt elismerem — a társaim nevében is szólok, tudom —, hogy a te világod csodálatos. De nem embernek való. Vagyis nem olyanoknak, mint mi. Menj el tőlünk, mi bűnös emberek vagyunk. Ez a beszélgetés pedig köztünk marad — s itt szúrós, sokat sejtető pillantásokkal társaira nézett. A fiatalabb nem nézett fel, tekintetével még most is a semmmibe révedt.

A nap magasan járt a galileai égen, és perzselő, forró szél söpört végig a téren.

— Ideje mennünk.

De még a következő őrségváltás is ott találta az üldögélő, szótlan csoportot. A Mester és tanítványai, mondták az arra járók, ügyet sem vetve rájuk.

November 19. — Évközi 33. vasárnap — Lk 21,5–19 — Panta rhei

Minden folyik, mondta már Hérakleitosz, a görög; elfolyik, elmúlik és jön helyette valami más. Elfolynak a templom kövei és elmúlik ez a világ. A lét rendje ez. Csak az elmúlás módja a kérdés. Ha valami vagy valaki egy végigélt, kiteljesedett élet után békésen átadja a helyét, életterét másnak, abban nincs tragikum, hiány, rossz — feltéve, hogy ez az átadás a lét rendjének megfelelően történik. Itt azonban nem erről van szó. Eszmék és létformák feszülnek egymásnak a vagy-vagy, a kizárólagosság igényével. A leírás szerint az egész világ ellenségnek tekinti Jézus követőit. Az evilág rendje és a Jézus nevével fémjelzett rend kizárja egymást. Ami ebben a részletben (és még számos helyen) számomra zavaró, az az, hogy a két világ közt nem a közvetítést, az átmenetet, az együttélés lehetőségét keresi, hanem a kibékíthetetlen ellentétet hangsúlyozza. Apokaliptikus képet fest a kétféle szemlélet összeütközéséről, és egyrészről elmondja, hogy üldözés, halál vár Jézus követőire, másrészt megígéri, hogy a hajuk szála sem görbül meg. Nyilván két külön létsíkról van itt szó. Az első az evilági, materiális történés síkja, ahol bizony van elmúlás, kudarc, halál és tragédia. A második ama másik világ, ahol béke, biztonság, nyugalom van. A két világ némileg egybecsúszik, de kapcsolatuk ellenséges, szervetlen. Nyilvánvaló, hogy a szerző a Jézus-féle szemlélet mindenekfelettiségét kívánja hangsúlyozni, de ezt nem a lényeg megvilágításával teszi, hanem a kettő közti kibékíthetetlen ellentét ecsetelésével. Miért? Talán lehet a kettőt vegyíteni? Miféle alku, együttműködés jöhet létre az evilág és a jézusi világ között?

Jó lenne tudomásul vennünk, hogy az élet jelenségei végtelenül sokfélék és minden mesterkedés ellenére sem férnek bele az elvi tisztánlátás takarosan felcímkézett skatulyáiba. Az élet különféle dolgok bonyolultan, szervesen kapcsolódó szövevénye. Ha kivágunk minden oda nem illőt, széteshet a szövet. Ha meghagyjuk, esélyünk van arra, hogy a nagy minta az apróbb hibák ellenére végül is azt fogja kiadni, amit mi szeretnénk.

Amikor az ember meg akarja érteni a világot maga körül, szeret sarkosan fogalmazni, kategóriákban gondolkodni. De amikor megtanult már bánni ezekkel és elkötelezte magát a rend — a jó, a szép, az igaz — mellett, túl kell lépnie rajtuk, mert akadályai lesznek a további konstruktív gondolkodásnak. A sikeres életalakítás nemcsak harc, ellenállás, konfliktus árán lehetséges — ezek általában temérdek erőt kötnek le —, hanem az értékeknek az adott körülmények között elképzelhető keresésével és megvalósításával is.

A szerző itt a sötétebb oldalt festi; néha valóban számítani lehet a legrosszabbra. De az ember a rettegés árnyékában nem szabad. Nem képes arra, hogy kihozza magából mindazt a jót, szépet, igazat, amit lehetőségként létével kapott.

Hogy lehet a félelmen felülemelkedni? Lehet egyszerre két világban élni? Egyik lábunk a kátyuban, a másik az üdvösség zöld pázsitján...? Talán igen, de ehhez szükséges az a rajongó kötődés az eszményekhez, ami általában csak egy másik személy vonzásában lehetséges. Talán ez a magyarázata annak, hogy Jézus személyek, személyes kapcsolatok erőterében gondolta el az életet. Erről a kortársak keveset szólnak; itt is a rokonok, barátok hűtlensége kerül elő. Az írónak kevés tapasztalata lehetett barátságról, szerelemről. Jó lenne tudni, miket gondolt ezekről Jézus. Talán ez adná az igazi kulcsot ahhoz az Országhoz, amiről Jézus is annyit beszélt.

November 26. — Krisztus Király ünnepe — Lk 23,35–43 — Kereszt

Ez az a hely, Uram, ahol hallgatni kell. Mert a szenvedés nem tűri a közhelyeket. Élet és halál határán nem lehet mellébeszélni. Itt egyszerre van jelen két világ. Nem békés egységben, hanem végzetes összeütközésben. Az ember azt gondolná, hogy a határhelyzetekben nyilvánvalóvá válnak a dolgok. Annak számára talán igen, aki átéli. De aki külső szemlélő, talán kívül marad. A meg-nem-értés tragédiája zajlik ezerévek óta.

Ennek a tragédiának a szereplői a nép, az elöljárók, a katonák, a két gonosztevő és Jézus. A népnek cirkusz: nem az megy ilyen helyre, aki felelősen részt akar vállalni az élet dolgaiból, hanem aki mások bőrére spekulál. A tömeg többnyire passzív vagy rombol. Itt éppen gúnyolódik. A tömeg nem tükrözi a társadalom, a közösség értékszemléletét; általában messze alatta marad. Ez a hatalom, a politika tragédiája: A nép, a közösség érdekeire hivatkozik, de a tömegre támaszkodik. Az elöljárók ritkán bölcsebbek, mint a tömegember. Ha átlátják és úgy űzik a hatalmi játékot, becstelenek; ha nem, buták, esetleg idealisták, de ebből hamar ki szokott gyógyulni az, aki a hatalomba belekóstol. A mélylélektan kimutathatna esetleg olyasmiket, hogy a főemberek kisebbrendűségi érzésük kompenzálására az általuk is megvetett tömegben — amihez egyébként lelki alkatuk szerint tartoznak — és az ellenséges katonákban keresik a pillanatnyi helyzet elviseléséhez a szövetségeseket; hogy a hatalom szorong és ezt leplezendő látványos túlkapásokat követ el, amikor egy ártatlannal kerül szembe; hogy a legnagyobb bűn ebben a világban az, ha valaki rámutat a fennálló rendszer hibáira, visszásságaira.

A két lator más helyzetben a tömeghez csatlakozna, esetleg szívesen vállalta volna a hóhér szerepét — lelki alkat kérdése ez is. Itt nincs veszteni valójuk, amikor mindennek vége, az ember őszinte. Szembenézhet egész életével és egy végső döntéssel más értelmet adhat mindannak, ami előtte volt.

Jézus, mindaz, ami veled, általad történt, az emberiség legnagyobb kihívása. A mai napig nem tudtunk választ adni erre; válaszaink sorra kudarcot vallanak. Talán azért, mert nem értünk téged. Kereszt, megváltás, Isten Országa, egyház, üdvösség, kegyelem meg hasonló fogalmakkal akarunk megérteni, bonyolult gondolati és intézményes struktúrákat üzemeltetünk hatalmas energiákkal. Az ember látótere az élet lényeges dolgait illetően még ma is ugyanolyan szűk, mint kétezer éve.

Én is ott állok a tömegben, kissé hátrébb ugyan, némileg szégyenkezve, de leginkább értetlenül, hogy nahát, pedig milyen rendes ember volt, egyszer rám is rámnézett, furcsa, igéző tekintet volt, el is fordítottam a fejemet. Pedig kérdezni akartam valamit, hogy Mester, szerinted nekem mit kell csinálnom, hogy boldog legyek. De valahogy nem volt bátorságom, meg az az igazság, hogy egész jól megvagyok különben, mit is mondhatott volna nekem. Ezek itt most megint kórusban üvöltenek, inkább megyek, még kitudódik, hogy én is itt voltam, és az írástudó barátaim ferde szemmel néznének rám.

Éberség

Az alábbi, elgondolkodásra késztető írásokat a GAIA sajtószemle filozófiai és politikai gazdaságtani rovataiból válogattuk. E számunk környezetvédelmi rovatának címét Hamvas Bélától kölcsönöztük.

Néhány gondolat
Gyökössy Endre: Az Őstörténet *c. könyvéből*

(Alcíme: A teremtéstörténet üzenete ma)

A teremtés csak annak jelent valóságot, aki már a maga életében átélte a KÁOSZT, s ugyanakkor átélte a TEREMTÉST. Aki nem-hideg, logikai úton jutott el a teremtés és a Teremtő szükségszerűségéhez és létéhez, hanem lénye gyökeréig megrendülten élte át úgy, hogy önmagában, benne is végbement a teremtés. Következésképpen tudja és éli, hogy valami egészen új kezdődött benne.

Isten nem a semmiből, hanem önmagából teremtette a kozmoszt! Csak emberi nyelven és fogalmakkal szólhatok: Isten „gondolta”, „akarta” és „lett”! Éppen a XX. sz. emberének kell, hogy már érthetőbb legyen ez a sorrend. Ez a képlet. Hiszen ugyanezt a sorrendet és képletet fordítva már ismerjük: 1. Anyag. 2. Kötött energia. 3. Gondolat. (Mert az anyag kötött energia, és ez a tiszta elméleti matematika végső megfogalmazásában: gondolat.).

A Menny és a Föld itt: az egész lüktető és előrehaladó, fejlődő univerzumot, az egész világmindenséget jelenti, a maga polaritásában: a láthatót és láthatatlant, a lentit és a fentit, az időit és az időtlent, az anyagit és a szellemit.

Az Isten és az univerzum — itt és így együtt a kettő szétválaszthatatlan viszonyát fejezi ki. Azt jelenti: — Nem vagyunk egyedül, magunkra hagyva a sötét mindenségben. Teremtőnk és egyben Gazdánk van....

Az Őstörténet (Teremtés könyve 1,1–10) nem tudományos kozmogónia, hanem ihletett prófétai vízió, látomás visszafelé, a kezdetek kezdete felé. Az emberiség bölcsőjéről olvasunk itt feliratokat, hieroglifákat, képekben elbeszélve. Feliratok a bölcsőnkön, amelyek örök érvényű üzeneteket tartalmaznak az örök ember számára.

„És Isten lelke lebegett a vizek felett!”

A sokféle tudományos elmélet szerint is a víz minden élet ringatója, bölcsője. Az ősi szöveg itt olyan szót használ, amely a madár lebegését is jelenti a fészek felett. Tehát nem statikus mozdulatlanságot fejez ki a hieroglif, az ősi kép, hanem aktív és dinamikus remegést, a teremtés melengető vibrációját.

„És látta Isten, hogy jó a világosság!”

Jó, szép, tökéletes: mindezt jelenti itt az ősi szöveg. Isten teremtő örömét fejezi ki, embernek, emberi szóval. Íme: a megszülető világ felett Isten öröme is lebeg — erről beszél az Ige. Ebből élhet át minden teremtett lélek valamit, aki örülni tud a fénynek. Azt mondta egyszer valaki: — Mindig hajnalban ébredek, és naponként figyelem, ahogy egyre több fény tör át a félig leeresztett redőnyök rései között, és meghatva nézem, hogyan lesz úrrá a sötétség fölött a fény... Minden hajnalban átélem a teremtés liturgiáját.

„És elválasztotta Isten a világosságot a sötétségtől.”

Mai nyelven: Megteremtette Isten a polaritást, a feszültséget és ritmust. Kretschmer azt írja: Kezdetben teremtette Isten a ritmust, s ezzel megadta a mindenség dinamikáját.

„Így lett este és reggel.”

Nem kevesebbet jelent ez, mint azt: nem az estéé az utolsó szó, hanem a reggelé. Nem a halálé az utolsó szó, hanem az életé!

A mennyboltozat és a vizek üzenete. (Ter 1,6–8) Az őstörténet írója olyan égboltozatról beszél, amely elválasztja a boltozat feletti és alatti vizeket. A héber szó eredeti jelentése szilárdat, jól megmunkálhatót jelent. Valóban ilyen védőburok borul fölénk. A Teremtő ilyen védőburokkal védi Földünket, az életet. A kozmikus sugárzásnak csak 0.6%-át engedi be a Földre és ezért lehetséges itt az élet. (Ha mi el nem rontjuk ezt a védőpajzsot). Ugyanakkor lehetetlen nem gondolnunk arra, hogy mi már betörtünk ebbe a természeti törvénybe, és átütöttük ezt a védőburkot, melyet Isten védőelemként feszített fölénk. Könnyen megtörténhet, hogy egyszer „ránkszakad az ég” — de nem a Teremtő Isten szakítja ránk, hanem mi magunk, mert csak mosolygunk azon, hogy a Biblia első oldalán kétszer is előfordul ez a szó: elválasztotta... elválasztotta Isten a mennyezet alatt valót a mennyezet fölött valótól. ... Méltó, hogy a kozmikus térséget kutatók és annak felhasználását vitatók nemzetközi konferenciájának fő falára vagy mennyezetére írják: „elválasztotta.”

A negyedik teremtési nap, a negyedik teremtési korszak szövege lényegében arról szól, hogy Isten megteremtette a Tér után az Időt. Hiszen ilyen szavakat olvashatunk a szövegben: jelek, ünnepmeghatározók, napok, esztendők ... Rosszul bánunk ajándékba kapott életterünkkel — nagy bajba kerültünk az ajándékba kapott Idővel is. Miért? Mert Isten rávésett a bölcsőnkre egy szót az idővel kapcsolatban, és mi azt semmibe vesszük, és ez a szó: elválasztotta...! Azaz elválasztotta a nappalt az éjszakától, jeleket adott, ünnepmeghatározókat, napokat és esztendőket — de amit Isten elválasztott, azt mi egybemostuk. Egybemostuk a napot az éjszakával, a napokat a napokkal, az ünnepeket azokkal, amik nem ünnepek, a jeleket semmibe vettük, vagy átjelöltük azokat. ... A pszichoneurózis egyik oka, hogy a kultúrember egyre inkább a szünetnélküliség monotóniájában él. Azaz: szüntelen teszvesz, s már csak tenni tud, de lenni alig. Ahogy a zenét az olykori csend teszi igazán széppé és megnyugtatóvá, úgy az életet is. De mi nemcsak a zenéből hagyjuk ki már a pauzát, hanem az életből is, s ezért olyan idegtépő nemcsak a modern zene, hanem a modern életforma is. ... Közben egyre gyakrabban hallani a szünetnélküliség monotóniájában szenvedő modern kultúrember szünetnélküli panaszát: Semmire sincs időm! Miért nincs? Mert elfelejtette a bölcsőjére írt grandiózus figyelmeztetést: Elválasztotta! ... Isten jeleket adott, hogy jól és emberhez illően — és egészségesen osszuk be az ajándékba kapott időt. Mi egyre inkább hasonlatosakká válunk ahhoz a biciklistához, aki egyre lázasabban és izzadtabban, kimerültebben pumpálja a levegőt a bicikligumijába, de mert az lyukas, minél többet pumpál bele, az annál jobban ereszt és közben még a lyuk is tágul. Mi is egyre lázasabban pumpálnánk több időt életünk egyre puhulóbb kerekébe, de az valahol ereszt. Hol támadt rajta a szakadás? Ahol kiszakítottuk belőle ezt az isteni szót: «elválasztotta...»

MDÉ

*

Ökocsapda

Hová süllyedtünk? S meddig süllyedünk?

Kedves Sajtószemle-olvasó, vajon feltűnt-e neked, elgondolkoztál-e azon, hogy az utóbbi években mennyire megváltozott a zöld mozgalom? Az átalakulás lassú volt, folyamatos, s folyamatában — figyelembe véve a közben zajló szédületes társadalmi változásokat — szinte észrevétlen. Igazodtunk. Hozzáigazodtunk, hozzásimultunk a rendszerhez, s ezt nem kellett volna. Tűnőben üdeségünk, frisseségünk, a szépért-jóért folytatott küzdelem lelkessége. 8–10 éve, mikor elkezdtük pénz nélkül, dacolva a hatalommal, nem törődve a nehézségekkel; igen, akkor Tiszták voltunk. Nemes Don Quijote-i harc az Igazságért! Mi voltunk a Zöldek!

Ma legzöldebb a Persil mosópor, a Philips mercury-free eleme, még a Tet-

rapack is. Mi meg intézményesedtünk. Vannak irodáink (néhol még titkárnő is jár vele ...), számítógépeink, faxaink, telefonok, fénymásolók stb. S beleőszülünk az adminisztrációba — TB, adóbevallás, pályázatok, közgyűlés, mifene. Jól ki van ez találva! Mi meg szépen besétáltunk.

„Európai Egyesült Állatok, jól fogom magam érezni nálatok?", tette fel a költői kérdést jó 10 éve Müller Péter Iván (Kontroll Csoport). A kérdés ma már nem költői. Véres valósággá lett/lesz. S az ökotanácsadók minket is agymosogatnak, terelgetnek eme nagy közös mocsárba. Vajon ki pénzeli őket ténylegesen? S miért? Miért? (Mennyire vakok vagyunk!) Csak utánozzuk a tötyi-mötyi júeszéj módszereket. Leveleket írogatunk ideoda, járunk hivatalról hivatalra, újságról újságra, közben meg alkuszunk, elkurvulunk, s a végén talán összejön egy törvényjavaslat-módosítás vagy ejnye-bejnye a szennyezőnek. Ha összejön. „Maga a zöld mozgalom a természet ellensége, ha nem a lényeg ellen támad!" — mondja Noam Chomsky. Minden támadásunk a részletek ellen (legyen az foszfátos mosópor vagy füstös műcsótány) a multik malmára hajtja a vizet. Látszólagos ellenállásuk mögött vidáman kacarásznak. Hiszen mindenre van technika, lesz foszfátmentes mosópor, katalizátoros műcsótány stb. Mindegy, mit gyártunk, csak eladható legyen. A haszon a lényeg, az elvevés. Kísértés járja be a Világot, a fogyasztás kísértése! Vedd, vidd s edd ... a sok maszlagot, s légy boldog! Ha tudsz. A rád zúduló iszonyatos kísértéseknek valóban szinte lehetetlen ellenállni, emberfeletti Erő kell hozzá.

A nyereséghajhászás, a haszonszerzés őrülete rohanó világunk alapmotívumai. Gátlás nincs e téren. Kiszely Karcsi szerint a kamat az alapoka minden rossznak. Bár szerintem a kamat is csak eszköz a GAPOHA (GAzdasági-POlitikai-HAtalom) kezében, ugyanúgy, mint a sajtó és a reklám. Az összefüggés persze igen szoros a három tényező között. A GAPOHA elleni küzdelem valóban merő szélmalomharc, de csak ennek révén maradhat meg tisztaságunk. Ám le kéne szoknunk végre az intézményes módszerekről, mert nem küzdhetünk Elvevő-taktikával az Elvevők ellen a Meghagyókért. Ez előbb-utóbb tudathasadást okoz! Leszek inkább betyár, ökobetyár (bocs, Rózsa Sanyi, ott Táplánszentkereszten)! Lovat ide alám! (Arra úgysem lehet pályázni.)

A pénznek nem szabadna alapvető szerepet játszania a zöld csoportok életében. Ha a pénzszerzés elsőrendű céllá válik, akkor könnyedén a hatalom bábjává válhatunk. Nincs szükséges rossz, mert ez is csapda! „A cél soha, semmilyen körülmények között nem szentesítheti az eszközt!" Létezik zöld információözön, szinte átláthatatlan s átrághatatlan. Gyártjuk mi is a tengernyi papírt (szégyellem, de ezt teszem most én is), sokszor öncélúan, feleslegesen. Mértéket kellene tartani sok mindenben nekünk is!

Mindezek után Gábriel nyomán azt kívánom nektek: Legyetek erősek! Álljunk ellen mindenféle Kísértésnek, s próbáljunk új, megalkuvásmentes irányt szabni a Zöld Mozgalomnak!

namzi

Ui.: Hosszú vajúdás szüleménye ez az írás, sok mindent szerettem volna összeterelni benne, s ez nem teljesen sikerült. A téma túlontúl kényes, megbántani senkit sem állt szándékomban, csupán elgondolkoztatni. Sok barátom dolgozik most olyan helyen, illetve módon, hogy érzékenyen érinthetik a fenti sorok. Úgy gondolom, ha igaz lélekkel csinálja, amit csinál — bármi legyen is az —, akkor minden rendjén van. Békéd csak akkor lesz, ha lépéseidet a lelkiismereted, s nem egyéb okok (haszon, presztízs, hatalom stb.) motiválják. Boldog csak akkor lehetsz, ha megtalálod lelked békéjét!

Kedves Namzi!

Ökocsapda című írásod tartalmával és hangnemével egyetértek. Chomsky figyelmeztetését csupa nagybetűvel a szobánk falára kellene írnunk:

„Maga a zöld mozgalom a természet ellensége — ha nem a lényeg ellen támad!"

Amit a továbbiakban írok, legalább annyira önkritika, s kérem, senki se vegye oldalvágásnak. (G.Gy. barátom se.)

Mi a lényeg szerintem? A szabályozók!

1. A „környezet" szó már önmagában mesterkedés és hazugság (azt kell sugallania, hogy mellékes gondról van szó). Valójában létföltételeinkről, létforrásainkról, létalapjainkról van szó.

2. Ezt elvi és gyakorlati okból meg kellene jeleníteni a képviseleti demokráciában. (E rendszerben a „környezetvédelem" egyszerűen szakadékszerű joghézag.) Ezért szükség van (a bírói függetlenséghez hasonlóan) arányos jogkörű független környezetvédelmi szószólóra, legalább az országgyűlési biztos szintjén.

3. A jövedelemadók kb. 80%-os csökkentése, a forgalmi adók teljes eltörlése — egybekötve magas környezetvédelmi adók bevezetésével.

4. Határozottan és folyamatosan követelni kell a kamatos pénzrendszer újbóli betiltását.

Kedves Namzi, igazad van, hogy a kamatos pénzrendszer eszköz, egyfajta új és „tökéletes" eszköz mindenki függésben és jobbágysorban tartására. De mert a gazdasági-politikai hatalom eszköze — miért ne lehetne létrejöttének oka is??

Fotó: Almásy Pál

A hagyományos társadalmak két fő biztosítékkal óvták létalapjaikat:

1. A föld nem lehet áru, nem lehet adni-venni, nem szabad rá jelzálogkölcsönt fölvenni, sem pénzadósságként lefoglalni.

2. A pénz egyszerű csereeszköz. Nem válhat maga is áruvá. Ezért kell tiltani a kamatot mint a pénz árát. Az ókori és középkori ember ismerte a dolog lényegét, ezért tiltotta. Mi a dolog lényege? Pilótajáték. Néhány éven belül tíz Föld sem volna neki elég. A kamatok által néhány éven belül megsokszorozódik az alapösszeg. (Így lesz 50 megkétszerezés után a 0.1 mm-es papírból 112 millió km!) A megsokszorozódó számok, mivel pénz a nevük, kikényszerítik, hogy ugyanilyen mértékben és ütemben tegyük áruvá a Földet — az elfogyásig. Így alakult ki a kamat által a gazdasági hatalom példátlan összpontosulása az egész Földön — és folyik még tovább, talán a pusztulásig. (A politikai hatalom csak másodlagos eszköz). Ha tisztábban látnánk az okokat világszerte, akkor a mohamedán fundamentalisták nem kendőtlen nőket fojtanának meg, hanem bankokat gyújtogatnának és fenyegetnének; a keresztény fundik nem fogamzásgátló módszereket ostoroznának elsősorban, hanem a bankokat és a pénzrendszerüket; s mi környezetvédők sem lennénk csupán kukavilágnézetűek. Ideje lenne már, hogy a bankok, a főkolomposok is félni kezdjenek az éhezőktől, a szegényektől, az elkeseredettektől és a természet szószólóitól. Mert eddig a markukba röhöghettek, röhögnek és szállítják nekünk az újabb és újabb kuka- és faültetési programokat. Ők fütyülnek, mi táncolunk.

Kiszely Károly

Kedves Namzi!

A csapda, amiről írsz, nem ökocsapda, hanem életcsapda, vagy pontosabban üdvcsapda. Az egész problémakör megoldása (környezetpusztítás, nemzet-pusztítás stb.) — véleményem szerint — valahol a Te utóiratodban található meg.

Úgy látszik, nem lehet nemzetet, természetet menteni, megtartani, no pláne felemelni kívülről, mint ahogy senki sem tudja önmagát felemelni akár csak egy centire is a föld fölé. Úgy látom, hogy a nemzetet, a természetet meg lehet tartani, sőt bizonyos jótékony erők közbenjárásával még emelni is lehet, de csak az egyes emberek munkájával. Az egyes emberek munkája viszont, ha nem belülről indul, oda vezet, ahol ma vagyunk. Nem ér semmit a mozgalom, a cselekvés, a forradalom, ha nem önmagunk megismerésével, megtartásával és felemelésével kezdődik az ügy. A Sátán legnagyobb fegyvere nem a pusztítás, a gyilkosság, hanem a megtévesztés; nem a nyílt hazugság, hanem: „A megtévesztésig úgy nézzen ki, mintha..., de legyen pont az ellenkezője”. A szellemtudományok ősei Ahrimánnak nevezik és sokkal veszélyesebbnek tartják, mint a Sátánt. Persze a kettő nem megy egymás nélkül. Ebben a csapdában vergődünk mindannyian, mint ez a cikkekből is kiderül, a zöld mozgalomban, a demokráciáért vívott küzdelemben, vagy egy nemzet puszta fennmaradásáért küzdve.

Igen, a lelkiismeretem, az kell, hogy irányítson. De vajon ismerem-e a lelkemet? Vagy csak azt a zűrzavaros, rémképekkel, aggodalmakkal, tehetetlen dühvel, felháborodással és tenni akarással teli gondolatáradatot nevezem a lelkem ismeretének, ami nap mint nap, ébredéstől elalvásig átömlik rajtam, folyamatos zuhatagként, és meg sem hallom, amit a lelkem — az igazi, amit Isten lehelt belém, és ezért csak igen nagy belső csendben lehet meghallani — elsuttog. Mert a megoldás — az egyetlen megoldás — tényleg csak a Rá hallgatás. Csak és kizárólag ettől a ráhallgatástól fél a Sátán, menekül előle és még a környezetét is elkerüli annak, aki így fülel, mert ez ellen nincs fegyvere. Ez az, ahol megtörik a hatalma.

Az pedig, hogy hogyan lehet a lélek ismeretére eljutni, le van írva minden szent könyvben, néhány szent életében, de néhány olyan kortárs magyar prózaíró művében is, mint Hamvas Béla és Kodolányi János. Ez az út nem széles, nem virágos és nem is tolonganak rajta. Hosszú, meredek, köves, rengeteg útelágazással és csalogató, káprázta reklámmal. De már néhány száz méter megtétele után — írják — az élmény kárpótol a nehézségekért. Elmúlik a felesleges aggodalmad, minden erődet arra irányíthatod, ami a dolgod — „igaz lélekkel csinálva, akkor minden rendjén van”, mint idézed. Tehát szabad leszel. De fordítva nem működik. Fordítva csak a Sátán működik: az önzésemen, a tekintélyszerzésemen, a bemocskolódásomon keresztül, még a legtisztább adakozásban, tiltakozásban, a legdemokratikusabb követelésben, a legártatlanabb varangyakcióban is.

Így látom, mert így tapasztaltam meg.

Farkas

Könyvismertetés

Alan AtKisson és Dana Meadows ajánlják Ken Jones *Beyond Optimism: A Buddhist Political Ecology* c. könyvét a Balaton-tagoknak (Jon Carpenter Publishing, POB 129, Oxford OX1 4PH, UK, 1993). A szerző angol buddhista környezetvédő. Mint környezetvédő rokonszenvesen érvel, mint buddhista mindenben kételkedik, még a környezetvédelemben is, különösen a brit zöldek és más csoportok gyakorlatában. Ugyanis nem buddhista megközelítés egy romboló rendszeren belül dolgozni azzal a céllal, hogy azt belülről megváltoztassuk. Ken Jones álláspontja jól jellemezhető azzal a Schumacher-idézettel, amellyel a könyvét kezdi: „Nem lehet tovább hinni abban, hogy bármilyen politikai vagy gazdasági reform, vagy tudományos előrehaladás képes megoldani az ipari társadalom élet-halál kérdéseit. Azok túl mélyen vannak mindannyiunk szívében és lelkében.”

A könyv először fölvázolja a fenntarthatatlan földi helyzetet, véleményt mondva a népesedésről, fogyasztásról, iparosításról, szocializmusról. Kevesebb szó van a tényekről, inkább a nézeteinkről, hogy miként teremtünk mítoszokat. A következő részben a fenntarthatatlansággal és a reá adott válaszokkal foglalkozik (környezetvédelem, ökológiai gazdaságtan, feminizmus). Fölteszi a kérdést, hogy a régi Énjükkel rendelkező emberek képesek-e a jó lépéseket megtenni?

A könyv utolsó fejezetének címe: „Pszicho-spirituális felszabadulás — a belső munka”. Innen néhány idézet:

A zöld pártokat heves versengések, küzdelmek jellemzik, csekély hajlandóságuk van a megbékélésre. Hasonló a helyzet a béke-, a nő- és egyéb mozgalmakban. Egy lap, a Peace News egyik szerkesztője számára a békegyűlések és a békecsoportok igen békétlen környezetet jelentettek, annak ellenére, hogy volt tapasztalata NATO-tábornokok összejöveteléről is.

Sok radikális mozgalmi ember az idejét, energiáit és idealizmusát nem kímélve, teljes elkötelezettséggel dolgozik. Ha akadályba ütköznek, az robbanásokhoz vezet. A buddhista kvéker, Adam Curle írja, hogy az az út, amelyen át megértjük az emberi természetet, különösen a sajátunkat, nagy jelentőséggel bír. Abszurd illúzió feltételezni, hogy tehetünk valamit a békéért, ha belül féktelenek vagyunk és nem szeretjük a nyugalmat; vagy hogy segíthetünk az embereknek jobbra változtatni az életüket, ha a saját életünk rendetlen és szegényes. Kevés neves, radikális zöld tartotta be azt, amit Petra Kelly mondott. A zöld mozgalomnak spirituális mozgalommá kell válnia, nem egy határozott vallásos értelemben, hanem abban, hogy egyes értékeket át kell alakítaniok, másokat meg kell őrizniök, pl. az együttérzést és a gyengédséget.

Az emberiség történelme során örökké sikertelen küzdelmet folytatott, hogy szükségleteit agresszivitással és kapzsisággal elégítse ki, s a fanatikus birtoklási vágy gyúlékony társadalmi szerkezetekhez és folyamatokhoz vezetett. Gary Snyder szavaival: „Gazdaságilag egy kapzsiságot fokozó rendszertől függünk, ahol az igények kielégíthetetlenek”.

Nem lehet rangsort felállítani a különféle belső tevékenységek között. Egy adott ember nekifoghat valamiféle spirituális gyakorlatnak és még merevebbé és elzárkózottabbá válhat, míg egy mérsékelt pszichoterápia elvezethet valakit a boldog nyitottsághoz. Ezért fontos, hogy tudatunk nyitott legyen minden belső tevékenység iránt, a kiscsoport-dinamikától a tantrikus meditációig, az agyaggal való játéktól az erőszakmentesség gyakorlásáig, a bioenergetikus gyógyítástól a tudatosság növeléséig. A vallásos térítői hagyomány, amelyik *egy* igazság egyeduralmát hirdeti, nem képes táplálni a nyitott szellemiséget, és a másokkal való kapcsolatok során nem erősíti a befogadó viselkedést. Egyetlen olyan kultusz sem képes erre, amelyik egy guru iránti neurotikus függőséget épít ki. Paul Tillich írta: „Az embernek legyen mély meggyőződése fanatizmus nélkül, szeressen szentimentalizmus nélkül, legyen képzelőereje, de ne szakadjon el a valóságtól, és legyen fegyelmezett, de ne alázatos.”

Pi.

TARTALOM

Tanulmányok
Bozsik Valéria: A pártrendszer zsákutca 2–7
h.w.—g.g.a.: Egyedül kegyelemből? 7–10
Hans Küng: Ökumenikus egyház 10
Heinrich Fries: Testvériség vagy tekintélyuralom? 11
Gyerekeknek Moha-mese
Üresfejűek — hencegők 17–18
Elmélkedések
Merza József: Ősz Csopakon (II. rész) 12–16
Reisinger János: Hol a határ a bírálat és a vádolás között? 19–20
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–28
Erőszakmentesség
Tiltakozása NATO-csatlakozás ellen 20–21
Harmadik világ
Pedro Marmilloud: „Szenvedésre születtem" 22–23
Környezetvédelem
Éberség (Válogatás a GAIA sajtószemle írásaiból) 29–31

KÖZLEMÉNY

Technikai okokból sajnos kimaradtak e számunkból a BOKOR-jubileum ígért további részletei. Decemberi számunk tartalmazza majd őket. — Olvasóink megértését kérjük!

Heinrich Rombach:

A szellem csereforgalma

Aki veszi magának a fáradságot, hogy behatoljon valami idegen szellembe, az bizonyos tapasztalatokat szerez. Legelőször igen nagy nehézségekbe ütközik. Semmi sem esik olyan nehezünkre, mint új tudat- és érzékelésmódot felvenni. Ebben minden másként és újszerűleg mutatkozik meg. — Ha mégis sikerül behatolni, minden könnyűnek, világosnak és magától értetődőnek tűnik az ember előtt. Belülről nézve nincs elválasztó határ, kívülről viszont a távolság csaknem legyőzhetetlen. — A legnagyobb az elválasztás ott, ahol a másik szellem nem csupán más szellemként jelenik meg, hanem mint tévedés, butaság, elmaradottság vagy rosszindulatú csalás.
Aki ennek ellenére megtapasztalta, hogy milyen összehasonlíthatatlanul tiszta tud lenni valamilyen idegen gondolkodási mód, ha kizárólag alapélménye oldaláról értjük meg, az nyitott lesz a további szellem-megtapasztalások számára, és saját élet-világát is megtanulja egy talán rég elfeledett szellemben gyökerezettnek látni.
Mindezek a szellem-formák — amelyek hordozói népek, korok, közösségek és egyének — élesen elkülönülnek ugyan, mégis kölcsönös vonatkozásban vannak egymással. Lényeges az ember számára, hogy részesüljön a szellemek ezen párbeszédében.
Augustinus — aki minden keresztény hitvallás egyházatyja — így értelmezi a Szentírás „Növekedjetek és sokasodjatok!" mondatát: felhívás a kinyilatkoztatás sokféle olvasására. A kinyilatkoztatást csak akkor fogadják helyesen az emberek, ha egyszerű értelmét sokféle módon betűzik ki. Ahogy az emberek együtt élnek és beszélnek, úgy kellene a sokféle hitvallásnak is egymással élnie és beszélnie. A különböző szellemek párbeszédében az egy Szellem (Lélek) jut szóhoz.
Aki ezt átéli, jobban megfogja érteni, mit jelent a „Szellem Élete". A más alapfelfogásokat nemcsak eltűri, hanem igényli és megidézi. És ahogy a párbeszéd „ide-oda" folyik, anélkül hogy a beszélők a helyüket elhagynák, úgy fog folyni a párbeszéd az értelmezések között is, önmaguk és meggyőződésük elvesztése nélkül.

Fordította: —nf—

Forrás: Orientierung 1978/8

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.
Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI/5. (33.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt. Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk.** Az Alapítványnak adott összeg adócsökkentésre felhasználható. Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress:: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 360 Ft
10 példánytól (példányonként) . 312 Ft
szociális előfizetés . . . . . 252 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 360 Ft
egyéb külföldre . . . . . .1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI. évf. 6. szám
1995. december
50,— Ft

Karácsonyi elmélkedés

Beszámoló a BOKOR jubileumáról

Interjú Vadas Évával

Moha-mese

Elesettek karácsonya

Profán fohász

Megvettek minket?

Isten élni akar

Örülj, kedves Szűz!

ERDŐSI JÁNOS humanista volt. Latinosította is családnevét SYLVESTER-re. Erazmus tanítványaként görög eredetiben olvasta az Újszövetséget. Le is fordította. Közel fél évezred telt el azóta, hogy Sárvárott ki is nyomtatták fordítását. Nádasdy Tamás volt a költségeket álló mecénás. Facsimile kiadásban párezer forintért akármelyikünk megvásárolhatja a testes kötetet.

A mecénás még a pápával is levelezett, s öntudattal írta neki, hogy ő „nem luther". A mi Sylvesterünk is katolikus maradt. Miként Mestere, Erazmus is, akit a *Balgagaság dicséretében* bizony „megemészt a buzgóság házadért", ahogyan János evangelista írja a Zsoltáros nyomán a kötélből ostort fonó Jézusról. Jézus ostort font és zsidó maradt; nem szakított sem Templommal, sem zsinagógával. Erazmus is keményen fogalmazott: nem kímélt pápát, püspököt, teológust..., és katolikus maradt. A mi Sylvesterünk — ugyanígy. Gyermek és ifjú korában imádkozta buzgón azokat a szavakat, amelyekkel Gábriel arkangyal tudtára adja egy názáreti lánynak az eljövendő nagy eseményt. Valakinek a világra jövését, amiről — idestova már kétezer esztendeje — nem akarunk megfeledkezni, s aminek okán az idén is tollat ragadok, hogy emlékének fenntartásáért megtegyem, ami tőlem telik. Azokkal a szavakkal imádkozott bibliafordítónk, melyekkel én még ma is morzsolgatom az olvasót: *Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes...*

De férfikort érvén s görög nyelvi tanulmányaiban előre haladván ízlelgetni tudta már a Lukács által görög nyelven megőrzött szavakat: *Khaire, kekharitómené!* E kettőből az első, a *khaire* olyan, mint kultúrkörünkben a „jónapot", mint a kínaiaknál a „verjen a szíve erősen", vagy mint szubkultúránkban a „helló". Rangosan fordítva: köszöntlek, üdvözöllek, légy üdvözölve. Szent István századában valaki, aki tudott latinul is, magyarul is, rangosan *magyarázta* az *Ave* Mariát. Magyarázata fennmaradt ezer éven át, eljutott 500 esztendő megannyi imádkozó nemzedékén keresztül bibliafordítónkhoz is, és újabb félezer esztendő múltán eljutott hozzám is, aki édesanyámtól tanultam meg összetett kézzel mondani: Üdvözlégy..., malaszttal teljes. De Erdősi János megtörte ezt a hagyományt. Azért tehette, mert tudta, hogy a *khaire* az „örülök" jelentésű ige felszólító módja. S ezenfelül arra is gondolhatott, hogy Gábriel komoly férfiú volt, Mária pedig eljegyzés korú, 13 év körüli leányka, és furcsa lett volna őt tisztes mátrónáknak kijáró, rangos szóval köszönteni. Mindezt csak úgy gondolom, hogy gondolhatta Jánosunk. Az viszont írva is van, hogy a kislány megzavarodott, félelem fogta el a különös látogatótól s annak őt köszöntő szavaitól. Az Úr, Maga, volna ővele, Máriával? Ez aztán igazán indíthatta érző szívű humanistánkat: ne féljen annyira a lány, ha már egyszer jó hírt, a lehető legjobbat, viszi neki Gábriel, magát a JÓHÍRT!... — kergetőzhetett a gondolat fordítónk agyában. Valahogy így történhetett, hogy a korábbi félezer esztendőn át Máriát magyarul dicsérők imádságától megszentelt, de meg is kopott szavakat nagybátran fölváltotta ezzel a félezred év után is annyira fakadásüdén ható szóval: Örülj, Mária!

Amikor szavait mondja, Gábriel tudja már, hogy minek örüljön Mária, de a kislány nem tudja még. Így aztán Gábriel számára a lány — *kekharitómené*. Gábriel nem beszélhetett görögül, csak arámul szólhatott, ha azt akarta, hogy a lány értse őt. „Minden nípnek az ű nyelvín" — hirdeti az első magyar nyelvű disztichon, melyet történetesen éppen a mi humanistánk alkotott, s be is rakta azt bibliafordításába előszóként. Amikor mi, magyarok ide érkeztünk Pannóniába, s az „avarok pusztájába", ha gyéren is, de szlávok lakta földre jutottunk. Ide érkezésünk előtt néhány évtizeddel jött Tesszalonikából két görög pap, Szent Cyrill és Szent Methód, akik megmagyarázták a Pannóniával akkor határos Morvaország ugyancsak szláv népeinek, hogy az arkangyal azt mondta a lánynak, hogy az *malaszttal teljes*. Persze szlávul mondta, de az csak egy kicsit hangzott másképpen. Ezt onnan lehet tudnunk, hogy amikor szláv vagy olasz, vagy akármilyen nyelvű papok nekünk, magyaroknak akarták magyarázni a gábrieli szavakat, egyikük azt gondolta, hogy ő bizony nem töri magát. Nem, mert ha Cyrill és társa azt mondta, hogy *miloszty* a helyes fordítás, akkor legyen ez jó a magyaroknak is. „Mennyi *milosztben*" teremté meg Isten Ádámot — hallja majd 300 esztendővel később is a Halotti Beszéd hallgatósága egy temetés alkalmával. A mi erazmistánknak ez a szó — akárminő okon is, de nem tetszhetett. Megállapította, hogy az eredeti szövegben egy nőnemű melléknévi igenév áll, melynek igéje azt akarja kifejezni, hogy *kedvelnek valakit*. Akit kedvelnek, az pedig az őt kedvelő számára — *kedves*. A melléknévi igenév nőnemben áll, s ha a kedvelt személy éppen egy fiatal leány, akkor a 16. század magyar nyelvén a megszólítás nem is hangozhat másképpen, csak így: *Kedves Szűz!* (Még két századdal később, Faludi Ferenc nagyböjti és ma is ismert énekében is: „Szűzek, ifjak sírjatok..."; s nem „lányok", vagy „hajadonok".)

Megvallom: engem több okon is elbűvöl e poeta doctus fordítási bravúrja. Másokat viszont nem bűvölt el. Sem korábban, sem később. Még Erdősi századában, annak végén, a török hódoltságból kimaradt karéj átellenes táján, az abaúji Vizsolyban Károli Gáspár, az immár helvét hitű gönci prédikátor — a középkor századaival s Erdősi újításával mit sem törődve — így magyarít: „kegyelembe fogadott". Hát nekem ez kevésbé tetszik. Akkoriban sem lettem volna ezzel a nemtetszésemmel egyedül. Nem, mert alig telik el egy újabb emberöltő, s Káldy György jezsuita kiadja Bécsben a maga fordította Bibliát, melyben — szépen, nem szépen, de — visszatér a középkori hagyományhoz: „Üdvözlégy, malaszttal teljes."

Sem Erazmus, sem Erdősi nem járt sikerrel. Erazmus sikertelensége 30 éves vallásháborút zúdított Európára. Még jó, hogy Erdősié csak két magyar nyelvet eredményezett: a protestáns magyar és a katolikus magyar nyelvet. Franciaországban az hugenották ivadékai már leültek a katolikusokkal egy asztalhoz, s van közös — bőséges jegyzetanyaggal is ellátott! — szentírásuk. Nekünk még nincs ilyen. De ez nem tart vissza attól, hogy 1995-ben, karácsonyra készülőn, Erdősi Sylvester János szavával köszöntsem azt a lányt, aki lehetővé tette mindannyiunk számára a karácsony örömét, mert igent mondott a Gábrieltől közvetített isteni üzenetre, mely így kezdődött: Örülj, kedves Szűz!

Kegyelembe fogadott, kegyelemmel teljes... — így hangzik a mai protestáns, ill. katolikus fordítás. Nem tudok mit kezdeni velük, mert a páli megváltáselmélet határozza meg mindkettőt. Sylvester fordítását viszont annak a Lukácsnak görög szövege határozza meg, aki tudott görögül, de „pálul" nem tudott. Nem tudott, bár útjain kísérőtársa volt Pál apostolnak. Lukács csak annyit tudott, hogy Gábriel Istene kedveli ezt a názáreti lányt, vár az igenjére, és várakozásában nem csalatkozik. Nem, mert érdemes Istennek szövetségre lépni vele; lehet számítania Máriára. Lehet, mert a lány ki-

váltságokat nem igényel magának, csak szolgálni akarja Istenét. Hiába is kérne kiváltságokat. Legalábbis Istentől hiába, mert Isten maga a Szeretet, s az isteni szeretet, az *agapé*, éppen attól szeretet, mert nem ismeri, hogy valakit szeretek, valakit meg „nem szeretek”. Ez az isteni szeretet nem kivételez: mindent ad mindenkinek. Aki nem ad mindent, nem isteni módon szeret; s az sem, aki csak valakiknek akar adni, s nem mindenkinek. A Szeretet nem ismer olyasmit, hogy kegyelembe fogadott, meg kegyelembe nem fogadott. Meg olyasmit sem ismer, hogy valaki teljesen megajándékozott, más valaki pedig nincs teljes mértékben megajándékozva Istentől. Ez a „nagyságos Karok és Rendek” világa volna... Az a *világ*, amelyből nem lesz majd semmije Annak, akit a Szűz a betlehemi éjszaka istállójában világra hoz. Semmije, de semmije, mert az istállóban megszületett Gyermek férfikort érvén majd arról az Isten Országáról álmodik és tanít, mely legyőzi, mert leváltja — eszmében is, gyakorlatában is — a kiváltságokat ismerő világot.

Ezért aztán istállóban gyermeket szülő Mária, 1995 karácsonyára készülőn, kedvelt humanistám szavával köszöntlek: Kedves Szűz! S az angyallal együtt én is mondom Neked, hogy örülj. Örülj nagyon sok okon. A legeslegutolsó sorban örülj annak is, hogy Téged én tisztellek, s nagyon szeretlek. Erre persze mondhatod — huncut női mosollyal is talán —, hogy udvarlok Neked, pedig nem is láttalak soha. Én pedig válaszolhatom, hogy *így* könnyebb a dolgom. Mivelhogy nem láttalak még soha, formálhatlak, gondolhatlak tetszésem szerint olyannak, amilyenként én tisztellek és szeretlek. El is mondom Neked nagy bizalmasan, hogy rengeteget hallok ám Rólad, de nem hiszem el felét sem annak, amit hallok. Kedves Szűz, te az álmaim asszonya vagy, s amiket hallok Rólad, az mind olyan királynői, meg szuper, meg még szupernél is szuperebb. Ezekből semmit sem hiszek el. Semmit, mert ismerem hálaéneked, melyet örömödben énekeltél, s ebből az énekből tudom, hogy Te *kicsiny* vagy, és hogy *szolgáló*-leány vagy. Nem hiszem el, hogy szeszélyes és kifürkészhetetlen „hölgy” volnál, aki mint kegyelembe fogadott maga is valakiket kegyel, másokat pedig nem kegyel. Tudod, hogy mikre gondolok. Egyáltalán nem hiszem, hogy részt veszel a neveddel vagy akár nevedben űzött iparágakban. A lobogók mind gyanúsak nekem, mert könnyen lesznek harci lobogókká is. A lobogók rendre kiváltságok megtartásáért vagy megszerzéséért lobognak. S ahol kiváltság tanyázik, ott — akár a Te és Fiad nevében is — rendre kardot rántanak. Kardot, amiről mind a ketten tudjuk jól, s ugyanabból a forrásból, hogy annak a hüvelyben a helye. Nemcsak olykor, hanem mindig és egyáltalán. Még ha Fiad életéről van szó, még ha fájdalmas anyává kell lenned..., akkor is.

De abbahagyom már e személyes vallomást, s beszélek inkább arról, ami miatt nem legeslegutolsó, hanem legeslegelső sorban örülj. Örülj, mert megszülhetted azt a Fiút. Olyan szegények lennénk nélküle. Reményünk sem volna nélküle. Mária, immár nem a zsenge lány, hanem Jézus Anyja, Te vagy álmaim asszonya, s az álmaim asszonyának tudnia kell mindent, amire gondolok. Tudom, hogy szívesen hallgatsz, mert én nem olykor, hanem mindig és csak a Fiadról akarok beszélni. Veled is, meg mindenki mással is. Másoknál ezzel nem járok mindig sikerrel, de Te biztosan megértesz. S azt is megérted, amit most készülök mondani Neked.

Örülj, mert nevelhetted őt, s kezed között ért férfivá, s meg kellett Tőle tanulnod, hogy vállalkozásában még egy anyának sincs semmi kiváltsága, mert vállalkozása magáé az Istené: „Aki az Isten akarata szerint cselekszik, az az én testvérem, és az én anyám”. Te már tapasztalod, amit én még csak tudok. Azt, hogy Isten — A MINDENKIT ÁT- ÉS EGYBEÖLELÉS. Minek következtében Fiadnak csak egyetlen vállalata van, s e vállalat itt, a Föld nevű planétán, abban „utazik”, hogy jusson melengető napsütés és termékenyítő eső kivétel nélkül mindenkinek, akit Isten ide szólított életre. Tudod, hogy megbukott nálunk a kommunizmus. A kísérlet, hogy ebből az isteni álomból valóság legyen. Hogyan is ne bukott volna meg, amikor fegyverrel s erőszakkal akartak *szeretet*világot teremteni. Elhitték, hogy ez az ellentmondás lehetséges? Vagy csak mondták? Legtöbbjüknél ez utóbbira tippelek, mert szemrebbenés nélkül váltottak a tegnapi, a százötven évvel korábbi módira: Kaparj kurta, s légy te az ügyesebb... s kerülj a kiváltságosok közé, akik nem istállóban szülnek gyermeket, s akiknél Te hiába kerestél szállást Betlehem utcáin.

Örülj, kedves Szűz! Örülj? Valóban? Hát éppen sírhatnál is. Nem is csak az istállóba szoruló, a hajléktalan embermilliárdokra gondolok most, hanem még inkább azokra, akik mindent képesek — Rád s Fiadra hivatkozva — „megszentelni”. S tudnak rendre „kiváló viszonyt” fenntartani — Nevedben is, Fiad nevében is — a mindenkori Heródesekkel. S ha Heródes megbukik, róla minden csúnyát elmondva tudnak barátkozni az új Heródesekkel is. A kiváltságokat katonákkal fenntartókkal. Azért örülj, mert Fiad ezekkel az urakkal soha sem szűrte össze a levet, s csak kötélvégen hurcolva lépte át palotáik küszöbét. Ha nem kényszerítették, maradt élete végéig istállóközelben, lágy ruhák és paloták nélkül élő szegényeknél, akiket boldogoknak mondott. Sohasem kenekedett a gazdagokkal, azoknak jajt kiáltott.

Örülj, kedves Szűz! Örülj, mert Isten malmai — ha lassan is, de — őrölnek. S a száz és száz út végén, amikor már minden útja elfogyott, egyszer majd csak rájön az ember, aki nemcsak őrült sár, de istenarcú lény is, hogy Fiad — az Út. S hogy *nincsen más út, csak az, ami mindenki útja lehet*. Görögül úgy mondják ezt, hogy *katholikosz*. Magyarul — egyetemesnek mondják. Kedves Szűz, tudsz-e tenni valamit azért, hogy a katolikusok ne akarjanak felekezet maradni? Azért, hogy mindenkit egybe akarjanak ölelni? Tudom, hogy értesz engem, s nem téveszted össze az egybeölelést az egybemosással, s a szabadságot a félelemkeltéssel s nyomában az uniformizálással. A Fiad álmát álmodom, akinek igaz zsidóként is volt jó szava a niniveiekről is, meg mindenkiről, aki Isten egyetlen és egyetemes (=katholikosz) útján járni készséges volt. Egybemosni és félelmet keltve infantilizálni — ez a kiváltságokra törekvők szakmája. Akik a Fiadhoz tartoznak, el tudnak fogadni minden elképzelést a titkok világáról, mert tudják, hogy az Üzenet, amely méhedből született meg abban az áldott és istállós betlehemi éjszakában, lebont minden kiváltságot — a titkok és hitvallások tudományában is! —, és új világot teremt. Fiadtól tanulta Rousseau, Rousseautól a mi Csokonai Vitéz Mihályunk, mi pedig ámulva épülünk — miként Sylvester szép szavain is — kétszáz éve írt alexandrinusain:

Az „enyim”, a „tied” mennyi lármát szüle,
Miolta a „miénk” nevezet elüle.

Kedves Szűz, tudod-e, hogy nem akarjuk felejteni Fiad üzenetét, amely az „annyi lárma” helyett új világot szeretne teremteni, Bokorligeten is..., az *osztozását*, amelyben megszűnik minden el- és szétválasztó kategória, a szegény és gazdag kategóriája is. Újat, ahol leszünk egy család, melynek asztalánál az egykori szegénynek és gazdagnak, az egykori kiváltságosnak és hátrányos helyzetűnek egyaránt terítenek. S az asztalnál nem is Rólad, hanem Veled énekelünk. Úgy, ahogy egykor a dal lelkedben megszületett: Magasztalja lelkem az én Uramat...

Ezért van az, hogy 1995 karácsonyán csak Rólad akarok beszélni testvéreimnek. S olyat és úgy, hogy „örülj, kedves Szűz”.

Bulányi György

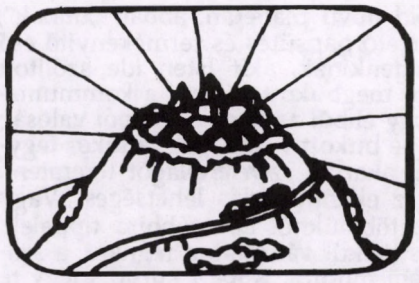

Beszámoló a BOKOR jubileumáról

Augusztusi számunkban röviden beszámoltunk már a BOKOR Bázisközösség ötvenéves jubileumáról, ismertetve a kétnapos ünnepség eseményeit. Most három részletet idézünk fel az elhangzottakból: Kovács László kritikus és önkritikus történelmi drámáját, az alapító Bulányi György piarista pohárköszöntőjét, valamint a magyar származású, Ausztriában élő katolikus pap, Schermann Rudolf köszöntőjét.

Kovács László

Bokorirtás

– „Történelmi" dráma –

Kedves Testvéreink és Barátaink!

Rendhagyó módon, szeretnénk némi magyarázattal szolgálni a most előadandó darabbal kapcsolatban.

A Bokor-jubileumra készült darab az ünnepnek önvizsgálati része. Tükröt szeretnénk tartani azok elé, akik ellenünkre voltak az ötven év során, de éppígy tükröt akarunk tartani magunk elé is. Csak úgy tudjuk megbánni bűneinket, ha ismerjük és kimondjuk azokat. Kiengesztelődni is csak így lehet. A holnapi hálaadó mise lelkiismeretvizsgálatához legyen segítség ez a darab.

Ami a dráma keretét illeti, az bizony szokatlan, és kissé sokkoló is. De az ötven évet a Bokor egyik legkritikusabb pillanatában kellett megragadni. Az aggodalmaskodók kedvéért megjegyezzük, hogy az „illetékes" áldását adta a sajátos megoldáshoz.

Fogadjátok megértéssel és szeretettel játékunkat.

ZENE:

Emberek, hányan maradtunk
magyarok, kik nem szaladtunk,
és hányan, ki ködbe merül,
s hány, ki gonosz kézre kerül,
ki börtönbe, ki kötélre,
kinek elfolyott a vére?!

Hányan leszenk hűek mindig,
a hideg, halálos sírig,
az utolsó reménységig,
ha száz évig, százig?
Alattunk majd ha sír nyílik,
úgy halunk meg, ahogy illik?

(Sinka István)

Prológus

Vacsora: *Anya — I., II., III., IV., V. Gyermek* — később *Apa*

ANYA: *(asztalnál áll)* Énekelünk! Hol vagy Gyurika? Vacsorázunk!

GYURIKA: *(fut, leül)* Ne, ne, még ne énekeljetek!

PETI: *(belekezd az énekbe)* Te hívsz meg...

GYURIKA: *(kiabál)* Peti, ne, ne kezdd el...

TÖBBIEK: *(az asztalnál ülnek, nevetnek)*

ANYA: Elég volt!... Kezdjük!

MIND: *(éneklik)* „Te hívsz meg minket a lakomára, az együttlétért Tied a hála. Mert úgy szerettél, emberré lettél, kenyeret adtál, velünk is ettél..."

GYURIKA: *(gyorsan)* Jó étvágyat!

ANYA: Jó étvágyat mindenkinek!

JULI: Én levest nem kérek!

ZSÓFI: Én sem!

ANYA: Leves nincs is. Csak egytál étel van. Értitek, Juli, Zsófi?

PETI: Rakott krumpli?

KRISZTI: Frászt. A krumpli drágább, mint a narancs. Nem tudod?

PETI: Kit érdekel? Én rakott krumplit kérek kolbásszal. Érted, Kriszti?

ANYA: Nem kívánságműsor van, hanem vacsora. *(Leteszi a tálat.)* Tessék!

ZSÓFI: *(felemeli a fedőt)* Fúj, megint tejberizs!... Nem kérek.

JULI: Én sem.

GYURIKA: Én sem. Mást kérek!

ANYA: Nincs más. Ez van. Ha nem vagytok éhesek, be is fejezhetjük. Bezzeg az indiai éhezők! Ők megennék szívesen, de még egy marék rizs sincs nekik.

GYURIKA: Anya, akkor küldjük el nekik!

MIND: *(nevetnek... Kintről mentősziréna hangja hallatszik...)*

APA: *(feldúltan jön)* Szervusztok! *(Leveti kabátját, a telefonhoz indul)*

ANYA: Baj van?

APA: Gyurkát kórházba szállították. Állítólag szívinfarktus... *(Felemeli a kagylót)*

ANYA: Kinek telefonálsz?

APA: *(tárcsáz)* Többek között a piaristáknak. Ha eddig nem tettek semmit rendtársukért, itt az utolsó pillanat. Ki kell járniuk Rómában felmentését a büntetés alól, mielőtt meghal.

GYURIKA: Apa, Gyurka bácsi meg fog halni?

APA: Lehet.

GYURIKA: És akkor nem kell tejberizst enni többé?

ZENE: *„Aki ételt, italt adott..." dallama*

I. felvonás

1. jelenet

Piaristák: *Provinciális — Helyettes — Titkár*

PROVINCIÁLIS: *(asztalnál ül, kezével dobol)* Képtelenség ilyen gyorsan megszerezni Rómából a felmentést...

HELYETTES: Tizenegynéhány év alatt nem sikerült, miért éppen most sikerülne?

TITKÁR: Azért, mert Gyurka a halálán van, és mert a pápa Magyarországra látogat. Akár személyesen is meglátogathatja a kórházban és átadhatja a feloldozást.

PROVINCIÁLIS: Naivitás!

TITKÁR: Persze, hogy az! Az államtitkár is itt járt az Európa-csúcson, és mégsem hozott a táskájában semmit. De egyáltalán a mi dolgunk ez?

HELYETTES: Nem volt és nem is a mi feladatunk ennek az ügynek a rendezése. Nem is értem, Provinciális, hogy miért foglalkozol ezzel?

TITKÁR: *(rosszmájúan)* Miért ne foglalkoznék ezzel az exbokortag-Provinciális? *(Figyeli a Provinciálist)* Ha nem vagyok túlságosan szemtelen.

PROVINCIÁLIS: *(vérig sértve)* Túlságosan szemtelen a Titkár úr.

TITKÁR: *(visszavonul)* Bocsánat.

HELYETTES: Nincs helye most ennek az élcelődésnek. Tény az, hogy a Bulányi-ügy kezdettől fogva a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciára tartozik. Mégcsak nem is a Hittani Kongregáció prefektusára.

PROVINCIÁLIS: *(nehezen tér magához)* Mint exbokortag tudom, hogy a prefektus Rómában azt mondta Gyurkának: Atya, nem én hoztam meg az ítéletet... Menjen a Magyar Püspöki Kar elnökéhez... Csakhogy az elnök a Vatikán magyarországi nunciusára mutogat...

HELYETTES: Tény, hogy egymásra tologatják az ügyet... Mint helyettesed, azért felhívnám a püspökkari elnököt. Elvégre rendtársunk van halálán.

PROVINCIÁLIS: Köszönöm. Én pedig beszélek telefonon a piarista generálissal. Talán éppen Rómában tartózkodik.

TITKÁR: Nem szeretnék újra szemtelen lenni, de az igazság kedvéért meg kell mondanom, hogy nem értem, miért ez az izgalom. Eddig semmit sem tettetek Bulányiért. Sőt a Provinciális úr faképnél is hagyta. Az egésznek olyan színezete van, mintha Bulányinak lett volna igaza, és nektek rossz a lelkiismeretetek.

HELYETTES: No, de Pater!

TITKÁR: Nekem az a véleményem, hogy nem kell törődni vele továbbra sem. Bulányi meghal, és vége. Meg a csipkebokornak is vége. Örülhetünk, hogy a rend fellélegezhet végre.

PROVINCIÁLIS: Lehet, hogy vége. *(Nyel egyet)* De az igazság kedvéért nekem is meg kell mondanom valamit, Pater.

TITKÁR: Mit, Provinciális?

PROVINCIÁLIS: *(komoran)* Bulányi nekem a barátom volt.

ZENE: *„Magányos voltam..." dallama*

2. jelenet

Érseki Palota: *Püspökkari Konferencia Elnöke — Titkára — Egy Püspök* — Majd *Nuncius*

P.K. TITKÁR: Érsek úr, rövidesen megérkezik körünkbe a nuncius úr is. Telefonon tájékoztattam őt, hogy a piarista provinciális helyettese felvetette azt a gondolatot...

P.K. ELNÖK: *(közbevág)* ...hogy fel kell-e oldanunk Bulányit a büntetés alól, mielőtt meghal.

P.K. TITKÁR: Igen.

EGY PÜSPÖK: Szabadjon megjegyeznem, hogy teljesen felesleges így felfújni ezt az ügyet. Bár tudom, hogy a bulányisták mindig is jól értették, hogyan csináljanak világszenzációt ügyeikből. Nem kéne bedőlni ennek. Ismerem őket.

P.K. TITKÁR: *(kimérten)* Persze. A püspök úr fiatal korában részt is vett Bulányiék titkos lelkigyakorlatain.

P.K. ELNÖK: Ez nem tartozik ide, Titkár úr. Folytasd csak!

EGY PÜSPÖK: *(zavartan)* Folytatom. Szóval nem javaslom, hogy egy lépést is tegyünk... Nemrég állapodtunk meg abban, hogy a Bokor nem katolikus közösség, mert nincs bejegyezve sehová.

P.K. ELNÖK: Ez így van. De most egészen új helyzetben vagyunk. Itt van a nyakunkon a pápalátogatás.

P.K. TITKÁR: *(folytatja)* Valóban. Még csak az hiányzik, hogy olyan sajtója legyen a Szentatyának, mint II. János Pál pápa látogatásakor. Az első pápai látogatáskor.

P.K. ELNÖK: *(feláll, sétálni kezd)* Csak azt nem értem, hogy miért varrták az én nyakamba ezt az őrültet! Bezzeg, akik ezt az egészet csinálták, azok most kényelmesen nézhetik otthon a televíziót!

EGY PÜSPÖK: Érsek úr, Lékai meghalt, utódja pedig fél. A prímás mindentől fél. Meg aztán ő jobban szereti a békét.

P.K. ELNÖK: *(kifakad)* Akkor miért nem köt ő békét Bulányival... Elvégre tényleg politikai ügy volt először az egész, a bulányisták katonaságmegtagadása miatt. Az Állami Egyházügyi Hivatal adta az ötletet Lékainak, hogy terelje az ügyet dogmatikai síkra. A dogmatikai véleményezést pedig a jelenlegi prímás fogalmazta.

P.K. TITKÁR: *(felkapja a fejét)* Furcsán beszél Eminenciád. Ezt most hallom először az Érsek úr szájából. Szerintem Bulányi és társai eretnekek és szakadárok. De várjuk meg Rómát.

NUNCIUS: *(kopog, belép, kezében két papír)* Bona sera, Eminenciás uram, Excellenciás uram...

P.K. ELNÖK: *(elésiet, meghajol, kezet fognak)* Isten hozta, Nuncius úr.

P.K. TITKÁR, EGY PÜSPÖK *(meghajolnak)*

NUNCIUS *(átnyújtja a levelet a Titkárnak, majd leül pihenni)*

P.K. TITKÁR: Szóval ez Róma válasza. *(Olvassa az első lapot)* A 12 pontot irassa alá... *(olvassa a másik lapot)*

Vonja kérdőre: ki szentelte fel őt titkos püspökké, és miért szentelt fel pappá házas embereket...

EGY PÜSPÖK: *(kíváncsian)* Bulányi titkos püspök?

P.K. ELNÖK: *(nevet)* Nocsak. Szóval nem asszonyok miséznek a konyhában, hanem házas embereket pappá szenteltetett?

P.K. TITKÁR: A halálos ágyon is... *(mereng)* vonja kérdőre... *(megrázza magát)* Világos beszéd, Nuncius úr, Eminenciás uram!

ZENE: *„Isten hozta hív nyájához a főpásztort és atyát..." dallama*

3. jelenet

Regnum: *Püspök — Házfőnök — Plébános — Világi*

HÁZFŐNÖK: *(keresztbe vetett lábakkal ül, lezser)* Van még egy téma, amit szűkebb körben szeretnék megbeszélni veletek.

VILÁGI: A Bulányi-ügy?

HÁZFŐNÖK: Eltaláltad. Bulányi atya kórházban fekszik, és minden valószínűség szerint rövidesen alulról fogja szagolni az ibolyát.

VILÁGI: Isten nyugosztalja. Végre vége lesz ennek az egész püspök- és pápaszidásnak. Nem így gondolod, házfőnök atya?

HÁZFŐNÖK: Talán.

PLÉBÁNOS: *(bekapcsolódik)* Én úgy gondolom, hogy sok múlik azon, merre megy tovább a Bokor.

VILÁGI: Kedves Plébános úr, alias regnumos atya! El tudod képzelni, hogy újból együtt dolgozunk a bulányistákkal, mint Nagymaros előtt?

PLÉBÁNOS: A kommunisták börtönében együtt volt Emődi atya és Bulányi, a Regnum és a Bokor két öregje. Miért ne lehetne újra együtt dolgozni? Elvégre mindannyian tudjuk, hogy Lékai bíboros úr osztott meg minket. Persze az Állami Egyházügyi Hivatal parancsára.

VILÁGI: *(támadóan)* Így lett a magyarországi bázis megosztva jó közösségekre és rossz közösségekre. Ezt mondják a bulányisták is. Plébánosom, túl sokáig voltál a Bulányi-közösség tagja!

PÜSPÖK: *(némaságából kitör)* Senki sem osztott meg minket. Mindenki tudja a regnumi atyák közül, hogy dogmatikai tévedéseket tanítanak és egyházfegyelmi kihágásokat követtek el a bulányisták, személy szerint Bulányi.

PLÉBÁNOS: Lehet, hogy az a pár hónap, amit ott töltöttem, vagy inkább ott szenvedtem, befolyásol engem. Személyes okokból mentem oda. Éppen ezért én tudom, hogy kezdetben még a legvadabb képviselőjük is védett Téged, Püspök atya. Azon a bizonyos ifjúsági búcsún, amikor az ÁEH-t leleplezte, Téged is emlegetett, hogy az ÁEH téged is elhallgattatott.

PÜSPÖK: *(kérlelhetetlenül)* És Nagymaroson mit csinált? Kivonult néhány fanatizált hívével a Duna-partra. Igenis ők szakítottak az Egyházzal.

VILÁGI: Elnézést, Püspök atya. Akkor én is ott voltam az ifjúsági találkozón, és bizony csúnya diszkrimináció volt Lékai részéről, hogy két bulányista pap nem misézhet együtt vele és a többiekkel.

PÜSPÖK: Két egyházjogilag zavaros papról volt szó.

PLÉBÁNOS: Mindenesetre ők azt állították ott kinn a Duna-parton, hogy nem ők szakítottak, hanem Lékai bíboros lökte el őket az oltártól.

HÁZFŐNÖK: Atyák! Nem szeretném, ha kiújulnának köztünk az ellentétek. A bulányistákról tudjuk, amit tudunk. Most viszont másról kell beszélnünk. Mi vagyunk, ugyebár, a pápalátogatás szervezői. Mi lesz akkor, ha teszem azt, éppen a pápalátogatás alatt kegyeskedik a mi kegyesrendi barátunk a másvilágra költözni?

PÜSPÖK: Mi lesz? Ez az Istenen és Rómán áll. Nekünk Isten és Róma akarata a szent.

ZENE: *A pápai himnusz dallama, majd átvált az „Aki nem lép egyszerre..." dallamára*

4. jelenet

Ifjúsági csoport: *Péter — I. Fiú — II. Fiú — I. Leány — II. Leány* — majd *Anya*

PÉTER: *(próbál csendet teremteni)* Csend! Figyeljetek!

MIND *(kényszeredetten elhallgatnak)*

PÉTER: Srácok, az Öreg állapota javult. Most már jó lenne, ha szigorúan az anyagra koncentrálnánk. A múltkori találkozó is elment azzal, hogy mi lenne, ha...

I. LEÁNY.: *(vitatkozik)* Miért, Péter, szerinted ez hülye kérdés? Engem izgat, hogy mi lesz a Bokorral Gyurka bácsi nélkül.

I. FIÚ.: És ez a túlélés vagy a faxni szerinted fontosabb?

PÉTER: Visszakérdezek. Az nem fontos, hogy a harmadik világot leírta a kapitalizmus, és azt várja, hogy mikor pusztul el, mikor falják fel egymást? Pár év múlva te is a harmadik világ polgára leszel, ha Nyugat úgy akarja. És akkor majd meglátjuk, mit szólsz az éhező népek cserbenhagyásos gázolásához.

I. FIÚ.: Oké, beszéljünk a harmadik világról. De mit akarsz a faxnival?

II. FIÚ.: Az egy nagy marhaság.

II. LEÁNY.: Az nem is olyan marhaság. Igenis kell valamilyen faxni, valamilyen szertartás. Már a kis Herceg is megmondta, hogy szükség van bizonyos szertartásokra.

II. FIÚ.: Biztosan azért véded ezt az írást, mert apádat is pappá szenteltette Bulányi.

MIND *(nevetnek)*

II. LEÁNY.: Azért védem, mert igaza van Gyurka bácsinak abban, hogy valahonnan erőt kell merítenünk. Ez pedig az egyéni és közösségi istenkapcsolat, amelynek megvan a maga formája.

II. FIÚ.: Nekem pedig az a véleményem, hogy igaza volt annak a valakinek, aki azt mondta a Bibliát idézve, hogy „visszatér az eb ahhoz, amit kihányt". Ez az egész vallás összeférhetetlen a kereszténységgel. Új bor új tömlőbe való. Az új tömlőnek, az új formáknak én is híve vagyok. De csak az újnak.

I. FIÚ.: És a titkos papszentelés mire jó?

II. LEÁNY.: Én egyetértek azzal a véleményel, hogy közösségnek joga van az Eucharisztiához.

I. FIÚ: A Jézusra emlékező vacsorát megtarthatja a csoportvezető is. Nem kell ahhoz papszentelés. Főleg nem kell belépni ebbe a hatalmi tébolyos papi kasztba!

II. LEÁNY.: Ebben van valami. Talán az szól mégis a papszentelés mellett, hogy így nem tud egykönnyen lerázni magáról a hierarchia, ha érvényesen felszentelt papok vannak köztünk.

I. LEÁNY: *(unja)* Figyeljetek, unom már ezt az állandó csetepatét, hogy kell vallás, nem kell vallás, kell pap, nem kell pap... Aki vallásoskodni akar, vallásoskodjék, aki új vallást akar, csinálja, aki semmit, az is oké!... Én például bulizni szeretnék...

I. és II. FIÚ.: *(bólogatnak)* Mi is! Mi is! *(felállnak)*

PÉTER: *(kiabál)* Figyeljetek! Még meg kell beszélni a nyári karitásztábort, a katonai behívókat és a pápalátogatást...

ANYA: *(bejön)* Figyeljetek! Bandi telefonált. Gyurka meghalt...

ZENE: *„Én nemzetem, zsidó népem..." dallama*

5. jelenet

Öregek tanácsa, ügyintézők:
Elnök — Titkár — I. Öreg — II. Öreg — I. Ügyintéző — II. Ügyintéző — Postás

ELNÖK: *(sötétben egy gyertya ég, befejezi az imádkozást)* Istenem! Segíts minket, hogy Gyurka testvérünk halála után is megtaláljuk a legjobb megoldásokat a Bokor számára. Amen.

MIND: Amen. *(villany kigyullad, gyertyát eloltják.)*

ELNÖK: *(gondterhelten)* A temetés előtti utolsó találkozónk ez. Sajnos még millió megbeszélnivalónk van. Mégis most elsőbbséget jelentek be egy személyi ügynek. Előre bocsátom, tisztában vagyok vele, hogy nem ildomos a temetés előtt utódlási kérdésekkel előhozakodni, de erről beszélnünk kell...

I. ÖREG: *(hevesen)* Mint az Öregek Tanácsának nőtagja teljes érzelmi averziómmal tiltakozom, hogy ilyen marhaságba belemenjünk. Te vagy az Öregek Tanácsának elnöke...

ELNÖK: *(belevág)* Csakhogy éppen ez az. Én tovább az elnökséget nem vállalom.

TITKÁR: *(megtoldja)* Én sem vállalom az ügyintéző titkári tisztet. Válasszunk, ha nem is utódot, de valaki olyat, akit az egész Bokor respektál.

I. ÖREG: A bokortanács dolga a választás. Minden évben ősszel választunk. Nincs értelme előbb.

II. ÖREG: Játszhatunk mi is pápaválasztást: Meghalt a pápa! Éljen a pápa! Akár fehér füstöt is engedhetünk a magasba. De a temetés előtt kár erről beszélnünk.

ELNÖK: Nem kár. Nekünk mégiscsak tudnunk kell, ki az a személy, aki Gyurka helyébe lép. Mégha nem is rendezünk pápaválasztást. Elég baj, hogy Gyurka életében nem beszéltünk erről.

I. ÜGYINZÉZŐ: Dehogynem beszéltünk! Csakhogy az első számú váromány os már jó két éve kivonta magát a forgalomból. A többi öreg meg öreg, vagy a szellemvilággal, vagy égi hangokkal, vagy földi bajokkal van elfoglalva.

ELNÖK: A második generációból kell választanunk.

TITKÁR: A negyvenesek a nagy családjukkal vannak elfoglalva. És ki volna az a karizmatikus egyén, akit az egész Bokor elfogad?

II. ÖREG: Ha van Bokor! Évek óta kérdéses a Bokor léte. A diktatúra abroncsa jól összefogott minket. Aztán jött az új demokrácia és szétszórta a Bokrot. Ígéretes emberek elindultak más irányba: a közélet, egyházi szervezetek, vállalkozások és hasonlók szirénhangjai után. Csoportok mentek szét, a régiók létre sem jöttek.

II. ÜGYINTÉZŐ: Ezért kellene most a tudatos összefogás. Legalább a maradéknak.

I. ÜGYINTÉZŐ: Szóval előállt az örökzöld kérdés: Merre? Merre menjünk?

ELNÖK: Bizony, ez a kérdés. És ez csaknem azonos az utódlás kérdésével.

I. ÖREG: Nem lehet ezt „felülről" eldönteni. A Bokor arról híres, hogy pl. a dogmatikai kérdésekben megfér együtt a szélsőjobb és a szélsőbal. De nem volna tanácsos kitűzni az irányt, pl. gyerünk jobbközép vagy balközép irányba!

II. ÖREG: Tudtommal a Bokor lényegét a morális Útban jelöltük meg, és ez a közös nevező. Bármit higgyen vagy ne higgyen valaki a Bokorban, a fontos, hogy az eszményeket vallja, és a legjobb szolga legyen, akit a nagy többség ilyennek ítél.

ELNÖK: *(rákérdez)* Ki az?

II. ÖREG: Bárki bárkire gondolhat, bárkit megnevezhet. De ez csak találgatás. Előbb azt kell tudni, van-e Bokor. Aztán azt, hogy mit gondol a többség. Ezért újólag helytelenítem én is, hogy utódlási kérdésekkel foglalkozzunk. Valószínű, hogy sokáig nem egy személy, hanem a megválasztott team viseli gondját a Bokornak.

I. ÜGYINTÉZŐ: Szóval ez a jövő?

II. ÜGYINTÉZŐ: A jövőről csak annyit szeretnék mondani, hogy bármennyire is allergiásak vagytok a kommuna-megoldásra, a Bokor jövőjét mégis a Bokorliget fogja biztosítani. Ha osztozó életközösség leszünk, ha ellene mondunk a magántulajdonnak, és vállaljuk a jézusi vagyonközösséget.

ELNÖK: Látom, semmire sem megyünk. Sajnos, vagy hála Isten, mint annyiszor, most sem tudunk semmiben megegyezni. Dehát a Bokor legnagyobb értéke és legjellemzőbb vonása a szabadság. Napoljuk el ezt a témát.

TITKÁR: Vagyis térjünk rá a temetésre.

I. ÖREG: Gyurka bácsi jól megválasztotta a halála időpontját.

TITKÁR: Látjátok, addig erőlködött, a végén még a pápa is eljön a temetésére.

ELNÖK: Éppen ez a gond. Mikor legyen a temetés? A látogatás előtt vagy után?

I. ÜGYINTÉZŐ: *(Tréfásan)* Természetesen a napján.

POSTÁS *(csenget)*

TITKÁR *(felkel, beengedi, levelet vesz át tőle, kezet fognak)*

POSTÁS *(elmegy)*

TITKÁR: *(bontja a levelet, közben)* Személyi posta a főfőmagasságoktól... *(átfutja a levelet)* Az 1000 éves Pannonhalma vár...

ELNÖK: Mégiscsak el kell döntenünk, kik képviseljék a Bokrot.

I. ÖREG: Ennek fele sem tréfa. A pápa a pannonhalmi bencéseknél száll meg. Csak nem ő hivat?

ZENE: *Gregorián dallam és ének latinul*

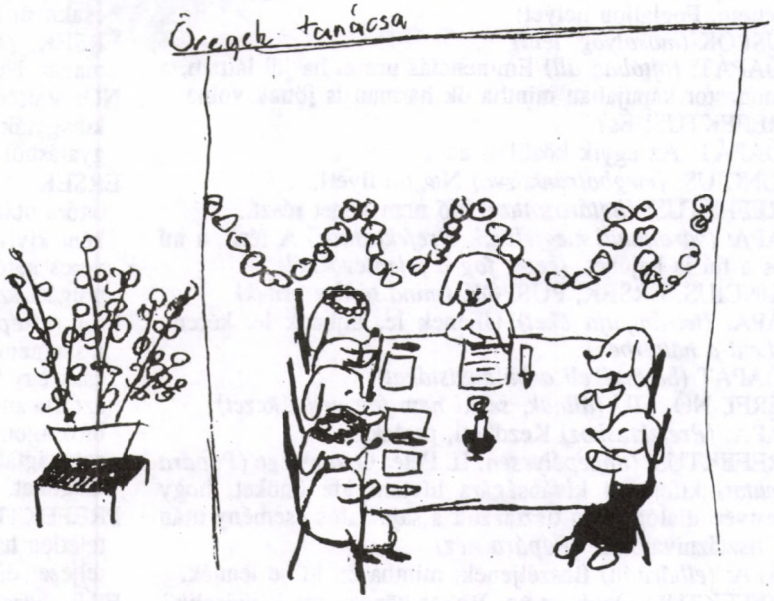

II. felvonás

1. jelenet

Pannonhalma:

Prefektus — Nuncius — Érsek-Püspök — Főapát — Később Pápa — Férfi — Nő — Fiatal

PREFEKTUS *(le-fel sétál, ideges)*

FŐAPÁT: *(bejön)* Prefektus úr, a pápai nuncius úr és a püspökkari elnök-érsek úr megérkezett.

PREFEKTUS: Köszönöm, Főapát úr... Tessék, tessék, Excellenciás urak!

NUNCIUS, ÉRSEK *(bejönnek)*

PREFEKTUS: *(Nunciust barátságosan átöleli, Érsekkel kezet fog)* Elnézést kérek, Uraim, hogy ilyen késő esti órán ide hívattam Önöket, de a Szentatya kifejezett kívánsága volt, hogy még az ünnepi megnyilatkozása előtt személyesen foglalkozzam az ún. Bulányi-üggyel. *(Maga elé)* Nem is értem, miért tulajdonít ennek a jelentéktelen ügynek ekkora fontosságot.

NUNCIUS: *(lepihen, segíteni akar a Prefektusnak)* Talán a titkos püspökség és a házas emberek papszentelése miatt...

ÉRSEK: *(ő is igyekszik)* Vagy pedig a pápalátogatás és a temetés egybeesése miatt...

PREFEKTUS: Valóban... Tisztáznunk kell küldöttségükkel, hogy mi történt. Ha lehet, megegyezni az ügy titokban tartásában. Ennek fejében, ha temetése napján is, de feloldjuk Bulányi páter büntetését.

NUNCIUS: *(aggodalmaskodva)* És ha nem hajlandók megegyezni?

PREFEKTUS: Akkor... *(széttárja karjait)* az egyházjog pontosan meghatározza a cenzúrákat.

ÉRSEK: *(kiböki)* Hiányolom a bíboros prímás érsek úr jelenlétét. Végeredményben ő az érintett és az illetékes is az ügyben.

PREFEKTUS: A Püspökkari Konferencia elnöke az illetékes. *(bizalmasan)* Ami pedig a prímást illeti, eléggé kompromittálta magát ebben az ügyben a kommunista rezsim idején.

FŐAPÁT: *(bejön)* A Regnum Marianum püspök-képviselője.

NUNCIUS: *(kíváncsian)* Ők milyen címen vesznek részt a tárgyaláson?

PREFEKTUS: Csupán mint a pápalátogatás főrendezői. *(Főapáthoz)* Engedje be, főapát úr.

PÜSPÖK *(bejön)*

PREFEKTUS: *(helyet kínál)* Már megbocsát, hogy ide kérettem. Foglaljon helyet!

PÜSPÖK *(mosolyog, leül)*

FŐAPÁT: *(ajtóban áll)* Eminenciás uram, ha jól láttam, a monostor kapujában mintha ők hárman is jöttek volna...

PREFEKTUS: És?

FŐAPÁT: Az egyik közülük nő...

NUNCIUS: *(megbotránkozva)* No, de ilyet!...

PREFEKTUS: *(határozottan)* Nő nem vehet részt...

PÁPA: *(váratlanul megjelenik, Prefektushoz)* A férfi, a nő és a fiú is bejöhet. *(kezet fog a jelenlévőkkel)*

NUNCIUS, ÉRSEK, PÜSPÖK *(mind térdre esnek)*

PÁPA: *(felrángatja őket)* Üljenek le, üljenek le, kérem. *(Leül a háttérben)*

FŐAPÁT *(betessékeli a bulányistákat)*

FÉRFI, NŐ, FIÚ *(állnak, senki nem fog velük kezet)*

PÁPA: *(Prefektushoz)* Kezdheti, prefektus.

PREFEKTUS: *(ünnepélyesen)* II. Péter Őszentsége *(Pápára mutat)* kifejezett kívánságára hívtam ide önöket, hogy testvéri dialógusban tisztázzuk a sajnálatos esemény után a tisztáznivalókat. *(Pápára néz)*

PÁPA: *(elhárítón)* Beszéljenek, mintha én itt se lennék.

PREFEKTUS: Önök az ún. Bokor-közösséget képviselik?

FÉRFI: Igen.

PREFEKTUS: Akkor tisztában van azzal, hogy a megboldogult hitbeli és egyházfegyelmi vétségeket követett el. Mint a Hittani Kongregáció prefektusa, magam állapítottam meg, hogy írásai „úgy, ahogy hangzanak — veszélyes, téves és félrevezető" nézeteket képviselnek. Ezért a Hittani Kongregáció a II. Vatikáni Zsinat szövegeiből 12 pontot állított össze, hogy Bulányi páter annak aláírásával bizonyítsa ortodoxiáját. A páter viszont egy 13. ponttal relativizálta a 12 pontot, miszerint az egyéni lelkiismeret a számára a mérvadó. Többszöri kísérlet után is csak ezzel a 13. ponttal lett volna hajlandó aláírni az elé tett szövegeket.

FÉRFI: *(felteszi kezét)* Elnézést, bíboros úr! Ön bizonyára tudja, hogy Bulányi György a 13. pontot ugyanúgy a II. Vatikáni Zsinat konstitúciójából vette, ahogy Önök a többi 12 szövegét.

PREFEKTUS: *(legyint)* Hagyjuk! Sajnos, a megboldogult már egyiket sem tudja aláírni. De itt van még valami.

NŐ: *(fékezi magát)* Bíboros úr! Valóban van itt még valami. Lékai bíboros a kommunista diktatúra nyomására terelte hittani területre az ún. Bulányi-ügyet. A valódi ok — és ezt itt mindenki világosan tudja — a katonai szolgálat megtagadása volt. A Magyar Katolikus Püspöki Kar, nyilván a Vatikán keleti politikájának megfelelően, kiszolgálta az ateista-kommunista rendszert, és mai napig egyik sem vallja be. Egyedül az akkori püspökkari titkár, Cserháti püspök ismerte el, ő is csak a halálos ágyán. Ezzel a viselkedéssel Önök hiteltelenné teszik az egyházi vezetést. Ezt maga Cserháti püspök mondta.

PREFEKTUS: *(Érsekre néz)* Érsek úr?

ÉRSEK: *(zavarodottan)* Talán a Vatikánról nem nekem kell nyilatkoznom, de a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia többször elismerte, hogy kommunista elnyomás alatt szenvedett.

NŐ: *(kitör)* Szenvedett, érsek úr? Bíborban, bársonyban, palotában, Mercedes autóban...?

PREFEKTUS: *(csillapítólag)* Kérem!...

NŐ: Majd én megmondom, ki szenvedett. Ő *(Fiúra mutat)* és 24 társa. Fél évtől három évig kapták a börtönt. És Önök, érsek úr, püspökkari körlevélben ítélték el őket — a Gaudium et spes zsinati irat szelleme ellenére —, és csaknem hazaárulónak bélyegezték őket.

ÉRSEK: *(közbeszól)* Asszonyom, ön nagyon elragadtatta magát. Nekem különben semmi részem nem volt ebben.

NŐ: Valóban. De aki vagy akik művelték mindezt, azokat kihagyták ebből a dialógusnak mondott inkvizíciós tárgyalásból.

ÉRSEK: A magyar prímás történelmi érdeme, hogy a diktatúra utáni Magyarországon az új demokrácia első lépésként kivívta az alternatív szolgálat lehetőségét. Így fegyveres katonai szolgálat helyett fegyvertelen katonai vagy polgári szolgálatot lehet fiataljainknak választaniuk.

FIÚ: *(elképed)* A magyar prímás érdeme? Ezt nekem meri a szemembe mondani, érsek úr?! Nekem, aki a börtönből csak egy Szentírást kértem, és az akkor még csak püspök azt írta anyámnak, hogy nincsen módja segíteni? A katonai bíróságon a bíró és ügyész, a börtönben a smasszer, mind azt vágták a fejünkhöz, hogy saját püspökeik is elítélik magukat.

PREFEKTUS: *(rendet akar teremteni)* Elég! Mi ez a tiszteletlen hang?! Igazuk volt a püspökeiknek, hogy maguk teljesen dialógusképtelenek, és bárdolatlan, nyers emberek.

FIÚ: *(közelebb lép)* Azért, prefektus úr, mert kimondjuk azt, amit gondolunk? Mert nem húzzuk be fülünket-far-

kunkat, és nem nyalogatjuk kezeiket, mint egy sunyi kutya?!
NUNCIUS: *(botránkozik)* Ez felháborító!
PREFEKTUS: *(Pápára néz)* Talán fejezzük be...
PÁPA: *(határozottan int)* Nem. Beszéljenek nyugodtan, kérem.
PREFEKTUS: *(kényszeredetten)* Mint említettem, van még valami.
FÉRFI: *(körülnéz)* Igen, bíboros úr. Van még sok minden, pl. az Egyház rendje... Bulányi Györgyöt azért hallgattatták el Önök, mert a hatalmi, hierarchikus egyház helyett a testvérek egyháza mellett állt ki. Világos, hogy ezzel az Önök tyúkszemére lépett, mert Önök alattvalókat akarnak, és a testvériséget csak álcának és szólamnak használják uralmuk igazolása érdekében. A szeretet egyháza helyett az engedelmesség egyházát hozták létre és tartják fenn. Jellemző, hogy Lékai bíboros felháborodottan üvöltözte az egész országban, hogy a bulányisták megsértik az egyházi vezetők méltóságát, mert azt mondják: pápa testvér, püspök testvér, pap testvér!
PREFEKTUS: *(lenézően)* Az egyház a kegyelem rendjében testvériség, a jog rendjében pedig hierarchia, azaz szent uralom.
FÉRFI: Igen, ezt tették Jézus szeretetközösségével. A testvériségre ráhúzták a jog kényszerzubbonyát.
PREFEKTUS: A jog az Egyház csontváza, jog nélkül nincs közösség.
FÉRFI: Nem csak jogrend van szankciókkal, hanem szeretetrend is szankciók nélkül. Éppen erről szólt Bulányi Egyházrend-dolgozata, amit...
PREFEKTUS: *(közbevág)* Nem vitaesetre hívtuk meg önöket. Tudomásunkra jutott, hogy a megboldogult esetleg titkos püspök volt, és házas embereket szentelt pappá... Mielőtt az egyházfegyelmi kérdésről beszélnénk, megkérdezem: Ha önök elvetik a hierarchiát, miért szentelnek papokat?
PÜSPÖK: *(megszólal)* Ha szabad nekem is szólnom, a regnumi atyák sem értik, hogy Bulányi páter miért vetemedett erre a törvénysértésre. Talán nem kellett volna a Bokorhoz csatlakozó papok közül soknak megnősülnie?
NŐ: *(kifakad)* Megnősültek. Az első pápa is nős volt. Jézus biztosan nem akarta, hogy az egyház vezérkara agglegényekből álljon. Hogyan beszélnek önök házasságról, születésszabályozásról, családról, gyermeknevelésről, amikor semmit sem tudnak róluk? Én büszke vagyok megnősült papjainkra. Ők nem csak beszélnek a nagy családról. Egyik diákónusnak felszentelt, majd kilépett testvérünknek most született a 15. gyermeke... Ezt csinálják utána bíboros, érsek, püspök és pap uraim!
PREFEKTUS: *(támadóan)* Szóval önök el akarják törölni a cölibátust? Házasok pappászentelésével akarnak nyomást gyakorolni az Egyházra, mint a szomszédaik?
FÉRFI: Nem az egyházra, bíboros úr. A hierarchiára. Mert az egyház elsősorban mi vagyunk!
NUNCIUS: *(Prefektushoz)* Prefektus úr, tűrhetetlen ez a hang és ez a viselkedés. Eminenciád miért engedi?!
PREFEKTUS: *(Pápára les)* Ezek után csak egyetlen kérdésem van önökhöz: Hajlandók-e titokban tartani törvénytelen tettüket? Akkor mi szemet húnyunk a megboldogult tévedései felett, sőt készek vagyunk rehabilitálni is őt. Vagy közhírré teszik, és akkor...
FIÚ: *(folytatja)* Szóval akkor! Akkor mi lesz?... Önök aztán igazán dörzsöltek. Mit tanulhat Önöktől az ifjúság?!
FÉRFI: *(keményen)* És akkor mi lesz, prefektus úr?
PREFEKTUS: *(Pápára néz)* A Szentséges Atya holnapi ünnepélyes megnyilatkozásának Bulányi páterre vonatkozó részét az önök válaszától tette függővé... Tehát válaszolnak?
PÁPA: *(előlép, a bulányistákhoz megy)* Nem kell válaszolniuk. Köszönöm barátaim, hogy ide fáradtak. Biztosíthatom Önöket, hogy imáimba foglalom Bulányi pátert, és szavaim a holnapi pannonhalmi 1000 éves évfordulón nem fognak csalódást okozni Önöknek. *(Kezet fog mindhármukkal)*
ZENE: *„Veni, Creator Spiritus..." dallama*

2. jelenet

Pápa lakosztálya: *Pápa — Prefektus*

PÁPA *(egyedül... egy nagy cserépben zöld cserje... nézi... felemeli... magasba tartja)*
PREFEKTUS *(csendben belép, nézi a pápát és a cserjét)*
PÁPA *(észreveszi, lassan leteszi a cserepet)*
PREFEKTUS: Szentséged hivatott.
PÁPA: *(megfontoltan)* Az óra nemsokára éjfélt üt, prefektus. Döntésem előtt szeretnék beszélni Önnel.
PREFEKTUS: *(feszengve)* Állok rendelkezésére, Szentséges Atya.
PÁPA: Prefektus, ön szerint jó emberek ezek a bulányisták?
PREFEKTUS: *(hallgat, majd határoz)* Szerintem nagyon-nagyon rossz emberek, eretnekek és szakadárok, Szentséges Atya.
PÁPA: *(dühösen)* Hagyja már a szentségelést, prefektus. *(Tagoltan)* Szerintem pedig nagyon-nagyon jó emberek.
PREFEKTUS: Szents... akarom mondani Padre... Azért gondolom rossz embereknek őket, mert veszélyeztetik a katolikus hitrendszert, és alapjaiban rengetik meg a katolikus egyház szent struktúráját.
PÁPA: *(irónikusan)* Tudom, tudom, prefektus, Ön a szépemlékű Inkvizíció, mai nevén Szent Officium prefektusa. Jól is csinálja a munkáját. De ön egyben felvilágosult teológus is. És így tisztában lehet vele, hogy a hit világa az a hit világa. Csodálatos a katolikus hitrendszer, alaposan kidolgozta Ágoston és az Aquinói. De tudja-e, hogy hány hitrendszerrel találkoztam én csupán Afrikában és persze a Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsában, ahonnan engem, a niggert — ki tudja, milyen csoda folytán — pápává választottak nemrég. Szóval, tudja hány hitrendszer van?
PREFEKTUS: De, uram, az igazság csak egy lehet.
PÁPA: *(nevet)* Csak egy, amit a maga nagy életművében, a Világkatekizmusban lefektetett, de amit máris módosítgat.
PREFEKTUS: *(halkan)* Uram, nem akarom azt mondani, hogy... *(megáll)*
PÁPA: Mondja csak ki.
PREFEKTUS *(hallgat)*
PÁPA: Nem mondja. Jó, akkor mondom én... Nigériában éheztünk. Akkor már megtérítettek a fehér atyák az ingbo törzs animista hitéből. Sőt már igen előrehaladtam a fehér teológia tudományában. Akkor a fehér atyák címére segély érkezett. Tudja, honnan? Igen, Magyarországról. Azt sem tudtam, létezik-e ilyen ország a föld hátán. Tudja, kik küldték a segélyt? Most azonosítottam. Ez a maroknyi szekta küldte a pénzt.
PREFEKTUS: *(helyesel)* Igen, ez erényük. Az elmúlt egyik karácsonyon az indiai törzsi gyerekek megsegítésére egy év alatt 55 ezer dollárnál is többet küldtek, itteni pénzben 6 millió forintot.
PÁPA: Látja, prefektus. Ez a kereszténység!
PREFEKTUS: Ehhez nem kell kereszténynek lenni.
PÁPA: Úgy van. Csak embernek, mint Jézus... De hadd mondjak még valamit.
PREFEKTUS: Érdeklődéssel hallgatom, Padre.
PÁPA: Nigériában 1967-ben, a testvérgyilkos polgárháború idején, szakadárként ott álltam embereimmel a kormány zsarolásával szemben.
PREFEKTUS: Tudom, nemzeti hősként tisztelik azóta is Önt.

PÁPA: Tudja, ki a hős? Aki fegyvertelenül áll szemben a hatalommal, és a szemébe meri mondani a bűneit. Az egyházi hatalomnak is...
PREFEKTUS: De Padre!...
PÁPA: Látta azt a fiatalembert, és hallotta, amit mondott? Ki merik mondani, amit gondolnak, és nem nyalják uraik kezét, mint a kutyák...
PREFEKTUS: A katolikus egyház intézménye isteni alapítás szerint hierarchia.
PÁPA: Ezt hiszi, vagy tudja, bíboros? Én tudom, hogy ezek az emberek a történelemben azoknak a kis csapata, akiket a hatalom mindig is eretneknek kiált ki, puszta önvédelemből. *(Fellelkesül)* Tudja, barátom, egészen megittasult a szívem itt ezen a hegyen az öröm borától, és hálát adok a pünkösdi Léleknek, hogy van még Jézus Istenének jövője a földön. Mert vannak még, akik a gazdagság, hatalom, erőszak világával szembefeszítik a szegény Jézus, a szolgáló Jézus és a szelíd Jézus kontrasztját, és az igazságtalanság, sőt az igazságosztás világával szemben egy új rendet hoznak létre a földön: a testvérek társadalmát. Hálát adok az Istennek, hogy második Péterként én magam is ennek a világnak szolgája lehetek. *(Elhallgat, a távolba néz)*
PREFEKTUS: *(csendesen megszólal)* Padre, szeretnék mondani valamit.
PÁPA: *(visszatér a földre)* Azt, hogy az Egyház árulója vagyok? Ugye, ezt gondolta az előbb, prefektus?
PREFEKTUS: *(megretten)* Mást szeretnék mondani, Uram.
PÁPA: Mondja!
PREFEKTUS: A hit egységét még meg lehet követelni, uram. Bár mindig lesznek eretnekek... Az egyházfegyelmet is be lehet vasalni, uram. Bár mindig lesznek rebellisek. De azt megkövetelni, hogy híveink a szegény Jézust, a szolga Jézust és az erőszakmentes Jézust kövessék, és így egy új világ térnyerését munkálják, uram, ezt nem lehet megkövetelni a tömegektől.
PÁPA: *(indulatosan)* Pokolba a tömegekkel.
PREFEKTUS: Pontosan ez az ára annak, amiért ezen az éjszakai órán lelkesedik, uram. Elvileg megteheti, hogy a tömegeket lecseréli egy szektára, hiszen Szentséged a pápa...
PÁPA: *(gúnyosan)* Gyakorlatilag pedig az a sors vár rám is, mint I. János Pál pápára... Ezt akarja mondani, ugye, bíboros?! A vatikáni maffia megmérgez engem is? Vagy milyen halálnemet szánnak az első fekete pápának?
PREFEKTUS: Erre nem válaszolok... De meg tudná-e tenni ezt a nagy változást egyedül? Van-e elég embere?... Másrészt nem sajnálja a szánalmas tömeget, melynek hit és oltalom kell? Vallás!
PÁPA *(hallgat)*
PREFEKTUS: *(erősít)* Az Egyesült Államok és a többi kormány tárgyalna-e egy mezítlábas pápával, mégha Péternek hívják is?
PÁPA: *(erőtlenül)* A pápa nem tárgyal velük.
PREFEKTUS: Tegyük fel, hogy felszámolja a Vatikán Bankot és a Vatikán egész vagyonát, akkor miből tartja fenn a különféle intézményeket, iskolákat, kórházakat?...

PÁPA: Ez nem az Egyház feladata.
PREFEKTUS: Tudom, a szeretet élése és tanítása a feladata. Meg kell mondanom, hogy Szentséged nagyon fehéren-feketén gondolkodik.
PÁPA: Főleg feketén.
PREFEKTUS: *(folytatja)* De ki figyel oda egy szegény, hatalom nélküli és erőtlen szekta szeretetére?
PÁPA *(hallgat)*
PREFEKTUS: Talán még egyet vegyen figyelembe Szentséged. Az Egyház mindenkié: szegényeké és gazdagoké, kicsinyeké és nagyoké, szelídeké és vadaké. Azért kell bekeríteni az egy hálóba és beterelni az egy akolba őket, hogy megtéríthessük és megmenthessük az örök életnek.
PÁPA: Mondjak valamit, prefektus?
PREFEKTUS: Hallgatom, atyám.
PÁPA: *(meggondolja)* Menjen! Feküdjék le!
PREFEKTUS: *(hátrálva kimegy, mélyen meghajol)* Jó éjt, Szentséges Atya.
ZENE: *„Én nemzetem..." dallama*

III. felvonás

1. jelenet

Sírások: *I. Sírású — II. Sírású — III. Sírású — IV. Sírású — Miklós úr*

I. SÍRÁSÓ: Hozhatnák már a hullát, mert nem érünk át a másik parcellába.
II. SÍRÁSÓ: Nem sietnek. Láttam, olyan tömeg verődött össze, hogy a pápa miséjén sincs több ember.
III. SÍRÁSÓ: Ki volt ez az ürge?
IV. SÍRÁSÓ: Valami szektavezér. Azt mondta a Főnök.
I. SÍRÁSÓ: Ajvé, akkor biztosan elkéssük a másik földelést. Itt is lesz biztosan sok duma.
II. SÍRÁSÓ: *(autózajra figyel)* Figyelj, Józsi, nem a főnök autója?
IV. SÍRÁSÓ: *(az útra néznek)* De biz az! Mit akar?
III. SÍRÁSÓ: Nagyon érdeklődött a sírásás után. Csak nem a rokona?
IV. SÍRÁSÓ: Ilyen még nem történt. Odanézz. Kijön a sírhoz. Ellenőrzi?
MIKLÓS ÚR: *(messziről)* Jó napot, fiúk!
I. SÍRÁSÓ: Jó napot, Miklós elvtárs... akarom mondani, Miklós úr.
I., II., IV. SÍRÁSÓ: Jó napot!
MIKLÓS ÚR: Betartották az utasításomat, Józsi?
IV. SÍRÁSÓ: Betartottuk. Fél méterrel mélyebbre ástuk a sírt.
I. SÍRÁSÓ: Csak ki fizeti ezt meg?
MIKLÓS ÚR: Ne féljen, Lajos, ezt én állom.
I. SÍRÁSÓ: Miklós úr fizet?

MIKLÓS ÚR: Régen is én fizettem magukat. Vagy nem?
IV. SÍRÁSÓ: *(bólogat)* Csakhogy akkor más munkánk volt.
I. SÍRÁSÓ: Meg több volt a lóvé.
MIKLÓS ÚR: Ne keseregjenek. A Hivatalban én is többet kerestem. De figyeljenek!
IIII. SÍRÁSÓ: *(felkapja a fejét)* Megint figyelni kell?
MIKLÓS ÚR: Nem úgy. Arra figyeljenek, hogy örökre eltemessék ezt az embert, ha már nekem nem sikerült.
IV. SÍRÁSÓ: Bízza ránk, Főnök úr. Még a feltámadáskor se jön elő.
III. SÍRÁSÓ: Mert az nincs is.
MIKLÓS ÚR: *(benéz a sírba)* Jól van, fiúk. Magukon nem múlik. *(Elgondolkodva)* Csak ez az új nigger pápa meg ne bolonduljon.
II. SÍRÁSÓ: Vigyázat, jönnek... Miklós úr is résztvesz a temetésen?
MIKLÓS ÚR: Csak erre vártam. *(gyorsan eltűnik, távolban megáll)*
ZENE: *A „Föl, föl, ti rabjai a földnek..." dallama, majd átvált a „Megkötöm magamat..." dallamába*

2. jelenet

Temetés: *I., II., III., IV. Koporsóvivő* — Nézők közt *Család — Öregek Tanácsa — Ügyintézők — Ifjúsági Csoport — Fiú — Nő — Férfi* — Háttérben *Sírások — Miklós úr*

I., II., III., IV. KOPORSÓVIVŐ *(hozzák a koporsót, mögötte senki, leteszik a sír deszkáira, oldalt állnak)*
SZÓNOK: *(nézőtérről a koposó elé áll)*
Ebben az órában a város szívében II. Péter pápa pontifikál. Mi itt, a város szélén temetünk Téged, Gyurka.
Pannonhalmán a pápa hallgatott. Nem jó jel.
De lehetséges, hogy megtörténik még a csoda, amiben Te bíztál.
Mi szégyenkezve és bűntudattal állunk koporsód előtt. Mert bármily nagy fordulat az Egyház életében nem változtatna azon, hogy életműved csaknem romokban hever. Tudtad, és meg is szenvedted ezt életed utolsó éveiben. Nem merted kimondani, hogy a Bokor halott. Ágai letörtek. Régiói leszakadtak. Csoportjai széthullottak. Harcostársaid, az első generáció tagjai megfáradtak, más vizekre eveztek. A második generáció másképp látja a világot, mint Te láttad. Egyedül a sok gyermek maradt meg a múlt dicsőségéből, de a 40 évesek a munkában, a közéletben, a vallási mozgalmakban, a nemzetközi sikerekben keresnek kielégülést. Fiataljaink egy része vállalja a polgári szolgálatot, de a teljes megtagadást egy sincs, aki vállalná. Gyermekeink nőnek, de vajon nemcsak korban, hanem bölcsességben és jóságban is?
Azt már tudjuk, hogy Te nem fogod össze mérhetetlen energiával a Bokrot. Majd kiderül, mit jelent utolsó húzásod, és lesz-e Bokorligeten Bokor-falu és Bokor-élet. Ebben az órában komoly lelkiismeretvizsgálatra intesz minket.
Tudjuk, mit kaptunk Tőled, és tudjuk a célt is, ami nem kevesebb, mint egybeszeretni az emberiséget.
Talán halálod felráz bennünket, és újra rátereli figyelmünket arra a kincsre, amit kibányásztál nekünk, hogy értsük a Názáreti Ácslegényt, és újra kitűzzük magunk elé eszményeit: az adás, a szolgálat és az erőszakmentesség eszményét.
Akarjuk hinni, hogy ha több évtizedes állami és egyházi diktatúra és Miklós úr Hivatala nem tudott eltemetni minket, mi sem fogjuk eltemetni önmagunkat, a Bokrot.
De ha eltemetnők is, hiszünk abban, hogy új bokor nő, talán a Te sírodon, mert Isten Országának ügye nem szenvedhet végleg vereséget a földön.
A Pünkösdi Lélek a biztosíték rá, hogy Nagypéntek után elkövetkezik a Húsvét, és Jézus szelleme újra és újra feltámad a történelemben. Ebben a hitben éltél és haltál, ebben a hitben akarunk élni és meghalni mi is.
Az egész emberiséget egybeszeretni akaró szíved pihenjen meg az 1100 éves magyar anyaföldben, szellemed pedig éljen a mi szívünkben. *(Ének)*
SÍRÁSÓK *(készülnek leengedni a koporsót, de megtorpannak a felhangzó beszédre)*

3. jelenet

Pápai beszéd *(széles vászonra kivetítve a PÁPA képe)*

PÁPA: *(hangja szalagról)* ....Befejezésül szeretnék kitérni a magyar katolikus Egyház egy súlyos gondjára. Szeretném név szerint kifejezni legteljesebb részvétemet a Bokor-közösség tagjainak, akik éppen ma temetik vezetőjüket és barátjukat, Bulányi pátert. Személyesen is foglalkoztam ügyükkel és most innen, az Úr asztalától üzenem nekik: *(szünet)* Őrizzék meg a hit egységét és engedelmeskedjenek törvényes elöljáróiknak... *(kép, hang el)*
SÍRÁSÓK *(elejtik a koporsót, az szétnyílik, üres)*
ZENE: *„Megkötöm magamat..." dallama tovább*

Epilógus

GYEREKEK *(közel merészkednek a nyitott koporsóhoz, bekukucslálnak; egyikük benyúl a nyitott koporsóba és egy zöld bokrot húz ki, kifordul, felemeli...)*

ZENE: *Händel: Halleluja...*

— VÉGE —

Az illusztrációkat Kovács Flóra rajzolta. (10 éves)

Bulányi György pohárköszöntője

Kedveseim!

Az agg Simeon tudta, mikor kell őt Istennek elbocsátania, s nem volt pohárköszöntő-gondja; én meg csak annyit tudok, hogy pohárköszöntőt kell mondanom anélkül, hogy tudnám: elbocsátandó vagyok-e már.

Az agg Simeon úgy tudta, hogy most már egyenesben vannak a dolgok, mert megszületett a Gyermek; magam meg kétezer évvel e megszületés után úgy tapasztalom, hogy még mindig nincsenek egyenesben a dolgok.

Korgó hassal avagy üres reménnyel nem lehet himnuszt énekelni. A pohárköszöntők végén ÉLJEN! hangzik, ehhez a köszöntőnek reményről kell énekelnie.

Egyszer már úgy látszott, van remény; mert az első századokban megjelent az „új raj", a „triton genosz". De aztán a 4. században elvetélt; kiegyeztünk a hatalommal: a ranggal és a kiváltsággal.

Jó másfélezer esztendő áll veszteségszámlánkon. Pohárköszöntő csak nyereségszámlából születhetik. Van ilyen?

Mondok két szót, amely ma jól hangzik: civil és nonprofit. Állam és egyház ilyenek-e?

Azt hiszem, hogy a Gyermek, akit az agg Simeon a karjában tartott, valami civil és nonprofit organizációról álmodott. A maga Tizenkettőjét ilyennek gondolta, akarta.

Meg tud-e élni hierarchiáktól és profittól meghatározott világunkon belül az, aki és ami civil meg nonprofit? De tudunk mi magyarul is: a rang és a kiváltság felségterületén megélhet-e, aki csak használni akar?

A civil és nonprofit világ a csak-használni-akaró emberek összefogásából születhetik meg.

Van ilyen? Új raj, triton genosz, fejjel falnak rohanók, agyalágyultak, vagy akárhogyan nevezzék is őket? Van ilyen?

Ha van, akkor megvan a pohárköszöntőm.

Éljenek azok, akik ilyenek!

Éljen a Bokor is, ha ilyen emberekből áll!

Éljenek a velünk rokonszenvezők is, ha ilyenségünk miatt rokonszenveznek velünk!

Éljenek mindazok, akik örökre búcsút mondtak már a rangnak és a kiváltságnak!

Éljenek mindazok, akik megértették a tanítást, hogy nem az a nagy, aki asztalnál ül, hanem aki felszolgál!

Abban a reményben, hogy a Bokor bölcsőjébe ez az „agyalágyultság" már kivehetetlenül belekerült,

abban a reményben, hogy ennek a mi kicsinységről, szegénységről, szelídségről szóló Bokor-énekünknek a hangja és visszhangja többé már soha el nem hal,

emelem poharam mindazokra, akik sejtik már, hogy az emberiség csak ezen a jézusi, civil és nonprofit úton tudja művelni, és nem felrobbantani bolygónkat;

emelem tehát poharam arra, hogy megvalósítsuk Teremtő Istenünk és Egyetlen Tanítónk, Jézus szándékát:

HOGY ÉLJÜNK! HOGY ITT ÉS ODAÁT AZ EMBER ÉLJEN!

S még valamire, amire a jóbel-év még külön is kötelez. Babits Mihály, költő-szentünk írta 80 éve: „Szeress, ha nem szeretnek is..."

Ezért aztán emelem poharam azokra is, akik elrekesztenek minket maguktól! Emelem rájuk is, hogy mindenekelőtt egyházunkon belül leomoljanak a válaszfalak! Hogy mindannyian egyek legyünk az Isten Országát felépíteni hivatott szeretetben! Hogy kirekesztőinkben is, bennünk is

JÉZUS ÉLJEN!

Schermann Rudolf köszöntője

Testvéreim!

Igen nagy örömmel jöttem el ide hozzátok. Először látjuk egymást, de a lelki kapcsolat megvolt már eddig is, mert bár 1956-ban mint frissen szentelt káplán a győri egyházmegyéből Nyugatra kerültem, soha nem felejtettem el, hol vannak a gyökereim. Nemcsak nemzeti szempontból, hanem abból a szempontból is, hogy ez a sokat sanyargatott magyar egyház mégiscsak mindig szellemi hazám maradt, és mindig arra gondoltam, hogy innen több erőt tudok magamba szívni, mint amennyit talán Nyugaton tudtam. Nyugaton sok mindent megismertem, és megvolt az a luxusunk, hogy teológiailag képezhettük magunkat, sok mindent gondolhattunk, vitázhattunk, de egy valami hiányzott: a hitvallás mélysége, az a bizonyos erő, ami tulajdonképpen a hitvallásból ered, s amit az őskereszténység mutatott meg nekünk példaképpen: az üldözések ellenére, vagy éppen az üldözések miatt nőtt a keresztények véréből az a mag, amelyből később egyház lett. Nem volt egyszerű.

Ma Pünkösd van. Az első keresztény Pünkösdkor ott ültek az apostolok Máriával együtt. Nagyon hűek voltak Jézushoz, és mégis, valahogy féltek. Bent ültek a házban, imádkoztak, tehát jámborok voltak, de valami hiányzott. Nem vitték tovább azt, amit Jézus rájuk bízott, az Örömhírt; nem volt merszük hozzá. S ahogy jött a Szentlélek Úristen, a maga viharával lerombolta a falakat, kihajtotta őket a teremből az utcákra: Menjetek és mondjátok tovább a Jóhírt. Ez a Pünkösd. Ez a feladat: hogy kimenjünk, mondjuk és tegyük az Örömhírt, és aztán mindegy, hogy mit mondanak a többiek. Ez a veszély ugyanis mindig fenyegette a Jóhír hirdetőit.

Két nagy veszély volt mindig: Az egyik az volt, hogy Krisztus ellenfelei megbénítják őket, hogy szó szerint beléjük fojtják a szót. Kezdődött Istvánnal. Követték a többiek. A másik veszély, hogy a barátok, azok, akik együttéreznek velünk, nem értik meg a Léleknek ezt a minden akadályt leromboló lelkesedését. Ehhez hozzá kell szoknunk mindenütt, ahol a Lélek dolgozik. Nem mindenki érti meg rögtön, hogy miről van szó. Ez hozzátartozik az egyház életéhez. Hozzátartozik a Bokor életéhez is. A Lélek mindig dolgozik; a történelmi egyházak sivatagában is. Ebben a sivatagban itt-ott elkezd zöldellni valami. Bokrok nőnek. Itt is, és mindenütt a világban. És ebből lesz Krisztus új ereje. Tőle jön megint az, ami felépíti az egyházat. És hogy ez új utat jelent, hogy nem tudunk visszanyúlni a régi, valamikor talán nagyon is fontos struktúrára, az nem baj. A Lélek mindig előre visz!

Nyugaton mi is azzal vesződünk, hogy nagyon sokan vannak köztünk is, akik félnek, akik azt hiszik, ha feladjuk hamis struktúránkat, a középkorban kialakult struktúránkat, akkor tönkremegy az egyház. Mi lesz az identitásával? Nem kell félnünk! Az Úr ereje van az egyházzal. A Lélek új utakat tör, új utakat keres, és egyik útja ez a Bokor itt. Ti nem is tud-

játok, mi mindent adtatok nekünk, mennyi erőt kaptunk Tőletek mi, akik Nyugaton élünk. Itt is, ott is felfigyeltek Rátok, írtak Rólatok, hogy mennyire visszatértetek ahhoz, amit Jézus Krisztus hozott nekünk.

S ha vannak nehézségek? Mi talán ki akarjuk iktatni a keresztet? Azt nem lehet; azt bele kell tervezni a munkánkba. De a Szentlélek Úristen vezet bennünket.

És van egy pár ismertetőjegye ennek az egész világon feltörő krisztusi mozgalomnak. Az egyik mindenképpen az, hogy visszanyúlunk a Szentíráshoz, hogy hallani akarjuk az Igét, hamisítatlanul, úgy, ahogy Jézus mondta, radikálisan. Ez a radikalizmus hozzátartozik a lényeghez. Jézus maga radikális volt. Különben békés nyugdíjasként halt volna meg. De az, hogy mint hívő zsidó merte mondani a maga igazát a zsinagógával szemben is, az életébe került neki.

Sok mindent megtanultunk Krisztus követésében. Egy valamit azonban talán elfelejtettünk: azt, hogy meg kell tanulnunk és meg kell élnünk Jézus prófétai, kritikus viselkedését. Nekünk mindig Jézus szava után kell mennünk és az ő magatartásából kell élnünk, és ezért szabad és kell kritikusoknak is lennünk, és megmondanunk azt, ami nem helyes az egyházban.

A Bölcsesség könyvéből származik ma egy szöveg, amelyet Pünkösd ünnepén az egyház felolvas, és ebben a szövegben benne van, hogy a Lélek előtt semmi nem marad titokban. Senki nem tud elrejtőzni a Lélek elől, és így mi őszintén, nyíltan, az igazság szellemében meg kell, hogy mondjuk, mi nem helyes. Nem jártok rossz úton, amikor megmondjátok, mi nem helyes, mi poshadt, mi elöregedett, mi az, ami nem segíti az egyházat Magyarországon is előre. De a kritika ne legyen soha egysíkú, hanem mindig legyen önkritika is, továbbá mutassuk meg, hogyan lehet a dolgokat jobban csinálni. És ezen igyekeztek ti, úgy látom, úgy érzem. Érzem abból is, amit itt most rövid idő alatt megéltem.

Azzal fejezném be ezt a rövid, de nagyon a lelkemből jövő üdvözletet, hogy nagyon örülök, hogy ez a folyamat hazánkban megindult, hogy példaképe lehetünk a világnak, hogy ezt ismerhetem. Ne hagyjátok magatokat sose eltántorítani, menjetek tovább a jézusi úton! Ti vagytok a jövőnek a záloga, a magva. A jövő magva vagyunk. Ez nem beképzelés. Ezt nem is kell különösebben mondanunk; ez az igazság.

A Szentlélek Úristen, aki itt van közöttünk ezen a csodálatos pünkösdi napon, amikor ezt a csodálatos jubileumot ünnepelhetjük, világosítson meg bennünket, mutassa meg az utat, amelyen mennünk kell, és adjon nekünk lelkesedést és erőt, hogy ezen az úton tovább tudjunk menni. Mint hazánk keresztény testvére, ezt kívánom sok külföldi nevében is. És köszönöm, hogy meghallgattatok.

Könyvismertetés

A Bokorról a Bokorért

Német nyelvű monográfia a Bokorról

A politikai fordulat után számos földalatti, félhivatalos vagy második társadalmi kezdeményezés hordódongáiról leestek a kádári rendszer tartóabroncsai. A társadalmi átalakulás külső hatásai a civil kezdeményezések identitását is érintették. Ezek közül nem kivétel a Bokor katolikus bázisközösségi mozgalom sem.

Arra a kérdésre, hogy mi a Bokor jövője, a tagok számtalanféle választ fogalmaznak. Egyesek az egyháztalanításban, mások ellenkezőleg, a papszaporításban jelölik meg a Bokor (ki)útját. Némelyek temetik az autonóm hangot és már csak szép emlékeik kihalását asszisztálják. Mások lelkesen vágnak bele a Bokor-liget alternatív kommuna tervezésébe, építésébe.

E kiútkeresések sorába illeszkedik az a német nyelvű monográfia, melyet megjelenés előtt szerkesztőségünk megismerhetett *(Máté-Tóth András, Bulányi und die Bokorbewegung. Eine pastoraltheologische Würdigung, Wien 1995).* A szerző mintegy húszéves bokortagsággal és kb. ugyanennyi év teológiai tanulmánnyal a tarsolyában arra vállalkozott, hogy összefoglalja a Bokor alapítójának teológiáját, és bemutassa benne azokat az értékeket, melyeket a magyar teológiai gondolkodás nem nélkülözhet. Másrészt pedig arra, hogy egy lépéssel hátrálva saját tapasztalataitól, a Bokor belső életének írásos dokumentumaiból bemutassa annak jézuskövetési kísérleteit, jövőbe mutató lehetőségeit.

Bulányi György teológiájában elsősorban azt a bátorságot méltatja, mellyel a társadalmi és egyházi kihívásokra az evangéliumhoz fordulva és a jézuskövetőknek gyakorlatilag is szót adva keresett tőről metszett teológiai választ. Az istenismeret nélkülözhetetlen alkotóeleme a jézuskövetés — ezzel az alapállással Bulányi teológiája a gyakorlatcentrikus teológiai paradigma fontos, talán első magyarországi képviselője.

A szerző kiterjesztette teológiai elemzését az 1982-es és az 1985-ös magyar és római kifogásokra is, melyekről megállapítja, hogy azok lényegében nem a hitletétemény változtathatatlan állításai körül forogtak, hanem egy ultramontán egyháztan védelmében.

A Bokor gyakorlatát tekintve a szerző a csoportok gyakorlata és önreflexiója alapján korszakokat jelöl ki, s azt mutatja be, hogyan vált a hierarchia által támogatott katolikus elitképzőből a hierarchia által elvetett, szociális érzékenységű bázisközösséggé a Bokor. E nagy változás lényegében négyfajta jövőképet kínál a közösség számára. A négyfajta közösségtípus egyidejűleg fejlődik, és Bulányi halála után valószínűleg külön utakon fejleszti tovább a Bokorban szerzett gyakorlatot. Az első csoport a *„temetőgondozóké”*, akik kínos precizitással őrzik mindazt, ami volt, és nagy elánnal bélyegzik nem-eredetinek mindazt az újítást, amivel a többiek kísérleteznek. A második a *„sekrestyések”* csoportja, akik a kisközösségi korszak tapasztalatait az egyházközségi terepen próbálják majd megvalósítani. A harmadik csoport a *„menedzsereké”*, akik egyházi, de nem plébániai projektekben viszik tovább az intézményi rugalmasság és a közegérzékenység kultúráját. Végül a negyedik csoport a *„szociális munkásoké”*, akik a saját Isten- és emberszeretetüket nem az egyházi, hanem az önkormányzati, civiltársadalmi szférában gyakorolják majd. Ez a fajta intézményi halál, amely a létező szocializmus magyar katolikus egyházában kialakult Bokrot eléri, a benne Istentől kapott karizmák új kivirágzásának adja meg a lehetőséget, ezért örvendetes és az üdvösségi gazdálkodás szemével tekintve természetes is.

A mű az első átfogó, idegen nyelvű monográfia a Bokorról. Vélhetően a Bokor tagjai, ismerősei és ellenségei számára is jó alkalmat kínál majd saját pozíciójuk árnyaltabb megismerésére, s így a másik igazságosabb méltatására is.

(Szerk.)

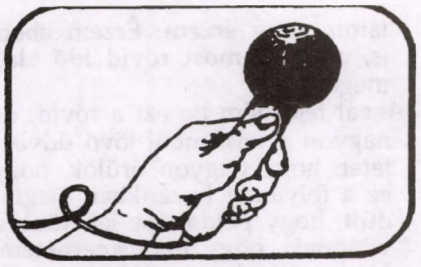

Éva néni

Hófehér hajú, mindig friss, mosolygós, elképesztő munkabírású, szívós, óramű pontosságú. A Bokor-irodalom zömének, a KIO-nak, Karácsonyi Ajándék-oknak, „Érted vagyok"-nak elnyűhetetlen gépelője. Korábban az írógépen verte sebesre az ujjait. Ma a monitorral rontja a szemét. De nemcsak a megjelent és még megjelenő írásművek őrzik keze nyomát, hanem Budapest és környéke flasztere, utai, utcái is. Hol itt, hol ott tűnik fel fürge léptekkel. Emberek és emberek dolgai után járkál, ügyeiket intézi. Továbbá nincs a Bokor életében jelentős esemény, amelyen jelen nem lenne.

Bizonyára felesleges is mondanom, hogy akire mindez ráillik, az nem más, mint Vadas Éva (Szalézia nővér), közismert nevén Éva néni.

Éva néni! Mi már idestova harminc éve ismerjük egymást. Azóta nem fér a fejembe, hogy hogyan is jut annyi mindenre időd. Kérlek, meséld el, hogyan is fest egy napod időbeosztása?

Általában 1/2 5-kor kelek: zuhanyozás, öltözködés, szoba-rendbetevés, reggeli, elmélkedés. Ez kb. mindennap egyforma, a további rész változó. Ha otthon maradok, akkor IBM-en gépelem a Bokor számára, ami éppen szükséges. Ha sürgős, ebéd után folytatom kb. 6–7 óráig. Este kb. 9-ig imádság, olvasás, zene-hallgatás a Bartók rádión. Mivel külső kerületben lakom — általában másodnaponként reggel bemegyek Pestre, szentmisére, majd utána karitász-látogatások, testvéri megbeszélések, különböző munka-ügyeket intézek. Délutánokon: közösségi találkozók vagy azokra készülés, testvéri levelezések, stb.

A bevezetőben elég tekintélyes listája kerekedett ki mindazoknak, amiket csinálsz. Pedig gondolkodás nélkül, csak úgy kapásból soroltam azt, ami hirtelen eszembe jutott. Bizonyára sok minden ki is maradt. A gépelésen túl, mi mindent csinálsz még?

Jelenleg két közösségem van. Csoport-testvéreimet törekszem a találkozókon kívül is havonta egyszer felkeresni. Több egyedülálló, magányos barátnőm, volt börtöntársnőm stb. van, nem egy közülük beteg. Továbbá hét mozgássérült testvéremet iparkodom szükség és lehetőség szerint legalább egy hónapban egyszer meglátogatni, problémáikon segíteni, olvasnivalóval ellátni, velük imádkozni.

Valamennyien a szélrózsa különböző irányában laknak Szigetszentmiklóstól Gödöllőig, Budapest különböző kerületeitől Csömörig. Általában az egészségeseket is én látogatom (bár szép lakásban lakom egyik testvérem jóvoltából), mert ha valaki kijön hozzám, az számára külön útidőt és útiköltséget jelent. Én pedig egy nap több feladatot is összekötök és — díjtalanul utazom.

Élcelődés nélkül, szívből mondom: Mi mindenre képes, aki fiatal. S ez nem az évek számától függ. Sok húsz esztendős öregebb nálad. Apropó, egy illetlen kérdés: hány éves is vagy?

Az előző adatból mindjárt kitűnik, hogy „valamivel" elmúltam 20 éves. Egyébként '11 őszén születtem, amit nem szívesen vallok be, mert ma még nem mondom „a hamut mamunak"....

Mikor és hogyan ismerkedtél meg a Bokorral?

1948-ban ismerkedtem meg azzal az Úttal, célkitűzéseivel és alapítójával, amiből aztán a Bokor kinőtt.

1949-ben Krisztina körúti anyaházunkban adott helyet akkori főnöknőnk az ország minden részéből érkezett középiskolás lányok egyhetes lelkigyakorlatának, amelyet Bulányi György, Török Jenő és Juhász Miklós szerveztek és tartottak. Török Jenő már előzőleg több előadást tartott nővéreinknek az evangéliumi eszmények megvalósíthatóságáról.

Tehát, te akkor már szerzetes voltál. Mindig is annak készültél?

Tulajdonképpen a Zeneakadémiára készültem zongora szakon. Közben azonban megismerkedtem a Szociális Missziótársulattal (Farkas Edit és Prohászka Ottokár alapította 1908-ban). Megtetszett a munkájuk és 1935-ben letettem az első fogadalmam, majd '85-ben az aranyfogadalmam ünnepeltük nővértársaimmal és Bokor-testvéreimmel... — nem átütő zenei képességemet parlagon hagyva.

A Társulatban kórház-, fogház-, családmisszióban, egyesületek látogatásában, előadások tartásában, adminisztrációs munkákban vettem részt.

Úgy tűnik, az életedben meghatározó jelentőségű volt az az imént említett '49-es krisztinai lelkigyakorlat.

Bár a Szentírást rendszeresen olvastam, a Bokor eszmei tartalmában újdonság volt számomra a Hegyi beszédre épülő élet, különösen az ellenségszeretet és erőszakmentesség.

1950-ben „feloszlatták" a rendeket, elvették házainkat, így formailag sem volt nehéz szívvel-lélekkel beállni a Bokor akkori feladataiba. Gyurka első írásait (Szeretet az Isten, Add, Uram, hogy lássak stb. gépeltem, besegítettem Juhász Miklós csoportmunkájába, majd önállóan próbáltam asszonyoknak és családoknak az evangéliumi eszméket továbbadni. (Délelőtti és éjszakai műszakban gyári munkával keresve kenyeremet.) Akkori további Bokor-feladatom volt a helyszerzés a különböző egyetemista lelkigyakorlatok számára. Mint nővérnek sokfelé volt ismeretségem, így aránylag könnyű volt a titkos helyeket megszervezni különböző templomokban és plébániákon (a Felső-Krisztinától az Aréna úti Fehér apácákig, az Angolkisasszonyok templomától a Damjanich utcai kis-Regnumig). Volt, hogy hátamat nekitámasztva a belülről bezárt kapunak, nagy kapukulccsal a kezemben véltem megvédeni a templomkapun dörömbölőktől a lelkigyakorlatozókat...

Ami persze lehetetlenség volt. Akkoriban a Jézushoz tartozóknak apostoli buzgalmuk mértékének függvényében komolyan számolniuk kellett az üldözéssel, a börtönnel. Gondolom, te is számoltál ezzel?

Többször figyelmeztettek, hogy vigyázzak, de bár alapjában nagyon gyáva vagyok, tudatosan vállaltam a börtön lehetőségét, ami 1952. augusztus 28-án be is következett.

Mikor bevittek az ÁVO-ra (az „Andrássy út 60." éppen ezidőben költözött át a Fő utcába), a Bokor-teológia alapján teljesen világos volt számomra, hogy szabadulást kérni nem jézusi imaszándék. Így a legkétségbeejtőbb helyzetekben is csak annyit mondtam: Istenem, Te, aki a gyönge nádszálat nem töröd el és a füstölgő mécsbelet nem oltod ki, adj erőt!

Egyébként ösztönösen — mert senki sem tanított rá —, már gyermekkoromtól kezdve úgy éreztem, hogy Istentől csak erőt szabad kérni mindan-

nak az elviselésére, ami ér. Így vizsgáim előtt, vagy mikor kisebb hangversenyeken játszottam, sohasem kértem, hogy sikerüljön, csak azt, hogy erőm legyen méltóképpen elviselni az esetleges kudarcot.

Ennek a szemléletnek az alapján tárgyalásunkkor, amikor kimondták a tíz év börtönítéletet, nem fellebbeztem, hanem az utolsó szó jogán csak annyit mondtam, hogy Istenért és az Ő ügyéért készséggel vállalok minden szenvedést.

Sokan nem tudnak és nem is akarnak a börtönéletről beszélni. Megkérlek, ha nehezedre esik is, mesélj róla valamit. Tudod, ez nekünk már történelem.

Nem szívesen gondolok vissza a börtönévekre és főleg nem szívesen beszélek róla; aki nem volt ott, úgy sincs fogalma, hogy mit jelent nemcsak a poloska, az egér, a rossz koszt, a hideg, a közönséges, trágár beszéd, hanem a kiszolgáltatottság és a szabadságtól való megfosztottság is. Három élményt azért megemlítek, és az első (még tárgyalás előtti) börtönben töltött karácsonyt.

Az egyik: a Gyűjtő kisfogházában voltak a politikai nők, egyik-másik különleges politikai férfi, mint pl. Török Jenő, akit letartóztatása után bányamunkára ítéltek. Vele volt egy szép élményem. Az egyik házimunkással megüzentem, hogy szeretnék feloldozást kapni (akkor még nem kezdődött el a „vallási korrózió”). Másnap, amikor sétára vitték, megállt, mintha az orrát fújná, felnézett a mi zárkánkra, ahol én titokban felkapaszkodtam a kis rácsos ablakba — és keresztet rajzolt felém.

(Itt említem meg, hogy ugyancsak a kisfogházban voltak a halálra ítéltek is. Abban az időben szinte kétnaponkint ácsolták az akasztófát, amit jól lehetett hallani a zárkákban. Ilyenkor az őrök idegesek és türelmetlenek voltak, és mindennap hiányzott valaki a rabok sétájáról... Egy idő után úgy éreztem, hogy nem bírom tovább, nem kértem Istentől változtatást, de Ő kérés nélkül tudta, mennyit bírok, és hamarosan elszállítottak Kalocsára, ahol nem voltak kivégzések.)

Másik nagy élményem, amikor szintén a kisfogházban, valamelyik házimunkáson át kis levelet kaptam Gyurkától, amelyben azt írta, milyen jó nekünk, hogy tudjuk, miért és Kiért szenvedünk!

Harmadik jelentős élményem 1956. Mint osztályidegent Kalocsán egy belső zárkába tettek, amelynek az ablaka nem az utcára, hanem az udvarra nyílott. Akik ott voltunk, csak a házimunkásoktól értesültünk a változásokról, no meg a smasszerek voltak kedvesebbek és jobb lett az étel. Egyik nap bejött a zárkánkba egy fiatal, jóarcú hadnagy. Rövid beszédében azt mondotta, hogy most még számukra nehéz napok jönnek, de mi hamarosan kiszabadulunk és mindnyájunknak jó lesz. — Azóta is többször eszembe jut ez a jóakaratú fiatalember, aki nyilván áldozata lett az '56-os eseményeknek.

És végül az első karácsonyom:

1952. december 24. Kint a városban szerteszét kigyúl a karácsonyfa fénye. Van, ahol pici kis ágon, talán egyetlen gyertya ég, emlékeztetve arra az egyetlen, igazi Fényre, amely kétezer évvel ezelőtt először világított bele ebbe a sötét világba...

Egy hely van, ahol nincs fenyő, nincs gyertya, nincs karácsonyi előkészület: a börtönök világa ez. '52-ben, a Markó utcában vagyunk. Annak is egyik IV. emeleti cellájában. A piszkos, zsúfolt zárkát nem karácsonyi fény és illat, hanem hideg, áporodott levegő és — elkeseredés tölti be. Egymás hegyénhátán ülnek szomorú, zsémbes hangulatban: a többszörösen elvált konzervgyári munkásnő, aki rendszeres lekvárlopásért van itt. Egy másik — kicsit ütődött — munkáslány, aki szegeket lopott; állandóan éhes s egyetlen vágya, hogy ha szabadul, 2 kg kenyeret megegyék a Lánchíd alatt. (Hogy miért éppen ott, azt nem sikerült megtudni.) Ott gubbaszt egy hajdani bártáncosnő. Csapzott hajáról félig lekopott a festék. A táncból is kikopott, arannyal üzérkedik, most azért van itt. Szomszédja egy rossz külsejű öregasszony. Piszkos ruhája alatt gennyes sebeit borogatja. Fehérneműje nincs. Szalvanzán-kúrára jár, s most is állandóan „udvarlóját” emlegeti. Bűntettét nem vallja be, csak annyit tudunk róla, hogy egy kocsmában fogták el. Mellette gyönyörű fiatal leány ül. Az ártatlanságot lehetne róla megmintázni. Meg is mintázták már nem egyszer. Igaz, hogy nem az ártatlanságot. Akt-modell volt egy ideig... Javítóintézetben kezdte. Volt cukrásztanuló, gyári munkásnő, s most — rablógyilkosság vádjával — reszketve

várja a tárgyalást. — Van egy másik fiatal lány is, 16 éves; mint vasipari tanuló a kollégiumból két lepedőt vitt el, hiszen „minden a miénk" — gondolta. Kis albérleti szobájába honnan is vegyen ágyneműt? Most kezd dolgozni, és nyolcgyermekes szegény édesanyja nem segítheti. Ijedt szemekkel néz körül a borzalmas miliőben: vajon mikor szabadulhat?... A zárka legszörnyűbb tagja a hírhedt újpesti angyalcsináló. Szennyes történeteivel „szórakoztatja" a társaságot. Ő az egyetlen, akire keményen rászólok: hallgasson, térjen magába és bánja sok szörnyű bűnét! Helyeslően bólogatnak; a néni elhallgat — de nem bánja bűneit; egyedül azt röstelli, hogy részegesnek tartják... Van még egy öregasszony. Alig bír megmozdulni: rákos sebeire rárágadt a piszkos blúz. Fehérneműje neki sincs. Vidékre elutazott gazdája megőrzésre nála hagyott cipőjét adta el. Lopásért feljelentették.

Sajnálom és szeretem ezt a sok toprongyos ruhájú és lelkű nőt. Milyen jó is lenne ma karácsony estén örömet szerezni nekik! Tiszta fehérneművel, meleg ruhával, takaróval, ízletes étellel. Talán-talán megnyílna a szívük is... Sajnos azonban nekem sincs semmim; piszkos a ruhám, mint az övék, és egyetlen fehérneműm rongyos. Külsőleg velük együtt fázom, éhezek és nélkülözök — a szívemben azonban béke és meleg van.

A szeretet azonban találékony. Elhatározom, hogy ha már mást nem tehetek, megpróbálok egy kis „csinosabb" terítést csinálni, és majd szólok hozzájuk egy pár szót.

Van két „jobb" nő is a zárkában: az egyik valutás, a másik kereskedő volt és saját árúját rejtegette. Ők a „burzsujok". Hetenkint tisztasági csomagot kapnak, és karácsonyra élelmet is. Az egyiknek apró, színes cukorkái vannak, a másiknak szép fehér, saját törülközője! Elkérem tőlük. A törülközővel leterítem a kopott kis asztalt, s a színes cukorkákkal feldíszítem. Éppen készen vagyok a nagy „terítéssel", mikor bekiált a felügyelőnő: „Ki csinálta ezt a maskarát?! Tüntessék el azonnal, mert különben..." Az egyébként is közutálatnak örvendő felügyelőnő ellen felzúdul a zárka; szitkok, átkok röpködnek a levegőben, alig győzöm csitítani őket. A hangulatnak vége! Hogyan beszéljek most békéről, szeretetről, megbocsátásról?!... Azért később mégis megpróbálom. Érzem, hogy a lelkek és köztem semmi kontaktus sincs; mint falról a borsó peregnek le a szavak... Énekről szó sem lehet, hiszen kint figyel az őr, és nem akarunk újabb ünneprontást.

Aztán jön a szokásos esti program: a nappalra feltornyozott szalmazsákokat letesszük a földre és lefekszünk: fejtől-lábtól, mint a szardíniásdobozban. Én „csak" másodmagammal fekszem a földre tett szalmazsákon a rákos öreg nénivel. Szent Erzsébetre gondolok, és egy cseppet sem nehéz. Csak a vérbajossal és a bábaasszonnyal nem tudnék lefeküdni; pedig-pedig ők is a Jóisten gyermekei... Ma azonban sehogy sem akarok lefeküdni. Olyan jó lenne adorálni ezen a gyönyörű éjszakán! De hogyan? Ha lefekszem, biztosan elnyom az álom; feltűnést nem akarok. Bárcsak jönne egy új „vendég" — gondolom magamban, akinek átadhatnám a helyemet! — Ábránd az egész, hisz kit is hoznának ilyenkor ide?! A villanyt eloltják; lefekszem én is. A szutykos takaró csücskét éppen csak magamra húzom (hadd melegítse a többi a szegény beteg asszony elgémberedett tagjait) — mikor nyílik az ajtó s belép rajta egy piszkos női alak — aztán gyorsan újra bezárul, s már a folyosóról hallom a felügyelőnő éles hangját: „Csináljanak helyet neki!" — Örömmel ugrom fel (a szobaasszony én vagyok) és sürgősen lefektetem a szerencsétlen vasmunkásnőt, akit lopás gyanújával munkahelyéről hoztak el. — A villanyt újra eloltják. Lassanként csönd lesz. Leülök az egyetlen székre. Az árurejtegető asszony rámteríti bundáját. Lélekben ott virrasztok a betlehemi jászol mellett és belenézek az isteni Kisded ragyogó szemébe... Éjfélkor megcsendülnek a Bazilika harangjai; az emlékezetből elmondott szentmisében mélységes hálával mondok köszönetet ezért a csodálatosan szép, *igazi* karácsonyért.

Mi történt azután, hogy szabadultál?

Miután egészségem valamennyire rendbejött, próbáltam összekeresni a régieket, nem sok sikerrel.

Folytattam a gépeléseket; Gyurka első saját fogalmazványa után a KIO-t már nekem diktálta, s azt aztán többször is leírtam.

Új embereket akartam gyűjteni, ezért elmentem egyházi adóbeszedőnek, hogy kapcsolatokat találjak; így alakult aztán ki több közösségem.

Amíg a rendben éltél, volt lakásod és ellátásod is. Valami a börtönben is jutott: egy fél priccs és egy csajka étel. Azóta azonban a vatikáni valutáért végzett munkán túl, valamiből meg is kell élned. Miből éltél, miből élsz?

Amikor kikerültem az Anyaházunkból, egy orosz érdekeltségű gyárban mint lakatos átképzős dolgoztam, mivel másutt mint nővért nem vettek fel. Majd a Loden posztógyárban dolgoztam letartóztatásomig. Kiszabadulásom után egy háromgyermekes, szívbeteg barátnőmnél bejáró takarítóként dolgoztam, majd amikor az egyik szobájuk megüresedett, oda is költöztem albérletbe, és 19 évig laktam ott. A takarítás mellett pénzért gépeltem az Országos Fordító Irodának, ahová Gyurka egy volt börtöntársa, Demény Pál vitt be engem gépelőnek, Gyurkát meg fordítónak. Ez keresetet jelentett, de nem állást, ezért továbbra is megtartottam a takarítónőséget. Később, amint említettem már, apostolkodás céljából egyházi adóbeszedő lettem. Majd mint egyházközségi munkatárs mentem nyugdíjba a legalacsonyabb összeggel. Azóta többször emelték, ma 13 069,– Ft. Testvéreim jóvoltából lakásra, kosztra és ruhaneműre kevés kell, így még marad az éhezők és hazai szegények számára is. Sokszorosan megtapasztaltam és megtapasztalom a százannyi testvért és otthont!

Nyugdíjad valóban horribilis. A rendszerváltást követően nem gondoltál arra, hogy a börtönévekért járó kárpótlást igénybeveszed?

Az eddig elmondott eszmei beállítottságomból folyóan természetesen következett, hogy nem kértem kárpótlást (bár általam nagyon szeretett és tisztelt testvéreim is kértek). Úgy éreztem, hogy az Isten ügyéért tudatosan vállalt és elviselt évekért számomra méltatlan lenne anyagi kárpótlást kérni. Hiszem, hogy ami ebben — sok hibám ellenére — tetszett az Úrnak, azért majd egyszer Ő kárpótol, és nekem *ez* elég...

Mit bántál meg és mit csinálnál másként?

Csak a bűneimet!

Amit másképp tennék talán: szorgalmaznám a hitoktatónőképző, kántorképző elvégzését, gyermekkorban kezdett nyelvtanulást.

Mi az, amit ha újrakezdhetnéd is, ugyanúgy tennél?

Amit ugyanúgy: a szerzetesi elkötelezettség, amit sohase bántam meg! S a Bokorhoz tartozás, amit szintén sosem bántam meg!

Mit üzensz a Bokor most születő, az ezredforduló után élő tagjainak?

Üzenetem: Az élet titka: imádság, munka, szolgálat. Az emberektől semmit sem várni, csak adni!

Istentől csupán erőt kérni a körülmények neki tetsző elviseléséhez és naponta mindent őszinte szívvel kezébe helyezni. Tapasztalatom szerint ez szinte csodákat eredményez. Végül türelem, mert az élet folyamat, és a hűséges, jószándékú törekvés egyszer termésbe fordul, „automatikusan", magunk sem tudjuk, hogyan. Ez minden nehézség, szenvedés, kudarc ellenére a békés, boldog, harmonikus élet titka.

T.I.

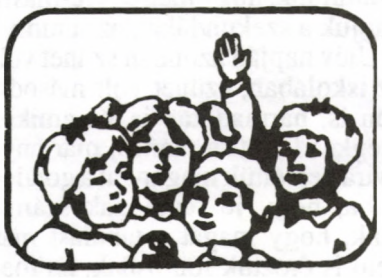

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Az ünnepélyes nap

Egy délben Kutykurutty cimborám meg én hazafelé baktattunk az iskolából. Október volt, sárgult az erdő, hervadoztak, hulldogáltak a levelek. Jól beleillettünk az őszi erdőbe, mert nekünk is hervadozott a kedvünk, és olyan lassan, kelletlenül lődörögtünk hazafelé, mintha rajtunk is csak az őszi szél gördítene egyet-egyet. Én azonban már akkoriban is meg szoktam haragudni magamra, ha olyan bajon búslakodtam, amelyet meg is szüntethetnék. Megálltam hát és ránéztem Kutykuruttyra: „Határozzuk el, hogy ezután másképp lesz.” Azért lógott ugyanis az orrunk, mert abban az esztendőben már harmadszor írt szekundát a tanító bácsi az irkánkba. Pedig az előző évben — elsős korunkban — jó tanulók voltunk. Jól kezdődött ez az esztendő is, de aztán... megszoktuk az iskolát, a könyvek, az irkák elvesztették vonzóerejüket, és nem a leckével, hanem játékkal kezdtük a délutánt. Könyveinkben csak lámpagyújtás után néztük meg, mit is kellett volna aznap megtanulnunk, irkáinkba pedig már félig bóbiskolva kaparásztuk bele a leckét. Vágyódott rá erősen Kutykurutty is, hogy ez másképp legyen, nézett hát rám lelkesülten és várta, hogyan folytatom. Így folytattam: „Határozzuk el, hogy csak akkor kezdünk játszani, csak akkor megyünk ki a rétre, ha már minden leckénket megtanultuk és megírtuk. Fogadjuk meg, hogy mától kezdve így lesz.” Ragyogó arcocskával vágta ki elém a tenyerét, hogy kézszorítással is megerősítsük fogadalmunkat, de tüstént vissza is rántotta, kezem helyett az állát fogta meg és meghökkenve kérdezte: „Mától kezdve?” Magam is meghökkentem. Van ugyanis Törpeháza környékén egy naspolyaliget, és híre járt, hogy megcsípte már a dér a naspolyát, kásás, ehető. Oda akartunk elmenni aznap, rögtön ebéd után, jól belakmározni és hozni is haza minél többet. Komoran bámultunk hát egymás arcába és mindketten attól féltünk, hogy így szól a másik: „Akkor is mától kezdve. Naspolyázni tanulás után is mehetünk. Legföljebb kevesebb időnk marad rá.” Kutykurutty arca azonban egyszerre csak földerült. És így szólt: „Tudod, mit mondok én neked, Moha? Az ilyen nagy változást, azt, hogy ezentúl rögtön ebéd

után tanulunk, nem is szabad csak úgy ukmukfuk, akármikor elkezdeni. Hiszen ezzel új életet kezdünk. Az ilyesmihez ünnepélyes nap kell. Ma csütörtök van, ez nem jó. Kezdjük el hétfőn.” Most már én nyújtottam kezet, és nagyon jó kedvünk kerekedett. Handi Bandi meg Bérci Berci is jött a naspolyaligetbe. Panaszolták, hogy nem maradhatnak sokáig, mert még tanulniuk kell. Láttuk rajtuk, hogy máris bántja őket a lelkiismeret, mi viszont elégedetten egymásra mosolyogtunk. Minket már nem bánt, mint máskor, de miért is bántana? Hiszen mi elhatároztuk, hogy hétfőn új életet kezdünk, mi már jó tanulóknak tekinthetjük magunkat, még akkor is, ha hétfőig akár ki se nyitjuk a könyvet!

Azon a bizonyos hétfőn azonban már reggel olyan gyönyörű idő volt, amilyenre azt szokták mondani, visszajött a nyár. A téglaszínű levelek mintegy megaranyozottan ragyogtak a napfényben. A levegő meg olyan enyhe volt, akár júliusban. Az iskolából hazamenet Kutykurutty is, én is kerültük egymás tekintetét. Sokféléről beszélgettünk, de tanulásról, iskoláról egy szót se, és éppen ebből tudtuk, hogy folytonosan eszében jár a másiknak is, mit határoztunk el arra a napra. Kutykurutty tőlem, én meg tőle vártam , hogy szóvá tegye, el kéne halasztanunk új életünk megkezdését. De már-már úgy váltunk el, hogy szóba se került, mi is lesz hát elhatározásunkkal. Ekkor azonban utolért minket egy osztálytársunk, Rezeda, és kérdezte: „Kijöttök ebéd után a rétre?” Hallgattam és reménykedtem, Kutykurutty azt fogja mondani: „Nem megyünk.” De hallgatott Kutykurutty is. Látta Rezeda, hogy elkomorodom, és egyenesen Kutykuruttyhoz fordult: „Te kijössz?” Ekkor Kutykurutty halkan ezt mondta: „Valószínűleg”. Bántott is, amit felelt, meg is könnyebbültem tőle. Most már én is szóltam: „Alighanem én is kimegyek...” Elhatározásunk pedig se aznap, se másnap nem került szóba köztünk.

Teltek-múltak a hetek, és november közepén egy délben megint nagyon komoran baktattunk hazafelé. Ezen a napon az irkájában csak Kutykurutty hozott szekundát, az enyém ott maradt a tanító bácsi könyvecskéjében, mert feleletre, jobban mondva hallgatásra kaptam. A számtan órán

ugyanis meg se tudtam mukkanni. Cipeltük hát hazafelé a nehéz szívünket, és egyszerre csak Kutykurutty így szólt: „Az volt a baj, hogy a hétfő nem elég ünnepélyes nap. Hétfőből több is van egy hónapban." Megörültem, hogy ismét neki akarja durálni magát a rendes tanulásnak. Úgy éreztem, iparkodása nekem is erőt fog adni hozzá, és lelkesülten indítványoztam: „Válasszunk hát egy ünnepélyesebb napot! Legyen elseje, december elseje." Kuytkurutty megállt és felrikkantott: „Nagyszerű! December elseje a születésnapom is!" November hátralévő napjaiban ismét nyugodt lelkiismerettel hagytuk estére a tanulást, hiszen már néhány nap múlva úgyis az osztály legjobb tanulói leszünk!

November utolsó hetében már akkora hó borította hegyeinket, hogy szánkázással tölthettük minden délutánunkat. Egy hét azonban kevés hozzá, hogy beleunjunk a szánkázásba, és mindegy legyen, hogy rögtön ebéd után szánkázunk-e, vagy csak másfél óra múlva. December elsején tehát az iskolából hazamenet megint kerültük egymás tekintetét, s bár nem beszéltünk a délutáni szánkázásról sem, hallgattunk elhatározásunkról is. Még elválásunkkor is csak ennyit mondott Kutykurutty: „Ne egyél sokat ebédre! Tudod, ma nálunk uzsonnázol! Maradjon hely a süteményeknek!" Ha egyebet nem szól, ezen a napon már nem megyek át érte, hogy szánkázni menjünk. Már örültem is, hogy elkezdjük végre, amit akartunk, de bántott is, hogy elmarad a szánkázás. Mert nélküle szégyelltem volna kimenni a hegyoldalra, hűtlennek lenni elhatározásunkhoz. Ő azonban, amikor már a kapunknál voltam, utánam szólt: „Bekiáltasz ebéd után?" Nem néztem vissza rá, hanem széttekintettem a hó borította hegyeken, völgyeken. A nagyszerű szánpályák jártak az eszembe. Feleltem hát: „Bekiáltok." Ekkor azonban már volt lelkiismeretfurdalásom, és volt Kutykuruttynak is, mert ebéd után ezzel jött ki hozzám: „Mi csak azért szánkázunk ma is, mert nagyon jó a hó, és ezt ki kell használni. De azért nyugodtan számíthatjuk mától az új életet. Mi már elkezdtük, csak éppen... ma még szánkázunk. Mert hátha holnapra olvadni fog." Ez egy csöpppet se volt valószínű, de buzgón helyeseltem, és el is múlt a lelkiismeretfurdalásom. Annyira elmúlt, s gondolom az övé is, hogy könnyű szívvel szánkáztunk másnap is, harmadnap is, negyednap is. A könnyű szív azonban főként az iskolai bajok miatt, ismét nehéz szív lett, és december közepe táján egy délben már szinte indulásként hangzott az indítványom: „Te Kutykurutty! El kéne határozni megint!" Most már szomorúan nézett rám, mint aki már bízni sem mer benne, hogy valaha még jó tanuló lesz. Nem is szólt, csak a szeméből olvastam ki a reménytelen kérdést, mit tegyünk. Én azonban hangosan feleltem a tekintetének: „Nem kellene törődni vele, hogy milyen napon kezdjük el, hétfőn, elsején, születésnapon, hanem egyszerűen el kellene kezdenünk. Akár ma." Meghökkent: „Éppen ma?" Ismét meghökkentem magam is. Egész hadsereg papírkatonát vágtunk ki nálunk előző nap, és ma került volna sor rá, hogy játszunk is velük. Így folytattam tehát: „Nem fontos, hogy éppen ma kezdjük. De nem kell valami kiemelkedő, ünnepélyes napra várni." Kutykurutty azonban megrázta a fejét: „Nem úgy van. Ünnepélyes napon sokkal könnyebb." És már fel is ragyogott az arcán a nagy fölfedezés: „Nagyszerű! Hiszen nemsokára újév lesz! Az igazán a legjobb nap rá, hogy elkezdjük az új életet! De jó lenne, ha éppen hétfőre is esne!" Elővettem a kis zsebnaptáramat, és kurjantottam én is: „Nagyszerű! Hétfőre esik! Most már igazán sikerülnie kell!" És ezzel megkezdődött a harmadik nyugodt lelkiismeretű időszakunk. Mi már jó tanulóknak számítunk, hogy még egyre-másra kapjuk a szekundákat, az semmi.

Újév napján azonban szünet volt az iskolában, szünet volt másodikán is, harmadikán is, és amikor megkezdődött a tanítás, már annyira beleéltük magunkat a gondolatba, hogy jó tanulónak számítunk, hogy magát a tanulást már nem is éreztük fontosnak. És megint teltek-múltak a hetek.

Február közepén egy délben a kapujuk előtt Kutykurutty gyanakodó tekintettel ezt kérdezte tőlem: „Ma se jössz át ebéd után?" Megráztam a fejem: „Majd később. Úgy, mint tegnap", és indultam hazafelé. De utánam szaladt és elém állt: „Te Moha..., nem csaptál te be engem?" Elmosolyodva vártam, hogyan folytatja. Így folytatta: „Te már napok óta nem jössz át hozzánk ebéd után. Az utcára se jössz ki. Ez nagyon gyanús nekem. És ma milyen jól feleltél számtanból. Az irkádat is megdicsérte a tanító bácsi. Valld be, hogy te a hátam mögött megkezted a jól tanulást!" Elnevettem magam: „No, csakhogy észrevetted végre! Tudod, Kutykurutty, rájöttem, hogy a sok beszédből meg elhatározásból nem lesz semmi. Nem kell a jó tanuláshoz annyi karattyolás meg akkora nekigyürkőzés, nem kell ahhoz semmi egyéb, csak egy igazán ünnepélyes nap. Válassz te is egyet és csapj be engem ugyanígy." Kutykurutty mogorván nézett a szemembe: „Mikor kezdted?" „Február harmadikán." Gúnyosan elnevette magát: „Mert akkor jön ki a medve? Az neked olyan igazán ünnepélyes?" Nevettem magam is: „A medve másodikán jön ki." Ismét elkomorodott. „Ne vigyorogj! Hétfő volt?" „Szombat volt." „Születésed napja volt?" „Az májusban van." „Akkor hát mitől volt ünnepélyes? Elsejére esett?" Most már hahotáztam: „Harmadika? Elsejére?" Rámpirított: „Ne rázd a potrohod! Tévedni emberi dolog. És mondd meg már, te börzsönyi vakarcs, mitől volt olyan igazán ünnepélyes az a február harmadika!" „Attól, te másik börzsönyi vakarcs, hogy azon a napon kezdtem el az új életet." Kutykurutty rám bámult, aztán hátba vágott, hogy csak úgy puffantam, és beszaladt a kertjükbe. Így lettünk újból jó tanulók mind a ketten.

Merza József

Ősz Csopakon

(III. rész)

3. A hely szelleme

Ahol a Kádár Kata utca a vár felé fordul, a templom melleti kis téren érdekes szobor áll. Különös megjelenésével szinte kihívja az arra járók ítélkezését s meg is osztja őket. Vannak, akik idétlennek találják a kompozíciót, mások egyenesen találónak. Vannak, akik sértőnek gondolják az ábrázolt személyekre vonatkozóan, mások humorosnak és szeretetteljesnek. Én a második kategóriába tartozom, amikor több mint 50 kilométeres gyaloglás fáradtságával a lábaimban azon gondolkodom, milyen fáradt lehetett az a fiatalasszony hússzor akkora távolság végiglovaglása után, amikor férje, Lajos őrgróf, lesegítette lováról. Erzsébetről, II. Endre lányáról van szó abban az időben, amikor szülei meglátogatására szülőhelyére, Patakra érkezik. Sajátos korban élt, a történetek tanúsága szerint már 3 éves korában el kellett hagynia apját, anyját, hogy jövendő férje udvarában megfelelő szellemben nevelkedjék. Ez volt a szokás. Az viszont nem a kor sajátossága, hogy a magára maradt özvegyet kisemmizzék, megalázzák; kortól függetlenül megteszik ezt a vagyonra vágyók. Erzsébet azonban irgalmas maradt jóban-rosszban egyaránt. Nagyjából ez minden, amit tudunk róla, a rózsacsodával feldíszítve. Kiszínezhetjük a részleteket, hozzáképzelhetünk a történethez megaláztatásokat, marad mégis az, hogy Erzsébet az osztó szeretet példaképe a középkori magyar történelemben.

Jótékonyság, irgalom, osztozás. Szép, keresztény, olykor mozgalmi szavak. Ki mondja meg, hogyan érzett rá ezekre az erényekre az az egykori fiatalasszony, aki a legenda szerint meg tudta győzni a férjét arról, hogy így jó: megosztani a nincstelenekkel azt, ami Isten kegyelméből jutott nekünk. Kétségtelenül megragadóak lehetnek a jótékony úrnőt ábrázoló festmények, a lényeg mégsem a rózsák és a térdenállva hálálkodó szegények körül van, hanem abban a belső indításban, amellyel valaki adni kezd, s ezt oly rokonszenvesen és meggyőző erővel tudja tenni, hogy másokat is elragad. A lényeg abban a mozdulatban van, amellyel beköti a sebeket vagy végigsímit egy fáradt homlokot. Hányan szeretnénk ezt, mi keresztények, megtenni, jól tenni, úgy, hogy mindez természetes legyen, belülről jöjjön, a mi saját mozdulatunk legyen, ne pedig egy tisztelt etikának való tanulói engedelmesség ügyetlenkedése. Ó, Istenem, próféták és papok jönnek és elmúlnak, egyházi vezetők hosszú listáját ismerem Patakon, mégis a szívemben igazán az a fiatal nő kapott helyett, aki oly furcsán–groteszkül kászálódik le lováról, hazaérkezvén atyjaura udvarába. Miért, hogy-hogy nem, benne látom testet ölteni a nekem rokonszenves irgalmat.

A minap arról beszélgettünk, hogy a lenini-sztálini szocializmusból a jelenkori kapitalizmusba érve, minden valós emberi szabadságjog tisztelete mellett, vagy éppen amiatt szót kellene emelni, sőt tenni kellene valamit az egyéni vagy állami szinten űzött harácsolás ellen. Egyszerűen és szépen kellene élni, barátságban egymással és a természettel. Modelleket keresünk itthon és másutt, kardoskodunk mellettük egyéniségünk szerint. Titokban azt szeretnénk, ha minél többen csatlakoznának saját elképzelésünkhöz. Szeretnénk megtalálni a mai korhoz illő formákat, inkább közösségben, mint egyedekben gondolkodva. Szeretnénk biztos támpontot találni, amire ráépíthető evangéliumi testvérek dolgozó és karitatív közössége. Olyan gazdasági műhelyt, amely beéri a szerény többlettel, és ezt is elosztja a rászorulók között. A különféle megoldásokat latolgatva arra gondolok, hogy valójában minden tervezés alfája és omegája, legyen az akár egyéni, akár közösségi, az, hogy *nincs magántulajdon.* Minden, ami kezünk ügyébe esik, ránk bízott dolog, amelyet a hűséges intéző, vagy a 24-ik órában észbekapott hűtlen sáfár módjára kell kezelnünk. Ha semmit sem gondolunk magunkénak jócselekedeteinken kívül, akkor nem olyan nagy gond, hogy ki, milyen formában adja oda a rászorulóknak azt, amije van. Kedves Erzsébetünk adta a magáét, és bájosan el tudta hitetni férjével azt, hogy amit ő adott, azt a férje is adta. A mai Teréz és Emmanuelle nővérek szintén el tudják hitetni velünk, hogy él és gyümölcstermő az irgalmasok alternatív világa a hatalmasok szövetségei ellenére is embertelen világban. Cedric Prakash munkatársaivá tud minket tenni abban, hogy csökkenjen a nyomor a világ másik felén. Ha megkérditek tőlem, hogy miben hiszek a bizonytalanná vált világban, ezt válaszolom: *hiszek az irgalomban,* mely nem ismer tulajdont, sem vagyont, sem földben, sem időben. Amely nem ismer magyar földet, csak Isten földjét, ahol most magyarok laknak, nem ismer magyar birtokot, csak javakat, amelyeket a magyaroknak kell hasznosítaniuk mindenki számára.

Ha irgalom lenne, nem lenne háború. Hiszen azért fegyverzi fel magát az ember, hogy megvédje vagyonát, ahelyett hogy odaadná annak, aki kéri vagy követeli. Azért gyűjt hadsereget, hogy megtámadja a másik országot, elvegye kincseit, leigázza polgárait. Mindez pedig nem színjáték, hanem véres valóság, amelybe emberek, legnagyobb arányban ártatlan emberek halnak bele. Az ember öl, mert irgalmatlan. Adásra teremtett kezét ökölbe zárja és üt. Nem simogat, nem vigasztal, nem emel fel, nem támogat, hanem lesújt. Lesújt igazságosan és lesújt igazságtalanul. Halállal büntet akár hóhér, akár seregek által. Tanítja és megköveteli a szakszerű ölés mesterségének ismeretét. E tájon megelevenedik a régmúlt idő, s a Bodrogköz árnyai közt száguldó ősi harcosok után tatárok, kurucok, császáriak vívják küzdelmeiket, építik és rombolják a várakat, ajándékozzák vagy elrabolják a nagy birtokokat. *Ne ölj!* — kiáltanám oda a múlt kísérteteinek, hiszen öltünk nemcsak a vagyonért, de öltünk Isten ügyének hitt eszmékért protestánst és katolikust egyaránt. Ó, Isten, akinek olyan kedves lánya volt, mint Erzsébet, tudsz-e irgalmazni majd nekük az utolsó napon? Látod-e, Te, rejtőző Isten, hogy azért van Benned reményem, mert szereted az életet és megtiltottad, hogy kezet emeljünk rá? Ha nem lennél és azt akarnám, hogy légy, akkor oly szelídnek kívánnálak látni, mint egykori szolgálóleányod. Csak abban a hitben vágynék élni, amelynek nevében nem lehet embert ölni.

Még egy pillantást vetek az egykori érkezőkre, majd megfordulok és elindulok a vár kapuja felé. Itt a sarkon laktak néhány évig a szüleim, a polgáriba jártak idősebb testvéreim, s a várkapu előtt, jobbra az udvarban élt keresztanyám. A Rákócziak földjén járok, Lorántffy Zsuzsanna emléke lebeg a fák, a falak között. A szabadság szelleme, ami nélkül elsorvad az ember, megcsonkul a jellem. Ősi, alapvető em-

beri igény, ami nélkül nincs barátság és szerelem, tisztelet, tudás, teremtő erő. Ó, jól tudom azt, hogy e tájon elsősorban politikai szabadságért küzdöttek elődeink, de munkálkodtak a gondolkodás, a szellem, a vallás és hit szabadságáért is. A küldetését felismerő nagyságos fejedelem e tájon állt élére szegény és elnyomott népének, itt lett a bécsi udvarnak tetszeni és engedelmeskedni kívánó fiatalemberből igazi szabadságharcos. Aki tudja, hogy küldetése van és e küldetés a szabadság. Nem vagyok elfogult, tudom, hogy Rákóczi verekedett és ölt a szabadságért, mi mást tudott volna tenni, szent és apostoli első királyunk minden későbbi magyar uralkodó példaképe lett. A szent szabadság kivívására ő nem ismert más módszert. Kollonich és jezsuita tanárainak imakönyveiben nem volt szó ellenségszeretetről és szelídségről. Az egykori tüzérből lett rendalapító elmélkedéseiben hadseregek összecsapása szemlélteti a jó és a rossz küzdelmét. Isten gyermeki dalosa, a poverello, az ártatlan Ferenc nem a királyok és hercegek példaképe, és hol van még az öntudatos jenki Thoreau, az öregkori felismeréseit követő Tolsztoj vagy az ügyvédi pulpitusból rokka mellé ült Mahatma? Nem, csak azt kérhetem számon a fejedelemtől, amire képessége volt, s ő lelkiismerete szerint mindent feláldozott a szabadságért. A szabadság olyan érték, amelyért érdemes áldozatot hozni, mert a szabadság a megszületett és sarjadó élet biztosítéka, létfeltétele. Vedd el a szabadságot, és félig megölted az embert. Hány szabadságharcnak kellett fellángolni és hánynak elbukni, míg korunkban megszületett az emberi szabadságjogok chartája, míg beláttuk — s nem is mindenki —, hogy csak az erőszakmentes cselekvés méltó az emberhez? Pedig még nem tudjuk, mit hoz a jövő! De ha azt kérditek, miben hiszek, azt válaszolom: *hiszek abban, hogy az embernek szabadon kell élnie, s szabadságban kell meghoznia döntéseit.* Nem korlátozhatjuk egymás cselekvését fizikai erőszakkal, fegyveres testületekkel, mert Isten nem sújt le villámaival még a rosszat tevő emberre sem. Annyira tudjuk közelíteni a földi világot Isten Országához, amennyire ez megvalósul. Közelítéseket mondok, s az utóbbi évtizedek emberi jogi küzdelmeit ilyen közelítéseknek tekintem. Hiszen ezekből a fáradozásokból születtek meg a Föld sok országában a legelemibb emberi, női vagy gyermeki szabadságjogok, nálunk a halálbüntetés eltörlése vagy a polgári szolgálat. Közelítéseket mondok, mert jól látjuk, milyen kevés, amit elértünk. De ezt a keveset is óvnunk kell, mert a politika változásával könnyen háttérbe szorul a humánus szemlélet, a hatalmi blokkok erőpolitikája vagy a nacionalizmus teret nyerhet. Ki mer ma emberi jogokról beszélni Boszniában? Kevesek.

Elgondolkodhatunk azon, hogy kritikus helyzetben mikor volt könnyebb a rabságra szánt ember élete, milyen ideológiai, nevelési, vallási eszközökkel tartották féken, s hogyan lehetett szabadsághoz jutni a hatalmak mindenkori erőjátéka között. A magyar történelem — éppen hazánk ütközőponti helyzete miatt — bőséges példaanyaggal szolgál szabadságtörekvésekre, s e törekvések elárulására vagy meg nem hallgatására. Rákóczinak is meg kellett értenie, meddig hasznosak törekvései a francia politika szempontjából, s mikor jön el az az idő, amikor egy emigránsnak mégiscsak kijáró kolostori lakáson túl mást nem kaphat. Meg kellett értenie, ahogy minden veterán szabadságharcosnak meg kell értenie, meddig hasznos a nagyok számára az ő hittel teli, önfeláldozó igyekezete. Az emigráns, a feleslegessé vált öreg harcos még agitálhat, bizonykodhat egy ideig, de később már az is szabadsági fok, hogy maga válassza meg végleges lakóhelyét. Franciaországot felcserélheti Törökországgal. Rábízhatja az utókorra, hogy igazságot szolgáltasson neki. Ő maga pedig nekiláthat, hogy Isten színe előtt átgondolja az életét. Éppen nagyon magányos voltam, amikor egyszer kinyitottam a Vallomásokat. Vonatra szálltam, hogy hazautazzam, és olvasni kezdtem Rákóczi sorait. Magányom elszállt, s az első perctől kezdve éreztem: nem vagyok egyedül. Valaki, aki pedig igen magányos lehetett, beszélni kezdett hozzám, azazhogy nem is hozzám, hanem Istenéhez, őszintén, bizalmasan, és megengedte, hogy tanúja lehessek ennek a beszélgetésnek. Korábban is tudtam azt, hogy „ha minden elmarad, Isten el nem marad", de most újra kellett éreznem. Beszűkült, fizikai, társadalmi vagy lélektani szabadságunkban egy út mindig nyitva áll. Senki sem korlátozhat minket abban, hogy elmondjuk életünk egyetlen regényét Istennek. Ahogy mi látjuk. Csak ne hazudjunk. Rákóczi nem hazudott, elálmélkodom azon, hogy milyen nyíltan beszél cselekedeteiről, gondolkodásáról, erkölcsi felfogásáról. Néha megkérdem: illik-e a nagy fejedelemnek ilyen önfeltárulkozó módon nyíltnak lenni? Megérdemli-e az utókor embere azt a bizalmat, hogy betekinthessen egy lélek legbensőbb világába? Az ember talán nem érdemli meg, de ha a szerző azt akarta, hogy igazul helyezze életét Isten elé, ha beszélgetőtársnak Istent választotta, akkor nem tehetett mást. Példát mutatott minden eszme hívének, aki élete vezérlő csillagának fényében akarja értékelni az életét. Ha azt kérditek, hogy miben hiszek a jövőre nézve, akkor azt mondom, hogy *hiszek a meg nem szűnő lelkiismeretvizsgálatban*, életünk legőszintébb értékelésének szükségességében és hasznában. Hiszek az igaz *önvallomások* belső lelki harmóniát teremtő erejében, akár egy kamalduli kolostorban, akár egy tengerre néző cellában, akár mai panelházban születnek meg. S a módszer megragadó. Miért mormoljunk sematikusan és kötelezően mások által készített imaformulákat, ha mindennapjainkat ezzel a ragaszkodással tudjuk odatenni Isten elé. Imádság az életbeszámolónk, ha a napok és évek történéseit felmutatjuk, s keressük a választ törekvéseinkre. Az átlagember állandóan küszködik imaéletében, mert imamalmot hajtani örömtelen, s az átlagembernek senki sem mondja, hogy imádság helyett imádságként írja meg saját vallomásait. Ha nem tud írni, legalább mondja, vagy gondolja, vagy legalább nézze az életét, benne a mindennapi cselekedetekkel, örömmel, bánattal, bosszúsággal, becsapásokkal, sikerekkel. Rákóczi mindenről beszélt Istennek, mert úgy gondolta, hogy Istennek köze van mindenhez: barátsághoz, szerelemhez, harchoz, összeesküvésekhez, árulásokhoz, csatavesztésekhez, parasztokhoz, urakhoz, könyvekhez és várakhoz, uralkodáshoz és számkivetettséghez. Ha azt kérditek, hogy miben hiszek a jövőre nézve, akkor azt mondom, hogy *hiszek az imádságban.* Nem az átéletlen szövegek kötelességszerű ismétlésében, hanem abban a bizalmas szellemi közlésben, amely a személyt bensőleg összekapcsolja azzal a Valósággal, amelyet minden más valóság okának tekint. Rákóczi önéletrajza imádság, és Mikes Kelemen levelei is imádságok, akkor is, ha nénikéjének írta őket. A szépirodalom is lehet imádság, még ha más formájú is. Mikes! Miatta kerékpároztam majdnem kétezer kilométert, mert át akartam élni, hogyan láthatta meg a Havasalföldről észak felé utaztában a Kárpátok kéklő vonulatát, amely mögött ott volt Zágon, a szülőföld, s ahová bemennie nem lehetett. Szabadság, imádság, emberi hűség a kiszolgáltatottakhoz. Ezeket nem hagyhatjuk el soha. Odaállni a sikertelenekhez, a magukra maradottakhoz érték, örök, rendszerek változásától független érték. Aki betölti a magányt, isteni dolgot tesz. A Genezis oly magas szintre emelte ezt a lélektani megfigyelést, hogy az asszonynak kellett megszületni belőle. De ahol nincs ott az emberi társ, még megmarad az Isten. Ha szerencsénk van, még mások is.

Ahogyan én felnyitottam a vonaton a Vallomásokat, úgy nyílhattak meg az egykori könyvek olvasó elődeink kezében. Nem a kiváltságosaknak fenntartott szent könyvekre gondolok, amelyek alapján egyesek hatalomra tettek szert a többi ember felett, hanem

a tankönyvekre, amik mindenkihez elviszik a tudást. A tankönyv nem személyválogató, a tankönyv mindenkit hív. Az embernek nem kell sok könyv. Rákóczi pataki könyvtárában 169 kötet volt, a rodostóiban 112. Patakon élt és tanított 1650-től 1654-ig az az ember, aki azzal a feltétellel jött Lengyelországból e városba, hogy nyomdát állítsanak fel neki. Mai kifejezéssel élve, reformtankönyveket akart írni, s ha nem is mind, de megírta azokat. Az Orbis Pictus-t, a szemléltető oktatás kiemelkedő művét mindenki ismeri, aki pedagógiát tanult. Sorolhatnám az egymásra építő könyvek latin neveit, de most nem ez a célom. A jövőbe vezető hitem oszlopait akarom tovább lerakni. Abból az épületből, amely ma Comenius — ha úgy tetszik, akkor Jan Komensky — nevét viseli, tehát a tanítóképzőből, ahová Tamás sógorom is járt — rajzott és rajzik ki a mai Felső-Magyarország tanítói nemzedéke. Mindez annak is köszönhető, hogy egy morvaországi születésű pedagógus eljutott hazánkba, hogy Rákóczi dédanyja, a pataki iskolát támogató Lorántffy Zsuzsanna földjén tanítson. Mindig voltak a tanításnak megszállottai, akár mint iskolaalapítók, akár mint tanítók. Ezen a tájon, ahol népek és vallások találkozópontja volt, tudták, hogy az ember megállásához tudásra van szükség. Meg kell ismerni az érzékelhető világ képeit, összefüggéseit. Közel 350 évvel e kor után csak becsülni tudom azokat a mestereket, akik túlléptek a nemzeti vagy vallási különbségeken azért, hogy az egyetlen valóságot tárják tanítványaik elé. Nem akartam pedagógus lenni, csak ismerni akartam a tudomány egy darabját, és ez a cél pedagógussá tett. Aki ismer, az közölni akarja ismereteit. A tudás nem zárható az emberbe. Aki pedig szereti az embereket, az életet segítő ismereteket akar átadni. Maga az ismeretátadás folyamata több annál, mintha tölcsérrel töltenénk tételeket az emberek fejébe. A jó tanító kifejti az ismeretanyagot, fokozatosan halad előre, feltárja az igazságokat és rámutat a lehetséges tévedésekre, elemez és összeilleszt, hasonlóságokat fedez fel és ellentéteket szembesít. Örül az igazolt felfedezéseknek, de kideríti a tévedések okait. Elhiteti velünk, hogy megismerésünknek nincsenek határai, ugyanakkor meggyőz minket arról, mily keveset tudunk. Türelmes, hangyaszorgalmú munkára szoktat, ugyanakkor értékeli és bátorítja a szellemes ötleteket. Vezetése mellett becsülnünk kell mások munkáit, apró eredményeit. Figyelmessé tesz az eltérő vélemények átgondolására, okaik felfedésére, a hibák javítására. Tárgyilagos vitakultúrát alakít ki, amelyben az egymás tevékenységét tisztelő felek a közös célra, az igazságra összpontosítanak. Elismerik a tényeket és megengedik egymásnak, hogy eltérő feltevéseket tegyenek olyan területeken, ahol még nincs biztos ismeret. Nem gazemberezik, eretnekezik egymást, nem likvidálnak tudóst ideológiai alapon. Nem gondolják, hogy a tudományos tévedés vagy másként gondolkodás etikai elégtelenség következménye. Folytassam-e tovább a tudomány és a pedagógia dicséretét? Ha azt kérditek, mi jövőbeli hitem tartalma, ezt válaszolom: *hiszek a tudományban és a tanítóban*, amely és aki elfogulatlanul tárja fel a megismerhető világot, módszert és emberi erkölcsöt ad a helyes élethez, nem lép túl illetékességi körén, de szabad látást enged ahhoz, hogy felismerjük a világnak a transzcendenciára utaló jelenségeit, ha vannak ilyenek. Ha Isten bezárt minket e világba, nem kívánhatja meg a lehetetlent: érzékelni azt, amire nincs érzékünk. Ha viszont építtett hídat a mi világunk és az övé közé, akkor ezt a hídat valahol és valamikor észre kell vennünk. Addig az marad meg, ami minden tisztességes ember álláspontja: becsülettel hihetek Istenben, mert ha nem is tudom őt igazolni e világ eszközeivel, létének feltételezése nem mond ellene sem a világnak, sem az — e világból való — józan észnek, sőt kiegészíti, magyarázza, reménnyel tölti el azt,

Valahol a város másik végén járok már, iskolaépületek, öreg fák, régmúlt idők nagyjainak szobrai között. Igen, a gótikus katolikus templomtól indultam el, amely gyermekfejemnek sokkal szebb volt a műemléki hivatal tevékenykedése előtt. A gyermek persze másként látja a dolgokat, s én, aki valamikor be nem léptem volna egy protestáns templomba, most tisztelettel adózom annak a szellemi és erkölcsi teljesítménynek, amit a múlt emlékei tanítanak. A nagylelkű és türelmes pásztorok előbb-utóbb megértették egymást, rokonságomban soha nem hallottam elítélő vallási kijelentéseket. Amikor a 70-es években sógorom megkérdezte, hogy tulajdonképpen mivel is foglalkozunk a közösségeinkben, akkor válaszomat így kommentálta: Ja, akkor az olyasmi, mint amit Ablonczy is csinált. E református lelkipásztor a 20-as, 30-as években rendszeresen járt híveihez és bibliát olvasott velük la-

kásaikon. Igen, protestáns testvéreink demokratizálták a szentírás ismeretét, ajánlották az olvasását és a szöveg kommentár nélküli közlésével teret adtak a lehetséges értelmezéseknek, ily módon magának a Léleknek is. Az Igére alapozott imádság és tanúságtétel minden hívő által történő gyakorlása visszanyúlt a régi zsinagógai hagyományokhoz, visszaadta az ember rangját, amikor Istenéhez fordul. Az asztalra tett könyvet körülülő egyháztagok megteremtik az egymás megbecsülésében rejlő egységet, s ha meggondoljuk, akkor ez természetes, egyszerű magatartás, aminek a megvalósításához csak jóakaratra van szükség. Ekkor kigyúlhat a résztvevők szíve és érteni kezdhet az elméje, mert megismétlődhet az emmauszi találkozás, amelyre oly sokszor van szükségünk nekünk is, késői tanítványoknak.

Kétezer év .során mennyit gondolkodtunk, írtunk és vitáztunk hitünk tartalmáról. Meghallgattuk, elemeztük a szentírási eseményeket, példabeszédeket, törvényeket. A gondolkodás legkorszerűbb eszközeivel igyekeztünk elméleti rendszerré építeni a vándorló zsidó rabbi, Jézus tanítását. S végtére is miben bízhatunk a második évezred végén? Abban, hogy a civilizációs és kultúrális fejlődés hatalmas épülete között ebben a négy vékony füzetben jól-rosszul elbeszélt történet adja azt az alapot, amihez újból és újból visszatérünk, mivel jobbat nem tudunk. Számunkra ebben a keretben adott az Istennel való párbeszéd és az emberekkel való együttélés természetes útja. Ennek segítségével fordulunk a transzcendencia felé s ennek törvényei szerint éljük mindennapi életünket. Tudom, hogy a Bibliát magukhoz szorító prédikátorok sok minden mást is tudtak, de életüket erre a könyvre alapozták. Sok okos hitszónokot, dinamikus szervezőt, mély lelki gondolkodót meghallgatva gyakorta úgy érzem, hogy az evangéliumok világa olyan, mint az otthoni táj, amely többet jelent, mint utazásaim sok más világa. Ha azt kérditek, miben van reményem a jövőre, akkor azt mondom: bízom abban a szeretetben és megbecsülésben, *amely óvja és közkinccsé teszi* a négy evangelista leírását Jézusról, a tolmácsról, aki hallotta Isten tanítását, mert *odafigyelt* rá, és élte a tanítását, nemcsak önmagáért, hanem azért is, hogy példát adjon nekünk.

Kinn vagyok a város szélén, s feltűnnek előttem az újhelyi hegyek. Ha most végigmennnék az úton, be egészen az első házakig, akkor balra az enyhe emelkedőn kavicsos-köves terület fogadna: a nem régen megtisztított zsidó temető. Nem ismerem azokat az embereket, akiknek nyugvóhelyét jelölik a még megmaradt kövek, de tudom, hogy ennek a tájnak a társadalmához történelmi módon hozzátartozott a zsidóság. Majd jött egy gonosz korszak és megtépázta ezt a világot, s azóta elnémultak a hegyek alatt sorakozó zsinagógák. Igen, Újhelytől Tokajig sorjáztak a szent imahelyek, amelyekben sajátos módon tisztelte az egyetlen Istent egy sajátos népcsoport. Nézem Jancsó Miklós képeit a romlott falú, ablaktalan templomokról és bennük a valahonnan ideérkezett, ősi gyökereket kereső magányos zsidó embereket. A homályban imakendő fehérlik s megindítóan hullámzik egy ősi dallam Izrael rejtőző, késlekedő, annyira várt Istenéhez. Tudom, autóbuszok érkeznek messze földről Újhely, Olaszliszka, Bodrogkeresztúr temetőihez. Ezen a tájon csodarabbik éltek, egy barátom szerint az olaszliszkai volt a leghíresebb. A hívő zsidó — még ha messzire vetette is a sors — hallatlan bizalommal dugja be kis papírtekercsét az öreg kövek közé. Vajon mit írnak ma, 1994-ben ezekre a papírokra? Mit remél, milyen kívánságot terjeszt rabbija révén Jahve elé az embertelen népirtást és szétszóratást megélt ember? Hisz-e még a Szövetségben, amikor összesodorja kis papírját ősei vagy a maga szülőföldjén? Hisz-e a dalban és a dal ígéretében, hisz-e a gyászban és a gyászt követő megszabadulásban? Hisz-e abban, hogy e tájon ismét felfénylenek a templomok úgy, mint régen, hiszen Isten nekik is adta a Föld e darabját, s a táj, mintha nem is változott volna azóta.

Hűség és ragaszkodás az ősi gyökerekhez, ha nem máshoz, akkor a templom romjaihoz, a temető sírköveihez, az eldugott falvakban egykor élt rabbik emlékéhez. Itt együtt futnak a hegyek, az út, a vasút és a folyó. Az utazó egyfajta stációként járhatja végig a helyeket. S amíg jár, addig emlékezik és erőt gyűjt. Fogadkozni nem mer, hogy „soha többé", mert a történelem újból és újból arcul csapja, megalázza, bűnössé teszi. Nem meri magát különbnek gondolni elődeinél, bár egy tapasztalattal többje van. Már testvérének érez minden embert, akkor is, ha azok mások, mint ő. Már testvérgyilkosságnak érezne minden gonosztettet, amit e más testvérek ellen követnének el. Már köze lenne hozzájuk, már nem tudná közömbösen vagy ellenségesen nézni az utcákon az állomások felé hajtott menetüket. Már összeszorulna a szíve, már tétován megmozdulna a lába, hogy feléjük induljon.

Istenkísértések ezek a mondatok, félbeszakítom őket. Erre nem szabad gondolni. Arra fogok gondolni, hogy halálomig hűséges leszek ahhoz az Istenhez, aki — őseim hagyományai szerint — él és szövetséget kötött velünk, talán velem is, de elrejtette magát. Kiáltok hozzá, hogy nem látom, mutassa magát, adjon bizonyosságot, tegye sikeressé az életemet. Újra és újra elmondom a 151. zsoltáromat: Istenem, miért hagytál el engem... Nem vagyok ügyeletes vészbagoly vagy hivatásos siratóasszony. Természetem szerint könnyelmű, vidám csavargónak érzem magam. Miért kell Istennek belelépni Ábrahámtól kezdve Jónáson át a máig az emberek életébe úgy, hogy Sánta Ferencnek fel kell jajdulnia: megismertem Istent, bár ne találkoztam volna vele. Boldogok, akik egyszerűen rábízták magukat Istenre, de mi, akiknek élete meg nem szűnő harc és újrakezdés lett, nem tehetünk mást, mint vállalni ezt a sorsot, akkor is, ha sokan nem szeretik a tépelődő kereszténységet. Meghajlok a sorsát fürkésző zsidó előtt, akinek ég felé fordított arcába krematóriumok pernyéjét mosták a könnyező felhők. Ki vagyok én, hasonlíthatók-e fájdalmaim az övéhez, aki talán egyedül maradt életben tucatnál is több testvére, rokona közül, és naponta küzdött meg azért, hogy ne lásson gyilkost minden emberben, aki szembejön vele az utcán? Ha azt kérditek, miben hiszek, akkor azt mondom, hiszek az emberben, aki *bocsánatot kér* és hiszek a másikban, *aki megbocsátani tud*, és hiszek Istenben, aki végképpen megbocsátja egyedüllétünkből eredő gyengeségünket, szökni akarásunkat, mulasztásunkat. Úgy, amint mi is megbocsátunk másoknak.

A Bodrog lustán betorkollik a Tiszába, futása véget ért. A híd következik, amely Tokaj és Rakamaz között átível a folyón. Hetvenöt évvel ezelőtt a hídon volt a pillanatnyi határ Románia és Magyarország között. Apámnak talán már zsebében volt a hivatalos papír arról, hogy Merza Pál alsórónai tanító megtagadta a hűségeskü letételét a román állam kormányára, s ezért el kell hagynia szülőföldjét. Az adminisztrációs ügyek rendezetlensége miatt azonban először az öt gyereknek kellett megtenni ezt a lépést. Szüleim a hídig hozták őket. A legnagyobb hat éves, a legkisebb jó egy éves volt. A román finánc átvette a gyerekeket, a legkisebbet a karjára emelte, a többit úgy vezette. A gyerekek ordítottak, s így haladt a menet a híd közepéig. Ott várt rájuk a magyar határőr s anyai nagyapám, aki akkor Tokajban lakott. Nagyapa kézen fogta unokáit, s további bőgések közepette vezette őket abba az otthonba, amelynek elmosódó képét hosszú évtizedek emlékeiből, néhány évvel ezelőtt újra felidézhettem. Nagyapa sírját már elsimította az idő, ha jelet akarok látni, akkor sógora, Karniss kanonok úr emlékkövét keresem fel.

A dombról jól látszik az összefutó két folyó, s odébb a híd. A híd alatt a román álomhatár, a Tisza. Egy nép álmodói jelölték ki ezt a határt és ültették milliók eszébe, szívébe. Ez az

álom és sok más korábbi mítosz és álom keserítette meg szomszédok életét századokon át. A Nimród legendával az anyafarkas mítoszát szembesítették, amire mi a sumér rokonsággal válaszoltunk. Ezer, kétezer, háromezer és Isten tudja hány ezer évvel megyünk vissza a múlt homályába csak azért, hogy érveket találjunk arra, amire nem lehet érveket találni, hogy tudniillik kié is ez a föld. A föld ugyanis Istené, s a mai helyzet az, hogy szülőföldje magyarnak, románnak, ukránnak, huculnak, a bányavidékre települt németnek és olasznak, az újkor elején erre menekült örménynek. Az álmokat rajzolók nem törődnek ezzel, álmaik miatt nem egyszer fejszével támadt egymásra e táj népe. Menj el egyszer a máramarosszigeti piacra, s ha józan vagy, belátod, hogy egy népnek sem kizárólagos otthona e hely, mely némán tanúskodik azokról is, akiket kiirtottak innen, a zsidókról. Több nyelven beszélő temesvári rokonaim büszkén emlegetik magyar—román—német—szerb—tót nemzetköziségüket. Ők tudják, hogy lehet együttélni békében és sokféleségben.

A hömpölygő Tisza a megosztás jelképévé válik. Nem érdemli meg, mi tettük azzá. Őt is, meg más folyótársait, hegyeket, dombokat, ligeteket. Egymás megvetésének és megkülönböztetésének jegyében először megrontjuk, később tönkretesszük a természetet. Nézem a folyót, és Svájcba emigrált cseh barátomra gondolok, akivel egyek vagyunk abban, hogy nincsenek felsőbbrendű és alsóbbrendű népek, csak emberek vannak a maguk sorsával együtt. S ha megkérditek tőlem, hogy miben van reményem a jövőre, akkor azt mondom, hogy bízom azokban az emberekben, akik *csak embertársakat ismernek*, s akik annyi történelmi vétek után sem hajlandók felcserélni az erkölcsöt a nemzeti hovatartozással. Akik számára a jó és a rossz nem helyettesíthető be népek neveivel. Akik nem akarnak elégtételt venni más népeken, és elég nagylelkűek ahhoz, hogy a jelenben gondolkozzanak, bezárva — bár ismerve — a múlt könyvét. Akik számára az egykor volt szenvedések nem a bosszúállás, hanem a megértés, a kiengesztelődni akarás, a jobb közös élet akarásának forrásai.

Nemsokára lemegy a Nap. A hegy túlsó oldalán, az abaúji dombok között, Emerencia néni vállára veszi csörgős gereblyéjét és hazafelé indul. Útközben unokáira gondol a hetvenen jóval túl járó idős asszony. A baktai cigány csordás már felhúzta a gémeskútból a második hatvan veder vizet, s három kutyájával ballag a tehenek után. Czap Ferenc kéki parasztember, aki egyként csalódott az új államban és az egyházban, vödreivel a faluvégi kúthoz megy. Napját zárja egy szegény világ sok-sok embere, legfeljebb a kocsmák hangosak mindaddig, míg a munkanélkülieknek futja a segélyből. A bokros domboldalon szatyorral kóborol egy magányos alak. Gombát keres, hogy kisegítse az otthoni éléskamrát. Másutt sietős léptekkel viszi haza néhány rossz ruházatú ember az erdőben gyűjtött vagy az erdőből lopott fát. Teológiailag kiművelt apostolként nézem ezt a mindennapi létéért küzdő világot, és elgondolkodom hitem alapjain, elgondolkodom azon, hogy mi tart meg engem ebben a világban Isten és az emberek mellett, ahol nincs nagyváros, ahol olyan sok a templom, olyan sokféle a lelkiség, olyan jól válogathatok a prédikációk között. A felsővadászi papnak 15 filiája van, már elgondolni is nehéz. Azt mondják, hogy a kereszténység városi jelenség volt a kezdetben és később is. Emberek, közösség kell hozzá, akik és ami megtartja az egyes embert. Mi tart meg engem ott, ahol nincsenek teológiai professzorok, színvonalas vallási társaságok, amelyekben olyan jól el lehet felejteni, hogy körülöttünk szenved egy ország: ki fizikailag, ki lelkileg. Mit mondjak az okos szövegekben nem bízó embereknek, s mit mondjak magamnak, aki szintén elvesztette bizalmát a nagyon biztosan hangoztatott, kizárólagos szövegekben? Ma még nem tudok többet annál, mint amit eddig elmondtam. Egy táj megelevenedett történetét és jelenkori alakjait lámpám fénykörébe idézve azt hiszem, hogy hitemet most az emberek oldaláról kell felépítenem. Meg kell kérdenem jelen bizalmam tárgyairól a hegy minden oldalán élő ismerőseimet: jó lenne-e neked, ha szeretnének téged, ha irgalommal lennének irántad, nem bántanának, hanem megosztanák veled javaikat? Szeretnél-e szabad lenni, helyesnek látni az életedet, jó lenne-e, ha mindennap gondolkodni tudnál egy keveset dolgaidról? Ha nem néznének le azért, mert a földet túrod, mert proli vagy, mert cigány vagy, mert zsidó vagy, mert beteg vagy, mert buta maradtál, mert már csak az italban bízol, hogy egy kis időre megvigasztalja elnyúzott idegeidet? Ha lenne egy-egy percre erőd, hogy felsóhajts Istenhez, aki a tied, vagy akit elvettek tőled, vagy akiről azt tudod, hogy mások beszélnek róla? Ilyeneket kérdezek tőlük és magamtól, jól tudván, hogy vannak elvek és van tudomány és van filozófia és van e szolgálólánynak kenyéradó gazdája: a teológia. Mindezekkel megrakodva és a mai nap élményét hordva járok az utakon, s azon álmodom, hátha feltűnik egy kútnál az az ismeretlen, aki úgy értette a kútra járó ember gondját és oly csodálatosan tudta a magasba emelni a bűnösök szívét. Keresem és lelkemben forgatom igazságaimat abban bízva, hogy igazságaim e csokra ér ugyanannyit, mint mézajkú papok és széles látókörű elmék tanítása. Ha azt kérditek, miben bízom a jövőt illetően, ezt mondom: bízom abban, hogy a becsületes ember meg fogja érezni, mi az, amit úgy kívánhat magának, hogy az jó legyen más embertársának is.

S végül *bízom a helytállókban, akik becsületesek tudnak maradni akkor is, amikor vesztésre áll az ügyük, amikor megkicsinyítettként kell élniük.*

A hejcei otthonban élt egyfajta háziőrizetben a kommunisták által odakényszerített Badalik püspök, feljebb a gönci várszerű plébánián, majd a kékedi kis házban lakott egy várúr méretű ember, Balogh István, aki a kassai egyházmegye papjaként vágta oda, hogy neki nem parancsol az egri érsek. Az újhelyi temetőben már megnyugodott Bocsor Pista barátom: induló tanárként nem tudta összeegyeztetni lelkiismeretével az ötvenes évek hivatalos elvárásait, s ez a zárt osztályra sodorta. Későbbi élete is szüntelen küzdelem volt a becsületért, amíg bírta a szíve. Ha a múltba nézek, Kazinczyt látom. A sátorhegyek vonulata mögött a jótékony teremtő magányban dolgozott, háta mögött a várbörtönben eltöltött évekkel. A hűséges feleségét megörökítő szobor mintha hópelyhekből állna össze. Mellette és több mint fél tucat gyermeke mellett, elismerést nem várva és nem kérve dolgozott úgy, hogy munkája túlnőtt remetelakának határain. Igen, el kell fogadni a sorsunkat a maga valóságában és dolgoznunk kell. Azt, amit mi tudunk, annyit, amennyire képesek vagyunk. Őszintén. Megszülethet belőle sok köteg levél, vagy — mint a Hernád partján — egy magyar biblia. Áldottak a csendes falvak s áldottak azok, akik megalacsonyítva is naggyá lettek a kicsiségben.

Lement a Nap. Apám megtanított arra, hogy kedvemet leljem elmerülni a naplementék világában. Régi sétáinkon megbeszéltük a különös felhőalakzatokat, a színek, fények ezerféle változatát. Találgattuk, miféle tájak, várak, különös élőlények népesítik be az alkonyi eget. Ősszel a folyékony vas narancsos, rőt fényében ízzik a fekete hegyek feletti boltozat, télen a korai alkony lilás-kékes-szürkés ködjei ereszkednek le csendesen a földre. Állok a föld fiaként, a fekete föld sötétje előtt, s nézem az ég lobogó színjátékát. Igen, ott, a sötétség mögött lángol e világ éltető Napja. Láttam délben, s tudom, hogy holnap reggel visszatér.

Egy nappal idősebb lettem, s várom, hogy újra felkeljen a Nap.

(Vége)

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Bulányi György piarista, a januáriakat Vincze József plébános készítette.

December 3. — Advent 1. vasárnapja — Mt 24,37–44 — Készen lenni!

„*Legyetek... készen*, mert abban az órában jön el az Emberfia, amelyikben nem is gondoljátok" — mondja maga az Emberfia. Pál apostol is arról beszél, hogy „itt van már az óra, amikor fel kell ébrednetek az álomból", s meg is mondja, mi mindent jelent ez. Kiemelek valamit belőlük: ne viszálykodásban és irigységben éljünk, hanem öltsük magunkra az Úr Jézus Krisztust. Nem kétséges: csak akkor vagyunk készen, ha alter Christus-ként élünk. Az Emberfia tanítványokat gyűjtött, s a tanítványnak csak annyi a dolga — nem több, nem kevesebb! —, hogy olyan legyen, mint Mestere; meg tökéletes, miként mennyei atyja, az Isten. Persze, tekinthetjük az Emberfiához tartozást lelki vigaszt meg mennyei segítséggel maguknak kiváltságokat biztosító gittegyletnek is, s akkor mindebből semmi sem érvényes, s ez esetben szó sem lehet arról, hogy készen leszünk, amikor eljön az Emberfia.

Mikor jön el az Emberfia? Nem az időpontot *tudakolom*, hanem az *eljövés feltételét*. Akkor, amikor Isten megelégeli s megunja, hogy gittegyletté silányítjuk az Emberfia vállalkozását? Vagy akkor, amikorra elvégezzük, amiért lettünk, s amire Jézus tanított: megtesszük a mennyei Atya akaratát? Ha azért kell imádkoznunk, hogy „jöjjön el a te Országod, legyen meg az akaratod", akkor számomra nem kétséges, hogy melyik időpont kedves Istennek is, Fiának is. A második. Isten azt szeretné, ha egy sikeres vállalkozást emelhetne át és be a maga időtlen, természetfeletti világába. S nem azt, hogy keserűn kelljen megállapítania: kár volt belefognia az egészbe, mert nem lett belőle semmi.

Aki magára ölti Krisztust, az *nem akar viszálykodást*, irigykedést. De nemcsak siránkozik, hanem meg is teremti az egymást átölelés szeretettársadalmát. Ennél kevesebb nem elég? Bizony nem. Van, aki rosszallja, hogy a zsidók Isten választott népének tudták magukat. Káros meg olcsó is a rosszallás, helyette inkább tenni kellene valamit. Megnézni, mi a tartalma, meg a feltétele e választottságtudatnak. Több mint félezer esztendővel Jézus előtt Isten tolmácsa, Izajás így énekel:

„Az utolsó napokban szilárdan fog állni
az Úr házának hegye a hegyek tetején...
Eljön a sok nép, és ezt mondják:
Jöjjetek, menjünk föl az Úr hegyére,
Jákob Istenének házához!
Tanítson minket utaira...
Kardjaikból kapákat kovácsolnak,
lándzsáikból metszőkéseket,
Nép a népre kardot nem emel,
hadakozást többé nem tanul."

Aki készen akar lenni, idejét nem üres várakozással tölti, hanem ráteszi kezét az eke szarvára, s felszántja a gazborította földet. Beleveti a jó magot, s keményen dolgozik a termésért. Jézus tanítványa nem ül ölbe tett kézzel. Nem, mert tudja, hogy ez akkor is kevés, ha kezét közben imára kulcsolja. *Megteremteni a kardok nélkül működni képes társadalmat* — ez a feladata. Ennél kevesebbet nem ambicionálhat. Persze csak akkor, ha *készen* akar lenni. S ha érti Vörösmarty keserű szavát egy csődbe ment Istenről:

„A föld megőszült...
Egyszerre őszült meg, mint az Isten,
Ki megteremtvén a világot, embert,
A félig Istent, félig állatot,
Elborzadott a szörnyű mű felett,
És bánatában ősz lett és öreg".

(Előszó, 1849)

Azzá lesz, ha nem vállalom az eljövés feltételeit.

December 10. — Advent 2. vasárnapja — Mt 3,1–12 — Nem ártani és nem ölni!

„Tóvá lesz a délibáb" — mondja a nem áruló írástudó, az Isten gondolatainak tolmácsa, Izajás. A mi Vörösmartynk ezt úgy mondta, hogy „Lesz még egyszer ünnep a világon". Mért lesz és mikor lesz az? „*Amikor a viszály elvérzik a csatákon*" — válaszolja kérdésünkre. S egy századdal korábban, a csaknem magunkat is, mindenünket is elpusztító, másfél százados török hódoltság után vidám chanson születik már a megmaradtak szívéből és ajkán: „Nem lesz mindenkor így, szívedben bús ne légy...", s a többi. Találhatók minden kultúrán belül reménykedő, optimista hangmegütések: egyszer elvérzik majd — nem az ember, hanem a gyilkolás. Nem az orcánkat pirító jugoszláv válság s az ehhez hasonlók fogják meghatározni az emberiség történelmének egészét. Nem, mert megvalósul, amiről Izajás énekel:

„Akkor majd a farkas a báránnyal lakik,
a párduc a gödölyével hever,
a borjú, az oroszlán és a hízott marha...
Nem ártanak és nem ölnek sehol szent hegyemen,
mert tele lesz a föld az Úr ismeretével..."

Ezt a hegyet Isten nem ereszti alá nekünk madzagon semmiféle zsinórpadlásról. Palesztinában, Magyarországon, mindenütt — van hegy elég. Ezt a hegyet magunknak kell berendeznünk, s az Isten velünk és bennünk lesz, amikor a berendezés munkáját végezzük. Mondhatom ezt úgy is, hogy Isten berendezi nekünk ezt a hegyet, ha engedjük, hogy bennünk munkálkodjék, velünk legyen. Az Isten bennünk, mi az Istenben — *nagy doboz a kis dobozban, kis doboz a nagy dobozban* (misztérium ez a javából!) —, ha engedjük, hogy érvényesüljön Isten titka és teremtő munkája: az ember.

A mai evangéliumban Jézus nem szólal meg, János, a Bemerítő beszél. Fenyegetőzik: a fejsze már a fák gyökerén. Mi vagyunk a fa, s megnézhejük magunkat, ha meg nem térünk. Hova? Oda, hogy az Isten Országának megvalósulásáért kell élnünk. Annak a hegynek a berendezéséért, melyről Izajás magának Istennek nevében énekli, hogy nem ártanak, s nem ölnek azon sehol. A megtérésre készeket a Jordán vizébe bemerítő János mond valamit Jézusról is: „ő majd Szent Lélekbe merít bele titeket". János is csak azokat tudta alámeríteni a Jordán vizébe, akik engedték neki. Jézusnak sincs hatalma minket Szent Lélekbe meríteni, csak ha engedjük neki. Ki hajlandó engedni neki? Aki kész berendezni vele az izajási szent hegyet. Olcsóbban nem lehet? Biztosan nem. *Szentlelkezni is, meg bevonulni is parancsszóra* horvátnak szerbet, szerbnek horvátot meg muzulmánt gyilkolni — a kettő egyszerre nem megy. De minek is menne? Elviselhetőbb Istennek, ami a Dráva alatt történik, ha vallásos emberek csinálják? Kevesebb a nyomorúság, ha két bomba kioldása közt szentolvasót imádkozik a pilóta?

Mért van mindegyikünknek fontosabb dolga, mint a hegyet berendezni? A „ház, ökör, feleség" ma úgy hangzik, hogy „*személyi kibontakozás*", meg „*felelősség a családomért*", meg a „*haza szeretete*"; tudós nyelven pedig: „érzületi etika" helyett „*felelősségetika*". Ezek akadályoznak abban, hogy magunkévá tegyük Szent Pál intelmét: „Fogadjátok be tehát egymást, ahogyan Krisztus is befogadott minket..." Nem lesz tóvá a délibáb, nem lesz szent hegy, és nem születik meg az Isten Országa, amíg az én szabadságom, az én családom, az én nemzetem maradnak életem csúcsértékei. Egymás befogadása nélkül nincs szeretet-társadalom. Amíg engem nem érdekel a hatmilliárd sorsa, addig a hatmilliárdot nem érdekli az én sorsom. Ezen az istentelenségünkön hízik a fegyvergyártó ipar. Fent felsorolt csúcsértékeink folytán ül nyugodtan fejedelmi trónusán a Sátán.

Isten mai üzenetére milyen választ küldök Neki? Ugye nem ezt: **Kedves Jóisten, ajánlom neked, fordulj a kövekhez, ha fiakat meg lányokat kívánsz magadnak, mert rám nem számíthatsz. Úgy legyen.**

Ugye nem ez a válaszom?

December 17. — Advent 3. vasárnapja — Mt 11,2–11 — Isten tolmácsává válni!

Izajás tele van bíztató szóval: „*Jön Istenetek*, megszabadít titeket... víz fakad a pusztaságban, patakok erednek a pusztában, tóvá lesz a délibáb”. A Bemerítő meg tele van keserűséggel. A fejsze már megint rossz helyre került. Megy tovább a régi nóta: nem Isten vágja ki a gonoszokat, a hatalmasok vágják ki az igazakat. Egy szép lány tánca is többet ér, mint Isten tolmácsának feje, hát még egy asszony ágya mennyivel többet ér.

Rosszul tippelt volna a Bemerítő? Igen is, meg nem is. Rosszul, mert nem tudott túllépni az „Isten haragja”-koncepción. Nincs az Istennek fejszéje. Az csak másoknak van: a kiváltságkergetőknek, a hatalom szerelmeseinek. Azok forgatják a fejszét, s rendre rá is találnak Isten tolmácsaira, legyen azok neve akár János, akár Jézus, bár ez utóbbi jelentése: Jahve segít. S ugyanakkor jól is tippelt, mert „a vakok látnak, a sánták járnak... a szegényeknek pedig hirdettetik a jóhír”. Jól, mert ahol jó a tett, meg jó a szó, s ahol nincsen fejszeforgatás — ott az Isten Országa. Nem kell mást várnia. Minden rendben, meg semmi sincs rendben: jöhet Szalóme tánca, meg János feje kerülhet a tálra.

Persze, mert nem a te fejedről van szó — hallom a vox humaná-t. El kell gondolkodnunk Jézus válaszán, amely nem teljes. Teljes ezzel lenne: „Ülj csak nyugodtan, János, Machaira vára börtönében, hamarosan úgyis kivégeznek. Előbb Téged, aztán majd engem. Így megy előre az Isten ügye”. *Ebben nem hitt a Nagy Inkvizítor.* S ebben nem hisz a kiérdemesült és érdemes professzor Luzern városában, aki megírta hattyúdalát egy rangos teológiai folyóiratban: amit Izrael gondolt Isten Országán, az sohasem valósult meg; amit pedig Jézus gondolt rajta, az meg sem valósulhat.

Kétezer éven át megvoltunk ezzel. Meg, mert elhittük Pálnak, hogy a Golgota megszüntette Isten haragját, s ennek folytán most már bejuthatunk a mennyországba. De ha Istennek nincs és sose volt haragja, akkor a Golgotán csak annyi történt, hogy eggyel gyarapodott Isten kivégzett tolmácsainak a száma. Ami nem semmi, de mégsem az, amiről a Bemerítő álmodott.

Jakab pedig azzal biztat, hogy közel van az Úr eljövetele, ne türelmetlenkedjünk már, hanem inkább vegyünk példát „a szenvedésben és türelemben a prófétákról, akik az Úr nevében szóltak”. Hát a példát éppen vehetjük, akár az idők végezetéig is — szólal meg újra az előbbi vox humana. Mit tudunk mondani neki? Csak ennyit: Jézus arról beszélt, hogy példát adott *nekünk*. S nélkülünk, hatmilliárdunk nélkül, nincsen Isten Országa. S hogy a hatmilliárd ezt megértse, ehhez kellenek a tolmácsok, meg a türelmük és fejszét-tűrésük.

De tóvá lesz a délibáb. *A tolmácsok számának növekedtével* egyenes arányban. Az áruló írástudók elfogyásával egyenes arányban. E növekedés és fogyás nélkül a Nagy Inkvizítor teljes joggal magyarázza meg a letartóztatott Jézusnak, hogy hiba csúszott a számításba. Hiba, mert az ember nem alkalmas arra, amire Jézus meghívta..., amire Isten megteremtette.

December 24. — Advent 4. vasárnapja — Mt 1,18–24 — Megszabadulni bűneinktől!

Kincstári optimizmus nem segít rajtunk.

„Mióta az Írás jegyezni kezd, jegyez csak gyűlöletet” — írja Arany még fiatalon; Káinra s Ábelre gondolva. Hadseregek állnak szemben egymással. Tábori püspökeik biztosítják a katonákat, hogy harcuk az Isten harca a gonosz ellen. Hitler is ráverette katonái szolgálati övére: Gott mit uns. *A háborút rendre az egyik fél nyeri meg*, s a vesztes fél tábori püspökének szöveget kell módosítania, mert optimizmusa csak „kincstárinak” bizonyult. Tudja ezt Ákház, jeruzsálemi király, s nem mer jelet kérni Istentől, hogy győzni tud Damaszkusz királya ellen. Így születik meg Izajás lelkében a nagyjövőjű szó: „Az Úr maga fog jelet adni nektek: Íme egy fiatalasszony teherben van, és fiút fog szülni, akit Immanuélnak neveznek”.

Győzelmet még csak tudnak biztosítani sikeres hadvezérek. A győzelem — jó valakiknek. Keveseknek. A háborúkban mindkét oldalon hullanak a hősök, mindkét oldalon sírnak szülők, özvegyek és árvák. Az előző vasárnapok Izajás-szövegei nem győzelemről énekeltek, hanem Istennek — a háborút életünkből örökre kiiktató — szent hegyéről. Isten angyala nem azt adja tudtára Józsefnak, hogy jegyese olyan fiút szül majd, *aki megmenti népét Róma légióitól*, hanem — s itt a nagy bevágás! — *saját bűneitől*. S ehhez kapcsolódva emlékezik az evangelista a fiúról, akinek „Im manu él”, azaz Velünk az Isten — a neve.

Akivel az Isten, az megszabadult bűneitől. Aki megszabadult bűneitől, azzal az Isten. A bűneitől megszabadult nép — ez a jóhír, ez az evangélium. Lehetséges ez? Igen, mert velem lehet az Isten, ha akarom. Veled lehet, ha akarod. Vele, ha akarja. S akkor már hárman vagyunk. A három már közösséget alkot. Ha tetszik, a három már nép. Senki sem akadályoz meg bennünket, hogy számunk növekedjék. Senki, önnönmagunkon kívül.

De ne nekem kelljen kezdenem... — halljuk belülről nyafogásunk. Jó, ha legalább ezt halljuk, s nem a visszautasítást: Mért éppen én?! Valaki útnak indult Názáretből, aki legyűrte a nyafogást, s beállította magát az emberi történelembe, feledhetetlenül. A bűnt se tőlem, se tőled el nem vette; következésképpen a világtól sem. Tapasztaljuk. Az ellenkező állítás csak — ideológia és önbecsapás. De győzelmet aratott a bűnön: az önistenítés bűnén, az önközpontúságén, mely olyan szépnek tudja hazudni önmagát: önmegvalósítás, felelősség családért, házáért, társadalomért.

„Ez a Jézus az Isten Felkentje”(=Jézus Krisztus)—vallja Pál. Ez az, akitől küldetést kaphat nemcsak Pál, de mindenki, aki hajlandó nem becsapni önmagát. Küldetést, hogy „hitre és engedelmességre hívjunk föl minden népet”. *Aki vállalja a küldetést, az a megváltott ember.* Aki vállalja, hogy az Istenbe veti bizalmának horgonyát, és csak neki engedelmeskedik, az az Im-manu-Él. Evilág hatalmasai, hierarchiái Golgotával, pallossal, máglyával, börtönnel, társadalmi marginalizálással fizetnek annak, aki nem nekik engedelmeskedik. Változatlanul, ma is. Mikor törik meg hatalmuk? Hány karácsony kell még hozzá?

Estére gyertyákat gyújtok a fán. Mért teszem? Azért, mert elhiszem, hogy a Gyermek életútján találom meg az örömet? Elhiszem-e, hogy Istennek engedelmeskedve valósítom meg önmagam, s vagyok felelős családomért, hazámért s az emberi társadalomért?

December 31. — Szent Család vasárnapja Mt 2,13–23 — Az életet szolgálni!

József és Mária „felvitték Jézust Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak, amint meg van írva... 'minden elsőszülött fiúmagzat az Úrnak szenteltessék'”. Az a József vitte, aki „úgy cselekedett, ahogyan az Úr angyala megparancsolta neki: magához vette feleségét...” Az a Mária vitte, aki az Isten követétől, Gábrieltől kapott üzenetre az „Az Úr szolgáló leánya vagyok, történjék velem az, amit mondtál” választ adta. Négyszer is előkerül e jellemzésekben az Istent jelölő „Úr” szó: *Isten akaratába belesimuló párról számolnak be szövegeink.* Ilyen szülőknek engedelmeskedik a gyermek Jézus Názáretben, s ilyen szülők körében növekedik „bölcsességben, testben s kedvességben Isten és az emberek szemében”. Ebből a családból indul majd el férfikort érvén a Bemerítőhöz, s onnan a pusztába, hogy ott elvégezze az utolsó simításokat önmagán, mielőtt Isten jóhírének szolgálatába állítja életét. Nem kétséges, helyes az utókor ítélete: *e három ember valóban szent család.*

Szent család, de nem *a* szent család. *Másféle szent család is lehetséges, mint a názáreti.* Egy szent családnak nem feltétlen kelléke, hogy — a férj álomban, a feleség éber állapotban — angyalokon keresztül kapjon eligazítást Istentől; s a szűztől születés sem feltétel. *Mik a feltétlen kellékek?* Valójában csak egyetlen van: Isten akaratának teljesítése. A fenti szövegek terminológiájában: hogy az *Úr* határozza meg a családot. Ez akkor, ott és számukra a fentieket jelentette.

Miket jelent ma és itt? Csupa olyamit, ami akkor és ott is érvényben volt. S ha ma az alábbiakat említem, csak azért teszem, mert a „világ", amelyben *ma és itt* élünk, ezekben veszi semmibe az „Úr törvényét".

Az első: a *„megkötöm magamat* Isten kötelével". Annyit jelent ez, hogy a válás, újraházasodás, a csak polgári kötést vagy azt sem vállaló „élettársi" együttélés istentávoli „világának", társadalmának határozottan nemet mondunk. A szabadság drága kincsünk, s azért kaptuk, hogy odaadjuk Istennek, házastársunknak és azoknak a testvéreinknek, akikkel együtt akarjuk építeni Isten Országát. Istennel, házastársunkkal, közösségbeli testvéreinkkel fel-nem-bontandó szövetséget kötünk — minden „ha" és „talán" teljes kizárásával. Ezekből most csak a házastársi szövetséget kiemelve állítjuk, hogy a szeretet nagyon súlyos csődje az el nem köteleződés is, a válás is.

A második: a gyermekvállalás. Nem egyet, és nem kettőt, hanem amennyit Isten ad, ill. amennyire futja szeretetünkből. „Isten ad" = nincs abortusz. „Futja szeretetünkből" = családtervezés. Ha négy gyermekre futja, akkor négy. Ha még többre, akkor még több. *Ma és itt* — mondtuk fentebb is.

A világ „túlnépesedésének" kérdése nem tartozik ide. Ha valóban túlnépesednénk is, a magyar társadalom akkor is öngyilkos társadalom. S aki ebben az életszínvonalért és kiváltságkergetésért halálra ítéli, nem engedi megszületni a következő generációt, az a legnagyobb bűnt követi el Isten, az emberi élet és saját nemzete ellen. Aki pedig sok gyermeket nevelve vállalja akár a marginalizálódást is Istenért, az élet és a nemzet megmentéséért, az a szeretet egyik legnagyobb jelét mutatja fel egy istentelen, élet- és nemzetgyilkos társadalmon belül.

Adassék a legnagyobb tisztelet a sok gyermeket vállalóknak. Adassék még nagyobb tisztelet azoknak, akik saját gyermekeiken kívül családi otthont biztosítanak azok gyermekeinek is, akiknek nincs kedvük–erejük felnevelni az általuk világra hozottakat. Mind a két kategóriáról tudnia kell mindenkinek, hogy *ma és itt — ők a szentcsalád.*

Január 7. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Az utat mutató csillag a szívünkben van

1. Lelkünk működésének legjellegzetesebb vonásai:
— indítás a jóra,
— ösztökélés az igazságkeresésre,
— a belső hangnak mozdító ereje van.

Szívünk mindig a jóra vágyik. Mindig a szebbre, az igazabbra éhes.

Sokszor érezhetjük: iránytű van a lelkünk legmélyén. Csillag, amely vezet bennünket.

Aki nem a szíve legmélyének csillagát követi, az csalódik, elbukik.

A csillag jelkép:
— elérhetetlen távolságban van,
— irányfényt ad,
— igazodási pont,
— akkor látszik, amikor sötét van,
— éjszaka messzebb látunk, mint nappal.

Élettapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy sokszor látjuk a végső dolgokat elérhetetlen távolságban. De életünk nehéz pillanatai alkalmasak arra, hogy messzebbre lássunk, mint a felhőtlen boldogság idején. Ha az élet sarokba szorít, többre vagyunk képesek.

2. A csillagot követő háromkirályok bátorsága mutatja: az igazságkeresők használható információt kapnak, akár még egy diktátor udvarában is. Minden világi hatalom nagyon tart az eltökélt igazságkeresőktől.

3. Betlehemről mondja az Írás: „Belőled származik majd a vezér, aki népemet terelgetni fogja".

Beteljesült a prófétai szó. Jézus a legigazibb és legnagyobb vezér:
— tanított igazságai kiállták az évezredek próbáit,
— bizonyította: igazán vezetni soha nem fegyverekkel, erőszakkal, hanem mindig a szellem erejével lehet,
— ígéretei valósággá váltak az őt követők életében,
— tanítása ma is százezrek szívét mozgatja meg,
— mindig vannak, akiknek szívében olyan bizonyosságot szül tiszta, egyenes tanítása, hogy készek a mártíromság és a gyalázatok elviselésére.

4. A háromkirályok példája mutatja: az igazságkeresők mindig hallgatnak belső indíttatásaikra. Megtalálják a helyes utat hazafelé. Kikerülik, mert látják a világi hatalmasok által állított csapdákat.

Január 14. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,29–34 — Segíteni mások nagyságát

1. Keresztelő János gondolkodása gyökeresen különbözött Jézusétól. Ez mégsem akadályozta meg abban, hogy felismerje, elismerje és segítse az Ő nagyságát, küldetését.

Az igazi nagyságot nem a dogmatikai igazságok kimondása mutatja, hanem a lelki, emberi értékek.

Mit használ, ha valakinek a dogmatikai tudása az egeket veri, de mint ember túl „szögletes", „tüskés", feszültségkeltő, mások kárára öntudatos. Nem használhatók jobban a kevesebb tudású, de „jó emberek", akik inkább az egyéniségükkel hatnak?

Keresztelő János magatartása Jézussal szemben csodálatra méltó:
— megérzi és felismeri benne a nálánál nagyobbat,
— nem azt nézi, ami elválasztja Jézustól, hanem ami összeköti vele,
— nem volt féltékeny Jézusra,
— felismerte azonos küldetésüket (módszereik nem egyeztek, de az irányuk igen).

2. Mit is állított Keresztelő János Jézusról?
— *Ő az Isten Báránya.* Ő az Isten szentje, akit úgy küldött közénk, mint bárányt a farkasok közé. Ő a szelíd erős, aki az ököljog helyébe a szeretet hatalmát hozta.
— Ő az, aki elveszi a világ vétkeit. Azért jött, hogy ne lendüljön többé ütésre a kéz, ne legyen senki szívében életet nehezítő gyűlölet, hogy az igazság legyen az értékmérő, ne a pénz, a hatalom vagy a karriervágy.
— *Ő az, aki nagyobb nálam, mert előbb volt, mint én.*

A Keresztelő olyat látott meg Jézus életéből, amit kortársai közül szinte senki: tisztában volt küldetésével és eredetével.

— *Ő az, akiben benne van a Lélek.*

Isten Lelke hatásaiban fedezhető fel. A cselekedet (a külső) árulkodik a belsőről (a lélekről, a lényegről). A Keresztelő tudott olvasni Jézus megjelenéséből, cselekedeteiből. Kereste a nálánál is szentebb Jézus közelségét. Érezte a Lélekkel telítettségét.

— *Ő az, aki Szentlélekkel keresztel, a Szellembe merít.*

Ezt csak az igazán nagyok tudják. Tüzesíteni, gyújtani, megtérésre, életfordulásra bírni másokat. Ki mivel telített, azt adja magából. Jézusban túlcsordult a Szellem, az isteni energia, a tanítás.

Lélektelen, lapos szóra nem mozdul az ember. Jézus tanítására lángoltak az emberi szívek (Lk 24,32). Ez a Lélekbe való merítkezés első fázisa. Akkor lesz teljessé a Szentlélekben való keresztelkedés, ha visszavonhatatlanul elköteleződünk a jézusi úton, ha életünket az Isten Országa szolgálatára szenteljük.

— *Ő az Istennek Fia.*

Jézusról ezt nagyon kevesen állították: Keresztelő János (Jn 1,34), Péter apostol (Mt 16,16), a tisztátalan lelkek (Mk 5,7) és a kivégzésénél jelenlévő pogány százados (Mt 27,54.)

Talán így lehet Jézus egyéniségét a legvalóságosabban, az igazsághoz legközelebb állóan megfogalmazni.

Január 21. — Évközi 3. vasárnap — Mt 4,12–23 — Az Örömhír a sötétségben ülők fényessége

1. Pályakezdőnek lenni nehéz. Sok az ismeretlen tényező, és előttünk tornyosul a megoldandó feladat egésze. Még nincs kudarc — vagy sikerélmény, nem hátráltat a megszokás. Csodálatos pillanatok ezek.

Jézus nyilvános fellépésének kezdetét vizsgálva sok érdekes, tanulságos és nem szokványos mozzanatra ismerünk.

Jézus elköltözött Názáretből. Miért?

— Meghallotta Keresztelő János bebörtönzését — állítja az evangélium.

— Talán a Keresztelő sorsából megértette a próféták jövőjét.

— Vagy az elnémított próféta helyébe akart állni?

— Át akarta venni a stafétabotot?

— Vagy ekkor érezte a belső indíttatást evangelizáló munkája elkezdéséhez?

Tény, hogy Jézus felismerte az alkalmas időt és azonnal cselekedett.

2. Fellépésének helye mutatja Jézus mentalitását. Nem a sokat ígérő, eredményekkel biztató körzetben kezdi munkásságát, hanem a lelkileg legelesettebb Galileában. A sötétségben, a halál földjén és árnyékában ülőknek hirdeti az evangéliumot.

Jézus világossága lett népének. Tanítása nyomán megvilágosodtak (vagy legalábbis kellett volna).

A világosság, a fény az Isten jelképe. Ezért az Őt követők a világosság fiai, akiknek cselekedetei napvilágra juthatnak (Jn 3,21). „Aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága” (Jn 8,12).

3. Jézus működésének tömör összefoglalóját adja a mai evangélium: hirdette az Igét, tanítványokat gyűjtött, orvosolt minden betegséget és gyengeséget.

— *Hirdette az Igét.* Milyen egyszerű megfogalmazás. Olyan magától értetődő. Pedig aki tanítani akar, annak rendelkeznie kell az embereket érdeklő mondanivalóval, el kell érnie a hallgatóságot, és ami a legnehezebb: a tanítónak a saját egyéniségével átitatott mondanivalója el kell, hogy jusson az észhez és a szívhez.

Jézus ajkán az örömhír olyan erővel indult, amely lángba boríthatta volna az egész világot (Lk 12,49), végül örülnie kellett, hogy a Tizenkettő úgy-ahogy megértette tanítását.

— *Jézus tanítványokat gyűjtött.* Feladatukat már az első hívó szóná' megfogalmazta: „Emberhalászokká teszlek titeket”. Nem a terméketlen okoskodás a tanítvány feladata. Jézus mellett mindenkinek alkalmassá kell válnia arra, hogy szintén emberhalászokká tegyen másokat. Ennek a láncreakciónak folytatódnia kell az idők végéig.

— *Jézus orvosolt minden betegséget és gyengeséget.* Az igazi gyógyítás nem a csoda, hanem a keresztténnyé válás folyamata. Amikor Jézus tanításának hatására megszűnnek belső feszültségeink, megtaláljuk életünk igazi célját, átjár az útra találás öröme, elmúlnak a félelmeink, emberi kapcsolataink harmonizálódnak, a szeretet és a másokat segítés életérzéssé lesz bennünk, valóban elmúlnak a gyengeségeink és a betegségeink. Mert a legjobb orvosság a jézusi szeretet-tan.

Január 28. — Évközi 4. vasárnap — Mt 5,1–12a — Jézussal a boldogság útján

1. Jézus a Hegyi beszéddel a világtörténelem legszebb örömüzenetét tolmácsolta. Boldogok akkor leszünk, ha eljutunk az Istenhez. De boldogtalan lesz annak a sorsa, aki nem talál el hozzá, aki nem találja meg a világban neki szánt helyet és szerepet.

2. *Boldogok a Szellem által szegények, mert övék a mennyek királysága.*

A Lélek által szegény az, aki az osztozás folytán lett szegénnyé. Aki megértette, hogy az adás több, mint a szerzés és a vevés. Aki a Lélek indítására irgalmas és jószívű. Aki ellophatatlan, elpusztíthatatlan kincseket gyűjt a másoknak való segítségnyújtással.

Aki így él és cselekszik, boldog, mert az adás kitágítja a lelkét, a Teremtő akarata pedig nyilvánvalóvá lesz életéből.

De boldogtalan, aki csak a szerzés világában él. Akinek a mindennapjait a robot tölti ki azért, hogy több legyen a pénztárcában, a bankban, hogy nagyobb legyen a ház, fényesebb a kocsi.

Boldogtalan, mert előtte nem a mennyek királysága, hanem a kórházak kapui nyílnak meg.

Boldogtalan azért is, mert az állandó munka és a növekvő vagyon megrontja kapcsolatát családjával, embertársaival, életét félelemben éli vagyona esetleges elvesztése miatt, és érezheti rászoruló embertársai megvető pillantásait.

3. *Boldogok, akik sírnak, mert bátorítani fogják őket.*

Jézus nem azokról beszél, akik hisztiznek, s azért sírnak. Azokról sem, akik így akarják embertársaikat kényszeríteni saját akaratuk keresztülvitelére.

Boldogok, akiket megtisztít a szívből jövő sírás. Akik tudnak könnyet ejteni ballépéseiken, bűneiken. Akik úgy sírnak, hogy ezáltal másokat is vigasztalnak. Boldogok, akik könnyet hullatnak nehéz–, vagy balsorsukban és tiszta szívvel törekszenek felemelkedésükre. Akiknek fáj, ha elszakadtak Istentől, és újra visszavágynak hozzá.

Akik így sírnak, azokat megvigasztalják. Bátorítást nyernek azoktól, akik már megerősödtek.

De boldogtalanok a kőszívűek, a keménynyakúak, akik képtelenek beismerni hibáikat, akik gyengeségnek tartják a megtisztító sírást. Akikek mindig igazuk van, s elvárják, hogy hozzájuk igazodjanak, akiket nem érdekel az általuk sanyargatottak könnyei. Boldogtalanok, mert megvetésben lesz részük és a talpnyalók serege veszi őket körül. Nem fognak vigasztalásban és bátorításban részesülni, mert a pokolba kívánják őket.

4. *Boldogok a szelídek, mert örökségül kapják a földet.*

Boldogok, akiknek agresszivitása szeretetté szelídült. Akik erősek, de nem vesznek részt az erőszakban. Akiknek szavai, megjelenése másokban is szelídséget szül. Akik okos szóval többet érnek el, mint mások a pusztító fegyverekkel. Akik csak magukat akarják meghódítani, másoknak pedig példát adnak.

Boldogok, mert a jellemalakítás művészei. Mert báránykent küldetésük van a farkasok közé. Mert ők a Föld jogos örökösei, nem az erőszakosak.

De boldogtalanok az állandó civakodók, akik a gyűlölet feszültségében élik napjaikat. Boldogtalanok, mert az erőszak erejében hisznek, ezért képtelenek a párbeszédre. A gyűlület és az erőszak megmérgezi bensejüket, mindennapjaikat, környezetüket, ezért az életük pokol. Hiába hódítanak fegyverekkel óriási földterületeket, az emberek szívét meg nem hódíthatják. Örökrészül az állandó feszültséget kapják, ami elveszi energiájukat és felőrli életüket.

(A további boldogságmondásokat próbálja mindenki maga értelmezni.)

„Az Emberfia azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett." (Lk 19,10)

Karácsonyi szolgálat

9 évvel ezelőtt Szenteste délutánján utamat állta a János-kórház kapujában egy szigorú portás:

— Most nincs látogatás!

Mire én torkomban dobogó szívvel csak annyit tudtam kinyögni:

— Ajándékot hoztam azoknak a betegeknek, akiket nem látogat meg senki.

— Van magának erre engedélye? — kérdezte.

— Igen! — válaszoltam merészen.

— Kitől? — hökkent meg —, csak nem az igazgató-főorvos úrtól?

— Nem, még magasabb helyről! — válaszoltam és bementem.

Az otthon feleslegessé vált és az ünnepekre a kórházba besuvasztott nénik és bácsik ágya szélére ülve hallgattam meg régóta kikívánkozó szavaikat. A fenyőgally illata, az éjjeliszekrény sarkára ragasztott kis gyertya fénye és a finom házisütemény íze gyermekkori Karácsonyaik emlékét idézte fel bennük, amikor még szerették őket, tartoztak valakihez...

A következő hónapokban karácsonyi élményeimet sok-sok ismerősömnek elmeséltem (házibulikon, osztályfőnöki órákon, egyházi közösségekben, nyári táborokban) — így a második, 8 évvel ezelőtti Karácsonyon már voltak munkatársaim is.

A lányok finom süteményeket sütöttek. Fiatal és idősebb barátaink zsebpénzük, ösztöndíjuk, keresetük, nyugdíjuk egy részét postára adták, hogy almát, mandarint, édességet vehessünk és tapintatos formában anyagi segítséget nyújthassunk január elején a megszorult kispénzű idős néniknek és bácsiknak...

Sokan „csak" azt tudták felajánlani, hogy imádkoznak értünk. Én fontosnak tartottam akkor is, ma is, hogy munkánknak legyen egy ilyen háttere. Így ez az évek során többszáz főre növekedett baráti kör 57 városban és faluban gondol ránk karácsonyi szolgálataink alatt.

Pár nappal Karácsony előtt fogyatékos gyermekeket kerestünk fel ajándékokkal és játszottunk velük: „Megy a Zsuzsi-vonat, csattognak a kerekek." Az egymásba kapaszkodott gyerekekből álló vonatszerelvények vidáman, nevetve kígyóztak ide-oda, ha a szemafor — vagyis én — ezt megengedte... Az asztalokat megterítettük csomagolópapírral, és színes zsírkrétákkal rajzoltunk nekik. Volt, aki kiszínezte rajzainkat, volt, aki maga is rajzolt fenyőfát, Télapót (a csomagolópapírokból több helyen kiállítást rendeztünk), s volt, aki megette a zsírkrétát! De mindig csak a sárgát és a pirosat, mert az már jó érett... Volt olyan gyermek, aki ágyából nem tudott felkelni, de éneklésünket hallva, fülig szaladó szájjal, csillogó szemmel, furcsa kis hangján velünk énekelt... Ő is megértette, megérezte, hogy miért jöttünk!

A harmadik Karácsonyunkon találkoztunk először olyan emberekkel, akik nemcsak szeretetre, meghallgatásra éheztek, hanem a szó szoros értelmében éhesek voltak és fáztak. Karácsony éjjelén éjféltájban bukkantunk rájuk a Vágóhíd közelében egy földalatti folyosó mélyén... Ott feküdtek a földön a távfűtés meleget árasztó vastag csővezetéke mellett. Gyertyáink fényénél melléjük telepedtünk és nagyon jót beszélgettünk ezekkel az öreg csavargókkal. — „A megrepedt nádat nem töri el és a pislogó gyertyát nem oltja ki..."

Kecskeméti munkatársam, Anita, barátnőivel együtt 300 párizsis zsemlét készített december 24-én azalatt, amíg mi a kórházban voltunk... Ezeket osztottuk a föld alatti folyosón, majd a Déli pályaudvar váróterménének lépcsői alatt gubbasztó hajléktalanoknak. Ezen az éjszakán 26-an voltunk 7 autóval...!

Isten segítségével és barátaink szerény adományaiból 2 évvel ezelőtt már 200 liter gulyáslevest tudtunk főzni és 100 kg kenyeret vettünk a szegények számára. Tavaly a Karácsony-esti vacsorát a Torony Önkiszolgáló Étterem konyháján főzettük meg: 200 adag ételre futotta a diákok e célra szánt adományaiból. A vacsora után énekeltünk, beszélgettünk és filmet vetítettünk az öreg csavargóknak a Dobozi utcai „Lordok Házában"

Évről évre Szenteste délutánján bekopogunk a János-kórház kapuján. Ma már nem állja utunkat a szigorú portás...

Hol egy hegedű, hol egy fuvola szólal meg az orvosságszagú kórtermekben, s amíg a hangszerek szép hangjai betöltik a betegszobát és a benne fekvők szívét, lelkét — elhelyezzük az éjjeliszekrényeken a fenyőgallyakat, a puha házi süteményeket, az almákat, mandarinokat és meggyújtjuk a gyertyákat... Csendben leülünk az ágyak szélére és hallgatjuk a síró, megtört idős embereket. Azzal segítjük, hogy meghallgatjuk mindazt, amire másnak nincs ideje...

— De jót beszélgettünk! — mondják fél óra múlva a betegek, amikor továbbindulunk a következő kórterembe.

Hasonló élményekről számol be levelében szegedi munkatársunk:

„December 24-én nyolcan bementünk a Szociális Otthonba. Az egész épületet bejártuk, minden szobába benyitottunk és mindenki kapott két palacsintát és egy fenyőágat szaloncukorral. 210-en laknak ott.

Három konyhában összesen 420 palacsintát sütöttünk. Kis műsort állítottunk össze: karácsonyi versek, sok ének. Volt egy gitár is, és Emese furulyázott, több csengő is volt és egy gyertya. Így vonultunk végig szobáról szobára, furulyázva, csengetve, énekelve...

Nagyon meghatódtak a betegek, az ápolók és mi is, s azt hiszem, nemcsak nekik szereztünk nagy örömet, hanem magunknak is..."

Sokan megkérdezték már, miért kezdtem el ezt a Karácsonyi Szolgálatot? Ilyenkor mindig elmesélem azt a történetet, ami 9 évvel ezelőtt Amszterdamban esett meg velem.

Ellopták a táskámat. A Konzulátusról elküldtek azzal, hogy 3 nap múlva lesz a félfogadás. Így hát ott álltam az utcán pénz, iratok és vonatjegy nélkül, éhesen! Véletlenül Istent szerető emberekkel találkoztam. Egyikük, egy holland fiú indíttatást érzett arra, hogy segítsen rajtam. Szabadságot vett ki, kocsijába ültetett és hazahozott.

Amikor megérkeztünk, viszonozni szerettem volna ezt. Ő azonban semmit sem fogadott el. Egyszerűen csak ennyit mondott:

— *Add tovább!*

— Kiknek? — kérdeztem csodálkozva, mivel ilyen mértékű önzetlenséggel még nem találkoztam. Válasza azóta is a fülemben cseng:

— Keresd meg őket! Azoknak add tovább, amit tőlem kaptál, akik segítségre szorulnak!

Így kezdődött el 9 évvel ezelőtt — pár hónappal hazaérkezésem után — a *Karácsonyi Szolgálat*, amely nagyon sok örömet hozott az életembe, s amelybe azóta sokan bekapcsolódtak: középiskolások, egyetemisták, fiatal zenészek, falusi asszonyok, orvosok, sokgyermekes családok, jólelkű munkásemberek...

Vannak, akik azzal segítenek, hogy *imádkoznak* értünk, van, aki *fenyőgallyat, almát, narancsot, édességet* küld, van, aki *finom süteményt* süt, van, aki *autóját* ajánlja fel a szolgálatokra, és van, aki *pénzt* ad postára, hogy kisnyugdíjú idős embereket támogathassunk...

Ezen a Karácsonyon ismét útnak indulunk.

„A teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését..."

Áldott ünnepeket, boldog Karácsonyt kívánok!

Orián Géza

(Az Élő Nemzeti Kincs díjazottja, 1993)

„Az Emberfia azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett.” (Lk 19,10)

Kiáltás...

Egy alkoholbeteg vallomása

felkelhetek... ismered ezt a szorongató érzést, már várod a hajnalt, mely megment egy verejtékes éjszakától, rémálmoktól, pillanatigórákig tartó bizonytalan, meg nem fogalmazódott gondolatoktól, a félelemtől, hogy egy új napot kell elviselned...

...és óvatosan — hogy ne vegyen észre a melletted alvó feleséged — kibújsz az ágyból, és sötétben tapogatózva elindulsz valamerre... a fürdőszoba felé... a tükörben nem mered megnézni az arcod... borotválkozni kellene ... két kézzel fogod a villanyborotvát, de előbb felfedező útra indulsz verejtékező homlokkal ... hová tetted tegnap este ... nem, a fürdőszobában nincs, kicsi s nincs hely eldugni semmit ... keresgélsz a sötétben, s a cipőkben megbotolva az ajtónak zuhansz ... fülelsz, észrevett-e valaki... s ekkor eszedbe jut ...rohansz a WC-be, óvatosan felmászol és kiemeled a kellemesen lehűtött, félig teli üveget a víztartályból ... reszketve-öklendezve nyeled a hűvös italt s eszedve jut egy versrészlet...

„s hogy végre biztos rejteket talált:
övé lehet a zsákmánya egészen!”
(Pilinszky J.: Francia fogoly)

... még két kézzel fogva a borotvát, lassan megborotválkozol ... már készen állsz, nézed az órát, öt perc múlva kinyit az üzlet ...csendben nyitod a kijárati ajtót s kinn vagy, friss levegő csapja meg arcod ... elindulsz ... a park csendes, néhány munkába induló ember ... kezed az üveget keresi és a zsebbe rejtett szerzeményt próbálod kinyitni ... forog ... a szentségit ennek a találmánynak ... valaki közeledik ... a zsebkést keresed ... elment ... és kínlódva, kezedet felsértve végre sikerül ... szemből jönnek, várasz ... egy kevés kilöttyen az üvegből, lenyalod a kezedre folyt italt és megpróbálsz inni ... nehezen ... úgy érzed, viharos szél lóbálja az üveget ... arcodra csorog az ital...

... a busz elment, nem bánod, nem tudnál felszállni ... még több mint egy órád van munkakezdésig ... beteges, rémült mozdulattal kerülöd ki az embereket, a földre szegezed tekintetedet és mész ... gyalog senkivel nem akarsz találkozni ... a sarkon hirtelen sietős fiatalember vonszolja kisfiát... irigyen nézed... normális, egy normális ember ... újból az üveget szorongatod és sírsz... miért, miért pont te... és zokogsz, utálod magad, a világot, a napot, az éjszakát ... félsz a buszba préselt embertömegtől, megriadsz az árnyéktól és kusza gondolataidtól ... semmit, egy kortyot sem szabad ... mondta az orvos, a pszichológus, a feleséged, mindenki... csak mész tovább, gyalog, mellékutakon, kerülve mindent és mindenkit... ki bántott téged? mi bánt téged?... vagy te bántod magad és környezeted?... a kapu alatt gyorsan kortyolsz s szinte ugyanabban a pillanatban jön vissza az ital ... tovább ... de merre?... hová?... már kezded érezni azt a kellemes bizsergést s lassan ... talán... megnyugszol...

... meddig bírod még ezt az árnyékvilágbanbujdosást?... meddig bírja a gyomrod, az idegrendszered? ... és meddig bírja a családod?... a főnököd?... meddig bírod még ezt a minden reggel ismétlődő, önmarcangoló-gyalogtúrát?... tenni kell valamit... az üveg kiürült ... most kell tenni! ismerős jó barátod talán segíthet ... automatikusan változtatsz irányt... telefonálsz ... egy nap szabadság ... elengednek ... már tudják ... és elindulsz valamerre ... még nem tudod, nem vagy biztos, hogy hová és miért, csak mész...

...a kórházban csend van... még feszült és nyugtalan vagy, de egyben nyugodt is, mert itt vagy... a többiek nem veszik észre — vagy nem akarják —, hogy remegő kézzel iszod a teát ... nyújtsa ki a karját és hunyja be a szemét ... SOS ... mentsétek meg lelkeinket ... dörmögöd csendesen a többiek nevében is... hányszor mondtad el, hányszor menekültél, míg újból abba az üres, meghatározhatatlan közegbe zuhantál... ...talán most ... hiszed vagy csak reméled... de legalább akarod...

... SOS ... mentsük meg közösen lelkeinket...

D.L.A.

Szár

Lent hajthatatlan gyökér
- kétségbeesett markolás
Fönt síró levéltenyér
- örökös fénytemető
csak így tovább.

*

Árulás a lehulló falevél
de késői hó ha borítja
- megleli mulandó méltóságát.
Innen
a fának támaszkodva figyelem
hogy hull a hó
— s hogy fogynak
belepett, árulkodó szavaim.

*

Nincs ünnep. Fájdalom
porhanyít naponta
zsibbadó tudásból szítom
szelídségemet
— fukar derű.
Aztán minden éjjel
álom
hétköznapi, öntudatlan.

H. Á.

„Az Emberfia azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett." (Lk 19,10)

Profán fohász

Isten! Te, magasabb rendű, Kozmikus Intelligencia, kihez nem ér föl sóvár, csak háromdimenziós, idővillanásnyi gyarló eszünk! Légy Valóságos Isten, vagy csak a vágyainkban, fantáziánkban létező, most mindenképp beszélnem kell Veled. Itt az ideje, ha nem akarom lekésni az utolsó járatot. Újévkor hatvanötödik évembe léptem, ami nem semmiség, különösen ha azt is számításba veszem, hogy közel egy esztendeje már a felsőbb behívót is kikézbesítette első infarktusom, s a klinikai halálból úgy kellett visszacibálni.

Ez az az életkor a halálfuvallat, amikor a legracionálisabb elmék is rendre megtérnek Hozzád, s oltalmadba ajánlják veszendő lelküket. Tapasztalatból tudom — hiszen *azóta* akármilyen nyomás feszül a mellemben, ha csak egy kicsit is elnehezül a lélegzetem, az elmúlás meg én, szinte naponkint kerülgetjük egymást —, bizony jól tudom, hogy mit jelent a közvetlen fenyegetettség. Szorongás ez a javából, úgy ám, s kemény fából kell, hogy faragják azt a fickót, aki — mint én — ennek ellenére csak konokabb lesz a maga istentelenségében.

Hitben, hitetlenségben egyaránt meg lehet rendülni azonban a lelket próbára tevő, igazi, nagy szorongattatások idején. Minek tagadnám? Gőgös ateizmusom falán is akkora repedések tátonganak, hogy attól tartok, rámdől, de mégsincs semmi kedvem, hogy a templomok miszticizmusába, Örökkévalóságod, Tökéletes Erkölcsiséged és Igazságosságod, Végtelen Jóságod imádói és hozsannázói sorába betántorodjam. Hosszú életem elegendő keserűségben és nyomorúságban részesített ahhoz, hogy ismereteim megbízhatóságában megingasson, s tartok tőle, hogy ami még hátra van, az sem lesz könnyebb vagy akár kiszámíthatóbb. Még tán irigylem is azokat, akik a véletleneknek való kiszolgáltatottság ingoványaiban a „Hiszem, mert hihetetlen!" abszurditásában keresnek támaszt, de nekem nem megy ez az öncsalás. És nem hiszem, hogy Te — ha mégiscsak lennél — éppen ezt a feltétlen behódolást követelnéd vagy jutalmaznád.

Ha igaz, hogy a képmásodra teremtettél bennünket, akkor akár magamba, akár bárhova nézek — csak Szörnyetegként tudlak elképzelni, különben honnan került volna belénk ez a rengeteg ördögi gonoszság? Vagy a Szentháromság helyett éppen a Sátánnal való szimbiózisodat kell a teremtés és a „világ-igazgatás" misztériuma Legfőbb Bábjátékosaként üdvözölnöm?

Ha viszont Magad vagy a Tökéletesség, a Mindenható, ugyan miért formáztál bennünket ilyen tökéletlenre? Madách Luciferjével közösen vonlak kérdőre:

„Hát méltó e játék aggastyánhoz,
melyen csak gyermekszív hevülhet,
Hol sárba gyúrt szikra mímeli Urát,
De torzalak csak, képe nem,
Mert hiányzik az összhangzó értelem?"

Azt mondják — azt tanítják papjaid —, hogy egy falevél sem hull le a Te Akaratod ellenére. Hát akkor miért éhezik és pusztul az a rengeteg ártatlan csecsemő és gyerek világszerte, most is, régen is? Mennyországi boldogságuk csalfa reményével engem nem vigasztalsz, a „méhük gyümölcsétől" megfosztott anyák könnyeit „mennyei vigasszal" ugyan nem törlöd le.

Miféle Isten volnál éppen Te, aki igazságtalanul megkülönbözteted gyermekeidet már a születésük pillanatában, s a legtöbbjüket már ekkor örök nyomorúságra kárhoztatod? Bizony a jó és könnyű halált sem érdem szerint osztogatod.

Könnyen rámcáfolhatsz. Fejemre olvashatod, hogy csak gyarló emberi észjárásunk nem képes követni Felsőbb Logikádat, és lázongásunk, kétségbeesésünk mind-mind ebből a fogyatékosságunkból következik. Hogy az „élet realitása" — amit megszenvedünk és megtapasztalunk — semmivel sem áll közelebb a valóság lényegéhez, mint a hangya földhöz tapadt világképe, amelyből még az ember is érthetetlenül kimagaslik s mozgása csak részleteiben, következményeiben érzékelhető — a hangya retináján.

Vitánk eldönthetetlen, Istenem — sóhajtok önkéntelenül s gyermetegen, — pedig még anyámnak megígértem régesrégen, hogy „jó leszek". Hamarosan meghalok mégis, Te pedig halhatatlan vagy s maradsz, míg ember él a Földön. Bizonytalanságunkban nem nélkülözhetjük a bizonyosságnak legalább a látszatát. Akár Te teremtettél bennünket — örök szégyenedre —, akár mi Téged, kapaszkodónak, — egymáshoz vagyunk láncolva, úgy bizony. Róka fogta csuka, csuka fogta róka, *a mese örök*. A lázongásom is, ugye, Öreg Fiú?

Ateizmusom ide, vagy oda. Figyelő Tekinteted mégiscsak éget: magamon érzem, nem furcsa? Lehet, hogy akiről mi Istenként beszélünk, az egy Földön kívüli, magasabbrendű civilizáció képviselője — egy UFO —, aki a létezés általunk felfoghatatlan síkjain, egy összetettebb dimenzióban mozog? Te látsz bennüket, mi csak *hatásaiddal* találkozunk. Egy Figyelő és Olykor Beavatkozó Istenséggel állnánk szemben, aki kíváncsi is ránk, irtózik is tőlünk — érteni is, befolyásolni is szeretné a „hangyák világát" —, s legalább annyira keresi a kapcsolatot velünk, mint ahogy az Ember törekszik az Isten felé?

Profán gondolataim lerángatnak az Égből. Itt állsz mellettem, Idősebb Testvérem, ha nem látlak is. És csöndben viaskodunk egymással — a kölcsönös megértésért, ha én ezt fel sem tudom fogni. Riadtan kapálódzom is, kapaszkodom is. Megfoghatatlan áldó kezed — akár az anyámé a régmúltban — egy szempillantás alatt elenyészik, és én lassan visszasüllyedek ismét a Nemlét végtelen nyugalmába, ahonnét erre a néhány évtizedre életre lobbantam, akár egy szikrázó porszem az ablakon besurranó napfénynek, a Semmit felkavaró, sugárzó pászmájában....

Fekete János

Hogy történhetett ez meg velünk?

A nyugati világ csodálkozik és csóválja a fejét, hogy mi rosszkedvűek vagyunk.

Ne csodálkozzanak! Öt éve szinte ugyanazok hatalmaskodnak felettünk, akik előtte 40 éven keresztül irtottak minket, tiporták önérzetünket, pusztították körülöttünk mindent, ami érték volt.

1989 után túlnyomó részben ők szerezték meg gyáraink, földjeink és minden egyebünk fölött a tulajdonjogot, vagy játszották át fillérekért idegenek kezére azzal az egyetlen feltétellel, hogy ők maguk megmaradhassanak a magas pozícióban sok pénzzel, széles hatáskörrel. Hogyan történhetett ez meg velünk? Hiszen nálunk már demokrácia van, szabad választások, független bíróság és szabad sajtó.

A válasz egyrészt nagyon egyszerű: *ez volt az ára a békés átmenetnek.* Számunkra nem volt más lehetőség, mint a jogfolytonosság vállalása, vagyis magunkra nézve kötelezőnek elfogadni azokat a nemzetközi gazdasági szerződéseket, amelyeket az elmúlt 40 év alatt, a szovjet diktatúra által nyakunkra ültetett Rákosi és Kádár rendszere kötött a nyugati tőkével. A nyugati tőkének az volt az érdeke, hogy a 40 év alatt kialakult társadalmi vezetés (vállalati vezérkarok, minisztériumi, tanácsi felső vezetés, felsőoktatási, tervezési-kutatási intézmények felső vezetése stb.) nagy részben változatlan maradjon.

A nyugati tőke ezzel az „elittel” alakította ki a kapcsolatait, neki ez a társaság jelentette a jogfolytonosság biztosítékát, a profit biztosítékát.

Vegyük észre, a nyugati tőkének bizony nem volt az rossz üzlet, hogy itt évtizedeken keresztül olyanok kezébe juttatta az ide hitelként kiadott pénzt, akik legitimáció, hozzáértés, ill. erkölcsi tartás híján elherdálták ezeket a hatalmas összegeket. Ez a nyugati tőkének kétszeresen is hasznos volt.

Először mert így ezek *az óriási keleti tömegek gazdaságilag, pénzügyileg kényre-kedvre kiszolgáltatottakká váltak a nyugati tőke számára.* Hiszen a hitelekből alig jött létre olyasmi, ami az egész társadalom mozgásterét, lehetőségeit növelte volna. Gondoljunk csak a hatalmas nehézipari létesítményekre, amelyeket ugyanaz a nyugati tőke 1990 után undorral fitymálgatva vásárolt meg, ha egyáltalán megvette.

Másodszor az *az illegitim vezető réteg,* amely a hitelt a nyugati tőkétől felvette, a pénz nem kis részét – különböző csatornákon át – *visszasíbolta* a nyugati bankoknál létrehozott, ill. fenntartott saját számlájára. Így a hiteleknek ez a része rövid úton visszaforgatható lett ebbe a keleti tömegeket mind mélyebbre süllyesztő folyamatba. Vagyis a hitel bizonyos részének automatikusan megtöbbszöröződött a kamata.

Vegyük ehhez még hozzá, hogy ez a nyugati tőke nemcsak a szovjet uralom alá rekesztett 300 milliós keleti tömeget gyűrte maga alá. A nyugati tőke mindig is gyümölcsöző üzleti kapcsolatokat tartott fenn minden diktatúrával Keleten és Délen. Maradéktalanul igazolva a mondást, hogy „a pénznek nincsen szaga”. *Embermilliárdok szipolyozásáról van tehát szó,* dollárbilliók hoznak a Kelet és a Dél rovására mind több és több hasznot a Nyugat számára. Ez elegendő magyarázat arra, hogyan tartható fenn és növelhető egyre az a félelmetes szakadék, amely a nyugati és a keleti, ill. déli életszínvonal között tátong.

A nyugattal szembeni indulatoknak természetesen semmi, de semmi értelmük. Márcsak azért sem, mert nem személyekről, hanem a világgazdasági-világpolitikai folyamatok egyik törvényszerűségéről van szó, amelyen belül személyek, csoportok a legmagasabb megbecsülésre érdemesek is lehetnek.

Meg kell azonban értenünk, hogy a nyugati tőkétől nem várhatunk segítséget. *A nyugati tőke nem érdekelt abban, hogy mi talpra álljunk és neki versenytársai legyünk.*

Még egy tanulság: Megértve súlyos helyzetünk okait, méltósággal visszautasíthatjuk a nyugat részéről megnyilvánuló folytonos, fölényes kioktatást. Nekünk magunknak kellene talpraállnunk.

Továbbra is kérdés marad, hogyan történhetett meg mindez velünk. Hogy lehet, hogy bár a hatalom illegitim volt, a döntésekben hátborzongató hozzánemértés és lelkiismeretlenség érhető tetten, elnyomorodásunk okozói túlnyomó részben mégis feddhetetleneknek tűnhetnek?

Azok a személyek, akik az elmúlt 40 évben a legkülönbözőbb helyeken és szinteken a döntéseket hozták, ma szinte mind megbecsült szakembernek számítanak. Emelt fővel járhatnak. Nagyon kevés kivételtől eltekintve, senki nem felelős semmiért, ami történt. A döntések meghozataláért és előkészítéséért senki lelkiismeretét nem terheli felelősség. *Ez a kulcskérdés, a társadalom előtti személyes felelősségvállalás kérdése.* Tudjuk, hogy 40 éven keresztül deklaráltan a társadalom tulajdonában volt minden tőke. Ennek ellenére a tőkét kezelő hivatalok semmiféle válaszkényszerben nem voltak *kifelé,* a társadalom felé, amely pedig a kötelező ideológia szerint tulajdonos volt. Felelősséget minden vezetőnek és hivatalnoknak csak az illetékes hierarchián belül *felfelé* kellett vállalnia. Mi történt 89 után a privatizáció során. Létrejöttek a különböző privatizációs, vagyonkezelő hivatalok, pénzintézetek. Ezek azonban éppúgy csak egy zárt rendszerben és csak felfelé voltak és vannak válaszkényszerben, mint korábban bármelyik minisztériumi hivatalnok vagy funkcionárius. Ezek a hivatalok, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga volna, szinte kizárólag a vállalatok hatalomban lévő vezetőivel tárgyaltak. Az állam tehát *89 után éppúgy a társadalom feje fölött* csinált a régi pártállami vezetőkből és néhány bevont külföldi tőkésből privát szférát, ahogy 40 éven keresztül a társadalom feje fölött kezelte a társadalmi vagyont.

Nehogy félreértsen bárki. A privatizáció körüli mérhetetlen társadalmi igazságtalanságok csak egy példa a sok közül a nyílt, személyes felelősségvállalás, a hivatalnoki válaszkényszer hiányának következményeire. Mert *például* ugyan mikor lesz végre válaszkényszerben az a sokezer pedagógus-hivatalnok és pedagógus-szakértő, aki a pedagógusok kezét megkötő, útját megszabó rengeteg előírást, követelményrendszert, tankönyvet, segédkönyvet, kézikönyvet, rendeletet, szabályzatot gyártja, és az új, felnövő generációval szinte mindent megtehet anélkül, hogy ezt a szülők, a gyerekek, vagy akár a pedagógusok közül bárki számon kérhetné rajtuk. És ez még mindig csak egy példa a sok közül.

Ha azonban azt mondjuk, hogy a nyílt, személyes felelősségvállalás hiánya lényegében ugyanaz ma, mint a pártállami rendszerben, *beleütközünk egy tévesztmébe. E szerint a demokráciában nem hiányzik a döntések mögül a nyílt, személyes felelősségvállalás.* A szabadon választott testületek ugyanis mindenütt ott vannak a hivatalok fölött, és számon kérhetik a hivatalokon a döntéseiket. Ez nemcsak a parlamenti demokrácia ismert problémái (a választások időponthoz kötöttsége és a politikai élet folytonossága, a pártokhoz kötődés, a hivatalok gyakorlati tapasztalati fölénye stb.) miatt nem igaz, hanem legfőképpen azért, mert a társadalom előtti személyes felelősségvállalás a kérdésfeltevés felől nézve is szigorúan személyes, nem pedig valamiféle többségi ügy. A gondolkodást megtermékenyítő, sorsformáló kérdésfeltevés kötődhet egyetlen személyhez, és ha ezt az egyetlen kérdésfeltevést válasz nélkül félretolhatja egy hivatalnok, nincs társadalom előtti személyes felelősségvállalás.

A társadalom előtti személyes felelősségvállalásnak tehát a demokrácia legfeljebb *szükséges, de nem elégséges* feltétele. Márpedig a feltételeit és kényszereit meg kellene teremtenünk, hogy mentsük, ami menthető.

Nekünk *belül kellene megváltoznunk, új értékeket felszabadítanunk, új erőre szert tennünk.* Belső területi viszonyaink súlyos ellentmondásait, pusztító folyamatait (centralizáció) kellene megváltoztatnunk, hogy föltámadjon a remény. Zárt rendszerben azonban, ahol a hivatalnok és az illetékes szakember kifelé nincs válaszkényszerben, nem érvényesülhet másféle érdek, csak ami a viszonyok konzerválására irányul. Zárt rendszerben nem változhatunk meg, csak kiszolgáltatottságunk növekedhet, pusztulásunk folytatódhat.

A hivatali nyitottság feltételeinek megteremtése *törvényhozási feladat.* Ugyanis a hivatalos titkolódzás feltételei, a hivatalos szerveknek az a joguk, hogy elzárkózzanak az „illetékteleneknek” adandó válasz elől, a polgári törvénykönyvben van lefektetve, ma éppúgy, mint az elmúlt 40 évben, de ne féljünk kimondani, hogy már az előtt is.

Benyó Bertalan

TARTALOM

Karácsonyi gondolatok
Bulányi György: Örülj, kedves Szűz! 2–3
Orián Géza: Karácsonyi szolgálat 28
D.L.A.: Kiáltás... 29
Fekete János: Profán fohász 30
BOKOR-jubileum
Köszöntők 12–13
Kovács László: Bokorirtás („Történelmi" dráma) 4–11
Interjú
T.I.: Éva néni 14–16
Gyerekeknek Moha-mese
Az ünnepélyes nap 17–18
Elmélkedések
Merza József: Ősz Csopakon (III. rész) 19–23
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27
Közélet
Benyó Bertalan: Hogyan történhetett ez meg velünk? 31

FELHÍVÁS

Kérjük Előfizetőinket,
hogy az impresszumban jelzett árak szerint
újítsák meg előfizetésüket.

Isten élni akar

az emberben, az állatokban, az egész teremtett világban

Nincs az esztendőnek még egy olyan ünnepe, melyen világosabbá válna számunkra, hogy Isten *élni* akar, mint a karácsony, amikor Istennek a Názáreti Jézusban történt megtestesülését ünnepeljük.

Isten azonban teremtésének sokféleségében is megjelenik. Amikor az emberek többsége ezt nem ismeri fel, a karácsonyt a család bűvkörében, TV-nézéssel eltöltött ünneppé alacsonyítja le, és így minden várakozás ellenére következetesen szétrombolja az isteni teremtést. Az önközpontú élvezet- és birtokláskeresés számunkra, emberek számára lényegesebb, mint az Isten *élete* teremtésében. Boszniában 3 éve többek között keresztények mészárolják egymást. Tulajdonképpen az isteni Jézustól, akinek életáldozatát vasárnaponként oltáraikon ünneplik, meg kellett volna tanulniuk, hogy az embernek nem szabad ölni, és jobb a jogtalanságot elszenvedni, mint elkövetni.

De ezt nem tanulták meg, hiszen az Egyház azt mondja nekik: Ha jogodban áll, szabad ölnöd. És ebben a háborúban mindegyik fél jogosultnak érzi magát erre.

Nem lenne végre itt az ideje, hogy az Egyház az ölés témakörében eddigi, megkérdőjelezhető erkölcsi tanítását megváltoztassa, és az ölést minden esetben törvényen kívül helyezze, ahogyan Ura és Istene, Jézus tette?

Miért nem követeli pápánk horvát katolikusaitól, hogy egyoldalúan tegyék le a fegyvert? Nem lenne jobb a szerbektől leigázottnak lenni, mint folytatni a kegyetlen öldöklést? Jézus maga tanította és méginkább egyértelműen gyakorolta, hogy az erőszak mechanizmusaiból ki kell törni ahhoz, hogy a kiengesztelődéshez és a békéhez eljuthassunk. Az egyiknek ezt el kell kezdenie, és Jézushoz hasonlóan védtelenné kell tennie magát, azzal a veszéllyel is számolva, hogy ellensége eleinte ezt nem érti meg.

Amíg azonban jó keresztény tudattal gyermekeinket arra szabad tanítanunk: Üss vissza, ha valaki megtámad, ne tűrj el semmit! — addig nem adatik meg számunkra a béke.

Dieter Kirschner

Forrás: Pfarrbote, Juist, 1994. december — Fordította Csiky Lajos

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VI/6. (34.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén *állandó tiszteletpéldányt küldünk.* Az Alapítványnak adott összeg adócsökkentésre felhasználható. Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress:: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 400 Ft
10 példánytól (példányonként) . 352 Ft
szociális előfizetés . . . . . 292 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 400 Ft
egyéb külföldre . . . . . .1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.